

BIBLIOTEKA

W.S.H.M.

w Gdyni

801/P

WYDAWNICTWA MINISTERSTWA SPRAWIEDLIWOŚCI
ZBIORU USTAW ZIEM ZACHODNICH. TOM X.

5928/p

53 bez ceny

KODEKS CYWILNY

O B O W I Ą Z U J Ą C Y

NA ZIEMIACH ZACHODNICH
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

(PRZEKŁAD URZĘDOWY)

—•••—

WARSZAWA - POZNAŃ
Z POLECENIA MINISTERSTWA SPRAWIEDLIWOŚCI
TŁOČZNIA DZIENNIKA POZNAŃSKIEGO
1928.

P. 7 10/K

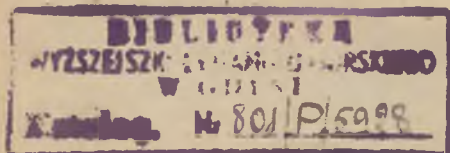

Biblioteka Główna

UNIWERSYTETU GDAŃSKIEGO

1100565316

WSTĘP.

Po objęciu sądownictwa na ziemiach byłego zaboru pruskiego podjął b. Departament Sprawiedliwości Ministerstwa byłej dzielnicy pruskiej a następnie Departament Ziem Zachodnich Ministerstwa Sprawiedliwości, dokonanie przekładu na język polski całego szeregu ustaw niemieckich, obowiązujących na tych ziemiach na zasadzie art. 2 ustawy sejmowej o tymczasowej organizacji zarządu b. dzielnicy pruskiej z 1 sierpnia 1919 r. (Dziennik Praw str. 675). Spełniając to zadanie, Departament dokonał przekładu ustawy o postępowaniu karnem, ustawy karnej, ustawy o wymianach (wekslach), instrukcji dla sekretarjatów sądów, ordynacji więziennej i in., a gotowym do druku jest już przekład ustawy o postępowaniu cywilnem.

Równocześnie z powyższemi pracami Departament zajął się także opracowaniem przekładu kodeksu cywilnego. Ukończenie tej żmudnej i mozolnej, a na wielkie trudności natrafiającej pracy, mogło nastąpić dopiero obecnie.

Trudności, powtórzyć należy, były wielkie. Składały się na nie nie tylko różnica we właściwościach obu języków, ujawniająca się przedewszystkiem w wybitnie odmiennej budowie zdań i sposobie określania pojęć prawnych, lecz także doniosłe zróżniczenie, jakie w niektórych wypadkach mają poszczególne wyrazy autentycznego tekstu oraz ich ugrupowanie, dla obowiązku dowodzenia w przewodzie procesowym.

Jeżeli np. ustawodawca niemiecki dodał w autentycznym tekście do ustawowego przepisu słowa: „ausgenommen“, „ausgeschlossen“, „dies gilt nicht“, „diese

Vorschrift findet keine Anwendung wenn „*es sei denn. dass*“, „*sofern nicht*“, „*wenn nicht*“, lub też jeśli bez takich szczególnych słów do przepisów zawierających regułę dodano w osobnym zdaniu wyjątek od tej reguły (np. §§ 4 ust. 2, 9 ust. 2, 145, 153, 173, 181, 206 ust. 2, 273 ust. 2, 460, 477, 687 ust. 1, 777, 793 ust. 2, 831, 832, 876, 911, 935 ust. 2, 1156, 1319, 1345 ust. 2, 1416 ust. 2, 1521, 1537, 1795 l. 1, 1974, 2013 ust. 1, 2169), to przez takie sformułowanie przepisów ustawodawca wyraził, iż kto się powołuje na wyjątek, musi go dowodzić, jak również, że kto się powołuje na regułę, musi dowodzić tego, co zawiera reguła. W zwrotach: „*sofern nicht*“, „*soweit nicht*“, „*wenn nicht*“, szczególne znaczenie ma miejsce umieszczenia wyrazu „*nicht*“. Jeżeli mianowicie wyraz „*nicht*“ jest oddzielony od wyrazów: „*sofern*“, „*soweit*“, „*wenn*“ kilkoma innymi wyrazami, wówczas strona, która się powołuje na ustawową regułę, musi dowodzić, iż zawarty w przepisie upadek ujemny „*Nicht — Fall*“ nie zachodzi. Np. w przypadku § 151 ten, kto twierdzi, iż umowa przyszła do skutku bez oświadczenia o przyjęciu oferty, musi dowodzić, że według przyjętego w życiu potocznym zwyczaju, takiego oświadczenia oczekiwać nie należy.

Pełne uwzględnienie powyższych zasad w przekładzie jest wręcz niemożliwe, a to tak ze względu na istotne właściwości budowy zdań w języku polskim, jak również i dlatego, że język niemiecki zna także zdania warunkowe zaczynające się od czasownika (n. p. ust. 2 § 1087: „*gehört der geschuldete Gegenstand nicht zu dem Vermögen* i t. d. . .“). Ustawodawca niemiecki nie używszy w wyżej przytoczonym wypadku zwrotu: „*wenn der g. G. zu dem Vermögen nicht gehört*“, dał wyraz temu, iż nie chciał do danego wypadku zastosować powyższej zasady dowodowej. To samo odnosi się do licznych innych wypadków (n. p. § 722: „*sind die Anteile . . . . . nicht bestimmt*“; § 733: „*ist eine Schuld noch nicht fällig*“; § 735: „*reicht das Gesellschaftsvermögen zur . . . . . nicht aus*“; „*kann von einem Gesellschafter . . . . . nicht erlangt werden*“, itd. itd.).

Te wybitne właściwości językowe pouczają dosadnie, iż stwarzanie w przekładzie jakichś zasad w budowie

zdań, któreby określały obowiązek ciężaru dowodowego, jest nie tylko niemożliwe, ale mogłoby ono doprowadzić do chaosu i wątpliwości. W tym względzie nie pozostaje zawodowemu prawnikowi inna droga, jak zwrócenie się do ogólnych przepisów o dowodach, zawartych w §§ 282, 345, 358, 363, 442, ust. 3 § 542, ust. 2 § 636, ust. 3 § 2336 oraz do oryginalnego tekstu i komentarzy, bez których już dla prawnika niemieckiego sam tylko oryginalny tekst był niewystarczającym. Stwarzanie z układu zdań jakichś zasad procesowych nie miałyby też celu, a to ze względu na wprowadzić się mającą jednolitą ustawę procesową polską.

Aby wszakże w granicach możliwości zachować tę właściwość autentycznego tekstu, wyróżniono w przedkładzie, o ile to dało się uczynić bez głębszego podważenia zasad rodzimej budowy zdań, zestawienia: „*wenn nicht*“, „*sofern nicht*“, „*soweit nicht*“, w ten sposób, iż w wypadkach, w których nie dało się umieścić zaprzeczenia bezpośrednio po słowach: „o ile“, „jeżeli“, dodano słowo: „tylko“; przyczem obojętnem jest, czy między słowem: „tylko“ a zaprzeczeniem: „nie“, są jeszcze inne słowa; zaznacza się jednak z naciskiem, że z przytoczonych powodów uczyniono to raczej przykładowo, niż wyczerpująco.

Z tego już, co powiedziano powyżej, okazuje się, iż ustawodawca niemiecki w układzie kodeksu miał raczej na względzie ścisłość prawną, aniżeli formę, wychodząc z założenia, iż kodeks wydano nie dla laików, lecz dla prawników (*Rudolf Leonhard: Der Allgemeine Teil des B. G. B. in seinem Einflusse auf die Fortentwicklung der Rechtswissenschaft, Berlin 1900, str. 67*). Następstwem takiego postawienia na drugim miejscu kwestji języka i formy było, iż już sam tekst autentyczny spotkał się pod względem językowym z ostrą krytyką — tak projektu, jak samej ustawy.

A. Co do projektu:

Becker E. J.: System und Sprache des Entwurfes eines B. G. B. für das Deutsche Reich, Berlin u. Leipzig, Guttentag, 1888; Fuld L.: Die Deutsche Sprache und das B. G. B. w czasopiśmie. Gegenwart, tom 34, rok 1888, str. 44; Adolff Keller: Der Entwurf eines B. G. B. für das

deutsche Reich, *Zeitschrift des Allgemeinen deutschen Sprachwesens*, rok 1888, str. 81—86, 99—104 oraz w temże czasopiśmie, rok 1893, str. 94—96; *Ludwig Poldschmidt: Kritische Erörterungen zum Entwurf 1. Heft; Die formalen Mängel des Entwurfs*, 1889 1. Kapitel, die Sprache; *Thudichum: Juristendeutsch*, w *Hirths Annalen*, rok 1892, str. 126—136; *Walther Gensel: Die Sprache des Entwurfs — Eine Kritik, zugleich eine Mahnung an alle deutsche Juristen*. Tenże: *Unsere Juristensprache, Unsere neue Gesetzessprache*, Leipzig 1911.

B. Co do samej ustawy: *Erler Julius: Die Sprache des neuen B. G. B.* Berlin 1896; *Georg von Klaeden: Das Latein im Rechte, Stillehre für Juristen*, Frankfurt a. O. 1896; *Altsmann: Zum Sprachgebrauch des B. G. B.* *Deutsche Juristenzeitung* 3-ci rocznik 1898, str. 405—406; *Otto Müller: Begriffsbestimmungen aus dem B. G. B.* *Deutsche Juristenzeitung* 1898, str. 463—467.

O językowej zawilosci oryginału B. G. B. świadczy najwymowniej fakt wydania dzieła: *Handwörterbuch zum Bürgerlichen Gesetzbuch von Heinrich Bernhardt, Landesgerichtspräsident in Marburg a. L.*, Berlin 1909.

Wzgląd na zachowanie właściwości autentycznego tekstu, który już jako taki był przedmiotem ostrej krytyki, musiał niejednokrotnie wejść w kolizję z zasadami i właściwościami języka polskiego. Zadaniem przekładu było, w granicach możliwości nie dopuścić, by wzgląd ten nad temi zasadami i właściwościami zapanował. Dążono usilnie do tego, aby pogodzić zasadę zachowania właściwości języka ojczystego ze ścisłością przekładu. Nie zawahano się wszakże zmienić długą, pełną wplecionych zdań pobocznych budowę paragrafów tam, gdzie można to było uczynić bez uszczerbku dla autentycznego tekstu.

Tej samej zasady trzymano się również przy przekładzie pojęć prawnych. Właściwa językowi niemieckiemu, a obca polskiemu, dążność do tworzenia wyrazów złożonych, którą ustawodawca niemiecki nierzadko posunął tak daleko, iż stała się sprzeczną nawet z duchem języka niemieckiego, została uwzględnioną w przekładzie jedynie w wypadkach koniecznych. Musiano tu ustąpić zasadzie, że dobieranie określeń, któreby wprowadziły jasniej, lecz niezgodnie z autentycznym tekstem, wyra-

żały określenia w tym tekście użyte, przekraczałyby zadanie, jakie ma do spełnienia przekład. Niemniej jednak odstąpiono od dosłownego przekładu pojęć prawnych tam, gdzie przekład taki byłby wręcz językowi polskiemu obcy lub zgoła niezrozumiały. W tych wypadkach posługiwano się opisaniem danego pojęcia.

Trzymając się wyżej wyrażonych zasad, pozostawiono np. w przekładzie § 1426 i następnych określenie: „rozdział majątku“ (*Giütertrennung*) mimo, że przepisy traktują nie o rozdziale, lecz o odrębności majątkowej i t. p. Natomiast w § 1669 przetłómaczono wyraz: „*Auseinandersetzung*“ na: „podział“, mimo, iż wyraz ten stale w innych miejscach tłómaczono na: „rozliczenie się“, gdyż § 1669 ma na względzie podział nie zaś rozliczenie się, a nasuwała się obawa, czy każdemu będzie dostępnem sięgnięcie do komentarzy, celem stwierdzenia takiego właśnie znaczenia wyrazu „*Auseinandersetzung*“ w § 1669; w myśl powyższych zasad opisano np. określenie „*Geschäftsherr*“ przez: „uprawniony do władania sprawą“, aby nie stwarzać nieodpowiadającego językowi polskiemu wyrażenia: „pan sprawy“. Nie dające się przetłómaczyć określenie: „*befreite Vormundschaft*“ przełożono na: „ulgi w opiece“, celem uniknięcia niezrozumiałego określenia: „opieka uwolniona“. Niemalą trudność przedstawiał przekład często powtarzającego się określenia: „*Anfechtung*“; musiano go, w braku innego, odpowiedniejszego określenia, przełożyć na: „zaczepienie“, uważając je za bardziej odpowiednie, aniżeli: „wzruszenie“. Wyraz ten nie dał się zastąpić przez: „zaskarżenie“, gdyż kodeks cywilny pod pojęciem: „*anfechten*“ rozumie nie tylko wytoczenie skargi (zaskarżenie) lecz także oświadczenie. Natomiast w znaczeniu procesowem najbardziej odpowiadającym pojęciu: „*anfechten*“ będzie wyraz: „zaskarżać“. Staroniemiecki wyraz: „*Auflassung*“ przełożono na staropolski, wzięty ze słownika Lindego, a takie samo znaczenie mający i dziś jeszcze, używany przez lud pomorski wyraz: „powzdanie“. W przekładzie starano się, o ile możliwości, unikać wyrazów niepolskich, czyniąc w tym względzie wyjątek w wypadkach koniecznych, np. „ekscepcja“.

Przytoczone okoliczności wskazują wymownie, jak bardzo koniecznym jest ustalenie wyrazownictwa prawniczego, odpowiadającego obowiązującemu narazie kodeksowi cywilnemu niemieckiemu. Ten też cel miał Departament na względzie podejmując przekład, a wyrazem zrealizowania tego celu jest list okólny, którego odpis umieszcza się na stronie XII, oraz słownik (str. 491).

Dążąc do uzyskania możliwie najszerszej gwarancji poprawności i jednolitości przekładu, zorganizowano pracę w ten sposób, że wyłoniono z grona prawników komisję, która pod przewodnictwem Dyrektora Departamentu Dr. Witolda Prądzyńskiego pracowała nad takim ustaleniem terminologii prawniczej, któreby nie odbiegało od autentycznego tekstu i równocześnie było zgodne z zasadami języka polskiego. Z wyników prac tej komisji korzystał komitet złożony z prawników, którzy dokonali przekładu. W skład tego komitetu wchodził:

Dr. Witold Prądzyński, jako Przewodniczący,
 Dr. Józef Bühn,
 Kazimierz Kierski,
 August Kossowski,
 Dr. Romuald Paczkowski,
 Dr. Zygmunt Przybylski,
 Bolesław Ślaski,
 Dr. Jan Sławski,
 Wojciech Trampler i
 Tadeusz Zajączkowski.

Wypracowany w ten sposób przekład poddano rewizji, przeprowadzonej przez: Dr. Józefa Bühna, Dr. Kazimierza Gruszczyńskiego i Dr. Kazimierza Jaroszewicza. Wyniki powyższej rewizji były przedmiotem dalszego rozpatrywania przez komisję, w skład której wchodził Dyrektor Departamentu Dr. Witold Prądzyński, Starszy Radca Prokuratorji Generalnej Kazimierz Kierski i Sędzia Sądu Apelacyjnego Dr. Kazimierz Jaroszewicz. Rozpatrzone i ustalone przez tę komisję przekład rozesłano w odbitkach kilkunastu prawnikom z pośród profesorów uniwersytetów i zawodowych sędziów wszystkich dzielnic Polski, celem wyrażenia przez nich opinji i poczynienia uwag. Nadesłane opinje poddano decyzji Dyrektora Departamentu Dr. Witolda Prądzyńskiego, który,

po koleżeńnem zbadaniu i zaakceptowaniu uwag w miarę uznania ich słuszności, porucił ostateczną redakcję przekładu w granicach, ustalonych w powyższy sposób zasad, sędziemu Sądu Apelacyjnego Dr. Kazimierzowi Jaroszewiczowi, który też przekład w ostatecznej redakcji wraz z objaśniającym wstępem opracował.

Ponieważ uważano za pożądane wskazanie analogicznych przepisów prawa cywilnego, obowiązującego na wszystkich ziemiach polskich, przeto uwzględniono te przepisy w przekładzie przy poszczególnych paragrafach, z wyjątkiem obowiązującego dotąd dla Spisza i Orawy prawa cywilnego węgierskiego, prawo to bowiem w całości nie jest dotychczas skodyfikowane. Natomiast uwzględniono w powyższem porównawczem zestawieniu kodeks cywilny szwajcarski i szwajcarskie prawo o zobowiązaniach, a to ze względu na doniosłe znaczenie, jakie może przedstawiać ustawodawstwo szwajcarskie dla prac nad kodyfikacją polską. W zestawieniu powyższem skorzystano w całości z pracy sędziego Sądu Najwyższego Dr. Tadeusza Bujaka, za tegoż zezwoleniem. Zestawienie nie jest urzędowem i ma znaczenie raczej pomocnicze. Do zestawienia tego odnosi się wyjaśnienie skrótów w cytatach, pomieszczone na str. XX.

Przy wskazaniu przepisów ustawy cywilnej austriackiej wzięto za podstawę wydanie Dr. Józefa Schey'a (Wiedeń 1916), uwzględniające t. zw. nowele częściowe (*Teilnovellen*) z r. 1914, 1915, 1916.

Pracę wspierali w niektórych poszczególnych wypadkach radą i wskazówkami Prof. Dr. Oswald Balzer i prof. Dr. Fryderyk Zoll.

Pod względem językowym Departament korzystał z pomocy prof. Dra Mikołaja Rudnickiego, a w poszczególnych wypadkach także ze wskazówek prof. Dra Romana Zawilińskiego.

W przekładzie uwzględniono zmiany, wprowadzone przez ustawodawstwo niemieckie poza b. linią demarkacyjną po dzień 10 stycznia 1920 r., a więc poza tą linią obowiązujące. Zmiany te zostały przeważnie rozszerzone przez ustawy sejmowe na całą dzielnicę pruską w myśl art. 8 ustawy unifikacyjnej z dnia 23 czerwca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 75, poz. 511), albo rozszerzenia

ich na całą dzielnicę, a względnie i na górnośląską część Województwa Śląskiego, należy w przyszłości oczekiwać. Uwzględniono również rozporządzenia Ministra b. dzielnicy pruskiej, wydane na podstawie art. 6 lit. d ustawy z 1 sierpnia 1919 r., wreszcie ustawy i rozporządzenia pomieszczone w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, które w b. dzielnicy pruskiej ogłoszono. Natomiast nie umieszczono w przekładzie ustawy wprowadczej (*Einführungsgesetz*), gdyż ustawa ta zawiera liczne przepisy, wynikające z właściwości ustroju państwowego państwa niemieckiego, które będą musiały ulec zmianie w drodze ustawodawstwa międzynarodowego, względnie międzydzielnicowego. Tutaj należy zauważyć, iż o ile z powodu braku odnośnych postanowień przekład nazw poszczególnych instytucyj, określonych w tekście autentycznym, nie mógł nastąpić na podstawie ustaw lub rozporządzeń, w szczególności ustawy z dnia 23 czerwca 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 75 poz. 511), pozostaje dla sądów otwarta droga badania, czy nazwa danej instytucyj, użyta w przekładzie, odpowiada tej instytucyj, której na podstawie zmiany warunków politycznych i suwerenności Państwa Polskiego przekazany został zakres działania dawnej niemieckiej instytucyj, wymienionej w tekście autentycznym. Co do nazw sądów uwzględniono w przekładzie rozporządzenie z 15. 12. 1919 (Tyg. Urzęd. Nr. 70 poz. 181), odnośnie do górnośl. cz. Wojew. Śl. rozp. Min. Sprawiedl. z 16 czerwca 1922 r.

Przytoczone na wstępie trudności dawały bardzo ograniczoną możność pokuszenia się o stworzenie oryginalnych, swojskich określeń prawnych, ponieważ zmuszały do ścisłego dostosowywania się do określeń obcego, a w danym razie ponadto tak bardzo co do swych właściwości odmiennego języka. Jeżeli mimo to praca obecna przysporzy rodzimemu słownictwu prawniczemu korzyść, będzie to jednym z najbardziej pożądanym jej wyników. Krytykowi, oceniającemu ją li tylko ze stanowiska właściwości językowych, może ona niewątpliwie dać sposobność do uwag; nie należy wszakże zapominać, iż ma się do czynienia nie z pracą oryginalną, lecz z przekładem, i to z przekładem tekstu, który już w oryginale był przedmiotem ostrej krytyki pod względem językowym, oraz

że już przy opracowywaniu przekładu wyczuwano niektóre niewłaściwości językowe, których zupełne uniknięcie było jednak niemożliwem.

Wszystkim współpracownikom, którzy swą chętną i wydatną pomocą przyczynili się do ułatwienia mu pracy wyraża się za tę pomoc gorące podziękowanie.*)

Współpracownicy:

Dr. Witold Prądyński, dyrektor Departamentu Ziemi Zachodnich, jako przewodniczący,

Dr. Tadeusz Bujak, sędzia Sądu Najwyższego,

Dr. Józef Bühn, sędzia Sądu Apelacyjnego,

Dr. Kazimierz Gruszczyński, prezes senatu Sądu Apelacyjnego,

Dr. Franciszek Jaglarz, adwokat,

Dr. Kazimierz Jaroszewicz, sędzia Sądu Apelacyjnego,

Juljusz Kałużniacki, prezes senatu Sądu Apelacyjnego,

Kazimierz Kierski, st. radca Prokuratorji Generalnej,

August Kossowski, sędzia Sądu Okręgowego,

Dr. Teofil Matusiński, przewodniczący senatu Sądu Okręgowego,

Władysław Modrzewski, rejent, b. wiceprezes Sądu Apelacyjnego,

Konstanty Ostrowicz, prezes senatu Sądu Apelacyjnego,

Dr. Romuald Paczkowski, profesor Uniwersytetu,

Dr. Zygmunt Przybylski, wicedyrektor Departamentu,

Bolesław Ślaski, radca Prokuratorji Generalnej,

Dr. Jan Sławski, adwokat,

Wojciech Trampler, sędzia Sądu Okręgowego,

Zwraca się uwagę na sprostowania, uwidocznione na stronie ostatniej.

Dr. Józef Windakiewicz, sędzia Sądu Apelacyjnego,
Kazimierz Witkowski, zast. przewod. senatu Sądu
Okręgowego,
Tadeusz Zajączkowski, Naczelnik Wydziału.

Poznań, w październiku 1922 r.

Odpis.

Ministerstwo Sprawiedliwości
Departament Ziem Zachodnich.
Licz. dz. IV. Nr. 3184/22.

Do

Pana Prezesa i Prokuratora przy Sądzie Apelacyjnym
w Poznaniu, Toruniu i Katowicach.

Jeszcze w ciągu bieżącego roku wydany zostanie przez Ministerstwo polski przekład kodeksu cywilnego. W opracowaniu tego przekładu brali udział wybitni prawnicy z wszystkich dzielnic Rzeczypospolitej Polskiej, a ich wiedza prawnicza i troskliwość, jaką przy dokonaniu tłumaczenia dołożono, daje pełną gwarancję ścisłości przekładu tak pod względem prawnym jak i językowym. Wiadomem jest przecież dobrze, na jakie trudności natrafia prawnicza terminologia polska, niestety do tej pory nie ustalona; jeżeli więc Ministerstwo dołożyło wszelkich możliwych starań, by tłumaczenie z jednej strony jak najściślej oddawało tekst niemiecki, a z drugiej strony jak najlepiej odpowiadało duchowi języka polskiego, to niewątpliwie liczyć można, że z owoców tej pracy, opierającej się na opiniach znanych w polskim świecie prawniczym powag naukowych będą władze wymiaru sprawiedliwości w całej pełni korzystać. Ministerstwo kładzie szczególny nacisk na to, by z chwilą wydania przekładu władze wymiaru sprawiedliwości zaczęły się posługiwać wyłącznie słownictwem, podanem w tłumaczeniu i by panująca w tym przedmiocie, a zresztą łatwo na razie zrozumiała, dowolność wreszcie raz ustała.

Ministerstwo nie wątpli, że apel ten odniesie skutek, a prosząc Panów Prezesów i Prokuratorów o podanie niniejszego pisma do wiadomości podległych Im urzędów, zwraca się również i z prośbą, by instancje wyższe przy sposobności rozpatrywania środków prawnych zwracały baczną uwagę, czy niższe instancje posługują się terminologią ustaloną w przykładzie i by w razie spostrzeżenia w tym kierunku niedomagani nie szczędzono pouczeń i uwag.

Za Ministra

Dyrektor Departamentu:

SPIS RZECZY.

	Str.
Wstęp	III
Objaśnienie skrótów, użytych przy powołaniu na końcu poszczególnych paragrafów, równorzędnych przepisów innych ustaw cywilnych	XX

Kodeks Cywilny.

Księga pierwsza. Część ogólna.

Rozdział pierwszy. Osoby	§§ 1—89	1
Tytuł pierwszy. Osoby fizyczne	§§ 1—20	1
Tytuł drugi. Osoby prawne	§§ 21—89	5
I. Stowarzyszenia.		
1. Postanowienia ogólne	§§ 21—54	5
2. Stowarzyszenia wpisane	§§ 55—79	11
II. Fundacje	§§ 80—88	15
III. Osoby prawne prawa publicznego	§ 89	16
Rozdział drugi. Rzeczy	§§ 90—103	16
Rozdział trzeci. Czynności prawne	§§ 104—185	19
Tytuł pierwszy. Zdolność do działania	§§ 104—115	19
Tytuł drugi. Oświadczenie woli	§§ 116—144	22
Tytuł trzeci. Umowa	§§ 145—157	27
Tytuł czwarty. Warunek. Oznaczenie czasu	§§ 158—163	29
Tytuł piąty. Zastępstwo. Pełnomocnictwo	§§ 164—181	30
Tytuł szósty. Zezwolenie. Zatwierdzenie	§§ 182—185	34
Rozdział czwarty. Czasokresy. Terminy	§§ 186—193	35
Rozdział piąty. Przedawnienie	§§ 194—225	36
Rozdział szósty. Samoobrona. Samopomoc	§§ 226—231	44
Rozdział siódmy. Danie zabezpieczenia	§§ 232—240	45

Księga druga. Prawo o zobowiązaniach.

Rozdział pierwszy. Treść zobowiązań	§§ 241—304	47
Tytuł pierwszy. Zobowiązanie do świadczenia	§§ 241—292	47
Tytuł drugi. Zwłoka ze strony wierzyciela	§§ 293—304	57
Rozdział drugi. Zobowiązania umowne	§§ 305—361	58
Tytuł pierwszy. Ustanowienie. Treść umowy	§§ 305—319	58
Tytuł drugi. Umowa obustronna	§§ 320—327	60

Tytuł trzeci. Przymierzenie świadczenia na rzecz trzeciego	§§ 328—335	63
Tytuł czwarty. Zadatek. Kara umowna	§§ 336—345	64
Tytuł piąty. Odstąpienie	§§ 346—361	66
Rozdział trzeci. Wygaśnięcie zobowiązań	§§ 362—397	68
Tytuł pierwszy. Wypełnienie	§§ 362—371	68
Tytuł drugi. Zdeponowanie	§§ 372—386	70
Tytuł trzeci. Potrącenie	§§ 387—396	72
Tytuł czwarty. Zwolnienie	§ 397	74
Rozdział czwarty. Przeniesienie wierzytelności	§§ 398—413	74
Rozdział piąty. Przejęcie długu	§§ 414—419	77
Rozdział szósty. Zbieg dłuż ików i wierzycieli	§§ 420—432	79
Rozdział siódmy. Zobowiązania szczególne	§§ 433—853	81
Tytuł pierwszy. Kupno. Zamiana.		
I. Postanowienia ogólne	§§ 433—458	81
II. Rękojnia za wady rzeczy	§§ 459—493	85
III. Szczególne rodzaje kupna.		
1. Kupno podług próby. Kupno na próbę	§§ 494—496	92
2. Odkup	§§ 497—503	92
3. Pierwokup	§§ 504—514	94
IV. Zamiana	§ 515	95
Tytuł drugi. Darowizna	§§ 516—534	95
Tytuł trzeci. Najem. Dzierżawa.		
I. Najem	§§ 535—580	99
II. Dzierżawa	§§ 581—597	108
Tytuł czwarty. Użyczenie	§§ 598—606	112
Tytuł piąty. Pożyczka	§§ 607—610	113
Tytuł szósty. Umowa usług	§§ 611—630	114
Tytuł siódmy. Umowa o dzieło	§§ 631—651	118
Tytuł ósmy. Umowa o pośrednictwo	§§ 652—656	123
Tytuł dziewiąty. Obietnica	§§ 657—661	124
Tytuł dziesiąty. Polecenie	§§ 662—676	125
Tytuł jedenasty. Prowadzenie spraw bez polecenia	§§ 677—687	127
Tytuł dwunasty. Przechowywanie	§§ 688—700	129
Tytuł trzynasty. Wniesienie rzeczy do utrzymujących gospody	§§ 701—704	131
Tytuł czternasty. Spółka	§§ 705—740	132
Tytuł piętnasty. Wspólność	§§ 741—758	138
Tytuł szesnasty. Renta dożywotnia	§§ 759—761	142
Tytuł siedemnasty. Gra. Zakład	§§ 762—764	142
Tytuł osiemnasty. Poręczenie	§§ 765—778	142
Tytuł dziewiętnasty. Ugoda	§ 779	146
Tytuł dwudziesty. Przymierzenie długu. Uznanie długu	§§ 780—782	146
Tytuł dwudziesty pierwszy. Przekaz.	§§ 783—792	147
Tytuł dwudziesty drugi. Zapis długu na okaziciela	§§ 793—808	148
Tytuł dwudziesty trzeci. Przedłożenie rzeczy	§§ 809—811	152
Tytuł dwudziesty czwarty. Niesłuszne wzbogacenie	§§ 812—822	152

Tytuł dwudziesty piąty. Czynność niedozwo- lone	§§ 823—853	155
--	------------	-----

Księga trzecia. Prawo rzeczowe.

Rozdział pierwszy. Posiadanie	§§ 854—872	162
Rozdział drugi. Ogólne przepisy o prawach na gruntach	§§ 873—902	165
Rozdział trzeci. Własność	§§§ 903—1011	171
Tytuł pierwszy. Treść własności	§§§ 903—924	172
Tytuł drugi. Nabycie i utrata własności gruntów	§§§ 925—928	175
Tytuł trzeci. Nabycie i utrata własności rzeczy ruchomych		
I. Przeniesienie	§§ 929—936	176
II. Zasiedzenie	§§ 937—945	178
III. Połączenie. Zmieszanie. Przerobienie	§§ 946—952	179
IV. Nabycie plodów i innych części skła- dowych rzeczy.	§§ 953—957	181
V. Zawłaszczenie	§§ 958—964	182
VI. Znalezienie	§§ 965—984	183
Tytuł czwarty. Roszczenia wynikające z włas- ności.	§§ 985—1007	186
Tytuł piąty. Współwłasność	§§ 1008—1011	192
Rozdział czwarty. Prawo zabudowy (Rozporządzenie o prawie zabudowy z 15-go stycznia 1919 (Dz. ust. Rzeszy str. 72)	§§ 1012—1017	192
Rozdział piąty. Służebności	§§ 1018—1093	202
Tytuł pierwszy. Służebności gruntowe	§§ 1018—1029	202
Tytuł drugi. Użytkowanie.		
I. Użytkowanie rzeczy	§§ 1030—1067	205
II. Użytkowanie praw	§§ 1068—1084	221
III. Użytkowanie majątku	§§ 1085—1089	214
Tytuł trzeci. Ograniczenie służebności osobiste	§§ 1090—1093	215
Rozdział szósty. Prawo pierwokupu	§§ 1094—1104	216
Rozdział siódmy. Ciężary realne	§§ 1105—1112	217
Rozdział ósmy. Hipoteka. Dług gruntowy. Dług rentowy	§§ 1113—1203	218
Tytuł pierwszy. Hipoteka	§§ 1113—1190	218
Tytuł drugi. Dług gruntowy. Dług rentowy.		
I Dług gruntowy	§§ 1191—1198	233
II Dług rentowy	§§ 1199—1203	234
Rozdział dziewiąty. Prawo zastawu na rzeczach ruchomych i na prawach	§§ 1204—1296	235
Tytuł pierwszy. Prawo zastawu na rzeczach ruchomych	§§ 1204—1272	245
Tytuł drugi. Prawo zastawu na prawach	§§ 1273—1296	246

Księga czwarta. Prawo familijne.

Rozdział pierwszy. Małżeństwo cywilne	§§ 1297—1588	249
Tytuł pierwszy. Zaręczyny	§§ 1297—1302	249

		Str.
Tytuł drugi. Zawarcie małżeństwa	§§ 1303—1322	250
Tytuł trzeci. Nieważność i dopuszczalność zacepienia małżeństwa	§§ 1323—1347	255
Tytuł czwarty. Zawarcie ponownego małżeństwa w wypadku uznania za zmarłego	§§ 1348—1352	260
Tytuł piąty. Skutki małżeństwa w ogólności	§§ 1353—1362	261
Tytuł szósty. Ustawowe prawo majątkowe.		
1. Przepisy ogólne	§§ 1363—1372	263
2. Zarząd i pobieranie użytków	§§ 1373—1409	265
3. Odpowiedzialność za długi	§§ 1410—1417	271
4. Ustanie zarządu i pobierania użytków	§§ 1418—1425	272
5. Rozdział majątków	§§ 1426—1431	274
II. Umowne prawo majątkowe.		
1. Przepisy ogólne	§§ 1432—1436	275
2. Ogólna wspólność majątkowa	§§ 1437—1518	276
3. Wspólność dorobku	§§ 1519—1548	292
4. Wspólność mienia ruchomego	§§ 1549—1557	296
III Rejestr praw majątkowych	§§ 1558—1563	297
Tytuł siódmy. Rozwód	§§ 1564—1587	299
Tytuł ósmy. Obowiązki wobec kościoła	§ 1588	
Rozdział drugi. Pokrewieństwo	§§ 1589—1772	304
Tytuł pierwszy. Przepisy ogólne	§§ 1589—1590	304
Tytuł drugi. Pochodzenie ślubne	§§ 1591—1600	304
Tytuł trzeci. Obowiązek utrzymywania	§§ 1601—1615	307
Tytuł czwarty. Stanowisko prawne dzieci ślubnych.		
I. Stosunek prawny między rodzicami a dzieckiem w ogólności	§§ 1616—1625	310
II. Władza rodzicielska	§ 1626	312
1. Władza rodzicielska ojca	§§ 1627—1683	312
2. Władza rodzicielska matki	§§ 1684—1698	321
Tytuł piąty. Stanowisko prawne dzieci z małżeństw nieważnych	§§ 1699—1704	323
Tytuł szósty. Stanowisko prawne dzieci nieślubnych	§§ 1705—1718	324
Tytuł siódmy. Uprawnienie dzieci nieślubnych.		
I. Uprawnienie przez następne małżeństwo	§§ 1719—1722	327
II. Uznanie ślubności.	§§ 1723—1740	327
Tytuł ósmy. Przyniesienie	§§ 1741—1772	330
Rozdział trzeci. Opieka	§§ 1773—1921	335
Tytuł pierwszy. Opieka nad małoletnimi		
I. Zarządzenie opieki	§§ 1773—1792	335
II. Sprawowanie opieki	§§ 1793—1836	339
III. Piecza i nadzór sądu opiekuńczego	§§ 1837—1848	349
IV. Współdziałanie gminnej rady sieroczej	§§ 1849—1851	351
V. Ulgi w opiece	§§ 1852—1857	352
VI. Rada rodzinna	§§ 1858—1881	353
VII. Zakończenie opieki	§§ 1882—1895	356
Tytuł drugi. Opieka nad pełnoletnimi	§§ 1896—1908	358
Tytuł trzeci. Kuratela	§§ 1909—1921	360

Księga piąta. Prawo spadkowe.

Rozdział pierwszy. Dziedziczenie	§§ 1922—1941	363
Rozdział drugi. Stanowisko prawne spadkobiercy	§§ 1942—2063	367
Tytuł pierwszy. Przyjęcie i wyrzeczenie się spadku.		
Pieczęć sądu spadkowego	§§ 1942—1966	367
Tytuł drugi. Odpowiedzialność spadkobiercy za zobowiązania spadkowe		
I. Zobowiązania spadkowe	§§ 1967—1969	371
II. Wywołanie wierzycieli spadkowych	§§ 1970—1974	372
III. Ograniczenie odpowiedzialności spadkobiercy	§§ 1975—1992	373
IV. Sporządzenie inwentarza. Nieograniczona odpowiedzialność spadkobiercy	§§ 1993—2013	376
V. Ekscepcje zawieszające	§§ 2014—2017	380
Tytuł trzeci. Roszczenie o spadek	§§ 2018—2031	381
Tytuł czwarty. Zbieg spadkobierców.		
I. Wzajemny stosunek prawny spadkobierców	§§ 2032—2057	383
II. Stosunek prawny między spadkobiercami a wierzycielami spadku	§§ 2058—2063	389
Rozdział trzeci. Testament	§§ 2064—2273	390
Tytuł pierwszy. Przepisy ogólne	§§ 2064—2086	390
Tytuł drugi. Ustanowienie spadkobiercy	§§ 2087—2099	394
Tytuł trzeci. Ustanowienie spadkobiercy następnego	§§ 2100—2146	396
Tytuł czwarty. Zapis	§§ 2147—2191	405
Tytuł piąty. Zlecenie	§§ 2192—2196	413
Tytuł szósty. Wykonawca testamentu	§§ 2197—2228	414
Tytuł siódmy. Sporządzenie i uchylenie testamentu	§§ 2229—2264	419
Tytuł ósmy. Testament wspólny	§§ 2265—2273	427
Rozdział czwarty. Umowa dziedziczenia	§§ 2274—2302	429
Rozdział piąty. Zachowek	§§ 2303—2338	434
Rozdział szósty. Niegodność dziedziczenia	§§ 2339—2345	442
Rozdział siódmy. Zrzeczenie się dziedziczenia	§§ 2346—2852	444
Rozdział ósmy. Poświadczenie dziedziczenia	§§ 2353—2370	445
Rozdział dziewiąty. Kupno spadku	§§ 2371—2385	449
Skorowidz		453
Niemiecko-Polski Słownik		491
Sprostowanie pomyłek		504

Objaśnienie skrótów,

użytych przy powołaniu na końcu poszczególnych paragrafów, równorzędnych przepisów innych ustaw cywilnych.

- k. c. p. = Kodeks Cywilny Polski z r. 1825.
 K. c. = Kodeks cywilny Napoleona.
 Mp. = Prawo polskie o małżeństwie z r. 1836.
 Hip. p. = Prawo polskie hipoteczne z r. 1818.
 Przyw. = Prawo polskie o przywilejach i hipotekach z r. 1825.
 a. = Ustawa Cywilna Austryjaska.
 r. = Ustawa Cywilna Rosyjska.
 s. = Ustawa Cywilna Szwajcarska.
 so. = Szwajcarskie prawo o zobowiązaniach.
-

Przy cytatach tych należy uwzględnić następujące omyłki drukarskie:

pod §	18 zamiast:	poz. 52	ma być:	poz. 82
" "	268	" 1322	" "	1422
" "	292	" 530	" "	r 530
" "	544	" so. 254 ¹ / ₂	" "	so. 254 ¹ / ₃
" "	587	" so. 299 ¹ / ₂	" "	so. 299
" "	664	" so. 398 ¹ / ₂	" "	so. 398 ¹ / ₁
" "	853	" so. 69 ¹ / ₈	" "	so. 60 ¹ / ₂
" "	903	" 591	" "	541
" "	1038	" 5. 770	" "	s. 770
" "	1074	" s. 774 ¹ / ₃ , ²	" "	s. 773
" "	1113	" 2072	" "	2072 ¹ / ₂

Nadto należy wstawić: 1) pod § 114, : so. 19; 2) pod § 384, : so. 93; 3) pod § 574, : a 1102; 4) pod § 661, : a. 860.

Wreszcie pod § 535 w obu wierszach słowa: „Ust.“, zamienić na: „Zd.“

KSIĘGA PIERWSZA.

Część ogólna.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

OSOBY.

Tytuł pierwszy. **Osoby fizyczne.**

§ 1. Zdolność prawna człowieka rozpoczyna się z chwilą urodzenia się.

s. 11, 27, 31.

§ 2. Pełnoletność osiąga się z chwilą ukończenia dwudziestego pierwszego roku.

k. c. p. 345, a 21, r. 213, s 14.

§ 3. Małoletniego, który ukończył ośmnaście lat, sąd opiekuńczy uznać może uchwałą za pełnoletniego.

Wskutek uznania za pełnoletniego uzyskuje małoletni prawne stanowisko pełnoletniego.

Ust. 1) k. c. p. 468, 469, a 171. 252, r. 190, 192, s 15.

§ 4. Uznanie za pełnoletniego dopuszczalne jest tylko za przyzwoleniem małoletniego.

Jeżeli małoletni pozostaje pod władzą rodzicielską, potrzebne jest ponadto zezwolenie sprawującego tę władzę, chyba, że temuż nie przysługuje piecza ani nad osobą ani nad majątkiem dziecka. Dla małoletniej wdowy nie potrzeba zezwolenia sprawującego władzę rodzicielską.

Ust. 1) s 15.

Ust. 2) k. c. p. 468, 469.

§ 5. Uznanie za pełnoletniego wtedy tylko powinno nastąpić, gdy przyczynia się do dobra małoletniego.

§ 6. Można pozbawić własnej woli tego:

1. kto wskutek choroby umysłowej lub słabości umysłowej nie potrafi załatwiać spraw własnych;
2. kto przez marnotrawstwo naraża siebie lub swoją rodzinę na niebezpieczeństwo niedostatku;
3. kto wskutek nałogu pijaństwa nie potrafi załatwiać własnych spraw, albo naraża siebie lub swoją rodzinę na niebezpieczeństwo niedostatku, lub zagraża bezpieczeństwu innych osób.

Pozbawienie własnej woli należy uchylić, gdy ustanie powód pozbawienia własnej woli.

ad 1) *k. c. p.* 489, *a* 21, 273, 275, *r* 365, 366, 372—374, 381, *s* 374/2, 375

ad 2) *k. c. p.* 518, *a* 273, *s* 374/1

ad 3) *s* 374/1, 375

Ust. 2) *k. c. p.* 515, *s* 436, 437.

§ 7. Kto w jakimś miejscu na stałe osiada, stwarza w temże miejscu swoje zamieszkanie.

Zamieszkanie można mieć równocześnie w kilku miejscach.

Zamieszkanie utracą się przez opuszczenie swej siedziby z zamiarem porzucenia jej.

Ust. 1) *k. c. p.* 26, *s* 23

Ust. 2) *k. c. p.* 27—31, *s* 24

§ 8. Kto jest niezdolny do działania lub w zdolności do działania jest ograniczony, nie może bez woli swego zastępcy prawnego ani stwarzać zamieszkania ani go związać.

§ 9. Wojskowy ma swe zamieszkanie w miejscu swego garnizonu. Za zamieszkanie wojskowego, którego oddział nie ma garnizonu w kraju, uważa się ostatnie miejsce garnizonowe tego oddziału w kraju.

Przepisy te nie stosują się do tych wojskowych, którzy służą tylko dla dopełnienia powinności wojskowej, oraz do tych, którzy nie mogą samodzielnie stwarzać zamieszkania.

§ 10. Żona dzieli zamieszkanie z mężem. Nie dzieli zamieszkania wtedy, gdy mąż ustanawia je zagranicą w miejscu, do którego żona za nim się nie udaje i udać się nie jest obowiązana.

Dopóki mąż nie posiada zamieszkania, lub żona zamieszkania z nim nie dzieli, może ona mieć samodzielnie zamieszkanie.

Ust. 1) *k. c. p.* 32/1, *s* 25.

§ 11. Dziecko ślubne dzieli zamieszkanie z ojcem, dziecko nieślubne dzieli zamieszkanie z matką, dziecko przysposobione dzieli zamieszkanie z przysposabiającym. Dziecko zachowuje zamieszkanie, dopóki go w sposób ważny nie zwinie.

Uprawnienie lub przysposobienie dziecka, dokonane dopiero po dojściu tegoż do pełnoletności, niema wpływu na zamieszkanie dziecka.

Ust. 1) k. c. p. 32/2, s 25

§ 12. Jeżeli kto zaprzeczy uprawnionemu używaniu nazwiska albo jeżeli interes uprawnionego doznaje naruszenia przez to, iż inna osoba bez upoważnienia używa takiego samego nazwiska, może uprawniony żądać od owej osoby usunięcia tego naruszenia. O ile zachodzi obawa dalszych naruszeń, może skarżyć o zaniechanie.

a 43 s 29, 30

§ 13. Zaginiony może być uznany za zmarłego w myśl §§ 14 do 17 w drodze postępowania wywoławczego.

a 24, s 35 nast. k. c. p. 46 nast. (ustawa sejmowa z 27. 1. 1922 r. Dz. U. Rz. P. 1922 poz. 87)

§ 14. Uznanie za zmarłego jest dopuszczalne, jeżeli od dziesięciu lat niema wiadomości, iż zaginiony żyje. Nie może ono nastąpić przed upływem tego roku, w którym zaginiony byłby ukończył trzydziesty pierwszy rok życia.

Zaginiony, któryby był ukończył siedmdziesiąty rok życia, może być uznany za zmarłego, jeżeli od pięciu lat nie nadeszła żadna wiadomość o jego życiu.

Okres dziesięcioletni lub pięcioletni zaczyna się z końcem ostatniego roku, w którym zaginiony, wedle istniejących wiadomości jeszcze żył.

Ust. 1) a 24/1 l. 1, k. c. p. 46—48 (ust. sejm. z 27/1 1922 Dz. U. Rz. P. 1922 poz. 87).

§ 15. Kto należąc do siły zbrojnej, brał udział w wojnie a przepadł podczas wojny i odtąd zaginał bez wieści, może być uznany za zmarłego, gdy od zawarcia pokoju upłynęły trzy lata. Jeżeli pokoju nie zawarto, trzyletni okres zaczyna się z upływem roku, w którym wojnę ukończono.

Za należącego do siły zbrojnej uważa się również tego, kto znajduje się w niej w charakterze urzędowym lub służbowym albo w celu dobrowolnego niesienia pomocy.

Ust. 1) a 24/1 l. 2, k. c. p. 49 (ust. sejm. z 27/1 1922 Dz. U. Rz. P. 1922 poz. 87).

§ 16. Kto w czasie jazdy morskiej znajdował się na statku podczas tej jazdy zatoniętym, a od chwili zatonięcia statku zaginął bez wieści, może być uznany za zmarłego, gdy od chwili zatonięcia statku upłynął jeden rok.

Domniemywa się, że statek zatonął, jeśli nie przybył do miejsca przeznaczenia albo jeśli, nie mając stałego celu podróży, nie powrócił, i gdy nadto od chwili rozpoczęcia podróży upłynęło:

w razie podróży po morzu Bałtyckiem rok,

w razie podróży po innych morzach europejskich, włączając wszystkie części morza Śródziemnego, Czarnego i Azowskiego, dwa lata,

w razie podróży po morzach poza-europejskich, trzy lata. Jeżeli o statku nadeszły wiadomości, potrzeba upływu takiego okresu czasu, jakiby musiał ubiec, w razie, gdyby statek odpłynął z miejscowości, w której wedle nadeszłych wiadomości ostatni raz się znajdował.

Ust. 1) a 24/1, l.:3. k. c. p. 50, 51 (ust. z 27/1 1922 Dz. U. Rz. P. 1922 poz. 87).

§ 17. Kto popadł w niebezpieczeństwo utraty życia wśród innych okoliczności, aniżeli oznaczone w §§ 15, 16 i odtąd zaginął bez wieści, może być uznany za zmarłego, gdy upłyną trzy lata od wydarzenia, które życiu jego zagrażało.

k. c. p. 50 ust. z 27/1 1922 (Dz. U. Rz. P. 1922 poz. 87)

§ 18. Uznanie za zmarłego stwarza domniemanie, iż zaginiony zmarł w tej chwili, którą ustalił wyrok orzekający uznanie za zmarłego.

Za chwilę śmierci, o ile dochodzenia nie wykażą czego innego, przyjąć należy:

w wypadkach § 14 chwilę, w której uznanie za zmarłego stało się dopuszczalne;

w wypadkach § 15, datę zawarcia pokoju albo koniec tego roku, w którym wojna się skończyła;

w wypadkach § 16, chwilę, w której statek zatonął lub od której poczyna się domniemanie zatonięcia;

w wypadkach § 17 chwilę, w której wydarzenie nastąpiło.

Jeżeli czas śmierci stwierdzono tylko co do dnia, poczytuje się koniec tego dnia za chwilę śmierci.

k. c. p. 52 (ust. z 27/1 1922 Dz. U. Rz. P. 1922 poz. 52).

§ 19. Dopóki nie nastąpiło uznanie za zmarłego, domniemywa się, że zaginiony żył aż do chwili, którą w myśl ust. 2 § 18 w braku innego wyniku dochodzenia przyjąć należy za chwilę śmierci; przepis ust. 3 § 18 stosuje się odpowiednio.

k. c. p. 55 (ust. z 27/I 1922 Dz. U. Rz. P. 1922 poz. 87).

§ 20. Jeśli kilka osób postrada życie podczas wspólnego niebezpieczeństwa, domniemywa się, iż zmarły równocześnie.

k. c. 720—722, a 25, s 32/2.

Tytuł drugi. Osoby prawne.

I. STOWARZYSZENIA.

1. Postanowienia ogólne.

§ 21. Stowarzyszenie, nie mające na celu prowadzenia spraw gospodarczych, uzyskuje zdolność prawną przez wpis do rejestru stowarzyszeń właściwego sądu powiatowego.¹⁾

s 52/2, 60

§ 22. Stowarzyszenie, którego celem jest zarobkowe prowadzenie spraw gospodarczych, uzyskuje zdolność prawną, w braku szczególnych przepisów ustawowych, przez nadanie ze strony Państwa.²⁾

§ 23. Stowarzyszeniu, nie mającemu siedziby w Państwie,³⁾ może nadać zdolność prawną, w braku szczególnych przepisów ustawowych, uchwała Rady Ministrów.⁴⁾

§ 24. Za siedzibę stowarzyszenia uważa się w braku innego postanowienia, miejscowość, w której prowadzi się zarząd stowarzyszenia.

s 56

¹⁾ W orygin. „Amtsgerichts“; zmiana na podstawie rozporządzenia z dnia 15 grudnia 1919 r. (Tyg. Urzęd. N. 70 poz. 171). Uwaga ta dotyczy także wszystkich następujących wypadków w których powtarza się: „Amtsgericht“.

²⁾ Tekst oryginału brzmi: „Die Verleihung steht dem Bundesstaate zu, in dessen Gebiete der Verein seinen Sitz hat“. Nadanie przysługuje na mocy § 1 ustawy wykonawczej do kodeksu cywilnego właściwym Ministrom.

³⁾ W orygin.: „Bundesstaate“, por. § 18 ustawy z 1 sierpnia 1919 r. (Dz. Pr. str. 675).

⁴⁾ „Bundesrat“; zmiana na mocy art. 18 ustawy z 1 sierpnia 1919 r. (Dz. Praw str. 675).

§ 25. O ile ustrój stowarzyszenia, posiadającego zdolność prawną, nie opiera się na niżej podanych przepisach, określa go statut stowarzyszenia.

s 60, 63

§ 26. Stowarzyszenie musi mieć zarząd. Zarząd może składać się z kilku osób.

Zarząd zastępuje stowarzyszenie przed sądem i poza sądem; ma on stanowisko zastępcy prawnego. Zakres jego uprawnień do zastępstwa można ograniczyć w statucie ze skutecznością wobec osób trzecich.

Ust. 2) s 69

§ 27. Zarząd ustanawia się uchwałą zebrania członków.

Ustanowienie to jest każdego czasu odwołalne, bez ujmy dla roszczeń o wynagrodzenie umowne. Odwołalność można w statucie ograniczyć do wypadku, iż zachodzi ważny powód do odwołania; takim powodem jest w szczególności ciężkie naruszenie obowiązku lub niezdolność do prawidłowego prowadzenia spraw.

Do prowadzenia spraw przez zarząd stosują się odpowiednio przepisy §§ 664 do 670 o poleceniu.

§ 28. Jeżeli zarząd składa się z kilku osób, natenczas wydaje uchwały wedle przepisów §§ 32, 34, odnoszących się do uchwał członków stowarzyszenia.

Jeżeli ma się złożyć oświadczenie woli w obec stowarzyszenia, wystarcza, gdy się je złoży w obec jednego z członków zarządu.

§ 29. W razie braku wymaganej liczby członków zarządu, ustanawia ich w naglących wypadkach, do chwili usunięcia braku, na żądanie osoby interesowanej ten sąd powiatowy, w którego obwodzie stowarzyszenie ma swoją siedzibę.

§ 30. W statucie można postanowić, iż do pewnych spraw mają być ustanowieni obok zarządu osobni zastępcy. Uprawnienie do zastępstwa, przysługujące takiemu zastępcy, rozciąga się, w razie wątpliwości, na wszelkie czynności prawne, jakie powierzony mu zakres działania zazwyczaj obejmuje.

§ 31. Stowarzyszenie odpowiada za szkodę, jaką zarząd, członek zarządu lub inny zastępca, uprawniony stosownie do ustroju stowarzyszenia, wyrządzi osobie trzeciej działaniem, spełnionem przy sprawowaniu należących do niego czynności, obowiązującym do wynagrodzenia szkody.

s 55/2

§ 32. Sprawy stowarzyszenia, o ile ich nie ma załatwiać zarząd, lub jaki inny organ stowarzyszenia, reguluje zebranie członków uchwałą. Do ważności uchwały wymagane jest podanie przedmiotu przy zwoływaniu zebrania. Przy powzięciu uchwał rozstrzyga większość obecnych członków.

Nawet bez zebrania członków, uchwała jest ważną, jeżeli wszyscy członkowie objawią na nią pisemnie swą zgodę.

Ust. 1) zd. 1) s 66

Ust. 1) zd. 2) s 67/3

Ust. 1) zd. 3) s 67/2

§ 33. Uchwała, zawierająca zmianę statutu, wymaga większości trzech czwartych obecnych członków. Zmiana celu stowarzyszenia wymaga zgody wszystkich członków; członkowie nieobecni, muszą wyrazić swą zgodę pisemnie.

Jeżeli zdolność prawna stowarzyszenia polega na nadaniu, wszelka zmiana statutu wymaga zatwierdzenia ze strony właściwego Ministra lub o ile nadanie nastąpiło przez Radę Ministrów, zatwierdzenia Rady Ministrów.⁵⁾

Ust. 1) zd. 2 s 74

§ 34. Członkowi nie przysługuje prawo głosu, jeżeli powzięcie uchwały dotyczy zawarcia z nim czynności prawnej albo też wszczęcia lub zakończenia sporu sądowego między nim a stowarzyszeniem.

s 68

§ 35. Uchwała zebrania członków nie może uszczuplać szczególnych praw członka bez jego zgody.

§ 36. Zebranie członków należy zwoływać w wypadkach w statucie przewidzianych, tudzież wtedy, gdy tego wymaga interes stowarzyszenia.

s 64/3

§ 37. Zebranie członków należy zwołać, jeżeli tego zażąda pisemnie z podaniem celu i powodów, określona w statucie część członków, lub w braku odnośnego postanowienia, dziesiąta część członków.

W razie nieuczynienia zadość temu żądaniu, sąd powiatowy, w którego obwodzie stowarzyszenie ma swą siedzibę, może upo-

⁵⁾ W orygin.: staatliche Genehmigung, oder, falls die Verleihung durch den Bundesrat erfolgt ist, die Genehmigung des Bundesrats. Porównaj uwagę 3 i 4 do § 23.

ważnić członków, którzy z żądaniem wystąpili, do zwołania zebrania, tudzież wydać postanowienie co do przewodniczenia na zebraniu. Na to upoważnienie należy się powołać przy zwołaniu zebrania.

Ust. 1) s 64/3

§ 38. Stanowiska członka nie można przenosić ani dziedziczyć. Wykonywania praw, wynikających ze stanowiska członka, nie można zdać na kogo innego.

s 70/3

§ 39. Członkowie są uprawnieni do wystąpienia ze stowarzyszenia.

W statucie można postanowić, iż wystąpienie jest dozwolone jedynie z końcem roku administracyjnego albo dopiero po uływie pewnego czasokresu wypowiedzenia: czasokres wypowiedzenia może wynosić najwyżej dwa lata.

Ust. 1) s 70/2

§ 40. Przepisy ust. 1, 3 § 27 ust. 1 § 28 oraz §§ 32, 33, 38 nie mają zastosowania, o ile statut zawiera odmienne postanowienia.

§ 41. Stowarzyszenie można rozwiązać uchwałą zebrania członków. O ile statut inaczej nie postanawia, wymaga taka uchwała większości trzech czwartych części zebranych członków.

s 76

§ 42. Stowarzyszenie traci zdolność prawną wskutek otwarcia upadłości.

W razie przeciążenia długami winien zarząd wystąpić z wnioskiem o otwarcie upadłości. Jeżeli podanie wniosku się przewleka, wówczas członkowie zarządu, na których spada wina, odpowiadają wobec wierzycieli za powstałą stąd szkodę; odpowiadają oni jako dłużnicy łączni.

Ust. 1) s 77

§ 43. Stowarzyszeniu można odjąć zdolność prawną, jeśli zagraża ono dobru ogółu przez sprzeczną z ustawami uchwałę zebrania członków lub sprzeczne z ustawami postępowanie zarządu.

Stowarzyszeniu, nie mającemu wedle statutu na celu prowadzenia spraw gospodarczych, można odjąć zdolność prawną, jeżeli do takiego celu zmierza.

Stowarzyszeniu, nie mającemu wedle statutu celu politycznego, społeczno-politycznego lub religijnego, można odjąć zdolność prawną, jeżeli do takiego celu zmierza.

Stowarzyszeniu, którego zdolność prawna opiera się na nadaniu, można odjąć zdolność prawną, jeżeli zmierza do innego celu niż ten, który jest objęty statutem.

Ust. 1) s 78

§ 44. W wypadkach § 43 do właściwości i postępowania stosują się przepisy ustaw.⁶⁾ dotyczące spraw sporno-administracyjnych.⁷⁾

Jeśli zdolność prawna opiera się na nadaniu przez Radę Ministrów,⁸⁾ wówczas odjęcie tej zdolności następuje na skutek uchwały Rady Ministrów.

§ 45. Z rozwiązaniem stowarzyszenia lub pozbawieniem go zdolności prawnej, przypada majątek tegoż osobom, w statucie wymienionym.

W statucie można postanowić, że osoby, którym ma przyspaść majątek, oznaczy uchwała zebrania członków, lub inny organ stowarzyszenia. Jeśli celem stowarzyszenia nie jest prowadzenie spraw gospodarczych, może zebranie członków mimo braku takiego postanowienia przekazać majątek publicznej fundacji lub instytucji.

Jeśli nie oznaczono osób, którym ma przyspaść majątek, a stowarzyszenie podług statutu miało na celu wyłącznie interesy swych członków, natenczas majątek jego przypada w równych częściach tym członkom, którzy byli członkami stowarzyszenia w chwili jego rozwiązania lub pozbawienia zdolności prawnej, w innych wypadkach Skarbowi Państwa.⁹⁾

Ust. 1) s 57.

§ 46. Jeżeli majątek stowarzyszenia przypada Skarbowi Państwa, stosują się odpowiednie przepisy o spadku, przypadającym Skarbowi Państwa jako ustawowemu spadkobiercy. Skarb Państwa winien użyć majątek, o ile możności, w sposób odpowiadający celom stowarzyszenia.

⁶⁾ W orygin.: „Landesgesetzgebung“.

⁷⁾ Zdanie drugie, którego tekst oryginalny brzmi: „Wo ein Verwaltungsstreitverfahren nicht besteht, finden die Vorschriften der §§ 20, 21 der Gewerbeordnung Anwendung; die Entscheidung erfolgt in ersten Instanz durch die höhere Verwaltungsbehörde, in deren Bezirke der Verein seinen Sitz hat“, opuszczono, gdyż było dla ustawodawstwa pruskiego nieaktualne.

⁸⁾ W orygin.: „Bundesrat“ por. uwagę 4 do § 23.

⁹⁾ W orygin.: „an den Fiskus des Bundesstaats, in dessen Gebiete der Verein seinen Sitz hatte“.

§ 47. Jeśli majątek stowarzyszenia nie przypada Skarbowi Państwa, winna nastąpić likwidacja.

s 58

§ 48. Likwidację przeprowadza zarząd. Likwidatorami można ustanowić także inne osoby; dla ustanowienia ich mają zastosowanie przepisy o ustanawianiu zarządu.

Likwidatorom przysługuje prawne stanowisko zarządu, chyba, że z celu likwidacji wynika co innego.

Jeżeli jest więcej likwidatorów, uchwały ich, o ile inaczej nie postanowiono, wymagają jednomyślności.

§ 49. Likwidatorowie winni pokończyć interesy bieżące, pociągać wierzytelności, spieniężyć resztę majątku, zaspokoić wierzycieli, a nadwyżkę wydać osobom, którym majątek ma przypaść. Również mogą likwidatorowie celem pokończenia interesów będących w toku, nawiązywać nowe. Wolno zaniechać ściągania wierzytelności tudzież spieniężenia reszty majątku, o ile środki te nie są potrzebne do zaspokojenia wierzycieli lub do podziału nadwyżki pomiędzy osoby, którym majątek ma przypaść.

O ile cel likwidacji tego wymaga, stowarzyszenie uważa się za istniejące nadal, aż do ukończenia likwidacji.

§ 50. Rozwiązanie stowarzyszenia lub pozbawienie go zdolności prawnej, winni likwidatorowie ogłosić publicznie. W obwieszczeniu należy wezwać wierzycieli do zgłoszenia swych roszczeń. Obwieszczenie to uskutecznia się przez zamieszczenie w dzienniku, statutem do ogłoszeń przeznaczonym, a w braku takiego dziennika, w dzienniku, przeznaczonym do ogłoszeń tego sądu powiatowego, w którego obwodzie stowarzyszenie miało swoją siedzibę. Ogłoszenie uważa się za dokonane z upływem drugiego dnia od jego umieszczenia lub od jego pierwszego umieszczenia.

Wierzycieli znanych należy wezwać do zgłoszeń przez osobne zawiadomienie.

§ 51. Przed upływem roku od ogłoszenia zawiadomienia o rozwiązaniu stowarzyszenia lub od pozbawienia go zdolności prawnej nie wolno wydawać majątku osobom, którym majątek ma przypaść.

§ 52. Jeżeli znany wierzyciel nie zgłosi się, należy zdeponować przypadającą dla niego kwotę, skoro istnieje podstawa prawna do zdeponowania.

Jeśli uiszczenie zobowiązania jest narazie niewykonalne lub zobowiązanie jest sporne, wolno wydać majątek osobom, na które

tenże ma przejść, jedynie po daniu zabezpieczenia na rzecz wierzyciela.

§ 53. Likwidatorowie, którzy naruszają obowiązki, ciężące na nich w myśl ust. 2 § 42 oraz §§ 50 do 52, lub przed zaspokojeniem wierzycieli wydają majątek osobom, na które ten majątek ma przejść, odpowiadają, jeżeli wina na nich spada, wobec wierzycieli za wyrządzoną im szkodę; odpowiadają oni jako dłużnicy łączni.

§ 54. Do stowarzyszeń, nie posiadających zdolności prawnej, stosują się przepisy o spółce. Z powodu czynności prawnej, wykonanej w imieniu takiego stowarzyszenia względem osoby trzeciej, odpowiada osobiście ten, kto czynność wykonał; jeżeli działających jest kilku, odpowiadają jako dłużnicy łączni.

s 52/3, 62.

2. Stowarzyszenia wpisane.

§ 55. Wpisu do rejestru stowarzyszenia, takiego stowarzyszenia, jakie określone jest w § 21, należy dokonać w tym sądzie powiatowym, w którego obwodzie stowarzyszenie ma swą siedzibę.

§ 56. Wpis ten powinien być dokonany jedynie wówczas, gdy liczba członków wynosi najmniej siedmiu.

§ 57. Statut musi zawierać cel, nazwę i siedzibę stowarzyszenia oraz musi zeń wynikać, iż stowarzyszenie ma być wpisane.

Nazwa powinna różnić się wyraźnie od nazw zarejestrowanych stowarzyszeń, istniejących w tem samym miejscu lub w tej samej gminie.

§ 58. Statut powinien zawierać postanowienia:

1. o wstępowaniu i występowaniu członków;
2. o tem, czy członkowie mają uiszczać wkładki i jakie;
3. o tworzeniu zarządu;
4. o podstawach zwoływania zebrań członków, o sposobie zwoływania tychże, oraz o stwierdzaniu uchwał dokumentem.

§ 59. Zarząd winien zgłosić stowarzyszenie do wpisu.

Do tego zgłoszenia należy dołączyć:

1. statut w pierwopisie i odpisie;
2. odpis dokumentów, odnoszących się do ustanowienia zarządu.

Statut powinien być podpisany przynajmniej przez siedmiu członków, i zawierać podanie dnia jego sporządzenia.

§ 60. Zgłoszenie, które nie odpowiada wymaganiom §§ 56 do 59 winien sąd powiatowy odrzucić, przytaczając powody.

Od uchwały odrzucającej przysługuje natychmiastowe zażalenie wedle przepisów ustawy o postępowaniu cywilnem.

§ 61. W razie dopuszczenia zgłoszenia winien sąd powiatowy zawiadomić o niem właściwą władzę administracyjną.

Władza administracyjna może wnieść sprzeciw przeciwko wpisowi, jeżeli stowarzyszenie według prawa publicznego o stowarzyszeniach jest niedozwolone lub może być zabronione, albo jeżeli zmierza do celu politycznego, społeczno-politycznego lub religijnego.

§ 62. W razie wniesienia sprzeciwu przez władzę administracyjną, winien sąd powiatowy udzielić go zarządowi.

Sprzeciw można zacepić w drodze postępowania sporno-administracyjnego.¹⁰⁾

§ 63. O ile władza administracyjna nie doniesie sądowi powiatowemu, że sprzeciwu nie wnosi, wpis może być dokonany dopiero wtedy, gdy od udzielenia zgłoszenia władzy administracyjnej upłynęło cześć tygodni, a sprzeciwu nie wniesiono, albo gdy wniesiony sprzeciw zostanie ostatecznie uchylony.

§ 64. Wykonując wpis należy podać w rejestrze stowarzyszeń nazwę i siedzibę stowarzyszenia, datę sporządzenia statutu, tudzież wymienić członków zarządu. Również należy wpisać postanowienia, ograniczające zakres uprawnień zarządu do zastępstwa albo normujące odmienny sposób powzięcia uchwał przez zarząd, aniżeli określa to przepis ust. 1 § 28.

§ 65. Z chwilą wpisu nazwa stowarzyszenia otrzymuje dodatek: „stowarzyszenie wpisane“.

§ 66. Sąd powiatowy winien ogłosić wpis w dzienniku, przeznaczonym dla swoich obwieszczeń.

Pierwopis statutu należy zaopatrzyć poświadczeniem wpisu i zwrócić. Sąd powiatowy uwierzytelnia odpis i przechowuje go z innemi pismami.

¹⁰⁾ Słowa: „lub, gdzie takowego niema, w drodze rekursu podług §§ 20, 21 ustawy przemysłowej“, opuszczono, gdyż są dla ziem, które były częścią składową państwa pruskiego, bezprzedmiotowe.

§ 67. Zarząd winien zgłosić do wpisu każdą zmianę zarządu oraz ponowne ustanowienie którego z członków zarządu. Do zgłoszenia należy dołączyć odpis dokumentu, dotyczącego zmiany lub ponownego ustanowienia.

Wpis członków zarządu, ustanowionych przez sąd, następuje z urzędu.

§ 68. Jeżeli chodzi o czynność prawną, dokonaną z osobą trzecią przez dotychczasowych członków zarządu, można ze skutkiem przeciw tej trzeciej osobie powołać się na zmianę zarządu tylko wtedy, gdy zmiana ta była wpisana do rejestru stowarzyszeń w chwili dokonania czynności prawnej, lub też była znana tej trzeciej osobie. Gdy zmiana jest wpisana, osoba trzecia nie jest obowiązana uznać jej znaczenia przeciwko sobie, jeżeli o niej nie wie a nadto nieznanomość ta nie wypływa z niedbalstwa.

§ 69. Za dowód wobec władz, iż zarząd składa się z osób, do rejestru wpisanych, służy świadectwo sądu powiatowego o wpisie.

§ 70. Przepisy § 68 obowiązują również względem postanowień, ograniczających zakres uprawnień zarządu do zastępstwa albo normujących odmienny sposób powzięcia uchwał przez zarząd, aniżeli określa to przepis ust. 1 § 28.

§ 71. Zmiany statutu wymagają do swej skuteczności wpisu do rejestru stowarzyszeń. Zmianę winien zgłosić do wpisu zarząd. Do zgłoszenia należy dołączyć w pierwopisie i odpisie uchwałę zawierającą zmianę.

Przepisy §§ 60 do 64 i ust. 2 § 66 stosują się odpowiednio.

§ 72. Zarząd obowiązany jest przedłożyć każdego czasu sądowi powiatowemu na tegoż żądanie podpisane przez się zaświadczenie co do liczby członków stowarzyszenia.

§ 73. Jeśli liczba członków stowarzyszenia spadnie poniżej trzech, wówczas sąd powiatowy na wniosek zarządu, a w braku wniosku w ciągu trzech miesięcy, z urzędu, pozbawia stowarzyszenie zdolności prawnej, po wysłuchaniu zarządu. Uchwałę należy doręczyć stowarzyszeniu. Od tej uchwały służy natychmiastowe zażalenie wedle postanowień ustawy o postępowaniu cywilnem.

Stowarzyszenie traci swą zdolność prawną z chwilą prawomocności uchwały.

§ 74. Rozwiązanie stowarzyszenia tudzież pozbawienie go zdolności prawnej należy wpisać do rejestru stowarzyszeń. W razie otwarcia upadłości nie skutecznia się wpisu.

W razie rozwiązania stowarzyszenia bądź z mocy uchwały zebrania członków, bądź skutkiem upływu czasu, przez który miało ono istnieć, winien zarząd zgłosić rozwiązanie celem wpisu. W pierwszym przypadku należy załączyć do zgłoszenia odpis uchwały o rozwiązaniu.

W razie pozbawienia stowarzyszenia zdolności prawnej na zasadzie § 43 albo też rozwiązania go na zasadzie prawa publicznego o stowarzyszeniach, uskutecznia się wpis na podstawie doniesienia właściwej władzy.

§ 75. Otwarcie upadłości należy wpisać z urzędu. To samo obowiązuje w razie zniesienia uchwały o otwarciu upadłości.

§ 76. Likwidatorów należy wpisać do rejestru stowarzyszeń. Toż samo obowiązuje co do postanowień, normujących odmienny sposób powzięcia uchwał przez likwidatorów, aniżeli określa to przepis ust. 3 § 48.

Zgłoszenie winien uskutecznić zarząd, a w razie późniejszych zmian likwidatorowie. Do zgłoszenia likwidatorów, ustanowionych uchwałą zebrania członków, należy dołączyć odpis tej uchwały, zaś do zgłoszenia postanowienia o sposobie powzięcia uchwał przez likwidatorów, odpis dokumentu, zawierającego te postanowienia.

Likwidatorów ustanowionych przez sąd wpisuje się z urzędu.

§ 77. Zgłoszenia do rejestru stowarzyszeń winni uskutecznić członkowie zarządu oraz likwidatorowie przez oświadczenie publicznie uwierzytelnione.

§ 78. Sąd powiatowy może przynaglać karami porządkowymi członków zarządu do przestrzegania przepisów, objętych ust. 1 § 67 ust. 1 § 71, § 72, ust. 2 § 74 i § 76. Poszczególne kary nie może przenosić trzech tysięcy marek.¹¹⁾

W takiż sam sposób można przynaglać likwidatorów do przestrzegania przepisów § 76.

§ 79. Każdemu jest dozwolony wgląd do rejestru stowarzyszeń oraz pism przedłożonych przez stowarzyszenie sądowi powiatowemu. Można żądać odpisu wpisów: odpis należy na żądanie uwierzytelnić.

¹¹⁾ W orygin.: „dreihundert“; zmiana na mocy ustawy sejmowej z dnia 18 marca 1921 r. (Dz. Ust. Rz. P. 1921 poz. 181).

II. FUNDACJE.

§ 80. Do powstania fundacji, mającej zdolność prawną, potrzebne jest prócz aktu fundacyjnego, zatwierdzenie Państwa.¹²⁾ Jeżeli fundacja nie ma mieć siedziby w kraju, potrzebne jest zatwierdzenie Rady Ministrów. Jeżeli inaczej nie postanowiono, uważa się za siedzibę fundacji miejscowość, w której prowadzi się administrację fundacji.

a 646, r 979—986, 1091, 1096, s 52/2, 80, 539/2

§ 81. Akt fundacyjny, zeznany między żyjącymi, winien być sporządzony na piśmie.

Dopóki nie udzielono zatwierdzenia, ma fundator prawo odwołania. Jeśli o zatwierdzenie zwrócono się z prośbą do właściwej władzy, odwołanie można zgłosić jedynie u tej władzy. Spadkobierca fundatora nie ma prawa odwoływania, gdy fundator wniósł już podanie do właściwej władzy, albo gdy w razie stwierdzenia aktu fundacyjnego dokumentem sądowym lub notarialnym, przy stwierdzeniu lub po stwierdzeniu dokumentem poruczył wniesienie takiego podania sądowi lub notariuszowi.

s 81

§ 82. W razie zatwierdzenia fundacji, fundator obowiązany jest przenieść na fundację majątek, zapewniony aktem fundacyjnym. Prawa, do których przeniesienia wystarcza odstąpienie umowne, przechodzą na fundację z chwilą jej zatwierdzenia, o ile z aktu fundacyjnego nie wynika inna wola fundatora.

§ 83. Jeżeli akt fundacyjny opiera się na rozporządzeniu na wypadek śmierci, o zatwierdzenie powinien postarać się sąd spadkowy, o ile nie wniosą o to podania spadkobierca lub wykonawca testamentu.

s 81, 493

§ 84. W razie zatwierdzenia fundacji dopiero po śmierci fundatora, uważa się, iż co do przysporzeń, poczynionych przez fundatora, fundacja powstała jeszcze przed jego śmiercią.

§ 85. O ile ustrój fundacji nie opiera się na ustawie,¹³⁾ określi go akt fundacyjny.

s 83

¹²⁾ W orygin.: „des Bundesrats, in dessen Gebiete die Stiftung ihren Sitz haben soll. Soll die Stiftung ihren Sitz nicht in einem Bundesstaate haben, so ist die Genehmigung des Bundesrats erforderlich“. Por. uwagę 4 do § 23.

¹³⁾ W orygin.: „Reichs- oder Landesgesetz“.

§ 86. Przepisy, § 26, ust. 3 § 27 i §§ 28 do 31, 42 stosują się odpowiednio do fundacyj, wszakże przepisy ust. 3 § 27 i ust. 1 § 28 tylko o tyle, o ile co innego nie wynika z ustroju, a w szczególności z tego, iż fundacją zawiaduje władza publiczna. Przepisy ust. 2 § 28 i § 29 nie stosują się do fundacyj, które zawiaduje władza publiczna.

§ 87. Jeżeli wypełnienie celu fundacji stało się niemożliwem albo też naraża na niebezpieczeństwo dobro ogółu, właściwa władza może określić fundacji inny cel albo też ją znieść.

Zmieniając cel fundacji należy, o ile możliwości, mieć na względzie zamiar fundatora, a zwłaszcza starać się o to, by utrzymać nadal, o ile możliwości, dochody z majątku fundacyjnego, zgodnie z zamierzeniem fundatora, dla koła tych osób, którym miały przypaść. Władza może zmienić ustrój fundacji o ile wymaga tego zmiana celu fundacji.

Przed zmianą celu fundacji i jej ustroju powinno się wysłuchać zarząd fundacji.

Ust. 1) s 83/3, 85, 86, 88, 89

§ 88. Z wygaśnięciem fundacji majątek jej przechodzi na osoby, w ustroju fundacji wskazane. Przepisy §§ 46 do 53 stosują się odpowiednio.

III. OSOBY PRAWNE PRAWA PUBLICZNEGO.

§ 89. Przepis § 31 stosuje się odpowiednio do Skarbu Państwa, jakoteż do korporacyj, fundacyj i instytucyj prawa publicznego.

To samo dotyczy przepisu ust. 2 § 42 o ile względem korporacyj, fundacyj oraz instytucyj prawa publicznego upadłość jest dopuszczalna.

ROZDZIAŁ DRUGI.

RZECZY.

§ 90. Rzeczami w rozumieniu ustawy są jedynie przedmioty zmysłowe.

a 285, 292

§ 91. Zamiennymi rzeczami w rozumieniu ustawy są rzeczy ruchome, które w życiu potocznem zwykło się oznaczać według liczby, miary lub wagi.

§ 92. Zużywalnieni rzeczani w rozumieniu ustawy są rzeczy ruchome, których użycie stosownie do ich przeznaczenia, polega na ich zużyciu lub zbyciu.

Za zużywalne poczytuje się również rzeczy ruchome, należące do składu towarów lub innej rzeczy zbiorowej, której użycie, stosownie do przeznaczenia, polega na zbyciu poszczególnych rzeczy.

ust. 1) a 291, 301, r 405

§ 93. Części składowe rzeczy, których nie można od siebie oddzielić bez zniszczenia lub bez zmiany istoty jednej lub drugiej (istotnie części składowe), nie mogą być przedmiotem osobnych praw.

s 642/2

§ 94. Do istotnych części składowych gruntu należą rzeczy, z ziemią ściśle związane, w szczególności budowle oraz plody gruntu, dopóki z ziemią trwale są połączone. Nasienie staje się istotną częścią składową gruntu z chwilą zasiania, a roślina z chwilą zasadzenia.

Do istotnych części składowych budowli należą rzeczy, które wstawiono celem jej wykonania.

Ust. 1) zd. 1) k. c. 518—521, 524, 525, a 295, 297, r 386, 389, 424, s 667/2

Ust. 1) zd. 2) s 678

§ 95. Do części składowych gruntu nie należą takie rzeczy, które złączono z ziemią jedynie dla przemijającego celu. Dotyczy to również budowli lub innego dzieła, jakie osoba uprawniona połączyła z gruntem, wykonując prawo, przysługujące jej na cudzym gruncie.

Rzeczy, wstawione w budowlę jedynie dla przejściowego celu, nie należą do części składowych budowli.

Ust. 1) zd. 1) s 677

Ust. 1) zd. 2) s 675/1

§ 96. Prawa, połączone z własnością gruntu, uważa się za części składowe gruntu.

k. c. 526, a 298, r 403.

§ 97. Przynależnością są rzeczy ruchome, które nie będąc częściami składowymi rzeczy głównej, mają według znaczenia służyć jej celowi gospodarczemu i pod względem umieszczenia pozostają do niej w stosunku, odpowiadającym ich przeznaczeniu. Rzecz nie jest przynależnością, skoro w zbyciu i w tocznem nie uchodzi za przynależność.

Przemijające użycie rzeczy dla celu gospodarczego jakiejś innej rzeczy, nie uzasadnia cechy przynależności. Przemijające odłączenie od rzeczy głównej, rzeczy, stanowiącej jej przynależność, nie pozbawia jej cechy przynależności.

Ust. 1) a 293, 294, r 384, 401, s 644, 645

§ 98. Do służenia celowi gospodarczemu rzeczy głównej są przeznaczone:

1. przy budowli, stałe urządzonej dla przedsiębiorstwa przemysłowego w szczególności przy młynie, kuźni, browarze, fabryce, maszyny i inne sprzęty, przeznaczone do prowadzenia przedsiębiorstwa;
2. przy majątności ziemskiej sprzęty i bydło, przeznaczone do prowadzenia gospodarstwa, płody rolne, o ile są one potrzebne do dalszego prowadzenia gospodarstwa aż do chwili, kiedy można się spodziewać otrzymania takich samych lub podobnych płodów, tudzież znajdujący się w majątności i na niej uzyskany zapas nawozu.

ad 1) *k. c. 524, a 297 a., r 388, s 805/2*

ad 2) *k. c. 522, 524, a 296, r 493^{ab}.*

§ 99. Owocami rzeczy są jej płody oraz wszelkie inne korzyści, osiągane z rzeczy, odpowiednio do jej przeznaczenia.

Owocami prawa są przychody, jakie prawo przynosi odpowiednio do swego przeznaczenia, w szczególności, gdy chodzi o prawo wydobywania części wchodzących w skład gruntu, wydobyte części składowe.

Owocami są również przychody, jakie przynosi rzecz lub prawo z mocy stosunku prawnego.

Ust. 1) k. c. 583

Ust. 3) k. c. 584.

§ 100. Użytkami są owoce rzeczy lub prawa, tudzież korzyści, jakie przynosi używanie rzeczy lub prawa.

§ 101. Jeżeli kto ma prawo pobierania owoców rzeczy lub prawa do pewnego lub od pewnego określonego czasu, wówczas należą mu się, o ile niema odmiennego postanowienia:

1. płody i części składowe, wymienione w ust. 1 § 99 a to także wtedy, gdy ma je pobierać jako owoce prawa, o tyle, o ile zostaną od rzeczy odłączone podczas trwania jego uprawnienia;
2. inne owoce o tyle, o ile stają się wymagalnymi podczas trwania uprawnienia; jeżeli wszakże owocami temi są:

wynagrodzenie za odstąpienie używania lub korzystania z owoców, odsetki, udziały w zyskach lub inne przychody regularnie się powtarzające, wówczas uprawnionemu należy się część przypadająca na czas trwania jego uprawnienia.

Ust. 1) k. c. 585

ad 1) s 756/1

ad 2) k. c. 586, a 759

§ 102. Obowiązany do wydania owoców może żądać zwrotu kosztów, poniesionych w celu ich uzyskania o tyle, o ile te ostatnie odpowiadają prawidłowej gospodarce i nie przenoszą wartości owoców.

s 756.2

§ 103. Kto ma obowiązek ponosić ciężary odnoszące się do rzeczy lub prawa do pewnego lub od pewnego oznaczonego czasu, winien, o ile tylko niema innego postanowienia, ponosić w stosunku do okresu trwania jego zobowiązania, ciężary regularnie się powtarzające. inne zaś ciężary o tyle, o ile uściścić je należy w ciągu tegoż okresu.

ROZDZIAŁ TRZECI.

CZYNNOŚCI PRAWNE.

Tytuł pierwszy. Zdolność do działania.

§ 104. Do działania niezdolnym jest:

1. kto nie ukończył siedmiu lat;
2. kto się znajduje w stanie chorobliwego zaburzenia władz umysłowych, wyłączającym swobodne wyrażenie woli, o ile stan ten z natury swej nie jest przemijającym;
3. kto został pozbawionym własnej woli z powodu choroby umysłowej.

k. c. 1124, a 21, 865, r 212, 213, 365, 366, 770, 1382, 1383, s 13, 16, 17

§ 105. Oświadczenie woli, złożone przez osobę do działania niezdolną, jest nieważne.

Nieważnem jest również oświadczenie woli, złożone w stanie nieprzytomności albo przemijającego zaburzenia władz umysłowych.

Ust. 1) s 18.

§ 106. Małoletni, który skończył siódmy rok życia, ma ograniczoną zdolność do działania stosownie do przepisów §§ 107 do 113.

a 21, 855, r 212, 213, 770, 1382

§ 107. Małoletni potrzebuje zezwolenia swego ustawowego zastępcy do oświadczenia woli, nie przynoszącego mu wyłącznie korzyści prawnej.

k. c. 1925, a 152, 244, 865, r 2202, 2203, 217—220, 222, 770, 1382, s 19

§ 108. Jeżeli małoletni zawiera umowę bez wymaganego zezwolenia ustawowego zastępcy, zawisła jest skuteczność umowy od zatwierdzenia przez zastępcę.

Jeżeli druga strona wezwie zastępcę, aby się oświadczył co do zatwierdzenia, można oświadczenie takie złożyć tylko wobec niej; oświadczenie dotyczące zatwierdzenia, złożone wobec małoletniego przed tem wezwaniem, jest bezskuteczne. Zatwierdzenie może nastąpić tylko do upływu dwóch tygodni od otrzymania wezwania; brak takiego oświadczenia uważa się za odmówienie zatwierdzenia.

Jeżeli małoletni uzyska nieograniczoną zdolność do działania, zatwierdzenie ze strony zastępcy zastępuje się przez zatwierdzenie ze strony jego.

Ust. 1) a 865, r770, 1382, s 410, 424

Ust. 3) k. c. 1311

§ 109. Aż do zatwierdzenia umowy ma druga strona prawo ją odwołać. Oświadczenie odwołania można skutecznie także wobec małoletniego.

Jeśli druga strona wiedziała o małoletności, może umowę odwołać jedynie wtedy, gdy małoletni twierdził niezgodnie z prawdą, że zastępca zezwolenia udzielił; jednakże i w tym wypadku nie może ona umowy odwołać, gdy zawierając umowę wiedziała o tym braku.

Ust. 1) a 865, r 770, 1382

§ 110. Umowę, zawartą przez małoletniego bez zgody jego prawnego zastępcy, uważa się za skuteczną od samego początku, jeżeli małoletni skutecznie umówione świadczenia ze środków, jakie otrzymał w tym celu, lub też do dowolnego rozporządzenia, od ustawowego zastępcy albo za jego przyzwoleniem od osoby trzeciej.

k. c. 1308, a 151, 246, 247, r 2202, 2203

§ 111. Jednostronna czynność prawna, dokonana przez małoletniego bez wymaganego zezwolenia jego ustawowego zastępcy, jest bezskuteczna. Jeżeli małoletni, posiadając owo zezwolenie, wykona taką czynność prawną wobec drugiej osoby, jest czyn-

ność prawna bezskuteczna, jeżeli małoletni nie przedłoży zezwolenia na piśmie, a osoba druga z tego powodu niezwłocznie od czynności prawnej odstąpi. Takie odstąpienie jest wykluczone, gdy zastępca prawny uwiadomił tę drugą osobę o swem zezwoleniu.

§ 112. Jeżeli zastępca ustawy za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego upoważni małoletniego do samodzielnego prowadzenia przedsiębiorstwa zarobkowego, natenczas małoletni ma nieograniczoną zdolność do działania w odniesieniu do takich czynności prawnych, jakie z prowadzeniem owego przedsiębiorstwa są połączone. Wyjątek stanowią czynności prawne, do których zastępca potrzebuje zatwierdzenia sądu opiekuńczego.

Upoważnienie to może zastępca cofnąć jedynie za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego.

Ust. 1) k. c. 1308, a 151, s 412

§ 113. Jeżeli zastępca prawny upoważni małoletniego do przyjęcia służby lub pracy, wówczas małoletni ma nieograniczoną zdolność do działania w odniesieniu do takich czynności prawnych, które dotyczą zawarcia lub rozwiązania tego rodzaju stosunku służbowego lub stosunku pracy, na jaki przyzwolenia udzielono. Wyjątek stanowią umowy, do których zastępca potrzebuje zatwierdzenia sądu opiekuńczego.

Upoważnienie to może zastępca cofnąć lub ograniczyć.

Jeżeli zastępca ustawy jest opiekunem, wówczas w razie odmówienia przezeń upoważnienia, może je zastąpić upoważnienie, które udzieli sąd opiekuńczy na wniosek małoletniego. Sąd opiekuńczy winien upoważnienia udzielić zastępczo, jeśli ono leży w interesie pupila.

Upoważnienie, udzielone w poszczególnym przypadku, uważa się w razie wątpliwości za upoważnienie ogólne do zawierania stosunków tego samego rodzaju.

Ust. 1) a 152, 246, r 2202, 2203

§ 114. Kto z powodu słabości umysłowej, marnotrawstwa lub nałogu pijaństwa został pozbawiony własnej woli albo kto w myśl § 1906 oddany został pod tymczasową opiekę, ten pod względem zdolności do działania stoi narówni z małoletnim, który ukończył siódmy rok życia.

§ 115. Jeżeli uchwała, orzekająca pozbawienie własnej woli, zostanie uchylona na skutek skargi zaczepiającej, nie można na mocy rzeczony uchwały podawać w wątpliwość skuteczności czynności prawnych, jakie były wykonane przez pozbawionego własnej

woli lub w odniesieniu do niego. Uchylenie nie ma także żadnego wpływu na skuteczność czynności prawnych, dokonanych przez zastępcę prawnego lub w odniesieniu do niego.

Przepisy te stosują się odpowiednio wówczas, gdy w razie tymczasowej opieki wniosek o pozbawienie własnej woli zostanie cofnięty lub prawomocnie odrzucony, albo też, gdy skutkiem skargi zaczepiającej zostanie uchylona uchwała, orzekająca pozbawienie własnej woli.

Tytuł drugi. Oświadczenie woli.

§ 116. Oświadczenie woli nie jest dlatego nieważne, iż oświadczający zastrzega sobie w duchu, że nie chce tego, co oświadczył. Oświadczenie jest nieważne, gdy ma być złożone wobec drugiej osoby, a ta wie o tem zastrzeżeniu.

§ 117. Oświadczenie woli, które ma ktoś złożyć wobec drugiej osoby, a w porozumieniu z nią składa je tylko dla pozorów, jest nieważne.

Jeżeli czynność pozorną ukrywa inną czynność prawną, stosują się przepisy, dotyczące tej ukrytej czynności prawnej.

Ust. 1) a 916

Ust. 2) s 18/2

§ 118. Oświadczenie woli, nie pomyślane na serio, jest nieważne, skoro składa się je w oczekiwaniu, iż nie ujdzie uwagi drugiej osoby, że nie jest ono pomyślane na serio.

§ 119. Kto, składając oświadczenie woli, był w błędzie co do jego treści albo wogóle nie chciał złożyć oświadczenia tej treści, może oświadczenie zacząć, jeżeli przyjąć należy, iż nie byłby go złożył, znając stan rzeczy i oceniając rozumnie dany wypadek.

Za błąd co do treści oświadczenia uważa się także błąd co do takich przymiotów osoby lub rzeczy, które w życiu potocznym uchodzą za istotne.

Ust. 1) k. c. 1109, 1110, a 871, 873, 876, 1385, so 23—25

§ 120. Oświadczenie woli, które przez osobę lub zakład, do oznajmienia użyte, zostało fałszywie oznaimione, można zacząć na tej samej podstawie, tak według § 119 błędne oświadczenie woli.
so 27

§ 121. W wypadkach §§ 119. 120 winno się skutecznie zacząć bez zawinionej zwłoki (niezwłocznie), po dojściu do wiadomości uprawnionego do zaczęcia przyczyny zaczęcia. Zaczę-

pienie przeciwko nieobecnemu, uważa się za uskutecznione na czas, jeżeli oświadczenie o zaczepieniu wysłano niezwłocznie.

Zaczepienie jest wykluczone, gdy od złożenia oświadczenia woli upłynie lat trzydzieści.

§ 122. Jeżeli oświadczenie woli jest w myśl § 118 nieważne lub je na mocy §§ 119 i 120 zaczępiono, wówczas ten, kto je złożył, obowiązany jest, w razie, gdy oświadczenie należało złożyć wobec drugiej osoby — tej drugiej osobie, w innych zaś wypadkach każdej trzeciej osobie wynagrodzić szkodę, jaką owa druga lub trzecia osoba ponosi z powodu, iż ważności oświadczenia zawierzyła, jednakowoż nie ponad ogół korzyści, jaką dla owej drugiej lub trzeciej osoby przedstawia ważność oświadczenia.

Obowiązek wynagrodzenia szkody nie istnieje, jeżeli poszkodowany wiedział o przyczynie nieważności lub możliwości zaczępienia albo też nie wiedział o niej wskutek niedbalstwa (wiedzieć musiał).

Ust. 1) so 26

§ 123. Oświadczenie woli może zacząpć ten, kogo do złożenia tego oświadczenia nakłoniono podstępem zwiedzeniem lub bezprawnie groźbą.

Jeżeli trzeci dopuścił się zwiedzenia, oświadczenie, które wobec drugiej osoby złożyć należało, można zacząpć jedynie wówczas, gdy ta druga osoba o zwiedzeniu wiedziała lub wiedzieć musiała. O ile kto inny, a nie ten, wobec którego oświadczenie złożyć należało, nabył bezpośrednio z tego oświadczenia jakie prawo, można oświadczenie to wobec niego zacząpć, gdy o zwiedzeniu wiedział lub wiedzieć musiał.

Ust. 1) k. c. 1109, 1111, 1116, 1117, a 870, 876

Ust. 2) a 875, 876, r 701, 702, so 28—30

§ 124. Zaczepienie oświadczenia woli, ulegającego według § 123 zaczępieniu, może nastąpić tylko w ciągu jednego roku.

Czasokres ten rozpoczyna się, w razie podstępnego zwiedzenia od chwili, gdy uprawniony do zaczępienia odkryje, iż został zwiedziony, a w razie groźby, od chwili, gdy przymus ustanie. Do biegu czasokresu stosują się odpowiednio przepisy ust. 2 § 203 oraz 206, 207, odnoszące się do przedawnienia.

Zaczepienie jest wykluczone, gdy od złożenia oświadczenia woli upłynie lat trzydzieści.

Ust. 1) k. c. 1115, so 31

§ 125. Czynność prawna, której brakuje formy, ustawą przepisanej, jest nieważna. Również brak formy, określonej przez czynność prawną, w razie wątpliwości pociąga za sobą nieważność.

a 884, so 11/2, 16

§ 126. Jeżeli ustawa przepisuje formę pisemną, winien wystawca podpisać dokument własnoręcznie swoim nazwiskiem, albo też opatrzyć go odręcznym znakiem, uwierzytelnionym sądownie lub notarialnie.

Umowa winna zawierać podpisy stron na tym samym dokumencie. W razie sporządzenia w przedmiocie umowy kilku równobrzmiących dokumentów, wystarczy podpis każdej ze stron na dokumencie, przeznaczonym dla drugiej osoby.

Formę pisemną zastępuje sądowe lub notarialne sporządzenie dokumentu.

Ust. 1) a 886 so 13, 15

Ust. 3) so 15.

§ 127. Przepisy § 126 odnoszą się w razie wątpliwości także do formy pisemnej, czynnością prawną ustanowionej. Do zachowania formy wystarczy wszakże, o ile innej woli przyjąć nie należy, oznajmienie telegraficzne, a w razie umowy, wymiana listów; w razie obrania takiej formy, można później domagać się sporządzenia dokumentu, odpowiadającego § 126.

zd. 1) a 886, so 16/2

zd. 2) so 13/2

§ 128. Jeżeli ustawa przepisuje, aby umowa była stwierdzoną dokumentem sądowym lub notarialnym, wystarczy, jeżeli sąd lub notariusz sporządzi najpierw dokument co do oferty a potem dokument co do przyjęcia oferty.

§ 129. Jeżeli ustawa przepisuje, aby oświadczenie było uwierzytelnione publicznie, winno się oświadczenie sporządzić pisemnie a podpis oświadczającego winna uwierzytelnić właściwa władza albo właściwy urzędnik lub notariusz. Jeżeli wystawca podpisuje oświadczenie znakiem odręcznym, wówczas potrzebne a zarazem dostateczne jest uwierzytelnienie tego znaku odręcznego przepisane w ust. 1 § 126.

Stwierdzenie oświadczenia dokumentem sądowym lub notarialnym, zastępuje publiczne uwierzytelnienie.

Ust. 1) so 55

§ 130. Oświadczenie woli, które należy złożyć wobec drugiej osoby, a które złożono w jej nieobecności, staje się skuteczne

w chwili, kiedy dochodzi do jej wiadomości. Nie staje się ono skutecznem, gdy wcześniej lub jednocześnie z niem dochodzi do tej drugiej osoby odwołanie oświadczenia.

Na skuteczność oświadczenia woli nie ma wpływu, gdy po jego złożeniu oświadczejacy umrze albo stanie się niezdolnym do działania.

Przepisy te stosują się również wtedy, gdy oświadczenie woli należy złożyć wobec władzy.

Ust. 1) so 3/2, 9

§ 131. Gdy oświadczenie woli składa się wobec osoby, niezdolnej do działania, nie jest ono skutecznem, dopóki nie dojdzie do prawnego jej zastępcy.

To samo stosuje się, gdy oświadczenie woli składa się wobec osoby, której zdolność do działania jest ograniczona. Jeśli wszakże to oświadczenie przynosi jedynie korzyść prawną osobie, której zdolność do działania jest ograniczona, lub gdy prawny jej zastępca zezwolenia swego udzielił, oświadczenie staje się skutecznem z chwilą, gdy do owej osoby dojdzie.

§ 132. Uważa się, iż oświadczenie woli doszło, jeżeli się je doręczy za pośrednictwem komornika sądowego. Doręczenie uskutecznia się wedle przepisów ustawy o postępowaniu cywilnem.

Jeżeli oświadczejacy nie wie, wobec kogo oświadczenie złożyć należy, a niewiadomość ta nie wypływa z niedbalstwa, lub jeżeli miejsce pobytu tej osoby jest niewiadome, można doręczenie uskutecznić wedle przepisów ustawy o postępowaniu cywilnem, odnoszących się do publicznego doręczenia wezwania. W pierwszym wypadku właściwym jest do udzielenia zezwolenia sąd powiatowy, w którego obwodzie oświadczejacy ma swoje zamieszkanie a w braku zamieszkania w kraju, miejsce swojego pobytu, w ostatnim wypadku sąd powiatowy, w którego obwodzie osoba, której doręczenie dotyczy, miała własne zamieszkanie a w braku zamieszkania w kraju, ostatnie miejsce pobytu.

§ 133. Przy tłumaczeniu oświadczenia woli należy badać wolę rzeczywistą, a nie opierać się na dosłownem znaczeniu wyrazów.

k. c. 1156, a 914, r 1539, so 18

§ 134. Jeżeli z ustawy nie wynika nic innego, nieważną jest czynność prawna sprzeciwiająca się ustawowemu zakazowi.

so 19/2, 20

§ 135. Jeżeli rozporządzenie jakimś przedmiotem sprzeciwia się ustawowemu zakazowi zbywania, zmierzającemu tylko do ochrony pewnych osób, jest ono bezskuteczne jedynie wobec tych osób. Z rozporządzeniem przez czynność prawną, stoi narówni także rozporządzenie w drodze egzekucji lub wykonania aresztu.

Przepisy na korzyść osób, wywodzących swe prawa od osób nieuprawnionych, stosują się odpowiednio.

§ 136. Zakaz zbywania, wydany przez sąd lub inną władzę w zakresie właściwości, stoi narówni z ustawowym zakazem zbywania tego rodzaju, jaki określony jest w § 135.

§ 137. Czynnością prawną nie można wykluczyć ani ograniczyć uprawnień do rozporządzenia prawem, które może być zbyte. Przepis ten nie narusza skuteczności zobowiązania, że takim prawem nie będzie się rozporządzać.

§ 138. Czynność prawna sprzeciwiająca się dobrym obyczajom, jest nieważna.

W szczególności nieważną jest taka czynność prawna, gdy kto wyzyskując ciężkie położenie, lekkomyślność i niedoświadczenie drugiego, każe za jakieś świadectwo przyrzec lub przysporzyć sobie albo osobie trzeciej korzyści majątkowe, które tak dalece przewyższają wartość świadczenia, iż wśród danych okoliczności owe korzyści majątkowe pozostają w rażąco nieodpowiednim stosunku do świadczenia.

Ust. 1) k. c. p. 6, k. c. 1133, a 879, r 1528, 1529, so 19/2, 20

Ust. 2) a 879/2 l. 4, so 21

§ 139. Jeżeli część czynności prawnej jest nieważna, nieważna jest cała czynność prawna, chybaby przypuścić należało, iż byłaby ona została zawartą również bez owej nieważnej części.

a 878, so 20/2

§ 140. Jeżeli nieważna czynność prawna czyni zadość wymaganiom innej czynności prawnej, wówczas ważną jest ta ostatnia, skoro przypuścić należy, iż strony byłyby chciały, iżby ta inna czynność obowiązywała, gdyby o nieważności były wiedziały.

§ 141. Jeżeli nieważną czynność prawną potwierdzi ten, kto ją wykonał, potwierdzenie to należy oceniać jako ponowne jej wykonanie.

Jeżeli strony potwierdzą nieważną umowę, wówczas w razie wątpliwości są one obowiązane wydać sobie wzajemnie to, co by były miały, gdyby umowa była ważną od samego początku.

§ 142. Jeżeli ulegająca zaczepieniu czynność prawna zostanie zaczepiona, należy ją uważać za nieważną od samego początku.

Tego, kto wiedział lub musiał wiedzieć o możliwości zaczepienia, należy, w razie zaczepienia, uważać tak, jak gdyby wiedział lub musiał wiedzieć o nieważności czynności prawnej.

§ 143. Zaczepienie skutecznia się przez oświadczenie wobec przeciwnika.

Przeciwnikiem przy zaczepieniu umowy jest druga strona, a w wypadku zd. 2 ust. 2 § 123 ten, kto z umowy bezpośrednio nabył jakieś prawo.

Przy jednostronnej czynności prawnej, którą należało wykonać wobec drugiego, przeciwnikiem zaczepiającego jest ten drugi. To samo obowiązuje przy czynności prawnej, którą należało wykonać wobec drugiego lub wobec władzy, nawet wówczas, gdy czynność prawna wykonana została wobec władzy.

Przy jednostronnej czynności prawnej innego rodzaju, przeciwnikiem zaczepiającego jest każdy, kto na mocy czynności prawnej bezpośrednio osiągnął korzyść prawną. Wszelako, gdy oświadczenie woli należało złożyć wobec władzy, zaczepienie można skutecznie przez oświadczenie wobec władzy; władza powinna zawiadomić o zaczepieniu tego, kogo czynność prawna bezpośrednio dotyczy.

§ 144. Zaczepienie jest wykluczone, jeśli osoba uprawniona do zaczepienia potwierdzi czynność prawną podlegającą zaczepieniu.

Potwierdzenie to nie wymaga formy, dla czynności prawnej przepisanej.

Tytuł trzeci. Umowa.

§ 145. Kto ofiaruje drugiemu zawarcie umowy, ten jest tą ofertą związany, chyba, że takie związanie się wykluczył.

so 3

§ 146. Oferta gaśnie, gdy wobec tego, kto ją czyni, zostanie odrzucona lub gdy wobec tegoż we właściwym czasie nie zostanie przyjęta stosownie do §§ 147 do 149.

so 3

§ 147. Oferta, uczyniona osobie obecnej, może być przyjęta tylko natychmiast. Odnosi się to również do oferty, podanej przez jedną osobę osobie drugiej telefonicznie.

Oferta, uczyniona osobie nieobecnej, może być przyjęta tylko do chwili, w której czyniący ją może się spodziewać nadejścia odpowiedzi wśród normalnych warunków.

Ust. 1) a 862, so 4

Ust. 2) so 5

§ 148. Jeżeli czyniący ofertę oznaczył czasokres do jej przyjęcia, przyjęcie może nastąpić jedynie w ciągu owego czasokresu.
a 862, so 3

§ 149. Jeżeli oświadczenie o przyjęciu oferty, które podający ofertę otrzymał z opóźnieniem, było wysłane w ten sposób, iż przy normalnym biegu przesyłki doszłoby doń na czas i jeżeli czyniący ofertę powinien był to spostrzec, obowiązany jest natychmiast po otrzymaniu oświadczenia donieść o tem opóźnieniu przyjmującemu, o ile to się już wcześniej nie stało. W razie zwlekania z wysyłką doniesienia, przyjęcie nie będzie uważane za spóźnione.

Ust. 1) a 862 a, so 3, 5/3.

§ 150. Spóźnione przyjęcie oferty uważa się za nową ofertę. Przyjęcie z rozszerzeniami, ograniczeniami lub innymi zmianami jest równoznaczne z odmową, połączoną z nową ofertą.

§ 151. Umowa przychodzi do skutku przez przyjęcie oferty, mimo, iż wobec czyniącego tę ofertę nie złożono oświadczenia o jej przyjęciu, gdy według zwyczaju przyjętego w życiu potocznem takiego oświadczenia oczekiwać nie należy, lub gdy czyniący ofertę zrzekł się takiego oświadczenia. Chwilę, w której oferta gaśnie, określa się według woli czyniącego ją, wynikającej z oferty lub z okoliczności.

a 864, so 6

§ 152. Jeżeli umowę stwierdza się dokumentem sądowym lub notarialnym, przyczem obie strony nie są równocześnie obecne, umowa, w braku odmiennego postanowienia przychodzi do skutku z chwilą stwierdzenia przyjęcia dokumentem według § 128. Stosuje się przytem przepis zd. 2. § 151.

§ 153. Umowa przychodzi do skutku, mimo że czyniący ofertę przed jej przyjęciem umrze lub stanie się niezdolnym do działania, chyba, że należy przyjąć inną wolę czyniącego ofertę.

a 862

§ 154. Dopóki strony nie ugodzą się względem wszystkich punktów umowy, co do których wedle oświadczenia chociażby jednej z nich, mają się one ułożyć, umowa w razie wątpliwości nie

jest zawarta. Porozumienie co do poszczególnych punktów nie wiąże stron nawet wtedy, gdy je spisano.

Jeżeli ułożono się o spisanie zamierzonej umowy, umowa w razie wątpliwości nie jest zawartą, dopóki nie nastąpiło stwierdzenie dokumentem.

Ust. 2) a 884

§ 155. Jeżeli strony przy umowie, którą uważają za zawartą, w rzeczywistości nie ugodziły się co do pewnego punktu, względem którego miały się ułożyć, wówczas obowiązuje to, na co się zgodziły, o ile przyjąć należy, iż umowa byłaby zawartą nawet bez postanowienia co do tego punktu.

a 885, so 2

§ 156. Przy przetargu przychodzi umowa do skutku dopiero przez przybicie targu. Oferta gaśnie, gdy kto zaofiaruje więcej, lub gdy przetarg bez udzielenia przybicia zostanie zamknięty.

zd. 1) so 229

zd. 2) so 231

§ 157. Umowy należy tłumaczyć tak, jak tego wymaga uczciwość i zaufanie, mając na względzie zwyczaje przyjęte w życiu dotocznem.

k. c. 1159, 1160, a 914, r 1539.

Tytuł czwarty. Warunek. Oznaczenie czasu.

§ 158. Jeżeli czynność prawna zawarta zostanie pod warunkiem zawieszającym, natenczas skutek zawisły od tego warunku nastaje z chwilą ziszczenia się warunku.

Jeżeli czynność prawna zawarta zostanie pod warunkiem rozwiązującym, skutek jej ustaje z chwilą ziszczenia się warunku; z tą chwilą wraca poprzedni stan prawny.

Ust. 1) k. c. 1181, a 696, so 151

Ust. 2) k. c. 1183, so 154

§ 159. Jeżeli według osnowy czynności prawnej skutki ze ziszczeniem się warunku związane, mają się cofnąć do chwili wcześniejszej, natenczas w razie ziszczenia się warunku, uczestnicy obowiązani są wydać sobie wzajemnie to, coby mieli wówczas, gdyby skutki nastąpiły w owej chwili wcześniejszej.

k. c. 1179

§ 160. Kto ma prawo, zawisłe od warunku zawieszającego, może w razie ziszczenia się warunku, żądać od drugiej strony wy-

wagrodzenia szkody, jeżeli ta strona podczas trwania warunku zawieszającego z własnej winy udaremni lub uszczupli prawo, od warunku zawisłe.

Wśród tych samych okoliczności takie samo roszczenie przysługuje temu, na którego korzyść powraca poprzedni stan prawny w razie zawarcia czynności pod warunkiem rozwiązującym.

Ust. 1 k. c. 1182/4, so 152

§ 161. Jeżeli kto rozporządził jakim przedmiotom pod warunkiem zawieszającym, natenczas w razie ziszczenia się warunku wszelkie dalsze rozporządzenie tym przedmiotem, dokonane przez niego podczas trwania warunku zawieszającego o tyle jest bezskuteczne, o ileby udaremniało lub uszczuplało skutek, od warunku zawisły. Takie samo znaczenie ma rozporządzenie, wydane podczas trwania warunku zawieszającego w drodze egzekucji lub wykonania aresztu albo przez zawiadowcę upadłości.

To samo stosuje się w razie warunku zawieszającego do rozporządzeń osoby, której prawo ustaje ze ziszczeniem się warunku.

Przepisy, wydane na korzyść tych, którzy wywodzą swe prawa od osoby nieuprawnionej, stosują się odpowiednio.

§ 162. Jeżeli strona wbrew zasadom uczciwości i zaufania przeszkadza ziszczeniu się warunku, który miałby wyjść na jej niekorzyść, uważa się warunek za ziszczony.

Jeżeli strona wbrew zasadom uczciwości i zaufania spowoduje ziszczenie się warunku, który ma wyjść na jej korzyść, uważa się warunek za nieziszczony.

Ust. 1) k. c. 1178, so 156

§ 163. Jeżeli przy wykonaniu czynności prawnej, oznaczono dla jej skuteczności termin początkowy albo końcowy, wówczas w pierwszym wypadku stosują się odpowiednio przepisy o warunku zawieszającym, w drugim zaś wypadku przepisy o warunku rozwiązującym, objęte §§ 158. 160. 161.

a 704

Tytuł piaty. Zastępstwo. Pełnomocnictwo.

§ 164. Oświadczenie woli, jakie ktoś składa w imieniu zastąpionego w zakresie przysługującego mu uprawnienia do zastępstwa, wywiera bezpośredni skutek dla zastąpionego, oraz przeciw niemu. Nie stanowi różnicy, czy oświadczenie składa się wyraźnie w imieniu zastąpionego, czy też z okoliczności wynika, iż ma się je złożyć w jego imieniu.

Jeżeli nie uwydatnia się na zewnątrz w sposób widoczny woli działania w cudzem imieniu, wówczas nie uwzględnia się braku woli działania we własnem imieniu.

Przepisy ust. 1 stosują się odpowiednio, jeżeli oświadczenie woli, które należy złożyć wobec drłgiej osoby, składa się wobec jego zastępcy.

Ust. 1) a 1017, r 2326, so 32

§ 165. Okoliczność, że zastępca jest ograniczony w zdolności do działania, jest bez wpływu na skuteczność oświadczenia woli, złożonego przez zastępcę lub wobec zastępcy.

a 1018

§ 166. O ile na skutki prawne oświadczenia woli wywierają wpływ braki dotyczące woli, albo znajomość pewnych okoliczności, lub obowiązek ich znajomości, bierze się pod uwagę nie osobę zastąpionego lecz osobę zastępcy.

Jeżeli w razie uprawnienia do zastępstwa, udzielonego zapomoą czynności prawnej (pełnomocnictwa), zastępca działał wedle określonych wskazówek mocodawcy, ten ostatni nie może powoływać się na niezajomość ze strony zastępcy takich okoliczności, które jemu samemu były znane. To samo stosuje się do okoliczności, które mocodawca musiał znać, o ile obowiązek ich znajomości stoi narówni z samą ich znajomością.

§ 167. Pełnomocnictwo udziela się przez złożenie oświadczenia wobec osoby, którą ma się ustanowić pełnomocnikiem, albo wobec osoby trzeciej, wobec której zastępstwo ma nastąpić.

Oświadczenie to nie wymaga formy, przepisanej dla czynności prawnej, której pełnomocnictwo dotyczy.

Ust. 1) a 1005

§ 168. O wygaśnięciu pełnomocnictwa rozstrzyga ten stosunek prawny, który był podstawą jego udzielenia. Pełnomocnictwo można odwołać nawet w razie dalszego trwania stosunku prawnego, chyba że ze stosunku tego wypływa co innego. Do oświadczenia odwołania stosuje się odpowiednio przepis ust. 1 § 167.

so 34, 35

§ 169. O ile w myśl §§ 674, 729 uważa się wygasłe pełnomocnictwo osoby, która otrzymała polecenie lub pełnomocnictwo spółnika prowadzącego sprawę, jako nadal istniejące, nie ma ono skutku na korzyść trzeciego, który wykonywując czynność prawną wie lub wiedzieć musi o owem wygaśnięciu.

a 1026, r 2334, so 37

§ 170. Jeżeli pełnomocnictwo zostało udzielone przez oświadczenie wobec osoby trzeciej, pozostaje ono wobec niej w mocy dopóty, dopóki mocodawca nie oznajmi jej, że pełnomocnictwo wygasło.

k. c. 2005, 2009

§ 171. Jeżeli kto przez osobne doniesienie, wysosowane do osoby trzeciej, lub przez publiczne obwieszczenie podał do wiadomości, że ustanowił pełnomocnikiem drugiego, natenczas ten ostatni jest upoważniony na podstawie tego uwiadomienia do zastępstwa w pierwszym wypadku wobec owej trzeciej osoby, w drugim zaś wypadku wobec każdej trzeciej osoby.

Uprawnienie do zastępstwa trwa dopóty, dopóki zawiadomienie o niem nie zostanie odwołane w ten sam sposób, w jaki nastąpiło.

Ust. 1) k. c. 2005, 2009, a 1026, r. 2334, sa 33/2, 3

Ust. 2) so 34/3

§ 172. Wręczenie przez mocodawcę swemu zastępcy dokumentu pełnomocnictwa i okazanie go przez tego ostatniego trzeciemu, jest równoznaczne z osobnem oznajmieniem ze strony mocodawcy o udzieleniu pełnomocnictwa.

Uprawnienie do zastępstwa trwa dopóty, dopóki dokument pełnomocnictwa nie będzie zwrócony mocodawcy albo też ogłoszony za pozbawiony mocy.

Ust. 1) k. c. 2005, 2009, a 1026, r 2334

§ 173. Przepisów § 170, ust. 2 § 171 i ust. 2 § 172 nie stosuje się, gdy trzeci wykonując czynność prawną wie lub wiedzieć musi o wygaśnięciu uprawnienia do zastępstwa.

k. c. 2005, 2009, a 1026, r 2334

§ 174. Jednostronna czynność prawna, dokonana przez pełnomocnika wobec drugiego, jest bezskuteczną, jeżeli pełnomocnik nie przedłożył dokumentu pełnomocnictwa, a drugi z tego powodu niezwłocznie czynność prawną odrzuci. Odrzucenie jest wyłączone, gdy mocodawca zawiadomił drugiego o udzieleniu pełnomocnictwa.

§ 175. Po wygaśnięciu pełnomocnictwa winien pełnomocnik zwrócić mocodawcy dokument pełnomocnictwa: nie przysługuje mu prawo zatrzymania.

so 36

§ 176. Mocodawca może dokument pełnomocnictwa przez publiczne obwieszczenie uznać za pozbawiony mocy; pozbawienie

mocy winno się ogłosić wedle przepisów ustawy o postępowaniu cywilnem, odnoszących się do publicznego doręczenia wezwania. Ogłoszenie to jest skuteczne po upływie miesiąca od ostatniego umieszczenia ogłoszenia w dziennikach publicznych.

Do udzielenia zezwolenia na ogłoszenie właściwym jest zarówno ten sąd powiatowy, w którego obwodzie mocodawca ma swoją ogólną pod sądność, jak i ten, który, pomijając wartość przedmiotu sporu, byłby właściwym dla skargi o zwrot dokumentu. •

Pozbawienie mocy pełnomocnictwa jest bezskuteczne, gdy mocodawca już nie może go odwołać.

§ 177. Jeżeli kto bez uprawnienia do zastępstwa zawiera umowę w imieniu drugiego, skuteczność umowy w odniesieniu do zastąpionego oraz przeciw niemu, zależy od jego zatwierdzenia.

Jeżeli druga strona wezwie zastąpionego do oświadczenia się co do zatwierdzenia, oświadczenie można złożyć tylko wobec tej drugiej strony; oświadczenie zatwierdzenia lub odmówienia zatwierdzenia, dokonane wobec zastępcy przed powyższem wezwaniem, będzie bezskuteczne. Oświadczenie dotyczące zatwierdzenia, można złożyć tylko w ciągu dwóch tygodni po otrzymaniu wezwania; zaniechanie złożenia oświadczenia należy uważać za odmowne zatwierdzenia.

Ust. 1) so 38

§ 178. Druga strona ma prawo odwołać umowę aż do jej zatwierdzenia, chyba że przy zawieraniu umowy wiedziała o braku uprawnienia do zastępstwa. Odwołanie można oświadczyć także wobec zastępcy.

§ 179. Kto zawarł umowę jako zastępca, a nie udowodni swego uprawnienia do zastępstwa, jest obowiązany wobec drugiej strony, w razie odmówienia zatwierdzenia umowy przez zastąpionego, stosownie do jej wyboru albo wykonać umowę, albo wynagrodzić szkodę.

Jeżeli zastępca nie wiedział o braku, obowiązany jest tylko do wynagrodzenia tej szkody, jaką ponosi druga strona przez to, że zawierzyła temu, iż uprawnienie do zastępstwa istnieje, jednak nie ponad sumę korzyści, jaką dla drugiej strony przedstawia skuteczność umowy.

Zastępca nie odpowiada, gdy druga strona wiedziała lub wiedzieć musiała o braku uprawnienia do zastępstwa. Zastępca nie

odpowiada także wtedy, gdy był ograniczony w zdolności do działania, chyba że działał za zgodą swego zastępcy prawnego.

Ust. 1) so 39

§ 180. Przy jednostronnej czynności prawnej zastępstwo bez uprawnienia do zastępstwa jest niedopuszczalne. Jeśli wszakże ten, wobec którego należało wykonać taką czynność prawną, przy jej wykonaniu nie zakwestjonował twierdzenia zastępcy, że posiada uprawnienie do zastępstwa albo jeżeli zgodził się na to, aby zastępca działał bez uprawnienia do zastępstwa, stosują się odpowiednio przepisy o umowach. To samo obowiązuje, gdy jednostronną czynność prawną dokona się wobec zastępcy i w porozumieniu z zastępcą, nie posiadającym uprawnienia do zastępstwa.

§ 181. Zastępca nie może, o ile nie posiada odmiennego zezwolenia, dokonać czynności prawnej w imieniu zastąpionego z sobą samym we własnym imieniu lub w charakterze zastępcy osoby trzeciej, chyba że czynność prawną polega wyłącznie na wypełnieniu zobowiązania.

Tytuł szósty. **Zezwolenie. Zatwierdzenie.**

§ 182. Jeżeli skuteczność umowy lub jednostronnej czynności prawnej, którą należy wykonać wobec drugiej osoby, zawisła jest od przyzwolenia osoby trzeciej, wówczas udzielenie jakotoż odmówienie przyzwolenia można oświadczyć tak jednej, jak i drugiej stronie.

Przyzwolenie nie wymaga formy, przepisanej dla czynności prawnej.

Jeżeli jednostronną czynność prawną, której skuteczność zależy od przyzwolenia osoby trzeciej, przedsiębierze się za zezwoleniem tej trzeciej osoby, wówczas stosują się odpowiednio przepisy zdania 2, 3 § 141.

§ 183. Uprzednie przyzwolenie (zezwolenie) jest odwołalne aż do przedsięwzięcia czynności prawnej, o ile nie wynika nic innego ze stosunku prawnego, będącego podstawą udzielenia przyzwolenia. Odwołanie można oznajmić tak wobec jednej, jak i drugiej strony.

§ 184. O ile nie ma odmiennego postanowienia, późniejsze przyzwolenie (zatwierdzenie) działa wstecz od chwili wykonania czynności prawnej.

Działanie wstecz nie pozbawia skuteczności rozporządzeń odnoszących się do przedmiotu czynności prawnej, które przed jej zatwierdzeniem poczyniła osoba, udzielająca później zatwierdzenia, albo, których dokonano w drodze egzekucji, wykonania aresztu lub przez zawiadawcę upadłości.

§ 185. Rozporządzenie, jakie wydaje względem jakiegoś przedmiotu nieuprawniony, jest skuteczne, jeżeli uprawniony na nie zezwala.

Rozporządzenie to staje się skutecznem, jeżeli uprawniony je zatwierdzi, albo jeżeli rozporządzający przedmiotem przedmiot ten nabędzie, lub też po uprawnionym go odziedziczy i odpowiada bez ograniczenia za zobowiązania spadkowe. W obu ostatnich wypadkach, gdy co do przedmiotu wydano kilka niezgodnych z sobą rozporządzeń, skuteczne jest tylko wcześniejsze rozporządzenie.

Rozdział czwarty. Czasokresy. Terminy.

§ 186. Co do postanowień o czasokresach i terminach, zawartych w ustawach, rozporządzeniach sądowych i czynnościach prawnych, obowiązują zasady tłumaczenia, podane w §§ 187 do 193.

§ 187. Jeżeli dla początku czasokresu rozstrzygające jest takie zdarzenie lub chwila, które zaszły w ciągu pewnego dnia, natenczas przy obliczaniu czasokresu nie wlicza się dnia, w którym owo zdarzenie lub chwila zaszły.

Jeżeli początek pewnego dnia jest chwilą rozstrzygającą o początku czasokresu, dzień ten wlicza się przy obliczaniu czasokresu. To samo obowiązuje co do dnia urodzenia przy obliczaniu wieku.

Ust. 1) a 902, so 77/1 l. 1.

§ 188. Czasokres, oznaczony podług dni, kończy się z upływem ostatniego dnia czasokresu.

Czasokres, oznaczony podług tygodni, miesięcy lub podług okresu obejmującego więcej miesięcy — rok, półroku, kwartał, kończy się w wypadku ust. 1 § 187 z upływem tego dnia w ostatnim tygodniu lub ostatnim miesiącu, który nazwą albo liczbą odpowiada dniowi, w którym zdarzenie lub chwila zaszły, w wypadku zaś ust. 2 § 187 z upływem tego dnia w ostatnim tygodniu lub ostatnim miesiącu, który poprzedza dzień, odpowiadający nazwą lub liczbą dniowi, który jest początkiem czasokresu.

Jeżeli w ostatnim miesiącu czasokresu, oznaczonego podług miesięcy, brakuje dnia, rozstrzygającego o zakończeniu czasokresu, wówczas czasokres kończy się z upływem ostatniego dnia tegoż miesiąca.

Ust. 1) so 77.

Ust. 2) a 902.

§ 189. Przez pół roku rozumie się czasokres sześciomiesięczny, przez kwartał czasokres trzechmiesięczny, przez pół miesiąca, czasokres piętnastodniowy.

Jeżeli czasokres ustanowiono na jeden lub kilka pełnych miesięcy oraz na pół miesiąca, natenczas owe piętnaście dni liczy się przy końcu.

Ust. 1) a 902, so 77.

§ 190. W razie przedłużenia czasokresu liczy się nowy czasokres od upływu poprzedniego czasokresu.

so 80.

§ 191. Jeżeli czasokres oznaczono podług miesięcy lub lat w tem znaczeniu, iż nie potrzeba, aby biegł nieprzerwanie, natenczas liczy się jako miesiąc trzydzieści dni, jako rok trzysta sześćdziesiąt pięć dni.

§ 192. Przez początek miesiąca rozumie się pierwszy jego dzień, przez połowę miesiąca piętnasty, a przez koniec miesiąca, ostatni dzień miesiąca.

a 902, so 76.

§ 193. Jeżeli złożenie oświadczenia woli lub wykonanie świadczenia ma nastąpić w pewnym oznaczonym dniu lub w ciągu pewnego czasokresu, a ten oznaczony dzień lub ostatni dzień owego czasokresu przypada na niedzielę lub święto, które w miejscu oświadczenia za uroczyste przez Państwo jest uznane, w miejsce niedzieli lub święta wstępuje bezpośredni następny dzień powszedni.

a 903, so 78.

Rozdział piąty. Przedawnienie.

§ 194. Prawo domagania się od drugiego pewnego działania lub zaniechania (roszczenie), ulega przedawnieniu.

Roszczenie ze stosunku, opartego na prawie familijnem, nie ulega przedawnieniu, o ile roszczenie to zmierza do zaprowadzenia

na przyszłość takiego stanu, któryby owemu stosunkowi odpowiadał.

Ust. 1) k. c. 2219, a 1451, r 692, 694.

§ 195. Zwykły czasokres przedawnienia wynosi trzydzieści lat.
k. c. 2262, a 1478, 1479, 1485, so 127.

§ 196. W dwóch latach ulegają przedawnieniu roszczenia:
1. kupców, fabrykantów, rzemieślników oraz osób, uprawiających przemysł artystyczny, za dostarczenie towarów, wykonywanie robót i załatwianie cudzych spraw, a to łącznie z wydatkami, chyba, że świadczenie uskutecznia się dla przedsiębiorstwa zarobkowego dłużnika;

k. c. 2271, 2272, a 1486 l. 1, so 128 l. 3.

2. osób, prowadzących gospodarstwo rolne lub leśne, za dostawę płodów rolnych lub leśnych, o ile dostarcza się ich dla użycia w gospodarstwie domowym dłużnika;

a 1486 l. 2.

3. przedsiębiorstw kolejowych, przewoźników, szyprów, dorózkarzy i posłańców o zapłatę za jazdę, przewóz, furmankę, użycie posłańców, łącznie z wydatkami;

4. utrzymujących gospody, oraz osób, trudniących się zarobkowo wydawaniem potraw lub napojów, za dostarczone mieszkanie i żywność oraz za inne świadczenia służące do zaspokojenia potrzeb gości, a to łącznie z wydatkami;

k. c. 2271, a 1486 l. 3, so 128 l. 2.

5. osób, które sprzedają losy loteryjne z tytułu sprzedaży tych losów, chyba że chodzi o dostarczenie losów celem dalszej ich odsprzedaży;

6. osób, które trudnią się zarobkowo wynajmowaniem ruchomości z tytułu czynszu najmu;

a 1480, 1486 l. 4, so 128 l. 1.

7. osób, które, nie należąc do osób wymienionych pod l. 1, trudnią się zarobkowo załatwianiem cudzych spraw lub pełnieniem usług z tytułu wynagrodzenia, z powodu prowadzenia przedsiębiorstwa zarobkowego, a to łącznie z wydatkami;

8. osób, będących w służbie prywatnej z tytułu płacy, za usługi lub innych poborów służbowych, a to łącznie z wydatkami, tudzież pracodawców z tytułu zaliczek, udzielonych na tego rodzaju roszczenia;

a 1486 l. 5.

9. robotników przemysłowych, czeladników, pomocników, terminatorów, robotników fabrycznych, najemników dziennych i wyrobników z tytułu płacy i innych świadczeń, umówionych zamiast płacy lub jej części, a to łącznie z wydatkami, tudzież pracodawców z tytułu zaliczek, udzielonych na tego rodzaju roszczenia:

k. c. 2271, so 128 l. 3

10. pryncypałów i majstrów z tytułu opłaty nauki oraz z tytułu innych świadczeń, objętych umową terminatorską, jako też z tytułu wydatków, dla terminatorów poniesionych.

11. zakładów publicznych, przeznaczonych do nauki, wychowania, pielęgnowania lub leczenia, tudzież właścicieli prywatnych zakładów tego rodzaju, za udzielanie nauki, żywienie lub leczenie oraz za połączone z tem wkłady;

k. c. 2272, a 1486 l. 3

12. tych, którzy przyjmują osoby na utrzymanie lub wychowanie, za świadczenia i wkłady, wymienione pod l. 11;

k. c. 2272, a 1486 l. 3

13. nauczycieli publicznych i prywatnych o ich honorarja, wyjąwszy roszczenia nauczycieli publicznych w tych wypadkach, gdy na mocy szczególnych zarządzeń zapłatę ich na później odłożono;

k. c. 2271

14. lekarzy, w szczególności także chirurgów, akuszerów, dentystów i weterynarzy, tudzież akuszerok za wyświadczone przez nich usługi, łącznie z wydatkami;

k. c. 2272, a 1486 l. 6, so 128 l. 3

15. adwokatów, notarjuszów i komorników sądowych, tudzież wszystkich tych osób, które urzędownie są powołane lub dopuszczone do załatwiania pewnych spraw z tytułu ich należytości i wydatków, o ile nie wpływają one do kasy państwowej;

k. c. 2272, 2273, a 1486 l. 6, so 128 l. 3

16. stron z tytułu zaliczek, udzielonych przez nie swym adwokatom;

a 1485 l. 6

17. świadków i biegłych z tytułu ich należytości i wydatków.

O ile roszczenia oznaczone pod l. 1, 2, 5 ust. 1 nie ulegają dwuletniemu przedawnieniu, przedawniają się one w czterech latach.

§ 197. W czterech latach przedawniają się roszczenia o zaległe odsetki łącznie z kwotami, które należy opłacać jako dodatek do odsetek celem stopniowego umorzenia kapitału, roszczenia o zaległe czynsze za najem i dzierżawę, o ile nie podpadają pod przepis 1.6 ust. 1 § 196, tudzież roszczenia o zaległe renty, wymiary, pensje, poczekalne, emerytury, opłaty alimentacyjne oraz wszelkie inne powtarzające się świadczenia.

k. c. 2277, a 1480, so 128 l:1.

§ 198. Przedawnienie rozpoczyna się z chwilą powstania roszczenia. Jeśli chodzi o roszczenie o zaniechanie rozpoczyna się przedawnienie z chwilą podjęcia sprzeciwiającego się temu roszczeniu działania.

so 130

§ 199. Jeżeli uprawniony może żądać świadczenia dopiero wtedy, gdy je zobowiązanemu wypowie, przedawnienie rozpoczyna się z tą chwilą, od której wypowiedzenie jest dopuszczalne. Jeżeli zobowiązany ma wykonać świadczenie dopiero po upływie określonego czasokresu po wypowiedzeniu, przesuwa się początek przedawnienia o czas trwania tego czasokresu.

so 130/2

§ 200. Jeżeli powstanie roszczenia zależy od tego, że uprawniony skorzysta z przysługującego mu prawa zaczepienia, przedawnienie rozpoczyna się z tą chwilą, od której zaczepienie jest dopuszczalne. Przepis ten wszakże nie obowiązuje, jeżeli zaczepienie dotyczy stosunku opartego na prawie rodzinnym.

§ 201. Przedawnienie roszczeń, wymienionych w §§ 196, 197 rozpoczyna się z końcem tego roku, na który przypada chwila, rozstrzygająca według §§ 198 do 200. Jeśli świadczenia można domagać się dopiero po upływie czasokresu sięgającego poza tę chwilę, rozpoczyna się przedawnienie z końcem tego roku, w którym upływa czasokres.

§ 202. Przedawnienie wstrzymuje się, dopóki co do świadczenia udzielone zwłoki albo dopóki zobowiązany ma prawo z innego powodu odmówić świadczenia.

Przepis ten nie stosuje się do ekscypcji, z tytułu prawa zatrzymania, z tytułu niedopełnienia umowy, z tytułu niedostarczenia zabezpieczenia, z tytułu skargi uprzedniej, tudzież do ekscypcji, przysługujących w myśl § 770 poręczycielowi, a w myśl §§ 2014, 2015 spadkobiercy.

§ 203. Przedawnienie wstrzymuje się, dopóki w ciągu ostatnich sześciu miesięcy czasokresu przedawnienia uprawniony doznaje przeszkody w dochodzeniu swego prawa wskutek zawieszenia wymiaru sprawiedliwości.

To samo obowiązuje wówczas, gdy podobna przeszkoda zostanie wywołana w inny sposób przez siłę wyższą.

Ust. 1) a 1496, so 134 16

§ 204. Przedawnienie roszczeń pomiędzy małżonkami wstrzymuje się przez czas trwania małżeństwa. To samo stosuje się co do roszczeń między rodzicami a dziećmi w czasie małoletności dzieci, oraz do roszczeń pomiędzy opiekunem a pupilem w czasie trwania opieki.

k. c. 2253—2256, a 1495, so 134 11, 2, 3

§ 205. Okresu, podczas którego przedawnienie się wstrzymuje, nie wlicza się do czasokresu przedawnienia.

§ 206. Jeżeli osoba, do działania niezdolna, lub której zdolność do działania jest ograniczona, niema prawnego zastępcy, przedawnienie przeciw niej rozpoczęte, nie kończy się przed upływem sześciu miesięcy, licząc od chwili, kiedy ta osoba stanie się całkowicie do działania zdolną, lub gdy brak zastępowstwa ustanie. Jeżeli czasokres przedawnienia jest krótszy od sześciu miesięcy, natenczas okres czasu, wyznaczony do przedawnienia, zastępuje owe sześć miesięcy.

Przepisów tych nie stosuje się, o ile osoba, której zdolność do działania jest ograniczona, posiada zdolność procesową.

Ust. 1) k. c. 2252, 2278, a 1494, r 1066¹²

§ 207. Przedawnienie roszczenia, należącego do masy spadkowej lub przeciwko niej zwróconego, nie kończy się przed upływem sześciu miesięcy od chwili przyjęcia spadku przez spadkobiercę albo otwarcia upadłości do masy spadkowej, albo też od chwili, kiedy stanie się możliwym dochodzenie roszczenia przez zastępcę lub przeciwko niemu. Jeżeli czasokres przedawnienia jest krótszy od sześciu miesięcy, natenczas okres czasu, wyznaczony do przedawnienia, zastępuje owe sześć miesięcy.

k. c. 2258/2, 2259

§ 208. Przedawnienie przerywa się, gdy zobowiązany uzna roszczenie wobec uprawnionego, spłacając dług, uiszczając odsetki, dając zabezpieczenie lub też w inny sposób.

k. c. 2248, 2274/2, a 1497, so 135 l. 1.

§ 209. Przedawnienie przerywa się, gdy uprawniony wniesie skargę o zaspokojenie lub o ustalenie roszczenia, o udzielenie klauzuli wykonalności lub o wydanie wyroku egzekucyjnego.

Równoznaczne jest z wniesieniem skargi:

1. doręczenie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym;
2. zgłoszenie roszczenia do upadłości;
3. przedstawienie do potrącenia roszczenia w procesie;
4. zapowiedzenie sporu w procesie, którego wynik rozstrzyga o roszczeniu;
5. przedsięwzięcie czynności wykonawczej, a o ile egzekucja przekazana jest sądom lub innym władzom, podanie wniosku o egzekucję.

Ust. 1) k. c. 2244, 2274 2, a 1497, so 135 l. 2.

§ 210. Jeżeli dopuszczalność drogi prawnej zależy od uprzedniego rozstrzygnięcia jakiej władzy lub jeżeli oznaczenie właściwego sądu ma nastąpić przez sąd wyższy, wówczas podanie prośby do władzy lub do sądu wyższego przerywa przedawnienie, podobnie jak wniesienie skargi, jeżeli wniesie się skargę w ciągu trzech miesięcy od załatwienia prośby. Do tego czasokresu stosują się odpowiednio przepisy §§ 203, 206, 207.

§ 211. Przerwa wskutek wniesienia skargi trwa dopóty, dopóki proces nie będzie prawomocnie rozstrzygnięty, albo w inny sposób zakończony.

Jeżeli proces wskutek porozumienia się stron lub niepopierania go pozostaje w zawieszeniu, przerwa kończy się z ostatnią czynnością procesową stron lub sądu. Nowe przedawnienie, rozpoczynające się po ukończeniu przerwy, przerywa się przez dalsze prowadzenie procesu przez jedną ze stron w taki sam sposób, jak przez wniesienie skargi.

Ust. 1) so 138/1

§ 212. Przerwę wskutek wniesienia skargi uważa się za nieistniejącą, jeżeli skarga zostanie cofnięta lub oddalona prawomocnym wyrokiem, nie rozstrzygającym przedmiotu samej sprawy.

Jeżeli uprawniony wniesie skargę ponownie w ciągu sześciu miesięcy, uważa się przedawnienie za przerwane przez wniesienie pierwszej skargi. Do tego czasokresu stosują się odpowiednio przepisy §§ 203, 206, 207.

Ust. 1) k. c. 2247, so 139

§ 213. Przerwę wskutek doręczenia nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczem uważa się za nieistniejącą, gdy zgasną skutki, wywołane przez zawiśnięcie sporu.

§ 214. Przerwa wskutek zgłoszenia roszczenia do upadłości trwa aż do czasu zakończenia upadłości.

W razie cofnięcia zgłoszenia uważa się przerwę za nieistniejącą.

Jeżeli przy zakończeniu upadłości będzie zatrzymana pewna kwota na poczet wierzytelności, która wskutek sprzeciwu, wniesionego przy sprawdzaniu, jest przedmiotem procesu, trwa przerwa dalej po zakończeniu upadłości; koniec przerwy ocenia się według przepisu § 211.

Ust. 1) so 138/3.

§ 215. Przerwa wskutek przedstawienia do potrącenia w procesie lub wskutek zapowiedzenia sporu trwa dopóty, dopóki proces nie zostanie prawomocnie rozstrzygnięty lub w inny sposób zakończony; przepisy ust. 2 § 211 mają zastosowanie.

Przerwę uważa się za nieistniejącą, jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od zakończenia procesu nie będzie wniesiona skarga o zaspokojenie lub ustalenie roszczenia. Do tego czasokresu stosują się odpowiednio przepisy §§ 203, 206, 207.

§ 216. Przerwę wskutek przedsięwzięcia czynności wykonawczej uważa się za nieistniejącą, jeżeli środek wykonawczy zostanie uchylony na wniosek uprawnionego, lub dla braku warunków ustawowych.

Przerwę wskutek podania wniosku o przymusowe wykonanie uważa się za nieistniejącą, gdy wniosek zostanie oddalony lub cofnięty przed przedsięwzięciem czynności wykonawczej, albo gdy wyjednany środek wykonawczy w myśl ust. 1 zostanie uchylony.

Ust. 1) so 138/2.

§ 217. W razie przerwy przedawnienia, nie uwzględnia się czasu, który aż do przerwy upłynął; nowe przedawnienie może rozpocząć się dopiero po ukończeniu przerwy.

so 137/1.

§ 218. Roszczenie prawomocnie ustalone, ulega przedawnieniu w trzydziestu latach nawet wówczas, gdy samo przez się ulega krótszemu przedawnieniu. To samo odnosi się do roszczenia wynikającego z podlegającej wykonaniu ugody albo z podlegającego wykonaniu dokumentu, tudzież do roszczenia, które stało się wy-

konaniem wskutek ustalenia, dokonanego w postępowaniu upadłościowym.

O ile ustalenie dotyczy świadczeń regularnie się powtarzających, które dopiero w przyszłości staną się wymagalnymi, wchodzi w zastosowanie krótszy czasokres przedawnienia.

§ 219. Za prawomocne rozstrzygnięcie w rozumieniu ust. 1 § 211 i ust. 1 § 218 uważa się również prawomocny wyrok, zapadły z dodaniem zastrzeżenia.

§ 220. Jeżeli roszczenia miały dochodzić przed sądem polubownym przed sądem szczególnym, przed sądem administracyjnym albo przed władzą administracyjną, stosują się odpowiednio przepisy §§ 209 do 213, 215, 216, 218, 219.

Jeśli w umowie polubownej sędziowie polubowni nie są mianowani, albo mianowanie sędziego polubowego potrzebne jest z innego powodu, albo jeśli do sądu polubownego można się odwołać dopiero po dopełnieniu jakiego innego warunku, przedawnienie przerywa się już przez to, że uprawniony przedsięwzię wszystko, co z jego strony jest potrzebne do załatwienia sprawy.

§ 221. Jeżeli rzecz, względem której istnieje roszczenie rzeczowe, dostanie się w drodze następstwa prawnego w posiadanie osoby trzeciej, zalicza się czas przedawnienia, jaki upłynął w ciągu posiadania przez prawego poprzednika, na korzyść prawnego następcy.

a 1493, r 566.

§ 222. Po ukończeniu przedawnienia ma zobowiązany prawo odmówić świadczenia.

Nie można żądać zwrotu tego, co świadczone dla zaspokojenia przedawnionego roszczenia, nawet wówczas, jeżeli świadczenie wykonano, nie wiedząc o przedawnieniu. To samo stosuje się do uznania umownego tudzież do dania zabezpieczenia przez zobowiązanego.

Ust. 1) a 1432.

§ 223. Przedawnienie roszczenia, zabezpieczonego hipoteką lub prawem zastawu, nie przeszkadza uprawnionemu poszukiwać zaspokojenia z obciążonego przedmiotu.

Jeżeli celem zabezpieczenia roszczenia nastąpiło przeniesienie jakiego prawa, nie można żądać przeniesienia zpowrotem tego prawa z powodu przedawnienia owego roszczenia.

Te przepisy nie mają zastosowania, gdy chodzi o przedawnienie roszczeń o zaległe odsetki lub o inne regularnie powtarzające się roszczenia.

Ust. 1) a 1483, s 807, so 140.

§ 224. Wraz z roszczeniem głównym przedawnia się roszczenie o związane z niem świadczenia uboczne, nawet wówczas, gdyby jeszcze dla tego ostatniego roszczenia nie upłynęło szczególne przedawnienie.

so 131/2, 133.

§ 225. Przedawnienia nie można ani wyłączać ani utrudniać przez czynność prawną. Ułatwienie a w szczególności skrócenie czasokresu przedawnienia jest dopuszczalne.

Ust. 1) k. c. 2220, a 1502, so 129, 141/1.

ROZDZIAŁ SZÓSTY

WYKONYWANIE PRAW. SAMOOBRONA. SAMOPOMOC.

§ 226. Wykonywanie prawa nie jest dopuszczalne, gdy może mieć jedynie na celu wyrządzenie szkody drugiemu.

a 1295/2, 1305, s 2.

§ 227. Czynność podjęta w obronie koniecznej nie jest bezprawna.

Obroną konieczną jest ta obrona, jaka jest potrzebna do odparcia od siebie lub od kogo innego, inż przedsięwziętej bezprawnej napaści.

Ust. 1) a 19, r 684, so 52.

§ 228. Kto uszkadza lub niszczy rzecz cudzą, aby odwrócić od siebie lub od kogo innego niebezpieczeństwo, jakim ta rzecz zagraża, nie działa bezprawnie, skoro uszkodzenie lub zniszczenie jest potrzebne do odwrócenia niebezpieczeństwa a szkoda w porównaniu z niebezpieczeństwem nie jest niestosunkowo wysoka. Jeśli niebezpieczeństwo powstało z winy działającego, jest on obowiązany do wynagrodzenia szkody

a 1306 a, 1307, r 684, so 52/2.

§ 229. Kto uciekając się do samopomocy rzecz jakąś zabiera, niszczy albo uszkadza, albo kto w tenże sposób przemocą zatrzymuje zobowiązanego, podejrzanego o zamiar ucieczki, albo usuwa opór zobowiązanego przeciwko działaniu, które ten jest obowiązany znosić, nie działa bezprawnie, skoro nie da się na czas

uzyskać pomocy zwierzchności a zachodzi niebezpieczeństwo, że bez natychmiastowego wkroczenia urzeczywistnienie roszczenia zostanie udaremnione lub w sposób istotny utrudnione.

so 52/3.

§ 230. Samopomocy nie można posuwać dalej, niż tego wymaga odwrócenie niebezpieczeństwa.

W razie odebrania rzeczy, należy podać wniosek o areszt rzeczowy, o ile nie uzyska się egzekucji.

Jeżeli zobowiązanego zatrzymano przemocą, a nie wypuszczono go zpowrotem na wolność, należy podać wniosek o osobisty areszt zabezpieczający w tym sądzie powiatowym, w którego obwodzie zatrzymanie nastąpiło; zobowiązanego należy bezwzględnie oddać sądowi.

Jeżeli wniosek o areszt dozna zwłoki albo zostanie oddalony, należy bezwzględnie zwrócić zabrane rzeczy, zaś zatrzymanemu przywrócić wolność.

§ 231. Kto wykona jedną z czynności wymienionych w § 229 w tem błędnem mniemaniu, iż zachodzą podstawy, wymagane do wykluczenia bezprawia, obowiązany jest wynagrodzić drugiej stronie szkodę nawet wówczas, gdy błąd ten nie polega na niechętności.

ROZDZIAŁ SIÓDMY.

DANIE ZABEZPIECZENIA.

§ 232. Kto ma dać zabezpieczenie, może to skutecznie przez zdeponowanie pieniędzy lub papierów wartościowych,

przez danie w zastaw wierzytelności, wciągniętych do księgi dłużów państwa,¹⁾

przez danie w zastaw ruchomości,

przez ustanowienie hipoteki na gruntach, w kraju położonych,

przez danie w zastaw wierzytelności, dla których istnieje hipoteka na gruncie, w kraju położonym, albo przez danie w zastaw długów gruntowych lub rentowych na gruntach, w kraju położonych.

W razie niemożności dania zabezpieczenia w jakikolwiek z powyższych sposobów, dopuszcza się danie zdatnego poręczyciela.

Ust. 1) a 1373.

Ust. 4) a 1374.

¹⁾ W tekście oryginalnym: in das Reichschuldbuch oder Staatsschuldbuch eines Bundesstaates.

§ 233. Z chwilą zdeponowania nabywa uprawniony prawo zastawu na zdeponowanych pieniądzech lub papierach wartościowych, a gdy pieniądze lub papiery wartościowe na podstawie ustawy przechodzą na własność Skarbu Państwa lub instytucji, wyznaczonej na kasę depozytową, prawo zastawu na roszczeniu o ich zwrot.

§ 234. Tylko te papiery wartościowe nadają się do dania zabezpieczenia, które opiewają na okaziciela, mają wartość kursową oraz należą do takiego rodzaju papierów, w których wolno umieszczać pieniądze pupilów. Z papierami na okaziciela są na równi papiery na zlecenie, opatrzone w indos otwarty.

Wraz z papierami wartościowymi należy złożyć kupony procentowe, rentowe i dywidendowe tudzież talony.

Zabezpieczenie w papierach wartościowych może być dane tylko do wysokości trzech czwartych ich wartości kursowej.

§ 235. Kto dał zabezpieczenie przez zdeponowanie pieniędzy lub papierów wartościowych, ma prawo wymienić pieniądze na odpowiednie papiery wartościowe, a złożone papiery wartościowe na inne odpowiednie papiery wartościowe lub pieniądze.

§ 236. Zabezpieczenie może być dane w zaksięgowanej wierzytelności przeciw Państwu²⁾ tylko do wysokości trzech czwartych wartości kursowej tych papierów wartościowych, których wydania może domagać się wierzyciel za równoczesnem wykreśleniem swej wierzytelności.

§ 237. Rzecz ruchoma może służyć jako zabezpieczenie tylko do wysokości dwóch trzecich jej wartości, szacunkowej. Rzeczy, o które istnieje obawa, że ulegną zepsuciu, albo których przechowanie powoduje szczególne trudności, można nie przyjąć.

a 1374.

§ 238. Wierzytelność hipoteczna, dług gruntowy lub rentowy wówczas jedynie nadają się do dania zabezpieczenia, gdy czynią zadość warunkom, pod jakimi w miejscu dania zabezpieczenia wolno umieszczać pieniądze pupilów w wierzytelnościach hipotecznych, długach gruntowych lub rentowych.

Wierzytelność, dla której zapisana jest hipoteka zabezpieczająca nie nadaje się do dania zabezpieczenia.

§ 239. Poręczyciel jest zdolnym wówczas gdy, posiada majątek, odpowiadający wysokości zabezpieczenia, które ma być dane i gdy posiada w kraju swoją ogólną podsadność.

²⁾ W orygin.: gegen das Reich oder einen Bundesstaat.

Oświadczenie co do dania poręczenia musi obejmować zręczenie się ekscpcji skargi uprzedniej.

Ust. 1) a 1374.

§ 240. Jeżeli dane zabezpieczenie bez winy ze strony uprawnionego stanie się niedostateczne, należy je uzupełnić lub dać inne zabezpieczenie.

KSIĘGA DRUGA.

Prawo o zobowiązaniach.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

TREŚĆ ZOBOWIĄZAŃ.

Tytuł pierwszy. **Zobowiązanie do świadczenia.**

§ 241. Mocą zobowiązania wierzyciel ma prawo żądać od dłużnika świadczenia. Świadczenie może polegać także na zaniechaniu.

§ 242. Dłużnik ma obowiązek świadczenie tak wykonać, jak tego wymagają uczciwość i zaufanie z uwzględnieniem zwyczajów życia potocznego.

k. c. 1134/3.

§ 243. Kto jest dłużny rzecz, oznaczoną tylko co do rodzaju, winien świadczyć rzecz średniej jakości i dobroci.

Jeżeli dłużnik czynił, co z jego strony potrzebnem było do świadczenia takiej rzeczy, zobowiązanie ogranicza się do tej rzeczy.

Ust. 1) k. c. 1246, so 71.

§ 244. Jeżeli dług pieniężny, wyrażony w walucie zagranicznej, ma być zapłacony w kraju, zapłata może nastąpić w walucie państwowej, chyba że wymówiono sobie wyraźnie zapłatę w walucie zagranicznej.

Przerachowanie następuje według wartości kursowej, obowiązującej w czasie zapłaty, w miejscu zapłaty.

so 84.

§ 245. Jeżeli dług pieniężny ma być zapłacony w oznaczonym rodzaju monety, która w czasie zapłaty nie jest już w obiegu, należy zapłatę uiścić tak, jak gdyby rodzaj monety nie był oznaczony.

§ 246. Jeżeli z mocy ustawy lub z mocy jakiejś czynności prawnej dług ma być oprocentowany, natenczas w braku innego postanowienia należy płacić cztery od sta rocznie.

so 73.

§ 247. Jeżeli umówiono stopę procentową wyższą, niż sześć od sta rocznie, dłużnik może po upływie sześciu miesięcy wypowiedzieć kapitał za dotrzymaniem sześciomiesięcznego czasokresu wypowiedzenia. Prawa wypowiedzenia nie można umową wykluczyć ani ograniczyć.

Przepisy te nie stosują się do zapisów długu na okaziciela.

§ 248. Układ zgóry zawarty, iż wymagalne już odsetki mają znów przynosić odsetki, jest nieważny.

Kasy oszczędności, zakłady kredytowe i posiadacze przedsiębiorstw bankowych, mogą się zgóry ułożyć, że niepodjęte odsetki od wkładek należy uważać za nowe wkładki, ulegające oprocentowaniu. Zakłady kredytowe, które są uprawnione do wydawania przynoszących odsetki zapisów długu na okaziciela, a to w wysokości udzielonych przez nie pożyczek, mogą przy takich pożyczkach zgóry wymówić sobie oprocentowanie zaległych odsetek.

§ 249. Kto jest obowiązany do wynagrodzenia szkody, ma przywrócić ten stan, jakoby istniał, gdyby nie była zaszła okoliczność, zobowiązująca do wynagrodzenia. Jeżeli należy wynagrodzić szkodę za pokrzywdzenie osoby lub za uszkodzenie rzeczy, wierzyciel może zamiast przywrócenia poprzedniego stanu, żądać kwoty pieniężnej, jaka w tym celu jest potrzebna.

a 1323.

§ 250. Wierzyciel może zobowiązanemu do wynagrodzenia wyznaczyć stosowny czasokres do przywrócenia pierwotnego stanu z oświadczeniem, że po upływie czasokresu nie przyjmie przywrócenia. Po upływie czasokresu może wierzyciel żądać wynagrodzenia pieniężnego, jeżeli tylko przywrócenie na czas nie nastąpi; roszczenie o przywrócenie jest wykluczone.

§ 251. O ile przywrócenie nie jest możliwe albo dla odszkodowania wierzyciela dostateczne, ma zobowiązany do wynagrodzenia dać wierzycielowi pieniężne odszkodowanie.

Zobowiązany do wynagrodzenia może dać wierzycielowi pieniężne odszkodowanie, gdy przywrócenie jest możliwe tylko z niestosunkowymi wkładami.

Ust. 1) a 1323.

§ 252. Szkada, którą należy wynagrodzić, obejmuje także zysk utracony. Za utracony uważa się zysk, jakiego według zwyyczajnego biegu rzeczy albo według szczególnych okoliczności, a mianowicie stosownie do poczynionych przygotowań i zarządzeń, można było z prawdopodobieństwem oczekiwać.

k. c. 1149—1151, a 1293, 1324, 1331, 1332, r 645, 671—673, 618.

§ 253. Za szkodę, która nie jest szkodą majątkową, można żądać odszkodowania pieniężnego tylko w przypadkach w ustawie oznaczonych.

§ 254. Jeżeli do powstania szkody przyczyniła się także wina poszkodowanego, zależy obowiązek tudzież rozmiar wynagrodzenia, które ma się świadczyć, od okoliczności, mianowicie od tego, w jakim stopniu jedna lub druga strona szkodę przeważnie spowodowała.

Obowiązuje to także wówczas, gdy przewinienie poszkodowanego ogranicza się do tego, iż zaniechał zwrócić uwagę dłużnika na niebezpieczeństwo niezwykle wysokiej szkody, którego dłużnik ani nie znał ani znać nie musiał, albo że zaniedbał szkodzie zapobiec lub ją zmniejszyć. Przepis § 278 stosuje się odpowiednio.

Ust. 1) a 1304, so 44.

§ 255. Kto jest obowiązany do wynagrodzenia szkody, zrządzonej przez utratę rzeczy albo prawa, obowiązany jest do wynagrodzenia tylko za przelewem roszczeń, które przysługują uprawnionemu do wynagrodzenia na podstawie własności rzeczy albo na podstawie prawa wobec osób trzecich.

§ 256. Kto jest obowiązany do zwrotu wkładów, ma od chwili wkładu oprocentować kwotę wyłożoną albo, gdy wyłożono inne przedmioty aniżeli pieniądze, kwotę, którą ma zapłacić jako wynagrodzenie ich wartości. Jeżeli wkłady poczyniono na przedmiot, który ma być wydany zobowiązanemu do wynagrodzenia, nie płaci się odsetek za czas, przez który uprawnionemu do wynagrodzenia pozostają darmo użytki albo owoce przedmiotu.

§ 257. Kto ma prawo żądać wynagrodzenia za wkłady, które czyni dla określonego celu, może, jeżeli na ten cel zaciąga zobowiązanie, żądać zwolnienia od tego zobowiązania. Jeżeli zobowiązanie nie jest jeszcze wymagalne, zobowiązany do wynagrodzenia może, zamiast zwolnienia go, dać mu zabezpieczenie.

§ 258. Kto ma prawo zabrać urządzenie z jakiej rzeczy, którą ma wydać drugiemu, winien w razie zabrania przywrócić rzecz

swoim kosztem do stanu pierwotnego. Jeżeli drugi uzyska posiadanie rzeczy, ma obowiązek zezwolić na zabranie urządzenia; może zezwolenia odmówić aż do dania mu zabezpieczenia za szkodę, z zabraniami połączoną.

§ 259. Kto jest obowiązany zdać rachunek z zarządu, połączonego z pobieraniem przychodów albo dokonywaniem rozchodów, ma złożyć uprawnionemu rachunek, zawierający uporządkowane zestawienie przychodów lub rozchodów oraz przedłożyć dowody, o ile udzielenie ich jest w zwyczaju.

Jeżeli istnieje podstawa do przypuszczenia, że zawartych w rachunku podań co do przychodów nie poczyniono z należytą starannością, ma zobowiązany złożyć na żądanie przysięgę wyjawienia:

że według najlepszej wiedzy podał przychody tak dokładnie, jak to mógł uczynić.

W sprawach małej wagi odpada obowiązek składania przysięgi wyjawienia.

§ 260. Kto jest obowiązany do wydania zbioru przedmiotów lub do udzielenia wiadomości o zawartości takiego zbioru, ma przedłożyć uprawnionemu spis przedmiotów, z których zbiór się składa.

Jeżeli istnieje podstawa do przypuszczenia, że spis nie został sporządzony z należytą starannością ma zobowiązany złożyć na żądanie przysięgę wyjawienia:

że według najlepszej wiedzy podał zawartość zbioru tak dokładnie, jak to mógł uczynić.

Przepis ust. 3 § 259 ma zastosowanie.

§ 261. O ile przysięgi wyjawienia nie ma się złożyć w sądzie procesowym, należy złożyć ją w sądzie powiatowym tego miejsca, w którym winien, być wypełniony obowiązek złożenia rachunku lub przedłożenia spisu. Jeżeli zobowiązany ma w kraju miejsce zamieszkania albo pobytu, może złożyć przysięgę wyjawienia przed sądem powiatowym swego miejsca zamieszkania albo pobytu.

Sąd może uchwalić zmianę osnowy przysięgi odpowiednio do danych okoliczności.

Koszty odebrania przysięgi ma ponieść ten, kto żąda złożenia przysięgi.

§ 262. Jeżeli jest się dłużnym więcej świadczeń w ten sposób, iż tylko jedno, albo drugie uskutecznić należy, wówczas w razie wątpliwości przysługuje prawo wyboru dłużnikowi.
k. c. 1189, 1190, a 906, so 71, 72.

§ 263. Wybór dokonywa się przez oświadczenie wobec drugiej strony.

Świadczenie wybrane uważa się jako takie, które od początku było wyłącznie przedmiotem długu.

Ust. 1) k. c. 1189, a 906.

§ 264. Jeżeli dłużnik, do wyboru uprawniony, nie dokona wyboru przed rozpoczęciem egzekucji, wierzyciel może według swego wyboru skierować egzekucję na jedno lub na drugie świadczenie; dopóki jednak wierzyciel nie odebrał wybranego świadczenia całkowicie lub w części, dłużnik może uwolnić się od swojego zobowiązania przez jedno z pozostałych świadczeń.

Jeżeli wierzyciel, do wyboru uprawniony, jest w zwłoce, dłużnik może go wezwać do dokonania wyboru, wyznaczając mu do tego stosowny czasokres. Z upływem czasokresu przechodzi prawo wyboru na dłużnika, jeśli tylko wierzyciel nie dokona na czas wyboru.

§ 265. Jeżeli jedno ze świadczeń jest od początku niemożliwe albo stanie się później niemożliwym, zobowiązanie ogranicza się do świadczeń pozostałych. Niema tego ograniczenia, gdy świadczenie staje się niemożliwym wskutek okoliczności, za którą odpowiada strona, do wyboru nieuprawniona.

k. c. 1192, 1196, a 907.

§ 266. Dłużnik nie jest uprawniony do świadczeń częściowych.
k. c. 1244, a 1415, so 69.

§ 267. Jeżeli dłużnik nie ma obowiązku świadczyć osobiście, może także trzeci świadczenie wykonać. Zezwolenia dłużnika nie potrzeba.

Wierzyciel może nie przyjąć świadczenia, gdy dłużnik się sprzeciwi.

Ust. 1) k. c. 1236, a 1422, 1423, r 2058, 2059, so 68.

§ 268. Jeżeli wierzyciel prowadzi egzekucję na przedmiocie należącym do dłużnika, prawo zaspokojenia wierzyciela ma każdy, komu grozi niebezpieczeństwo, że przez egzekucję utraci swe prawo na tym przedmiocie. Takie samo prawo ma posiadacz rzeczy, gdy mu grozi niebezpieczeństwo, że przez egzekucję utraci posiadanie.

Zaspokojenie może nastąpić także przez zdeponowanie albo potrącenie.

O ile osoba trzecia zaspokoi wierzyciela, wierzytelność przechodzi na nią. Z przejścia tego nie można robić użytku na niekorzyść wierzyciela.

Ust. 1) a 462, 1322, 1423, r 2058, 2059.

Ust. 3) k. c. 1251 l. 1.

§ 269. Jeżeli nie oznaczono miejsca świadczenia ani też nie da się go określić z okoliczności, w szczególności z istoty zobowiązania, świadczenie ma nastąpić w miejscu, w którym dłużnik w czasie powstania zobowiązania miał swe zamieszkanie.

Jeżeli zobowiązanie powstało w zakresie przedsiębiorstwa przemysłowego dłużnika, a dłużnik miał siedzibę swego przedsiębiorstwa przemysłowego w innej miejscowości, siedziba ta zastępuje zamieszkanie.

Z tej jedynie okoliczności, że dłużnik wziął na siebie koszty przesyłki, nie należy wnosić, iż miejsce, dokąd przesłanie ma nastąpić, ma być miejscem świadczenia.

Ust. 1) k. c. 1247, a 905, 1420, so 74.

§ 270. Pieniądze ma dłużnik w razie wątpliwości przesłać wierzycielowi na własne ryzyko i własny koszt do jego miejsca zamieszkania.

Jeżeli wierzytelność powstała w zakresie przedsiębiorstwa przemysłowego wierzyciela, a wierzyciel ma siedzibę swego przedsiębiorstwa przemysłowego w innej miejscowości, siedziba ta zastępuje zamieszkanie.

Jeżeli wskutek zmiany, jaka zaszła po powstaniu zobowiązania co do zamieszkania wierzyciela lub przeniesienia siedziby jego przedsiębiorstwa przemysłowego, powiększą się koszty lub ryzyko przesyłki, wierzyciel w pierwszym wypadku ponosi nadwyżkę kosztów, w ostatnim wypadku ryzyko.

Przepisy o miejscu świadczenia pozostają nienaruszone.

Ust. 1) a 904/2, sp 74/2 l. 1, 74/3.

§ 271. Jeżeli nie oznaczono czasu świadczenia ani ten czas z okoliczności określić się nie da, wierzyciel może natychmiast żądać świadczenia, a dłużnik natychmiast je wykonać.

Jeżeli czas jest oznaczony, w razie wątpliwości należy przyjąć, że przed upływem tego czasu wierzyciel nie może żądać świadczenia, że jednak dłużnik może je przedtem wykonać.

Ust. 1) a 904, 1417, so 75.

Ust. 2) k. c. 1187, so 81.

§ 272. Jeżeli dłużnik płaci dług nie ulegający oprocentowaniu przed terminem wymagalności, nie ma prawa zstrącać odsetek za czas między zapłatą a terminem.

so 81.

§ 273. Jeżeli dłużnik z tego samego stosunku prawnego, na którym opiera się jego zobowiązanie, ma do wierzyciela roszczenie wymagalne, natenczas, o ile z zobowiązania nic innego nie wypływa, może odmówić dłużnego świadczenia, dopóki nie będzie wykonane należne mu świadczenie (prawo zatrzymania).

Takie samo prawo ma ten, kto jest obowiązany do wydania przedmiotu, jeżeli mu przysługuje roszczenie wymagalne z powodu nakładów, na ów przedmiot poczynionych, lub z powodu szkody, wyrządzonej mu przez ów przedmiot, chyba, że uzyskał ten przedmiot przez czyn niedozwolony, popełniony z rozmysłem.

Wierzyciel może zapobiec wykonaniu prawa zatrzymania przez danie zabezpieczenia. Danie zabezpieczenia zaponocą poręczycieli jest wykluczone.

Ust. 1) k. c. 1653, 1948, a 334, 471.

Ust. 2) s 895, 939.

§ 274. Przeciwwstawienie skardze wierzyciela prawa zatrzymania ma tylko ten skutek, że dłużnika należy zasądzić na świadczenie za otrzymaniem świadczenia, które jemu się należy (wypełnienie z ręki do ręki).

Jeżeli dłużnik dopuszcza się zwłoki w przyjęciu, wierzyciel może na podstawie takiego zasądzenia dochodzić swojego roszczenia zapomocą egzekucji, bez wykonywania świadczenia, do którego sam jest obowiązany.

Ust. 1) a 471.

§ 275. Dłużnik jest zwolniony od obowiązku świadczenia, o ile świadczenie stanie się niemożliwem wskutek zaszłej po powstaniu zobowiązania okoliczności, za którą on nie ma odpowiadać.

Z niemożliwością, jaka zajdzie po powstaniu zobowiązania, stoi narówni niemożność świadczenia ze strony dłużnika, jaka zaszła później.

Ust. 1) k. c. 1148, a 1447, so 119.

§ 276. W braku innego postanowienia, dłużnik odpowiada za działanie roznyśne i za niedbałstwo. Niedbale działa ten, kto nie dokłada staranności, wymaganej w życiu potocznem. Przepisy §§ 827, 828 mają zastosowanie.

Od odpowiedzialności za działanie rozmyślne nie można dłużnika zgóry uwolnić.

Ust. 1) so 99.

Ust. 2) so 100.

§ 277. Kto ma ponosić odpowiedzialność tylko za staranność, jakiej we własnych sprawach zwykł dokładać, nie jest zwolniony od odpowiedzialności za ciężkie niedbalstwo.

§ 278. Dłużnik odpowiada za przewinienie swojego zastępcy ustawowego i osób, któremi do wypełnienia swojego zobowiązania się posługuje, w takiej samej rozciągłości, jak za przewinienie własne. Przepis § 276 ust. 2 nie ma zastosowania
so 101.

§ 279. Jeżeli przedmiot dłużny oznaczony jest tylko co do rodzaju, dłużnik odpowiada za swą niemożność świadczenia, dopóki świadczenie owego rodzaju jest możliwe, nawet wtedy, gdy winy nie ponosi.

§ 280. O ile świadczenie stanie się niemożliwym wskutek okoliczności, za którą dłużnik ma odpowiadać, dłużnik winien wierzycielowi wynagrodzić szkodę, która powstała wskutek niewypełnienia.

W razie niemożliwości częściowej, wierzyciel może odmówić przyjęcia możliwej jeszcze części świadczenia i żądać wynagrodzenia szkody z powodu niewypełnienia całego zobowiązania, gdy wypełnienie częściowe nie przedstawia dla niego żadnej korzyści. Przepisy §§ 346 do 356 o prawie odstąpienia na zasadzie umowy stosuje się odpowiednio.

Ust. 1) k. c. 1142, so 97.

§ 281. Jeżeli dłużnik z powodu okoliczności, która świadczenie umożliwia, uzyska za przedmiot dłużny wynagrodzenie albo roszczenie o wynagrodzenie, wierzyciel może żądać wydania tego, co dłużnik otrzymał jako wynagrodzenie albo przelania roszczenia o wynagrodzenie.

Jeżeli wierzycielowi przysługuje roszczenie o wynagrodzenie szkody z powodu niewypełnienia, natenczas, jeżeli korzysta z prawa w ust. 1 oznaczonego, zmniejsza się należne mu odszkodowanie o wartość uzyskanego wynagrodzenia albo roszczenia o wynagrodzenie.

Ust. 1) k. c. 1934, a 1447.

§ 282. W razie sporu, czy niemożliwość świadczenia wynika z okoliczności, za którą dłużnik odpowiada, ciężar dowodzenia spada na dłużnika.

so 97.

§ 283. Jeżeli dłużnik został prawomocnie zasądzony, wierzyciel może mu oznaczyć do wykonania świadczenia stosowny czasokres, oświadczając, że po upływie czasokresu nie przyjmie świadczenia. Po upływie czasokresu może wierzyciel żądać wynagrodzenia szkody z powodu niewypelnienia, o ile świadczenie nie zostanie na czas wykonane; roszczenie o wypełnienie jest wykluczone. Obowiązku wynagrodzenia szkody niema, gdy świadczenia stanie się niemożliwym wskutek okoliczności, za którą dłużnik nie odpowiada.

Jeżeli świadczenie aż do upływu czasokresu tylko częściowo nie zostanie wykonane, służy wierzycielowi także prawo określone w ust. 2 § 280.

§ 284. Jeżeli dłużnik nie świadczy, mimo, że go wierzyciel upomniał po nastąpieniu wymagalności, popada z powodu upomnienia w zwłokę. Z upomnieniem stoi narówni wniesienie skargi o oświadczenie jako też doręczenie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczem.

Jeżeli do świadczenia oznaczono czas podług kalendarza, dłużnik popada w zwłokę bez upomnienia, gdy nie świadczy w oznaczonym czasie. To samo obowiązuje, gdy należy świadczyć za poprzedniem wypowiedzeniem, a czas świadczenia jest oznaczony w ten sposób, że od chwili wypowiedzenia da się obliczyć podług kalendarza.

Ust. 1) k. c. 1139, a 1334, so 102.

§ 285. Dłużnik nie popada w zwłokę, dopóki zalega ze świadczeniem z powodu okoliczności, za którą nie odpowiada.

so 97.

§ 286. Dłużnik winien wierzycielowi wynagrodzić szkodę, jaka powstaje wskutek zwłoki.

Jeżeli do skutku zwłoki świadczenie nie przedstawia dla wierzyciela żadnej korzyści, może on odmówić przyjęcia świadczenia i żądać wynagrodzenia szkody z powodu niewypelnienia. Przepisy §§ 346 do 356 o prawie odstąpienia na podstawie umowy stosuje się odpowiednio.

Ust. 1) k. c. 1146, 1147, a 1333, so 97, 103.

§ 287. Podczas zwłoki dłużnik odpowiada za wszelkie niedbalstwo. Odpowiedzialny jest także za niemożliwość świadczenia, jaka wskutek przypadku zajdzie podczas zwłoki, chyba, że szkoda byłaby powstała także w razie świadczenia w należywym czasie.

so 103.

§ 288. Dług pieniężny należy podczas zwłoki oprocentować po cztery od sta za rok. Jeżeli wierzyciel na innej zasadzie prawnej może żądać wyższych odsetek, należy je nadal uiszczać.

Dochodzenie dalszej szkody nie jest wykluczone.

Ust. 1) k. c. 1153/3, a 1333, so 104.

Ust. 2) k. c. 1153, so 106.

§ 289. Od odsetek nie uiszcza się odsetek za zwłokę. Prawo wierzyciela do wynagrodzenia szkody, ze zwłoki powstającej, pozostaje nienaruszone.

k. c. 1154, 1155, so 105.

§ 290. Jeżeli dłużnik jest obowiązany do wynagrodzenia wartości przedmiotu, który podczas zwłoki uległ zniszczeniu albo nie może być wydany z przyczyny, jaka nastąpiła podczas zwłoki, natenczas wierzyciel może żądać odsetek od wynagrodzić się mającej kwoty, od tej chwili, która zostaje przyjęta za podstawę przy oznaczaniu wartości. To samo stosuje się, gdy dłużnik ma obowiązek wynagrodzić umniejszenie wartości przedmiotu, który podczas trwania zwłoki uległ pogorszeniu.

§ 291. Dług pieniężny winien dłużnik oprocentować od chwili zawiśnięcia sporu nawet wtedy, gdy nie jest w zwłoce; jeżeli dług jest wymagalny dopiero później, należy go oprocentować od chwili, od której jest wymagalnym. Przepisy ust. 1 § 288 i zd. 1 § 289 stosuje się odpowiednio.

k. c. 1153/3.

§ 292. Jeżeli dłużnik ma wydać pewien oznaczony przedmiot, wówczas, począwszy od chwili zawiśnięcia sporu, ocenia się roszczenie wierzyciela o wynagrodzenie szkody z powodu pogorszenia, zniszczenia albo niemożliwości wydania, która z innej przyczyny powstaje, według przepisów, obowiązujących w stosunku między właścicielem a posiadaczem od chwili zawiśnięcia sporu o roszczenie własności, o ile z zobowiązania albo ze zwłoki dłużnika na korzyść wierzyciela nic innego nie wynika.

To samo stosuje się do roszczenia wierzyciela o wydanie lub wynagrodzenie użytków i do roszczenia dłużnika o zwrot nakładów.

Ust. 1) k. c. 1245, 1302, a 338, 530, 610, 611.

Tytuł drugi. **Zwłoka ze strony wierzyciela.**

§ 293. Wierzyciel popada w zwłokę, gdy nie przyjmuje zaofiarowanego mu świadczenia.

a 1419, so 91.

§ 294. Świadczenie musi być zaofiarowane wierzycielowi rzeczywiście, i to tak, jak miało być wykonane.

§ 295. Słowne zaofiarowanie dłużnika wystarcza, gdy mu wierzyciel oświadczyk iż nie przyjmie świadczenia, albo gdy do wykonania świadczenia potrzebną jest czynność wierzyciela, w szczególności gdy wierzyciel ma rzecz dłuższą odebrać. Z zaofiarowaniem świadczenia stoi narówni wezwanie, skierowane do wierzyciela, aby przedsięwziął potrzebną czynność.

§ 296. Jeżeli dla czynności, którą wierzyciel ma wykonać, oznaczony jest czas podług kalendarza, potrzebnem jest zaofiarowanie tylko wtedy, gdy wierzyciel czynność na czas wykona. To samo obowiązuje, gdy czynność ma być wykonana za poprzedniem wypowiedzeniem, a czas czynności oznaczony jest w ten sposób, że od chwili wypowiedzenia da się obliczyć podług kalendarza.

§ 297. Wierzyciel nie popada w zwłokę, gdy dłużnik w czasie zaofiarowania albo w przypadku § 296 w czasie, dla czynności wierzyciela oznaczonym, nie jest w stanie świadczenie wykonać.

§ 298. Jeżeli dłużnik ma obowiązek świadczyć tylko za wzajemnem świadczeniem ze strony wierzyciela, wierzyciel popada w zwłokę, gdy gotów jest wprawdzie przyjąć świadczenie zaofiarowane, atoli nie ofiaruje żadanego świadczenia wzajemnego.

§ 29. Jeżeli czas świadczenia nie jest oznaczony albo jeżeli dłużnik jest uprawniony świadczyć przed oznaczonym czasem, wierzyciel nie popada w zwłokę przez to, że przejściowo, z powodu przeszkody, nie może przyjąć zaofiarowanego świadczenia, chyba że dłużnik odpowiedni czas przedtem zapowiedział mu świadczenie.

§ 300. Podczas zwłoki ze strony wierzyciela dłużnik odpowiada tylko za działanie rozmyślne i za ciężkie niedbalstwo.

Jeżeli przedmiotem długu jest rzecz oznaczona tylko co do rodzaju, ryzyko przechodzi na wierzyciela z chwilą, w której tenże popada w zwłokę przez to, że nie przyjmuje rzeczy zaofiarowanej.

§ 301. Od długu pieniężnego, ulegającego oprocentowaniu, dłużnik przez czas zwłoki ze strony wierzyciela nie ma obowiązku niszczać odsetki.

§ 302. Jeżeli dłużnik ma wydać lub wynagrodzić użytki przedmiotu, obowiązek jego podczas trwania zwłoki ze strony wierzyciela ogranicza się do użytków, które pobiera.

§ 303. Jeżeli dłużnik jest obowiązany do oddania gruntu, może po zajęciu zwłoki ze strony wierzyciela wyzbyć się posiadania. Wyzbyciem się trzeba wierzycielowi przedtem zagrozić, chyba, że zagrożenie nie da się wykonać.

§ 304. Dłużnik może w razie zwłoki ze strony wierzyciela żądać wynagrodzenia nadwyżki wkładów, jakie poczynić musiał na bezskuteczne zaoferowanie jako też na przechowanie i utrzymanie dłużnego przedmiotu.

ROZDZIAŁ DRUGI. ZOBOWIĄZANIA UMOWNE.

Tytuł pierwszy. Ustanowienie. Treść umowy.

§ 305. O ile nie ma w ustawie innego przepisu, potrzebną jest do ustanowienia zobowiązania przez czynność prawną jako też do zmiany treści zobowiązania umowa między uczestnikami.

§ 306. Umowa, która zmierza do świadczenia niemożliwego, jest nieważna.

a 878, so 20.

§ 307. Kto przy zawieraniu umowy, której przedmiotem jest świadczenie niemożliwe, wie lub wiedzieć musi o niemożliwości świadczenia, obowiązany jest wynagrodzić szkodę, którą druga strona ponosi przez zawierzenie ważności umowy, jednakowoż nie ponad sumę korzyści, jaką dla drugiej strony przedstawia ważność umowy. Obowiązku wynagrodzenia niema, gdy druga strona wie lub wiedzieć musi o niemożliwości.

Przepisy te stosują się odpowiednio, gdy świadczenie jest tylko częściowo niemożliwe, a umowa co do części możliwej jest ważna, albo gdy z więcej świadczeń, do wyboru przyrzeczonych, jedno jest niemożliwe.

Ust. 1) a 878.

§ 308. Niemożliwość świadczenia nie stanowi przeszkody dla ważności umowy, jeżeli niemożliwość da się usunąć a umowę zawarto na wypadek, że świadczenie stanie się możliwem.

Jeżeli świadczenie możliwe zostanie przyrzeczone pod jakim innym warunkiem zawieszającym albo z oznaczeniem terminu po-

czątkowego, umowa jest ważna, gdy niemożliwość zostanie usunięta przed spełnieniem się warunku albo nadejściem terminu.

§ 309. Jeżeli umowa wykracza przeciw ustawowemu zakazowi, stosują się odpowiednio przepisy §§ 307, 308.

a 879, r 1528, 1529.

§ 310. Umowa, którą jedna strona zobowiązuje się przenieść na kogo innego albo użytkowaniem obciążyć swój przyszły majątek lub jakąś część swojego przyszłego majątku, jest nieważna.

k. c. 1093, 1084.

§ 311. Umowa, którą jedna strona zobowiązuje się przenieść na kogo innego albo użytkowaniem obciążyć swój teraźniejszy majątek lub jakąś część swojego teraźniejszego majątku, musi być stwierdzona dokumentem sądowym lub notarialnym.

§ 312. Umowa o spadek żyjącej jeszcze trzeciej osoby jest nieważna. To samo odnosi się do umowy o zachówek lub zapis ze spadku żyjącej jeszcze trzeciej osoby.

Przepisy te nie stosują się do umowy, jaką zawierają między sobą przyszli spadkobiercy ustawowi o ustawową część spadku lub o zachówek jednego z nich. Taka umowa musi być stwierdzona dokumentem sądowym lub notarialnym.

Ust. 1) k. c. 791 1130/2, 1600, a 879/2 l. 3, s 636, r 710.

§ 313. Umowa, którą jedna strona zobowiązuje się przenieść własność gruntu, musi być stwierdzona dokumentem sądowym lub notarialnym. Umowa, zawarta bez zachowania tej formy, staje się ważną w całej swej osnowie, jeżeli nastąpi powzwanie i wpis do księgi wieczystej.

§ 314. Jeżeli kto zobowiąże się do zbycia albo obciążenia rzeczy, w razie wątpliwości zobowiązanie takie rozciąga się także na przynależność tej rzeczy.

k. c. 1615.

§ 315. Jeżeli świadczenie ma oznaczyć jedna ze stron zawierających umowę, należy w razie wątpliwości przyjąć, że oznaczenia należy dokonać wedle słusznej oceny.

Oznaczenie dokonywa się przez oświadczenie wobec drugiej strony.

Jeżeli powinno się dokonać oznaczenia wedle słusznej oceny, dokonane oznaczenie wiąże drugą stronę tylko wtedy, gdy odpowiada słuszności. Gdy nie odpowiada słuszności, dokonywa się oznaczenie przez wyrok; to samo stosuje się, gdy z oznaczeniem się zwleka.

§ 316. 316. Jeżeli rozmiar świadczenia wzajemnego, przyrzeczonego za jakieś świadczenie, nie jest oznaczony, oznaczenie należy w razie wątpliwości do tej strony, która ma prawo żądać świadczenia wzajemnego.

§ 317. Jeżeli oznaczenie świadczenia pozostawiono trzeciej osobie, należy w razie wątpliwości przyjąć, iż ma być ono dokonane według słusznej oceny.

Jeżeli oznaczenia powinno dokonać więcej osób trzecich, potrzeba w razie wątpliwości zgody wszystkich; jeżeli powinno się oznaczyć sumę, a oznaczono różne sumy, w razie wątpliwości rozstrzygającą jest suma przeciętna.

§ 318. Oznaczenie świadczenia, pozostawionego osobie trzeciej dokonywa się przez oświadczenie wobec jednej ze stron, które zawarły umowę.

Zaczeplenie dokonanego oznaczenia z powodu błędu, groźby lub podstępnego zwiedzenia przysługuje tylko stronom umawiającym się; przeciwnikiem zaczepiającego jest druga strona. Uprawniony do zaczepienia winien dokonać zaczepienia natychmiast po otrzymaniu wiadomości o podstawie do zaczepienia. Zaczeplenie jest wykluczone, gdy od dokonania oznaczenia upłynie lat trzydzieści.

§ 319. Jeżeli osoba trzecia ma oznaczyć świadczenie według słusznej oceny, dokonane oznaczenie nie wiąże stron umawiających się, gdy jest oczywiście niesłuszne. Oznaczenie dokonywa się w tym wypadku przez wyrok; to samo obowiązuje, gdy osoba trzecia nie może lub nie chce dokonać oznaczenia albo z niem zwleka.

Jeżeli osoba trzecia powinna dokonać oznaczenia wedle swobodnego uznania, umowa jest bezskuteczna, jeżeli osoba trzecia nie może lub nie chce dokonać oznaczenia albo z niem zwleka.

Tytuł drugi. Umowa obustronna.

§ 320. Kto jest zobowiązany z umowy obustronnej, może odmówić ciążącego na nim świadczenia, aż do uskutecznienia świadczenia wzajemnego, chyba, że ma obowiązek świadczyć naprzód. Jeżeli świadczenia ma się dokonać względem większej ilości osób, można każdej z nich odmówić należnej jej części świadczenia aż do wykonania całego świadczenia wzajemnego. Przepis ust. 3 § 273 niema zastosowania.

Jeżeli jedna strona świadczyła częściowo, nie można odmówić świadczenia wzajemnego o tyle, o ile wśród zachodzących okolicz-

ności, w szczególności z powodu stosunkowo małego znaczenia za-
legającej części, odmowa wykraczałaby przeciw zasadom uczci-
wości i zaufania.

Ust. 1) k. c. 1102, 1612, 1653.

§ 321. Kto z umowy obustronnej ma obowiązek świadczyć
naprzód, może odmówić ciążącego na nim świadczenia aż do wy-
konania świadczenia wzajemnego albo aż do dania mu za nie za-
bezpieczenia, skoro po zawarciu umowy w stosunkach majątko-
wych drugiej strony zajdzie istotne pogorszenie, zagrażające roszc-
zeniu o świadczenie wzajemne.

k. c. 1613, a 1052, so 83.

§ 322. Jeżeli z umowy obustronnej jedna strona wniesie
skargę o należne jej świadczenie, wystąpienie z przysługującym
drugiej stronie prawem odmówienia świadczenia, aż do wykonania
świadczenia wzajemnego ma tylko ten skutek, że drugą stronę na-
leży zasądzić na wypełnienie z ręki do ręki.

Jeżeli strona skarżąca ma świadczyć naprzód, może skarżyć
o świadczenie po otrzymaniu świadczenia wzajemnego, gdy druga
strona dopuszcza się zwłoki w przyjęciu.

Do egzekucji stosuje się przepis ust. 2 § 274.

§ 323. Jeżeli ciążące z umowy obustronnej na jednej stronie
świadczenie stanie się niemożliwym z powodu okoliczności, za którą
ani ta, ani druga strona nie odpowiada, traci ona roszczenie
o świadczenie wzajemne; w razie niemożliwości częściowej świad-
czenie wzajemne zmniejsza się stosownie do §§ 472, 473.

Jeżeli druga strona żąda podług § 281 wydania wynagrodze-
nia, za dłużny przedmiot uzyskanego lub przelewu roszczenia
o wynagrodzenie, natenczas zostaje nadal zobowiązaną do świad-
czenia wzajemnego; wszelako zmniejsza się ono stosownie do
§§ 472, 473 o tyle, o ile wartość wynagrodzenia lub roszczenia
o wynagrodzenie niższą jest od wartości dłużnego świadczenia.

Jeżeli wykonano nienależne wedle tych przepisów świadcze-
nia wzajemne, można żądać zwrotu tego, co świadczone, podług
przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia.

§ 324. Jeżeli ciążące z umowy obustronnej na jednej stronie
świadczenie stanie się niemożliwym z powodu okoliczności, za którą
druga strona odpowiada, zatrzymuje ona roszczenie o świadczenie
wzajemne. Winna jednak zgodzić się na policzenie tego, co przez
zwolnienie od świadczenia oszczędzi lub swa pracą gdzieindziej
zarobi lub też ze złośliwości zarobić zamiecha.

To samo obowiązuje, gdy ciążące na jednej stronie świadczenie stanie się niemożliwym z powodu okoliczności, za którą ona nie odpowiada, a to w czasie, gdy druga strona dopuszcza się zwłoki w przyjęciu.

§ 325. Jeżeli ciążące z umowy obustronnej na jednej stronie świadczenie stanie się niemożliwym z powodu okoliczności, za którą ona odpowiada, może druga strona żądać wynagrodzenia szkody z powodu niewypełnienia albo od umowy odstąpić. W razie niemożliwości częściowej, ma ona prawo żądać stosownie do ust. 2 § 280 wynagrodzenia szkody z powodu niewypełnienia całego zobowiązania albo odstąpić od całej umowy, jeżeli częściowe wypełnienie umowy nie przedstawia dla niej żadnej korzyści. Zamiast roszczenia o wynagrodzenie szkody i prawa odstąpienia może także dochodzić praw, określonych w przypadku § 323.

To samo obowiązuje w przypadku § 283, gdy świadczenie nie zostanie wykonane do upływu czasokresu albo gdy w tymże czasie częściowo nie jest wykonane.

Ust. 1) a 920.

§ 326. Jeżeli jedna ze stron jest w zwłoce z wykonaniem świadczenia ciążącego na niej na podstawie umowy obustronnej, może druga strona oznaczyć jej stosowny czasokres do wykonania świadczenia, oświadczając, że po upływie czasokresu świadczenia nie przyjmie. Jeżeli świadczenie na czas nie nastąpiło, ma ona po upływie czasokresu prawo żądać wynagrodzenia szkody z powodu niewypełnienia albo odstąpić od umowy; roszczenie o wypełnienie jest wykluczone. Jeżeli świadczenia przed upływem czasokresu częściowo nie wykonano, stosuje się odpowiednio przepis zd. 2 ust. 1 § 325.

Jeżeli wypełnienie umowy nie przedstawia wskutek zwłoki żadnej korzyści dla drugiej strony, ma ona prawa, oznaczone w ust. 1, bez potrzeby określenia czasokresu.

Ust. 1) k. c. 1184, 1654, 1655, a 918, so 107, r 1547

Ust. 2) so 108

§ 327. Do prawa odstąpienia, oznaczonego w §§ 325, 326 stosują się odpowiednio przepisy §§ 346 do 356 odnoszące się do odstąpienia w drodze umowy. Jeżeli odstąpienia dokonywa się z powodu okoliczności, za którą druga strona nie odpowiada, natenczas ta ostatnia odpowiada tylko podług przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia.

so 109

Tytuł trzeci. Przyrzeczenie świadczenia na rzecz trzeciego.

§ 328. Umową można zastrzec świadczenie na rzecz trzeciego z tym skutkiem, że trzeci nabywa bezpośrednio prawo żądania świadczenia.

W braku szczególnego postanowienia, należy osądzić według okoliczności, a mianowicie stosownie do celu umowy, czy trzeci ma nabyć to prawo, czy prawo trzeciego ma powstać zaraz lub tylko pod pewnymi warunkami oraz czy stronom umawiającym się ma być zastrzeżone uprawnienie do zniesienia lub zmiany prawa trzeciego bez jego przyzwolenia.

Ust. 1) k. c. 1121, 1165, a 881, so 112.

§ 329. Jeżeli w umowie jedna strona zobowiązuje się do zaspokojenia wierzyciela drugiej strony nie przejmując długu, w razie wątpliwości nie należy uważać, iż wierzyciel nabył bezpośrednio prawo żądania od niej zaspokojenia.

a 1404

§ 330. Jeżeli w umowie ubezpieczenia na życie lub rentę dożywotną zastrzeżono zapłatę sumy z ubezpieczenia lub renty dożywotnej na rzecz trzeciego, należy w razie wątpliwości uważać, że trzeci nabywa bezpośrednio prawo żądania świadczenia. To samo stosuje się, gdy w razie nieodpłatnego przysporzenia, nakłada się na obdarowanego obowiązek świadczenia na rzecz trzeciego albo gdy w razie przejęcia majątku lub dóbr przejmujący przyrzeka w celu odprawy świadczyć na rzecz trzeciego.

zd. 2) a 881.

§ 331. Jeżeli świadczenie na rzecz trzeciego ma nastąpić po śmierci tego, komu się je przyrzeka, w razie wątpliwości nabywa trzeci prawo do żądania świadczenia z chwilą śmierci tego, kto przyrzeczenie odebrał.

Jeżeli ten, kto przyrzeczenie odebrał, umrze przed urodzeniem się trzeciego, przyrzeczenie świadczenia na rzecz trzeciego można tylko wtedy jeszcze uchylić lub zmienić, gdy zastrzeżono sobie takie uprawnienie.

§ 332. Jeżeli ten, kto przyrzeczenie odebrał, zastrzegł sobie upoważnienie do postawienia, bez przyzwolenia przyrzekającego, kogo innego w miejsce osoby trzeciej, w umowie oznaczonej, może to nastąpić w razie wątpliwości także w rozporządzeniu na wypadek śmierci.

§ 333. Jeżeli osoba trzecia wobec przyrzekającego odmówi przyjęcia prawa umową nabytego, uważa się, że nie nastąpiło nabycie prawa.

a 882

§ 334. Zarzuty z umowy przysługują przyrzekającemu także przeciw trzecim.

a 882

§ 335. O ile nie należy przyjąć innej woli umawiających się stron, ten, kto przyrzeczenie odebrał, może żądać świadczenia na rzecz trzeciego także wówczas, gdy tenże sam ma prawo do żądania świadczenia.

so 112/1

Tytuł czwarty. **Zadatek. Kara umowna.**

§ 336. Jeżeli przy zawarciu umowy daje się coś jako zadatek, uważa się to za znak zawarcia umowy.

W razie wątpliwości zadatku nie uważa się za odstępnę.

Ust. 1) a 908, so 158, r 1495, 1685, 1686, 1688, 1689

Ust. 2) k. c. 1590, a 910

§ 337. Zadatek należy w razie wątpliwości policzyć na świadczenie, do którego dający go jest obowiązany albo, jeżeli to stać się nie może, zwrócić przy wypełnieniu umowy.

Jeżeli umowa zostaje później uchyloną, zadatek należy zwrócić.

Ust. 1) so 158/2

§ 338. Jeżeli świadczenie, do którego dający zadatek jest obowiązany, staje się niemożliwym z powodu okoliczności, za którą on odpowiada, albo gdy z jego winy umowa zostaje później uchylona, odbiorca ma prawo zadatek zatrzymać. Jeżeli odbiorca żąda wynagrodzenia szkody z powodu niewypełnienia, w razie wątpliwości należy zadatek policzyć albo, jeżeli to nastąpić nie może, zwrócić przy świadczeniu wynagrodzenia szkody.

a 908, r 1495, 1685, 1686, 1688, 1689

§ 339. Jeżeli dłużnik przyrzeka wierzycielowi zapłatę sumy pieniężnej jako kary na wypadek, gdyby zobowiązania swego albo wcale nie wypełnił albo gdyby je nie wypełnił w sposób należyty, wówczas kara zapada, gdy popadnie w zwłokę. Jeżeli świadczenie dłużne polega na zamiechaniu, kara zapada z chwilą, gdy się zaczyna działać wbrew umowie.

k. c. 1230, a 1336

§ 340. Jeżeli dłużnik przyrzekł karę na wypadek, gdyby zobowiązania swego nie wypełnił, wierzyciel może żądać kary zapadłej, zamiast wypełnienia. Jeżeli wierzyciel oświadczy dłużnikowi, że żąda kary, wówczas jest roszczenie o wypełnienie wykluczone.

Jeżeli wierzycielowi służy roszczenie o wynagrodzenie szkody z powodu niewypełnienia, może żądać zapadłej kary jako kwoty odpowiadającej najniższej szkodzie. Dochodzenie dalszej szkody nie jest wykluczone.

Ust. 1) zd. 1 a 1336, so 160, 359/2, 3, ust. 1) zd. 2) k. c. 1228

Ust. 2) so 161/2

§ 341. Jeżeli dłużnik przyrzekł karę na wypadek, gdyby zobowiązania swego nie wypełnił w sposób należyty, w szczególności w oznaczonym czasie, wierzyciel może żądać zapadłej kary, oprócz wypełnienia.

Jeżeli wierzycielowi służy roszczenie o wynagrodzenie szkody z powodu nienależytego wypełnienia, stosuje się przepisy ust. 2 § 340.

Jeżeli wierzyciel przyjmie wypełnienie, może żądać kary tylko wtedy, jeżeli sobie zastrzeże to prawo przy przyjęciu.

Ust. 1) k. c. 1229, a 1336, so 160/2

§ 342. Jeżeli jako karę przyrzeka się świadczenie inne, aniżeli zapłatę sumy pieniężnej, stosuje się przepisy §§ 339 i 341; gdy wierzyciel żąda kary, wówczas jest roszczenie o wynagrodzenie szkody wykluczone.

§ 343. Jeżeli zapadła kara jest niestosunkowo wysoka, na wniosek dłużnika można ją wyrokiem zniżyć do kwoty stosownej. Przy ocenie, czy kwota jest stosowna, należy brać pod rozwagę wszelki uprawniony interes wierzyciela, a nie tylko interes majątkowy. Po uiszczeniu kary zniżenie jest wykluczone.

To samo obowiązuje także poza przypadkami §§ 339, 342, gdy kto przyrzeka karę na wypadek, że wykona jaką czynność lub jej zaniecha.

Ust. 1) k. c. 1152, 1231, a 1336, so 163/3.

§ 344. Jeżeli ustawa uznaje przyrzeczenie jakiegoś świadczenia za bezskuteczne, bezskutecznym jest także układ o karę, zawarty na wypadek niewypełnienia przyrzeczenia, choćby nawet strony wiedziały o bezskuteczności przyrzeczenia.

so 163/2

§ 345. Jeżeli dłużnik zaprzecza, jakoby kara zapadła, ponieważ zobowiązanie swe wypełnił, ma udowodnić wypełnienie, o ile dłużne świadczenie nie polega na zaniechaniu.

Tytuł piąty. Odstąpienie.

§ 346. Jeżeli w umowie jedna strona zastrzegła sobie odstąpienie, są strony w razie odstąpienia obowiązane, zwrócić sobie wzajemnie otrzymane świadczenia. Za wyświadczone usługi, tudzież za oddanie używania rzeczy należy wynagrodzić wartość albo wykonać umówione świadczenie wzajemne, jeżeli je w pieniądzu oznaczono.

a 921, so 109, 208.

§ 347. Roszczenie o wynagrodzenie szkody z powodu pogorszenia, zniszczenia lub pochodzącej z innej przyczyny niemożliwości wydania ocenia się w razie odstąpienia, począwszy od otrzymania świadczenia, podług przepisów, obowiązujących w stosunku między właścicielem a posiadaczem od chwili zawiśnięcia sporu o roszczenie własności. To samo stosuje się do roszczenia o wydanie lub wynagrodzenie użytków i do roszczenia o zwrot nakładów. Sumę pieniężną należy oprocentować od czasu jej otrzymania.

a 921

§ 348. Zobowiązania stron, wypływające z odstąpienia, należy wypełniać z ręki do ręki. Przepisy §§ 320, 322 stosuje się odpowiednio.

§ 349. Odstąpienie dokonywa się przez oświadczenie drugiej stronie.

§ 350. Odstąpienia nie wyklucza ta okoliczność, iż przedmiot, który uprawniony odebrał, zniszczał wskutek przypadku.

so 207/1

§ 351. Odstąpienie jest wykluczone, gdy istotne pogorszenie, zniszczenie lub innego rodzaju niemożliwość wydania odebranego przedmiotu nastąpiły z winy uprawnionego. Zniszczenie znacznej części stoi narówni z istotnym pogorszeniem przedmiotu, a przewinienie innej osoby, za którą uprawniony w myśl § 278 odpowiada, stoi narówni z jego własnym przewinieniem.

so 207/3

§ 352. Odstąpienie jest wykluczone, gdy uprawniony przekształcił rzecz odebraną przez przerobienie lub przeistoczenie na rzecz innego rodzaju.

so 207/3

§ 353. Jeżeli uprawniony zbył lub obciążył prawem trzeciego przedmiot odebrany lub znaczną część jego, odstąpienie jest wykluczone, skoro u tego, kto wskutek tego rozporządzenia przedmiot uzyskał, zaszły warunki objęte § 351 lub 352.

Z rozporządzeniem uprawnionego stoi narówni rozporządzenie, wydane w toku egzekucji lub wykonania aresztu albo przez zarządcę upadłości.

Ust. 1) so 207/3

§ 354. Jeżeli uprawniony popadnie w zwłokę ze zwrotem odebranego przedmiotu lub znacznej jego części, druga strona może mu określić stosowny czasokres oświadczając, że po upływie czasokresu odmówi przyjęcia. Odstąpienie staje się bezskutecznym, gdy zwrot nie nastąpi przed upływem czasokresu.

§ 355. Jeżeli nie umówiono czasokresu do wykonania prawa odstąpienia, druga strona może uprawnionemu określić stosowny czasokres do wykonania. Prawo odstąpienia gaśnie, gdy przed upływem czasokresu nie zostanie złożone oświadczenie odstąpienia.

§ 356. Jeżeli w umowie z jednej lub drugiej strony uczestniczy więcej osób, prawo odstąpienia może być wykonane tylko przez wszystkich i przeciw wszystkim. Jeżeli prawo odstąpienia gaśnie dla jednego z uprawnionych, gaśnie również dla reszty.

§ 357. Jeżeli jedna strona zastrzegła sobie odstąpienie na wypadek niewypełnienia zobowiązania przez drugą stronę, odstąpienie jest bezskuteczne, gdy druga strona mogła się uwolnić od zobowiązania przez potrącenie i niezwłocznie po odstąpieniu oświadczy, że potrąca.

§ 358. Jeżeli jedna strona zastrzegła sobie odstąpienie na wypadek niewypełnienia zobowiązania przez drugą stronę, a ta zaprzeczy, jakoby oświadczone odstąpienie było dopuszczalne, ponieważ zobowiązanie wypełniła, ma udowodnić wypełnienie, o ile dłużne świadczenie nie polega na zaniechaniu.

§ 359. Jeżeli odstąpienie zastrzeżono za zapłatą odstępnego, odstąpienie jest bezskuteczne, gdy odstępnego nie uiści się przed oświadczeniem lub przy nim, a druga strona z tego powodu nie-

zwłocznie odmówi przyjęcia oświadczenia. Wszelako oświadczenie jest skuteczne, gdy niezwłocznie po tej odmowie uiszcza się odstępną.

a 909—911, so 158/3.

§ 360. Jeżeli umowę zawarto z zastrzeżeniem, że dłużnik ma utracić swoje prawa z umowy, jeśli nie wypełni swego zobowiązania, w razie zajścia tego wypadku ma wierzyciel prawo odstąpić od umowy.

§ 361. Jeżeli w umowie obustronnej ułożono się, że świadczenie jednej strony ma być dokonane w czasie ściśle oznaczonym, lub w ciągu ściśle określonego czasokresu, w razie wątpliwości należy przyjąć, że drugiej stronie ma przysługiwać prawo do odstąpienia, gdy świadczenie nie nastąpi w oznaczonym czasie lub w ciągu oznaczonego czasokresu.

a 919, so 108 l. 3, 190.

ROZDZIAŁ TRZECI. WYGAŚNIĘCIE ZOBOWIĄZAŃ.

Tytuł pierwszy. Wypełnienie.

§ 362. Zobowiązanie gaśnie, jeżeli dłużne świadczenie zostanie dokonane na rzecz wierzyciela.

Jeżeli w celu wypełnienia świadczy się trzeciemu, mają zastosowanie przepisy § 185.

Ust. 1) k. c. 1234, a 1412.

Ust. 2) k. c. 1239/2.

§ 363. Jeżeli wierzyciel przyjął jako wypełnienie ofiarowane mu w tym celu świadczenie, spada na niego ciężar dowodu, gdy nie chce uznać świadczenia za wypełnienie dlatego, że było inne, niż to, które było dłużne, albo że było niezupełne.

§ 364. Zobowiązanie gaśnie, gdy wierzyciel przyjmie zamiast wypełnienia inne świadczenie niż to, które było dłużne.

Jeżeli dłużnik w celu zaspokojenia wierzyciela zaciąga wobec niego nowe zobowiązanie, w razie wątpliwości nie należy uważać, iż zaciąga to zobowiązanie zamiast wypełnienia.

k. c. 1243, a 1413, 1414.

§ 365. Jeżeli zamiast wypełnienia daje się rzecz, wierzyciel może do trzeciego, lub inne prawo, dłużnik obowiązany jest do dania rękojmi za brak w prawie lub wadę rzeczy w taki sam sposób, jak sprzedawca.

so 172.

§ 366. Jeżeli dłużnik z większej liczby zobowiązań obowiązany jest względem wierzyciela do świadczeń tego samego rodzaju i jeżeli to, co świadczył, nie wystarcza na umorzenie wszystkich długów, unarza się ten dług, który dłużnik przy świadczeniu oznaczy.

Jeżeli dłużnik nie poweźmie żadnego postanowienia, unarza się przedewszystkiem dług wymagalny, z pomiędzy kilku długów wymagalnych ten, który wierzycielowi daje mniejszą pewność, z pośród kilku równie pewnych ten, który dla dłużnika jest bardziej uciążliwy, z pośród kilku równie uciążliwych dług dawniejszy, a przy długach jednakowo dawnych każdy dług stosunkowo.

Ust. 1) k. c. 1253, a 1415, so 86.

Ust. 2) k. c. 1256, a 1416, so 85/2, 87.

§ 367. Jeżeli dłużnik oprócz świadczenia głównego ma uiścić odsetki i koszty, świadczenie nie wystarczające na umorzenie całego długu policza się najpierw na koszty, potem na odsetki, a na ostatku na świadczenie główne.

Jeżeli dłużnik oznaczy inny sposób policzenia, może wierzyciel nie przyjąć świadczenia.

Ust. 1) k. c. 1254, a 1416, so 85.

§ 368. Wierzyciel ma za otrzymaniem świadczenia wydać na żądanie pisemne zeznanie odbioru (pokwitowanie). Jeżeli dłużnik ma prawny interes w tem, aby pokwitowanie było wydane w innej formie, może żądać wydania w tej formie.

a 1426, so 88.

§ 369. O ile ze stosunku prawnego między wierzycielem a dłużnikiem, nie wynika nic innego, ma dłużnik ponosić i naprzód zaliczyć koszty pokwitowania.

Jeżeli wskutek przelewu wierzycielności lub drogą dziedziczenia wstępuje w miejsce pierwotnego wierzyciela więcej wierzycieli, nadwyżka kosztów obciąża wierzycieli.

Ust. 1) a 1426.

§ 370. Oddawcę pokwitowania urważa się za upoważnionego do odbioru świadczenia, o ile okoliczności, znane świadczącemu, nie sprzeciwiają się przyjęciu takiego upoważnienia.

a 1030.

§ 371. Jeżeli na wierzycielność wystawiono skrypt dłużny, dłużnik może obok kwitu żądać zwrotu skryptu. Jeżeli wierzyciel utrzymuje, że nie jest w stanie go zwrócić, dłużnik może żądać uznania, publicznie uwierzytelnionego, że dług wygasł.

a 1428, so 88, 90.

Tytuł drugi. Zdeponowanie.

§ 372. Pieniądze, papiery wartościowe i inne dokumenty tudzież kosztowności dłużnik może zdeponować dla wierzyciela w przeznaczonym na to urzędzie publicznym, skoro wierzyciel dopuszcza się do zwłoki w przyjęciu. To samo stosuje się, gdy z innego powodu, leżącego w osobie wierzyciela, albo na skutek niepewności co do osoby wierzyciela, nie polegającej na niedbalstwie, dłużnik zobowiązania swego nie może wcale wypełnić, albo nie może je wypełnić bezpiecznie.

k. c. 1257, a 1425, so 92, 96, r 2056.

§ 373. Jeżeli dłużnik ma obowiązek świadczyć tylko za wzajemnem świadczeniem wierzyciela, może uczynić zawisłem prawo wierzyciela do odbioru rzeczy zdeponowanej od wykonania świadczenia wzajemnego.

§ 374. Zdeponowanie ma nastąpić w urzędzie depozytowym miejsca świadczenia; jeżeli dłużnik zdeponuje w innej kasie, ma wierzycielowi wynagrodzić szkodę stąd powstającą.

Dłużnik ma niezwłocznie donieść wierzycielowi o zdeponowaniu; w razie zaniechania jest obowiązany wynagrodzić szkodę. Doniesienia można zamiechać, gdy nie da się ono wykonać.

Ust. 1) k. c. 1259 l. 2, so 92/2.

Ust. 2) k. c. 1259 l. 4, a 1425.

§ 375. Jeżeli rzecz zdeponowana została przesłaną urzędowi depozytowemu pocztą, zdeponowanie jest skuteczne wstecz od chwili nadania rzeczy na pocztę.

§ 376. Dłużnik ma prawo rzecz zdeponowaną zpowrotem odebrać.

Odebranie jest wykluczone:

1. jeżeli dłużnik oświadczy urzędnikowi depozytowemu, że zrzeka się prawa odebrania;
2. jeżeli wierzyciel oświadczy urzędowi depozytowemu, że przyjmuje;
3. jeżeli urzędowi depozytowemu zostanie przedłożony prawomocny wyrok, wydany w sporze między wierzycielem a dłużnikiem a uznający zdeponowanie za zgodne z prawem.

Ust. 1) so 94.

ad. 2) k. c. 1261.

ad. 3) k. c. 1262.

§ 377. Prawo odebrania zpowrotem nie podlega zajęciu.

Jeżeli względem majątku dłużnika zostanie otwartą upadłość, dłużnik nie może także w czasie trwania upadłości wykonać prawa odebrania z powrotem.

§ 378. Jeżeli odebranie zpowrotem rzeczy zdeponowanej jest wykluczone, dłużnik przez zdeponowanie zostaje zwolniony od swojego zobowiązania tak samo, jak gdyby w czasie zdeponowania wykonał świadczenie na rzecz wierzyciela.

k. c. 1257/2.

§ 379. Jeżeli odebranie zpowrotem rzeczy zdeponowanej nie jest wykluczone, dłużnik może odesłać wierzyciela do rzeczy zdeponowanej.

Dopóki rzecz jest zdeponowaną, wierzyciel ponosi ryzyko, zaś dłużnik nie jest obowiązany płacić odsetek lub wynagradzać użytków, których nie pobrał.

Jeżeli dłużnik rzecz zdeponowaną napowrót odbierze, zdeponowanie uważa się za niebyłe.

Ust. 2) k. c. 1257/2.

§ 380. O ile podług przepisów, obowiązujących urząd depozytowy pod względem wykazania uprawnienia wierzyciela do odbioru, potrzebne jest lub też wystarcza oświadczenie dłużnika, uznające to uprawnienie, wierzyciel może żądać od dłużnika złożenia takiego oświadczenia pod temi samymi warunkami, pod jakimi miałby prawo żądać świadczenia, gdyby zdeponowanie nie było nastąpiło.

§ 381. O ile dłużnik rzeczy zdeponowanej nie odbierze zpowrotem, koszty zdeponowania ponosi wierzyciel.

k. c. 1260.

§ 382. Prawo wierzyciela do zdeponowanej kwoty gaśnie z upływem lat trzydziestu od otrzymania doniesienia o zdeponowaniu, jeżeli tylko wierzyciel nie zgłosi się przedtem w urzędzie depozytowym: dłużnik jest uprawniony do odebrania zpowrotem nawet wówczas, gdy się zrzekł prawa odebrania zpowrotem.

§ 383. Jeżeli dłużna rzecz ruchoma nie nadaje się do zdeponowania, dłużnik może ją, w razie zwłoki ze strony wierzyciela, dać sprzedać w drodze przetargu w miejscu świadczenia i zdeponować kwotę uzyskaną. To samo obowiązuje w przypadkach zd. 2 § 372, gdy istnieje obawa, że rzecz się zepsuje, albo gdy przechowanie jest połączone z niestosunkowemi kosztami.

Jeżeli z przetargu w miejscu świadczenia nie można spodziewać się odpowiedniego wyniku, należy rzecz sprzedać zapomocą przetargu w innym, nadającym się do tego miejscu.

Przetarg ma się odbyć publicznie przez mianowanego dla miejsca przetargu komornika sądowego albo przez innego do przetargów uprawnionego sprzedawcę przetargowego (przetarg publiczny). Czas i miejsce przetargu należy obwieścić publicznie wraz z ogólnem oznaczeniem rzeczy.

Ust. 1) k. c. 1264, a 1425, so 93, r 2056.

§ 384. Przetarg jest dopuszczalny dopiero po poprzedniem zagrożeniu nim wierzycielowi; zagrożenią można zamiechać, gdy rzecz jest narażoną na zepsucie a z odwłoczeniem przetargu połączone jest ryzyko.

Dłużnik ma niezwłocznie zawiadomić wierzyciela o przetargu; w razie zaniechania jest obowiązany do wynagrodzenia szkody.

Zagrożenia i zawiadomienia można zaniechać, gdy nie dadzą się wykonać.

§ 385. Jeżeli rzecz ma cenę giełdową lub targową, dłużnik może dokonać sprzedaży z wolnej ręki, za cenę bieżącą, przez pośrednika handlowego, do takich sprzedaży publicznie upoważnionego, albo przez osobę, do publicznego przetargu uprawnioną.

so 93/2.

§ 386. Koszty przetargu lub sprzedaży, podług § 385 uskutecznionej, ponosi wierzyciel, o ile dłużnik zdeponowanej kwoty z przetargu uzyskanej, nie odbierze zpowrotem.

Tytuł trzeci. Potrącenie.

§ 387. Jeżeli dwie osoby wzajemnie są sobie dłużne takie świadczenia, które pod względem przedmiotu są tego samego rodzaju, każda strona jnoże potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony, skoro tylko może żądać świadczenia, które jej się należy, i wykonać świadczenie, do którego jest obowiązana.

k. c. 1289, 1291, a 1438, so 120.

§ 388. Potrącenie dokonywa się przez oświadczenie wobec drugiej strony. Oświadczenie jest bezskuteczne, jeżeli się je składa pod warunkiem lub z oznaczeniem czasokresu

k. c. 1290, a 1438, so 124.

§ 389. Potrącenie ma ten skutek, że o ile wierzytelności się pokrywają, uważa się je za wygasłe z chwilą, gdy się wzajemnie z sobą zeszły, jako nadające się do potrącenia.

k. c. 1290, a 1438, so 124/2.

§ 390. Wierzytelności, przeciw której można podnieść zarzut, nie można potrącać. Przedawnienie nie wyklucza potrącenia, gdy przedawniona wierzytelność nie była jeszcze przedawnioną wówczas, kiedy z drugą wierzytelnością mogła być potrąconą.

k. c. 1292, a 1439, so 120/2,3.

§ 391. Potrącenia nie wyklucza okoliczność, że dla wierzytelności istnieją różne miejsca świadczenia lub dostawy. Strona potrącająca ma jednak wynagrodzić szkodę, jaką druga strona ponosi przez to, że wskutek potrącenia nie otrzymuje świadczenia albo nie może je wykonać w oznaczonym miejscu.

Jeżeli umówiono, że świadczenia ma się dokonać w oznaczonym czasie w oznaczonym miejscu, w razie wątpliwości należy uważać, że jest wykluczone potrącenie wierzytelności, dla której istnieje inne miejsce świadczenia.

Ust. 1) k. c. 1296.

Ust. 2) a 1438.

§ 392. Obłożenie aresztem wierzytelności jedynie wtedy wyklucza potrącenie wierzytelności, przysługującej dłużnikowi przeciw wierzycielowi, gdy dłużnik nabył swoją wierzytelność po obłożeniu aresztem albo gdy jego wierzytelność stała się wymagalną dopiero po obłożeniu aresztem i później, aniżeli wierzytelność obłożona aresztem.

k. c. 1298.

§ 393. Niedopuszczalne jest potrącenie z wierzytelności powstałej z popełnionego rozmyślnie czynu niedozwolonego.

k. c. 1293 l. 1, a 1440, so 125 l. 1.

§ 394. Nie można potrącać z wierzytelności, gdy ta wierzytelność nie podlega zajęciu. Można jednak potrącać dłużne wkładki z wyplat, pobieranych z kas dla chorych, kas zapomogowych lub pogrzebowych, w szczególności z kas brackich i kas stowarzyszeń górniczych.

k. c. 1293 l. 3, so 125 l. 2.

§ 395. Potrącenie z wierzytelności Państwa¹⁾ tudzież z wierzytelności gminy lub innego związku komunalnego, jest tylko wtedy

¹⁾ W orygin.: des Reichs oder eines Bundesstaats.

dopuszczalne, gdy świadczenie ma się wykonać w tej samej kasie, z której ma być wypłaconą wierzytelność potrącającego.

so 125 l. 3.

§ 396. Jeżeli jedna albo druga strona ma więcej wierzytelności, nadających się do potrącenia, strona potrącająca może oznaczyć te wierzytelności, które wzajemnie mają być potrącone. Jeżeli oświadczenie potrącenia zostaje złożone bez takiego oznaczenia albo jeżeli druga strona niezwłocznie się sprzeciwi, stosuje się odpowiednio przepis ust. 2 § 366.

Jeżeli strona potrącająca jest dłużną drugiej stronie oprócz świadczenia głównego odsetki i koszty, stosują się odpowiednio przepisy § 367.

Ust. 1) k. c. 1297.

Tytuł czwarty. Zwolnienie.

§ 397. Zobowiązanie gaśnie, gdy wierzyciel przez umowę zwalnia dłużnika od długu.

Takie samo ma znaczenie, gdy wierzyciel umową, z dłużnikiem zawartą, uznaje, iż zobowiązanie nie istnieje.

Ust. 1) k. c. 1282, 1283, 1286, a 1444.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

PRZENIESIENIE WIERZYTELNOŚCI.

§ 398. Wierzyciel może wierzytelność przenieść na drugiego przez umowę z nim zawartą (przelew). Z chwilą zawarcia umowy nowy wierzyciel wstępuje w miejsce dotychczasowego wierzyciela.
k. c. 1271 l. 3, 1689, a 1392, so 164.

§ 399. Nie można przelać wierzytelności, gdy świadczenie nie da się wykonać bez zmiany jego treści na rzecz innego aniżeli pierwotnego wierzyciela, albo gdy przelew wykluczono przez układ z dłużnikiem zawarty.

a 1393, so 164.

§ 400. Nie można przelać wierzytelności, o ile ta nie podlega zajęciu.

§ 401. Z przelaną wierzytelnością przechodzą na nowego wierzyciela istniejące dla niej hipoteki albo prawa zastawu, jako też prawa z danego dla niej poręczenia.

Prawa pierwszeństwa, połączonego z wierzytelnością na wypadek egzekucji albo upadłości, może dochodzić także nowy wierzyciel.

Ust. 1) k. c. 1692, so 170.

§ 402. Wierzyciel dotychczasowy jest obowiązany udzielić nowemu wierzycielowi wyjaśnień, potrzebnych do dochodzenia wierzytelności, i wydać mu dokumenty, służące do jej udowodnienia, o ile znajdują się w jego posiadaniu.

k. c. 1689, so 170/2.

§ 403. Wierzyciel dotychczasowy winien wystawić nowemu wierzycielowi na żądanie publicznie uwierzytelniony dokument przelewu. Koszty ponosi i zalicza nowy wierzyciel.

so 165.

§ 404. Dłużnik może przeciwstawić nowemu wierzycielowi zarzuty, jakie w czasie przelewu wierzytelności istniały wobec dotychczasowego wierzyciela.

so 169.

§ 405. Jeżeli dłużnik wystawił dokument na dług, wówczas, jeśli przelew wierzytelności następuje za przedłożeniem tego dokumentu, nie może on wobec nowego wierzyciela powoływać się na to, że zaciągnięcie lub uznanie zobowiązania nastąpiły tylko pozornie albo że przelew wykluczono przez układ z pierwotnym wierzycielem, chyba że w chwili przelewu nowy wierzyciel znał stan rzeczy lub go znać musiał.

§ 406. Dłużnik może wierzytelność, przysługującą mu przeciwko dotychczasowemu wierzycielowi, potrącić także wobec nowego wierzyciela, chyba że nabywając wierzytelność miał wiadomość o przelewie albo że wierzytelność stała się wymagalną dopiero po otrzymaniu tej wiadomości i później, aniżeli wierzytelność przełana.

k. c. 1295, a 1442, so 169/2.

§ 407. Nowy wierzyciel musi uznać za skuteczne względem siebie świadczenie, które dłużnik dokona po przelewie na rzecz dotychczasowego wierzyciela, jako też każdą czynność prawną, która po przelewie zostanie przedsięwziętą między dłużnikiem a dotychczasowym wierzycielem odnośnie do wierzytelności, chyba że dłużnik wie o przelewie w chwili świadczenia lub przedsięwzięcia czynności prawnej.

Jeżeli w sporze, jaki po przelewie zawisł między dłużnikiem a dotychczasowym wierzycielem zapadł prawomocny wyrok co do

wierzytelności, nowy wierzyciel musi uznać wyrok za skuteczny względem siebie, chyba że dłużnik w chwili zawiśnięcia sporu wiedział o przelewie.

Ust. 1) k. c. 1691, a 1395, so 167.

§ 408. Jeżeli dotychczasowy wierzyciel przelaną wierzytelność jeszcze raz przeleje na osobę trzecią, natenczas gdy dłużnik uści świadczenie lub gdy między dłużnikiem a trzecim zostanie przedsięwzięta czynność prawna albo spór zawiśnie, stosują się odpowiednio na korzyść dłużnika wobec poprzedniego nabywcy przepisy § 407.

To samo obowiązuje, gdy wierzytelność już przelana zostanie przekazana trzeciemu uchwałą sądową albo gdy dotychczasowy wierzyciel uzna wobec trzeciego, że wierzytelność już przelana, z mocy ustawy przeszła na trzeciego.

§ 409. Jeżeli wierzyciel doniesie dłużnikowi, że przelał wierzytelność, natenczas musi wobec dłużnika uznać przelew, o którym mu doniósł, za skuteczny względem siebie nawet wtedy, gdy przelew nie nastąpił lub nie jest skuteczny. Z doniesieniem stoi narówni, jeżeli wierzyciel wystawi dokument przelewu nowemu wierzycielowi, w dokumencie wymienionemu a tenże przedłoży go dłużnikowi.

Doniesienie można cofnąć tylko za przyzwoleniem tego, kto wymieniony został jako nowy wierzyciel.

Ust. 1) k. c. 1690.

§ 410. Wobec nowego wierzyciela dłużnik jest obowiązany do świadczenia tylko za wręczeniem mu dokumentu przelewu, wystawionego przez dotychczasowego wierzyciela. Wypowiedzenie lub upomnienie nowego wierzyciela jest bezskuteczne, jeżeli odbywa się bez przedłożenia takiego dokumentu, a dłużnik z tego powodu niezwłocznie je odrzuci.

Przepisy te nie mają zastosowania, gdy dotychczasowy wierzyciel doniósł dłużnikowi pisemnie o przelewie.

k. c. 1690, 2214, a 1396.

§ 411. Jeżeli wojskowy, urzędnik, duchowny lub nauczyciel w publicznym zakładzie naukowym przeleją tę część dochodu służbowego, poczekalnego, lub emerytury, którą można przenieść, należy o przelewie zawiadomić kasę wypłacającą przez wręczenie publicznie uwierzytelnionego dokumentu, wystawionego przez dotychczasowego wierzyciela. Aż do zawiadomienia uważa się, że przelew jest kasie nieznanym.

§ 412. Do przeniesienia wierzytelności z mocy ustawy stosują się odpowiednio przepisy §§ 399 do 404, 406 do 410. *so 166, 173/2.*

§ 413. Przepisy o przelewie wierzytelności stosują się odpowiednio do przeniesienia innych praw, o ile ustawa nic innego nie przepisuje.

ROZDZIAŁ PIĄTY.

PRZEJĘCIE DŁUGU.

§ 414. Osoba trzecia może umową, zawartą z wierzycielem, przejąć dług w ten sposób, że wstępuje w miejsce dotychczasowego dłużnika.

k. c. 1271 l. 2, 1274, a 1344, 1345, 1405, 1406, so 175, 176.

§ 415. Skuteczność umowy o przejęciu długu, zawartej między osobą trzecią a dłużnikiem, jest zawistą od zatwierdzenia wierzyciela. Ztwierdzenie może nastąpić dopiero wtedy, gdy dłużnik albo osoba trzecia zawiadomi wierzyciela o przejęciu długu. Aż do zatwierdzenia strony mogą umowę zmienić albo uchylić.

Jeżeli odmówiono zatwierdzenia, uważa się, że nie nastąpiło przejęcie długu. Jeżeli dłużnik albo osoba trzecia zavezwie wierzyciela do oświadczenia się co do zatwierdzenia, oznaczając czasokres, oświadczenie zatwierdzenia można złożyć tylko przed upływem czasokresu; niezłożenie oświadczenia uważa się za odmowę zatwierdzenia.

Dopóki wierzyciel nie udzielił zatwierdzenia, przejemca w razie wątpliwości jest obowiązany wobec dłużnika zaspokoić wierzyciela w czasie właściwym. To samo obowiązuje, gdy wierzyciel odmówi zatwierdzenia.

Ust. 1) a 1405, so 175.

Ust. 2) zd. 2) so 177.

Ust. 3) k. c. 1275.

§ 416. Jeżeli nabywca gruntu umową, zawartą ze zbywającym, przejmie dług zbywającego, dla którego istnieje hipoteka na tym gruncie, wierzyciel może zatwierdzić przejęcie długu tylko wtedy, gdy zbywający o tem go zawiadomi. Po upływie sześciu miesięcy od odebrania zawiadomienia należy uważać, że zatwierdzenie nastąpiło, jeżeli tylko przedtem wierzyciel nie odmówił go wobec zbywającego; przepis zd. 2 ust. 2 § 415 nie ma zastosowania.

Zawiadomienie ze strony zbywającego może nastąpić dopiero wtedy, gdy nabywca został wpisany jako właściciel w księdze wieczystej. Musi ono nastąpić pisemnie i zawierać wzmiankę, że przejemca wstąpi w miejsce dotychczasowego dłużnika, skoro tylko wierzyciel w ciągu sześciu miesięcy nie oświadczy, że zatwierdzenia odmawia.

Na żądanie nabywcy winien zbywający zawiadomić wierzyciela o przejęciu długu. Skoro tylko stanie się pewnym, że udzielono lub odmówiono zatwierdzenia, zbywający ma o tem zawiadomić nabywcę.

Ust. 1) a 1408, so 183.

§ 417. Przejemca może wierzycielowi przeciwstawić zarzuty, które wynikają ze stosunku prawnego między wierzycielem a dotychczasowym dłużnikiem. Nie może potraćać wierzytelności, przysługującej dotychczasowemu dłużnikowi.

Przejemca nie może wobec wierzyciela wysnuwać zarzutów ze stosunku prawnego pomiędzy przejemcą a dotychczasowym dłużnikiem, będącego podstawą przejęcia.

a 1407, so 179.

§ 418. Wskutek przejęcia długu gasną poręczenia i prawa zastawu, ustanowione dla wierzytelności. Jeżeli dla wierzytelności istnieje hipoteka, powstaje stan taki, jak gdyby wierzyciel zrzekł się hipoteki. Przepisy te nie stosują się, gdy poręczyciel albo ten, do którego należy przedmiot obciążony w chwili przejęcia długu, na przejęcie długu zezwala.

Prawa pierwszeństwa, połączonego z wierzytelnością na wypadek upadłości, nie można dochodzić w postępowaniu upadłościowym dotyczącem majątku przejemcy.

Ust. 1) k. c. 1279, a 1407/2, so 178.

§ 419. Jeżeli kto umową przejmuje majątek drugiego, wierzyciele tego ostatniego mogą, bez ujmy dla dalszego trwania odpowiedzialności dotychczasowego dłużnika, dochodzić od chwili zawarcia umowy, swoich w tym czasie istniejących roszczeń także przeciw przejemcy.

Odpowiedzialność przejemcy ogranicza się do stanu przejętego majątku i do roszczeń, przysługujących mu z umowy. Jeżeli przejemca powoła się na ograniczenie swojej odpowiedzialności, stosują się odpowiednio przepisy §§ 1990, 1991 o odpowiedzialności spadkobiercy.

Odpowiedzialności przejemcy nie można ani wykluczyć ani ograniczyć przez układ między nim a dotychczasowym dłużnikiem.
Ust. 1) a 1409, so 181.

ROZDZIAŁ SZÓSTY.

ZBIEG DŁUŻNIKÓW I WIERZYCIELI.

§ 420. Jeżeli więcej osób jest dłużnych świadczenie podzielne albo ma do żądania świadczenie podzielne, jest w razie wątpliwości każdy dłużnik obowiązany, a każdy wierzyciel uprawniony tylko do równego udziału.

a 888, 889, r 1548.

§ 421. Jeżeli więcej osób jest dłużnych świadczenie w ten sposób, że każda z nich jest obowiązana wykonać całe świadczenie, lecz wierzyciel jest uprawniony zażądać świadczenia tylko raz jeden (dłużnicy łączni), wierzyciel może według swego upodobania żądać od każdego z dłużników świadczenia w całości lub w części. Aż do wykonania całego świadczenia wszyscy dłużnicy pozostają zobowiązani.

k. c. 1200, 1203, 1204, a 891, 1347, so 143, 144.

§ 422. Wypełnienie przez jednego dłużnika łącznego jest skuteczne także dla reszty dłużników. To samo stosuje się do świadczenia zastępującego wypełnienie, do zdeponowania i do potrącenia.

Wierzytelności, która przysługuje jednemu dłużnikowi łącznemu, inni dłużnicy nie mogą potrącać

Ust. 1) a 893, so 147.

Ust. 2) k. c. 1294/3.

§ 423. Zwolnienie, umówione między wierzycielem a jednym dłużnikiem łącznym, skuteczne jest także dla pozostałych dłużników, gdy strony umawiające się chciały znieść całe zobowiązanie.

k. c. 1198/2, 1284, 1285, a 894, 896, so 147/2, r 648.

§ 424. Zwłoka wierzyciela względem jednego dłużnika łącznego wywiera także skutek wobec reszty dłużników.

§ 425. Inne fakty, aniżeli wskazane w §§ 422 do 424, o ile z zobowiązania co innego nie wynika, są skuteczne tylko dla tego i przeciw temu dłużnikowi łącznemu, w którego osobie mają one swe źródło.

W szczególności odnosi się to do wypowiedzenia, zwłoki, przewinienia, niemożliwości świadczenia zaszłej u jednego dłu-

źnika łącznego, przedawnienia tudzież przerwy i wstrzymania tegoż, zjednoczenia się wierzytelności z długiem i prawomocnego wyroku.

Ust. 1) a 894, so 147/2.

Ust. 2) k. c. 1205, 1199, 1206, 1209, 1301/2, 2249, so 136/1, 146.

§ 426. O ile niema innego postanowienia, dłużnicy łączni obowiązani są w stosunku do siebie do równych udziałów. Jeżeli od jednego dłużnika łącznego nie można uzyskać wpłaty, jaka na niego przypada, niedobór ponoszą pozostali dłużnicy, do wyrównania obowiązani.

O ile jeden dłużnik łączny zaspokoi wierzyciela i od pozostałych dłużników może żądać wyrównania, przechodzi na niego wierzytelność wierzyciela do reszty dłużników. Z przejścia nie można korzystać ze szkoda wierzyciela.

Ust. 1) k. c. 1213, 1214, a 896, so 148, r 648.

Ust. 2) so 70/3, 149.

§ 427. Jeżeli więcej osób zobowiąże się wspólnie umową do świadczenia podzielnego, w razie wątpliwości odpowiadają one jako dłużnicy łączni.

§ 428. Jeżeli więcej osób ma prawo żądać świadczenia w ten sposób, że każda z nich może żądać całego świadczenia, ale dłużnik ma obowiązek, tylko raz jeden świadczenie wykonać (wierzyciele łączni), dłużnik może według swego upodobania świadczyć każdemu z wierzycieli. Obowiązuje to także wówczas, gdy jeden z wierzycieli wniósł już skargę o świadczenie.

k. c. 1197, a 892, so 150.

§ 429. Zwłoka jednego wierzyciela łącznego wywiera skutek także przeciw reszcie wierzycieli.

Jeżeli wierzytelność i dług zjednoczą się w osobie jednego wierzyciela łącznego, gasną prawa reszty wierzycieli przeciw dłużnikowi.

Pozatem stosuje się odpowiednio przepisy §§ 422, 423, 425. W szczególności pozostają nietknięte prawa reszty wierzycieli, jeżeli jeden wierzyciel łączny przenieść swoją wierzytelność na inną osobę.

Ust. 3) k. c. 1198/2, 1199, a 893.

§ 430. O ile niema innego postanowienia, wierzyciele łączni w stosunku do siebie są uprawnieni do równych udziałów.

a 895.

§ 431. Jeżeli więcej osób jest dłużnych świadczenie niepodzielne, odpowiadają jako dłużnicy łączni.

k. c. 1222, a 890, so 70/2.

§ 432. Jeżeli więcej osób ma do żądania świadczenie niepodzielne natenczas, o ile nie są wierzycielami łącznymi, dłużnik może świadczyć tylko wszystkim łącznie, zaś każdy wierzyciel może żądać tylko świadczenia dla wszystkich. Każdy wierzyciel może żądać, aby dłużnik zdeponował rzecz dłużną dla wszystkich wierzycieli albo, gdy rzecz do zdeponowania się nie nadaje, aby ją wydał przechowawcy, którego sąd ustanowi. -

Pozatem fakt, który ma swe źródło tylko w osobie jednego z wierzycieli, nie wywiera skutku ani dla reszty wierzycieli, ani przeciwko nim.

Ust. 1) a 890, so 70/1.

ROZDZIAŁ SIÓDMY.

ZOBOWIĄZANIA POSZCZEGÓLNE.

Tytuł pierwszy. Kupno. Zamiana.

I. Przepisy ogólne.

§ 433. Przez umowę kupna sprzedawca rzeczy jest obowiązany oddać rzecz kupującemu i wystarać mu się o własność rzeczy. Sprzedawca prawa jest obowiązany wystarać się kupującemu o prawo a, jeżeli prawo uprawnia do posiadania pewnej rzeczy, oddać tą rzecz.

Kupujący ma obowiązek zapłacić sprzedawcy umówioną cenę kupna i odebrać rzecz kupioną.

Ust. 1) k. c. 1582, 1589, 1603, 1604,, a 1053, so 184, r 1679.

Ust. 2) k. c. 1591, 1650, 1651, a 1062, so 211, r 1514, 1519, 1521, 1526.

§ 434. Sprzedawca ma obowiązek wystarać się kupującemu o przedmiot sprzedany w stanie wolnym od praw, jakichby osoby trzecie mogły dochodzić przeciw kupującemu.

k. c. 1599, 1626, a 1047, 1061, so 192, r 1380, 1510, 1513.

§ 435. Sprzedawca gruntu lub prawa na gruncie ma obowiązek własnym kosztem postarać się o wykreślenie tych praw, które są wpisane do księgi wieczystej, lecz nie istnieją, gdyby w razie istnienia uszczuplały prawo, o które ma się wystarać kupującemu.

To samo stosuje się do praw, wpisanych do rejestru okręto-owego w razie sprzedaży okrętu lub prawa na okręcie.

§ 436. Sprzedawca gruntu nie odpowiada za to, czy grunt jest wolny od publicznych dania i innych ciężarów publicznych, nie nadających się do wpisu w księgę wieczystą.

§ 437. Sprzedawca wierzytelności lub innego prawa odpowiada za prawne istnienie wierzytelności lub prawa.

Sprzedawca papieru wartościowego odpowiada także za to, że papieru tego nie wywołano, w celu umorzenia go.

Ust. 1) k. c. 1693, so 171.

§ 438. Jeżeli sprzedawca wierzytelności przejmuje odpowiedzialność za wypłacalność dłużnika, należy w razie wątpliwości tę odpowiedzialność odnosić tylko do wypłacalności w chwili przelewu.

k. c. 1694, 1695, so 171/2.

§ 439. Sprzedawca nie odpowiada za brak w prawie, jeżeli kupujący przy zawarciu kupna wie o braku.

Hipotekę, dług gruntowy, rentowy albo prawo zastawu na sprzedawca usunąć nawet wtedy, gdy kupujący wie o obciążeniu. To samo stosuje się do ostrzeżenia celem zabezpieczenia roszczenia o ustanowienie jednego z tych praw.

Ust. 1) k. c. 1629, so 192/2.

§ 440. Jeżeli sprzedawca nie wypełnia zobowiązań, ciążących na nim podług §§ 433 do 437, 439 prawa kupującego określają się podług przepisów §§ 320 do 327.

Jeżeli rzecz ruchoma została sprzedana i oddana kupującemu w celu przeniesienia własności, kupujący tylko wtedy może żądać wynagrodzenia szkody za niewypełnienie z powodu prawa osoby trzeciej, które uprawnia do posiadania rzeczy, gdy wyda rzecz osobie trzeciej ze względu na to jej prawo albo ją zwróci sprzedawcy albo gdy rzecz niszczała.

Z wydaniem rzeczy trzeciemu stoi narówni, gdy osoba trzecia odziedziczy spadek po kupującym alboważ ten ostatni odziedziczy spadek po osobie trzeciej albo gdy kupujący w inny sposób nabędzie prawo osoby trzeciej lub da temuż odprawę.

Jeżeli kupującemu przysługuje przeciw innej osobie roszczenie o wydanie, wystarczy zamiast zwrotu rzeczy przelew roszczenia.

Ust. 1) k. c. 1610, 1611, so 191.

Ust. 2) so 194.

§ 441. Przepisy ust. 2 do 4 § 440 stosuje się także wówczas, gdy sprzedano prawo na rzeczy ruchomej, uprawniające do posiadania tej rzeczy.

§ 442. Jeżeli sprzedawca zaprzecza, jakoby zachodził brak w prawie, którego kupujący dochodzi, ma kupujący brak udowodnić.

§ 443. Układ, mocą którego uchyla się lub ogranicza ciężący na sprzedawcy podług §§ 433 do 437. 439 do 442 obowiązek dania rękojmi z powodu braku w prawie, jest nieważny, gdy sprzedawca brak podstępnie zataja.

k. c. 1628, so 192/3.

§ 444. Sprzedawca jest obowiązany udzielić kupującemu potrzebnych wyjaśnień o stosunkach prawnych, dotyczących sprzedanego przedmiotu, w szczególności, w razie sprzedaży gruntu, o jego granicach, prawach i ciężarach oraz wydać mu dokumenty, do udowodnienia prawa służące, o ile znajdują się w jego posiadaniu. Jeżeli treść takiego dokumentu odnosi się także do innych spraw, sprzedawca jest obowiązany tylko do udzielenia wyciągu publicznie uwierzytelnionego.

§ 445. Przepisy §§ 433 do 444 stosują się odpowiednio do innych umów, dotyczących odpłatnego zbycia lub obciążenia jakiego przedmiotu.

§ 446. Z oddaniem sprzedanej rzeczy przechodzi na kupującego ryzyko przypadkowego zniszczenia i przypadkowego pogorszenia. Od chwili oddania użytki należą do kupującego, on też ponosi ciężary rzeczy.

Jeżeli ten, kto kupuje grunt, zostanie przed oddaniem wpisany w księgę wieczystą za właściciela, skutki te powstają z chwilą wpisu.

Ust. 1) zd. 1) k. c. 1583, 1624, a 1048, 1051, 1064, so 185.

Ust. 1) zd. 2) k. c. 1614/2, a 1050, 1051, 1064, so 185, 220.

§ 447. Jeżeli sprzedawca na żądanie kupującego przesyła rzecz sprzedaną do innego miejsca a nie do miejsca wypełnienia, ryzyko przechodzi na kupującego, skoro tylko sprzedawca rzecz wydał spedytorowi, przewoźnikowi albo innej osobie lub zakładowi, do wykonania przesyłki przeznaczonemu.

Jeżeli kupujący udzielił szczególnej wskazówki co do sposobu przesłania a sprzedawca bez naglącego powodu odstąpi od tej wskazówki, odpowiada wobec kupującego za powstającą stąd szkodę.

Ust. 1) k. c. 1609, a 429, so 185/2, 189.

§ 448. Koszty oddania sprzedanej rzeczy, w szczególności koszty przemierzenia, ponosi sprzedawca, koszty odbioru i prze-

słania rzeczy do innego miejsca aniżeli do miejsca wypełnienia, ponosi kupujący.

W razie sprzedaży prawa sprzedawca ponosi koszty ustanowienia albo przeniesienia tego prawa.

Ust. 1) k. c. 1593, 1608, so 188.

§ 449. Kupujący grunt ma ponieść koszty powzдания i wpisu, kupujący prawo na gruncie ma ponieść koszty wpisu w księgę wieczystą potrzebnego dla ustanowienia lub przeniesienia prawa, łącznie z kosztami oświadczeń, wymaganych do wpisu. Kupujący ponosi w obydwóch przypadkach także koszty stwierdzenia dokumentem kupna.

k. c. 1593.

§ 450. Jeżeli ryzyko przeszło na kupującego przed oddaniem sprzedanej rzeczy i jeżeli sprzedawca przed oddaniem poczynił na rzecz takie nakłady, które po przejściu ryzyka stały się koniecznymi, może żądać zwrotu od kupującego, tak, jak gdyby kupujący polecił mu zarząd rzeczy.

Obowiązek kupującego do zwrotu innych nakładów ocenia się podług przepisów o prowadzeniu spraw bez polecenia.

§ 451. Jeżeli zostało sprzedane prawo na rzeczy, uprawniające do posiadania rzeczy, stosują się odpowiednio przepisy §§ 440 do 450.

§ 452. Kupujący ma obowiązek oprocentować cenę kupna od chwili, od której należą do niego użytki kupionego przedmiotu, o ile nie udzielono zwłoki do zapłaty ceny kupna.

k. c. 1652, so 213.

§ 453. Jeżeli jako cenę kupna ustanowiono cenę targową, w razie wątpliwości, uważa się za umówioną cenę targową, najbardziejną dla miejsca wypełnienia w chwili wypełnienia.

a 1058, so 212.

§ 454. Jeżeli sprzedawca wypełnił umowę i udzielił zwłoki do zapłaty, nie przysługuje mu prawo odstąpienia, oznaczone w ust. 2 § 325 i w § 326.

so 214.

§ 455. Jeżeli sprzedawca rzeczy ruchomej zastrzegł sobie własność aż do zapłaty ceny kupna, w razie wątpliwości należy przyjąć, że przeniesienie własności następuje pod zawieszającym warunkiem całkowitej zapłaty ceny kupna i że sprzedawca ma prawo od umowy odstąpić, jeżeli kupujący będzie w zwłoce z zapłatą.

k. c. 1656, 1657, s 715, 716, so 217/2, 227.

§ 456. W razie sprzedaży w drodze egzekucji nie wolno temu, komu poruczono wykonanie lub kierownictwo sprzedaży i tym, których on przybrał jako pomocników, nie wyłączając protokolanta, kupować przedmiotu, na sprzedaż wystawionego, dla siebie ani osobiście, ani przez kogo innego, ani też jako zastępcem dla kogo innego.

k. c. 1596.

§ 457. Przepis § 456 stosuje się także do sprzedaży poza egzekucją, gdy polecenie sprzedaży wydane zostało na podstawie przepisu ustawowego, który upoważnia dającego polecenie, aby zarządził sprzedaż przedmiotu na rachunek kogo innego, w szczególności w wypadkach sprzedaży zastawu i sprzedaży, dopuszczonej w §§ 383, 385, jako też do sprzedaży przez zarządcę upadłości.

§ 458. Skuteczność kupna, dokonanego wbrew przepisom § 456, 457 i przeniesienia przedmiotu kupionego zależy od przyzwolenia osób interesowanych przy sprzedaży w charakterze dłużnika, właściciela lub wierzyciela. Jeżeli kupujący wezwie którego z interesowanych do oświadczenia się względem zatwierdzenia, stosują się odpowiednio przepisy ust. 2 § 177.

Jeżeli skutek odmowy zatwierdzenia zostanie przedsięwzięta ponowna sprzedaż, poprzedni mabywca odpowiada za koszty nowej sprzedaży tudzież za ubytek w uzyskanej cenie.

II. Rękojmia za wady rzeczy.

§ 459. Sprzedawca rzeczy odpowiada wobec kupującego za to, że rzecz w chwili, gdy ryzyko przechodzi na kupującego, nie ma wad, któreby uchylały albo zmniejszały jej wartość lub zdolność do użytku zwyczajnego albo takiego, jaki w umowie miano na względzie. Nieznaczne umniejszenie wartości lub zdolności nie wchodzi w rachubę.

Sprzedawca odpowiada także za to, że w czasie przejścia ryzyka, rzecz posiada przymioty zapewnione.

Ust. 1) k. c. 1603, 1641, a 922, 923, so 197, r 1380, 1427, 1511.

§ 460. Sprzedawca nie odpowiada za wadę sprzedanej rzeczy, jeżeli kupujący przy zawieraniu kupna wie o wadzie. Jeżeli wada tego rodzaju, jaki jest oznaczony w ust. 1 § 459, pozostała kupującemu nieznaną wskutek ciężkiego niedbalstwa, natenczas o ile sprzedawca nie zapewnił, że wady nie ma, odpowiada on tylko wtedy, gdy o wadzie podstępnie zamłczał.

k. c. 1642, a 928, so 200.

§ 461. Sprzedawca nie odpowiada za wadę rzeczy sprzedanej, jeżeli rzecz zostaje sprzedaną na podstawie prawa zastawu w drodze publicznego przetargu a przytem oznaczoną zostaje jako zastaw.

§ 462. Z powodu wady, za którą sprzedawca odpowiada (później przepisów §§ 459, 460, kupujący może żądać cofnięcia kupna (przemiana) albo obniżenia ceny kupna (umniejszenia).

k. c. 1644, a 932, so 205.

§ 463. Jeżeli rzecz sprzedana nie posiada w czasie kupna zapewnionego parzymiotu, kupujący zamiast przemiany albo umniejszenia może żądać wynagrodzenia szkody z powodu niewypełnienia. To samo stosuje się, gdy sprzedawca o wadzie podstępnie zamilczał.

zd. 2) k. c. 1645.

§ 464. Jeżeli kupujący przyjmuje rzecz wadliwą, chociaż wie o wadzie, roszczenia oznaczone w §§ 462, 463 przysługują mu tylko wtedy, gdy przy odbiorze zastrzeże sobie swoje prawa z powodu wady.

§ 465. Przeniana lub umniejszenie są dokonane, jeżeli na żądanie kupującego sprzedawca oświadczył, iż na nie się godzi.

§ 466. Jeżeli kupujący twierdzi wobec sprzedawcy, że rzecz ma wadę, sprzedawca może, zaofiarowując przemianę i określając stosowny czasokres, wezwać kupującego do oświadczenia się, czy żąda przemiany. W tym wypadku można żądać przemiany tylko do upływu czasokresu.

§ 467. Do przemiany stosują się odpowiednio przepisy §§ 346 do 348, 350 do 354, 356 o odstąpieniu umownem; jednakże w wypadku § 352 przemiana nie jest wykluczona, gdy wada okazała się dopiero przy przekształceniu rzeczy. Sprzedawca ma kupującemu zwrócić także koszty umowy.

zd. 1) so 207, zd. 2) k. c. 1646.

§ 468. Jeżeli sprzedawca gruntu zapewni kupującego, że grunt ma pewien oznaczony obszar, odpowiada za obszar tak, jak za pewien zapewniony przymiot. Kupujący może jednak z powodu braku zapewnionego mu obszaru żądać przemiany tylko wtedy, gdy brak jest tak znaczny, że wypełnienie umowy nie przedstawia dla kupującego żadnej korzyści.

k. c. 1617, 1619, so 219.

§ 469. Jeżeli z pośród kilku sprzedanych rzeczy tylko niektóre są wadliwe, można żądać przemiany tylko co do tych ostat-

nich, choćby nawet, za wszystkie rzeczy była ustanowiona jedna łączna cena. Jeżeli jednak sprzedano rzeczy jako należące do siebie, każda strona może żądać rozciągnięcia przemiany na wszystkie rzeczy, gdy bez uszczerbku dla niej rzeczy wadliwe nie dadzą się odłączyć od reszty rzeczy.

so 209.

§ 470. Przemiana z powodu wady rzeczy głównej rozciąga się także na rzecz poboczną. Jeżeli rzecz poboczna jest wadliwa, można tylko co do niej żądać przemiany.

so 209/3.

§ 471. Jeżeli w przypadku sprzedaży kilku rzeczy za cenę łączną przemiana nastąpi tylko co do niektórych rzeczy, należy obniżyć łączną cenę w takim stosunku, w jakim w czasie sprzedaży łączna wartość rzeczy w stanie wolnym od wad, pozostawałaby do wartości rzeczy nie objętych przemianą.

§ 472. Przy umniejszeniu należy cenę kupna obniżyć w takim stosunku, w jakim w czasie sprzedaży wartość rzeczy w stanie wolnym od wad pozostawałaby do wartości rzeczywiściej.

Jeżeli w przypadku sprzedaży większej ilości rzeczy za cenę łączną umniejszenie nastąpi tylko z powodu niektórych rzeczy, należy przy obniżeniu ceny wziąć za podstawę łączną wartość wszystkich rzeczy.

§ 473. Jeżeli obok ceny kupna, ustanowionej w pieniądzu, wymówiono sobie świadczenia, których przedmiotem są rzeczy niezamienne, należy świadczenia te w przypadkach §§ 471, 472 oznaczyć w pieniądzu podług wartości w czasie sprzedaży. Obniżenia wzajemnego świadczenia kupującego dokonywa się z ceny ustanowionej w pieniądzu; jeżeli ta jest niższa od kwoty, mającej się stracić, sprzedawca winien wynagrodzić kupującemu brakującą nadwzżkę.

§ 474. Jeżeli po jednej albo po drugiej stronie uczestniczy więcej osób, umniejszenia może żądać każda z nich i przeciw każdej z nich.

Z chwilą dokonania umniejszenia, zażadane przez jednego z kupujących, przemiana jest wykluczona.

§ 475. Umniejszenie, iakie nastąpiło z powodu jednej wady, nie wyklucza prawa kupującego do żądania przemiany z powodu innej wady lub do żądania ponownego umniejszenia.

§ 476. Układ, którym zwalnia się sprzedawcę z obowiązku dania rękojmi za wady rzeczy albo którym obowiązek ten się ogra-

nicza, jest nieważny, jeżeli sprzedawca o wadzie podstępnie zamilczał

so 199.

§ 477. Roszczenie o przemianę lub umniejszenie oraz roszczenie o wynagrodzenie szkody z powodu braku zapewnionego przymiotu ulegają przedawnieniu, jeżeli tylko sprzedawca o wadzie podstępnie nie zamilczał, przy rzeczach ruchomych w sześć miesięcy po dostawieniu, przy gruntach w rok po oddaniu. Czasokres przedawnienia można umową przedłużyć.

Jeżeli kupujący poda wniosek o sądowe przeprowadzenie dowodu celem zabezpieczenia dowodu, przedawnienie ulega przerwie. Przerwa trwa aż do ukończenia tego postępowania. Przepisy ust. 2 § 211 i § 212 stosują się odpowiednio.

Wstrzymanie lub przerwa przedawnienia jednego z roszczeń w ust. 1 oznaczonych pociąga za sobą także wstrzymanie lub przerwę przedawnienia innych roszczeń.

Ust. 1) k. c. 1622, 1648, a 933, so 210, 219/3.

§ 478. Jeżeli kupujący doniósł sprzedawcy o wadzie lub wysłał do niego doniesienie, zanim roszczenie o przemianę lub o umniejszenie uległo przedawnieniu, może także po ukończeniu przedawnienia odmówić zapłaty ceny kupna o tyle, o ile byłby do tego uprawniony na podstawie przemiany lub umniejszenia. To samo obowiązuje, gdy kupujący przed ukończeniem przedawnienia podał wniosek o sądowe przeprowadzenie dowodu w celu zabezpieczenia dowodu lub gdy w sporze, który zawisł z powodu wady między nim a późniejszym nabywcą rzeczy, sprzedawcy spór oznajmił.

Jeżeli sprzedawca o wadzie podstępnie zamilczał, nie potrzeba ani doniesienia ani czynności, wedle ust. 1 narówni z niem stojącej.

Ust. 1) so 210/2.

§ 479. Roszczenie o wynagrodzenie szkody można po ukończeniu przedawnienia tylko wtedy potrącić, gdy kupujący przedtem przedsięwziął jedną z czynności w § 478 oznaczonych. Ograniczenia tego niema, gdy sprzedawca o wadzie podstępnie zamilczał.

§ 480. Kto kupił rzecz oznaczoną tylko co do rodzaju, może zamiast przemiany lub umniejszenia żądać, aby mu w miejsce rzeczy wadliwej dostarczono rzecz wolną od wad. Do tego roszczenia stosują się odpowiednio przepisy §§ 464 do 466, zdania 1 § 467 i §§ 469, 470, 474 do 479 o przemianie.

Jeżeli w czasie, gdy ryzyko przechodzi na kupującego, rzecz nie posiada zapewnionego przymiotu albo jeżeli sprzedawca o ja-

kimś braku podstępnie zamilczał, może kupujący zamiast przemiany, umniejszenia albo dostarczenia rzeczy wolnej od wad, żądać wynagrodzenia szkody z powodu niewypełnienia.

Ust. 1) so 206.

§ 481. Do sprzedaży koni, osłów, osłomulów, mulów, bydła rogatego, owiec i świń stosują się przepisy §§ 459 do 467, 469 do 480 tylko o tyle, o ile z §§ 482 do 492 nic innego nie wynika.

§ 482. Sprzedawca ma odpowiadać tylko za oznaczone braki (wady główne) i to tylko wtedy, gdy się okażą w ciągu oznaczonych czasokresów (czasokresy rękojmi).

Wady główne i czasokresy rękojmi oznaczy osobne rozporządzenie²⁾. ³⁾ Oznaczenie to może być tą samą drogą uzupełnione i zmienione.

Ust. 2) a 925.

Ust. 1) so 198, 202.

²⁾ W oryg.: Mit Zustimmung des Bundesrats zu erlassende Kaiserliche Verordnung.

³⁾ Cesarskie rozporządzenie z 27. 3. 1899 (Dz. Ust. Rzeszy str. 219) o wadach głównych i czasokresach rękojmi w handlu bydłem opiewa:

Dla sprzedaży zwierząt pożytkowych i rozplodowych uważa się za wady główne:

I. u koni, osłów, osłomulów i mulów:

- 1) nosaciznę (tylczak), z czasokresem rękojmi dni 14;
- 2) kołowaciznę, z czasokresem rękojmi dni 14; za kołowaciznę należy uważać powstałą stopniowo albo wskutek ostrej puchliny mózgu nieuleczalną chorobę mózgu, przy której świadomość konia jest obniżoną;
- 3) dychawicę, z czasokresem rękojmi dni 14; za dychawicę należy uważać utrudnione oddechanie, spowodowane przewlekłym, nieuleczalnym stanem chorobowym płuc lub serca;
- 4) świst krtańowy, z czasokresem rękojmi dni 14; za świst krtańowy należy uważać przeszkodę w oddechaniu, spowodowaną przewlekłym, nieuleczalnym stanem chorobowym krtani lub tchawicy a odznaczającą się szmerem słyszalnym;
- 5) okresowe zapalenie oczu (wewnętrzne zapalenie oczu, kurza ślepotą), z czasokresem rękojmi dni 14; za okresowe zapalenie oczu należy uważać polegającą na przyczynach wewnętrznych, zapalną zmianę wewnętrznych narządów oka;
- 6) łykawość (koppen), z czasokresem rękojmi dni 14;

II. u bydła rogatego:

- 1) zasłabnięcie gruźlicze, o ile to zasłabnięcie wywołuje ogólne obniżenie stanu odżywienia zwierzęcia, z czasokresem rękojmi dni 14;

§ 483. Czasokres rękojmi rozpoczyna się z upływem dnia, w którym ryzyko przechodzi na kupującego.

§ 484. Jeżeli wada główna wyjdzie na jaw w ciągu czasokresu rękojni, domniemywa się, że wada istniała już w czasie, w którym ryzyko przeszło na kupującego.

a 925.

§ 485. Kupujący traci prawa, jakie mu przysługują z powodu wady, jeżeli najpóźniej w dwa dni po upływie czasokresu rękojmi albo, gdy zwierzę przed upływem czasokresu zostało zabite lub w inny sposób padło, po śmierci zwierzęcia, nie doniesie sprzedawcy o wadzie, lub nie wyśle do niego doniesienia, lub nie wytoczy skargi przeciw sprzedawcy z powodu wady, albo nie oznajmi mu sporu, lub wreszcie nie poda wniosku o sądowe przeprowadzenie dowodu celem zabezpieczenia tegoż. Prawa tego kupujący nie traci, jeżeli sprzedawca o wadzie podstępnie zamilczał.

a 926, so 202, 203.

§ 486. Czasokres rękojmi można umową przedłużyć albo skrócić. Czasokres umówiony wchodzi w miejsce ustawowego.

2) zarazę płucną, z czasokresem rękojmi dni 28;

III. u owiec:

świerzb, z czasokresem rękojmi dni 14:

IV. u świń:

1) różycę, z czasokresem rękojmi dni 14;

2) zarazę trzody chlewnej (włącznie z pomorem trzody chlewnej), z czasokresem rękojmi dni 10.

§ 2. Dla sprzedaży takich zwierząt, które mają być wkrótce zabite i przeznaczone są jako środek spożywczy dla ludzi (zwierzęta rzeźne), przyjmuje się jako wady główne:

I. u koni, osłów, osłomulów i mulów:

tylczak, z czasokresem rękojmi dni 14:

II. u bydła rogatego:

gruźlicę, o ile wskutek niej więcej niż połowa wagi zabitego zwierzęcia nie nadaje się do spożycia dla ludzi wcale albo tylko z pewnymi ograniczeniami, z czasokresem rękojmi dni 14;

III. u owiec:

ogólną puchlinę wodną, z czasokresem rękojmi dni 14: za ogólną puchlinę wodną należy uważać stan puchliny wodnej mięsa, wywołany zasłabnięciem wewnętrznym lub niedostatecznym odżywieniem;

IV. u świń:

1) gruźlicę, pod warunkami określonymi pod I. 2, z czasokresem rękojmi dni 14;

2) trychinę, z czasokresem rękojmi dni 14;

3) wagry, z czasokresem rękojmi dni 14.

§ 487. Kupujący może żądać tylko przemiany a nie umniejszenia.

Przemiany można żądać także w przypadkach §§ 351 do 353, w szczególności, gdy zwierzę zostało zarżnięte; zamiast zwrotu, kupujący ma wynagrodzić wartość zwierzęcia. To samo obowiązuje w innych przypadkach, w których kupujący nie może zwrócić zwierzęcia wskutek okoliczności, za którą odpowiada, w szczególności wskutek rozporządzenia się zwierzęciem.

Jeżeli przed wykonaniem przemiany stan zwierzęcia pogorszył się nieznacznie wskutek okoliczności, za którą kupujący odpowiada, kupujący ma wynagrodzić umniejszenie się wartości.

Użytki ma kupujący wynagrodzić tylko wtedy, gdy je pobrał.

§ 488. Sprzedawca, w razie przemiany ma zwrócić kupującemu także koszty żywienia i pielęgnowania, koszty badania i leczenia przez weterynarza jako też koszty, wywołane koniecznością zabicia i uprzątnięcia zwierzęcia.

§ 489. Jeżeli z powodu roszczenia o przemianę zawisł spór, należy na wniosek jednej albo drugiej strony nakazać tymczasowym zarządzeniem sprzedaż zwierzęcia przez publiczny przetarg oraz zdeponowanie uzyskanej kwoty, skoro oględziny zwierzęcia nie będą już potrzebne.

§ 490. Roszczenie o przemianę jako też roszczenie o wynagrodzenie szkody z powodu wady głównej, o której nicstnieniu sprzedawca zapewnił, przedawniają się w sześciu tygodniach od upływu czasokresu rękojmi. Pozatem pozostają nietknięte przepisy § 477.

Zamiast czasokresów, oznaczonych w §§ 210, 212, 215, stosuje się czasokres sześciu tygodni.

Kupujący może odmówić zapłaty ceny kupna nawet po przedawnieniu roszczenia o przemianę. Potrącenie roszczenia o wynagrodzenie szkody nie podlega ograniczeniu, określonemu w § 479.

Ust. 1) a 933.

§ 491. Kto kupił zwierzę, oznaczone tylko co do rodzaju, może zamiast przemiany żądać, aby mu zamiast zwierzęcia dotkniętego wadami, dostarczono zwierzę wolne od wad. Do tego roszczenia stosują się odpowiednio przepisy §§ 488 do 490.

§ 492. Jeżeli sprzedawca przyjmie rękojmię za wadę, nie należąca do wad głównych, lub zapewni, że zwierzę ma pewien przymiot, stosują się odpowiednio przepisy §§ 487 do 491, a jeżeli zostanie umówiony czasokres rękojmi, także przepisy

§§ 483 do 485. Jeżeli czasokresu rękojmi nie umówiono, przedawnienie, określone w § 490 rozpoczyna się z chwilą dostarczenia zwierzęcia.

§ 493. Przepisy o obowiązku sprzedawcy dania rękojmi za wady rzeczowe stosują się odpowiednio także do innych umów, których przedmiotem jest odpłatne zbycie lub obciążenie rzeczy.

III. Szczególne rodzaje kupna.

1. Kupno podług próby. Kupno na próbę.

§ 494. Przy kupnie podług próby albo podług wzoru należy uważać, iż przymioty, jakie posiadają próba albo wzór, są za pewnione.

so 222.

§ 495. Przy kupnie na próbę lub za obejrzeniem, uznanie kupionego przedmiotu za dobry, zależy od upodobania kupującego. W razie wątpliwości uważa się, że kupno zostało zawarte pod zawierającym warunkiem uznania przedmiotu za dobry.

Sprzedawca ma obowiązek zezwolić kupującemu na zbadanie przedmiotu.

Ust. 1) k. c. 1587, 1588, a 1080, so 223.

§ 496. Uznanie za dobry przedmiotu, kupionego na próbę lub na obejrzenie, można oświadczyć tylko w ciągu czasokresu umówionego, a w braku tegoż tylko do upływu stosownego czasokresu, wyznaczonego kupującemu przez sprzedawcę. Jeżeli rzecz była oddana kupującemu dla próby lub obejrzenia, milczenie jego uważa się za uznanie przedmiotu za dobry.

Ust. 2) a 1081, so 225.

2. Odkup.

§ 497. Jeżeli sprzedawca zastrzegł sobie w umowie kupna prawo odkupu, odkup uważa się za dokonany z chwilą, gdy sprzedawca oświadczy kupującemu, że wykonuje prawo odkupu. Oświadczenie to nie wymaga formy, przepisanej dla umowy kupna.

W razie wątpliwości cena, za którą sprzedano, obowiązuje także dla odkupu.

Ust. 1) k. c. 1659, a 1068, so 914, r 1367—1369, 1372, 1373.

§ 498. Odprzedawca jest obowiązany wydać odkupującemu przedmiot kupiony wraz z przynależnością.

Jeżeli przed wykonaniem prawa odkupu z winy odprzedawcy nastąpiło pogorszenie, zniszczenie lub wynikająca z innej przyczyny niemożliwość wydania kupionego przedmiotu, albo jeżeli odprzedawca przedmiot w sposób istotny przemienił, odpowiada za szkodę, która wskutek tego powstaje. Jeżeli przedmiot uległ pogorszeniu bez winy odprzedawcy albo jeżeli tylko w sposób nieistotny jest przemieniony, odkupujący nie może żądać umniejszenia ceny kupna.

Ust. 1) k. c. 1673/2, a 1068, r 1367, 1369, 1372, 1373.

Ust. 2) a 1069, r 1367 l. 2.

§ 499. Jeżeli odprzedawca przed wykonaniem prawa odkupu rozporządził przedmiotem kupionym, obowiązany jest usunąć prawa osób trzecich, nabyte przez to rozporządzenie. Z rozporządzeniem odprzedawcy stoją narówni rozporządzenia, wydane w toku egzekucji, wykonania aresztu lub przez zarządcę upadłości.

k. c. 1664, 1673/2.

§ 500. Odprzedawca może tylko wtedy żądać wynagrodzenia za nakłady, które poczynił przed odkupem na kupiony przedmiot, gdy przez nie wzrosła wartość przedmiotu. Urządzenie, w jakie zaopatrzył rzecz, którą ma wydać, może zabrać.

k. c. 1673, a 1069.

§ 501. Jeżeli ułożono się, że ceną odkupu ma być wartość szacunkowa, jaką przedmiot kupiony ma w czasie odkupu, odprzedawca nie jest odpowiedzialny za pogorszenie, zniszczenie lub za wynikającą z innej przyczyny niemożliwość wydania przedmiotu, zaś odkupujący nie jest obowiązany do wynagrodzenia nakładów.

§ 502. Jeżeli prawo odkupu przysługuje wspólnie kilku osobom, można je wykonać tylko w całości. Jeżeli to prawo zgłosi dla jednego z uprawnionych albo jeżeli jeden z nich go nie wykonuje, pozostali są uprawnieni do wykonania prawa odkupu w całości.

k. c. 1668—1671.

§ 503. Prawo odkupu można wykonać co do gruntów tylko do upływu lat trzydziestu, co do innych przedmiotów tylko do upływu lat trzech po umówieniu zastrzeżenia. Jeżeli oznaczono czasokres wykonania, stosuje się go zamiast czasokresu ustawowego.

k. c. 1660, 1661, a 1070, s 683.

Pierwokup.

§ 504. Kto jest uprawniony do pierwokupu pewnego przedmiotu, może wykonać to prawo, skoro tylko zobowiązany zawarł z trzecim umowę kupna o ten przedmiot.

a 1072, r 1346, 1355, 1363, 1365.

§ 505. Prawo pierwokupu wykonuje się przez oświadczenie wobec zobowiązanego. Oświadczenie to nie wymaga formy, przepisanej dla umowy kupna.

Z wykonaniem prawa pierwokupu przychodzi do skutku kupno między uprawnionym a zobowiązanym na podstawie tych postanowień, jakie zostały umówione między zobowiązanym a trzecim.

Ust. 2) a 1077.

§ 506. Układ między zobowiązanym a trzecim, którym czyni się kupno zależnem od niewykonania prawa pierwokupu albo którym zastrzega się dla zobowiązanego prawo odstąpienia od umowy na wypadek wykonania prawa pierwokupu, jest względem uprawnionego do pierwokupu bezskuteczny.

§ 507. Jeżeli trzeci zobowiązał się w umowie do świadczenia pobocznego, którego uprawniony do pierwokupu nie może wykonać, ma uprawniony do pierwokupu zamiast świadczenia pobocznego uiścić jego wartość. Jeżeli świadczenie poboczne nie da się ocenić na pieniądze, wykonanie prawa pierwokupu jest wykluczone; jednakże układu o świadczenie poboczne nie bierze się w rachubę, gdy i bez tego układu umowa z trzecim byłaby została zawarta.

a 1077.

§ 508. Jeżeli trzeci kupił przedmiot, do którego odnosi się prawo pierwokupu, wraz z innymi przedmiotami, za cenę łączną, uprawniony do pierwokupu ma uiścić stosunkową część ceny łącznej. Zobowiązany może żądać rozszerzenia pierwokupu na wszystkie rzeczy, które bez uszczerbku dla niego nie dadzą się oddzielić.

§ 509. Jeżeli trzeciemu w umowie udzielono zwłoki co do zapłaty ceny kupna, uprawniony do pierwokupu tylko wtedy może skorzystać z udzielonej zwłoki, gdy zabezpieczy kwotę, dla której udzielono zwłoki.

Jeżeli przedmiotem pierwokupu jest grunt, zabezpieczenie staje się niepotrzebnem o tyle, o ile dla ceny kupna, dla której udzielono zwłoki, zostało umówione ustanowienie hipoteki na gruncie albo gdy został przejęty na rachunek ceny kupna dług, dla którego na tym gruncie istnieje hipoteka.

§ 510. Zobowiązany ma niezwłocznie zawiadomić uprawnionego do pierwokupu o treści umowy, zawartej z trzecim. Zawiadomienie przez trzeciego stoi narówni z zawiadomieniem przez zobowiązanego.

Prawo pierwokupu można wykonać co do gruntów, tylko do upływu dwóch miesięcy, co do innych przedmiotów, tylko do upływu jednego tygodnia od otrzymania zawiadomienia. Jeżeli do wykonania oznaczono czasokres, stosuje się go zamiast czasokresu ustawowego.

Ust. 1) a 1079, s 681/2.

Ust. 2) a 1075, s 681/3.

§ 511. W razie wątpliwości nie rozciąga się prawo pierwokupu na sprzedaż, dokonaną na rzecz ustawowego spadkobiercy ze względu na jego przyszłe prawo dziedziczenia.

§ 512. Prawo pierwokupu jest wykluczone, gdy sprzedaż odbywa się w toku egzekucji lub przez zarządcę upadłości.

a 1076.

§ 513. Jeżeli prawo pierwokupu przysługuje wspólnie kilku osobom, można je wykonać tylko w całości. Jeżeli to prawo zgasto dla jednego z uprawnionych albo jeżeli jeden z nich nie wykonuje swego prawa, pozostali są uprawnieni do wykonania prawa pierwokupu w całości.

§ 514. O ile czego innego nie postanowiono, prawa pierwokupu nie można przenieść i nie przechodzi ono na spadkobierców uprawnionego. Jeżeli wykonanie tego prawa jest ograniczone do pewnego oznaczonego czasokresu, w razie wątpliwości przechodzi ono w drodze dziedziczenia.

a 1074.

IV. Zamiana.

§ 515. Do zamiany stosuje się odpowiednio przepisy o kupnie. *k. c. 1703, 1707, a 1045, so 237, r 1378, 1379.*

Tytuł drugi. Darowizna.

§ 516. Przysporzenie, którem kto ze swego majątku wzbogaca drugiego, jest darowizną, gdy obie strony zgadzają się w tem, że przysporzenie uskuteczni się bezpłatnie.

Jeżeli przysporzenie uskuteczni się bez woli drugiego, może przysparzający, oznaczając stosowny czasokres, wezwać go do oświadczenia się co do przyjęcia. Po upływie czasokresu uważa

się darowiznę za przyjętą, jeżeli tylko drugi przedtem jej nie odrzucił. W razie odrzucenia, można żądać wydania tego, co przysporzono, według przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia.

Ust. 1) k. c. 894, a 938, so 239, r 973.

Ust. 2) k. c. 932—937.

§ 517. Nie uważa się za darowiznę, gdy kto na korzyść drugiego zamiecha nabycia jakiegoś majątku albo zrzeknie się prawa, które na niego przypadło, lecz jeszcze nie zostało ostatecznie przez niego nabyte albo wyrzeknie się spadku lub zapisu.

a 939, so 239/2.

§ 518. Do ważności umowy, którą przyrzeczono świadczenie sposobem darmym, potrzeba stwierdzenia przyrzeczenia dokumentem sądowym lub notarialnym. To samo obowiązuje w razie przyrzeczenia albo oświadczenia uznania długu, jeżeli sposobem darmym przyrzeka się lub uznaje dług tego rodzaju, jaki jest oznaczony w §§ 780, 781.

Brak formy wyrównywa się przez wykonanie przyrzczonego świadczenia.

Ust. 1) k. c. 931, 932, 948, 1339, a 943, so 243.

Ust. 2) k. c. 1338/3, 1340.

§ 519. Darujący ma prawo odmówić wypełnienia przyrzeczenia, złożonego sposobem darmym, gdy, w razie uwzględnienia innych jego zobowiązań, nie może wypełnić go bez uszczerbku dla utrzymania, odpowiedniego jego stanowi albo bez narażenia obowiązków dania utrzymania, jakie na nim ciąży z mocy ustawy.

W razie zbiegu roszczeń kilku obdarowanych, pierwszeństwo ma roszczenie, które powstało wcześniej.

§ 520. Jeżeli darujący przyrzeka wsparcie, polegające na świadczeniach powrotnych, zobowiązanie gaśnie z jego śmiercią, o ile tylko z przyrzeczenia co innego nie wynika.

a 955, so 252.

§ 521. Darujący odpowiada tylko za działanie rozmyślne i za ciężkie niedbalstwo.

§ 522. Darujący nie ma obowiązku uiszczenia odsetek za czas zwłoki.

§ 523. Jeżeli darujący zamilczy podstępnie o braku w prawie, obowiązany jest do wynagrodzenia obdarowanemu szkody, stąd powstaje.

Jeżeli darujący przyrzekł świadczenie takiego przedmiotu, który miał dopiero nabyć, obdarowany może dla braku w prawie

żądać wynagrodzenia szkody z powodu niewypełnienia, gdy brak przy nabyciu rzeczy był znany darującemu albo, gdy mu pozostał nieznamy skutek ciężkiego niedbalstwa. Przytem stosują się odpowiednio przepisy ust. 1 § 433, §§ 434 do 437, ust. 2 do 4 § 440 i §§ 441 do 444 o obowiązku sprzedawcy z tytułu dania rękojmi.

Ust. 1) a 945.

§ 524. Jeżeli darujący zamilczy podstępnie o wadzie rzeczy darowanej, obowiązany jest wynagrodzić obdarowanemu szkodę, stąd powstająca.

Jeżeli darujący przyrzekł świadczenie rzeczy, oznaczonej tylko co do rodzaju, którą miał dopiero nabyć, natenczas, gdy rzecz świadczona była wadliwą a darującemu w chwili nabycia rzeczy wada była znaną lub z powodu ciężkiego niedbalstwa pozostała nieznaną, obdarowany może żądać, aby mu zamiast rzeczy wadliwej dostarczono rzecz wolną od wad. Jeżeli darujący o wadzie podstępnie zamilczał, może obdarowany zamiast dostarczenia rzeczy wolnej od wad żądać wynagrodzenia szkody z powodu niewypełnienia. Do tych roszczeń stosują się odpowiednio przepisy o daniu rękojmi z powodu wad rzeczy sprzedanej.

Ust. 1) so 248.

§ 525. Kto czyni darowiznę z nałożeniem jakiegoś zlecenia, może żądać wykonania zlecenia, gdy ze swej strony wykonał świadczenie.

Jeżeli wykonanie zlecenia leży w interesie publicznym, może do śmierci darującego żądać wykonania także właściwa władza.

Ust. 1) so 246.

§ 526. O ile skutek braku w prawie lub skutek wady rzeczy darowanej wartość przysporzenia nie dosięga wysokości wkładów, potrzebnych do wykonania nałożonego zlecenia, obdarowany ma prawo odmówić wykonania zlecenia aż do wyrównania brakującej z tego powodu kwoty. Jeżeli obdarowany wykona nałożone zlecenie, nie wiedząc o wadzie, może od darującego żądać zwrotu wkładów, spowodowanych wykonaniem, o tyle, o ile one wskutek braku lub wady przewyższają wartość przysporzenia.

so 246/3.

§ 527. W razie niewykonania nałożonego zlecenia, może darujący pod warunkami, ustanowionymi dla prawa odstąpienia przy umowach obustronnych, żądać oddania podarunku podług przepisów o wydaniu niestusznego wzbogacenia o tyle, o ile podarunek musiałby być użyty na wykonanie zlecenia.

Roszczenie jest wykluczone, gdy osoba trzecia ma prawo żądać wykonania zlecenia.

Ust. 1) so 249 l. 3, 250 l. 1.

§ 528. Jeżeli darujący po dokonaniu darowizny nie może pokryć kosztów swojego utrzymania, odpowiadającego jego stanowi i dopełnić obowiązków dania utrzymania, jakie na nim ciążyą z mocy ustawy wobec jego krewnych, jego małżonka lub jego poprzedniego małżonka, może od obdarowanego żądać oddania подарunku podług przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia. Obdarowany może uchylić się od oddania przez zapłatę kwoty, potrzebnej na utrzymanie. Do zobowiązania obdarowanego stosują się odpowiednio przepisy § 760 jako też przepis § 1613 o obowiązku dania utrzymania krewnym, a w razie śmierci darującego także przepisy § 1615.

Z pomiędzy kilku obdarowanych, wcześniej obdarowany odpowiada tylko o tyle, o ile później obdarowany nie ponosi powyższego obowiązku.

Ust. 1) a 947, 950, 954, so 250/1, l. 2, 3.

§ 529. Roszczenie o oddanie подарunku jest wykluczone, jeżeli darujący spowodował swój niedostatek rozmyślnie lub przez ciężkie niedbalstwo, albo gdy od świadczenia darowanego przedmiotu do czasu, kiedy popadł w niedostatek, upłynęło lat dziesięć.

To samo stosuje się, o ile obdarowany, przy uwzględnieniu innych swoich zobowiązań nie może oddać подарunku bez uszczerbku dla swego utrzymania, odpowiadającego jego stanowi lub bez uszczerbku dla wypełnienia obowiązków dania utrzymania, jakie na nim ciążyą z mocy ustawy.

§ 530. Darowiznę można odwołać, gdy obdarowany wskutek ciężkiego uchybienia względem darującego lub bliskiego członka rodziny tegoż, staje się winnym ciężkiej niewdzięczności.

Spadkobiercy darującego służy prawo odwołania tylko wtedy, gdy obdarowany rozmyślnie i bezprawnie zabił darującego albo w odwołaniu mu przeszkodził.

Ust. 1) k. c. 953, 955, 1096, a 948, so 249 l. 1, 2, 250 l. 1, r. 974.

Ust. 2) a 949 so 251/3.

§ 531. Odwołanie skutecznia się przez oświadczenie wobec obdarowanego.

W razie odwołania darowizny, można żądać oddania подарunku podług przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia.

§ 532. Odwołanie jest wykluczone, gdy darujący przebaczył obdarowanemu, albo gdy w chwili, w której uprawniony do odwo-

łania dowiedział się o istnieniu podstaw dla wykonania jego prawa, upłynął rok. Po śmierci obdarowanego odwołanie nie jest już dopuszczalne.

k. c. 957, a 1487, so 251.

§ 533. Prawa odwołania można zrzec się dopiero wtedy, gdy uprawniony do odwołania dowiedział się o niewdzięczności.

§ 534. Nie można ani żądać zpowrotem ani odwoływać darowizn, któremi czyni się zadość obowiązkowi moralnemu lub względom przyzwoitości.

so 239/3.

Tytuł trzeci. Najem. Dzierżawa.

I. Najem.

§ 535. Umową najmu wynajmujący zobowiązuje się dozwolić najemcy używania rzeczy wynajętej przez czas trwania najmu. Najemca jest obowiązany uiszczać wynajmującemu umówiony czynsz najmu.

Ust. 1) k. c. 1709, 1719, a 1090, 1091, so 253.

Ust. 2) k. c. 1728.

§ 536. Wynajmujący ma oddać najemcy rzecz wynajęta w stanie zdatnym do umówionego użytku i utrzymywać ją w tym stanie przez czas trwania najmu.

k. c. 1719, 1754—1756, a 1096, so 254, 277, r 1705.

§ 537. Jeżeli rzecz wynajęta w czasie oddania jej najemcy ma wadę, uchylającą lub zmniejszającą jej zdatność do umówionego użytku, albo jeżeli taka wada powstanie w czasie trwania najmu, najemca jest zwolniony od uiszczania czynszu najmu za czas, w ciągu którego rzecz jest całkiem niezdatną do użytku, natomiast za czas, w ciągu którego zdatność jest zmniejszona, obowiązany jest tylko do uiszczania części czynszu najmu, którą podług §§ 472, 473 należy wymierzyć.

To samo zobowiązuje, gdy rzeczy brakuje przymiotu zapewnionego lub gdy ten później istnieć przestanie. W razie wynajęcia gruntu, zapewnienie o istnieniu pewnego oznaczonego obszaru stoi na równi z zapewnieniem o istnieniu jakiegoś przymiotu.

Ust. 1) k. c. 1721, a 1096, 1104, 1105, so 254/2, 255, r 1705.

§ 538. Jeżeli wada w rodzaju oznaczonym w § 537 istnieje przy zawarciu umowy lub jeżeli taka wada powstanie później wskutek okoliczności, za którą wynajmujący odpowiada, albo jeżeli wy-

najmujący popadnie w zwłokę z usunięciem wady, najemca może zamiast dochodzenia praw, w § 537 określonych, żądać wynagrodzenia szkody z powodu niewypelnienia.

W razie zwłoki ze strony wynajmującego, najemca może sam wadę usunąć i żądać wynagrodzenia za potrzebne wkłady.

Ust. 1) k. c. 1721, a 1119, so 255/2.

Ust. 2) so 256/2.

§ 539. Jeżeli najemca przy zawarciu umowy wie o wadzie rzeczy najętej, nie przysługują mu prawa, określone w §§ 537, 538. Jeżeli wada w rodzaju oznaczonym w ust. 1 § 537, jest najemcy nieznaną wskutek ciężkiego niedbalstwa albo jeżeli przyjmie rzecz wadliwą, mimo, że wie o wadzie, może tych praw dochodzić tylko na tej podstawie, na jakiej temu, kto kupił rzecz wadliwą, według §§ 460, 464 ma być dana rękojnia.

§ 540. Układ, którym uchyla się lub ogranicza odpowiedzialność wynajmującego za wady rzeczy wynajętej jest nieważny, gdy wynajmujący o wadzie podstępnie zamilczał.

a 1096, r 1705.

§ 541. Jeżeli wskutek prawa osoby trzeciej zostaje najemcy odjęte w całości lub w części zgodne z umową używanie rzeczy najętej, stosują się odpowiednio przepisy §§ 537, 538, zd. 1 § 539 i § 540.

§ 542. Jeżeli zgodne z umową używanie rzeczy najętej nie zostanie najemcy na czas oddane w całości lub w części albo jeżeli zostanie mu napowrót odjęte, najemca może stosunek najmu wypowiedzieć bez dotrzymania czasokresu wypowiedzenia. Wypowiedzenie jest dopuszczalne dopiero wtedy, gdy wynajmujący w stosownym czasie, który mu najemca zakresił, nie postarał się o usunięcie przeszkód. Nie potrzeba oznaczenia czasokresu, jeżeli wypełnienie umowy wskutek okoliczności, usprawiedliwiającej wypowiedzenie, nie przedstawia dla najemcy korzyści.

Z powodu nieznacznej przeszkody w używaniu albo wstrzymaniu tegoż, wypowiedzenie jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy je usprawiedliwia szczególna korzyść najemcy.

Jeżeli wynajmujący zaprzecza, aby dokonane wypowiedzenie było dopuszczalne, powołując się na to, iż używanie rzeczy na czas oddał lub przed upływem czasokresu postarał się o usunięcie przeszkód, ciężar dowodzenia spada na niego.

Ust. 1) k. c. 1722, 1741, 1769—1773, a 1104—1106, 1108, 1117, r 1707.

§ 543. Do prawa wypowiedzenia, przysługującego najemcy podług § 542, stosują się odpowiednio przepisy §§ 539 do 541 jako też przepisy §§ 469 do 471 o przemianie przy kupnie.

Jeżeli czynsz najmu uiszczono z góry za czas późniejszy, ma go wynajmujący zwrócić stosownie do § 347 albo też, gdy wypowiedzenie następuje z powodu okoliczności, za którą wynajmujący nie odpowiada, według przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia.

§ 544. Jeżeli mieszkanie lub inne pomieszczenie, przeznaczone do pobytu w niem ludzi, są tego rodzaju, iż używanie ich jest połączone ze znacznem narażeniem na niebezpieczeństwo zdrowia, najemca może wypowiedzieć stosunek najmu, bez dotrzymania czasokresu wypowiedzenia nawet wtedy, gdy przy zawarciu umowy wiedział o tej narażającej na niebezpieczeństwo, właściwości tych pomieszczeń, albo gdy zrzekł się dochodzenia praw, jakichy mu z powodu tej właściwości przysługiwały.

a 1117, so 254/2.

§ 545. Jeżeli w czasie trwania najmu wyjdzie na jaw wada rzeczy najętej albo jeżeli zajdzie potrzeba zarządzenia, mającego na celu ochronę rzeczy przed niebezpieczeństwem, którego przedtem nie przewidziano, najemca ma niezwłocznie donieść o tem wynajmującemu. To samo obowiązuje, gdy trzeci rości sobie prawo do rzeczy.

Jeżeli najemca zaniecha doniesienia, obowiązany jest do wynagrodzenia szkody, jaka skutkiem tego powstanie; jeżeli wynajmujący wskutek zaniechania doniesienia nie był w stanie usunąć przeszkód, najemca nie jest uprawniony ani do wykonania praw w § 537 oznaczonych ani do wypowiedzenia bez oznaczenia czasokresu, stosownie do ust. 1 zd. 3 § 542, ani do żądania wynagrodzenia szkody z powodu niewypełnienia.

Ust. 1) a 1097, so 261/3, 280, 285.

§ 546. Ciężary, obciążające rzecz wynajętą, ponosi wynajmujący.

a 1099, so 263/1.

§ 547. Wynajmujący jest obowiązany zwrócić najemcy poczynione przezeń na rzecz nakłady konieczne. Najmujący zwierzę ma jednak ponosić koszty żywienia.

Obowiązek wynajmującego do wynagrodzenia innych nakładów ocenia się według przepisów o prowadzeniu spraw bez pole-

cenia. Najemca ma prawo zabrać urządzenie, w które rzecz zaopatrzył.

Ust. 1) a 1097, so 263/2.

§ 548. Najemca nie odpowiada za zmiany lub pogorszenie rzeczy najętej, spowodowane odpowiadającym umowie użytkowaniem.

k. c. 1732—1735, a 1111, so 271/2, 3, 298/2.

§ 549. Bez zezwolenia wynajmującego najemca nie ma prawa oddawać używanie najętej rzeczy osobie trzeciej w szczególności rzecz dalej oddawać w najem. Jeżeli wynajmujący odmówi zezwolenia, najemca może wypowiedzieć stosunek najmu, z zachowaniem ustawowego czasokresu, o ile nie zachodzi ważna przyczyna, leżąca w osobie trzeciego.

Jeżeli najemca odda używanie osobie trzeciej, odpowiada za jej przewinienie przy używaniu nawet wtedy, gdy wynajmujący na oddanie zezwolił.

Ust. 1) k. c. 1717, 1763, a 1098, so 264, 289.

§ 550. Jeżeli najemca używa rzeczy najętej wbrew umowie, i mimo upomnienia ze strony wynajmującego, takiego używania nie zaprzestaje, wynajmujący może skarżyć o zaniechanie.

§ 551. Czynsz najmu należy uiścić przy końcu czasu najmu. Jeżeli czynsz najmu jest wymierzony podług okresów czasu, należy go uiszczać po upływie każdego poszczególnego okresu.

Czynsz najmu za grunt, o ile nie jest wymierzony podług krótszych okresów czasu, należy uiszczać po upływie każdego kwartału kalendarzowego, w pierwszym dniu powszednim następnego miesiąca.

Ust. 1) a 1092, 1100, so 262, 286, r 533⁷.

§ 552. Najemca nie jest zwolniony od uiszczenia czynszu najmu przez to, że z przyczyny, w jego osobie leżącej, doznaje szkody w wykonywaniu służącego mu prawa użytkowania. Wynajmujący musi jednak zezwolić na policzenie wartości zaoszczędzonych wkładów i tych korzyści, jakie odniósł stąd, iż używał rzeczy w inny sposób. Dopóki wynajmujący wskutek oddania użytkowania rzeczy osobie trzeciej nie może oddać użytkowania najemcy, najemca nie jest obowiązany do uiszczenia czynszu najmu.

a 1107, so 257.

§ 553. Wynajmujący może wypowiedzieć stosunek najmu bez dotrzymania czasokresu wypowiedzenia, gdy najemca albo ten, komu najemca oddał używanie rzeczy najętej, mimo upomnienia ze

strony wynajmującego, używa nadal rzeczy w sposób umowie przeciwny, a naruszający w znacznej mierze prawa wynajmującego, w szczególności, gdy nadal pozostawia osobie trzeciej używanie, bezprawnie mu oddane albo przez zamiedbanie staranności, do jakiej najemca jest obowiązany, naraża rzecz na znaczne niebezpieczeństwo.

k. c. 1729, 1741, 1766, a 1118, so 261.

§ 554. Wynajmujący może wypowiedzieć stosunek najmu bez dotrzymywania czasokresu wypowiedzenia, gdy najemca jest w zwłoce z zapłatą czynszu najmu lub części tegoż za dwa po sobie następujące terminy. Wypowiedzenie jest wykluczone, gdy najemca zaspokoi wynajmującego, zanim nastąpi wypowiedzenie.

Wypowiedzenie jest bezskuteczne, gdy najemca mógł się uwolnić od swojego długu przez potrącenie i gdy bezzwłocznie po wypowiedzeniu oświadczył, iż potrącenie wykonuje.

Ust. 1) k. c. 1741, a 1118, so 265, 293.

§ 555. Jeżeli wynajmujący korzysta z prawa wypowiedzenia, przysługującego mu według §§ 553, 554 winien, stosownie do § 347 zwrócić czynsz najmu niszczonej zgóry za czas późniejszy.

§ 556. Najemca jest obowiązany oddać rzecz najętą po ukończeniu stosunku najmu.

Najemcy gruntu nie przysługuje prawo zatrzymania, z powodu jego roszczeń do wynajmującego.

Jeżeli najemca oddał używanie rzeczy osobie trzeciej, wynajmujący może po ukończeniu stosunku najmu żądać zwrotu rzeczy także od osoby trzeciej.

Ust. 1) k. c. 1730, 1731, a 1109, so 271.

§ 557. Jeżeli najemca nie oddaje rzeczy najętej po ukończeniu stosunku najmu, wynajmujący może żądać umówionego czynszu najmu jako odszkodowania za czas przetrzymania. Dochodzenie dalszej szkody nie jest wykluczone.

§ 558. Roszczenia wynajmującego o wynagrodzenie z powodu zmian lub pogorszeń rzeczy wynajętej jako też roszczenia najemcy o wynagrodzenie nakładów lub o zezwolenie na zabranie urządzenia, ulegają przedawnieniu w sześciu miesiącach.

Przedawnienie roszczeń wynajmującego o wynagrodzenie rozpoczyna się z chwilą, kiedy wynajmujący rzecz zpowrotem otrzyma, przedawnienie roszczeń najemcy rozpoczyna się z ukończeniem stosunku najmu.

Z chwilą przedawnienia się roszczenia wynajmującego o zwrot rzeczy, ulegają przedawnieniu także roszczenia tegoż o wynagrodzenie.

Ust. 1) a 1111.

Ust. 2) a 1097.

§ 559. Wynajmujący grunt ma dla swoich wierzytelności, wynikających ze stosunku najmu, prawo zastawu na wniesionych rzeczach najemcy. Z prawa zastawu nie można korzystać, o ile chodzi o przyszłe wierzytelności z tytułu odszkodowania oraz o czynsz najmu za czas późniejszy, niż za bieżący i następny rok najmu. Prawo to nie rozciąga się na rzeczy, nie podlegające zajęciu.

Przyw. 7 l. 2, a 1101, so 272, 273, 286/3.

§ 560. Prawo zastawu wynajmującego gaśnie z usunięciem rzeczy z gruntu, chyba że usunięcie nastąpi bez wiedzy albo mimo sprzeciwu ze strony wynajmującego. Wynajmujący nie może sprzeciwić się usunięciu, jeżeli uskuteczni się je w prawidłowym toku czynności przedsiębiorstwa najemcy lub odpowiednio do zwykłych stosunków życiowych lub jeżeli pozostałe rzeczy wystarczają widocznie na zabezpieczenie dla wynajmującego.

a 1101.

§ 561. Wynajmujący może nawet bez uciekania się o pomoc do sądu, przeszkodzić usunięciu rzeczy, podlegających jego prawu zastawu, o ile jest uprawniony sprzeciwić się temu usunięciu, a jeśli najemca się wyprowadza, wziąć rzeczy w swoje posiadanie.

Jeżeli rzecz usunięto bez wiedzy, albo mimo sprzeciwu wynajmującego, ten ostatni może żądać wydania ich celem sprowadzenia ich zpowrotem na grunt, a jeśli najemca się wyprowadził, oddania ich w posiadanie. Prawo zastawu gaśnie z upływem miesiąca od czasu, kiedy wynajmujący dowiedział się o usunięciu rzeczy, jeżeli tylko wynajmujący przedtem tego roszczenia sądowo nie dochodził.

Ust. 1) a 1101, so 274.

§ 562. Najemca może zapobiec dochodzeniu prawa zastawu wynajmującego przez danie zabezpieczenia; może każdą poszczególną rzecz zwolnić od prawa zastawu przez to, że da zabezpieczenie w wysokości jej wartości.

§ 563. Jeżeli rzecz, podlegająca prawu zastawu wynajmującego, zostanie zajęta dla innego wierzyciela, nie można wobec tego ostatniego korzystać z prawa zastawu z powodu czynszu za czas wcześniejszy niż za rok ostatni przed zajęciem.

§ 564. Stosunek najmu kończy się z upływem czasu, na który go zawarto.

Jeżeli czas najmu nie jest oznaczony, każda strona może wypowiedzieć stosunek najmu podług przepisów § 565.

Ust. 1) k. c. 1737, a 1113.

Ust. 2) a 1116, so 267.

§ 565. Co do gruntów, wypowiedzenie jest dopuszczalne tylko na koniec kwartału kalendarzowego; winno nastąpić najpóźniej w trzecim dniu powszednim kwartału. Jeżeli czynsz najmu jest wymierzony podług miesięcy, wypowiedzenie jest dopuszczalne tylko na koniec miesiąca kalendarzowego; winno nastąpić najpóźniej w piętnastym dniu miesiąca. Jeżeli czynsz najmu jest wymierzony podług tygodni, wypowiedzenie jest dopuszczalne tylko na koniec tygodnia kalendarzowego; winno nastąpić najpóźniej w pierwszym dniu powszednim tygodnia.

Co do rzeczy ruchomych, wypowiedzenie winno nastąpić najpóźniej w trzecim dniu przed tym dniem, w którym stosunek najmu ma się skończyć.

Jeżeli czynsz najmu za grunt albo za rzecz ruchomą jest wymierzony podług dni, wypowiedzenie jest dopuszczalne każdego dnia na dzień następny.

Przepisy zd. 1 ust. 1, ust. 2 stosują się także do przypadków, w których stosunek najmu można wypowiedzieć przed czasem za dotrzymaniem ustawowego czasokresu.

Ust. 1) k. c. 1736, a 1116, so 267.

§ 566. Dla umowy najmu gruntu na czas dłuższy niż na rok, wymaga się formy pisemnej. Jeżeli tej formy nie zachowano, umowę uważa się za zawartą na czas nieoznaczony; wypowiedzenie nie jest jednak dopuszczalne na czas wcześniejszy niż na koniec pierwszego roku.

k. c. 1714.

§ 567. Jeżeli umowę najmu zawiera się na czas dłuższy, niż na lat trzydzieści, może każda strona po upływie lat trzydziestu wypowiedzieć stosunek najmu za dotrzymaniem ustawowego czasokresu. Wypowiedzenie nie jest dopuszczalne, jeżeli umowę zawarto na czas życia wynajmującego albo najemcy.

§ 568. Jeżeli po upływie czasu najmu najemca dalej rzeczy używa, stosunek najmu uważa się za przedłużony na czas nieoznaczony, jeżeli tylko wynajmujący albo najemca w ciągu dwutygodniowego czasokresu nie oświadczy drugiej stronie, iż się sprzeci-

wia. Czasokres rozpoczyna się dla najemcy z chwilą dalszego używania rzeczy, dla wynajmującego z chwilą, gdy o dalszem używaniu otrzyma wiadomość.

k. c. 1738, 1739, 1759, 1776, a 1114, 1115, so 268, 292.

§ 569. Jeżeli najemca umrze, zarówno spadkobierca jak i wynajmujący mają prawo wypowiedzieć stosunek najmu za dotrzymaniem ustawowego czasokresu. Wypowiedzenie może nastąpić tylko na pierwszy termin, na który jest dopuszczalne.

k. c. 1742, a 1116 a, so 270.

§ 570. Wojskowi, urzędnicy, duchowni i nauczyciele w publicznych zakładach naukowych, mogą w razie przeniesienia ich do innej miejscowości, wypowiedzieć, za dotrzymaniem ustawowego czasokresu, stosunek najmu ubikacyj, jakie najęli dla siebie albo dla swojej rodziny w dotychczasowem miejscu garnizonu albo zamieszkania. Wypowiedzenie może nastąpić tylko na pierwszy termin, na który jest dopuszczalne.

§ 571. Jeżeli wynajmujący po oddaniu najemcy wynajętego gruntu zbędzie go osobie trzeciej, nabywca wstępuje w miejsce wynajmującego w prawa i obowiązki, jakie w czasie trwania jego własności wypływają ze stosunku najmu.

Jeżeli nabywca nie wypełnia tych zobowiązań, wynajmujący odpowiada za szkodę, którą nabywca winien wynagrodzić, tak jak poręczyciel, który zrzekł się ekscpekcji skargi uprzedniej. Jeżeli najemca dowie się o przejściu własności na skutek zawiadomienia go przez wynajmującego, ten ostatni zostaje zwolnionym od odpowiedzialności, jeżeli tylko najemca nie wypowie stosunku najmu na pierwszy termin, na który wypowiedzenie jest dopuszczalne.

Ust. 1) k. c. 1743, a 1120, 1121, so 259, 281.

Ust. 2) k. c. 1744—1747.

§ 572. Jeżeli najemca zbytego gruntu dał wynajmującemu zabezpieczenie, na wypełnienie swego zobowiązania, nabywca wstępuje w prawa, jakie przez to powstały. Do zwrotu zabezpieczenia jest tylko wtedy obowiązany, gdy to zabezpieczenie zostanie mu wydane albo gdy wobec wynajmującego przyjmie obowiązek zwrotu.

k. c. 1762.

§ 573. Wydane przed przejściem własności rozporządzenie wynajmującego względem czynszu najmu, jaki przypada na czas uprawnienia nabywcy, skuteczne jest wtedy, gdy dotyczy czynszu najmu za bieżący kwartał kalendarzowy, na który przypada przejście własności, i za kwartał następny; jeżeli przejście własno-

ści nastąpi w ciągu drugiej połowy ostatniego miesiąca kwartału kalendarzowego, rozporządzenie jest także o tyle skuteczne, o ile dotyczy czynszu najmu za następny kwartał kalendarzowy. Rozporządzenie czynszem najmu za czas późniejszy nabywca musi uznać wobec siebie za skuteczne, gdy wie o niem w czasie przejścia własności.

§ 574. Czynność prawna, przedsięwzięta między najemcą a wynajmującym odnośnie do wierzytelności z czynszu najmu, w szczególności uiszczenie czynszu najmu, jest wobec nabywcy skuteczna, o ile nie dotyczy czynszu najmu za czas późniejszy niż kwartał kalendarzowy, w którym najemca otrzyma wiadomość o przejściu własności; jeżeli najemca otrzyma wiadomość w ciągu drugiej połowy ostatniego miesiąca kwartału kalendarzowego, czynność prawna jest także o tyle skuteczną, o ile dotyczy czynszu najmu za następny kwartał kalendarzowy. Czynność prawna dokonana po przejściu własności, jest jednak bezskuteczna, jeżeli najemca przy dokonaniu czynności prawnej ma wiadomość o przejściu własności.¹⁾

§ 575. O ile uiszczenie wynajmującemu czynszu najmu jest według § 574 skuteczne wobec nabywcy, najemca może potrącić wierzytelność, przysługującą mu przeciw wynajmującemu z wierzytelności nabywcy z tytułu czynszu najmu. Potrącenie jest wykluczone, gdy najemca nabył wierzytelność wzajemną po otrzymaniu wiadomości o przejściu własności albo gdy wierzytelność wzajemna stała się wymagalną dopiero po otrzymaniu przezeń tej wiadomości i później aniżeli stał się wymagalnym czynsz najmu.

¹⁾ Przed wejściem w życie ustawy z 8. 6. 1915 (obowiązującej od 20. 6. 1915), opiewały §§ 573, 574 następująco: § 573. Rozporządzenie, jakie wynajmujący przed wejściem własności wydał odnośnie do czynszu najmu, przypadającego na czas uprawnienia nabywcy, jest skuteczne, o ile dotyczy czynszu najmu za kwartał kalendarzowy, w czasie przejścia własności bieżący i następny. Rozporządzenie czynszem najmu za czas późniejszy musi nabywca uznać wobec siebie za skuteczne, jeżeli o niem ma wiadomość w czasie przejścia własności. § 574. Czynność prawna, dokonana między najemcą a wynajmującym odnośnie do wierzytelności z czynszu najmu, jest wobec nabywcy skuteczna, o ile nie dotyczy czynszu najmu za czas późniejszy niż kwartał kalendarzowy, w którym najemca o przejściu własności otrzyma wiadomość i kwartał kalendarzowy następny. Czynność prawna, dokonana po przejściu własności, jest jednak bezskuteczna, jeżeli najemca przy dokonaniu czynności prawnej ma wiadomość o przejściu własności.

§ 576. Jeżeli wynajmujący doniesie najemcy, że własność gruntu wynajętego przeniósł na osobę trzecią, musi odnośnie do wierzytelności z tytułu czynszu najmu uznać przeniesienie, o którym doniósł, za wiążące siebie wobec najemcy nawet wtedy, gdy przeniesienie to nie nastąpi lub nie jest skuteczne.

Doniesienie można cofnąć tylko za zgodą tego, kogo wymieniono jako nowego właściciela.

§ 577. Jeżeli wynajmujący obciąży grunt wynajęty jakim prawem na korzyść trzeciego już po oddaniu go najemcy, natenczas, jeżeli wykonanie tego prawa pozbawia najemcę umówionego używania, stosują się odpowiednio przepisy §§ 571 do 576. Jeżeli wykonanie owego prawa ogranicza tylko najemcę w umówionym używaniu, osoba trzecia jest obowiązana wobec najemcy zaniechać wykonania o tyle, o ileby ono było z uszczerbkiem dla umówionego używania.

§ 578. Jeżeli przed oddaniem najemcy gruntu wynajętego wynajmujący zbył grunt osobie trzeciej lub obciążył go prawem, którego wykonanie pozbawia najemcę umówionego używania lub je ogranicza, natenczas, jeżeli nabywca przyjął wobec wynajmującego obowiązek wypełnienia zobowiązań, wynikających ze stosunku najmu, obowiązuje to samo, co w przypadkach ust. 1 § 571 i § 577.

§ 579. Jeżeli nabywca dalej zbędzie lub obciąży grunt wynajęty, stosują się odpowiednio przepisy ust. 1 § 571 i §§ 572 do 578. Jeżeli nowy nabywca nie wypełnia zobowiązań, jakie ze stosunku najmu wypływają, wynajmujący odpowiada wobec najemcy podług ust. 2 § 571.

§ 580. Przepisy o najmie gruntów obowiązują także w razie najmu pomieszczeń mieszkalnych i innych pomieszczeń.

Dzierżawa.

§ 581. Umową dzierżawy wydzierżawiający zobowiązuje się oddać dzierżawcy na czas trwania dzierżawy używanie wydzierżawionego przedmiotu i pobieranie owoców, o ile podług zasad prawidłowego gospodarstwa można uważać je za przychód. Dzierżawca jest obowiązany uiścić wydzierżawiającemu umówiony czynsz dzierżawy.

O ile z §§ 582 do 597 nic innego nie wynika, przepisy o najmie stosują się odpowiednio do dzierżawy.

Ust. 1) a 1090, 1091, so 275, r 1691.

Ust. 3) k. c. 1714, so 277, 280.

§ 582. Dzierżawca gruntu rolnego winien własnym kosztem uskutecznić naprawy zwyczajne, w szczególności naprawy budynków mieszkalnych i gospodarczych, dróg, rowów i ogrodzeń.

k. c. 1754—1756, a 1096/2, so 278, 284.

§ 583. Dzierżawcy gruntu rolnego nie wolno bez zezwolenia wydzierżawiającego przedsiębrać takich zmian w gospodarczym przeznaczeniu gruntu, których wpływ na sposób gospodarowania sięga poza okres dzierżawny.

k. c. 1723, so 283/2.

§ 584. Jeżeli przy dzierżawie gruntu rolnego czynsz dzierżawny jest oznaczony podług lat, należy go płacić po upływie każdego roku dzierżawy w pierwszym dniu powszednim roku następnego.

a 1092, 1100, r 533¹.

§ 585. Prawa zastawu wydzierżawiającego grunt rolny można dochodzić dla całego czynszu dzierżawnego i nie podlega ono ograniczeniu, zawartemu w § 563. Prawo to rozciąga się na owoce gruntu jako też na rzeczy, nie podlegające zajęciu według l. 5 § 715 ustawy o postępowaniu cywilnem.

Przyw. 7 l. 2, a 1101, so 286/3.

§ 586. Jeżeli grunt wydzierżawia się wraz z inwentarzem, utrzymywanie poszczególnych sztuk inwentarza należy do dzierżawcy.

Wydzierżawiający jest obowiązany uzupełniać sztuki inwentarza, ubywające wskutek okoliczności, za którą dzierżawca nie odpowiada. Dzierżawca winien jednak zwyczajny ubytek zwierząt, należących do inwentarza, uzupełniać młodem i tyle, o ile to odpowiada prawidłowemu gospodarstwu.

§ 587. Jeżeli dzierżawca gruntu obejmuje inwentarz według wartości szacunkowej z obowiązkiem zwrócenia go po ukończeniu dzierżawy według tejże wartości szacunkowej, obowiązują przepisy §§ 588, 589.

k. c. 1821, so 299/2.

§ 588. Dzierżawca ponosi ryzyko przypadkowego zniszczenia i przypadkowego pogorszenia się inwentarza. Poszczególnymi sztukami może rozporządzać w granicach prawidłowego gospodarstwa.

Dzierżawca winien utrzymywać inwentarz podług zasad prawidłowego gospodarstwa w takim stanie, w jakim mu go oddano. Sztuki, jakie nabył, stają się z chwilą wcielenia ich do inwentarza, własnością wydzierżawiającego.

Ust. 1) so 298/2, 299.

§ 589. Dzierżawca winien zwrócić wydzierżawiającemu inwentarz, jaki się znajduje w chwili ukończenia dzierżawy.

Wydzierżawiający może odmówić przyjęcia takich nabytych przez dzierżawcę sztuk inwentarza, które podług zasad prawidłowego gospodarstwa są dla gruntu zbyteczne albo za kosztowne; z chwilą odmowy własność sztuk nieprzyjętych przechodzi na dzierżawcę.

Jeżeli ogólna wartość szacunkowa sztuk odebranych jest wyższa albo niższa od ogólnej wartości szacunkowej sztuk, które ma się zwrócić, w pierwszym przypadku winien wynagrodzić nadwyżkę dzierżawca wydzierżawiającemu, w drugim przypadku wydzierżawiający dzierżawcy.

Ust. 1) k. c. 1826, a 1109, so 298, 299.

§ 590. Dla wierzytelności, które odnoszą się do inwentarza wydzierżawionego razem z gruntem, przysługuje dzierżawcy gruntu przeciw wydzierżawiającemu prawo zastawu na sztukach inwentarza, które dostały się w jego posiadanie. Do tego prawa zastawu stosuje się przepis § 562.

§ 591. Po ukończeniu dzierżawy dzierżawca gruntu rolnego jest obowiązany zwrócić grunt w takim stanie, jaki odpowiada gospodarce, prowadzonej prawidłowo podczas trwania dzierżawy aż do oddania. W szczególności odnosi się to także do uprawy.

a 1109, so 298.

§ 592. Jeżeli dzierżawa gruntu rolnego kończy się w ciągu roku dzierżawnego, wydzierżawiający winien zwrócić koszty, wyłożone przez dzierżawcę na owoce jeszcze nie odłączone, które jednak podług zasad prawidłowej gospodarki mają być odłączone przed upływem roku dzierżawnego, a to o tyle, o ile koszty te odpowiadają prawidłowej gospodarce i nie przewyższają wartości tych owoców.

a 519, so 300 2.

§ 593. Z płodów rolnych, pozostałych przy końcu dzierżawy, winien dzierżawca majątku ziemskiego pozostawić taką ilość, jaka jest potrzebna do dalszego prowadzenia gospodarstwa, aż do czasu, kiedy takie same lub podobne płody przypuszczalnie się uzyskuje, a to bez względu na to, czy odebrał takie płody przy objęciu dzierżawy.

O ile dzierżawca ma obowiązek pozostawić płody rolne w większej ilości lub lepszej jakości, aniżeli sam odebrał przy obej-

nowaniu dzierżawy. może od wydzierżawiającego żądać wynagrodzenia ich wartości.

Znajdujący się w majątności i z niej uzyskany nawóz dzierżawca winien pozostawić bez prawa żądania wynagrodzenia jego wartości.

Ust. 1) k. c. 1778, a 1109.

Ust. 2) so 299/3.

Ust. 3) k. c. 1824, so 301.

§ 594. Jeżeli dzierżawca majątku ziemskiego obejmuje majątek na podstawie oszacowania stanu gospodarczego z zastrzeżeniem, że po ukończeniu dzierżawy zwrot ma nastąpić również na podstawie takiego oszacowania, natenczas do zwrotu majątku stosują się odpowiednio przepisy ust. 2, 3 § 589. -

To samo stosuje się do zwrotu zapasów, jakie dzierżawca jest obowiązany pozostawić, jeżeli obejmuje zapasy na podstawie oszacowania z takim samym zastrzeżeniem.

§ 595. Jeżeli przy dzierżawie gruntu lub jakiego prawa czas dzierżawy nie jest oznaczony, wypowiedzenie jest dopuszczalne tylko na koniec roku dzierżawnego; winno ono nastąpić najpóźniej w pierwszym powszednim dniu półroczu, z którego upływem dzierżawa ma się skończyć.

Przepisy te obowiązują przy dzierżawie gruntu lub prawa także w przypadkach, w których stosunek dzierżawny można wypowiedzieć przed czasem, zachowując ustawy czasokres.

Ust. 1) a 1116, so 290.

§ 596. Dzierżawcy nie przysługuje prawo wypowiedzenia, określone w ust. 1 § 549.

Wydzierżawiający nie ma prawa do wypowiedzenia stosunku dzierżawnego podług § 569.

Wypowiedzenie stosunku dzierżawnego podług § 570 nie jest dopuszczalne.

Ust. 2) k. c. 1742, so 297.

§ 597. Jeżeli dzierżawca nie zwraca przedmiotu wydzierżawionego po ukończeniu dzierżawy, wydzierżawiający może żądać tytułem odszkodowania za czas przetrzymania, umówionego czynszu dzierżawnego, w takim stosunku, w jakim pozostają użytki, które dzierżawca w ciągu tego czasu pobrał lub mógł być pobrać, do użytków całego roku dzierżawy. Dochodzenie dalszej szkody nie jest wykluczone.

Tytu. czwarty. **Użyczenie.**

k. c. 1874.

§ 598. Umową użyczenia zobowiązuje się użyczający jaką rzecz, dozwolić biorącemu tytułem użyczenia, bezpłatnego używania tej rzeczy.

k. c. 1875, a 971, so 305, r 2064.

§ 599. Użyczający odpowiada tylko za działanie rozmyślne i za ciężkie niedbalstwo.

§ 600. Jeżeli użyczający zamilczy podstępnie o braku w prawie lub o wadzie użyczonej rzeczy, ma obowiązek wynagrodzić biorącemu tytułem użyczenia powstałą stąd szkodę.

k. c. 1891.

§ 601. Biorący tytułem użyczenia ponosi zwyczajne koszty utrzymania rzeczy użyczonej, w szczególności zaś w razie użyczenia zwierzęcia, koszty jego żywienia.

Obowiązek użyczającego do wynagrodzenia innych nakładów ocenia się podług przepisów o prowadzeniu spraw bez polecenia. Biorący tytułem użyczenia ma prawo zabrać urządzenie, w które rzecz zaopatrzyl.

Ust. 1) k. c. 1886, a 981, so 307.

Ust. 2) k. c. 1890.

§ 602. Biorący tytułem użyczenia nie odpowiada za zmiany lub pogorszenie się rzeczy użyczonej, wywołane zgodnie z umową użytkowaniem.

k. c. 1884, a 979, r 2068.

§ 603. Biorącemu tytułem użyczenia nie wolno z rzeczy użyczonej robić innego użytku, niż umówiony. Nie ma on prawa bez zezwolenia użyczającego oddać używanie rzeczy trzeciemu.

k. c. 1880, a 972, 998, so 306, r 2067.

§ 604. Biorący tytułem użyczenia ma obowiązek zwrócić rzecz użyczoną po upływie oznaczonego czasu użyczenia.

Jeżeli czasu nie oznaczono, winien biorący tytułem użyczenia zwrócić rzecz po zrobieniu użytku, wynikającego z celu użyczenia. Użyczający może już przedtem zażądać zwrotu rzeczy, skoro upłynęło tyle czasu, iż biorący tytułem użyczenia mógł był zrobić z niej użytek.

Jeżeli czasu trwania użyczenia nie ustanowiono ani też nie da się go oznaczyć z celu użyczenia, użyczający może każdego czasu żądać zwrotu rzeczy.

Jeżeli biorący tytułem użyczenia oddaje używanie rzeczy trzeciemu, użyczający może po ukończeniu użyczenia żądać jej zwrotu także od trzeciego.

Ust. 1) k. c. 1888, a 972, 973, so 305.

Ust. 2) a 973, 976, so 309, r 2067.

Ust. 3) a 974, so 310.

Ust. 4) a 978.

§ 605. Użyczający może użyczenie wypowiedzieć:

- 1) jeżeli wskutek nieprzewidzianej okoliczności potrzebuje rzeczy użyczonej;
- 2) jeżeli biorący tytułem użyczenia robi z rzeczy użytek przeciwny umowie, w szczególności jeżeli bezprawnie oddaje używanie trzeciemu lub przez zaniedbanie staranności, do jakiej jest obowiązany, naraża rzecz na znaczne niebezpieczeństwo;
- 3) jeżeli biorący tytułem użyczenia umrze.

ad 1) k. c. 1889, a 976, so 309/2.

ad 2) a 978, so 309/2.

ad 3) k. c. 1879, so 311.

§ 606. Roszczenia użyczającego o wynagrodzenie z powodu zmian lub pogorszeń rzeczy użyczonej, jako też roszczenia biorącego tytułem użyczenia o wynagrodzenie nakładów lub o pozwolenie zabrania urządzenia, ulegają przedawnieniu w sześciu miesiącach. Przytem stosują się odpowiednio przepisy ust. 2, 3 § 558.

a 982.

Tytuł piąty. Pożyczka.

k. c. 1874.

§ 607. Kto otrzymał jako pożyczkę pieniądze lub inne rzeczy zamienne, obowiązany jest wypożyczającemu zwrócić to, co otrzymał, a to w rzeczach tego samego rodzaju, tej samej dobroci i ilości.

Kto z jakiego innego powodu jest dłużny pieniądze lub inne rzeczy zamienne, może z wierzycielem się ułożyć, że pieniądze lub rzeczy będzie dłużnym jako pożyczkę.

Ust. 1) k. c. 1892, 1895—1897, 1902, a 983—992, so 312, r 1540, 1542, 2013.

§ 608. Jeżeli od pożyczki umówiono odsetki, należy je uiszczać, jeżeli nic innego nie postanowiono, po upływie każdego roku, a jeżeli pożyczka ma być zwróconą przed upływem roku, przy jej zwrocie.

a 984, 999, so 314/2.

§ 609. Jeżeli czas zwrotu pożyczki nie jest oznaczony, wymagalność jej zależy od wypowiedzenia przez wierzyciela lub dłużnika.

Czasokres wypowiedzenia wynosi przy pożyczkach powyżej trzystu marek trzy miesiące, przy pożyczkach poniżej tej kwoty, jeden miesiąc.

Jeżeli odsetek nie umówiono, dłużnik jest uprawniony do zwrotu także bez wypowiedzenia.

k. c. 1900, so 318.

§ 610. Kto przyrzeka udzielenie pożyczki, może w razie wątpliwości cofnąć przyrzeczenie, skoro w stosunkach majątkowych drugiej strony zajdzie istotne pogorszenie, które zagraża roszczeniu o zwrot pożyczki.

a 983, so 316.

Tytuł szósty. Umowa usług.

§ 611. Umową usług ten, kto przyrzeka usługi, zobowiązuje się do świadczenia przyrzeczonych usług, druga zaś strona do uiżczenia umówionego wynagrodzenia.

Przedmiotem umowy usług mogą być usługi wszelkiego rodzaju.

Ust. 1) k. c. 1710, 1780, a 1004, 1151, so 319, 326, r 1737, 1738, 1741, 2201.

§ 612. Wynagrodzenie uważa się jako milcząco umówione, jeżeli podług okoliczności można się spodziewać świadczenia usług tylko za wynagrodzeniem.

Jeżeli wysokość wynagrodzenia nie jest oznaczona, natenczas należy uważać wynagrodzenie jako umówione wedle taksy, jeżeli taka istnieje, zaś w braku taksy takie wynagrodzenie, jakie jest w zwyczaju.

Ust. 1) a 1152, so 320/2, 330, r 2218.

§ 613. Zobowiązany do usług ma w razie wątpliwości świadczyć usługi osobiście. W razie wątpliwości roszczenie o usługi nie ulega przeniesieniu.

a 1153, so 68, 327.

§ 614. Wynagrodzenie należy uiścić po wykonaniu usług. Jeżeli wynagrodzenie wymierzono podług okresów czasu, należy je uiścić po upływie każdego poszczególnego okresu.

a 1154, so 333, r 2229.

§ 615. Jeżeli uprawniony do usług popadnie w zwłokę z przyjęciem usług, zobowiązany może żądać umówionego wynagrodzenia za usługi, których wskutek zwłoki nie świadczył, bez obowiązku dodatkowego ich świadczenia. Musi jednak zezwolić na policzenie wartości tego, co oszczędzi wskutek zaniechania świadczenia usług albo co przez oddanie swoich usług gdzieindziej zarobi lub ze zlej woli zarobić zaniecha.

a 1155, so 332.

§ 616. Zobowiązany do usług nie traci roszczenia o wynagrodzenie przez to, że przez czas stosunkowo nieznaczny, bez własnej winy, z przyczyny, leżącej w jego osobie, doznaje przeszkody w świadczeniu usług. Musi jednak zezwolić na policzenie kwoty, jaka przypada mu z mocy polegającego na ustawie, obowiązkowego ubezpieczenia na wypadek choroby lub od wypadków, za czas trwania przeszkody.

a 1154 b, 1156 b, 1164, so 335.

§ 617. Jeżeli zobowiązany, pozostając w trwałym stosunku służbowym, który wymaga, by mu zobowiązany swoją pracę zarobkową w całości lub w przeważnej części poświęcał, zostanie przyjęty w poczet domowników, uprawniony do usług winien mu udzielić na wypadek choroby, potrzebnej pielęgnacji i pomocy lekarskiej na czas do sześciu tygodni, nie dłużej jednak, niż do końca stosunku służbowego, o ile tylko zobowiązany nie spowodował swego zasłabnięcia rozmyślnie lub przez ciężkie niedbalstwo. Pielęgnowania i pomocy lekarskiej można udzielić przez umieszczenie zobowiązanego w zakładzie dla chorych. Koszty można policzyć na wynagrodzenie, należące się zobowiązanemu za czas choroby. Jeżeli uprawniony do usług wypowie stosunek służbowy na zasadzie § 626 z powodu zasłabnięcia, nie uwzględnia się spowodowanego przez to ukończenia stosunku służbowego.

Obowiązek ten nie obciąża uprawnionego do usług, jeżeli pielęgnowanie i pomoc lekarska zostały zapewnione przez ubezpieczenie lub urządzenie publicznego pielęgnowania chorych.

Ust. 1) 1156, 1156 a, 1156 b, 1164, r 2239.

§ 618. Uprawniony do usług winien tak urządzić i utrzymywać pomieszczenia, przybory i narzędzia, których ma dostarczyć do pełnienia usług, i tak uregulować świadczenie usług, które pod jego rozkazami lub kierownictwem mają być spełniane, aby zobo-

wiązany, o ile na to pozwala rodzaj świadczenia tych usług, doznawał ochrony przed niebezpieczeństwem dla życia i zdrowia.

Jeżeli zobowiązanego przyjęto w poczet domowników, uprawniony do usług winien starać się o takie urządzenia i zarządzenia co do pomieszczenia na mieszkanie i spanie, co do pożywienia oraz czasu pracy i wypoczynku, jakie są potrzebne ze względu na zdrowie, moralność i religię zobowiązanego.

Jeżeli uprawniony do usług nie wypełnia zobowiązań, ciężających na nim ze względu na życie i zdrowie zobowiązanego, do jego obowiązku wynagrodzenia zobowiązanemu szkody, stosują się odpowiednio przepisy §§ 842 do 846 o czynach niedozwolonych.

Ust. 1) a 1157, 1164, so 339.

Ust. 2) r 2230.

§ 619. Zobowiązań, ciężających na uprawnionym do usług z mocy §§ 617, 618 nie można z góry umową ani uchylić, ani ograniczyć.

§ 620. Stosunek służbowy kończy się z upływem czasu, na który został zawarty.

Jeżeli czas trwania stosunku służbowego nie jest oznaczony ani też z rodzaju lub celu usług oznaczyć się nie da, każda strona może wypowiedzieć stosunek służbowy podług §§ 621 do 623.

Ust. 1) k. c. 1780, a 1158, 1164, so 345, 347, r 2238.

§ 621. Jeżeli wynagrodzenie ustanowiono podług dni, wypowiedzenie jest dopuszczalne każdego dnia na dzień następny.

Jeżeli wynagrodzenie ustanowiono podług tygodni, wypowiedzenie jest dopuszczalne tylko na koniec kalendarzowego tygodnia; winno nastąpić najpóźniej w pierwszym powszednim dniu tygodnia.

Jeżeli wynagrodzenie ustanowiono podług miesięcy, wypowiedzenie jest dopuszczalne tylko na koniec kalendarzowego miesiąca; winno nastąpić najpóźniej w piętnastym dniu miesiąca.

Jeżeli wynagrodzenie ustanowiono podług kwartałów lub dłuższych okresów czasu, wypowiedzenie jest dopuszczalne tylko na koniec kalendarzowego kwartału i tylko z zachowaniem sześciotygodniowego czasokresu wypowiedzenia.

Ust. 1) a 1159, 1164, so 347/2.

§ 622. Stosunek służbowy osób pobierających stałe pobory i przyjętych do świadczenia usług wyższego rodzaju, który wymaga poświęcenia w całości lub w przeważnej części ich pracy zarobkowej, w szczególności stosunek służbowy nauczycieli, wy-

chowawców, urzędników prywatnych, dam do towarzystwa, można wypowiedzieć tylko na koniec kwartału kalendarzowego i tylko z zachowaniem sześciotygodniowego czasokresu wypowiedzenia, a to nawet wtedy, gdy wynagrodzenie wymierzono według okresów czasu krótszych, niż kwartały.

a 1159 a, 1164.

§ 623. Jeżeli wynagrodzenia nie wymierzono podług okresów czasu, stosunek służbowy można wypowiedzieć każdego czasu; jednakowoż przy stosunku służbowym, który wymaga poświęcenia mu w całości lub w przeważnej części pracy zarobkowej zobowiązanego, należy zachować dwutygodniowy czasokres wypowiedzenia.

a 1156, 1164.

§ 624. Jeżeli stosunek służbowy został zawarty na czas życia pewnej osoby albo na czas dłuższy niż pięć lat, zobowiązany może go wypowiedzieć po upływie lat pięciu. Czasokres wypowiedzenia wynosi sześć miesięcy.

a 1158/3, 1164, so 351, r 2214, 2215.

§ 625. Jeżeli po upływie czasu służby zobowiązany pozostaje nadal w stosunku służbowym za wiedzą drugiej strony, stosunek służbowy uważa się za przedłużony milcząco na czas nieoznaczony, o ile tylko druga strona bezzwłocznie się temu nie sprzeciwi.

so 346.

§ 626. Każda strona może wypowiedzieć stosunek służbowy bez zachowania czasokresu wypowiedzenia, jeżeli znajdzie ważny ku temu powód.

a 1162, 1164, so 352.

§ 627. Jeżeli zobowiązany do świadczenia usług, nie pozostając w trwałym stosunku służbowym, połączonym ze stałymi poborami, ma spełniać usługi wyższego rodzaju, które zazwyczaj porucza się na podstawie szczególnego zaufania, wypowiedzenie jest dopuszczalne, nawet mimo braku warunku, w § 626 określonego.

Zobowiązanemu wolno tylko w ten sposób wypowiedzieć, ażeby uprawniony do usług mógł skądś wystarać się o te usługi, chyba, że zachodzi ważny powód do wypowiedzenia nie w porę. Jeżeli bez takiego powodu wypowie nie w porę, winien uprawnionemu do usług wynagrodzić powstającą stąd szkodę.

§ 628. Jeżeli po rozpoczęciu świadczenia usług stosunek służbowy zostanie wypowiedziany na zasadzie § 626 lub 627, zobowiązany

wiązany może żądać części wynagrodzenia, odpowiadającej jego dotychczasowym świadczeniom. Jeżeli zobowiązany wypowie stosunek służbowy, nie będąc do tego zniewolonym sprzeciwiającem się umowie zachowaniem się drugiej strony, lub jeżeli sam swoim sprzeciwiającem się umowie zachowaniem się da drugiej stronie powód do wypowiedzenia, nie przysługuje mu roszczenie o wynagrodzenie, o ile jego dotychczasowe świadczenia wskutek wypowiedzenia nie przedstawiają dla drugiej strony korzyści. Jeżeli wynagrodzenie uiszczono z góry za czas późniejszy, ma je zobowiązany zwrócić podług przepisu § 347 albo, gdy wypowiedzenie następuje z powodu okoliczności, za którą nie odpowiada, podług przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia się.

Jeżeli wypowiedzenie spowoduje druga strona swoim sprzeciwiającem się umowie zachowaniem, ma ona obowiązek wynagrodzić szkodę, powstałą z powodu uchylenia stosunku służbowego.

Ust. 1) a 1162 a, 1162 b, 1164.

Ust. 2) so 353.

§ 629. Po wypowiedzeniu trwałego stosunku służbowego ma uprawniony do usług udzielić zobowiązanemu na jego żądanie stosowny czas do wyszukania sobie innego stosunku służbowego.

a 1160, 1164, so 341/2, 3.

§ 630. W razie ukończenia trwałego stosunku służbowego zobowiązany może żądać od drugiej strony pisemnego świadectwa o stosunku służbowym i czasie jego trwania. Świadectwo należy na żądanie rozszerzyć na świadczenia i prowadzenie się podczas służby.

a 1163, 1164, so 342, r 2247.

Tytuł siódmy. Umowa o dzieło.

§ 631. Umową o dzieło przedsiębiorca zobowiązuje się do wykonania przyrzczonego dzieła, a zamawiający do uiszczenia umówionego wynagrodzenia.

Przedmiotem umowy o dzieło może być tak wykonanie albo zmienienie jakiej rzeczy, jak również inny skutek, jaki ma być osiągnięty przez pracę lub świadczenie usług.

Ust. 1) a 1151, so 363, r 1737, 1738, 1741, 2201.

§ 632. Wynagrodzenie uważa się za milcząco umówione, jeżeli stosownie do okoliczności można się spodziewać wykonania dzieła tylko za wynagrodzeniem.

Jeżeli wysokość wynagrodzenia nie jest oznaczoną, należy uważać za umówione wynagrodzenie podług taksy, o ile taksa istnieje, a w braku taksy takie wynagrodzenie, jakie jest w zwyczajach.

Ust. 1) a 1152, r 2218.

Ust. 2) so 374.

§ 633. Przedsiębiorca ma obowiązek dzieło tak wykonać, aby ono miało przymioty, zapewnione, i nie posiadało wad, które znoszą lub zmniejszają wartość lub zdatność do zwyczajnego lub takiego użytku, jaki w umowie miano na względzie.

Jeżeli dzieło nie ma tych właściwości, zamawiający może żądać usunięcia wady. Przedsiębiorca ma prawo odmówić usunięcia, jeżeli wymaga ono niestosunkowo wysokiego wkładu.

Jeżeli przedsiębiorca jest w zwłoce z usunięciem wady, zamawiający może sam wadę usunąć i żądać zwrotu potrzebnych wkładów.

Ust. 1) so 329.

Ust. 2) a 1167, so 368.

§ 634. Do usunięcia wady w rodzaju, jaki skreśla § 633, może zamawiający wyznaczyć przedsiębiorcy stosowny czasokres z oświadczeniem, że po upływie czasokresu nie przyjmie usunięcia wady. Jeżeli wada okaże się już przed dostawieniem dzieła, zamawiający może natychmiast wyznaczyć czasokres; czasokres musi być tak wymierzony, żeby nie upływał przed czasem, wyznaczonym na dostawienie. Po upływie czasokresu zamawiający może żądać cofnięcia umowy (przemiany) alboniżenia wynagrodzenia (umniejszenia), jeżeli nie usunięto wady na czas; roszczenie o usunięcie wady jest wykluczone.

Wyznaczenia czasokresu nie potrzeba, jeżeli usunięcie wady jest niemożliwe albo przedsiębiorca odmawia usunięcia lub gdy bezzwłoczne dochodzenie roszczenia o przemianę lub o umniejszenie, jest usprawiedliwione jakąś szczególną korzyścią zamawiającego.

Przemiana jest wykluczona, jeżeli wada tylko nieznacznie zmniejsza wartość lub zdatność dzieła.

Do przemiany i umniejszenia stosują się odpowiednio przepisy §§ 465 do 467, 469 do 475 o kupnie.

Ust. 1) a 1167.

§ 635. Jeżeli wada dzieła polega na okoliczności, za którą odpowiada przedsiębiorca, zamawiający zamiast przemiany lub

umniejszenia może żądać wynagrodzenia szkody z powodu niewypełnienia.

§ 636. Jeżeli dzieło nie zostanie na czas wykonane w całości lub w części, stosują się odpowiednio przepisy ust. 1 do 3 § 634 o przemianie; w miejsce roszczenia o przemianę wchodzi prawo zamawiającego odstąpienia od umowy w myśl § 327. Prawa, służące zamawiającemu na wypadek zwłoki ze strony przedsiębiorcy, pozostają nienaruszone.

Jeżeli przedsiębiorca zaprzecza dopuszczalności oświadczonego mu odstąpienia, na tej zasadzie, iż dzieło na czas wykonał, ciężar dowodzenia spada na niego.

§ 637. Układ, którym uchyla się lub ogranicza odpowiedzialność przedsiębiorcy za wadę dzieła jest nieważny, jeżeli przedsiębiorca o wadzie podstępnie zamilczał.

§ 638. Roszczenie zamawiającego o usunięcie wady dzieła, jako też roszczenie o przemianę, umniejszenie lub wynagrodzenie szkody, przysługujące zamawiającemu z powodu wady, ulegają przedawnieniu w sześciu miesiącach, przy robotach na gruncie w roku, przy budynkach w pięciu latach, o ile tylko przedsiębiorca o wadzie podstępnie nie zamilczał. Przedawnienie rozpoczyna się z chwilą odebrania dzieła.

Czasokres przedawnienia można umową przedłużyć.

Ust. 1) k. c. 1792, 2270, so 371.

§ 639. Do przedawnienia roszczeń zamawiającego, określonych w § 638, stosują się odpowiednio przepisy ust. 2, 3 § 477 i §§ 478, 479 o przedawnieniu roszczeń kupującego.

Jeżeli przedsiębiorca w porozumieniu z zamawiającym, podejmie się badania, czy wada istnieje, albo czy da się usunąć, przedawnienie wstrzymuje się na tak długo, dopóki przedsiębiorca nie doniesie zamawiającemu o wyniku badania albo nie oświadczy wobec niego, że wada została usunięta, lub też nie odinowić dalszego jej usuwania.

§ 640. Zamawiający ma obowiązek odebrać dzieło, odpowiednio do umowy wykonane, chyba że stosownie do właściwości dzieła odebranie jest wykluczone.

Jeżeli zamawiający odbierze dzieło wadliwe, chociaż wie o wadzie, oznaczone w §§ 633, 634 roszczenia przysługują mu tylko wtedy, gdy przy odbiorze zastrzeże sobie swoje prawa z powodu wady.

§ 641. Wynagrodzenie należy uiścić przy odbiorze dzieła. Jeżeli dzieło ma się odbierać częściowo, a wynagrodzenie jest oznaczone za poszczególne części, wynagrodzenie należy uiszczać za każdą część przy jej odbiorze.

Wynagrodzenie, ustalone w pieniądzu, zamawiający ma oprocentować od chwili odebrania dzieła, chyba że do uiszczenia wynagrodzenia udzielono zwłoki.

Ust. 1) k. c. 1791, a 1170, so 372, r 1741.

§ 642. Jeżeli przy wykonywaniu dzieła potrzeba jakiej czynności zamawiającego a zamawiający przez zamiechanie tej czynności popadnie w zwłokę z przyjęciem, może przedsiębiorca żądać stosownego odszkodowania.

Wysokość odszkodowania oznacza się z jednej strony podług czasu trwania zwłoki i wysokości umówionego wynagrodzenia, z drugiej strony podług tego, co przedsiębiorca wskutek zwłoki oszczędzi na wkładach albo co przez użycie swej pracy w innym kierunku może zarobić.

§ 643. W przypadku § 642 przedsiębiorca ma prawo wyznaczyć zamawiającemu stosowny czasokres do dodatkowego wykonania czynności z oświadczeniem, że wypowiada umowę, jeżeli czynność do upływu czasokresu nie zostanie wykonana. Umowę uważa się za rozwiązaną, jeżeli tylko czynność przed upływem czasokresu nie zostanie dodatkowo wykonana.

a 1168¹/₂.

§ 644. Przedsiębiorca ponosi ryzyko aż do odebrania dzieła. Jeżeli zamawiający popadnie w zwłokę z przyjęciem, ryzyko przechodzi na niego. Przedsiębiorca nie odpowiada za przypadkowe zniszczenie i przypadkowe pogorszenie się materiału, dostarczonego przez zamawiającego.

Jeżeli przedsiębiorca na żądanie zamawiającego przesyła dzieło do innego miejsca niż do miejsca wypełnienia umowy, stosują się odpowiednio przepisy § 447 o kupnie.

Ust. 1) k. c. 1789, a 1168 a, so 376.

§ 645. Jeżeli dzieło przed odebraniem niszczało, uległo pogorszeniu lub stało się niewykonalnem wskutek wady materiału, dostarczonego przez zamawiającego, albo wskutek wskazówki, jakiej tenże udzielił co do jego wykonania, a to bez przyczynienia się okoliczności, za którą przedsiębiorca odpowiada, przedsiębiorca może żądać części wynagrodzenia, odpowiadającej wykonanej

pracy i zwrotu wydatków, nie objętych wynagrodzeniem. To samo obowiązuje, gdy umowa zostanie uchylona stosownie do § 643.

Dalsza odpowiedzialność zamawiającego z powodu jego zawinienia pozostaje nienaruszona.

Ust. 1) k. c. 1790, a 1020, 1168 a, so 376/3, r 2330 l. 3.

§ 646. Jeżeli odebranie dzieła z powodu jego właściwości jest wykluczone, w przypadkach §§ 638, 641, 644, 645 w miejsce odebrania, wchodzi ukończenie dzieła.

§ 647. Przedsiębiorca ma dla swoich wierzytelności z umowy prawo zastawu na ruchomych rzeczach zamawiającego, które wykonał lub naprawił, jeżeli te dostały się w jego posiadanie przy sposobności ich wykonywania albo w celu naprawy.

przyw. 7 l. 4.

§ 648. Przedsiębiorca budynku lub poszczególnej części budynku może dla swoich wierzytelności z umowy żądać ustanowienia hipoteki zabezpieczającej na gruncie budowlanym zamawiającego. Jeżeli dzieło nie jest jeszcze ukończone, może żądać ustanowienia hipoteki zabezpieczającej dla części wynagrodzenia, odpowiadającej wykonanej pracy i dla wydatków, nie objętych wynagrodzeniem.

§ 649. Zamawiający może wypowiedzieć umowę każdego czasu aż do ukończenia dzieła. Jeżeli zamawiający wypowiada, przedsiębiorca ma prawo żądać umówionego wynagrodzenia; musi jednak zezwolić na policzenie tego, co wskutek uchylecia umowy na wkładach oszczędzi albo przez użycie swej pracy w innym kierunku zarobi lub ze złej woli zarobić zaniecha.

k. c. 1794, a 1020, 1168, so 377, 378, r 2330 l. 3.

§ 650. Jeżeli umowę zawarto na podstawie kosztorysu, a przedsiębiorca nie przyjął odpowiedzialności za jego prawdziwość i jeżeli okaże się, że dzieło nie da się wykonać bez istotnego przekroczenia kosztorysu, natenczas, jeżeli zamawiający wypowiada umowę, z tego właśnie powodu, przysługuje przedsiębiorcy tylko roszczenie, określone w ust. 1. § 645.

Jeżeli należy się spodziewać takiego przekroczenia kosztorysu, przedsiębiorca ma bezzwłocznie donieść o tem zamawiającemu.

Ust. 1) k. c. 1793, a 1170 a, so 373, 375.

§ 651. Jeżeli przedsiębiorca zobowiąże się wykonać dzieło z materiału, jaki sam ma dostarczyć, winien oddać zamawiającemu

rzecz wykonaną i wystarać mu się o prawo jej własności. Do takiej umowy stosują się przepisy o kupnie; jeżeli ma się wykonać rzecz niezamienną, natenczas zamiast § 433, zdania 1 ust. 1 § 446 i §§ 447, 459, 460, 462 do 464, 477 do 479 stosują się przepisy o umowie o dzieło, z wyjątkiem §§ 647, 648.

Jeżeli przedsiębiorca zobowiąże się tylko do dostarczenia dodatków lub innych rzeczy pobocznych, stosują się wyłącznie przepisy o umowie o dzieło.

Ust. 1) k. c. 1788, a 1166, so 365.

Tytuł ósmy. Umowa o pośrednictwo.

§ 652. Kto przyrzeka stręczne za wskazanie sposobności do zawarcia umowy albo za pośredniczenie przy umowie, ma tylko wtedy obowiązek je uiścić, gdy umowa dojdzie do skutku z przyczyny wskazania przez pośrednika lub z przyczyny jego pośredniczenia. Jeżeli umowa zostanie zawartą pod warunkiem zawieszającym, można żądać stręcznego dopiero wtedy, gdy warunek się ziści.

Wkłady należy zwrócić pośrednikowi tylko wówczas, gdy tak umówiono. Obowiązuje to także wtedy, gdy umowa nie dojdzie do skutku.

Ust. 1) so 412, 413.

§ 653. Stręczne uważa się za milcząco umówione, jeżeli stosownie do okoliczności wypełnienia świadczenia poruczonego pośrednikowi można się spodziewać tylko za wynagrodzeniem.

Jeżeli nie oznaczono wysokości wynagrodzenia, uważa się za umówione, wynagrodzenie podług taksy, o ile taksa istnieje, a w braku taksy, takie wynagrodzenie, jakie jest w zwyczaju.

Ust. 2) so 414.

§ 654. Roszczenie o stręczne i o wynagrodzenie wkładów jest wykluczone, jeżeli pośrednik, wbrew treści umowy, działał także dla drugiej strony.

so 415.

§ 655. Jeżeli za wskazanie sposobności do zawarcia umowy usług lub za pośredniczenie przy takiej umowie ułożono się o nie-stosunkowo wysokie stręczne, można je na wniosek dłużnika zniżyć wyrokiem do kwoty odpowiedniej. Po uiszczeniu stręcznego zniżenie jest wykluczone.

so 417.

§ 656. Z przyrzeczenia stręcznego za wskazanie sposobności do zawarcia małżeństwa albo za pośredniczenie w dojściu do skutku małżeństwa nie powstaje zobowiązanie. Tego, co już świadczono na podstawie takiego przyrzeczenia, nie można żądać zpowrotem z tego powodu, że zobowiązanie nie istniało.

Przepisy te stosują się także do układu, którym druga strona, w celu spełnienia przyrzeczenia wobec pośrednika, zaciąga jakie zobowiązanie, w szczególności zaś do uznania długu.

Ust. 1) a 879/2 l. 1, so 416.

Tytuł dziewiąty. Obietnica.

§ 657. Kto przez publiczne obwieszczenie wyznacza nagrodę za przedsięwzięcie jakiej czynności, w szczególności za osiągnięcie jakiegoś skutku, obowiązany jest uiścić nagrodę temu, kto czynność przedsięwziął, a to także wtedy, gdy tenże działał nie ze względu na obietnicę.

a 860, so 8.

§ 658. Obietnicę można odwołać aż do przedsięwzięcia czynności. Odwołanie jest skuteczne tylko wtedy, gdy się je obwieści w ten sam sposób, jak obietnicę, albo gdy się o niem doniesie za pomocą osobnego zawiadomienia.

W obietnicy można rzec się możności odwołania; w razie wątpliwości oznaczenie czasokresu dla przedsięwzięcia czynności zawiera w sobie zrzeczenie się.

Ust. 1) a 860 a, so 8/2.

§ 659. Jeżeli czynność, za którą wyznaczono nagrodę, przedsięwzięto kilkakrotnie, nagroda należy się temu, kto pierwszy czynność przedsięwziął.

Jeżeli czynność przedsięwzięło równocześnie więcej osób, każdej z nich należy się równa część nagrody. Jeżeli nagroda wskutek swej właściwości nie da się podzielić albo jeżeli wedle treści obietnicy tylko jeden ma otrzymać nagrodę, rozstrzyga los.

Ust. 1) a 860 b.

§ 660. Jeżeli więcej osób współdziałało w osiągnięciu skutku, za który wyznaczoną jest nagroda, czyniący obietnicę ma rozdzielić między nie nagrodę podług słusznej oceny, z uwzględnieniem udziału każdej z nich w osiągnięciu skutku. Rozdział ten nie obowiązuje, jeżeli jest widocznie niesłuszny; w takim wypadku następuje on na zasadzie wyroku.

Jeżeli jeden z uczestników nie uzna rozdziału, dokonanego przez czyniącego obietnicę, za obowiązujący, czyniący obietnicę ma prawo odmówić wypełnienia, dopóki uczestnicy nie załatwią pomiędzy sobą sporu co do swych uprawnień; każdy z nich może żądać zdeponowania nagrody dla nich wszystkich.

Przytem stosuje się przepis zd. 2, ust. 2 § 659.

§ 661. Obietnica, której przedmiotem jest ubieganie się o nagrodę, ważną jest tylko wtedy, gdy w obwieszczeniu oznaczono czasokres do ubiegania się.

O tem, czy ubieganie się, jakie nastąpiło w ciągu czasokresu, odpowiada obietnicy lub też, któremu z kilku ubiegań się przysługuje pierwszeństwo, rozstrzyga osoba, wymieniona w obietnicy, a w braku takiej osoby, sam obiecujący. To rozstrzygnięcie obowiązuje uczestników.

Przy współubieganiach się zasługujących na równe uwzględnienie, stosują się do przyznania nagrody przepisy ust. 2 § 659.

Czyniący obietnicę może tylko wtedy żądać przeniesienia własności dzieła, gdy w obietnicy postanowił, iż takie przeniesienie ma nastąpić.

Tytuł dziesiąty. Polecenie.

§ 662. Przez przyjęcie polecenia odbierający polecenie zobowiązuje się sprawę, którą mu dający polecenie poruczył, bezpłatnie dla niego załatwić.

k. c. 1984, 1986, 1992/2, a 1002, 1004, 1013, so 394, r 2293.

§ 663. Kto jest publicznie ustanowiony do załatwiania pewnych spraw albo kto do ich załatwiania publicznie gotowość swą oświadczył, jest obowiązany, jeśli polecenia, odnoszącego się do takich spraw, nie przyjmuje, bezzwłocznie donieść o tem dającemu polecenie. To samo obowiązuje, jeśli kto wobec dającego polecenie oświadczył swą gotowość do załatwienia pewnych spraw.

a 1003.

§ 664. W razie wątpliwości odbierającemu polecenie nie wolno poruczać trzeciemu wykonanie polecenia. Jeżeli takie poruczenie jest dozwolone, odpowiada on tylko za przewinięcie, jakie popełni przy tem poruczeniu. Za przewinięcie pomocnika odpowiada podług § 278.

W razie wątpliwości, roszczenie o wykonanie polecenia nie podlega przeniesieniu.

Ust. 1) k. c. 1994, a 1010, so 398/2, r 2329.

§ 665. Odbierający polecenie ma prawo odstąpić od wskazówek dającego polecenie, jeśli według okoliczności snadnie przyjąć może, że dający polecenie, znając stan rzeczy, uznałby takie odstąpienie za słuszne. Odbierający polecenie ma przedtem dorcieść o tem dającemu polecenie i wyczekać jego postanowienia, jeżeli tylko z odroczeniem nie jest połączone ryzyko.

a 1009, so 397.

§ 666. Odbierający polecenie jest obowiązany udzielać dającemu polecenie potrzebnych wiadomości, dawać na żądanie wyjaśnienia o stanie sprawy i po wykonaniu polecenia złożyć rachunek.

k. c. 1993, a 1012, so 400, r 2327.

§ 667. Odbierający polecenie ma obowiązek wydać dającemu polecenie wszystko, co otrzyma dla wykonania polecenia i co uzyska z załatwienia sprawy.

a 1009.

§ 668. Jeżeli odbierający polecenie zużyje dla siebie pieniądze, które ma wydać dającemu polecenie albo dla niego użyć, jest obowiązany je oprocentować od czasu ich użycia.

k. c. 1996, so 400/2.

§ 669. Dający polecenie ma udzielić odbierającemu polecenie na żądanie zaliczkę na wykłady, do wykonania polecenia potrzebne.

a 1014.

§ 670. Jeżeli odbierający polecenie celem wykonania polecenia poczyni wkłady, jakie według okoliczności wolno mu uważać za potrzebne, dający polecenie jest obowiązany do wynagrodzenia.

k. c. 1999, a 1014, so 402.

§ 671. Dający polecenie może każdego czasu polecenie odwołać, odbierający polecenie każdego czasu je wypowiedzieć.

Odbierający polecenie może tylko w ten sposób wypowiedzieć, żeby dający polecenie mógł się w inny sposób postarać o załatwienie sprawy, chyba, że istnieje ważny powód do wypowiedzenia nie w porę. Jeżeli bez takiego powodu wypowie nie w porę, winien wynagrodzić dającemu polecenie szkodę, stąd powstającą.

Jeżeli istnieje ważny powód, odbierający polecenie ma prawo wypowiedzieć nawet wtedy, gdy zrzekł się prawa wypowiedzenia.

Ust. 1) k. c. 2003, 2004, 2007, a 1020, 1021, so 404, r 2330 l. 3, 4.

§ 672. W razie wątpliwości polecenie nie wygasa wskutek śmierci dającego polecenie ani wskutek tego, że staje się on niezdolnym do działania. Jeżeli polecenie wygaśnie, natenczas, jeśli z odroczeniem jest połączone ryzyko, winien odbierający polecenie poruczoną sobie sprawę prowadzić dalej, dopóki spadkobierca albo zastępca prawny dającego polecenie nie będą mogli powziąć innych środków zaradczych; w tym wypadku polecenie uważa się za nadal istniejące.

k. c. 1991/2, 2003, a 1022, 1024, 1025, so 405, r 2330 l. 5, 2334.

§ 673. W razie wątpliwości polecenie gaśnie wskutek śmierci odbiorcy polecenia. Jeżeli polecenie wygaśnie, spadkobierca przyjmującego polecenie winien o śmierci bezzwłocznie donieść dającemu polecenie i jeśli z odroczeniem jest połączone ryzyko, prowadzić w dalszym ciągu poruczoną sprawę, dopóki dający polecenie nie będzie mógł powziąć innych środków zaradczych; w tym wypadku polecenie uważa się za nadal istniejące.

k. c. 2003, a 1022, 1025, r 2330 l. 5, 2334.

§ 674. Jeżeli polecenie wygaśnie w inny sposób, niż przez odwołanie, uważa się je mimo to za istniejące nadal na korzyść odbierającego polecenie, dopóki ten nie otrzyma wiadomości o wygaśnięciu lub o niem nie będzie musiał wiedzieć.

k. c. 2008, a 1025, r 2334.

§ 675. Do umowy usług lub umowy o dzieło, której przedmiotem jest załatwienie jakiejś sprawy, stosują się odpowiednio przepisy §§ 663, 665 do 670, 672 do 674; jeżeli zaś zobowiązany ma prawo wypowiedzieć umowę bez dotrzymania czasokresu wypowiedzenia, stosują się także odpowiednio przepisy ust. 2 § 671.

a 1004, 1151/2.

§ 676. Kto drugiemu udziela rady lub mu co zaleca, nie ma obowiązku wynagrodzenia szkody, powstałej wskutek posłuchania rady lub zlecenia, co jednak nie uwłącza odpowiedzialności, jakaby wynikała dla niego ze stosunku umownego albo z czynności niedozwolonej.

a 1300.

Tytuł jedenasty. Prowadzenie spraw bez polecenia.

§ 677. Kto załatwia sprawę dla drugiego, nie otrzymawszy od niego polecenia ani też nie mając skądinąd do tego prawa wobec niego, winien sprawę tak prowadzić, jak tego wymaga interes

uprawnionego do władania sprawą i względ na jego rzeczywistą albo domniemaną wolę.

k. c. 1372, a 1039, so 419.

§ 678. Jeżeli objęcie prowadzenia sprawy pozostaje w sprzeczności z rzeczywistą albo domniemaną wolą uprawnionego do władania sprawą, a prowadzący sprawę powinien był o tem wiedzieć, jest obowiązany wynagrodzić uprawnionemu do władania sprawą szkodę, powstającą z prowadzenia sprawy nawet wtedy, gdy zresztą żadnej innej winy nie ponosi.

a 1035, 1040, 1311, so 420/3.

§ 679. Nie uwzględnia się woli uprawnionego do władania sprawą, sprzeciwiającej się prowadzeniu sprawy, jeżeli bez jej prowadzenia nie zostałyby na czas spełniony taki obowiązek uprawnionego do władania sprawą, którego spełnienie leży w interesie publicznym, albo też nie zostałyby spełniony obowiązek dania utrzymania, jaki na nim ciąży z mocy ustawy.

§ 680. Jeżeli prowadzenie sprawy ma na celu odwrócenie od uprawnionego do władania sprawą grożącego mu bliskiego niebezpieczeństwa, prowadzący sprawę odpowiada tylko za działanie rozmyślne i ciężkie niedbalstwo.
so 420/2.

§ 681. Prowadzący sprawę winien możliwie najrychlej zawiadomić uprawnionego do władania sprawą o objęciu prowadzenia i jeśli tylko odroczenie nie jest połączone z ryzykiem, wyczekać jego postanowienia. Zresztą do zobowiązań prowadzącego sprawę stosują się odpowiednio przepisy §§ 666 do 668, odnoszące się do odbierającego polecenie.

§ 682. Jeżeli prowadzący sprawę nie posiada zdolności do działania albo w tej zdolności jest ograniczony, odpowiada tylko podług przepisów o wynagrodzeniu szkody z powodu czynów niedozwolonych i o wydaniu niesłusznego wzbogacenia.

so 421.

§ 683. Jeżeli objęcie prowadzenia sprawy odpowiada interesom i rzeczywistej albo domniemanej woli uprawnionego do władania sprawą, prowadzący sprawę może żądać wynagrodzenia swoich wkładów tak, jak odbierający polecenie. W przypadkach § 679 roszczenie to przysługuje prowadzącemu sprawę także wtedy, gdy objęcie prowadzenia sprawy sprzeciwia się woli uprawnionego do władania sprawą.

k. c. 1375, a 1036, 1037, so 422.

§ 684. Jeżeli niema warunków, oznaczonych w § 683, uprawniony do władania sprawą ma obowiązek zwrócić prowadzącemu sprawę wszystko, co z jej prowadzenia uzyskał, podług przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia. Jeżeli uprawniony do władania sprawą prowadzenie jej zatwierdzi, prowadzącemu sprawę przysługuje roszczenie, określone w § 683.

§ 685. Prowadzącemu sprawę nie przysługuje roszczenie, jeżeli nie miał zamiaru żądać wynagrodzenia wkładów od uprawnionego do władania sprawą.

Jeżeli rodzice lub dalsi wstępni dają utrzymanie potomkom, albo ci ostatni pierwszym, w razie wątpliwości należy przyjąć, iż nie było zamiaru żądania wynagrodzenia od tego, kogo utrzymywali.

§ 686. Jeżeli prowadzący sprawę jest w błędzie co do osoby uprawnionego do władania sprawą, uprawnionym i zobowiązanym z prowadzenia sprawy jest ten, kto rzeczywiście jest uprawniony do władania sprawą.

§ 687. Przepisy §§ 677 do 686 nie mają zastosowania, gdy kto zatłwia cudzą sprawę w mniemaniu, iż jest jego własną.

Jeżeli kto z cudzą sprawą postępuje tak, jak ze swoją własną, chociaż wie, że nie ma do tego prawa, uprawniony do władania sprawą może dochodzić roszczeń, wypływających z §§ 677, 678, 681, 682. Jeżeli ich dochodzi, jest ze swej strony zobowiązany wobec prowadzącego sprawę podług zd. 1 § 684.

Tytuł dwunasty. Przechowywanie.

§ 688. Umowa o przechowanie zobowiązuje się przechowawcę przechować rzecz ruchomą, oddaną mu przez składającego.

k. c. 1915, 1918, a 957, so 472/1, r 2100, 2104.

§ 689. Wynagrodzenie za przechowanie uważa się za milcząco umówione, jeżeli według okoliczności przechowania można się spodziewać tylko za wynagrodzeniem.

k. c. 1917, a 969, so 472/2.

§ 690. Jeżeli przechowanie dokonywa się bezpłatnie, przechowawca odpowiada tylko za taką staranność, jakiej we własnych sprawach zwykł dokładać.

k. c. 1927—1929.

§ 691. W razie wątpliwości przechowawca nie ma prawa złożoną rzecz złożyć u trzeciego. Jeżeli złożenie u trzeciego jest

dozwolone, przechowawca odpowiada tylko za przewinienie, jakiego się dopuści przy złożeniu. Za przewinienie pomocnika odpowiada podług § 278.

a 965, r 2105.

§ 692. Przechowawca ma prawo zmienić umówiony sposób przechowania, jeżeli według okoliczności wolno mu przypuszczać, że składający, gdyby mu stan rzeczy był znany, byłby uznał zmianę za słuszną. Przed dokonaniem zmiany przechowawca ma donieść o tem składającemu i wyczekiwać jego postanowienia, jeśli tylko z odroczeniem nie jest połączone ryzyko.

§ 693. Jeżeli przechowawca celem przechowania poczyni wkłady, jakie według okoliczności za potrzebne wolno mu uważać, składający ma obowiązek wynagrodzić mu te wkłady.

k. c. 1947, a 967, so 473/1, r 2107.

§ 694. Składający ma wynagrodzić przechowawcy szkodę, jaka dla tego ostatniego powstaje wskutek właściwości złożonej rzeczy, chyba, że przy składaniu nie znał ani znać nie musiał jej właściwości grożącej niebezpieczeństwem, albo też o niej przechowawcy doniósł lub też ten ostatni i bez tego doniesienia o tej właściwości rzeczy wiedział.

k. c. 1947, a 967, so 473/2, r 2107.

§ 695. Składający może każdego czasu zażądać zwrotu rzeczy złożonej, nawet wtedy, gdy jest oznaczony czas trwania przechowania.

k c. 1944, a 962, so 475.

§ 696. Jeżeli czas trwania przechowania nie jest oznaczony, przechowawca może każdego czasu żądać odebrania zpowrotem rzeczy złożonej. Jeżeli czas jest oznaczony, może on żądać przed czasem odebrania rzeczy zpowrotem tylko wtedy, gdy zachodzi ważny ku temu powód.

a 962, 963, a 476.

§ 697. Zwrot złożonej rzeczy ma nastąpić w tem miejscu, w którym rzecz miało się przechować; przechowawca nie ma obowiązku odnoszenia rzeczy składającemu.

so 477.

§ 698. Jeżeli przechowawca użyje pieniędzy złożonych dla siebie, ma obowiązek oprocentować je od czasu użycia.

k. c. 1930, 1936.

§ 699. Składający winien uiścić umówione wynagrodzenie przy ukończeniu przechowania. Jeżeli wynagrodzenie jest okre-

ślone podług okresów czasu, należy je uiszczać po upływie każdego poszczególnego okresu.

Jeżeli przechowanie skończy się przed upływem przeznaczonego na nie czasu, przechowawca może, o ile z układu o wynagrodzenie co innego nie wynika, żądać części wynagrodzenia, odpowiadającej jego dotychczasowym świadczeniom.

§ 700. Jeżeli składa się rzeczy zamiennie w ten sposób, że na przechowawcę ma przejść ich własność, a ten ostatni ma być obowiązany do wydania zpowrotem rzeczy tego samego rodzaju, tej samej dobroci i ilości, natomiast stosuje się przepisy o pożyczce. Jeżeli składający zezwoli przechowawcy na zużycie złożonych rzeczy zamiennych, przepisy o pożyczce stosują się od tej chwili, w której przechowawca przywłaszczy sobie rzeczy. W obydwu atoli wypadkach w razie wątpliwości oznacza się czas i miejsce zwrotu podług przepisów dotyczących umowy o przechowanie.

W razie składania papierów wartościowych, układ tego rodzaju, jaki jest oznaczony w ust. 1, jest tylko wtedy ważny, gdy wyraźnie zostanie zawarty.

Ust. 1) k. c. 1932/2, a 959, so 481.

Tytuł trzynasty. Wniesienie rzeczy do utrzymujących gospody.

k. c. 1782.

§ 701. Utrzymujący gospodę, który zawodowo przyjmuje obcych w gospodę, winien gościowi, przyjętemu w wykonywaniu tego zawodu, wynagrodzić szkodę, którą gość ponosi wskutek utraty lub uszkodzenia wniesionych rzeczy. Nie ma obowiązku wynagrodzenia, jeżeli szkodę spowodował sam gość, jego towarzysz lub osoba, którą on przyjął do siebie, albo jeżeli szkoda powstała wskutek właściwości rzeczy lub siły wyższej.

Za wniesione uważa się te rzeczy, które gość oddał utrzymującemu gospodę albo ludziom tegoż, do przyjmowania rzeczy ustanowionym, albo których podług okoliczności za ustanowionych do tego uważać należało, lub też rzeczy, które złożył w miejscu, jakie mu oni wskazali, lub gdy nie było takiego wskazania, w miejscu, do tego przeznaczonem.

Przybicie obwieszczenia, że utrzymujący gospodę tej odpowiedzialności nie przyjmuje, jest bezskuteczne.

Ust. 1) k. c. 1783, 1784, 1952—1954, a 970, 1316, so 487, r 655.

Ust. 3) a 970a, so 489/2.

§ 702. Za pieniądze, papiery wartościowe i kosztowności odpowiada utrzymujący gospodę podług § 701 tylko do kwoty jednego tysiąca marek, chyba że, wiedząc o właściwości tych przedmiotów, przyjmie je do przechowania jako rzeczy wartościowe, albo przechowania odmówi, albo też szkoda powstanie z jego winy lub z winy jego ludzi.

a 970 a, so 488.

§ 703. Roszczenie, przysługujące gościowi na zasadzie §§ 701, 702, gaśnie, jeśli tylko gość, otrzymawszy wiadomość o zaginieniu lub uszkodzeniu, bezzwłocznie o tem nie doniesie utrzymującemu gospodę. Roszczenie nie gaśnie, jeżeli rzeczy oddano utrzymującemu gospodę do przechowania.

a 970 b, so 489.

§ 704. Utrzymujący gospodę ma na wniesionych rzeczach gościa prawo zastawu dla swych wierzytelności za mieszkanie i inne świadczenia, uskutecznione dla zaspokojenia potrzeb gościa, łącznie z wydatkami. Przepisy zd. 3 § 559 i §§ 560 do 563 o prawie zastawu wynajmującego, stosują się odpowiednio.

Przyw. 7 l. 6, a 970 c, so 491.

Tytuł czternasty. Spółka.

k. c. 1800 nast.

§ 705. Umową spółki zobowiązują się spółnicy wzajemnie popierać osiągnięcie wspólnego celu w sposób unową oznaczony, w szczególności uiszczać umówione wkładki.

k. c. 1832, 1842, a 1175, so 530, r 2126, 2127.

§ 706. W braku innego układu, spółnicy mają uiszczać równe wkładki.

Jeżeli ma się wnieść do spółki rzeczy zamienne lub zużywalne, należy w razie wątpliwości uważać, że mają się one stać wspólną własnością spółników. To samo obowiązuje względem rzeczy niezamiennych i nieużywalnych, jeżeli się je ma wnieść do spółki podług oszacowania, które nie jest przeznaczone tylko dla podziału zysków.

Wkładka spółnika może polegać także na świadczeniu usług.

Ust. 1) a 1184, so 531, 555 2, 574/2.

Ust. 2) k. c. 1851/2, a 1183.

§ 707. Spółnik nie jest obowiązany ani do podwyższenia umówionej wkładki, ani do uzupełnienia wpłaty, zmniejszonej wskutek straty.

a 1189.

§ 708. Spółnik przy wypełnianiu ciążących na nim zobowiązań, odpowiada tylko za taką staranność, jakiej we własnych sprawach zwykł dokładać.

so 538.

§ 709. Prowadzenie spraw spółki przysługuje wspólnie wszystkim spółnikom; dla każdej sprawy potrzeba przyzwolenia wszystkich spółników.

Jeżeli podług umowy spółki rozstrzygać ma większość głosów, należy w razie wątpliwości obliczać większość podług liczby spółników.

Ust. 1) k. c. 1859 l. 1, so 535, 534/1.

Ust. 2) so 534/2.

§ 710. Jeżeli w umowie spółki prowadzenie spraw zostało poruczone jednemu lub więcej ze spółników, spółnicy pozostali są wykluczeni od prowadzenia spraw. Jeżeli prowadzenie spraw zostało poruczone więcej spółnikom, stosują się odpowiednio przepisy § 709.

Zd. 1) k. c. 1860, a 1190, so 535.

Zd. 2) k. c. 1857, 1858.

§ 711. Jeżeli podług umowy spółki prowadzenie spraw należy do wszystkich albo do niektórych spółników w ten sposób, że każdy ma prawo sam jeden działać, może każdy sprzeciwić się przedsięwzięciu sprawy przez drugiego. W razie sprzeciwu musi się sprawę zaniechać.

k. c. 1857, so 535/2.

§ 712. Uchwałą jednomyślną albo w razie, gdy podług umowy spółki rozstrzyga większość głosów, uchwałą powziętą większością głosów pozostałych spółników, można odebrać spółnikowi udzielone mu w umowie spółki upoważnienie do prowadzenia spraw, jeżeli zachodzi ważny ku temu powód; takim powodem jest w szczególności ciężkie naruszenie obowiązków albo niezdolność do prawidłowego prowadzenia spraw.

Spółnik może także ze swojej strony wypowiedzieć prowadzenie spraw, jeżeli zachodzi ważny ku temu powód; stosują się odpowiednio przepisy ust. 2, 3 § 671 o poleceniu.

k. c. 1856, so 539.

§ 713. Prawa i obowiązki spółników, prowadzących sprawy, określają się podług przepisów §§ 664 do 670 o poleceniu, o ile tylko ze stosunku spółki co innego nie wynika.

a 1198, so 537, 538/3, 540.

§ 714. O ile spółnikowi według umowy spółki przysługuje upoważnienie do prowadzenia spraw, jest on w razie wątpliwości upoważniony także do zastępowania innych spółników wobec osób trzecich.

so 543/3.

§ 715. Jeżeli w umowie spółki spółnik jest upoważniony do zastępowania innych spółników wobec osób trzecich, można go pozbawić tego upoważnienia do zastępstwa tylko zgodnie z przepisem ust. 1 § 712 a jeżeli udzielono je łącznie z upoważnieniem do prowadzenia spraw, tylko razem z tem ostatniem.

§ 716. Nawet wtedy, gdy spółnik jest wyłączony od prowadzenia spraw, może on osobiście zasięgać wiadomości o sprawach spółki, wglądać w księgi czynności i papiery spółki i z nich sporządzać sobie przegląd majątku spółki.

Układ, wykluczający lub ograniczający to prawo, nie stanowi przeszkody w dochodzeniu tegoż prawa, jeżeli istnieje powód do przypuszczenia, iż prowadzenie spraw jest nierzetelne.

Ust. 1) so 541.

§ 717. Roszczeń, jakie przysługują spółnikom wzajemnie do siebie ze stosunku spółki, nie można przenosić. Wyjątek stanowią roszczenia, przysługujące spółnikowi z powodu prowadzenia przezeń spraw, o ile ich zaspokojenia można żądać przed rozliczeniem się, jako też roszczenia o udział w zyskach albo o to, co spółnikowi w razie rozliczenia będzie się należało.

a 1186.

§ 718. Wkładki spółników oraz przedmioty, nabyte dla spółki przez prowadzenie spraw, stają się wspólnym majątkiem spółników (majątek spółki).

Do majątku spółki należy także to, co się nabywa na zasadzie prawa, należącego do majątku spółki, albo jako wynagrodzenie za zniszczenie, uszkodzenie albo zabranie przedmiotu, należącego do majątku spółki.

Ust. 1) a 1192, so 594.

§ 719. Spółnik nie może rozporządzać swoim udziałem w majątku spółki i w poszczególnych przedmiotach należących do tegoż majątku; nie ma on prawa żądać podziału.

Dłużnik nie może potrącać wierzytelności, przysługującej mu przeciw poszczególnemu spółnikowi, z wierzytelności, należącej do majątku spółki.

Ust. 1) k. c. 1849, 1861. — Ust. 2) a 1203, r 2134, 2135.

§ 720. Dłużnik dopiero wtedy ma uznać za obowiązujące siebie, że wierzytelność nabyta podług ust. 1 § 718 należy do majątku spółki, gdy o tem otrzyma wiadomość; przepisy § 406 do 408 stosują się odpowiednio.

§ 721. Spółnik może żądać zamknięcia rachunków i rozdziału zysków i strat dopiero po rozwiązaniu spółki.

W razie spółki na dłuższy czas, zamknięcie rachunków i rozdziału zysków należy w razie wątpliwości dokonywać z końcem każdego roku obrotowego.

a 1199.

§ 722. Jeżeli udziały spółników w zysku i stracie nie są oznaczone, każdy spółnik, bez względu na rodzaj i wysokość swojej wkładki, ma równy udział w zysku i stracie.

Jeżeli jedynie tylko udział w zysku albo w stracie jest oznaczony, oznaczenie to w razie wątpliwości obowiązuje tak dla zysku, jak dla straty.

k. c. 1853, 1855, a 1193, 1195, so 533.

§ 723. Jeżeli spółki nie zawiazano na pewien czas oznaczony, każdy spółnik może ją każdego czasu wypowiedzieć. Jeżeli czas trwania jest oznaczony, wypowiedzenie jest dopuszczalne przed upływem czasu, skoro zajdzie ważny ku temu powód; taki powód zachodzi w szczególności wtedy, gdy inny spółnik rozmyślnie lub z ciężkiego niedbalstwa naruszy istotny obowiązek, ciążyący na nim podług umowy spółki, albo gdy wypełnienie takiego obowiązku stanie się niemożliwym. Na takiej samej podstawie dopuszczalne jest wypowiedzenie bez dotrzymywania czasokresu, jeżeli czasokres wypowiedzenia jest oznaczony.

Nie wolno wypowiedzieć nie w porę, chyba że zachodzi ważny powód do wypowiedzenia nie w porę. Jeżeli spółnik wypowiada bez takiego powodu nie w porę, winien wynagrodzić pozostałym spółnikom szkodę stąd powstającą.

Nieważnym jest układ, którym wyklucza się prawo wypowiedzenia albo się je wbrew tym przepisom ogranicza.

Ust. 1) k. c. 1869—1871, a 1212, 1213, so 546.

Ust. 2) so 546/2.

§ 724. Jeżeli spółkę zawiazano na czas życia spółnika, można ją wypowiedzieć w taki sam sposób, jak spółkę zawiazaną na czas nieoznaczony. To samo obowiązuje, gdy spółkę po upływie oznaczonego czasu milcząco dalej się przedłuża.

so 546.

§ 725. Jeżeli wierzyciel spółnika uzyskał zajęcie udziału spółnika w majątku spółki, może wypowiedzieć spółkę bez dotrzymania czasokresu wypowiedzenia, o ile tytuł dłużny nie jest tylko tymczasowo wykonalny.

Dopóki trwa spółka, wierzyciel nie może dochodzić praw spółnika, ze stosunku spółki wypływających, z wyjątkiem roszczenia o udział w zyskach.

so 541'2.

§ 726. Spółka kończy się, gdy unowiony cel został osiągnięty albo gdy osiągnięcie tegoż stało się niemożliwym.

k. c. 1841, 1865, l. 2, a 1205.

§ 727. O ile z umowy spółki co innego nie wynika, rozwiązuje się spółka wskutek śmierci jednego ze spółników.

W wypadku rozwiązania spadkobierca zmarłego spółnika winien bezzwłocznie donieść pozostałym spółnikom o jego śmierci, a jeżeli z opóźnieniem połączone jest niebezpieczeństwo, prowadzić dalej sprawy, poruczone jego spadkodawcy na zasadzie umowy spółki, dopóki pozostali spółnicy razem z nim nie będą mogli w inny sposób postarać się o załatwienie sprawy. Pozostali spółnicy są w równej mierze obowiązani do tymczasowego dalszego prowadzenia poruczonych im spraw. O tyle spółkę uważa się za nadal istniejącą.

Ust. 1) k. c. 1865 l. 3, 1868, a 1206—1209, so 545 l. 2, 572/2.

§ 728. Spółka rozwiązuje się przez otwarcie upadłości względem majątku spółnika. Przytem stosują się przepisy zd. 2, 3 ust. 2 § 727.

k. c. 1865 l. 4, a 1210, so 545 l. 3.

§ 729. Jeżeli spółka rozwiąże się w inny sposób, aniżeli przez wypowiedzenie, prawo do prowadzenia spraw, nadane spółnikowi w umowie spółki, uważa się mimo to za istniejące nadal na jego korzyść, dopóki nie otrzyma on wiadomości o rozwiązaniu spółki albo nie będzie musiał o niem wiedzieć.

so 547.

§ 730. Po rozwiązaniu spółki następuje rozliczenie pomiędzy spółnikami co do jej majątku.

O ile cel rozliczenia wymaga, spółkę uważa się za istniejącą nadal dla ukończenia spraw będących w toku, dla wymaganego w tym celu nawiązania nowych spraw, oraz dla utrzymania i zarządu majątku spółki. Jednakowoż, o ile z umowy nic innego nie wynika, prawo do prowadzenia spraw, przysługujące spółnikowi

podług umowy spółki, gaśnie z rozwiązaniem spółki; od chwili rozwiązania prowadzenie spraw przysługuje wszystkim spółnikom wspólnie.

Ust. 1) k. c. 1872.

Ust. 2) zd. 2) so 550.

§ 731. W braku innego układu, przeprowadza się rozliczenie podług §§ 732 do 735. Zresztą obowiązują względem podziału przepisy o wspólności.

a 1215.

§ 732. Przedmioty, które spółnik oddał spółce do używania, należy mu zwrócić. Nie może on żądać wynagrodzenia za przedmiot, który przypadkowo ubył lub pogorszył się.

a 1192.

§ 733. Z majątku spółki należy przedewszystkiem spłacić wspólne długi nie wyłączając tych, które wobec wierzycieli są pomiędzy spółnikami podzielone, albo za które jednemu spółnikowi odpowiadają pozostali spółnicy jako dłużnicy. Jeżeli dług nie jest jeszcze wymagalny albo jest sporny, należy zatrzymać to, co jest potrzebne do uiszczenia.

Z majątku spółki, pozostałego po spłaceniu długów, należy zwrócić wpłaty. Za wpłaty, wniesione nie w pieniądzech, należy zwrócić wartość, jaką miały w czasie wniesienia. Za wpłaty, które polegały na świadczeniu usług albo na pozostawieniu używania przedmiotu, nie można żądać wynagrodzenia.

Celem spłaty długów i zwrotu wpłat, należy, o ile to potrzebne, spieniężyć majątek spółki.

Ust. 1) a 1193, 1194.

§ 734. Jeżeli po uiszczeniu wspólnych długów i po zwrocie wpłat okaże się nadwyżka, należy ona do spółników podług stosunku ich udziałów w zysku.

a 1193, so 549/1.

§ 735. Jeżeli majątek spółki nie wystarcza na uiszczenie wspólnych długów i na zwrot wpłat, spółnicy odpowiadają za niedobór w tym stosunku, w jakim mają ponosić stratę. Jeżeli od jednego spółnika nie można otrzymać przypadającej na niego wkładki, ubytek winni pokryć pozostali spółnicy w tym samym stosunku.

a 1197, so 549/2.

§ 736. Jeżeli w unowie spółki postanowiono, że w razie, gdy jeden ze spółników wypowie ją lub umrze albo gdy względem jego

majątku zostanie otwartą upadłość, spółka między pozostałymi spółnikami ma trwać dalej, natenczas skoro zdarzenie takie zajdzie, występuje ze spółki spółnik, w którego osobie zdarzenie to ma swe źródło.

k. c. 1868, a 1207.

§ 737. Jeżeli w unowionej spółce postanowiono, że w razie, gdy jeden spółnik ją wypowie, spółka między pozostałymi spółnikami ma trwać dalej, natenczas można wykluczyć ze spółki tego spółnika, w którego osobie ma swe źródło okoliczność, upoważniająca pozostałych spółników do wypowiedzenia podług zd. 2, ust 1, § 723. Prawo wykluczenia przysługuje wspólnie pozostałym spółnikom. Wykluczenie następuje przez oświadczenie wobec spółnika, którego ma się wykluczyć.

§ 738. Jeżeli spółnik występuje ze spółki, udział jego w majątku spółki przyrasta pozostałym spółnikom. Ci ostatni mają obowiązek zwrócić mu, stosownie do § 732 te przedmioty, które on spółce oddał do używania, zwolnić go od wspólnych długów i wypłacić mu to, co byłby otrzymał przy rozliczeniu, gdyby w chwili jego wystąpienia spółkę rozwiązano. Jeżeli wspólne długi nie są jeszcze wymagalne, pozostali spółnicy zamiast zwolnić występującego spółnika, mogą dać mu zabezpieczenie.

W razie potrzeby, wartość majątku spółki należy zbadać przez oszacowanie.

§ 739. Jeżeli wartość majątku spółki nie wystarcza na pokrycie wspólnych długów i wpłat, występujący spółnik odpowiada wobec pozostałych spółników za niedobór w stosunku do swego udziału w stracie.

§ 740. Spółnik, który wystąpił, uczestniczy w zyskach i stratach, wynikających ze spraw, jakie w czasie jego wystąpienia były w toku. Pozostali spółnicy mają prawo pokonać te sprawy w sposób wedle ich uznania najkorzystniejszy.

Spółnik, który wystąpił, może żądać z końcem każdego roku obrotowego rachunku ze spraw w tym czasie zakończonych, wypłaty należnej mu kwoty i wyjaśnienia o stanie spraw, jeszcze się toczących.

Tytuł piętnasty. Wspólność.

§ 741. Jeżeli pewne prawo przysługuje wspólnie więcej osobom, mają zastosowanie, o ile nic innego z ustawy nie wpływa, przepisy §§ 742 do 758 (wspólność według części ułamkowych).

a 825.

§ 742. W razie wątpliwości należy przyjąć, że uczestnikom przysługują równe udziały.

a 839, s 646/2, r 545, 554.

§ 743. Każdemu uczestnikowi należy się odpowiadająca jego udziałowi ułamkowa część owoców.

Każdy uczestnik ma prawo o tyle używać wspólnego przedmiotu, o ile współużywanie, przysługujące pozostałym uczestnikom, nie dozna przez to uszczerbku.

Ust. 1) a 839, r 545, 554.

§ 744. Zarząd wspólnym przedmiotem przysługuje wszystkim uczestnikom wspólnie.

Każdy uczestnik ma prawo wydawać potrzebne do utrzymania przedmiotu zarządzenia bez przyzwolenia innych uczestników; może żądać od nich, aby mu zgóry udzielili zezwolenia na takie zarządzenie.

Ust. 1) a 833, s 647.

§ 745. Większością głosów można uchwalić prawidłowy, odpowiadający właściwości wspólnego przedmiotu sposób zarządu i używania. Większość głosów oblicza się według wielkości udziałów.

O ile zarząd i używanie nie są unormowane umową lub uchwałą większości, każdy uczestnik może żądać zarządu i używania odpowiadającego, podług słusznej oceny, interesom wszystkich uczestników.

Istotnej zmiany przedmiotu nie można ani uchwalić ani żądać. Służącego poszczególnemu uczestnikowi prawa do ułamkowej, jego udziałowi odpowiadającej części użytków nie można uszczuplić bez jego przyzwolenia.

Ust. 1) a 833, s 647/3.

Ust. 3) a 834, 835, r 548, 555.

§ 746. Jeżeli uczestnicy unormowali zarząd i używanie wspólnego przedmiotu, powzięte postanowienie jest skuteczne także dla ich następców szczególnych oraz przeciw nim.

§ 747. Każdy uczestnik może rozporządzać swoim udziałem. Wspólnym przedmiotem, jako całością, uczestnicy mogą tylko wspólnie rozporządzać.

a 829, s 646/3, 648/3, 653/3, r 547—549, 555, 556, 1314.

§ 748. Każdy uczestnik jest obowiązany wobec innych uczestników ponosić w stosunku do swego udziału ciężary wspólnego

przedmiotu, oraz koszty utrzymywania, zarządu i wspólnego używania.

s 649.

§ 749. Każdy uczestnik może każdego czasu żądać zniesienia wspólności.

Jeżeli prawo żądania zniesienia zostanie wykluczone na mocy układu na zawsze lub na pewien czas, można mimo to żądać zniesienia, jeżeli zachodzi ważny ku temu powód. Jeżeli czasokres do wypowiedzenia zostanie oznaczony, można pod takim samym warunkiem żądać zniesienia bez dotrzymania czasokresu.

Nieważnym jest układ, mocą którego wbrew tym przepisom wyklucza się lub ogranicza prawa żądania zniesienia.

Ust. 1) k. c. 815, a 830, 831, s 650, 653/3, 556, 1313 l. 2, 550.

§ 750. Jeżeli uczestnicy wykluczyli na pewien czas prawo żądania zniesienia wspólności, w razie wątpliwości układ traci moc obowiązującą z chwilą śmierci jednego z uczestników.

a 832.

§ 751. Jeżeli uczestnicy wykluczyli na zawsze albo na pewien czas prawo żądania zniesienia wspólności, albo jeżeli oznaczyli czasokres do wypowiedzenia, układ jest skuteczny także dla następców szczególnych oraz przeciw nim. Jeżeli wierzyciel uzyskał zajęcie udziału uczestnika, może, bez względu na układ, żądać zniesienia wspólności, o ile tytuł dłużny nie jest tylko tymczasowo wykonalny.

a 831, r 550.

§ 752. Zniesienie wspólności skutecznia się przez podział w naturze, jeżeli przedmiot wspólny, albo w razie istnienia więcej wspólnych przedmiotów, wszystkie te przedmioty dadzą się podzielić bez zmniejszenia ich wartości na części jednakiego rodzaju, odpowiadające udziałom uczestników. Rozdział równych części pomiędzy uczestników dokonywa się przez losowanie.

zd. 1) a 841, 842, s 651, 654/2, r 551, 552 uwaga, 556, 1315, 1322, 1332.

zd. 2) s 611.

§ 753. Jeżeli podział w naturze jest wykluczony, zniesienie wspólności skutecznia się przez sprzedaż wspólnego przedmiotu podług przepisów o sprzedaży zastawy, przy gruntach zaś przez przetarg przymusowy oraz przez rozdział uzyskanej kwoty. Jeżeli zbycie osobie trzeciej jest niedopuszczalne, należy przedmiot sprzedać przez przetarg pomiędzy uczestnikami.

Jeżeli usiłowanie sprzedaży przedmiotu nie osiągnęło skutku, każdy uczestnik może żądać jej ponowienia; ma on jednak ponieść koszty w razie nieudania się powtórnego usiłowania.

Ust. 1) k. c. 1686, 1687, a 843, s 612, 651, r 393, 394, 1324.

§ 754. Sprzedaż wierzytelności wspólnej jest tylko wtedy dopuszczalna, gdy jej nie można jeszcze ściągnąć. Jeżeli ściągnięcie jest możliwe, każdy uczestnik może żądać wspólnego ściągnięcia.

§ 755. Jeżeli uczestnicy odpowiadają jako dłużnicy łączni za zobowiązanie, które zgodnie z § 748 mają wypełnić stosunkowo do udziałów albo które zaciągnęli celem wypełnienia takiego zobowiązania, każdy uczestnik może przy zniesieniu wspólności żądać, aby dług został uiszczony ze wspólnego przedmiotu.

Roszczenia można dochodzić także przeciw następcom szczególnym.

O ile dla uiszczenia długu potrzebną jest sprzedaż wspólnego przedmiotu, winna ona nastąpić podług § 753.

§ 756. Jeżeli jeden uczestnik ma do drugiego wierzytelność opartą na wspólności, może przy zniesieniu wspólności żądać, aby jego wierzytelność uiszczoną została z tej części wspólnego przedmiotu, która przypada dłużnikowi. Przytem stosują się przepisy ust. 2, 3, § 755.

§ 757. Jeżeli przy zniesieniu wspólności przedmiot wspólny przydzielony zostanie jednemu z uczestników, obowiązany jest do dania rękojmi w stosunku do swojego udziału z powodu braku w prawie lub z powodu wady rzeczy, każdy z pozostałych uczestników, w taki sam sposób, jak sprzedawca.

§ 758. Roszczenie o zniesienie wspólności nie podlega przedawnieniu.

Tytuł szesnasty. Renta dożywotna.

k. c. 1909—1914, 1964/2 l. 4.

§ 759. Kto jest obowiązany do dostarczania renty dożywotnej, ma w razie wątpliwości uiszczać rentę przez czas życia wierzyciela.

Przeznaczona na rentę kwota jest w razie wątpliwości roczną kwotą renty.

k. c. 1971, a 1284, so 516.

§ 760. Rentę dożywotną należy uiszczać zgóry.

Rentę pieniężną należy płacić zgóry za trzy miesiące; w razie innej renty, okres czasu, za który zgóry należy ją uiścić, oznacza się podług rodzaju i celu renty.

Jeżeli wierzyciel dożył początku okresu czasu, za który ma się rentę zgóry uiścić, należy mu się cała kwota, na ten okres czasu przypadająca.

Ust. 1) a 1285, so 518.

Ust. 3) k. c. 1980.

§ 761. Dla ważności umowy, którą przyrzeka się rentę dożywotną, potrzeba, by udzielono przyrzeczenie na piśmie, o ile inna forma nie jest przepisana.

k. c. 1969, so 517.

Tytuł siedemnasty. Gra. Zakład.

k. c. 1964/2 l. 3 .

§ 762. Gra lub zakład nie stanowią podstawy zobowiązania. Tego, co świadczone na podstawie gry albo zakładu, nie można żądać zpowrotem z tego powodu, iż zobowiązanie nie istniało.

Te przepisy stosują się także do układu, którym przegrywający, w celu wypełnienia długu z gry lub zakładu, zaciąga wobec wygrywającego jakieś zobowiązanie, w szczególności do uznania długu.

k. c. 1965, 1967, a 1174/2, 1270, so 513, r 1666, 2014, l. 3, 2019.

Ust. 2) so 514.

§ 763. Umowa loteryjna lub umowa o rozegrane są wiążące, jeżeli loteria lub gra na rozegrane zostały zatwierdzone przez władzę państwową. W innych przypadkach stosuje się przepisy § 762.

a 1273, so 515.

§ 764. Jeżeli umowę o dostawę towarów lub papierów wartościowych, zawiera się w tym zamiarze, żeby przegrywający zapłacił wygrywającemu różnicę między ceną umówioną a ceną giełdową lub targową w czasie dostawy, umowę taką należy uważać za grę. To samo obowiązuje także wtedy, gdy tylko jedna strona działa w tym zamiarze, aby zapłacono różnicę, ale druga strona wie o tym zamiarze albo wiedzieć musi.

Tytuł osmnasty. Poręczenie.

§ 765. Umową poręczenia zobowiązuje się poręczyciel wobec wierzyciela osoby trzeciej do odpowiedzialności za wypełnienie zobowiązania tej trzeciej osoby.

Można poręczyć także za zobowiązanie przyszłe albo warunkowe.

Ust. 1) k. c. 2011, a 1344, 1346, so 492.

§ 766. Do ważności umowy poręczenia potrzeba, aby udzielono pisemne oświadczenie poręczenia. Jeżeli poręczyciel wypełni główne zobowiązanie, brak pisemnej formy zostaje przez to wyrównany.

a 1346/2, so 493, r 1562.

§ 767. Dla zobowiązania poręczyciela rozstrzygający jest każdorazowy stan zobowiązania głównego. Obowiązuje to w szczególności także wtedy, gdy zobowiązanie główne zmienia się wskutek winy lub zwłoki ze strony głównego dłużnika. Wskutek czynności prawnej, jaką główny dłużnik dokonuje po przyjęciu poręczenia, nie zwiększa się zobowiązanie poręczyciela.

Poręczyciel odpowiada za koszty wypowiedzenia i koszty dochodzenia prawa, do których zwrotu główny dłużnik jest wobec wierzyciela obowiązany.

Ust. 1) 1287, r 1301/2, 2013, 2016, a 1351, 1363, so 494/1, 499, r. 1557, 1560.

§ 768. Poręczyciel może korzystać z ekscypcji, które przysługują głównemu dłużnikowi. W razie śmierci głównego dłużnika, poręczyciel nie może powoływać się na to, że odpowiedzialność spadkobiercy za zobowiązanie jest ograniczoną.

Poręczyciel nie traci ekscypcji przez to, że główny dłużnik ekscypcji się zrzeka.

Ust. 1) k. c. 2036, so 506.

§ 769. Jeżeli więcej osób poręcza za to samo zobowiązanie, odpowiadają one jako dłużnicy łączni, nawet wtedy, gdy nie przyjmują poręczenia wspólnie.

k. c. 2025—2027, a 1359, so 497, r 1558 l. 5.

§ 770. Poręczyciel może odmówić zaspokojenia wierzyciela, dopóki główny dłużnik ma prawo zacepienia czynności prawnej, na której opiera się jego zobowiązanie.

Takie samo prawo przysługuje poręczycielowi, dopóki wierzyciel może uzyskać zaspokojenie przez potrącenie swego roszczenia z wymagalnym roszczeniem głównego dłużnika.

Ust. 2) k. c. 1294, so 121.

§ 771. Poręczyciel może odmówić zaspokojenia wierzyciela, dopóki wierzyciel nie usiłował bezskutecznie przeprowadzić egze-

kucji przeciw głównemu dłużnikowi (ekscepcja skargi uprzedniej).
k. c. 2021, 2022, a 1355, so 495, r 1558.

§ 772. Jeżeli poręczenie istnieje dla wierzytelności pieniężnej, należy ustłować przeprowadzić egzekucję na rzeczach ruchomych głównego dłużnika w miejscu jego zamieszkania, a jeżeli główny dłużnik posiada przedsiębiorstwo przemysłowe, które ma swą siedzibę w innym miejscu, także w tem miejscu, w braku zaś zamieszkania i w braku przedsiębiorstwa przemysłowego, w miejscu jego pobytu.

Jeżeli wierzyciel ma prawo zastawu lub prawo zatrzymania ruchomej rzeczy głównego dłużnika, musi także z tej rzeczy poszukiwać zaspokojenia. Jeżeli wierzyciel ma takie prawo na rzeczy także dla innej wierzytelności, obowiązuje ten przepis tylko wtedy, gdy obie wierzytelności mają pokrycie w wartości rzeczy.

Ust. 2) a 1360, so 495/2.

§ 773. Ekscepcja skargi uprzedniej jest wykluczona:

- 1) jeżeli poręczyciel zrzekł się ekscepcji, w szczególności, gdy poręczył jako dłużnik bezpośredni;
- 2) jeżeli dochodzenie prawa przeciw głównemu dłużnikowi jest istotnie utrudnione z tego powodu, że główny dłużnik po przyjęciu poręczenia zmienił zamieszkanie, siedzibę przedsiębiorstwa przemysłowego lub miejsce pobytu;
- 3) jeżeli względem majątku głównego dłużnika została otwarta upadłość;
- 4) jeżeli istnieje podstawa do przypuszczenia, że egzekucja na majątku dłużnika głównego nie doprowadzi do zaspokojenia wierzyciela.

W przypadkach 1, 3, 4 ekscepcja jest dopuszczalna o tyle, o ile wierzyciel może uzyskać zaspokojenie z ruchomej rzeczy głównego dłużnika, na której ma prawo zastawu lub prawo zatrzymania; przytem stosuje się przepis zd. 2 ust. 2 § 772.

ad 1) k. c. 2021, a 1357, so 496

ad 2) k. c. 2023/2.

ad 3) a 1356.

§ 774. O ile poręczyciel zaspokoi wierzyciela, przechodzi na niego wierzytelność wierzyciela do głównego dłużnika. Przejścia nie można dochodzić ze szkodą dla wierzyciela. Zarzuty głównego dłużnika wynikające ze stosunku prawnego, istniejącego między nim a poręczycielem, pozostają nienaruszone.

W polporęczyciele odpowiadają w stosunku do siebie tylko podług § 426.

Ust. 4) k. c. 1251 l. 3, 2028, 2029, a 1358, so 505, r 1561, 1558 l. 2, 3, 1559.

Ust. 2) k. c. 2033.

§ 775. Jeżeli poręczyciel poręczył na skutek polecenia głównego dłużnika albo jeżeli podług przepisów o prowadzeniu spraw bez polecenia z powodu przyjęcia poręczenia przysługują mu prawa odbierającego polecenie przeciw głównemu dłużnikowi, może żądać od głównego dłużnika zwolnienia z poręczenia:

- 1) jeżeli stosunki majątkowe głównego dłużnika pogorszyły się w sposób istotny;
- 2) jeżeli dochodzenie prawa przeciw głównemu dłużnikowi jest w sposób istotny utrudnione z tego powodu, że główny dłużnik po przyjęciu poręczenia zmienił zamieszkanie, siedzibę przedsiębiorstwa przemysłowego lub iniejsce pobytu;
- 3) jeżeli główny dłużnik jest w zwłoce ze spełnieniem swego zobowiązania;
- 4) jeżeli wierzyciel uzyskał przeciw poręczycielowi wykonalny wyrok zasądzaący na wypełnienie.

Jeżeli zobowiązanie główne nie jest jeszcze wymagalne, główny dłużnik może, zamiast zwalniać poręczyciela, dać mu zabezpieczenie.

Ust. 1) k. c. 2014/1, so 512.

ad 3) k. c. 2039, so 512 l. 2

Ust. 2) a 1364, 1365, r 1560, 1558 l. 4.

§ 776. Jeżeli wierzyciel zrzeknie się połączanego z wierzytelnością prawa pierwszeństwa, istniejącej dla niej hipoteki, istniejącego dla niej prawa zastawu albo prawa przeciw współporęczycielowi, poręczyciel jest wolny, o ile według § 774 mógłby uzyskać wynagrodzenie z prawa, którego zrzeczono się. Przepis ten obowiązuje także wtedy, gdy prawo, którego zrzeczono się, powstało dopiero po przyjęciu poręczenia.

a 1360, so 509, r 1557, 1560, k. c. 1287/3, a 1363, 1364, r 1560, r 1558 l. 4

§ 777. Jeżeli poręczyciel za istniejące zobowiązanie poręczył na czas oznaczony, po upływie tego oznaczonego czasu jest on wolny, jeśli tylko wierzyciel nie wdroży bezwzględnie kroków celem ściągnięcia wierzytelności podług § 772, postępowania bez isto-

tnego opóźnienia dalej nie prowadzi i bezwzględnie po ukończeniu postępowania poręczycielowi nie doniesie, że wypełnienia od niego wymaga. Jeżeli poręczycielowi nie przysługuje ekscepcja skargi uprzedniej, po upływie oznaczonego czasu jest on wolny, jeśli tylko wierzyciel bezwzględnie nie uczyni mu takiego doniesienia.

Jeżeli doniesienie uczyniono na czas, odpowiedzialność poręczyciela ogranicza się w przypadku zd. 1 ust. 1 do tego zakresu, jaki ma zobowiązanie główne w czasie ukończenia postępowania, w przypadku zaś zd. 2 ust. 1 do tego zakresu, jaki ma zobowiązanie główne w chwili upływu oznaczonego czasu.

Ust. 1) a 1363, 1364, so 502, r 1557, 1560, 1558 l. 4.

§ 778. Kto poleca drugiemu, aby we własnym imieniu i na własny rachunek udzielił trzeciemu kredytu, odpowiada odbierającemu polecenie za zobowiązanie trzeciego, z udzielenia kredytu powstające, jako poręczyciel.

so 408

Tytuł dziewiętnasty. Uгода.

§ 779. Umowa, którą uchyla się spór lub niepewność stron co do stosunku prawnego przez obopólne ustępstwo (ugoda), jest bezskuteczna, jeżeli służący za podstawę stan rzeczy, który podług treści umowy przyjęto za niewątpliwy, nie odpowiada rzeczywistemu stanowi rzeczy, a spór albo niepewność nie byłyby powstały, gdyby stan rzeczy był znany.

Narówni z niepewnością co do stosunku prawnego stoi przypuszczenie, że zrealizowanie roszczenia nie jest pewne.

k. c. 2044, 2053, 2055, 2056, a 1380, 1385.

Tytuł dwudziesty. Przyrzeczenie długu.

Uznanie długu.

§ 780. Do ważności umowy, którą przyrzeka się jakieś świadczenie w ten sposób, że przyrzeczenie ma samoistnie stworzyć zobowiązanie (przyrzeczenie długu), potrzebne jest danie przyrzeczenia pisemnego, o ile nie jest przepisana inna forma.

§ 781. Dla ważności umowy, którą uznaje się istnienie zobowiązania (uznanie długu), potrzebne jest danie oświadczenia pisemnego, zawierającego uznanie. Jeżeli do ustanowienia zobowiązania, przepisana jest inna forma, natenczas ta forma potrzebną jest dla umowy o uznanie.

k. c. 1337, 1338.

§ 782. Jeżeli przyrzeczenie długu albo uznanie długu przychodzi do skutku na podstawie rozrachunku albo w drodze ugody, nie potrzeba zachowania formy pisemnej przepisanej w §§ 780, 781.

Tytuł dwudziesty pierwszy. **Przekaz.**

§ 783. Jeżeli kto wręcza trzeciemu dokument, w którym zleca drugiemu, aby pieniądze, papiery wartościowe lub inne rzeczy zamienne świadczył trzeciemu, natenczas ten trzeci jest upoważniony do odebrania świadczenia we własnym imieniu od tego, komu przekaz wykonać zlecono; ten, komu przekaz wykonać zlecono, jest upoważniony do świadczenia odbierającemu przekaz na rachunek przekazującego.

a 1400, so 466.

§ 784. Jeżeli ten, komu przekaz wykonać zlecono, przyjmie go, obowiązany jest wobec odbierającego przekaz do świadczenia; może on przeciwstawić ostatniemu tylko takie zarzuty, które dotyczą ważności przyjęcia, albo wynikają z treści przekazu lub z treści przyjęcia, albo przysługują bezpośrednio temu, komu przekaz wykonać zlecono, przeciw odbierającemu przekaz.

Przyjęcie następuje zapomocą wzmianki na przekazie. Jeżeli wzmiankę umieszczono na przekazie przed wręczeniem odbiorcy przekazu, przyjęcie staie się skuteczne wobec niego dopiero od chwili wręczenia.

Ust. 1) a 1400, so 468.

§ 785. Ten, komu przekaz wykonać zlecono, jest obowiązany do świadczenia tylko za wręczeniem mu przekazu.

§ 786. Roszczenie odbierającego przekaz przeciwko temu, komu przekaz wykonać zlecono, wynikające z przyjęcia, przedawnia się w trzech latach.

§ 787. W razie przekazu na poczet długu, ten komu przekaz wykonać zlecono, zostaje zwolnionym od długu do wysokości wykonanego przezeń świadczenia.

Stąd jedynie, iż ten, komu przekaz wykonać zlecono, jest dłużnikiem przekazującego, nie wypływa obowiązek przyjęcia przekazu ani też obowiązek świadczenia na rzecz odbierającego przekaz.

Ust. 2) a 1401.

§ 788. Jeżeli przekazujący wydaje przekaz w tym celu, aby ze swej strony wykonać świadczenie na rzecz odbierającego przekaz, zostaje świadczenie wykonane dopiero z chwilą, w której ten,

komu przekaz wykonać zlecono, wykonał je na rzecz odbierającego przekaz, a to nawet wtedy, gdy ten, komu przekaz wykonać zlecono, przyjmie ów przekaz.

so 467/1.

§ 789. Jeżeli ten, komu przekaz wykonać zlecono, przed nadejściem czasu świadczenia odmówi przyjęcia przekazu albo też odmówi świadczenia, odbierający przekaz winien bezzwłocznie donieść o tem przekazującemu. To samo obowiązuje, gdy odbierający przekaz nie chce lub nie może dochodzić praw z przekazu.

so 469.

§ 790. Przekazujący może odwołać przekaz wobec tego, komu przekaz wykonać zlecono, dopóki ten, komu przekaz wykonać zlecono, nie przyjmie owego przekazu wobec odbierającego go albo dopóki nie wykona świadczenia. To samo obowiązuje także wtedy, gdy przekazujący przez odwołanie postąpiłby wbrew zobowiązaniu, jakie ma wobec odbierającego przekaz.

a 1403, so 470.

§ 791. Przekaz nie gaśnie przez to, że jeden z uczestników umrze lub stanie się niezdolnym do działania.

a 1403.

§ 792. Odbierający przekaz może przez umowę z trzecim przenieść przekaz na tego trzeciego nawet wtedy, gdy przekaz jeszcze nie został przyjęty. Do świadczenia przeniesienia potrzeba formy pisemnej. Do przeniesienia wymaga się wreczenia przekazu trzeciemu.

Przekazujący może przeniesienie wykluczyć. Wykluczenie jest skuteczne wobec tego, komu przekaz wykonać zlecono, tylko wtedy, gdy albo jest ono widoczne z przekazu albo gdy je przekazujący podał do wiadomości temu, komu przekaz wykonać zlecono, zanim tenże ów przekaz przyjął lub świadczenie wykonał.

Jeżeli ten, komu przekaz wykonać zlecono, przyjmie go wobec nabywcy, nie może wysnuwać zarzutów ze stosunku prawnego, istniejącego między nim a odbierającym przekaz. Poza tem do przeniesienia przekazu stosują się odpowiednio przepisy o przelewie wierzytelności.

Tytuł dwudziesty drugi. **Zapis długu na okaziciela.**

§ 793. Jeżeli kto wystawi dokument, w którym przyrzeka świadczenie okazicielowi dokumentu (zapis długu na okaziciela), okaziciel może żądać od niego świadczenia, stosownie do przyrze-

czenia, chyba że nie ma prawa rozporządzać dokumentem. Wystawca staje się wolnym od ciężącego na nim zobowiązania także w razie świadczenia do rąk okaziciela, który nie ma prawa do rozporządzania.

Ważność podpisu można uczynić zawisłą od zachowania szczególnej formy, przez zamieszczenie w dokumencie odnośnego postanowienia. Za podpis starczy podpisanie nazwiska, dokonane w drodze mechanicznego powielenia.

§ 794. Z zapisu długu na okaziciela staje się wystawca zobowiązany także wtedy, gdy mu ów zapis skradziono lub też ten zaginął albo wogóle dostał się w obieg wbrew jego woli.

Na skuteczność zapisu długu na okaziciela nie ma wpływu okoliczność, że dokument wydano wtedy, gdy wystawca już umarł albo stał się niezdolnym do działania.

§ 795. Wystawione w kraju zapisy długu na okaziciela, które zawierają przyrzeczenie zapłaty pewnej oznaczonej sumy pieniężnej, wolno wypuszczać w obieg tylko za zatwierdzeniem władzy państwowej.

Zatwierdzenia udziela władza centralna Państwa.¹⁾ Udzielenie zatwierdzenia i wydanie postanowień, pod jakimi ono następuje, winny być obwieszczone w Monitorze Polskim.²⁾

Zapis długu, który dostał się w obieg bez zatwierdzenia władzy państwowej, jest nieważny: wystawca winien wynagrodzić okazicielowi szkodę, jaka przez takie wydanie powstała.

Przepisy te nie stosują się do zapisów długu, wydanych przez Państwo.³⁾

§ 796. Wystawca może przeciwstawić okazicielowi zapisu długu tylko takie zarzuty, które dotyczą ważności wystawienia albo wynikają z treści dokumentu albo też przysługują wystawcy bezpośrednio przeciw okazicielowi.

§ 797. Wystawca jest obowiązany do świadczenia tylko za wręczeniem mu zapisu długu. Z wręczeniem nabywa on prawo własności dokumentu nawet wtedy, gdy okaziciel nie ma prawa nim rozporządzać.

¹⁾ W oryginale: Die Genehmigung wird durch die Zentralbehörde des Bundesstaates erteilt, in dessen Gebiet der Aussteller seinen Wohnsitz oder seine gewerbliche Niederlassung hat.

²⁾ W oryginale: durch den deutschen Reichsanzeiger.

³⁾ W oryginale: die vom Reiche oder einem Bundesstaat ausgegeben werden.

§ 798. Jeżeli zapis długu na okaziciela wskutek uszkodzenia albo zniekształcenia staje się niezdolnym do dalszego obiegu, okaziciel może żądać od wystawcy udzielenia nowego zapisu długu na okaziciela za wręceniem uszkodzonego albo zniekształconego zapisu, o ile istotna treść dokumentu i tegoż znamiona odróżniające, mogą być jeszcze z całą pewnością rozpoznane. Koszty winien ponieść i zaliczyć okaziciel.

§ 799. Zaginiony lub zniszczony zapis długu na okaziciela można uznać za pozbawiony mocy w drodze postępowania wywoławczego, jeśli niema w dokumencie przeciwnego postanowienia. Wyjątek stanowią kupony procentowe, rentowe, dywidendowe oraz płatne za okazaniem nieoprocentowane zapisy długu.

Wystawca jest obowiązany udzielić dotychczasowemu okazicielowi na żądanie wyjaśnienia, potrzebnego do uzyskania wywołania albo zamknięcia wypłaty oraz wystawić mu potrzebne poświadczenia. Koszty poświadczeń winien ponieść i zaliczyć dotychczasowy okaziciel.

§ 800. Jeżeli zapis długu na okaziciela uznano za pozbawiony mocy, ten, kto uzyskał wyrok wykluczający, może żądać od wystawcy udzielenia nowego zapisu długu na okaziciela w miejsce pozbawionego mocy, a to bez uszczerbku dla prawa dochodzenia roszczenia z dokumentu. Koszty winien on ponieść i zaliczyć.

§ 801. Roszczenie z zapisu długu na okaziciela gaśnie z upływem lat trzydziestu od nadejścia czasu, wyznaczonego dla świadczenia, jeśli nie przedłoży się wystawcy dokumentu do wykupienia przed upływem lat trzydziestu. W razie przedłożenia dokumentu, roszczenie ulega przedawnieniu w dwóch latach od upływu czasokresu do przedłożenia. Z przedłożeniem stoi narówni sądowe dochodzenie roszczenia z dokumentu.

Przy kuponach procentowych, rentowych i dywidendowych czasokres przedłożenia wynosi cztery lata. Czasokres rozpoczyna się z upływem roku, w którym nadszedł wyznaczony czas świadczenia.

Wystawca może w dokumencie inaczej postanowić co do czasu trwania i początku czasokresu przedłożenia.

§ 802. Zamknięcie wypłaty wstrzymuje na korzyść wnioskodawcy początek i bieg czasokresu przedłożenia jako też przedawnienia. Wstrzymanie to rozpoczyna się z podaniem wniosku o zamknięcie wypłaty; kończy się ono z ukończeniem postępowania

nia wywoławczego, a jeśli zamknięcie wypłaty zarządzono przed wdrożeniem postępowania, także wtedy, gdy od usunięcia okoliczności, stojącej na przeszkodzie wdrożeniu postępowania, upłynęło sześć miesięcy, a przedtem nie podano wniosku o wdrożenie. Do tego czasokresu stosują się odpowiednio przepisy §§ 203, 206, 207.

§ 803. Jeżeli do zapisu długu na okaziciela zostały wydane kupone procentowe, pozostają one w mocy, o ile w nich nie ma przeciwnego postanowienia, nawet wtedy, gdy wierzytelność główna zgaśnie albo gdy obowiązek do oprocentowania zostanie zniesiony lub zmieniony.

Jeżeli przy wykupieniu głównego zapisu długu nie zwraca się odnośnych kuponów procentowych, wystawca ma prawo zatrzymać taką kwotę, jaka obowiązany jest zapłacić za kupony podług ustępu 1.

§ 804. Jeżeli kupon procentowy, rentowy lub dywidendowy zaginął albo zniszczył, a dotychczasowy dzierżyciel doniósł wystawcy o utracie przed upływem czasokresu przedłożenia, po upływie czasokresu dotychczasowy dzierżyciel może żądać świadczenia od wystawcy. Roszczenie jest wykluczone, gdy zaginiony kupon został przedłożony wystawcy do wykupienia albo gdy dochodzono sądowo roszczenia z kuponu, chyba że przedłożenie lub sądowe dochodzenie nastąpiły po upływie czasokresu. Roszczenie ulega przedawnieniu w czterech latach.

W kuponie procentowym, rentowym lub dywidendowym można wykluczyć roszczenie wymienione w ust. 1.

§ 805. Nowych kuponów procentowych albo rentowych do zapisu długu na okaziciela nie wolno wydać okazicielowi dokumentu, upoważniającego do odbioru kuponów (talon), jeżeli okaziciel zapisu długu sprzeciwił się takiemu wydaniu. W tym wypadku należy wręczyć kupony okazicielowi zapisu długu, gdy ów zapis przedłoży.

§ 806. Przepisanie zapisu długu, opiewającego na okaziciela, na nazwisko pewnej ściśle oznaczonej osoby uprawnionej, może skutecznicić tylko wystawca. Wystawca nie ma obowiązku przedsięwzięcia.

§ 807. Jeżeli wystawca wydaje karty, znaczki albo podobne dokumenty, w których wierzytel nie jest wymieniony, wśród takich okoliczności, z których wynika, iż chce zobowiązać się do świadczenia okazicielowi tych dokumentów, natenczas stosują się odpowiednio przepisy ust. 1 § 793 i §§ 794, 796, 797.

§ 808. Jeżeli dokument, w którym wierzyciel jest wymieniony, zostanie wydany z tem zastrzeżeniem, że przyrzeczone w dokumencie świadczenie można wykonać względem każdego okaziciela dokumentu, dłużnik zwalnia się od zobowiązania przez świadczenie okazicielowi. Okaziciel nie ma prawa żądać świadczenia.

Dłużnik obowiązany jest do świadczenia tylko za wręczeniem dokumentu. Jeżeli dokument zaginął lub zniszczył, można go w braku odmiennego postanowienia pozbawić mocy w drodze postępowania wywoławczego. Przytem stosują się przepisy o przedawnieniu, podane w § 802.

Tytuł dwudziesty trzeci. Przedłożenie rzeczy.

§ 809. Kto do posiadacza rzeczy ma roszczenie, odnoszące się do tej rzeczy, albo chce się upewnić, czy mu takie roszczenie przysługuje, może żądać, aby mu posiadacz przedłożył rzecz do obejrzenia lub zezwolił na obejrzenie, jeżeli obejrzenie rzeczy właśnie z tego powodu przedstawia dlań korzyść.

§ 810. Kto ma korzyść prawną w przeglądnięciu dokumentu, znajdującego się w obcym posiadaniu, może żądać, aby mu posiadacz zezwolił na wgląd, jeżeli dokument został sporządzony w jego interesie lub też w dokumencie został stwierdzony stosunek prawny istniejący między nim a drugą osobą, albo jeżeli dokument zawiera rokowania co do pewnej czynności prawnej, jakie toczyły się między nim a drugą osobą albo między jednym z nich a wspólnym pośrednikiem.

§ 811. W przypadkach §§ 809, 810 przedłożenie ma nastąpić w tem miejscu, w którym znajduje się rzecz, mająca się przedłożyć. Każda strona może żądać przedłożenia w innem miejscu, gdy zachodzi ważny ku temu powód.

Ryzyko i koszty ponieść ma ten, kto żąda przedłożenia. Posiadacz może przedłożenia odmówić, dopóki druga strona nie zaliczy mu kosztów i z powodu ryzyka nie da zabezpieczenia.

Tytuł dwudziesty czwarty. Niestuszne wzbogacenie.

k. c. 1131.

§ 812. Kto wskutek świadczenia ze strony drugiego lub w inny sposób jego kosztem uzyskuje cokolwiek bez podstawy prawnej, obowiązany jest do zwrotu. Obowiązek ten istnieje także wtedy, gdy podstawa prawna odpadnie później albo gdy nie nastąpi

skutek, jaki według treści czynności prawnej zamierzono osiągnąć przez świadczenie.

Za świadczenie uważa się także złożone na podstawie umowy uznanie istnienia lub nieistnienia zobowiązania.

k. c. 1235, 1376, 1377, 1926, a 1431, 1435, so 62.

§ 813. Tego, co świadczone celem wypełnienia zobowiązania, można żądać z powrotem także wtedy, gdy roszczeniu stała na przeszkodzie taka ekscjepcja, która dochodzenie roszczenia trwale wykluczała. Przepis ust. 2 § 222 pozostaje nienaruszony.

Jeżeli zobowiązanie terminowe zostanie wykonane przed terminem, roszczenie o zwrot jest wykluczone; uiszczenia odsetek za czas między wypełnieniem a terminem żądać nie można.

Ust. 1) a 1434.

§ 814. Nie można żądać zpowrotem tego, co świadczone celem wypełnienia zobowiązania, gdy świadczący wiedział, że nie miał obowiązku świadczenia albo gdy świadczenie odpowiadało moralnemu obowiązkowi lub względem przyzwoitości.

a 1432, so 63.

§ 815. Wykluczonemu jest roszczenie o zwrot z tego powodu, iż nie nastąpił skutek, jaki przez świadczenie osiągnąć zamierzono, jeżeli od samego początku skutek był niemożliwy do osiągnięcia i świadczący o tem wiedział, albo jeżeli ten, kto ma świadczyć, wbrew zasadom uczciwości i zaufania przeszkodził temu, by skutek nastąpił.

§ 816. Jeżeli nieuprawniony rozporządzi jakim przedmiotem w sposób, skuteczny względem uprawnionego, ma obowiązek wydać uprawnionemu to, co przez to rozporządzenie uzyskał. Przy nieodpłatnem rozporządzeniu, taki sam obowiązek ciąży na tym, kto bezpośrednio odnosi korzyść prawną na podstawie owego rozporządzenia.

Jeżeli na rzecz nieuprawnionego wykonano świadczenie, które jest skuteczne wobec uprawnionego, nieuprawniony ma obowiązek wydać uprawnionemu to, co wykonano jako świadczenie.

§ 817. Jeżeli cel świadczenia oznaczono w ten sposób, że odbiorca przez przyjęcie świadczenia wykroczy przeciw ustawowemu zakazowi lub przeciw dobrym obyczajom, natenczas odbierający jest obowiązany do wydania. Roszczenie o zwrot jest wykluczone, gdy świadczący jest również winien takiego samego uchybienia, chyba że świadczenie polegało na zaciągnięciu pewnego zo-

bowiązania; tego, co świadczone dla wykonania takiego zobowiązania, nie można żądać zpowrotem.

a 1174, so 66.

§ 818. Zobowiązanie do wydania rozciąga się na pobrane użytki jako też na to, co odbierający nabył na podstawie uzyskanego prawa albo jako wynagrodzenie za zniszczenie, uszkodzenie lub zabranie uzyskanego przedmiotu.

Jeżeli z powodu właściwości tego, co uzyskano, wydanie nie jest możliwe albo jeżeli odbierający z innego powodu nie ma możliwości wydania, winien wynagrodzić wartość.

Zobowiązanie do wydania lub do wynagrodzenia wartości jest wykluczone, o ile odbierający przestał być wzbogaconym.

Od chwili zawiśnięcia sporu odbierający odpowiada według ogólnych przepisów.

Ust. 1) k. c. 1378.

Ust. 2) k. c. 1379, 1380.

Ust. 3) so 64.

§ 819. Jeżeli odbierający wie o braku podstawy prawnej przy samym odbiorze albo później o nim się dowie, obowiązany jest do wydania od chwili odbioru albo otrzymania wiadomości tak, jak gdyby w tym czasie nastąpiła zawisłość prawna roszczenia o wydanie.

W taki sam sposób od chwili odebrania świadczenia obowiązany jest do wydania odbierający świadczenie, jeżeli przez przyjęcie świadczenia wykroczy przeciw ustawowemu zakazowi lub przeciwko dobrym obyczajom.

Ust. 1) a 1437.

§ 820. Jeżeli przez świadczenie zamierzono osiągnąć pewien skutek, który według treści czynności prawnej uważano za niepewny, natenczas, gdy ów skutek nie nastąpi, odbierający jest obowiązany do wydania tak, jak gdyby w czasie odbioru nastąpiła zawisłość prawna roszczenia. To samo obowiązuje, gdy świadczenie nastąpi z takiej przyczyny prawnej, której odpadnięcie podług treści czynności prawnej było uważane za możliwe i gdy przyczyna prawna rzeczywiście odpadnie.

Odbiorca ma uiszczać odsetki dopiero od tej chwili, w której się dowie, że skutek nie nastąpił albo że przyczyna prawna odpadła; do wydania użytków o tyle nie jest obowiązany, o ile w tym czasie już nie jest wzbogacony.

§ 821. Kto bez podstawy prawnej zaciąga zobowiązanie, może odmówić wypełnienia nawet wtedy, gdy roszczenie o zwolnienie od zobowiązania jest przedawnione.

§ 822. Jeżeli odbierający przysporzy trzeciemu bezpłatnie to, co osiągnął, natomiast trzeci, o ile wskutek tego wykluczone jest zobowiązanie odbierającego do wydania wzbogacenia, obowiązany jest do wydania tak, jak gdyby otrzymał przysporzenie od wierzyciela bez podstawy prawnej.

Tytuł dwudziesty piąty. Czynności niedozwolone.

§ 823. Kto rozmyślnie albo z niedbalstwa narusza bezprawnie życie, ciało, zdrowie, wolność, własność lub jakie inne prawo drugiego, jest obowiązany wynagrodzić drugiemu szkodę stąd powstającą.

Taki sam obowiązek ciąży na tym, kto wykracza przeciw ustawie, mającej na celu ochronę drugiego. Jeśli według treści ustawy uchybienie przeciw niej możliwe jest także bez zawinienia, obowiązek wynagrodzenia powstaje tylko w razie zawinienia.

Ust. 1) a 1295/1, 1311, 1325, so 41, r 574, 684, 647, 660, 661, 683.

§ 824. Kto niezgodnie z prawdą utrzymuje lub rozpowszechnia fakt, który może zachwiać kredyt drugiego, albo wogóle przynieść szkodę jego zarobkowaniu lub powodzeniu, winien wynagrodzić drugiemu szkodę, stąd powstałą nawet wtedy, gdy o nieprawdziwości wprawdzie nie wie, ale wiedzieć o niej musi.

Wskutek udzielenia wiadomości, której nieprawdziwość nie jest udzielającemu wiadomą, ten ostatni nie jest obowiązany do wynagrodzenia szkody, jeżeli on sam albo ten, kto wiadomość otrzymuje, ma uprawniony interes w udzieleniu lub otrzymaniu tej wiadomości.

Ust. 1) a 1330/2, so 48, r 670.

§ 825. Kto niewiastę podstępem, groźbą lub przez nadużycie stosunku zależności skłoni do przyzwolenia na pozamałżeńskie cielesne obcowanie, obowiązany jest wynagrodzić jej szkodę stąd powstającą.

§ 826. Kto w sposób wykraczający przeciw dobrym obyczajom rozmyślnie wyrządzi drugiemu szkodę, obowiązany jest do wynagrodzenia drugiemu szkody.

a 1295/2, so 41/2, r 674, 644, 684.

§ 827. Kto wyrządzi drugiemu szkodę w stanie beznriytomności lub w stanie chorobliwego zaburzenia władz umysłowych, wykluczającego swobodne powzięcie woli, nie jest za tę szkodę odpowiedzialny. Jeżeli kto wprawił się przejściowo w tego rodzaju stan, za pomocą gorących napojów lub podobnych środków, odpowiada za szkodę, którą w tym stanie bezprawnie spowodował, tak samo, jak gdyby dopuścił się niedbalstwa; nie ponosi on odpowiedzialności, gdy popadł w ten stan bez swojej winy.

a 1306, 1307.

§ 828. Kto nie ukończył siódmego roku życia, nie odpowiada za szkodę, którą drugiemu wyrządzi.

Kto ukończył siódmy rok życia, atoli nie ma ukończonych lat osiemnastu, nie odpowiada za szkodę, którą drugiemu wyrządzi, jeśli popełniając czyn wyrządzający szkodę, nie miał rozeznania potrzebnego do poznania odpowiedzialności. To samo odnosi się do głuchoniemego.

Ust. 1) k.c. 1310, a 1308, s 19/3.

§ 829. Kto w jednym z przypadków, wymienionych w §§ 823 do 826, nie odpowiada na zasadzie §§ 827, 828 za szkodę, którą spowodował, winien, mimo to — jeżeli nie da się uzyskać wynagrodzenia szkody od trzeciego, do sprawowania nadzoru obowiązane go, wynagrodzić tę szkodę o tyle, o ile słuszość wymaga, aby odszkodowanie nastąpiło stosownie do okoliczności, w szczególności odpowiednio do stosunków osób interesowanych, o ile przez to nie odejmie mu się środków, których potrzebuje do swojego własnego, stanowi jego odpowiadającego utrzymania, jako też do dopełnienia wynikających z ustawy zobowiązań jego dania innemu utrzymaniu.

k. c. 1310, a 1309, 1310, so 54, r 653, 654, 686.

§ 830. Jeżeli szkodę spowodowało więcej osób przez popełnienie wspólnie czynu niedozwolonego, każda z nich odpowiada za tę szkodę. To samo obowiązuje, gdy nie można dojść, kto z pomiędzy więcej uczestników spowodował szkodę swoją czynnością.

Podżegacze i pomocnicy stoją narówni ze współsprawcami.

a 1301—1303, so 50, 51, r 651, 652, 648, 650.

§ 831. Kto ustanawia drugiego do jakiej roboty, obowiązany jest do wynagrodzenia szkody, jaką drugi przy wykonywaniu tej roboty bezprawnie wyrządzi osobie trzeciej. Obowiązek wynagrodzenia odpada, gdy uprawniony do władania sprawą, dołożył wy-

maganej w życiu potocznem staranności w wyborze ustanowionej osoby oraz w dostarczaniu przyrządów i narzędzi albo kierownictwie wykonywaniem roboty, o ile ma je dostarczyć lub kierować robotą, albo gdy szkoda byłaby powstała również w razie dołożenia tej staranności.

Ta sama odpowiedzialność ciąży na tym, kto na podstawie umowy obejmuje za uprawnionego do władania sprawą wykonanie jednej z czynności, wymienionych w zd. 2 ust. 1.

k. c. 1384, a 1313 a, 1314, 1315, so 65, r 687, 2235.

§ 832. Kto na mocy ustawy jest obowiązany do sprawowania nadzoru nad osobą, która potrzebuje nadzoru z powodu małoletności albo swego stanu umysłowego lub cielesnego, obowiązany jest do wynagrodzenia szkody, którą ta osoba trzeciemu bezprawnie wyrządził. Obowiązek wynagrodzenia odpada, gdy swemu obowiązkiowi nadzoru nieodpowiednie uczynił albo gdy szkoda byłaby powstała również w razie należytego sprawowania nadzoru.

Ta sama odpowiedzialność ciąży na tym, kto obejmuje sprawowanie nadzoru na podstawie umowy.

k. c. 1384, a 1309, r 653, 654, 686.

§ 833. Jeżeli zwierzę zabije człowieka albo spowoduje uszkodzenie ciała lub zdrowia człowieka albo uszkodzenie rzeczy, ten, kto zwierzę trzyma, obowiązany jest wynagrodzić pokrzywdzonemu szkodę stąd powstającą. Obowiązek wynagrodzenia odpada, gdy szkodę spowoduje zwierzę domowe, które wedle swego przeznaczenia służy do wykonywania zawodu, do pracy zarobkowej lub utrzymania tego, kto je trzyma, i gdy trzymający zwierzę przy wykonywaniu nadzoru dołożył wymaganej w życiu potocznem staranności, albo też szkoda byłaby powstała również w razie dołożenia tej staranności.

k. c. 1385, a 1320, so 56, r 656, 688.

§ 834. Kto na podstawie umowy przejmując wykonywanie nadzoru nad zwierzęciem, za tego, kto to zwierzę trzyma, odpowiada za szkodę, którą zwierzę wyrządzi trzeciemu w sposób w § 833 określony. Odpowiedzialność odpada, gdy przy wykonywaniu nadzoru dołożył staranności, wymaganej w życiu potocznem albo gdy szkoda byłaby powstała również w razie dołożenia takiej staranności.

a 1320, r 656, 688.

§ 835. Jeżeli dziki, jelenie, łosie, danielle lub sarny, albotież bażanty wyrządzą szkodę na gruncie, na którym właścicielowi nie

służy prawo polowania, obowiązany jest ten, kto ma prawo polowania, wynagrodzić szkodę pokrzywdzonemu. Obowiązek wynagrodzenia rozciąga się na szkodę, którą zwierzęta wyrządzą w płonach, odłączonych od gruntu, ale jeszcze nie sprzątniętych.

Jeżeli właściciel na mocy ustawy ma odjęte wykonywanie służącego mu prawa polowania, winien szkodę wynagrodzić ten, kto do wykonywania prawa polowania z ustawy jest uprawniony. Jeżeli właściciel gruntu, na którym prawo polowania z powodu położenia gruntu można wykonywać tylko łącznie z prawem polowania na innym gruncie, wydzierżawi prawo polowania właścicielowi owego gruntu, natenczas za szkodę odpowiada ten ostatni.

Jeżeli właściciele gruntów pewnego okręgu są połączeni na mocy ustawy w celu wspólnego wykonywania prawa polowania w związek, który jako taki nie jest odpowiedzialny, natenczas są oni sami obowiązani do wynagrodzenia szkody w stosunku do wielkości ich gruntów.

Ust. 1) so 56/3.

§ 836. Jeżeli przez zawalenie się budowli lub innego z gruntem połączonego dzieła albo przez usunięcie się części budowli lub dzieła zostanie zabity człowiek albo nastąpi uszkodzenie ciała lub zdrowia człowieka albo uszkodzenie rzeczy, natenczas posiadacz gruntu jest obowiązany do wynagrodzenia pokrzywdzonemu powstającej stałe szkody. o ile zawalenie się lub usunięcie się są następstwem wadliwego wykonania lub wadliwego utrzymywania. Obowiązek wynagrodzenia odpada, gdy posiadacz, celem odwrócenia niebezpieczeństwa, dołożył wymaganej w życiu potocznem staranności.

Poprzedni posiadacz gruntu odpowiada za szkodę, gdy zawalenie się lub usunięcie się nastąpiły w ciągu roku po ustaniu jego posiadania, chyba że w ciągu swego posiadania dołożył wymaganej w życiu potocznem staranności, alboweż późniejszy posiadacz przez dołożenie tej staranności mógłby być niebezpieczeństwo odwrócić.

Posiadaczem w rozumieniu tych przepisów jest posiadacz samotny.

Ust. 1) k. c. 1386, a 1319, so 58, r 685.

§ 837. Jeżeli kto wykonując swoje prawo posiada na obcym gruncie budowlę lub inne dzieło, ponosi zamiast posiadacza gruntu określoną w § 836 odpowiedzialność.

§ 838. Kto za posiadacza przyjmuje na siebie obowiązek utrzymania budowli albo dzieła, z gruntem połączonem, albo kto ma utrzymywać budowlę lub dzieło na podstawie przysługującego mu prawa używania, odpowiada tak samo, jak posiadacz, za szkodę, spowodowaną przez zawalenie się albo przez usunięcie się części tychże.

§ 839. Jeżeli urzędnik rozmyślnie albo z niedbalstwa naruszy obowiązek urzędowy, jaki ma wobec trzeciego, winien wynagrodzić trzeciemu powstającą stąd szkodę. Jeżeli na urzędniku ciąży tylko niedbalstwo, można przeciwko niemu wystąpić z takim roszczeniem tylko wtedy, gdy poszkodowany nie może w inny sposób uzyskać wynagrodzenia.

Jeżeli urzędnik naruszy swój obowiązek urzędowy w jakiej sprawie prawnej przy wydawaniu wyroku, odpowiada za szkodę stąd powstającą tylko wtedy, gdy naruszenie obowiązków jest zagrożone karą publiczną, którą można nałożyć tylko w drodze sądowego postępowania karnego. Przepis ten nie stosuje się do sprzeciwiającego się obowiązkom służbowym odmówienia lub przewlekania wykonania spraw urzędowych.

Obowiązek wynagrodzenia odpada, gdy poszkodowany rozmyślnie lub z niedbalstwa zaniecha zapobiec szkodzie przez założenie środka prawnego.

§ 840. Jeżeli za szkodę, powstającą z czynu niedozwolonego, więcej osób jest wspólnie odpowiedzialnych, odpowiadają one z zastrzeżeniem przepisu ust. 3 § 835 jako dłużnicy łączni.

Jeżeli oprócz osoby, która podług §§ 831, 832 ma obowiązek wynagrodzić szkodę, przez drugiego spowodowaną, także ten drugi za ową szkodę odpowiada, w ich wzajemnym stosunku do siebie zobowiązanie obciąża wyłącznie tego drugiego, w wypadku § 829 wyłącznie tego, na kim spoczywa obowiązek nadzoru.

Jeżeli oprócz tej osoby, która podług §§ 833 do 838 ma obowiązek wynagrodzić szkodę, za tę szkodę odpowiada trzeci, w ich wzajemnym stosunku do siebie zobowiązanie obciąża wyłącznie tego trzeciego.

Ust. 1) a 1302, 1313, r 648, 650, 683 l. 8.

§ 841. Jeżeli urzędnik, który z mocy swego obowiązku służbowego ma ustanowić drugiego do prowadzenia spraw na rzecz trzeciego, albo który ma dozorować takiego prowadzenia spraw lub współdziałać przy niem zapomocą zatwierdzenia czynności praw-

nych, z powodu naruszenia tych obowiązków odpowiada obok drugiego za szkodę, przez tegoż spowodowaną, w ich wzajemnym stosunku do siebie zobowiązanie obciąża wyłącznie tego drugiego.

§ 842. Obowiązek wynagrodzenia szkody z powodu czynu niedozwolonego, skierowanego przeciw osobie poszkodowanego, rozciąga się na szkodliwe następstwa, jakie czyn sprawcza dla zarobkowania lub powodzenia pokrzywdzonego.

a 1325, so 46, r 660, 661, 683.

§ 843. Jeżeli uszkodzenie ciała albo zdrowia pociąga za sobą dla pokrzywdzonego utratę lub zmniejszenie jego zdolności zarobkowej albo zwiększenie się jego potrzeb, należy wynagrodzić szkodę pokrzywdzonemu przez płacenie mu renty pieniężnej.

Do renty stosują się przepisy § 760. Czy, w jaki sposób i na jaką kwotę, obowiązany do wynagrodzenia ma dać zabezpieczenie, określa się podług okoliczności.

Zamiat renty pokrzywdzony może żądać odprawy w kapitale, gdy zachodzi ważny ku temu powód.

Roszczenia nie wyklucza ta okoliczność, że kto inny jest obowiązany do utrzymania pokrzywdzonego.

Ust. 1) a 1325, so 46, r 660, 661, 683.

§ 844. W razie zabicia, obowiązany do wynagrodzenia szkody winien zwrócić koszty pogrzebu temu, kto ma obowiązek je ponieść.

Jeżeli zabity w czasie uszkodzenia pozostawał do kogoś trzeciego w takim stosunku, że był lub mógł być obowiązany na mocy ustawy dawać mu utrzymanie, a wskutek zabicia trzeci został pozbawiony prawa do utrzymywania, obowiązany do wynagrodzenia winien u tyle wynagrodzić trzeciemu szkodę przez płacenie mu renty pieniężnej, o ile zabity przez czas domniemanego trwania swego życia byłby obowiązany do dawania mu utrzymania; przytem stosują się odpowiednio przepisy ust. 2 do 4 § 843. Obowiązek wynagrodzenia powstaje także wtedy, gdy w czasie, kiedy uszkodzenie nastąpiło, trzeci był poczęty, ale jeszcze się nie urodził.

a 1327, so 45, r 657, 658, 676, 683.

§ 845. W razie zabicia, uszkodzenia ciała lub zdrowia jako też w razie pozbawienia wolności, winien obowiązany do wynagrodzenia szkody, dać trzeciemu wynagrodzenie za usługi, których tenże został pozbawiony, skoro pokrzywdzony na mocy ustawy

był obowiązany do świadczenia trzeciemu usług w jego gospodarstwie domowym lub przemyśle. Przytem stosują się odpowiednio przepisy ust. 2 do 4 § 843.

a 1329, r 664, 665.

§ 846. Jeżeli w wypadkach §§ 844, 845 do powstania szkody, jaką trzeci ponosi, przyczyniła się także wina pokrzywdzonego, stosują się do roszczenia trzeciego przepisy § 254.

§ 847. W razie uszkodzenia ciała albo zdrowia jako też w razie pozbawienia wolności, pokrzywdzony może żądać słusznego odszkodowania pieniężnego także za szkodę, nie będącą szkodą majątkową. Roszczenia tego nie można przenosić i nie przechodzi ono na spadkobierców, chyba, że zostało uznane przez umowę albo co do niego zawisnął spór sądowy.

Takie samo roszczenie przysługuje niewieście, przeciw której dopuszczono się zbrodni albo występku przeciw moralności, albo którą podstępem, groźbą lub przez nadużycie stosunku zależności skłoniono do przyzwolenia na pozamałżeńskie obcowanie cielesne.

Ust. 1) a 1326, 1329, so 47, r 662, 664, 665.

Ust. 2) a 1328, r 663.

§ 848. Kto ma obowiązek oddać zpowrotem rzecz, którą odebrał drugiemu zapomocą czynu niedozwolonego, odpowiada także za przypadkowe zaginięcie, za przypadkową niemożliwość oddania, która z jakiejś innej przyczyny powstała, lub za przypadkowe pogorszenie rzeczy, chyba, że zaginięcie, innego rodzaju niemożliwość oddania albo pogorszenie byłyby nastąpiły także i bez jej odebrania.

§ 849. Jeżeli z powodu odebrania rzeczy należy wynagrodzić jej wartość albo z powodu jej uszkodzenia wynagrodzić umniejszenie wartości, pokrzywdzony może żądać odsetek od kwoty, mającej się uiszczyć, od tej chwili, którą przyjmuje się za podstawę przy oznaczaniu wartości.

§ 850. Jeżeli obowiązany do oddania odebranej rzeczy czyni na nią nakłady, przysługują mu względem pokrzywdzonego te prawa, jakie z powodu nakładów ma posiadacz wobec właściciela.

k. c. 1381.

§ 851. Jeżeli obowiązany do wynagrodzenia szkody powstałej wskutek odebrania albo uszkodzenia rzeczy ruchomej, nie wynagrodzenie temu, w którego posiadaniu rzecz się znajdowała

w czasie jej odebrania albo uszkodzenia, zostaje przez to świadczonemu zwolniony także wtedy, gdy trzeci był właścicielem rzeczy albo miał inne jakie prawo na rzeczy, chyba że zobowiązany o tem prawie trzeciego wiedział albo też nie wiedział o niem wskutek ciężkiego niedbalstwa.

§ 852. Roszczenie o wynagrodzenie szkody, powstałej z czynu niedozwolonego, ulega przedawnieniu w trzech latach, poczynając od chwili, w której pokrzywdzony dowie się o szkodzie i o osobie zobowiązanego do wynagrodzenia szkody, bez względu zaś na tę wiadomość w trzydziestu latach od popełnienia czynu.

Jeżeli zobowiązany do wynagrodzenia uzyskał cokolwiek z czynu niedozwolonego na koszt pokrzywdzonego, obowiązany jest nawet po nadejściu przedawnienia wydać to co uzyskał, a to podług przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia.

Ust. 1) so 60, 67.

§ 853. Jeżeli kto przez popełnienie czynu niedozwolonego uzyska wierzycelność do pokrzywdzonego, ten ostatni może odmówić wypełnienia nawet wtedy, gdy roszczenie o uchylenie wierzycelności jest przedawnione.

so 69/3, 67/2.

KSIĘGA TRZECIA. Prawo rzeczowe.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

Posiadanie.

§ 854. Posiadanie rzeczy nabywa się przez osiągnięcie rzeczywistego władania rzeczą.

Zgoda dotychczasowego posiadacza i nabywcy wystarcza do nabycia, gdy nabywca ma możliwość władania rzeczą.

Ust. 1) a 309, 312, s 919.

Ust. 2) k. c. 1606.

§ 855. Jeżeli kto wykonuje rzeczywistą władzę nad rzeczą za drugiego w jego gospodarstwie domowym lub przedsiębiorstwie zarobkowym albo pozostając w innym podobnym stosunku, mocą którego winien stosować się do wskazówek drugiego odnoszących się do rzeczy, posiadaczem jest tylko ten drugi.

k. c. 2228, a 309.

§ 856. Posiadanie kończy się przez to, że posiadacz wyzbywa się rzeczywistego władania rzeczą albo w inny sposób je traci.

Posiadanie nie kończy się przez to, że w wykonywaniu władztwa zaszła przeszkoda z natury swej przemijająca.

Ust. 1) a 349.

Ust. 2) a 352, s 921.

§ 857. Posiadanie przechodzi na spadkobiercę.

§ 858. Kto odbiera posiadaczowi posiadanie bez jego woli lub narusza jego posiadanie, ten działa bezprawnie (samowola zabroniona), chyba że ustawa pozwala na takie odjęcie lub też naruszenie posiadania.

Posiadanie, osiągnięte przez samowolę zabronioną, jest wadliwe. Następca w posiadaniu musi ponosić skutki wadliwości posiadania, jeśli jest spadkobiercą posiadacza albo jeśli przy nabywaniu posiadania wiedział o wadliwości posiadania swego poprzednika.

Ust 1) a 320, 339, 345, 346, r 528, 531, 690, 525—527.

§ 859. Posiadaczowi wolno siłą obronić się przed zabronioną samowolą.

Jeżeli rzecz ruchoma zostanie zabrana posiadaczowi zapomocą zabronionej samowoli, wolno mu odebrać ją od sprawcy siłą w razie przydybania go na gorącym uczynku albo w pościgu za nim.

Jeżeli przez samowolę odjęto posiadaczowi posiadanie gruntu, wolno mu natychmiast po tem odjęciu objąć ponownie posiadanie przez usunięcie sprawcy.

Takie same prawa służą posiadaczowi przeciw temu, kto według ust. 2 § 858 musi ponosić skutki wadliwości posiadania.

Ust. 1) a 344, 19, r 690.

§ 860. Do wykonywania praw, służących posiadaczowi według § 859, uprawnionym jest także ten, kto według § 855 wykonuje rzeczywiste władztwo nad rzeczą za posiadacza.

§ 861. Jeżeli posiadaczowi zostanie odjęte posiadanie przez zabronioną samowolę, może on żądać od tego, kto w stosunku do niego posiada wadliwie, aby mu posiadanie przywrócił.

Roszczenie to jest wykluczone, gdy odjęte posiadanie było wadliwe w stosunku do obecnego posiadacza lub do jego prawnego poprzednika a uzyskano je w ciągu ostatniego roku przed odjęciem.

Ust. 1) a 339, s 927, 937/2, r 528, 531, 690.

§ 862. Jeżeli posiadacza naruszono w posiadaniu przez zabronioną samowolę, może on żądać od dopuszczającego się naruszenia usunięcia naruszenia. Gdy istnieje obawa dalszych naruszeń, posiadacz może skarżyć o zaniechanie ich na przyszłość.

Roszczenie to jest wykluczone, gdy posiadanie jest wadliwe w stosunku do naruszającego lub do jego prawnego poprzednika i gdy posiadanie uzyskano w ciągu ostatniego roku przed naruszeniem.

Ust. 1) a 339, s 928, 937/2, r 528, 531, 690.

§ 863. Przeciw roszczeniom, określonym w §§ 861, 862 można się bronić prawem do posiadania lub do przedsięwzięcia czynności prowadzącej naruszenie tylko dla uzasadnienia twierdzenia, że odjęcie lub naruszenie posiadania nie jest zabronioną samowolą.
s 927/2.

§ 864. Roszczenie, oparte na §§ 861, 862 gaśnie z upływem roku po dopuszczeniu się zabronionej samowoli, jeśli tylko przedtem skargą nie dochodzo roszczenia.

Gaśnie ono także wtedy, gdy po dopuszczeniu się zabronionej samowoli zostanie ustalone wyrokiem prawomocnym, że sprawcy przysługuje prawo na rzeczy, na zasadzie którego może on żądać sprowadzenia takiego stanu posiadania, który byłby zgodny z jego sposobem postępowania.

Ust. 1) s 929/2.

Ust. 2) s 927/2.

§ 865. Przepisy §§ 858 do 864 obowiązują także na korzyść tego, kto posiada tylko część rzeczy, w szczególności oddzielne pomieszczenia mieszkalne lub inne pomieszczenia.

§ 866. Jeżeli więcej osób posiada rzecz wspólnie, we wzajemnym ich stosunku niema ochrony posiadania, o ile chodzi o granice używania, przysługujące poszczególnym osobom.

a 327.

§ 867. Jeżeli jaka rzecz dostała się z pod władania posiadacza na grunt, będący w posiadaniu innej osoby, posiadacz gruntu winien mu pozwolić na poszukiwanie i zabranie rzeczy, o ile nie wzięto jej tymczasem w posiadanie. Posiadacz gruntu może żądać wynagrodzenia szkody, powstałej skutkiem poszukiwania lub zabrania rzeczy. Jeżeli należy się obawiać powstania szkody, może odmówić zezwolenia, dopóki nie otrzyma zabezpieczenia; odmowa nie jest dopuszczalna, gdy ze zwłoką połączone jest niebezpieczeństwo.

s 700.

§ 868. Jeżeli kto posiada rzecz jako użytkownik, wierzyciel zastawny, dzierżawca, najemca, przechówawca lub pozostając w innym podobnym stosunku, mocą którego jest wobec drugiego na

pewien czas uprawniony lub zobowiązany do posiadania. posiadaczem jest także ten drugi (posiadanie pośrednie).

a 327, s 920

§ 869. Jeżeli przeciw posiadaczowi dopuszczono się zabronionej samowoli, roszczenia określone w §§ 861, 862 przysługują także posiadaczowi pośredniemu. W razie odjęcia posiadania, posiadacz pośredni ma prawo żądać, by posiadanie przywrócono dotychczasowemu posiadaczowi; jeżeli ten ostatni nie może lub nie chce objąć napowrót posiadania, posiadacz pośredni może żądać, by oddano posiadanie jemu samemu. W przypadku, wymienionym w § 867, może żądać z tego samego powodu, by mu pozwolono rzecz odszukać i zabrać.

§ 870. Posiadanie pośrednie można przenieść na drugiego przez przeżalenie nań roszczenia o wydanie rzeczy.

§ 871. Jeżeli posiadacz pośredni pozostaje do osoby trzeciej w stosunku, określonym w § 868, jest także owa osoba trzecia posiadaczem pośrednim.

§ 872. Kto rzecz posiada jako doń należąca, jest posiadaczem samoistnym.

k. c. 2229, a 309.

ROZDZIAŁ DRUGI.

Ogólne przepisy o prawach na gruntach.

§ 873. Do przeniesienia własności gruntu, do obciążenia gruntu jakim prawem, jako też do przeniesienia lub obciążenia takiego prawa, potrzebną jest, o ile ustawa inaczej nie postanawia, zgoda uprawnionego oraz drugiej strony na to, aby zmiana w prawie nastąpiła, tudzież aby wpisano tę zmianę w księgę wieczystą.

Przed wpisaniem uczestnicy są związani zgodą tylko wtedy, gdy oświadczenia ich zostały stwierdzone dokumentem sądowym lub notarialnym, albo gdy złożono je wobec wydziału hipotecznego lub wręczono je temuż, albo gdy uprawniony wręczył drugiej stronie zezwolenie na wpis, odpowiadające przepisom ustawy o postępowaniu dotyczącem księgi wieczystej.

Ust. 1) hip. p. 5—7, 8, 24, 45, a 321, 431—433, 436, 437, 441, s 958, 959, 963, r 911—915, 1417, 716, 1426, 1452—1454.

§ 874. O ile ustawa inaczej nie postanawia, można we wpisie prawa obciążającego grunt, powołać się dla bliższego określenia treści owego prawa, na zezwolenie na wpis.

hip. p. 17—19.

§ 875. O ile ustawa inaczej nie postanawia, potrzeba do zniesienia prawa na gruncie, oświadczenia uprawnionego, że się owego prawa wyzbywa, oraz wykreślenia tego prawa w księdze wieczystej. Oświadczenie należy złożyć wobec wydziału hipotecznego albo wobec tego, na którego korzyść się je składa.

Przed wykreśleniem uprawniony jest związany swoim oświadczeniem tylko wtedy, gdy je złoży wobec wydziału hipotecznego albo jeżeli ten, na którego korzyść je złożył, wręczy zezwolenie na wykreślenie, odpowiadające przepisom ustawy o postępowaniu dotyczącem księgi wieczystej.

hip. p. 9, a 444, 445, s 964.

§ 876. Jeżeli prawo na gruncie jest obciążone prawem trzeciego, do zniesienia obciążonego prawa potrzeba przyzwolenia tego trzeciego. Jeżeli prawo, które ma ulec zniesieniu, przysługuje każdorazowemu właścicielowi innego gruntu, natenczas, gdy ten grunt jest obciążony prawem trzeciego, potrzeba przyzwolenia tego trzeciego, chyba, że zniesienie nie narusza jego prawa. Oświadczenie przyzwolenia należy złożyć wobec wydziału hipotecznego lub wobec tego, na którego korzyść się je składa; jest ono nieodwołalne.

§ 877. Przepisy §§ 873, 874, 876 stosują się także do zmian w ośnowie prawa na gruncie.

§ 878. Oświadczenie, złożone przez uprawnionego zgodnie z §§ 873, 875, 877, nie staje się bezskutecznem przez to, że uprawniony doznaje ograniczenia w prawie rozporządzania w chwili, kiedy oświadczenie stało się już dla niego wiążącym, i wniosek o wpis podano już w wydziale hipotecznym.

§ 879. Stosunek pierwszeństwa między kilkoma prawami obciążającymi grunt, które wpisane są w tym samym dziale księgi wieczystej, oznacza się wedle kolejnego następstwa wpisów. Jeżeli prawa wpisane są w różnych działach, pierwszeństwo ma to prawo, które zostało wpisane pod datą wcześniejszą; prawa, wpisane tego samego dnia, mają równe pierwszeństwo.

Wpis rozstrzyga o stosunku pierwszeństwa także wtedy, gdy zgoda potrzebna wedle § 873 do nabycia prawa, przysłała do skutku dopiero po dokonaniu wpisu.

Odmienne ustanowienie stosunku pierwszeństwa wymaga wpisu w księgę wieczystą.

Ust. 1) hip. p. 12, 51.

§ 880. Stosunek pierwszeństwa można później zmienić.

Do zmiany pierwszeństwa potrzeba zgody tego uprawnionego, który ustępuje na dalsze miejsce, oraz tego, który w pierwszeństwie posuwa się naprzód, tudzież wpisania zmiany w księdze wieczystej; stosują się przytem przepisy ust. 2 § 873 i § 878. Jeżeli na dalsze miejsce ma ustąpić hipoteka, dług gruntowy lub rentowy, potrzeba nadto przyzwolenia właściciela. Oświadczenie przyzwolenia należy złożyć wobec wydziału hipotecznego lub wobec jednego z interesowanych; jest ono nieodwołalne.

Jeżeli prawo ustępujące na dalsze miejsce jest obciążone prawem trzeciego, stosują się odpowiednio przepisy § 876.

Pierwszeństwa, udzielonego prawu posuwającemu się naprzód nie traci się przez to, że prawo ustępujące na dalsze miejsce, przez czynność prawną zostaje zniszczone.

Zmiana stosunku pierwszeństwa nie narusza praw, które mają stopień pierwszeństwa między prawem ustępującem na dalsze miejsce, a prawem posuwającym się naprzód.

Ust. 1) hip. p. 58.

§ 881. Właściciel może, obciążając grunt jakim prawem, zastrzec sobie uprawnienie do wpisania innego, pod względem swej rozciągłości określonego prawa, ze stopniem pierwszeństwa przed tamtem prawem.

Zastrzeżenie to wymaga wpisania w księgę wieczystą; wpis należy wykonać przy tem prawie, które ma ustąpić na dalsze miejsce.

W razie zbycia gruntu, zastrzeżone uprawnienie przechodzi na nabywcę.

Jeżeli przed wpisaniem prawa, któremu zastrzeżono pierwszeństwo stopnia, obciążono grunt jakim innym prawem bez odpowiedniego zastrzeżenia, pierwszeństwo stopnia o tyle nie ma skutku, o ile prawo, wpisane z zastrzeżeniem, wskutek obciążenia, które tymczasem nastąpiło, doznałoby uszczuplenia, przewyższającego owo zastrzeżenie.

§ 882. Jeżeli grunt obciąża się prawem, za które w razie jego zgaśnięcia skutkiem przybicia targu, należy według przepisów o przetargu przymusowym zwrócić uprawnionemu wartość z uzyskanej sumy, natenczas można oznaczyć najwyższą kwotę owego zwrotu. Oznaczenie takie wymaga wpisania w księgę wieczystą.

§ 883. Dla zabezpieczenia roszczenia o nadanie lub zniesienie prawa na gruncie lub na prawie, ciężącym na gruncie, albo o zmianę osnowy lub stopnia pierwszeństwa takiego prawa, można wpi-

sać ostrzeżenie w księgę wieczystą. Wpisanie ostrzeżenia dopuszczalne jest także dla zabezpieczenia roszczenia przyszłego lub warunkowego.

Rozporządzenie gruntem lub prawem na gruncie, skutecznie po wpisaniu ostrzeżenia, jest o tyle bezskuteczne, o ile udaremniałoby roszczenie lub je uszczuplało. Toż samo obowiązuje wtedy, gdy rozporządzenie następuje w drodze egzekucji lub wykonania aresztu lub gdy wydaje je zarządca upadłości.

Stopień pierwszeństwa prawa, którego nadanie jest przedmiotem roszczenia, oznacza się według wpisu ostrzeżenia.

Ust. 1) hip. p. 10, a 438.

§ 884. Jeżeli roszczenie jest zabezpieczone ostrzeżeniem, spadkobierca zobowiązanego nie może powoływać się na ograniczenie swej odpowiedzialności.

§ 885. Wpis ostrzeżenia następuje na podstawie tymczasowego zarządzenia albo na podstawie zezwolenia tej osoby, której grunt lub prawo jest dotknięte ostrzeżeniem. Do wydania tymczasowego zarządzenia nie wymaga się uprawdopodobnienia, że roszczenie, które ma być zabezpieczone, jest zagrożone.

Celem bliższego określenia roszczenia, które ma być zabezpieczone, można przy wpisie powołać się na tymczasowe zarządzenie lub na zezwolenie na wpis.

§ 886. Ten, którego grunt lub prawo dotknięte jest ostrzeżeniem, może żądać od wierzyciela usunięcia ostrzeżenia, jeżeli przysługuje mu ekscepcja wykluczająca trwale dochodzenie zabezpieczonego zastrzeżenia roszczenia.

§ 887. Jeżeli wierzyciel, którego roszczenie jest zabezpieczone ostrzeżeniem, jest nieznany, można go w drodze postępowania wywoławczego wykluczyć z jego prawem, skoro zachodzą warunki, ustanowione w § 1170 dla wykluczenia wierzyciela hipotecznego. Z wydaniem wyroku wykluczającego gaśnie skuteczność ostrzeżenia.

§ 888. O ile nabycie wpisanego prawa lub prawa na takim prawie jest bezskuteczne wobec tego, na czyją korzyść istnieje ostrzeżenie, ten ostatni może żądać od nabywcy przyzwolenia na taki wpis lub wykreślenie, jakiego potrzeba do urzeczywistnienia roszczenia, zabezpieczonego ostrzeżeniem.

To samo obowiązuje, jeżeli roszczenie jest zabezpieczone przez zakaz zbywania.

§ 889. Prawo na cudzym gruncie nie gaśnie wskutek tego, że właściciel gruntu nabywa to prawo albo że uprawniony nabywa własność gruntu.

§ 890. Więcej gruntów można połączyć w jeden grunt w ten sposób, że właściciel postara się, aby je wpisano w księgę wieczystą jako jeden grunt.

Jeden grunt można uczynić częścią składową drugiego gruntu w ten sposób, że właściciel postara się, aby go w księdze wieczystej do tego ostatniego dopisano.

Ust. 1) hip. p. 15.

§ 891. Jeżeli w księdze wieczystej prawo jest wpisane na rzecz pewnej osoby, domniemywa się, iż prawo to jej przysługuje.

Jeżeli prawo wpisane w księdze wieczystej jest wykreślone, domniemywa się, iż to prawo nie istnieje.

Ust. 1) a 321, 441, s 937/1.

§ 892. Treść księgi wieczystej uważa się za prawdziwą na korzyść tego, kto przez czynność prawną nabywa prawo na gruncie lub prawo na takim prawie, chyba że przeciw prawdziwości jej wpisany jest sprzeciw albo że jej nieprawdziwość jest wiadoma nabywcy. Jeżeli uprawniony jest ograniczony w rozporządzaniu prawem, wpisaniem w księdze wieczystej na rzecz pewnej osoby, ograniczenie to jest tylko wtedy skuteczne wobec nabywcy, gdy jest widoczne z księgi gruntowej albo jest nabywcy wiadome.

Jeżeli do nabycia prawa potrzebny jest wpis o powzięciu wiadomości przez nabywcę rozstrzyga chwila podania wniosku o wpis, albo gdy zgoda, według § 873 wymagana, dopiero później do skutku przychodzi, czas, w którym ta zgoda nastąpiła.

Ust. 1) hip. p. 20, 30, 33, 34, s 9.

§ 893. Przepisy § 892 stosują się odpowiednio, jeżeli na rzecz tego, dla kogo jest wpisane prawo w księdze wieczystej, wykonywa się na zasadzie tego prawa jakie świadczenie albo gdy względem tego prawa między nim a inną osobą dokonana zostaje nie podпадаjąca pod przepisy § 892 czynność prawna zawierająca rozporządzenie tem prawem.

§ 894. Jeżeli treść księgi wieczystej nie zgadza się z rzeczywistym stanem prawnym odnośnie do prawa na gruncie lub prawa na takim prawie, albo odnośnie do ograniczenia możliwości w rozporządzaniu, o jakim wspomina ust. 1 § 892, wówczas ten, którego prawo wcale nie jest wpisane lub jest wpisane mylnie albo jest uszczuplone skutkiem wpisania nieistniejącego obciążenia lub

ograniczenia, może żądać przyzwolenia na sprostowanie księgi wieczystej od tego, którego prawo dotknięte jest tem sprostowaniem.

§ 895. Jeżeli sprostowanie księgi wieczystej nastąpić może dopiero po wpisaniu prawa przysługującego temu, na kim ciąży określany w § 894 obowiązek, ten ostatni winien na żądanie, zezwolić na wpis swojego prawa.

§ 896. Jeżeli do sprostowania księgi wieczystej potrzeba przedłożenia listu hipotecznego, gruntowego lub rentowego, ten, na czyją korzyść ma nastąpić sprostowanie, może żądać od posiadacza listu przedłożenia tego listu wydziałowi hipotecznemu.

§ 897. Koszty sprostowania księgi wieczystej i potrzebnych do tego oświadczeń winien ponieść ten, kto żąda sprostowania, o ile nie wynika co innego ze stosunku prawnego, istniejącego między nim a zobowiązanym.

§ 898. Roszczenia, określone w §§ 894 do 896, nie podlegają przedawnieniu.

§ 899. W przypadkach § 894 można wpisać sprzeciw przeciw prawdziwości księgi wieczystej.

Wpis następuje na podstawie tymczasowego zarządzenia lub na podstawie zezwolenia tego, czyje prawo dotknięte jest sprostowaniem księgi wieczystej. Do wydania tymczasowego zarządzenia nie wymaga się uprawdopodobnienia, że prawo osoby wnoszącej sprzeciw, jest zagrożone.

§ 900. Kto jest wpisany w księdze wieczystej jako właściciel gruntu, mimo, że własności nie uzyskał, nabywa własność, jeżeli wpis istniał przez lat trzydzieści, a on przez ten czas miał grunt w posiadaniu samodzielnym. Czasokres trzydziestu lat oblicza się w taki sam sposób, jak czasokres zasiedzenia rzeczy ruchomej. Bieg czasokresu wstrzymuje się, dopóki w księdze wieczystej przeciw jej prawdziwości wpisany jest sprzeciw.

Przepisy te stosują się odpowiednio, gdy na czyją rzecz wpisane jest w księdze wieczystej inne, nie przysługujące mu prawo, które uprawnia do posiadania gruntu albo którego wykonywanie doznaje ochrony podług przepisów o posiadaniu. O stopniu pierwszeństwa takiego prawa rozstrzyga wpis.

§ 901. Jeżeli prawo na cudzym gruncie niesłusznie wykreślono w księdze wieczystej, gaśnie ono, jeżeli roszczenie uprawnionego do właściciela uległo przedawnieniu. To samo obowiązuje, gdy nie wpisano do księgi wieczystej prawa na cudzym gruncie, powstałego z mocy ustawy.

§ 902. Roszczenia z praw wpisanych nie ulegają przedawnieniu. Nie obowiązują to względem roszczeń o zaległości z tytułu świadczeń powtarzających się periodycznie lub o wynagrodzenie szkody.

Prawo, z powodu którego wpisano sprzeciw przeciwko prawdziwości księgi wieczystej, stoi narówni z prawem wpisaniem.

Ust. 1) hip. p. 123, 124.

ROZDZIAŁ TRZECI.

Własność.

Tytuł pierwszy. Treść własności.

§ 903. Właściciel rzeczy może postąpić z rzeczą wedle swego upodobania i wyłączyć innych od wszelkiego na nią oddziaływania, o ile nie sprzeciwiają się temu ustawa lub prawa osób trzecich.

k. c. 544, a 354, 362, s 641, r 420, 591, 424, 1381, 1384.

§ 904. Właściciel rzeczy nie ma prawa wzbraniać komu innemu oddziaływania na rzecz, jeżeli to oddziaływanie jest konieczne dla odwrócenia bezpośredniego niebezpieczeństwa, a grożąca szkoda, w porównaniu ze szkoda, powstająca dla właściciela z owego oddziaływania, jest niestosunkowo wielka. Właściciel może żądać wynagrodzenia wynikłej dla niego szkody.

s 700, 701.

§ 905. Prawo właściciela gruntu rozciąga się na przestrzeń ponad powierzchnią i na ziemię pod powierzchnią. Właściciel nie może jednak zabraniać oddziaływań, przedsięwziętych na takiej wysokości lub w takiej głębokości, iż nie ma w tem interesu, aby je wykluczono.

k. c. 552, s 667.

§ 906. Właściciel gruntu nie może zabronić sprowadzania gazów, pary, woni, dymu, sadzy, ciepła, szumu, wstrząśnień i innych podobnych oddziaływań, z innego gruntu wychodzących, o ile to oddziaływanie nie uszczupla używania jego gruntu lub uszczupla je tylko nieistotnie albo jeżeli zostaje wywołane takim użytkowaniem drugiego gruntu, jakiego wedle stosunków miejscowych przy gruntach o takim położeniu jest zwyczajne. Doprowadzanie za pomocą osobnego przewodu jest niedopuszczalne.

a 364^{1/2}, 364 a, s 680, 684, r 445.

§ 907. Właściciel gruntu może żądać, aby na sąsiednich gruntach nie dokonywano ani nie utrzymywano takich urządzeń, co do których z pewnością należy przewidywać, że ich istnienie lub używanie pociągnie za sobą niedopuszczalne oddziaływanie na jego grunt. Jeżeli urządzenie odpowiada postanowieniom ustaw,¹⁾ przepisującym pewien określony odstęp od granicy gruntu lub inne środki ochronne, można dopiero wtedy żądać usunięcia urządzenia, gdy niedopuszczalne oddziaływanie rzeczywiście się okaże.

Drzewa i krzewy nie należą do urządzeń w rozumieniu tych przepisów.

Ust. 1) k. c. 674, a 340, 341, s 685, 686.

§ 908. Jeżeli gruntowi grozi niebezpieczeństwo uszkodzenia przez zawalenie się budowli lub innego dzieła, połączonego z sąsiednim gruntem, albo przez usunięcie się części budowli lub dzieła, właściciel może żądać od tego, kto według ust. 1 § 836 lub według §§ 837, 838 byłby odpowiedzialny za powstałą szkodę, aby przedsięwziął środki, potrzebne dla odwrócenia niebezpieczeństwa.

a 342, 343, so 59.

§ 909. Gruntu nie można pogłębiać w ten sposób, iżby ziemia sąsiedniego gruntu straciła potrzebne oparcie, chyba, że postarano się w inny sposób o dostateczne jego umocnienie.

k. c. 674, a 364 b, s 685, 686.

§ 910. Właściciel gruntu może obciąć i zatrzymać korzenie drzewa lub krzewu, które wdarły się z sąsiedniego gruntu. To samo stosuje się do przewieszających się gałęzi, skoro właściciel oznaczył posiadaczowi sąsiedniego gruntu stosowny czasokres do ich usunięcia, a usunięcie w ciągu tego czasokresu nie nastąpi.

Prawo to nie przysługuje właścicielowi, gdy korzenie lub gałęzie nie wpływają ujemnie na używanie gruntu.

Ust. 1) k. c. 672, a 422, s 687, 688.

§ 911. Owoce, spadające z drzewa lub krzewu na grunt sąsiedni, uważa się za owoce tegoż gruntu. Przepisu tego nie stosuje się, jeżeli grunt sąsiedni służy do użytku publicznego.

s 687/2, 3, 688.

§ 912. Jeżeli właściciel gruntu, stawiając budowlę, wykona budowlę poza granicę, lecz uczyni to bez rozmysłu lub ciężkiego niedbalstwa, sąsiad winien tolerować tę nadbudowę, chyba, że przed przekroczeniem lub natychmiast po przekroczeniu granicy założy sprzeciw.

¹⁾ W oryg.: Landesgesetzen.

Sąsiadowi należy dać odszkodowanie w rencie pieniężnej. Dla wysokości renty rozstrzygającym jest czas naruszenia granicy.

Ust. 1) s 674.

§ 913. Rentę za nadbudowę uiszczają winien każdorazowemu właścicielowi sąsiedniego gruntu każdorazowy właściciel drugiego gruntu.

Rentę należy uiszczają co roku zgóry.

§ 914. Prawo do renty przysługuje pierwszeństwo przed wszystkimi innymi prawami na obciążonym gruncie, a to także przed dawniejszymi prawami. Gaśnie ono z usunięciem nadbudowy.

Prawa tego nie wpisuje się w księgę wieczystą. Do zręczenia się tego prawa oraz do ustalenia na zasadzie umowy wysokości renty potrzebny jest wpis.

Pozatem stosują się przepisy, odnoszące się do ciężaru realnego, ustanowionego na rzecz każdorazowego właściciela gruntu.

§ 915. Uprawniony do pobierania renty może każdej chwili żądać, aby zobowiązany do płacenia renty wzamian za przeniesienie nań własności części gruntu, zajętej przez nadbudowę, wynagrodził mu wartość, jaką ta część miała w czasie przekroczenia granicy. Jeżeli z tego uprawnienia korzysta, prawa i obowiązki obu stron określają się według przepisów o kupnie.

Za czas aż do przeniesienia prawa własności należy rentę dalej uiszczają.

§ 916. Jeżeli przez nadbudowę uszczuplono prawo zabudowy albo służebność na gruncie sąsiednim, stosują się odpowiednio na korzyść uprawnionego, przepisy §§ 912 do 914.

§ 917. Jeżeli grunt nie ma połączenia z drogą publiczną, konieczne potrzebne do prawidłowego jego używania, właściciel może żądać od sąsiadów, aby ci aż do usunięcia tego braku tolerowali używanie ich gruntów w celu uzyskania potrzebnego połączenia. Kierunek tej drogi koniecznej oraz zakres prawa używania określa w razie potrzeby wyrok.

Sąsiadom, przez których grunty prowadzi ta droga konieczna, należy dać odszkodowanie w rencie pieniężnej. Stosują się odpowiednio przepisy zd. 2 ust. 2 § 912 i §§ 913, 914, 916.

Ust. 1) k. c. 682, s 694.

§ 918. Obowiązku tolerowania drogi koniecznej niema, gdy dotychczasowe połączenie gruntu z drogą publiczną zostanie zniesione przez samowolne działanie właściciela.

Jeżeli wskutek zbycia części gruntu zbyta lub zatrzymana część zostaje odcięta od połączenia z drogą publiczną, tolerować drogę konieczną winien właściciel tej części, przez którą połączenie dotychczas istniało. Ze zbyciem jakiejś części stoi narówni zbycie jednego z kilku gruntów, do tego samego właściciela należących.

§ 919. Właściciel gruntu może żądać od właściciela gruntu sąsiedniego, aby ten przyczynił się do wystawienia stałych znaków granicznych, a w razie, gdyby znak graniczny został przesunięty lub nie można było go rozpoznać, do jego przywrócenia.

Sposób wytyczenia granicy i postępowania określa się (podług ustaw¹⁾); jeżeli ustawy te żadnych przepisów nie zawierają, rozstrzyga zwyczaj miejscowy.

Koszty wytyczenia granicy interesowani mają ponosić w równych częściach, o ile z istniejącego między nimi stosunku prawnego co innego nie wynika.

Ust. 1) k. c. 646, a 850, s 669, 697.

Ust. 3) a 853.

§ 920. Jeżeli skutkiem zagmatwania granicy nie można dociec prawdziwej granicy, dla rozgraniczenia rozstrzygającym jest istniejący stan posiadania. Jeżeli stanu posiadania nie można ustalić, do każdego z gruntów należy dołączyć równą co do wielkości część spornej przestrzeni.

O ile zgodne z temi przepisami wytknięcie granicy doprowadza do takiego wyniku, który nie zgadza się ze stwierdzonymi okolicznościami, w szczególności z ustaloną wielkością gruntów, granicę należy tak poprowadzić, jak to przy uwzględnieniu tych okoliczności, odpowiada względem słuszności.

Ust. 1) a 851, s 668.

§ 921. Jeżeli dwa grunty oddzielone są od siebie wolnym odstępem, miedzą, kątem, rowem, murem, żywopłotem, parkanem lub innym urządzeniem, służącym ku korzyści obu gruntów, domniemywa się, że właściciele gruntów mają prawo wspólnie używać urządzenie, o ile zewnętrzne znamiona nie wskazują na to, że urządzenie należy tylko do jednego z sąsiadów.

k. c. 651, 652, 666, 670, a 854, s 670, 697, r 563.

§ 922. Jeżeli sąsiedzi mają prawo wspólnie używać jednego z urządzeń w § 921 wymienionych, każdy z nich może używać je

¹⁾ W oryg. „Landesgesetzen“.

do celu, wynikającego z właściwości urządzenia, o tyle, o ile współużywanie drugiego nie dozna przez to uszczuplenia. Koszty utrzymania ponosić mają sąsiedzi w równych częściach. Dopóki jeden z sąsiadów ma w tem interes, aby urządzenie dalej istniało, nie wolno tegoż usuwać ani zmieniać bez jego zezwolenia. Poza-tem stosunek prawny między sąsiadami określa się wedle przepisów o wspólności.

zd. 1) k. c. 657, a 855.

zd. 2) k. c. 655, 669, a 856, 858, s 697, 698.

§ 923. Jeżeli na granicy stoi drzewo, wówczas owoce, a w razie ścięcia drzewa, także samo drzewo, należy w równych częściach do sąsiadów.

Każdy z sąsiadów może żądać usunięcia drzewa. Koszty usunięcia ponoszą sąsiedzi w równych częściach. Sąsiad, żądający usunięcia, winien jednak sam ponosić koszty, gdy drugi zrzeka się swego prawa do drzewa; w takim razie, z chwilą odłączenia nabywa on własność wyłączną. Roszczenie o usunięcie jest wykluczone, gdy drzewo stanowi znak graniczny, a stosownie do danych okoliczności nie da się zastąpić innym, stosownym znakiem granicznym.

Przepisy te stosują się także do krzewu, stojącego na granicy.

Ust. 1) a 421.

Ust. 2) k. c. 672.

§ 924. Roszczenia, wynikające z §§ 907 do 909, 915, ust. 1 § 917, ust. 2 § 918, §§ 919, 920 i ust. 2 § 923 nie ulegają przedawnieniu.

Tytuł drugi. Nabycie i utrata własności gruntów.

§ 925. Zgodę zbywającego i nabywcy wymaganą wedle § 873 do przeniesienia własności gruntu (powzdamie), należy oświadczyć wobec wydziału hipotecznego, przyczem obie strony muszą być równocześnie obecne.

Powzdamie dokonane warunkowo lub z oznaczeniem czasu, jest bezskuteczne.

Ust. 1) a 431—433, 436, 437, s 656, 657, r 911—915, 1417, 716, 1426, 1452—1454.

§ 926. Jeżeli zbywający i nabywca zgadzają się na to, że zbycie rozciągać się ma na przynależność gruntu, natomiast nabywca razem z własnością gruntu nabywa także własność przynależności, istniejących w czasie nabycia, o ile one należą do zby-

wającego. W razie wątpliwości należy przyjąć, iż zbycie ma się rozciągać na przynależność.

Jeżeli nabywca na podstawie zbycia uzyskuje posiadanie poszczególnych przynależności, które do zbywającego nie należą albo są obciążone prawami osób trzecich, stosuje się przepisy §§ 932 do 936; dobrą wiarę nabywcy ocenia się wedle czasu uzyskania posiadania.

§ 927. Właściciela gruntu można wykluczyć z jego prawem w drodze postępowania wywoławczego, jeżeli grunt od trzydziestu lat znajduje się w samoistnem posiadaniu drugiego. Czas trwania posiadania oblicza się w taki sam sposób, jak czasokres do zasiedzenia ruchomości. Jeżeli właściciel jest wpisany w księdze wieczystej, postępowanie wywoławcze jest tylko wtedy dopuszczalne, gdy tenże umarł lub zaginął bez wieści a od trzydziestu lat nie nastąpił żaden wpis w księdze wieczystej, do któregooby potrzeba było przyzwolenia właściciela.

Kto uzyskał wyrok wykluczający, osiąga własność przez to, że postara się, aby go wpisano jako właściciela w księgę wieczystą.

Jeżeli przed wydaniem wyroku wykluczającego wpisano trzeciego jako właściciela albo z powodu własności trzeciego wpisano sprzeciw przeciwko prawdziwości księgi gruntowej, wyrok nie jest skuteczny przeciw temu trzeciemu.

Ust. 1) a 1468, 1472, 1473, 1477, 1498, s 662.

Ust. 3) a 1500.

§ 928. Własności gruntu można wyzbyć się w ten sposób, że właściciel składa wobec wydziału hipotecznego oświadczenie zrzeczenia się a zrzeczenie to wpisuje się w księgę wieczystą.

Prawo do zawłaszczenia gruntu, którego się wyzbyto, przysługuje Skarbowi Państwa.¹⁾ Skarb Państwa nabywa własność w ten sposób, że postara się, aby go wpisano jako właściciela w księgę wieczystą.

Ust. 1) a 387, s 666.

Tytuł trzeci. **Nabycie i utrata własności rzeczy ruchomych.**

I. Przeniesienie.

§ 929. Do przeniesienia własności rzeczy ruchomej potrzeba, aby właściciel oddał rzecz nabywcy i aby obydwaj zgodzili się na

¹⁾ W oryginale: dem Fiskus des Bundesstaats in dessen Gebiet das Grundstück liegt.

przejęcie prawa własności. Jeżeli nabywca posiada rzecz, wystarcza zgoda na przejście prawa własności.

zd. 1) *a* 432—428, *s* 714, *r* 707, 709, 993.

zd. 2) *k. c.* 1606.

§ 930. Jeżeli właściciel rzecz posiada, oddanie jej można zastąpić przez to, iż między nim a nabywcą zostanie umówiony taki stosunek prawny, mocą którego nabywca uzyskuje posiadanie pośrednie.

a 428, *s* 717, 924.

§ 931. Jeżeli rzecz ma trzeci w swem posiadaniu, oddanie można zastąpić przez to, iż właściciel odstąpi nabywcy roszczenie o wydanie rzeczy.

§ 932. Wskutek zbycia, które nastąpiło według § 929, nabywca staje się właścicielem także wtedy, gdy rzecz do zbywającego nie należy, chyba że w czasie, kiedy według tych przepisów byłby nabył własność, nie był w dobrej wierze. Jednakże w przypadku zd. 2 § 929 obowiązuje to tylko wtedy, gdy nabywca uzyskał posiadanie od zbywającego.

Nabywca nie jest w dobrej wierze, gdy mu jest wiadomem, lub też wskutek ciężkiego niedbalstwa jest mu niewiadomem, że rzecz do zbywającego nie należy.

Ust. 1) *s* 714/2, 933.

Ust. 2) *a* 326, *s* 3, *r* 523, 529.

§ 933. Jeżeli rzecz, zbyta wedle § 930, nie należy do zbywającego, nabywca staje się jej właścicielem, gdy zbywający odda mu tę rzecz, chyba że w tym czasie nabywca nie jest w dobrej wierze.

§ 934. Jeżeli rzecz, zbyta wedle § 931, nie należy do zbywającego, natenczas w tym wypadku, gdy zbywający jest pośrednim posiadaczem rzeczy, nabywca staje się jej właścicielem z chwilą odstąpienia roszczenia, w innych zaś przypadkach wtedy, kiedy uzyska od trzeciego posiadanie rzeczy, chyba że w czasie odstąpienia lub w czasie nabycia posiadania nie był w dobrej wierze.

§ 935. Nie nabywa się własności na podstawie §§ 932 do 934, gdy rzecz została skradzioną właścicielowi, gdy się zagubiła lub w ogóle zaginęła. To samo obowiązuje w przypadku, kiedy właściciel był tylko posiadaczem pośrednim, a rzecz zaginęła u posiadacza.

Przepisy te nie stosują się do pieniędzy lub do papierów na okaziciela oraz do rzeczy, które zostają zbyte przez przetarg publiczny.

Ust. 1) s 934.

Ust. 2) a 371, 367, s 935, 934/2, r 1512.

§ 936. Jeżeli rzecz zbyta obciążona jest prawem trzeciego, prawo to gaśnie z chwilą nabycia własności. Jednakże w przypadku zd. 2 § 929 obowiązuje to tylko wtedy, gdy nabywca uzyskał posiadanie od zbywającego. Jeżeli zbycie nastąpi według § 930 albo jeżeli rzecz, zbyta, na zasadzie § 931, nie była w pośrednim posiadaniu zbywającego, prawo trzeciego gaśnie dopiero wtedy, gdy nabywca na podstawie zbycia rzeczy uzyska posiadanie.

Prawo trzeciego nie gaśnie, gdy nabywca w czasie, rozstrzygającym według ust. 1 nie jest co do tego prawa w dobrej wierze.

Jeżeli w przypadku § 931 prawo przysługuje trzeciemu posiadaczowi, prawo to nie gaśnie nawet wobec nabywcy w dobrej wierze.

II. Zasiedzenie.

§ 937. Kto rzecz ruchomą przez lat dziesięć ma w posiadaniu samoistnem, nabywa jej własność (zasiedzenie).

Zasiedzenie jest wykluczone, gdy nabywca, przy nabyciu samoistnego posiadania nie jest w dobrej wierze albo gdy dowie się później, że własność mu nie przysługuje.

Ust. 1) k. c. 2279/2, a 1461, 1462, 1466, 1472, 1473, 1476, s 728.

Ust. 2) k. c. 2269, a 1460, 1463, r 533, 557, 567 (558), 560, 1242 l 2, 565.

§ 938. Jeżeli kto na początku i na końcu pewnego okresu czasu miał rzecz w samoistnem posiadaniu, domniemywa się, że jego samoistne posiadanie istniało także w czasie pośrednim.

k. c. 2234.

§ 939. Zasiedzenie nie może się rozpocząć, a jeżeli się rozpoczęło, nie może iść dalej, dopóki przedawnienie roszczenia o własność ulega wstrzymaniu, albo dopóki przepisy §§ 206, 207 stoją na przeszkodzie skończeniu się tego przedawnienia.

§ 940. Zasiedzenie przerywa się przez utratę posiadania samoistnego.

Przyjmuje się, że nie było przerwy, gdy posiadacz samoistny utraci posiadanie samoistne bez swej woli i następnie odzyska je w ciągu roku albo później zapomocą skargi wniesionej w ciągu tego czasu.

k. c. 2229, 2243, s 728/2.

§ 941. Zasiedzenie przerywa się, gdy roszczenia o własność dochodzi się sądownie przeciw samoistnemu posiadaczowi lub, w razie pośredniego samoistnego posiadania, przeciw posiadaczowi, który swoje prawo do posiadania wywodzi od posiadacza samoistnego; przerwa następuje jednak tylko na rzecz tego, kto o nią się postara. Stosują się odpowiednio przepisy §§ 209 do 212, 216, 219, 220 o przedawnieniu.

§ 942. Jeżeli zasiedzenie zostanie przerwane, czas, który aż do przerwy upłynął, nie wchodzi w rachubę; nowe zasiedzenie może rozpocząć się dopiero po ukończeniu przerwy.

§ 943. Jeżeli rzecz w drodze następstwa prawnego dostanie się w samoistne posiadanie trzeciego, czas zasiedzenia, który upłynął podczas posiadania prawnego poprzednika, policza się na korzyść trzeciego.

k. c. 2235, a 1493, s 941, r 566.

§ 944. Czas zasiedzenia, który upłynął na rzecz posiadacza spadku, policza się na korzyść spadkobiercy.

§ 945. Z chwilą nabycia własności przez zasiedzenie, gasną prawa osób trzecich, ustanowione na rzeczy przed nabyciem samoistnego posiadania, chyba, że posiadacz samoistny przy nabywaniu posiadania nie jest co do tych praw w dobrej wierze albo o ich istnieniu później się dowie. Czasokres zasiedzenia musi upłynąć także w odniesieniu do prawa osoby trzeciej; stosuje się odpowiednio przepisy §§ 939 do 944.

III. POŁĄCZENIE. ZMIESZANIE. PRZEROBIENIE.

§ 946. Jeżeli rzecz ruchomą połączy się z gruntem w taki sposób, że staje się ona jego istotną częścią składową, własność gruntu rozciąga się również na tę rzecz.

k. c. 553, 554, a 417—420, s 671—673, r 553.

§ 947. Jeżeli rzeczy ruchome połączy się z sobą w taki sposób, że stają się one istotnymi częściami składowymi jednej rzeczy, dotychczasowi ich właściciele stają się współwłaścicielami tej rzeczy; udziały określa się według stosunku wartości, jaką te rzeczy mają w czasie połączenia.

Jeżeli jedną z tych rzeczy należy uważać za główną, właściciel jej nabywa własność wyłączną.

Ust. 1) k. c. 566, a 415, 416, s 727.

§ 948. Jeżeli rzeczy ruchome nierozdzielnie się z sobą zmiesza lub pomiesza, stosują się odpowiednio przepisy § 947.

Z niemożnością rozdzielenia stoi narówni przypadek, kiedy rozdzielenie rzeczy zmieszanych lub pomieszanych, byłoby połączone z niestosunkowemi kosztami.

Ust. 1) a 415.

§ 949. W razie zgaśnięcia własności na rzeczy według §§ 946 do 948, gasną także wszelkie inne prawa, istniejące na rzeczy. Jeżeli właściciel obciążonej rzeczy nabywa współwłasność, prawa pozostają nadal na udziale, wchodzącym w miejsce tej rzeczy. Jeżeli właściciel obciążonej rzeczy stanie się wyłącznym właścicielem, prawa rozciągają się na rzecz, która została dołączona.

§ 950. Kto przez przerobienie lub przeistoczenie jednego lub więcej materiałów wytwarza nową rzecz ruchomą, nabywa własność nowej rzeczy, o ile wartość przerobienia lub przeistoczenia nie jest znacznie mniejsza od wartości materiału. Za przerobienie uważa się także pisanie, rysowanie, malowanie, drukowanie, rytowanie lub podobne obrabianie powierzchni.

Z chwilą nabycia własności na rzeczy nowej gasną prawa, istniejące na materiale.

Ust. 1) k. c. 570, s 726.

§ 951. Kto skutkiem przepisów §§ 946 do 950 utracą prawo, może żądać według przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia wynagrodzenia pieniężnego od tego, na czyją korzyść wychodzi zmiana, jaka zaszła w prawie. Przywrócenia poprzedniego stanu nie można żądać.

Przepisy o obowiązku wynagrodzenia szkody z powodu czynności niedozwolonych jako też przepisy o zwrocie nakładów i o prawie zabrania urządzenia pozostają nienaruszone. W przypadkach §§ 946, 947 zabranie urządzenia jest dopuszczalne według przepisów o prawie zabrania, jakie przysługuje posiadaczowi wobec właściciela, nawet wtedy, gdy połączenia nie dokonał posiadacz rzeczy głównej.

Ust. 2) k. c. 577.

§ 952. Własność skryptu dłużnego, wystawionego na wierzytelność, przysługuje wierzycielowi. Prawo trzeciego na wierzytelności rozciąga się na skrypt dłużny.

To samo stosuje się do dokumentów na inne prawa, mocą których można żądać świadczenia, w szczególności do listów hipotecznych, gruntowych i rentowych.

IV. NABYCIE PŁODÓW

I INNYCH CZĘŚCI SKŁADOWYCH RZECZY.

§ 953. Płody i inne części składowe rzeczy należą do właściciela rzeczy także po ich odłączeniu, o ile z §§ 954 do 957 nic innego nie wynika.

k. c. 547, a 405, s 643, r 425, 431.

§ 954. Kto z mocy prawa, przysługującego mu na rzeczy cudzej, jest uprawniony do zawłaszczenia płodów i innych części składowych rzeczy, nabywa na nich własność z chwilą ich odłączenia bez ujmy dla przepisów §§ 955 do 957.

§ 955. Kto ma rzecz w samoistnem posiadaniu, nabywa własność płodów i innych części składowych rzeczy, będących jej owocami, z chwilą ich odłączenia, a to bez ujmy dla przepisów §§ 956, 957. Nabycie jest wykluczone, gdy posiadacz samoistny nie jest uprawniony do posiadania samoistnego albo gdy kto inny jest uprawniony do pobierania owoców na mocy prawa na rzeczy, a posiadacz samoistny przy nabywaniu samoistnego posiadania nie jest w dobrej wierze lub o braku prawa dowiedział się przed odłączeniem.

Narówni z posiadaczem samoistnym stoi ten, kto rzecz posiada w celu wykonywania na niej prawa użytkownika.

Do samoistnego posiadania i do posiadania, z niem zrównanego, stosuje się odpowiednio przepis ust. 2 § 940.

Ust. 1) k. c. 549, s 939/3.

§ 956. Jeżeli właściciel pozwala drugiemu na zawłaszczanie płodów lub innych części składowych rzeczy, ten ostatni nabywa je na własność z chwilą odłączenia, gdy mu oddano posiadanie samej rzeczy, w innych zaś wypadkach z chwilą wzięcia ich w posiadanie. Jeżeli właściciel obowiązany jest do udzielenia pozwolenia, nie może go odwołać, dopóki ten drugi znajduje się w posiadaniu rzeczy, którą mu oddano.

To samo obowiązuje, gdy pozwolenie pochodzi nie od właściciela, lecz od kogo innego, do którego należą po odłączeniu płody lub inne części składowe rzeczy.

§ 957. Przepisy § 956 mają zastosowanie także wtedy, gdy ten, kto pozwala drugiemu na zawłaszczenie, nie jest do tego uprawnionym, chyba że ten drugi nie jest w dobrej wierze przy oddaniu rze-

czy, w razie oddania mu jej posiadania, w innych zaś przypadkach w chwili wzięcia płodów i innych części składowych w posiadanie, albo że o braku w prawie dowie się przed odłączeniem.

V. Zawłaszczenie.

§ 958. Kto niczyją rzecz ruchomą bierze w samoistne posiadanie, nabywa własność tej rzeczy.

Własności nie nabywa się, gdy zawłaszczenie wzbronione jest ustawą albo gdy przez wzięcie w posiadanie narusza się przysługujące drugiemu prawo zawłaszczenia.

k. c. 564, a 381, 382, s 664, 699, 718.

§ 959. Rzecz ruchoma staje się niczyją, gdy właściciel wyzywa się jej posiadania w zamiarze zrzeczenia się własności
a 386.

§ 960. Dzikie zwierzęta są niczyje, dopóki znajdują się na wolności. Dzikie zwierzęta w zwierzyńcach i ryby w stawach lub innych zamkniętych wodach prywatnych nie są niczyje.

Jeżeli złowione dzikie zwierzę odzyska wolność, staje się niczyjem, gdy właściciel nie ściga go bezzwłocznie albo gdy pościgu zaniecha.

Zwierzę oswojone staje się niczyjem, gdy odwyknie od wracania na przeznaczone dlań miejsce.

Ust. 1) k. c. 564, 715, a 383.

Ust. 2) s 719.

Ust. 3) k. c. 564, a 384, r 539 uw. 1.

§ 961. Jeżeli rój pszczół wyroi się, staje się niczym, gdy właściciel nie ściga go bezzwłocznie lub gdy pościgu zaniecha.

a 384, s 719/3, r 539 uw. 1.

§ 962. Właścicielowi roju pszczół wolno w pościgu wchodzić na cudze grunty. Jeżeli rój osiadł w niezajętym cudzym ulu, właścicielowi roju wolno otworzyć ul i wyjąć lub wyłamać węzę, celem zabrania roju. Szkodę, stąd powstałą, winien wynagrodzić.

a 384, s 700, r 539 uw. 1.

§ 963. Jeżeli po wyrojeniu połączą się roje pszczół należące do kilku właścicieli, stają się współwłaścicielami całego schwytanego roju ci właściciele, którzy roje swoje ścigali; udziały ich oznaczają się wedle ilości ściganych rojów.

§ 964. Jeżeli rój pszczół osiadł w zajętych cudzym ulu, własność i inne prawa do pszczół, które ul zajmowały, rozciągają się

na rój świeżo osiadły. Własność i inne prawa do roju świeżo osiadłego gasną.

s 725/2.

VI. Znalezienie.

§ 965. Kto rzecz zgubioną znajduje i z sobą zabiera, winien donieść o tem bezzwłocznie temu, kto ją zgubił, lub jej właścicielowi albo innej uprawnionej do odbioru osobie.

Jeżeli znalazca nie zna osób uprawnionych do odbioru, lub miejsca ich pobytu, winien bezzwłocznie donieść władzy policyjnej o znalezieniu, podając okoliczności, które mogą mieć znaczenie dla wykrycia uprawnionych do odbioru. Jeżeli wartość rzeczy nie przenosi trzech marek, nie potrzeba doniesienia.

Ust. 1) k. c. 717/2, a 388, 389, 396, 397, s 720, 725/1, r 537, 539 uw. 3, 538.

§ 966. Znalazca jest obowiązany do przechowywania rzeczy.

Jeżeli istnieje obawa, że rzecz ulegnie zepsuciu, albo jeżeli przechowywanie połączone jest z niestosunkowo wielkim kosztem, znalazca winien wystawić rzecz na przetarg publiczny. Przed przetargiem należy donieść o tem władzy policyjnej. Kwota uzyskana wchodzi w miejsce rzeczy samej.

Ust. 1) s 721.

§ 967. Znalazca ma prawo, a w razie zarządzenia władzy policyjnej obowiązek, rzecz lub kwotę uzyskaną z przetargu oddać władzy policyjnej.

a 390, r 539.

§ 968. Znalazca odpowiada tylko za działanie rozmyślne i za ciężkie niedbalstwo.

§ 969. Przez wydanie rzeczy temu, kto ją zgubił, znalazca staje się wolnym także wobec wszystkich innych osób uprawnionych do odbioru.

§ 970. Jeżeli znalazca, celem przechowania lub utrzymania rzeczy albo celem wykrycia uprawnionego do odbioru, czyni wkłady, które w danych warunkach wolno mu uważać za potrzebne, może od uprawnionego do odbioru żądać ich zwrotu.

s 722/2.

§ 971. Znalazca może od uprawnionego do odbioru żądać znaleźnego. Znaleźne wynosi pięć od sta od wartości rzeczy aż do trzystu marek, jeden od sta, od nadwyżki wartości, za zwierzęta jeden od sta. Jeżeli rzecz posiada wartość tylko dla uprawnionego do odbioru, znaleźne należy oznaczyć wedle słusznego uznania.

Roszczenie to jest wykluczone, gdy znalazca narusza obowiązek doniesienia albo znalezienie rzeczy mimo dopytywania się o nią, zataja.

Ust. 1) a 391, 396, s 722, r 539, 540.

§ 972. Do roszczeń, określonych w §§ 970, 971, stosują się odpowiednio przepisy §§ 1000 do 1002 o roszczeniach posiadacza do właściciela z powodu nakładów.

§ 973. Po upływie jednego roku od doniesienia władzy policyjnej o znalezieniu, znalazca nabywa własność rzeczy, chyba że znalazca dowiedział się przedtem o osobie, uprawnionej do odbioru albo też osoba ta swoje prawo u władzy policyjnej zgłosiła. Z chwilą nabycia własności gasną wszelkie inne prawa na rzeczy.

Jeżeli wartość rzeczy nie przenosi trzech marek, czasokres jednoroczny zaczyna się z chwilą znalezienia. Znalazca nie nabywa własności, gdy znalezienie rzeczy, mimo dopytywania się o nią, zataja. Zgłoszenie prawa u władzy policyjnej nie stoi na przeszkodzie nabyciu własności.

Ust. 1) a 392, s 722, r 539.

§ 974. Jeżeli przed upływem roku znalazca dowiedział się o osobach, uprawnionych do odbioru, lub też osoby te zgłosiły na czas u władzy policyjnej swe prawa do rzeczy, której wartość przenosi trzy marki, znalazca może uprawnionych do odbioru wezwać podług przepisów § 1003 do złożenia oświadczenia względem roszczeń, przysługujących mu wedle §§ 970 do 972. Z upływem czasokresu, wyznaczonego do oświadczenia, znalazca nabywa własność, a wszelkie inne prawa na rzeczy gasną, jeśli tylko uprawnieni do odbioru nie oświadczyli na czas gotowości zaspokojenia roszczeń.

§ 975. Oddanie władzy policyjnej rzeczy lub kwoty uzyskanej z przetargu nie narusza praw znalazcy. Jeżeli władza policyjna zarządzi sprzedaż rzeczy przez przetarg, kwota uzyskana wchodzi w miejsce rzeczy samej. Władza policyjna może rzecz lub kwotę uzyskaną z przetargu wydać uprawnionemu do odbioru tylko za przyzwoleniem znalazcy.

§ 976. Jeżeli znalazca zrzeknie się wobec władzy policyjnej prawa nabycia własności rzeczy, przechodzi jego prawo na gminę tego miejsca, w którym rzecz znaleziono.

Jeżeli znalazca po oddaniu władzy policyjnej rzeczy lub kwoty uzyskanej z przetargu nabył własność na zasadzie przepisów §§ 973, 974, własność przechodzi na gminę tego miejsca, w którym

rzecz znaleziono, jeśli tylko znalazca nie zażąda wydania przed upływem czasu, określonego mu przez władzę policyjną.

§ 977. Kto wskutek przepisów §§ 973, 974, 976 utraci prawo, może w przypadkach §§ 973, 974 żądać od znalazcy, a w przypadkach § 976 od gminy tego miejsca, w którym rzecz znaleziono, wydania tego, co uzyskano przez zmianę, jaką zaszła w prawie a to według przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia. Roszczenie gaśnie z upływem trzech lat po przejściu własności na znalazcę lub na gminę, jeśli tylko przedtem nie nastąpiło sądowe dochodzenie tego roszczenia.

§ 978. Kto w lokalach służbowych lub urządzeniach przewozowych władzy publicznej albo zakładu przewozowego, służącego do komunikacji publicznej, rzecz znalazł, i z sobą ją zabiera, winien niezwłocznie oddać rzecz władzy lub zakładowi przewozowemu albo jednemu z ich funkcjonariuszów. Przepisów §§ 965 do 977 nie stosuje się.

s 720/3, 722/3.

§ 979. Władza lub zakład przewozowy mogą oddaną im rzecz kazać sprzedać przez przetarg publiczny. Władze publiczne i zakłady przewozowe Państwa i gmin¹⁾ mogą zarządzić przeprowadzenie przetargu przez jednego ze swoich urzędników.

Kwota uzyskana z przetargu zastępuje rzecz samą.

§ 980. Przetarg dopiero wtedy jest dopuszczalny, gdy w obwieszczeniu publicznym, dotyczącym znalezienia, wezwano uprawnionych do odbioru, aby zgłosili swoje prawa, określając im w tym celu czasokres, i gdy czasokres ten upłynął; przetarg jest niedopuszczalny, gdy zgłoszenie na czas nastąpiło.

Obwieszczenia nie potrzeba, gdy zachodzi obawa zepsucia się rzeczy albo przechowanie połączone jest z niestosunkowemi kosztami.

§ 981. Jeżeli od upływu czasokresu, oznaczonego w publicznym obwieszczeniu, minęły trzy lata, a nikt z uprawnionych do odbioru praw swoich nie zgłosił, kwota uzyskana z przetargu, przypada, jeśli chodzi o władze i zakłady państwowe, skarbowi państwa, jeśli chodzi o władze i zakłady gminne, gminie²⁾, jeśli chodzi o zakłady przewozowe, prowadzone przez prywatną osobę, tej osobie.

¹⁾ W oryg.: Des Reichs, der Bundesstaaten und der Gemeinden.

²⁾ W oryg.: bei Reichsbehörden und Reichsanstalten an den Reichsfiskus, bei Landesbehörden und Landesanstalten an den Landesfiskus.

Jeżeli przetarg odbył się bez publicznego obwieszczenia, czasokres trzyletni zaczyna się dopiero od chwili, kiedy przez publiczne obwieszczenie o znalezieniu wezwano osoby uprawnione do odbioru do zgłoszenia swych praw. To samo obowiązuje, gdy oddano znalezione pieniądze.

Koszty potrąca się z kwoty, która ma być wydana.

§ 982. Obwieszczenie, przepisane w §§ 980, 981 odbywa się, gdy chodzi o władze państwowe lub zakłady państwowe, według przepisów wydanych przez Radę Ministrów, w innych przypadkach według przepisów, wydanych przez władzę centralną.³⁾

§ 983. Jeżeli urząd publiczny ma w swem posiadaniu rzecz, którą obowiązany jest wydać, a zobowiązanie to nie opiera się na umowie, stosuje się odpowiednio przepisy §§ 979 do 982, gdy uprawniony do odbioru lub jego pohyt nie są władzy znane.

§ 984. Jeżeli rzecz, która tak długo leżała w ukryciu, iż właściciela jej wysledzić się już nie da (skarb), zostanie wykryta i wskutek wykrycia wzięta w posiadanie, własność nabywa w połowie ten, kto ją wykrył, w połowie zaś właściciel rzeczy, w której skarb był ukryty

k. c. 716, a 398—401, s 723, 724, r 430.

Tytuł czwarty. Roszczenia, wynikające z własności.

§ 985. Właściciel może żądać od posiadacza wydania rzeczy.
a 366, 369, r 609, 1389.

§ 986. Posiadacz może odmówić wydania rzeczy, gdy on sam albo posiadacz pośredni, od którego wywodzi swoje prawo do posiadania, jest wobec właściciela uprawniony do posiadania. Jeżeli posiadacz pośredni nie jest przez właściciela upoważniony do oddania posiadania posiadaczowi, właściciel może żądać od posiadacza, aby rzecz wydał posiadaczowi pośredniemu, a gdy ten nie może lub nie chce objąć zpowrotem posiadania, aby rzecz wydał jemu samemu.

Posiadacz rzeczy, którą zhyto według § 931 przez odstąpienie roszczenia o wydanie, może nowemu właścicielowi przeciwstawić zarzuty, jakie mu przysługują przeciwko odstąpionemu roszczeniu.

§ 987. Posiadacz winien wydać właścicielowi użytki, które pobrał po zawisnięciu sporu.

³⁾ W oryginale: bei Reichsbehörden und Reichsanstalten durch den Bundesrat, in den übrigen Fällen nach den von der Zentralbehörde des Bundesstaats erlassenen Vorschriften.

Jeżeli posiadacz po zawisnięciu sporu, nie pobiera użytków, jakie mógłby pobierać wedle zasad prawidłowego gospodarstwa, obowiązany jest, o ile ponosi winę, do dania wynagrodzenia właścicielowi.

Ust. 1) a 338, 339, 379, r 626, 530, 610, 611.

§ 988. Jeżeli posiadacz bezpłatnie uzyska posiadanie rzeczy, którą posiada jakoby należąca do niego albo w celu wykonywania nie przysługującego mu w rzeczywistości na rzeczy prawa do użytków, ma wobec właściciela obowiązek wydania, a to wedle przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia użytków, które pobrał przed zawisnięciem sporu.

a 373.

§ 989. Od zawisnięcia sporu posiadacz odpowiada właścicielowi za szkodę powstającą z tego powodu, że z jego winy rzecz się pogorszy, zniszczy albo z jakiej innej przyczyny nie może być przez niego wydana.

a 338, 379, r 530, 610, 611.

§ 990. Jeżeli posiadacz przy nabyciu posiadania nie był w dobrej wierze, odpowiada przed właścicielem od czasu nabycia wedle §§ 987, 989. Jeżeli posiadacz później się dowie, że nie jest uprawnionym do posiadania, odpowiada tak samo od czasu powzięcia tej wiadomości.

Dalej sięgająca odpowiedzialność posiadacza z powodu zwłoki pozostaje nienaruszona.

Ust. 1) a 335, 336, 379, s 940, r 610, 620, 624, 641—643, 671, 611, 622.

§ 991. Jeżeli posiadacz wywodzi swoje prawo do posiadania od posiadacza pośredniego, przepisy §§ 990 odnośnie do użytków mają zastosowanie tylko wtedy, gdy warunki § 990 zachodzą także u posiadacza pośredniego albo gdy przeciwko niemu spór zawisł.

Jeżeli posiadacz przy nabyciu posiadania był w dobrej wierze, jest on mimo to od chwili nabycia odpowiedzialny wobec właściciela za szkodę, określoną w § 989 o tyle, o ile jest odpowiedzialny wobec posiadacza pośredniego.

§ 992. Jeżeli posiadacz przyszedł do posiadania przez samowolę zabronioną lub przez czyn podlegający karze, odpowiada wobec właściciela według przepisów o wynagrodzeniu szkody z powodu czynności niedozwolonych.

a 346, 379.

§ 993. Jeżeli nie ma podstaw, oznaczonych w §§ 987 do 992, posiadacz winien wydać pobrane owoce, wedle przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia, o ile podług zasad prawidłowego gospodarstwa nie należy ich uważać za przychód z rzeczy; poza-tem nie ma on obowiązku ani do wydania użytków, ani do wynagrodzenia szkody.

Za czas, w ciągu którego użytki pozostają przy posiadaczu, stosują się do niego przepisy § 101.

§ 994. Posiadacz może żądać od właściciela wynagrodzenia za poczynione na rzecz konieczne nakłady. Zwyczajnych jednak kosztów utrzymania nie należy mu zwracać za czas, w ciągu którego użytki przy nim zostają.

Jeżeli po zawisnięciu sporu albo po chwili, od której zaczęła się oznaczona w § 990 odpowiedzialność, posiadacz czyni nakłady konieczne, obowiązek właściciela do ich wynagrodzenia określa się podług przepisów o prowadzeniu spraw bez polecenia.

Ust. 1) a 336, 331, s 939, r 628, 629, 611, 622.

§ 995. Do nakładów koniecznych w rozumieniu § 994 należą także wkłady, które posiadacz łoży na pokrycie ciężarów rzeczy. Za czas, w ciągu którego pozostają przy posiadaczu, należy wynagrodzić mu tylko wkłady na takie ciężary nadzwyczajne, które uważać należy za obciążenie podstawowej wartości rzeczy.

§ 996. Za inne nakłady, aniżeli konieczne, posiadacz może żądać wynagrodzenia tylko o tyle, o ile nakłady czyni się przed zawisnięciem sporu i przed rozpoczęciem się oznaczonej w § 990 odpowiedzialności, a zwiększenie przez nie wartości rzeczy trwa jeszcze w czasie, kiedy właściciel ją zpowrotem otrzymuje.

a 332, s 939, r 633.

§ 997. Jeżeli posiadacz połączył z rzeczą inną rzecz jako istotną jej część składową, może ją odłączyć i objąć na własność. Przy-tem stosują się przepisy § 258.

Prawo odłączenia jest wykluczone, gdy posiadacz nie może żądać wynagrodzenia za nakłady wedle zd. 2 ust. 1 § 994 albo gdy odłączenie nie przynosi mu żadnej korzyści lub gdy zwraca mu się co najmniej wartość, jaką rzecz składowa miałaby dla niego po odłączeniu.

Ust. 1) s 939/2.

§ 998. Jeżeli ma się wydać grunt służący do gospodarstwa rolnego, właściciel winien zwrócić koszty, wyłożone przez posia-dacza na owoce, które jeszcze nie są odłączone, ale które według

zasad prawidłowego gospodarstwa przed upływem roku gospodarczego mają być odłączone, o ile koszty te odpowiadają prawidłowemu gospodarstwu i nie przenoszą wartości tych owoców.

§ 999. Posiadacz może żądać wynagrodzenia za nakłady, poczynione przez posiadacza poprzedniego, którego stał się następcą prawnym, w takiej samej rozciągłości, w jakiej mógłby wynagrodzenia tego żądać posiadacz poprzedni, gdyby rzecz miał wydać.

Obowiązek właściciela do zwrotu nakładów rozciąga się także na takie nakłady, które zostały poczynione, zanim on sam nabył własność.

§ 1000. Posiadacz może odmówić wydania rzeczy, dopóki nie otrzyma zaspokojenia za nakłady, które należy mu zwrócić. Prawo zatrzymania nie przysługuje mu, gdy uzyskał rzecz przez czyn niedozwolony, popełniony rozmyślnie.

a 344, s 939/1.

§ 1001. Posiadacz tylko wtedy może dochodzić roszczenia o zwrot nakładów, gdy właściciel odzyska rzecz lub zatwierdzi nakłady. Aż do zatwierdzenia nakładów, właściciel może uwolnić się od roszczenia przez to, iż zwróci rzecz otrzymaną. Zatwierdzenie uważa się za udzielone, gdy właściciel przyjmuje rzecz, ofiarowaną mu przez posiadacza z zastrzeżeniem roszczenia.

§ 1002. Jeżeli posiadacz wyda rzecz właścicielowi, roszczenie o zwrot nakładów gaśnie z upływem miesiąca, a gdy chodzi o grunt, z upływem sześciu miesięcy po wydaniu, jeśli tylko przedtem nie nastąpiło sądowe dochodzenie tego roszczenia albo jeśli właściciel nakładów nie zatwierdził.

Do czasokresów tych stosują się odpowiednio przepisy §§ 203, 206, 207 o przedawnieniu.

§ 1003. Podając kwotę, żadaną tytułem zwrotu, posiadacz może wezwać właściciela, aby w ciągu oznaczonego przezeń stosownego czasokresu złożył oświadczenie, czy nakłady zatwierdza. Po upływie tego czasokresu posiadacz ma prawo poszukiwać zaspokojenia z rzeczy wedle przepisów o sprzedaży zastawu, a gdy chodzi o grunt, wedle przepisów o egzekucji na majątku nieruchomości, jeśli tylko zatwierdzenie na czas nie nastąpi.

Jeżeli właściciel przed upływem czasokresu zaprzeczy należyłości roszczenia, posiadacz dopiero wtedy może zaspokoić się z rzeczy, gdy po prawomocnem ustaleniu wysokości nakładów wezwie właściciela do oświadczenia, wyznaczając mu w tym celu

odpowiedni czasokres, i gdy czasokres ten upłynie; prawo do zaspokożenia się z rzeczy jest wykluczone, gdy zatwierdzenie na czas nastąpi.

§ 1004. Jeżeli uszczupła się własność w inny sposób, aniżeli przez odebranie lub zatrzymywanie posiadania, właściciel może żądać od tego, kto własność zakłóca, aby uszczuplenie to usunął. Jeżeli istnieje obawa dalszych uszczupleń, właściciel może skarżyć o zaniechanie.

Roszczenie jest wykluczone, gdy właściciel jest obowiązany do tolerowania.

Ust. 1) s 679.

§ 1005. Jeżeli rzecz jest na gruncie, który posiada nie właściciel rzeczy, lecz kto inny, właścicielowi rzeczy przysługuje do posiadacza gruntu roszczenie wymienione w § 867.

§ 1006. Na korzyść posiadacza rzeczy ruchomej istnieje domniemanie, że jest właścicielem tej rzeczy. Nie ma ono jednak znaczenia wobec dawniejszego posiadacza, któremu rzecz została skradziona, zagubiła się lub w inny sposób zaginęła, chyba że chodzi o pieniądze lub papiery na okaziciela.

Na korzyść dawniejszego posiadacza istnieje domniemanie, że był właścicielem rzeczy w czasie trwania swego posiadania.

W razie posiadania pośredniego, domniemanie istnieje na korzyść posiadacza pośredniego.

Ust. 1) k. c. 2279, a 323, s 939.

§ 1007. Kto rzecz ruchomą miał w swem posiadaniu, może żądać od posiadacza wydania rzeczy, jeżeli ten nabywając posiadanie nie był w dobrej wierze.

Jeżeli wcześniejszemu posiadaczowi rzecz została skradziona, zagubiła się lub w inny sposób zaginęła, może on żądać wydania także od posiadacza w dobrej wierze, chyba że ten ostatni jest właścicielem rzeczy albo rzecz zaginęła mu przed tym czasem, kiedy ją posiadał wcześniejszy posiadacz. Przepis ten nie stosuje się do pieniędzy i do papierów na okaziciela.

Roszczenie jest wykluczone, gdy wcześniejszy posiadacz nabywając posiadanie nie był w dobrej wierze albo gdy wyzbył się posiadania. Pozatem stosują się odpowiednio przepisy §§ 986 do 1003.

Ust. 1) a 368, 373.

Ust. 2) a 371.

Tytuł piąty. Współwłasność.

§ 1008. Jeżeli własność rzeczy przysługuje kilku osobom w częściach ułamkowych, obowiązują przepisy §§ 1009 do 1011.

a 361, s 646, r 543.

§ 1009. Rzecz wspólna można obciążyć także na rzecz współwłaściciela.

Obciążenia gruntu wspólnego na rzecz każdorazowego właściciela innego gruntu, tudzież obciążenia innego gruntu na rzecz takichże właścicieli gruntu wspólnego nie wyklucza ta okoliczność, iż ów inny grunt należy do współwłaściciela gruntu wspólnego.

§ 1010. Jeżeli współwłaściciele gruntu unormowali jego zarząd i używanie, albo wykluczyli na zawsze lub na pewien czas prawo żądania zniesienia wspólności, albo oznaczyli czasokres wypowiedzenia, postanowienie takie jest wtedy tylko skuteczne przeciw następcy szczególnemu współwłaściciela, gdy jest wpisane w księdze wieczystej jako obciążenie udziału.

Roszczeń w §§ 755, 756 określonych, można dochodzić przeciw następcy szczególnemu współwłaściciela tylko wtedy, gdy są wpisane w księdze wieczystej.

§ 1011. Roszczeń, wynikających z prawa własności, może każdy współwłaściciel dochodzić w obec osób trzecich, odnośnie do całej rzeczy, roszczenia jednak o wydanie, tylko stosownie do § 432.

ROZDZIAŁ CZWARTY.

Prawo zabudowy.

§ 1012. Grunt można w ten sposób obciążyć, że temu, na czyją korzyść obciążenie następuje, przysługuje dające się zbyć i dziedziczne prawo mieć budynek na powierzchni lub pod powierzchnią gruntu (prawo zabudowy).

s 779, r 542¹.

§ 1013. Prawo zabudowy można rozciągnąć na używanie części gruntu, niepotrzebnej dla budynku, gdy dla używania budynku jest ono korzystne.

r 542⁴.

§ 1014. Ograniczenie prawa zabudowy do pewnej części budowlanej, w szczególności do jednego piętra, jest niedopuszczalne.

§ 1015. Zgodę właściciela i nabywcy, potrzebną wedle § 873 do ustanowienia prawa zabudowy, musi się oświadczyć wobec udziału hipotecznego, przyczem obie strony muszą być równocześnie obecne.

r 542⁶.

§ 1016. Prawo zabudowy nie gaśnie przez to, że budynek zniszczyje.

§ 1017. Względem prawa zabudowy obowiązują przepisy, odnoszące się do gruntów.

Przepisy o nabywaniu własności i o roszczeniach wypływających z własności stosuje się odpowiednio do prawa zabudowy.
s 779/3.

Rozporządzenie o prawie zabudowy

z 15 stycznia 1919 (Dz. ust. Rzeszy str. 72), którego moc obowiązująca została rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 26 kwietnia 1922 (Dz. U. Rz. Nr. 34) rozszerzona na obszar b. dziel. pruskiej, położony w obrębie b. linii demarkacyjnej.

I. POJĘCIE I TREŚĆ PRAWA ZABUDOWY.

1. Treść ustawowa.

§ 1. Grunt można w ten sposób obciążyć, iż temu, na czyją korzyść nastąpiło obciążenie, przysługuje podlegające zbyciu dziedziczne prawo utrzymywania budynku na powierzchni lub pod powierzchnią gruntu (prawo zabudowy).

Prawo zabudowy można rozszerzyć na niepotrzebną dla budynku część gruntu, o ile budynek pozostaje pod względem gospodarczym rzeczą główną.

Ograniczenie prawa zabudowy do pewnej części budowli, w szczególności do jednego piętra, jest niedopuszczalne.

Prawa zabudowy nie można ograniczać przez warunki rozwiązujące. Właściciel gruntu nie może powoływać się na układ, którym uprawniony do prawa zabudowy obowiązuje się przy zajęciu pewnych okoliczności zamiechać prawa zabudowy i zezwolić na jego wykreślenie w księdze wieczystej.

2. Treść umowna.

§ 2. Do treści prawa zabudowy należą także układy pomiędzy właścicielem gruntu a uprawnionym do prawa zabudowy co do:

1. urządzenia, utrzymywania i użycia budynku;
2. zabezpieczenia budynku i jego odbudowy na wypadek zburzenia;
3. ponoszenia publicznych i prywatno-prawnych ciężarów i danin;

4. zobowiązania uprawnionego do prawa zabudowy do przeniesienia tego prawa na właściciela gruntu po zejściu pewnych oznaczonych okoliczności (powrót);
5. zobowiązania uprawnionego do prawa zabudowy do płacenia kar umownych;
6. udzielenia uprawnionemu do prawa zabudowy prawa pierwszeństwa na odnowienie prawa zabudowy po upływie czasu trwania tegoż prawa;
7. zobowiązania właściciela gruntu do sprzedaży gruntu każdorazowemu uprawnionemu do prawa zabudowy.

§ 3. Roszczenia uprawnionego do prawa zabudowy o powrót nie można oddzielać od własności gruntu; właściciel może żądać przeniesienia prawa zabudowy na osobę trzecią, która ma być przez niego wskazaną.

§ 4. Roszczenie o powrót, jakoteż o karę umowną, (1 4 i 5 § 2) przedawnia się w sześciu miesiącach od chwili, w której właściciel gruntu uzyska wiadomość o istnieniu warunków do wytoczenia roszczenia; bez względu zaś na taką wiadomość — w dwóch latach od zejścia tych warunków.

§ 5. W treści prawa zabudowy można się także ułożyć, że do zbycia tego prawa przez uprawnionego do tegoż, wymaga się przyzwolenia właściciela gruntu.

W treści prawa zabudowy można się także ułożyć, że do obciążenia tego prawa przez uprawnionego do tegoż, hipoteką, długiem gruntowym lub rentowym albo ciężarem realnym, wymaga się przyzwolenia właściciela gruntu. Jeżeli zawarto taki układ, wówczas bez przyzwolenia właściciela gruntu nie może również nastąpić taka zmiana treści hipoteki, długu gruntowego lub rentowego albo ciężaru realnego, która zawiera dalsze obciążenie prawa zabudowy.

§ 6. Jeżeli zawarto układ stosownie do § 5, wówczas rozporządzenie prawem zabudowy przez uprawnionego do tegoż prawa oraz umowa, którą się on do takiego rozporządzenia zobowiązuje, są bezskuteczne, dopóki właściciel gruntu nie udzieli wymaganego zatwierdzenia.

Właściciel gruntu nie może powoływać się na układ, że postąpienie uprawnionego do prawa zabudowy wbrew powziętemu według § 5 ograniczenia powinno stwarzać podstawę do roszczenia o powrót.

§ 7. Jeżeli należy przyjąć, że zbycie (ust. 1 § 5) nie uszczupli w sposób istotny ani nie narazi na niebezpieczeństwo zamierzonego przez ustanowienie prawa zabudowy celu i że osobistość nabywcy daje gwarancję prawidłowego wypełnienia zobowiązań wynikających z treści prawa zabudowy, uprawniony do prawa zabudowy może żądać, aby właściciel gruntu udzielił przyzwolenia na zbycie. Uprawnionemu do prawa zabudowy można przyznać także i na dalsze wypadki roszczenie o udzielenie przyzwolenia.

Jeżeli obciążenie (ust. 2 § 5) da się pogodzić z zasadami prawidłowego gospodarstwa i jeżeli cel, zamierzony przez ustanowienie prawa zabudowy, nie zostanie w sposób istotny uszczuplonym lub narażonym na niebezpieczeństwo, uprawniony do prawa zabudowy może żądać, aby właściciel gruntu udzielił przyzwolenia na obciążenie.

Jeżeli właściciel gruntu bez wystarczającego powodu odmawia przyzwolenia, może go na wniosek uprawnionego udzielić zastępczo sąd powiatowy, w którego obwodzie grunt jest położony. Przytem stosują się odpowiednio przepisy zd. 1, ust. 1, ust. 2 § 53 i ust. 1 i 6 § 60 ustawy o sprawach sądownictwa niespornego.

§ 8. Zarządzenia, wydane w drodze egzekucji lub wykonania aresztu albo przez zarządcę upadłości, są o tyle bezskuteczne, o ileby udaremniały lub uszczuplały wypływające z układu, stosownie do § 5, prawa właściciela gruntu.

3. Czynsz za zabudowę.

§ 9. Jeżeli za ustanowienie prawa zabudowy wymówiono zapłatę w świadczeniach powrotnych (czynsz za zabudowę), stosują się odpowiednio przepisy kodeksu cywilnego o ciężarach realnych. Istniejące na rzecz ustaw krajowych zastrzeżenia co do ciężarów realnych, nie mają zastosowania.

Czynsz musi być zgóry oznaczony stosownie do czasu i wysokości za cały czas zabudowy. Roszczenia właściciela gruntu o uiszczenie czynszu za zabudowę nie można oddzielać od własności gruntu w odniesieniu do świadczeń jeszcze niewymagalnych.

Zwłoka z zapłatą ze strony uprawnionego do prawa zabudowy może tylko wtedy być podstawą roszczenia o po-

wrót, gdy uprawniony do prawa zabudowy zalega z czynszem za zabudowę w wysokości co najmniej dwuletniej należności.

4. Stopień pierwszeństwa.

§ 10. Prawo zabudowy można ustanowić wyłącznie tylko z pierwszym stopniem pierwszeństwa; pierwszeństwa nie można zmieniać. Nie mają żadnego znaczenia prawa, które nie wymagają wpisu dla zachowania ich skuteczności wobec publicznej wiarygodności ksiąg wieczystych.

Przez prawno-państwowe¹⁾ rozporządzenie można powziąć postanowienia, na zasadzie których, przy ustanowieniu prawa zabudowy, można odstąpić od żądania pierwszeństwa stopnia, jeśli nie jest to ze szkodą dla poprzedzającego uprawnionego oraz dla samego istnienia prawa zabudowy.

5. Zastosowanie prawa gruntowego.

§ 11. O ile z niniejszego rozporządzenia nic innego nie wynika, do prawa zabudowy stosują się przepisy odnoszące się do gruntów, z wyjątkiem §§ 925, 927, 928 kodeksu cywilnego, jako też przepisy o roszczeniach z tytułu własności. Przeniesienie prawa zabudowy, pod warunkiem albo z oznaczeniem czasu, jest bezskuteczne.

Do umowy, na zasadzie której właściciel gruntu obowiązuje się ustanowić prawo zabudowy, stosuje się odpowiednio § 313 kodeksu cywilnego.

6. Budynek. Części składowe.

§ 12. Budynek, wzniesiony na podstawie prawa zabudowy, uważa się za istotną część składową prawa zabudowy. To samo dotyczy budynku, który już istnieje przy ustanowieniu prawa zabudowy. Odpowiedzialność budynku za obciążenia gruntu gaśnie z chwilą wpisu prawa zabudowy w księgę wieczystą.

Do prawa zabudowy stosują się odpowiednio §§ 94 i 95 kodeksu cywilnego; części składowe prawa zabudowy nie są zarazem częściami składowymi gruntu.

Jeśli prawo zabudowy zgaśnie, jego części składowe stają się częściami składowymi gruntu.

¹⁾ W oryg.: „Landesrechtliche“.

§ 13. Prawo zabudowy nie gaśnie wskutek tego, że budynek przestał istnieć.

II. PRZEPISY O KSIĘDZE WIECZYSTEJ.

§ 14. Dla prawa zabudowy zakłada się z urzędu przy wpisie w księgę wieczystą osobną kartę księgi gruntowej (księga wieczysta zabudowy). W księdze wieczystej zabudowy powinno się także uwidocznnić właściciela i każdego późniejszego nabywcę gruntu. Przy wpisie gruntu w księgę gruntową, należy celem bliższego oznaczenia treści prawa zabudowy powołać się na księgę wieczystą zabudowy.

Księga wieczysta zabudowy jest księgą wieczystą dla prawa w myśl kodeksu cywilnego. Wpis nowego uprawnionego do zabudowy należy bezzwłocznie uwidocznnić na karcie odnoszącej się do gruntu.

§ 15. W wypadkach § 5 wolno dopiero wówczas wpisać przejście prawa i obciążenie, gdy wykazano się w wydziale hipotecznym przyzwoleniem właściciela gruntu.

§ 16. Przy wykreśleniu prawa zabudowy zamyka się z urzędu księgę wieczystą zabudowy.

§ 17. O każdym wpisie w księgę wieczystą zabudowy powinno się zawiadomić także właściciela gruntu, o wpisie zaś ograniczeń uprawnionego do zabudowy, w możności rozporządzania, osoby, wpisane w księdze wieczystej a posiadające prawa rzeczowe.

Uprawnionego do prawa zabudowy powinno się zawiadomić o wpisie właściciela gruntu, o wpisie ograniczeń właściciela gruntu w możności rozporządzania, jako też o wpisie sprzeciwu przeciw wpisowi właściciela w księgę wieczystą gruntu.

Zawiadomienia można się uzrec.

III. OBCIĄŻENIE POŻYCZKA.

1. Hipoteka pupilarna.

§ 18. Hipotekę na prawie zabudowy na gruncie, w kraju położonym, należy uważać jako pewną dla umieszczenia pomiędzy należących do pupila, jeżeli jest hipoteką na umorzenie długu i odpowiada wymaganiom §§ 19, 20.

§ 19. Hipoteka nie może przekraczać połowy wartości prawa zabudowy. Wartość tę należy przyjąć jako równą

połowie sumy wartości budynku i skapitalizowanego, ustalonego na podstawie starannego dochodzenia, rocznego czystego dochodu z komornego, jakże budynek wraz z częściami składowemi prawa zabudowy, przy uwzględnieniu swoich właściwości, może trwale przynosić każdemu posiadaczowi przy prawidłowem gospodarowaniu. Przyjęta wartość nie może jednak przekraczać skapitalizowanego czystego dochodu z komornego.

Czynsz zabudowy poprzedzający hipotekę co do stopnia, należy skapitalizować i z niej potrącić.

§ 20. Zgodne z planem umorzenie hipoteki musi

1. dokonać się z uwzględnieniem przyrostu zaoszczędzonych czynszów,
2. zaczynać się najpóźniej z początkiem czwartego kwartału, następującego po udzieleniu kapitału hipotecznego,
3. kończyć się najpóźniej w dziesięć lat przed upływem prawa zabudowy i nie może
4. trwać dłużej, aniżeli to jest potrzebnem według zasad gospodarowania do zgodnego z księgowością wykreślenia budynku.

Prawo zabudowy musi jeszcze być conajmniej tak długo, aby dla każdego uprawnionego do prawa zabudowy albo dla jego prawnych następców było możliwem odpowiadające przepisom ust. 1 umorzenie hipoteki z dochodów prawa zabudowy.

2. Granica zabezpieczenia dla innych obciążeń pożyczką.

§ 21. Prawa zabudowy można podług §§ 11, 12 ustawy z 13 lipca 1899 (Dz. ust. Rzeszy str. 375) o bankach hipotecznych i podług § 60 ustawy o prywatnych przedsiębiorstwach ubezpieczeniowych z 12 maja 1901 (Dz. ust. Rzeszy str. 139) obciążyć pożyczką prywatnych przedsiębiorstw ubezpieczeniowych, jeżeli

1. wartość prawa zabudowy jest także ustaloną według ust. 1 § 19,
2. ułożono się co do umorzenia odpowiednio do ust. 1 § 20 i
3. czas trwania prawa zabudowy odpowiada wymaganiom ust. 2 § 20.

Do czynszu z zabudowy, poprzedzającego hipotekę co do stopnia, należy stosować odpowiednio przepis ust. 2 § 19.

3. Przepisy prawne.²⁾

§ 22. Ustawa³⁾ może dla gruntów, położonych w granicach, gdzie ma moc obowiązująca

1. odmienne od przepisów §§ 18 do 20 normować bezpieczeństwo pupilarne hipotek prawa zabudowy,
2. postanowić, w jaki sposób należy ustalić, czy zachodzą warunki bezpieczeństwa pupilarnego (§§ 19, 20).

IV. UBEZPIECZENIE OD OGNI. PRZETARG PRZYMUSOWY.

1. Ubezpieczenie od ognia.

§ 23. Jeżeli budynek jest ubezpieczony od ognia, ubezpieczający winien bezzwłocznie zawiadomić właściciela gruntu, skoro tylko otrzyma doniesienie o zajściu wypadku ubezpieczeniowego.

2. Przetarg przymusowy.

a) prawa zabudowy.

§ 24. Przy egzekucji, skierowanej na prawo zabudowy, uważa się także właściciela gruntu za zainteresowanego w myśl § 9 ustawy o przymusowym przetargu i przymusowym zarządzie (Dz. Ust. Rzeszy 1898, str. 713).

b) gruntu.

§ 25. W razie sprzedaży gruntu w drodze przetargu, prawo zabudowy trwa nadal nawet wówczas, gdy nie uwzględniono go przy ustaleniu niniejszej oferty.

V. ZAKOŃCZENIE, ODNOWIENIE, POWRÓT.

1. Zakończenie.

a) Uchylenie.

§ 26. Prawo zabudowy można uchylić tylko za zgodą właściciela gruntu. Przyzwolenie należy oświadczyć wobec wydziału hipotecznego albo wobec uprawnionego do prawa zabudowy; jest ono nieodwołalne.

²⁾ W oryg.: „Landesrechtliche“.

³⁾ W oryg.: „Landesgesetzgebung“.

b) Uływ czasu.

§ 27. Jeżeli prawo zabudowy zgaśnie skutkiem upływu czasu, właściciel gruntu winien dać uprawnionemu do prawa zabudowy odszkodowanie za budynek. W osnowie prawa zabudowy można się ułożyć co do wysokości odszkodowania i sposobu jego zapłaty jakoteż co do jego wyłączenia.

Jeżeli prawo zabudowy ustanowiono w celu zaspokojenia potrzeby mieszkań dla mniej zasobnych kół ludności, odszkodowanie musi wynosić najmniej dwie trzecie zwyczajnej wartości, jaką ma budynek przy upływie prawa zabudowy. Właściciel gruntu nie może powoływać się na układ odmienny.

Właściciel gruntu może się uchronić od obowiązku zapłaty odszkodowania w ten sposób, że przedłuży uprawnionemu do prawa zabudowy to prawo przed jego upływem na przypuszczalny czas stania budynku; jeśli uprawniony do prawa zabudowy nie przyjmie przedłużenia, roszczenie o odszkodowanie gaśnie. Prawo zabudowy można przedłużyć ponownie celem uchronienia się od obowiązku płacenia odszkodowania.

Przed nadejściem płatności nie można odstąpić roszczenia o odszkodowanie.

§ 28. Roszczenie o odszkodowanie ciąży na gruncie na miejscu prawa zabudowy i z jego stopniem pierwszeństwa.

§ 29. Jeżeli prawo zabudowy w chwili upływu czasu, na który było ustanowione, jest jeszcze obciążone hipoteką lub długiem gruntowym, albo załączkami z długów rentowych lub ciężarów rzeczowych, wierzyciel hipoteki, długu gruntowego lub rentowego albo ciężaru rzeczowego ma względem roszczenia o odszkodowanie te same prawa, jakie w razie zgaśnięcia jego prawa skutkiem przymusowego przetargu przysługują mu do uzyskania z przetargu sumy.

§ 30. Jeżeli prawo zabudowy zgaśnie, stosują się odpowiednio do umów najmu i dzierżawy, zawartych przez uprawnionych do prawa zabudowy, przepisy obowiązujące na wypadek przeniesienia własności.

Jeżeli prawo zabudowy zgaśnie wskutek upływu czasu, właściciel gruntu ma prawo wypowiedzieć stosunek najmu lub dzierżawy z dotrzymaniem ustawowego czasokresu.

Wypowiedzenie może nastąpić tylko na jeden z obu pierwszych terminów, na które jest ono dopuszczalne. Jeśli prawo zabudowy zgaśnie przed tym czasem, właściciel gruntu może wykonać prawo wypowiedzenia dopiero wówczas, gdyby także i prawo zabudowy zgasło skutkiem upływu czasu.

Najemca lub dzierżawca mogą wezwać właściciela gruntu przy oznaczeniu stosownego terminu do oświadczenia się co do tego, czy korzysta z prawa wypowiedzenia. Wypowiedzenie może nastąpić tylko przed upływem czasokresu.

2. Odnowienie.

§ 31. Jeżeli uprawnionemu do prawa zabudowy udzielono prawa pierwszeństwa na odnowienie prawa zabudowy (l. 6 § 2), może on wykonać prawo pierwszeństwa, skoro tylko właściciel zawarł z osobą trzecią umowę co do ustanowienia na gruncie prawa zabudowy. Wykonanie praw pierwszeństwa jest wykluczone, jeżeli mające się ustanowić dla osoby trzeciej prawo zabudowy, przeznaczone jest do służenia innemu celowi gospodarczemu.

Prawo pierwszeństwa gaśnie w trzech latach po upływie czasu, na który ustanowiono prawo zabudowy.

Przepisy §§ 505 do 510, 513, 514 kodeksu cywilnego stosują się odpowiednio.

Wobec osób trzecich prawo pierwszeństwa ma ten sam skutek, co ostrzeżenie celem zabezpieczenia roszczenia o udzielenie prawa zabudowy. Odpowiednio obowiązują §§ 1099 do 1102 kodeksu cywilnego. Jeżeli prawo zabudowy zostanie wykreślone w księdze wieczystej przed upływem trzech lat (ust. 2), należy celem zachowania prawa pierwszeństwa wpisać z urzędu ostrzeżenie z dotychczasowym stopniem prawa zabudowy.

O ile w wypadku § 29 umorzenie jeszcze nie nastąpiło, ma wierzyciel przy odnowieniu to samo prawo względem prawa zabudowy, jakże miał w czasie upływu. Prawa do roszczenia o odszkodowanie gasną.

3. Powrót.

§ 32. Jeżeli właściciel gruntu korzysta ze swojego roszczenia o powrót, ma dać uprawnionemu do prawa zabudowy stosowne wynagrodzenie za to prawo. Co do wysokości

tego wynagrodzenia i sposobu jego zapłaty jako też co do jego wykluczenia, można się ułożyć w samej osnowie prawa zabudowy.

Jeżeli prawo zabudowy ustanowiono w celu zaspokojenia potrzeby mieszkań mniej zasobnych kół społeczeństwa, wówczas nie wolno wykluczyć zapłaty stosownego wynagrodzenia za prawo zabudowy. Właściciel gruntu nie może się powoływać na układ odmienny. Wynagrodzenie nie jest stosowne, jeżeli nie wynosi przynajmniej dwóch trzecich zwyczajnej wartości prawa zabudowy w czasie jego przemiesienia.

§ 33. Przy spadku dotyczącym prawa zabudowy pozostają nadal hipoteki, długi gruntowe i rentowe oraz ciężary realne, o ile one nie przysługują samemu uprawnionemu do prawa zabudowy. To samo obowiązuje względem zastrzeżenia co do ustawowego roszczenia o wpis hipoteki zabezpieczającej tudzież względem zanotowania budowy (§ 61 ustawy o zabezpieczeniu roszczeń z tytułu budowy z 1 czerwca 1909, Dz. Ustaw Rzeszy str. 449). Inne prawa, ciężące na prawie zabudowy, gasną.

Jeżeli przy pozostającej nadal hipotece uprawniony do prawa zabudowy odpowiada zarazem osobiście, wówczas właściciel gruntu przejmuje dług w wysokości hipoteki. Przytem stosują się odpowiednio przepisy § 416 kodeksu cywilnego. To samo obowiązuje, jeżeli uprawniony do prawa zabudowy odpowiada jednocześnie osobiście przy pozostającym nadal długu gruntowym albo przy zaległościach z długów rentowych albo z ciężarów realnych.

Roszczenia, które przejmuje właściciel gruntu według ust. 2, liczy się na poczet wynagrodzenia. (§ 32).

4. Budynek.

§ 34. Uprawniony do prawa zabudowy nie ma prawa, w razie powrotu albo w razie zgaśnięcia prawa zabudowy, zabrać budynek lub przywłaszczyć sobie części składowe budynku.

VI. POSTANOWIENIA KOŃCOWE.

§ 35. Rozporządzenie to ma moc ustawy i otrzymuje moc obowiązującą w dniu ogłoszenia. Równocześnie przestają obowiązywać §§ 1012 do 1017 kodeksu cywilnego i § 7 ordynacji hipotecznej.

§ 36. O ile ustawy⁴⁾ odsyłają do §§ 1012 do 1017 kodeksu cywilnego, wchodzą w ich miejsce odpowiednie przepisy niniejszego rozporządzenia.

§ 37. W § 20 ordynacji hipotecznej zastępuje się słowa: „ustanowienie lub przeniesienie prawa zabudowy“ słowami: „ustanowienie, zmiana treści albo przeniesienie prawa zabudowy“.

W § 8 ordynacji hipotecznej zastępuje się słowa: „przepisy §§ 7, 20“ słowami: „przepisy § 20“.

Do § 84 ordynacji hipotecznej dodaje się jako ust. 2 i 3 następujące przepisy:

„Jeżeli na karcie jakiegoś gruntu wpisane jest prawo tego rodzaju, jaki jest określony w artykułach 63 i 68 ustawy wprowadzającej kodeks cywilny, wówczas na wniosek należy założyć dla tego prawa osobną kartę hipoteczną. Założenie następuje z urzędu, jeśli prawo ma być zbytelem lub obciążeniem. Uwidocznią się je na karcie gruntu.

W ustawach⁵⁾ można postanowić, że zamiast przepisów ust. 2 należy odpowiednio stosować przepisy §§ 14 do 17 rozporządzenia o prawie zabudowy“.

§ 38. Dla prawa zabudowy, obciążającego grunt w czasie wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, pozostają miarodajnymi dotychczasowe ustawy.

§ 39. Jeżeli uprawniony do prawa zabudowy uzyska na podstawie prawa pierwokupu albo uprawnienia do kupna w myśl § 2 grunt obciążony prawem zabudowy, albo jeśli istniejące prawo zabudowy zostanie odnowione, wówczas nie wchodzi w rachubę należności państwowe⁶⁾ i komunalne, wszelkiego rodzaju podatki stemplowe i alienacyjne, o ile zostały one uiszczone już przy ustanowieniu prawa zabudowy.

ROZDZIAŁ PIĄTY.

ŚLUBNOŚCI.

Tytuł pierwszy. Ślubności gruntowe.

§ 1018. Grunt można w ten sposób obciążyć na rzecz każdorazowego właściciela innego gruntu, że temu ostatniemu wolno

⁵⁾ W oryg.: „Landesgesetze“.

⁶⁾ W oryg.: „Landesgesetzliche“.

⁴⁾ W oryg.: „Reichs- oder Landesgesetze“.

używać gruntu w pewnym szczególnym kierunku, albo że na gruncie nie wolno pewnych czynności dokonywać, albo że wyklucza się wykonywanie jakiegoś prawa, które względem drugiego gruntu wypływa z własności gruntu obciążonego (służebność gruntowa).

k. c. 637, 687, a 472, 482, s 676/2, 678/2, 691, 695, 696, 702, 704, 730.

§ 1019. Służebność gruntowa może polegać tylko na takim obciążeniu, które przedstawia korzyść przy używaniu gruntu, należącego do uprawnionego. Treści służebności nie można rozszerzać poza miarę, stąd wynikającą.

k. c. 686, a 473, s 738—740.

§ 1020. Wykonując służebność gruntową, winien uprawniony oszczędzać wedle możliwości interes właściciela obciążonego gruntu. Jeżeli uprawniony celem wykonywania służebności utrzymuje jakie urządzenie na gruncie obciążonym, winien, o ile wymaga tego interes właściciela obciążonego gruntu, utrzymywać je w należytem stanie.

k. c. 698, 699, 702, a 483, 487, 490, 491, 494, 497, s 737.

§ 1021. Jeżeli do wykonywania służebności gruntowej należy urządzenie na gruncie obciążonym, można postanowić, że właściciel tego gruntu winien, o ile wymaga tego interes uprawnionego, utrzymywać owo urządzenie. Jeżeli właścicielowi przysługuje prawo do wspólnego używania urządzenia, można postanowić, że urządzenie utrzymywać ma uprawniony, o ile jest to potrzebne ze względu na przysługujące właścicielowi prawo używania.

Do takiego obowiązku utrzymywania stosuje się odpowiednio przepisy o ciężarach realnych.

Ust. 1) k. c. 698, 699, a 487, 494, s 741

§ 1022. Jeżeli służebność gruntowa polega na prawie do posiadania urządzenia budowlanego na urządzeniu budowlanem gruntu obciążonego, natenczas, jeśli nie postanowiono inaczej, właściciel obciążonego gruntu winien utrzymywać swoje urządzenie tak, jak tego wymaga interes uprawnionego. Przepis ust 2 § 1021 odnosi się także do tego obowiązku utrzymywania.

§ 1023. Jeżeli każdorazowe wykonywanie służebności gruntowej ogranicza się tylko do części gruntu obciążonego, właściciel może żądać przeniesienia wykonywania na inne miejsce, również odpowiednio dla uprawnionego, skoro wykonywanie w miejscu dotychczasowem jest dla niego szczególnie uciążliwe; winien on ponieść i zaliczyć koszty przeniesienia. Toż samo stosuje się

wtedy, gdy tę część gruntu, do której ogranicza się wykonywanie, oznaczono przez czynność prawną.

Prawa do przeniesienia nie można wykluczyć ani ograniczyć przez czynność prawną.

Ust. 1) k. c. 701, a 495, s 742, r 449, 450.

§ 1024. Jeżeli służebność gruntowa zejdzie się z drugą służebnością gruntową albo z jakim innym prawem użytkowania na gruncie w taki sposób, że praw tych wcale, albo w całej ich rozciągłości nie można obok siebie wykonywać i jeżeli te prawa mają równy stopień pierwszeństwa, każdy uprawniony może żądać, aby to wykonywanie unormowano w sposób, któryby wedle słusznego uznania, odpowiadał interesom wszystkich uprawnionych.

§ 1025. Jeżeli grunt uprawnionego ulegnie podziałowi, służebność gruntowa istnieje nadal na rzecz poszczególnych części; jednak, w razie wątpliwości, wykonywanie jej jest tylko w ten sposób dopuszczalne, aby nie stało się bardziej uciążliwe dla właściciela obciążonego gruntu. Jeżeli służebność wychodzi na korzyść tylko jednej z poszczególnych części, natenczas gaśnie ona dla pozostałych części.

k. c. 700, a 844, 848 a, s 743.

§ 1026. Jeżeli podziałowi ulega grunt obciążony, a wykonywanie służebności gruntowej jest ograniczone do pewnej oznaczonej jego części, natenczas części, leżące poza obrębem wykonywania służebności, stają się wolnymi od służebności.

a 485, 847, 848 a, s 744, r 455, 458, 1329.

§ 1027. Jeżeli służebność gruntowa doznaje uszczuplenia, uprawnionemu przysługują prawa określone w § 1004.

§ 1028. Jeżeli na gruncie obciążonym zaprowadzono urządzenie, skutkiem którego służebność gruntowa doznaje uszczuplenia, roszczenie uprawnionego o usunięcie tegoż uszczuplenia ulega przedawnieniu nawet wtedy, gdy służebność wpisana jest w księdze wieczystej. Z przedawnieniem się roszczenia służebność gaśnie, o ile istnienie urządzenia pozostaje z nią w sprzeczności.

Przepisy § 892 nie mają zastosowania.

§ 1029. W razie naruszenia praw posiadacza gruntu w wykonywaniu służebności gruntowej, wpisanej w księdze wieczystej na rzecz właściciela, stosuje się odpowiednio przepisy o ochronie posiadania, o ile służebność w ciągu roku przed naruszeniem choćby tylko jeden raz wykonano.

Tytuł drugi. Użytkowanie.

I. UŻYTKOWANIE RZECZY.

§ 1030. Rzecz można w ten sposób obciążyć, że ten na czyją korzyść następuje obciążenie, ma prawo pobierania użytków z rzeczy (użytkowanie).

Użytkowanie można ograniczyć przez wykluczenie poszczególnych użytków.

Ust. 1) k. c. 578, a 509, 511, s 745, 755.

§ 1031. Wraz z użytkowaniem gruntu użytkownik uzyskuje użytkowanie jego przynależności według przepisów § 926 o nabyciu własności.

§ 1032. Do ustanowienia użytkowania rzeczy ruchomej potrzeba, aby właściciel rzecz oddał nabywcy i aby obydwaj na to się zgodzili, że nabywcy ma przysługiwać użytkowanie. Przepisy zd. 2 § 929 i §§ 930 do 936 stosuje się odpowiednio; w przypadkach § 936 następuje tylko ten skutek, że użytkowanie ma pierwszeństwo przed prawem trzeciego.

s 746

§ 1033. Użytkowanie rzeczy ruchomej można nabyć przez zasiedzenie. Przepisy o nabyciu własności przez zasiedzenie stosują się odpowiednio.

§ 1034. Użytkownik może zarządzić na swój koszt stwierdzenie stanu rzeczy przez biegłych. Takie samo prawo przysługuje właścicielowi.

k. c. 600,

§ 1035. W razie użytkowania ogółu rzeczy użytkownik i właściciel są względem siebie wzajemnie obowiązani do współdziałania celem sporządzenia spisu rzeczy. Spis należy zaopatrzyć datą sporządzenia, a obydwie strony winne go podpisać. Każda strona może żądać, aby podpisy uwierzytelniono publicznie. Każda strona może również żądać, aby spis sporządziła właściwa władza albo właściwy urzędnik lub notariusz. Poniesć i zaliczyć koszty winien ten, kto żąda sporządzenia lub uwierzytelnienia.

k. c. 600, a 518, s 763.

§ 1036. Użytkownik jest uprawniony do posiadania rzeczy.

Wykonując prawo użytkowania winien utrzymywać dotychczasowe przeznaczenie gospodarstwa rzeczy i postępować według zasad prawidłowego gospodarstwa.

Ust. 1) s 755.

Ust. 2) s 769/1.

§ 1037. Użytkownik nie ma prawa przekształcać rzecz ani ja istotnie zmieniać.

Użytkownik gruntu może zaprowadzić nowe urządzenia dla wydobywania kamieni, żwiru, piasku, gliny, łu, marglu, torfu i innych części składowych ziemi, o ile nie zmienia to istotnie gospodarczego przeznaczenia gruntu.

Ust. 1) s 769/2.

Ust. 2) k. c. 598, 769/3.

§ 1038. Jeżeli przedmiotem użytkowania jest las, mogą zarówno właściciel jak i użytkownik żądać, aby zakres użytkowania i sposób gospodarowania ustalony został zapomocą planu gospodarczego. Jeżeli okoliczności ulegną poważnej zmianie, każda strona może żądać odpowiedniej zmiany planu gospodarczego. Koszty każda strona winna ponieść po połowie.

To samo obowiązuje, gdy przedmiotem użytkowania jest kopalnia lub inne urządzenie, przeznaczone do wydobywania części składowych ziemi.

Ust. 1) k. c. 590—593. a 511, 5770, r 533°.

Ust. 2) s 771.

§ 1039. Użytkownik nabywa na własność także takie owoce, które pobiera wbrew zasadom prawidłowego gospodarstwa albo które dlatego pobiera w nadmiernej ilości, że stało się to koniecznym skutkiem jakiegoś szczególnego wydarzenia. Wszelako, niezależnie od swej odpowiedzialności za winę, jest on obowiązany zwrócić właścicielowi z ukończeniem użytkowania wartość tych owoców i dać zabezpieczenie, że obowiązku tego dopełni. Tak właściciel jak użytkownik mogą żądać, aby kwota, która ma być zwróconą, o tyle była użyta na przywrócenie rzeczy do stanu pierwotnego, o ile to odpowiada prawidłowemu gospodarstwu.

Jeżeli nie żąda się użycia tej kwoty na przywrócenie rzeczy do stanu pierwotnego, obowiązek wynagrodzenia odpada, o ile nieprawidłowe lub nadmierne pobieranie owoców uszczupla użytki, należące się użytkownikowi.

Ust. 1) s 768.

§ 1040. Prawo użytkownika nie rozciąga się na udział właściciela w skarbie, znalezionym w rzeczy.

k. c. 598/2, a 511.

§ 1041. Użytkownik winien starać się o utrzymanie rzeczy w jej stanie gospodarczym. Naprawy i odnowienia są jego powinnością tylko o tyle, o ile się odnoszą do zwykłego utrzymywania rzeczy.

zd. 1) s 752, 764, 765.

zd. 2) k. c. 605, 606, a 513.

§ 1042. Jeżeli rzecz ulegnie zniszczeniu lub uszkodzeniu, albo jeśli zajdzie potrzeba nadzwyczajnej naprawy lub odnowienia rzeczy lub też postarania się o jej ochronę przed nieprzewidzianem niebezpieczeństwem, użytkownik winien bezzwłocznie dowieść właścicielowi. To samo obowiązuje, gdy trzeci rości sobie jakie prawo na rzeczy.

zd. 1) k. c. 607, a 514, s 750, 764/2.

zd. 2) k. c. 614.

§ 1043. Jeżeli użytkownik gruntu sam uskutecznia jaką nadzwyczajną naprawę lub odnowienie, które okazały się potrzebne, wolno mu w tym celu w granicach prawidłowego gospodarstwa użyć także części składowych gruntu, które nie należą do owoców, jemu przysługujących.

§ 1044. Jeżeli użytkownik nie uskutecznia sam naprawy lub odnowienia, które okazały się potrzebne, winien właścicielowi pozwolić na ich uskutecznienie, a jeżeli przedmiotem użytkowania jest grunt, także na użycie części składowych gruntu, w § 1043 określonych.

a 514, 515, s 764/2, 3, 765/3.

§ 1045. Użytkownik winien na swój koszt ubezpieczyć rzecz na czas użytkowania od szkody z powodu pożaru i od innych wypadków, jeżeli ubezpieczenie odpowiada prawidłowemu gospodarstwu. Ubezpieczenie należy uskutecznić w ten sposób, iżby wierzytelność do ubezpieczającego przysługiwała właścicielowi.

Jeżeli rzecz jest już ubezpieczona, opłaty, należne za ubezpieczenie przez czas trwania użytkowania ciążyą na użytkowniku, o ile miałby on obowiązek ubezpieczenia.

Ust. 1) s 767.

§ 1046. Użytkownikowi przysługuje użytkowanie na wierzytelności do ubezpieczającego stosownie do przepisów o użytkowaniu zaległej wierzytelności podlegającej oprocentowaniu.

Jeżeli nastąpi szkoda, objęta ubezpieczeniem, tak właściciel jak użytkownik mogą żądać, aby o tyle użyto sumy ubezpieczenia na przywrócenie rzeczy do stanu pierwotnego albo na zastąpienie

jej imną, o ile to odpowiada prawidłowemu gospodarstwu. Właściciel może sam postarać się o takie użycie lub też pozostawić je użytkownikowi.

§ 1047. Przez czas trwania użytkowania użytkownik jest obowiązany wobec właściciela do ponoszenia obciążających rzecz ciężarów publicznych, z wyjątkiem tych nadzwyczajnych ciężarów, które należy uważać za obciążające podstawową wartość rzeczy, tudzież ma obowiązek ponoszenia tych prywatno-prawnych ciężarów, które już w czasie ustanowienia użytkowania ciążyły na rzeczy, w szczególności odsetek od wierzytelności hipotecznych i od długów gruntowych jako też świadczeń, mających się uiszczać na podstawie długu rentowego.

k. c. 608, 609, 611, 612, a 512, s 765, r 533⁹, 533¹¹.

§ 1048. Jeżeli przedmiotem użytkowania jest grunt wraz z inwentarzem, użytkownik może rozporządzać poszczególnymi sztukami inwentarza w granicach prawidłowego gospodarstwa. Winiem starać się o zastąpienie ubytku zwyczajnego jako też sztuk, wycofanych stosownie do zasad prawidłowego gospodarstwa; nabyte przez niego sztuki stają się z wcieleniem ich do inwentarza własnością tego, do kogo należy inwentarz.

Jeżeli użytkownik obejmuje inwentarz wedle wartości szacunkowej z obowiązkiem zwrotienia go wedle tej wartości z ukończeniem użytkowania, stosują się odpowiednio przepisy §§ 588, 589.

k. c. 616.

§ 1049 Jeżeli użytkownik czyni na rzecz nakłady, do których nie jest obowiązany, obowiązek właściciela do ich zwrotu oznacza się według przepisów o prowadzeniu spraw bez polecenia.

Użytkownik ma prawo zabrać urządzenie, w które rzecz zaopatrzył.

k. c. 599/2, 3, a 517, s 753.

§ 1050. Za zmiany i pogorszenie rzeczy, wywołane prawidłowym wykonywaniem użytkowania, użytkownik nie odpowiada.

k. c. 589, a 513, s 752/3.

§ 1051. Jeżeli postępowanie użytkownika uzasadnia obawę znacznego naruszenia praw właściciela, właściciel może żądać dania zabezpieczenia.

k. c. 601, a 520, s 760.

§ 1052. Jeżeli użytkownika skazano prawomocnie na danie zabezpieczenia, właściciel może żądać zamiast owego zabezpieczenia, aby na rachunek użytkownika poruczono wykonywanie użyt-

kowania ustanowionemu przez sąd zarządcy. Ustanowienie zarządu tylko wtedy jest dopuszczalne, gdy na wniosek właściciela sąd określił użytkownikowi czasokres do dania zabezpieczenia i czasokres ten upłynął; jest ono niedopuszczalne w razie dania zabezpieczenia przed upływem czasokresu.

Zarządca pozostaje pod nadzorem sądu tak, jak zarządca ustanowiony do przymusowego zarządu gruntu. Zarządcą może być także właściciel.

Zarząd należy uchylić, gdy później zostanie złożone zabezpieczenie.

Ust. 1) k. c. 602—604, a 520, s 762.

§ 1053. Jeżeli użytkownik robi z rzeczy taki użytek, do jakiego nie jest uprawniony i mimo przestrogi właściciela w ten sam sposób rzeczy nadal używa, właściciel może skarżyć go o zaniechanie.

a 523.

§ 1054. Jeżeli użytkownik w znacznej mierze narusza prawa właściciela i mimo jego przestrogi postępuje nadal w taki sam sposób, właściciel może żądać ustanowienia zarządu w myśl § 1052.

k. c. 618, a 520.

§ 1055. Użytkownik obowiązany jest zwrócić rzecz właścicielowi po ukończeniu użytkowania.

Do użytkowania gruntu rolnego stosują się odpowiednio przepisy §§ 591, 592. a do użytkowania majątności rolnej przepisy §§ 591 do 593.

Ust. 1) a 519, s 751.

§ 1056. Jeżeli użytkownik wypuścił grunt w najem lub dzierżawę poza czas trwania użytkowania, natenczas po ukończeniu użytkowania stosują się odpowiednio przepisy §§ 571, 572, zd. I § 573 i §§ 574 do 576, 579 obowiązujące na przypadek pozbycia.

Właściciel ma prawo wypowiedzieć stosunek najmu lub dzierżawy z dotrzymaniem ustawowego czasokresu wypowiedzenia. Jeżeli użytkownik zrzeka się użytkowania, wypowiedzenie jest dopuszczalne dopiero od czasu, w którym użytkowanie zgastoby bez tego zrzeczenia.

Najemca lub dzierżawca ma prawo wezwać właściciela, zakreślając mu stosowny czasokres, aby się oświadczył, czy z prawa wypowiedzenia zrobi użytek. Wypowiedzenie może nastąpić tylko do upływu czasokresu.

§ 1057. Roszczenia właściciela o wynagrodzenie z powodu zmian lub pogorszenia rzeczy, tudzież roszczenia użytkownika o zwrot nakładów lub zezwolenie na zabranie urządzenia, ulegają przedawnieniu w sześciu miesiącach. Stosują się odpowiednio przepisy ust. 2, 3 § 558.

s 754.

§ 1058. W stosunku między użytkownikiem a właścicielem uważa się na korzyść użytkownika, że osoba, ustanawiająca użytkowanie, jest właścicielem, chyba że użytkownik wie, iż ta osoba właścicielem nie jest.

§ 1059. Użytkowania nie można przenosić. Wykonywanie użytkowania można oddać komu innemu

k. c. 595, s 758, r 533⁷.

§ 1060. Jeżeli użytkowanie zejdzie się z drugim użytkowaniem albo z innym prawem użytkowem na rzeczy w ten sposób, że praw tych wcale albo w całej ich rozciągłości nie można obok siebie wykonywać i jeżeli te prawa mają równy stopień pierwszeństwa, stosuje się przepis § 1024.

§ 1061. Użytkowanie gaśnie ze śmiercią użytkownika. Jeżeli użytkowanie przysługuje osobie prawnej, gaśnie wraz z nią.

zd. 1) k. c. 617, a 529, s 748/2, 749, zd. 2) k. c. 619.

§ 1062. Jeżeli użytkowanie gruntu zostaje zniesione przez czynność prawną, zniesienie to, w razie wątpliwości, rozciąga się również na użytkowanie przynależności.

§ 1063. Użytkowanie rzeczy ruchomej gaśnie, gdy w tej samej osobie zejdzie się z własnością tej rzeczy.

Użytkowanie uważa się za niewygasłe, o ile właściciel ma interes prawny w dalszem jego istnieniu.

Ust. 1) k. c. 617, a 526.

§ 1064. Do zniesienia użytkowania rzeczy ruchomej przez czynność prawną, wystarcza oświadczenie użytkownika wobec właściciela lub wobec osoby ustanawiającej użytkowanie, że się go wyzbywa.

k. c. 622.

§ 1065. Jeżeli prawo użytkownika doznaje uszczuplenia, do roszczeń jego stosują się odpowiednio przepisy o roszczeniach wynikających z własności.

a 523.

§ 1066. Jeżeli użytkowanie istnieje na udziale jednego ze współwłaścicieli, użytkownik wykonywa te prawa, które wypły-

wają ze wspólności między współwłaścicielami, pod względem zarządu rzeczą i sposobu jej używania.

Zniesienia wspólności mogą żądać tylko współwłaściciel i użytkownik wspólnie.

W razie zniesienia wspólności użytkownikowi przysługuje użytkowanie tych przedmiotów, które wchodzi w miejsce udziału.

§ 1067. Jeżeli przedmiotem użytkowania są rzeczy zużywalne, użytkownik staje się właścicielem tych rzeczy; po ukończeniu użytkowania winien zwrócić osobie ustanawiającej użytkowanie tę wartość, którą miały rzeczy w chwili ustanowienia. Tak ustanawiający jak użytkownik mogą na swój koszt zarządzić stwierdzenie wartości przez biegłych.

Osoba, ustanawiająca użytkowanie, może żądać dania zabezpieczenia, gdy roszczenie o zwrot wartości jest zagrożone.

Ust. 1) k. c. 587, a 510, s 722/1, 775.

Ust. 2) s 760/2.

II. UŻYTKOWANIE PRAW.

§ 1068. Przedmiotem użytkowania może być także prawo.

Do użytkowania praw stosują się odpowiednio przepisy o użytkowaniu rzeczy, o ile z §§ 1069 do 1084 nic innego nie wynika.

§ 1069. Ustanowienie użytkowania prawa odbywa się wedle przepisów o przenoszeniu prawa.

Nie można ustanowić użytkowania prawa, którego nie można przenosić.

§ 1070. Jeżeli przedmiotem użytkowania jest prawo, mocą którego można żądać świadczenia, stosują się odpowiednio do stosunku prawnego między użytkownikiem a zobowiązanym przepisy, które w razie przeniesienia prawa obowiązują w stosunku prawnym między nabywcą a zobowiązanym.

Jeżeli wykonywanie użytkowania stosownie do § 1052 poruczono zarządcy, poruczenie to dopiero wtedy jest skuteczne wobec zobowiązanego, gdy o wydanem zarządzeniu otrzyma wiadomość albo gdy doręczy się mu zawiadomienie o zarządzeniu. To samo stosuje się do uchylenia zarządu.

§ 1071. Prawo, podlegające użytkowaniu, można znieść przez czynność prawną tylko za przyzwoleniem użytkownika. Oświadczenie przyzwolenia należy złożyć wobec tego, na czyją korzyść się je składa; jest ono nieodwołalne. Przepis zd. 3 § 876 pozostaje nieznaruszony.

To samo obowiązuje w razie zmiany prawa, o ile ta zmiana uszczupla użytkowanie.

§ 1072. Użytkowanie kończy się wedle przepisów §§ 1065, 1064 także wtedy, gdy prawo, podlegające użytkowaniu, nie jest prawem na rzecz ruchomej.

§ 1073. Użytkownikowi renty dożywotnej, wymiaru lub podobnego prawa należą się poszczególne świadczenia, których można żądać na podstawie tego prawa.

k. c. 588.

§ 1074. Użytkownik wierzytelności jest uprawniony do ściągnięcia wierzytelności, a gdy jej wymagalność zależy od wypowiedzenia przez wierzyciela, jest uprawniony również do wypowiedzenia. Winien starać się o prawidłowe ściągnięcie. Do innych rozporządzeń wierzytelnością nie jest uprawnionym.

s 774/2, 3.

§ 1075. Z chwilą, gdy dłużnik wykona wobec użytkownika świadczenie, wierzyciel nabywa przedmiot świadczenia, a użytkownik użytkowanie przedmiotu.

Jeżeli świadczone rzeczy zużywalne, użytkownik nabywa własność; stosują się odpowiednio przepisy § 1067.

Ust. 1) s 774/2.

Ust. 2) a 510.

§ 1076. Jeżeli przedmiotem użytkowania jest zaległa wierzytelność podlegająca oprocentowaniu, obowiązują przepisy §§ 1077 do 1079.

a 510.

§ 1077. Dłużnik może zapłacić kapitał tylko użytkownikowi i wierzycielowi wspólnie. Każdy z nich może żądać, aby zapłacono im wspólnie; każdy może zamiast zapłaty żądać zdeponowania na rzecz ich obydwóch.

Użytkownik i wierzyciel mogą tylko wspólnie wypowiedzieć. Wypowiedzenie przez dłużnika tylko wtedy jest skuteczne, gdy się je oświadczy użytkownikowi i wierzycielowi.

Ust. 1) s 774.

Ust 2) s 773/2.

§ 1078. Jeżeli wierzytelność jest wymagalna, użytkownik i wierzyciel są względem siebie wzajemnie obowiązani do współdziałania celem jej ściągnięcia. Jeżeli wymagalność zależy od wy-

powiedzenia, może każda strona wymagać od drugiej strony współdziałania przy wypowiedzeniu. Jeżeli wedle zasad prawidłowego zarządzania majątkiem ściągnięcie wierzytelności jest wskazane a to z powodu, iż pewność jej jest zagrożona.

s 773/3.

§ 1079. Użytkownik i wierzyciel są względem siebie wzajemnie obowiązani do współdziałania w tym kierunku, aby ściągnięty kapitał był umieszczony na procent według przepisów o umieszczeniu pieniędzy pupillarnych i aby równocześnie dla użytkownika było ustanowione użytkowanie. Sposób umieszczenia oznacza użytkownik.

s 774/2, 3.

§ 1080. Przepisy o użytkowaniu wierzytelności stosują się także do użytkowania długu grantowego i rentowego.

§ 1081. Jeżeli przedmiotem użytkowania jest papier na okaziciela albo papier na zlecenie, zaopatrzony w indos otwarty, posiadanie papieru i należącego do niego talonu przysługuje wspólnie użytkownikowi i właścicielowi. Posiadanie należących do papieru kuponów odsetkowych, rentowych i dywidendowych, przysługuje użytkownikowi.

Do ustanowienia użytkowania wystarcza zamiast oddania papieru, dopuszczenie do jego współposiadania.

§ 1082. Na żądanie użytkownika lub właściciela papier wraz z talonem należy złożyć w kasie depozytowej z tem zastrzeżeniem, że wydania żądać mogą tylko użytkownik i właściciel wspólnie. Użytkownik może także żądać zdeponowania w Banku Państwa.¹⁾

§ 1083. Użytkownik i właściciel papieru są względem siebie wzajemnie obowiązani do współdziałania w celu ściągnięcia kapitału wymagalnego, postarania się o nowe kupony odsetkowe, rentowe lub dywidendowe, tudzież w innych zabiegach, potrzebnych do prawidłowego zarządu majątkowego.

W razie wykupienia papieru mają zastosowanie przepisy § 1079. Wyplaconą przy wykupieniu premję, uważa się za część kapitału.

§ 1084. Jeżeli papier na okaziciela lub na zlecenie, zaopatrzony w indos otwarty, należy w myśl § 92 do rzeczy zużywalnych, pozostaje się przy przepisach § 1067.

¹⁾ W oryginale: Reichsbank.

III. UŻYTKOWANIE MAJĄTKU.

§ 1085. Użytkowanie majątku pewnej osoby można ustanowić tylko w ten sposób, że użytkownik uzyskuje użytkowanie poszczególnych należących do majątku przedmiotów. O ile ustanowiono użytkowanie, obowiązują przepisy §§ 1086 do 1088.

§ 1086. Wierzyciele osoby, ustanawiającej użytkowanie mogą, bez względu na to użytkowanie, żądać zaspokojenia z przedmiotów, podlegających użytkowaniu, o ile ich wierzytelności powstały przed ustanowieniem użytkowania. Jeżeli użytkownik uzyskał własność rzeczy zużywalnych, natenczas w miejsce tych rzeczy wchodzi roszczenie ustanawiającego o wynagrodzenie ich wartości; wobec wierzycieli użytkownik jest obowiązany do natychmiastowego wynagrodzenia tej wartości.

k. c. 612.

§ 1087. Jeżeli wierzytelność, która powstała przed ustanowieniem użytkowania jest wymagalną, ustanawiający może żądać od użytkownika wydania przedmiotów, potrzebnych do zaspokojenia wierzyciela. Wybór przysługuje jemu; jednakże może on wybrać tylko te przedmioty, które szczególnie nadają się do tego. O ile zwrócone przedmioty wystarczają do zaspokojenia, ustanawiający jest wobec użytkownika obowiązany do zaspokojenia wierzyciela.

Użytkownik może wypełnić zobowiązanie przez świadczenie dłużnego przedmiotu. Jeżeli przedmiot dłużny nie należy do majątku, podlegającego użytkowaniu, użytkownik ma prawo zbycia przedmiotu należącego do majątku, celem zaspokojenia wierzyciela, skoro na zaspokojenie przez ustanawiającego użytkowanie nie można czekać bez ryzyka. Winien on wybrać przedmiot, szczególnie nadający się do tego. O ile on jest obowiązany do wynagrodzenia wartości rzeczy zużywalnych, nie wolno mu ich zbywać.

§ 1088. Wierzyciele ustanawiającego, których wierzytelności już w czasie ustanowienia były oprocentowywane, mogą za czas użytkowania żądać odsetek także od użytkownika. Jeżeli wierzytelność powstała przed ustanowieniem użytkowania, wówczas obowiązuje to samo względem innych świadczeń powrotnych, które przy prawidłowym zarządzie pokrywa się z przychodów w majątku.

Odpowiedzialności użytkownika nie można wykluczyć ani ograniczyć przez układ między nim a ustanawiającym.

Wobec ustanawiającego użytkownik jest obowiązany do zaspokojenia wierzycieli co do roszczeń, w ust. I wymienionych.

Celem ich zaspokojenia ustanawiający może żądać wydania przedmiotów tylko wtedy, gdy użytkownik popada w zwłokę z wypełnieniem tego zobowiązania.

Ust. 3) s 766.

§ 1089. Przepisy §§ 1085 do 1088 stosuje się odpowiednio do użytkownika spadku.

Tytuł trzeci. Ograniczone służebności osobiste.

§ 1090. Grunt można w ten sposób obciążyć, że ten, na czyją rzecz obciążenie następuje, ma prawo używania gruntu w pewnym szczególnym kierunku albo też, że mu przysługuje jakie inne uprawnienie, mogące stanowić treść służebności gruntowej (ograniczona służebność osobista).

Przepisy §§ 1020 do 1024, 1026 do 1029, 1061 stosują się odpowiednio.

Ust. 1) k. c. 625.

§ 1091. Zakres ograniczonej służebności osobistej oznacza się, w razie wątpliwości, podług osobistej potrzeby uprawnionego.
k. c. 630, a 504—506, s 777/1, 781/2.

§ 1092. Ograniczonej służebności osobistej nie można przenosić. Wykonywanie służebności można odstąpić innej osobie tylko o tyle, o ile na takie odstąpienie zezwolono.

k. c. 631, 634, a 507, s 776'2, 781/2.

§ 1093. Jako ograniczoną służebność osobistą można ustanowić także prawo używania budynku lub części budynku na mieszkanie a to z wyłączeniem właściciela. Do tego prawa stosują się odpowiednio przepisy §§ 1031, 1034, 1036, ust. 1 § 1037 i §§ 1041, 1042, 1044, 1049, 1050, 1057, 1062, odnoszące się do użytkowania.

Uprawniony ma prawo przyjąć do mieszkania swoją rodzinę tudzież osoby, potrzebne do odpowiedniej jego stanowi obsługi i pielęgnowania.

Jeżeli prawo ogranicza się do części budynku, uprawniony może używać razem z innymi zakładów i urządzeń, przeznaczonych do wspólnego użytku mieszkańców.

Ust. 1) k. c. 625, a 521, 522, s 776—778.

Ust. 2) k. c. 632, 633, r 777/2.

Ust. 3) s 777/3.

ROZDZIAŁ SZÓSTY.

PRAWO PIERWOKUPU.

§ 1094. Grunt można w ten sposób obciążyć, że ten, na czyją rzecz obciążenie następuje, jest uprawniony wobec właściciela do pierwokupu.

Prawo pierwokupu można ustanowić także na korzyść każdorazowego właściciela innego gruntu.

Ust. 1) s 681.

§ 1095. Część ułamkową gruntu można tylko wtedy obciążyć prawem pierwokupu, gdy stanowi ona udział współwłaściciela.

§ 1096. Prawo pierwokupu można rozciągnąć na przynależność, którą sprzedaje się wraz z gruntem. W razie wątpliwości należy uważać, że prawo pierwokupu rozciąga się na tę przynależność.

§ 1097. Prawo pierwokupu ogranicza się do przypadku sprzedaży przez właściciela, do którego grunt w czasie ustanowienia tego prawa należy, lub przez jego spadkobierców; wszakże można je ustanowić także dla kilku lub dla wszystkich przypadków sprzedaży.

§ 1098. Stosunek prawny między uprawnionym a zobowiązanym określa się według przepisów §§ 504 do 514. Prawo pierwokupu można wykonać także wtedy, gdy grunt sprzedaje zarządca upadłości z wolnej ręki.

Wobec osób trzecich prawo pierwokupu wywiera taki skutek, jak ostrzeżenie, służące do zabezpieczenia roszczenia o przeniesienie własności, wynikającego z wykonania tego prawa.

§ 1099. Jeżeli grunt dostaje się na własność trzeciego, tenże może na równi z obowiązany donieść uprawnionemu o treści umowy kupna ze skutkiem, w ust. 2 § 510 określonym.

Zobowiązany winien zawiadomić nowego właściciela, skoro nastąpi wykonanie lub też wykluczenie wykonania prawa pierwokupu.

§ 1100. Nowy właściciel, który jest kupującym lub prawnym następcą kupującego, może odmówić przyzwolenia na wpisanie uprawnionego za właściciela i wydania gruntu, dopóki nie otrzyma zwrotu ceny kupna, umówionej między zobowiązanym a kupującym, o ile ta cena jest już uiszczoną. Jeżeli uprawniony uzyska wpis

jako właściciel, właściciel dotychczasowy może żądać od niego zwrotu uiszczonej ceny kupna za wydaniem gruntu.

§ 1101. O ile uprawniony winien zwrócić kupującemu albo jego prawemu zastępcy cenę kupna według § 1100, staje się wolnym od obowiązku zapłacenia ceny kupna, dłużnej z pierwokupu.

§ 1102. Jeżeli kupujący albo jego następca prawny utraci własność wskutek dochodzenia prawa pierwokupu, kupujący, o ile cena kupna, którą był dłużnym, nie jest jeszcze uiszczoną, staje się wolnym od swego zobowiązania; zwrotu uiszczonej ceny kupna żądać nie może.

§ 1103. Prawa pierwokupu, istniejącego na rzecz każdorazowego właściciela gruntu, nie można odłączyć od własności tego gruntu.

Prawa pierwokupu, istniejącego na rzecz pewnej oznaczonej osoby, nie można złączyć z własnością gruntu.

§ 1104. Jeżeli uprawniony jest nieznamy, można go wykluczyć z jego prawem w drodze postępowania wywoławczego, gdy zachodzą określone w § 1170 warunki wykluczenia wierzyciela hipotecznego. Z wydaniem wyroku wykluczającego prawo pierwokupu gaśnie.

Do prawa pierwokupu, istniejącego na rzecz każdorazowego właściciela gruntu, przepisy te się nie stosują.

ROZDZIAŁ SIÓDMY.

CIEŻARY REALNE.

§ 1105. Grunt można w ten sposób obciążyć, że temu, na czyją rzecz obciążenie następuje, należy uiszczać z gruntu świadczenia powrotne (ciężar realny).

Ciężar realny można ustanowić także na rzecz każdorazowego właściciela innego gruntu.

Ust. 1) s 782.

§ 1106. Część ułamkową gruntu można tylko wtedy obciążyć ciężarem realnym, gdy stanowi ona udział współwłaściciela.

§ 1107. Do poszczególnych świadczeń stosują się odpowiednio przepisy o odsetkach od wierzytelności hipotecznej.

§ 1108. Właściciel odpowiada, o ile nie postanowiono inaczej, także osobiście za świadczenia, które w czasie trwania jego własności stają się wymagalnymi.

W razie podziału gruntu, właściciele poszczególnych części odpowiadają jako dłużnicy łącznie.

§ 1109. Jeżeli grunt uprawnionego zostaje podzielony, ciężar realny istnieje nadal dla poszczególnych jego części. Jeżeli świadczenie jest podzielne, udziały właścicieli oznacza się stosunkowo do wielkości części; jeżeli nie jest podzielne, stosuje się przepisy § 432. W razie wątpliwości wykonywanie tego prawa jest tylko w ten sposób dopuszczalne, iż nie będzie ono uciążliwszem dla właściciela gruntu obciążonego.

Uprawniony może postanowić, że prawo to ma być połączone tylko z jedną częścią. Postanowienie takie winno nastąpić wobec wydziału hipotecznego i wymaga wpisania w księgę wieczystą; stosuje się odpowiednio przepisy §§ 876, 878. Jeżeli uprawniony zbywa część gruntu bez takiego postanowienia, prawo pozostaje nadal w połączeniu z tą częścią, którą on zatrzymuje.

Jeżeli ciężar realny przynosi korzyść tylko jednej z części, pozostaje nadal połączony tylko z tą częścią.

§ 1110. Ciężaru realnego, istniejącego na rzecz każdorazowego właściciela gruntu, nie można odłączyć od własności tego gruntu.

§ 1111. Ciężaru realnego, istniejącego na rzecz pewnej oznaczonej osoby, nie można połączyć z własnością gruntu.

Jeżeli roszczenia o poszczególne świadczenie nie można przenieść, natenczas nie można zbyć ani obciążyć prawa.

Ust. 1) a 530.

§ 1112. Jeżeli uprawniony jest nieznanym, do wykluczenia jego prawa stosują się odpowiednio przepisy § 1104.

ROZDZIAŁ ÓSMY.

HIPOTEKA. DŁUG GRUNTOWY. DŁUG RENTOWY.

Tytuł pierwszy. Hipoteka.

§ 1113. Grunt można w ten sposób obciążyć, że temu, na czyją rzecz obciążenie następuje, należy zapłacić pewną oznaczoną sumę pieniężną z gruntu na zaspokojenie przysługującej mu wierzytelności (hipoteka).

Hipotekę można ustanowić także dla wierzytelności przyszłej lub warunkowej.

Ust. 1) k. c. 2071, 2072, 2085/2, hip. p. 47, 117, a 448, 449, 451, 1368.

§ 1114. Część ułamkową gruntu można tylko wtedy obciążyć hipoteką, gdy ta część stanowi udział współwłaściciela.

s 797/2, 800.

§ 1115. Przy wpisaniu hipoteki, należy wymienić w księdze wieczystej wierzyciela, kwotę pieniężną wierzytelności, a jeżeli wierzytelność jest oprocentowana, stopę procentową, jeżeli zaś chodzi o uiszczanie innych świadczeń ubocznych, wartość pieniężną tychże; pozatem celem oznaczenia wierzytelności można powołać się na zezwolenie na wpis.

Przy wpisaniu hipotek dla pożyczki zakładu kredytowego, którego statut właściwa władza ogłosiła publicznie, wystarcza powołać się na statut dla oznaczenia świadczeń ubocznych, które w myśl statutu ma się uiszczać oprócz odsetek.

Ust. 1) s 794.

§ 1116. Na hipotekę wydaje się list hipoteczny.

Wystawienie listu hipotecznego można wykluczyć. Wykluczenie może nastąpić także później. Do wykluczenia potrzeba zgody wierzyciela i właściciela oraz wpisu w księgę wieczystą; stosuje się odpowiednio przepisy ust. 2 § 873 i §§ 876, 878.

Wykluczenie wystawienia listu można uchylić; uchylenie skutecznia się tak samo jak wykluczenie.

Ust. 1) s 825/2.

§ 1117. O ile nie jest wykluczone wystawienie listu hipotecznego, wierzyciel dopiero wtedy nabywa hipotekę, gdy właściciel gruntu odda mu list. Do oddania stosuje się przepisy zd. 2 § 929 i §§ 930, 931.

Oddanie listu można zastąpić uкладem, że wierzyciel ma prawo podjąć list w wydziale hipotecznym.

Jeżeli wierzyciel list posiada, zachodzi domniemanie, że oddanie nastąpiło.

§ 1118. Na mocy hipoteki grunt odpowiada także za ustawowe odsetki od wierzytelności, oraz za koszty wypowiedzenia i dochodzenia praw, mającego na celu uzyskanie zaspokojenia z gruntu.

§ 1119. Jeżeli wierzytelność jest bezprocentową albo stopa procentowa wynosi mniej niż pięć od sta, można hipotekę, bez przyzwolenia tych osób, które są uprawnione w równym lub późniejszym stopniu pierwszeństwa, rozszerzyć w ten sposób, iż grunt odpowiada za odsetki aż do pięciu od sta.

Również nie jest potrzebne przyzwolenie tych uprawnionych do zmiany czasu i miejsca zapłaty.

Ust. 1) s 818/2.

§ 1120. Hipoteka rozciąga się na odłączone od gruntu plody i inne części składowe, o ile one z odłączeniem nie przeszły w myśl

§§ 954 do 957 na własność kogo innego, a nie właściciela lub samostnego posiadacza gruntu, z wyjątkiem tych przedmiotów przynależności, które nie przeszły na własność właściciela gruntu.

k. c. 2085/2, hip. p. 118, s 805, so 25.

§ 1121. Płody i inne części składowe gruntu, jako też przedmioty przynależności, stają się wolnymi od odpowiedzialności, gdy zostaną zbyte lub usunięte z gruntu, zanim je obłożono aresztem na rzecz wierzyciela.

Jeżeli zbycie następuje przed usunięciem, nabywca nie może powoływać się wobec wierzyciela na to, że znajdował się w dobrej wierze co do hipoteki. Jeżeli nabywca usunie rzecz z gruntu, obłożenie aresztem, przed usunięciem dokonane, jest tylko wtedy wobec niego skuteczne, gdy on przy usuwaniu nie był w odniesieniu do obłożenia aresztem w dobrej wierze.

§ 1122. Jeżeli płody lub części składowe zostały odłączone od gruntu w granicach prawidłowego gospodarstwa, gaśnie ich odpowiedzialność także bez ich zbycia, jeżeli usunięcie ich następuje przed zajęciem, chyba, że usunięcie nastąpiło dla przemijającego celu.

Przedmioty będące przynależnością stają się wolnymi od odpowiedzialności bez ich zbycia, gdy charakter ich jako przynależności zostanie usunięty w granicach prawidłowego gospodarstwa przed obłożeniem aresztem.

§ 1123. Jeżeli grunt jest wynajęty lub wdzierżawiony, hipoteka rozciąga się na wierzytelność z tytułu czynszu najmu lub dzierżawy.

Jeżeli wierzytelność jest wymagalną, staje się wolną od odpowiedzialności z upływem roku po nastaniu wymagalności, jeśli nie nastąpiło przedtem obłożenie aresztem na rzecz wierzyciela hipotecznego. Jeżeli czynsz najmu lub dzierżawy ma się uiszczać z góry, uwolnienie nie rozciąga się na czynsz najmu lub dzierżawy za czas późniejszy niż za kwartał kalendarzowy, w czasie obłożenia aresztem biegnący; jeżeli obłożenie aresztem nastąpi w ciągu drugiej połowy ostatniego miesiąca kwartału kalendarzowego, uwolnienie rozciąga się także na czynsz najmu lub dzierżawy za następny kwartał kalendarzowy.¹⁾

Ust. 1) s 806.

¹⁾ por. ustawę z 8 czerwca 1915 r. (Dz. U. Rzeszy, str. 327).

§ 1124. Jeżeli czynsz najmu lub dzierżawy zostaje ściągnięty, zanim go obłożono aresztem na rzecz wierzyciela hipotecznego, albo jeżeli przed obłożeniem aresztem rozporządzi się nim w inny sposób, rozporządzenie to jest skuteczne wobec wierzyciela hipotecznego. Jeżeli rozporządzenie polega na przeniesieniu wierzytelności na trzeciego, odpowiedzialność z wierzytelności gaśnie; jeżeli trzeci uzyska jakie prawo na wierzytelności, wyprzedza ono hipotekę pod względem stopnia pierwszeństwa.

Rozporządzenie jest bezskuteczne wobec wierzyciela hipotecznego, o ile dotyczy czynszu najmu lub dzierżawy za czas późniejszy niż za kwartał kalendarzowy, w czasie zajęcia bieżący; jeżeli obłożenie aresztem nastąpi w ciągu drugiej połowy ostatniego miesiąca kwartału kalendarzowego, rozporządzenie jest przecież o tyle skuteczne, o ile dotyczy czynszu najmu lub dzierżawy za następny kwartał kalendarzowy.²⁾

Narówni z przeniesieniem na trzeciego uważa się zbycie gruntu bez wierzytelności.

§ 1125. O ile ściągnięcie czynszu najmu lub dzierżawy jest bezskuteczne wobec wierzyciela hipotecznego, najemca lub dzierżawca nie może potracić wobec wierzyciela hipotecznego wierzytelności, która mu przysługuje do wynajmującego lub wydzierżawiającego.

§ 1126. Jeżeli z własnością gruntu jest połączone prawo do świadczeń powrotnych, hipoteka rozciąga się na roszczenia o te świadczenia. Przepisy zd. 1, ust. 2 § 1123, ust. 1, 3 § 1124 i § 1125 stosują się odpowiednio. Rozporządzenie, dokonane przed obło-

²⁾ por. ustawę z 8 czerwca 1915 r. (Dz. U. Rzeszy, str. 327).

Przed wejściem w życie ustawy z 8. 6. 15. opiewały § 1123 ust. 2 i § 1124 ust. 2 jak następuje:

§ 1123 ust. 2. O ile wierzytelność jest wymagalna, staje się wolną od odpowiedzialności z upływem roku po tem, jak stała się wymagalna, jeśli nie nastąpiło przedtem obłożenie aresztem na rzecz wierzyciela hipotecznego. Jeżeli czynsz najmu lub dzierżawy ma się uiszczać z góry, uwolnienie nie rozciąga się na czynsz najmu lub dzierżawy za czas późniejszy niż za kwartał kalendarzowy, w czasie obłożenia aresztem bieżący i za kwartał następny.

§ 1124 ust. 2. Rozporządzenie jest bezskuteczne wobec wierzyciela hipotecznego, o ile dotyczy czynszu najmu lub dzierżawy za czas późniejszy niż za kwartał kalendarzowy, w czasie obłożenia aresztem bieżący i za kwartały następne.

zeniem aresztem a dotyczące roszczenia o takie świadczenie, które staje się wymagalnem dopiero w trzy miesiące po obłożeniu aresztem, jest wobec wierzyciela hipotecznego bezskuteczne.

§ 1127. Jeżeli przedmioty, podlegające hipotece, zostały ubezpieczone na rzecz właściciela lub samoistnego posiadacza gruntu, hipoteka rozciąga się także na wierzytelność do ubezpieczającego.

Odpowiedzialność wierzytelności do ubezpieczającego gaśnie, gdy przedmiot ubezpieczony przywrócono do stanu poprzedniego lub postarano się o zastąpienie go innym.

Ust. 2) s 822.

§ 1128. Jeżeli ubezpieczono budynek, ubezpieczający dopiero wtedy może sumę ubezpieczenia zapłacić ubezpieczonemu, z skutecznością wobec wierzyciela hipotecznego, gdy on sam albo ubezpieczony doniesie wierzycielowi hipotecznemu o powstaniu szkody, a od otrzymania doniesienia miesiąc upłynie. Aż do upływu tego czasu wierzyciel hipoteczny może sprzeciwić się dokonaniu zapłaty względem ubezpieczającego. Doniesienia wolno zaniechać, jeżeli niepodobna go dokonać; w tym przypadku miesiąc liczy się od chwili, kiedy suma ubezpieczenia staje się wymagalna.

Pozatem stosują się przepisy o zastawionej wierzytelności; ubezpieczający nie może jednak powoływać się na to, że nie znał hipoteki, widocznej z księgi wieczystej.

Ust. 1) s 822.

§ 1129. Jeżeli ubezpieczono inny przedmiot aniżeli budynek, odpowiedzialność z wierzytelności do ubezpieczającego oznacza się wedle przepisów zd. 1 ust. 2 § 1123 i ust. 1, 3 § 1124.

§ 1130. Jeżeli według postanowień ubezpieczenia, ubezpieczający jest obowiązany tylko do wypłaty sumy ubezpieczenia celem przywrócenia przedmiotu ubezpieczonego do stanu poprzedniego, wówczas zapłata do rąk ubezpieczonego, zgodna z temi postanowieniami, jest skuteczna wobec wierzyciela hipotecznego.

§ 1131. Jeżeli w myśl ust. 2 § 890 dopisuje się grunt w księdze gruntowej do innego gruntu, natenczas istniejące na tym gruncie hipoteki, rozciągają się także na grunt dopisany. Prawa, obciążające grunt dopisany, mają pierwszeństwo przed temi hipotekami.

§ 1132. Jeżeli dla wierzytelności istnieje hipoteka na więcej gruntach (hipoteka łączna), każdy z tych gruntów odpowiada za

całą wierzytelność. Wierzyciel może poszukiwać zaspokojenia według swej woli z każdego z tych gruntów w całości lub części.

Wierzyciel ma prawo rozłożyć kwoty wierzytelności na poszczególne grunty w ten sposób, aby każdy grunt odpowiadał tylko za kwotę przydzieloną. Do tego rozłożenia stosuje się odpowiednio przepisy §§ 875, 876, 878.

Ust. 1) s 798, 816/3, so 26/3.

§ 1133. Jeżeli skutkiem pogorszenia się gruntu bezpieczeństwo hipoteki jest zagrożone, wierzyciel może wyznaczyć właścicielowi odpowiedni czasokres do usunięcia zagrożenia. Po upływie czasokresu wierzyciel ma prawo poszukiwać natychmiast zaspokojenia z gruntu, jeśli nie usunięto zagrożenia przez poprawienie gruntu lub przez ustanowienie innej hipoteki. Jeżeli wierzytelność jest bezprocentowa i jeszcze niewymagalna, wierzycielowi należy się tylko suma, która, dołączając odsetki za czas od zapłaty aż do wymagalności, równa się kwocie wierzytelności.

lip. p. 116, a 458, s 809, 810.

§ 1134. Jeżeli właściciel albo osoba trzecia oddziaływa na grunt w taki sposób, że należy obawiać się grożącego hipotece pogorszenia gruntu, wierzyciel może skarżyć o zamiechanie.

Jeżeli takie oddziaływanie pochodzi od właściciela, sąd na wniosek wierzyciela winien zarządzić środki, potrzebne do odwrócenia zagrożenia. To samo obowiązuje, gdy pogorszenia należy obawiać się dlatego, że właściciel nie przedsięwzięje potrzebnych środków zaradczych przeciw oddziaływaniu osób trzecich lub przeciw innym uszkodzeniom.

Ust. 1) s 808.

§ 1135. Narówni z pogorszeniem się gruntu w rozumieniu § 1133, 1134 uważa się pogorszenie się przedmiotów będących przynależnością, na które hipoteka się rozciąga albo usunięcie ich z gruntu wbrew zasadom prawidłowego gospodarstwa.

§ 1136. Układ, którym właściciel zobowiązuje się względem wierzyciela nie zbywać gruntu lub więcej go nie obciążać, jest nieważny.

a 1371, s 812, r 1677 uw.

§ 1137. Właściciel może podnieść przeciw hipotece ekscepcje. Przysługujące przeciw wierzytelności osobistemu dłużnikowi, oraz przysługujące według § 770 poręczycielowi. Jeżeli dłużnik osobisty umrze, właściciel nie może powoływać się na to, że odpowiedzialność spadkobiercy za dług jest tylko ograniczoną.

Jeżeli właściciel nie jest dłużnikiem osobistym, nie traci prawa ekscypcji przez to, że ten ostatni zrzekł się tego prawa.

§ 1138. Przepisy §§ 891 do 899 stosują się do hipoteki także w odniesieniu do wierzytelności i do tych ekscypcji, które w myśl § 1137 przysługują właścicielowi.

§ 1139. Jeżeli przy ustanawianiu hipoteki dla pożyczki wykluczono wydanie listu hipotecznego, natenczas do wpisania sprzeciwu, opierającego się na tem, że pożyczki nie wypłacono, wystarcza wniosek, podany przez właściciela do wydziału hipotecznego, o ile go podano przed upływem jednego miesiąca po wpisaniu hipoteki. Jeżeli w ciągu miesiąca sprzeciw wpisano, wpis ten ma taki sam skutek, jak gdyby sprzeciw wpisano równocześnie z hipoteką.

§ 1140. O ile nieprawdziwość księgi wieczystej widoczną jest z listu hipotecznego lub ze wzmianki na liście, powoływanie się na przepisy § 892, 893 jest wykluczone. Sprzeciw przeciwko prawdziwości księgi wieczystej widoczny z listu lub ze zapisku na liście, stoi narówni ze sprzeciwem, wpisanym w księdze wieczystej.

§ 1141. Jeżeli wymagalność wierzytelności zależy od wypowiedzenia, wypowiedzenie jest tylko wtedy skuteczne dla hipoteki, gdy je oświadczy wierzyciel właścicielowi albo wierzycielowi właściciela. Na korzyść wierzyciela uważa się za właściciela tego, kto w księdze wieczystej jest wpisany jako właściciel.

Jeżeli właściciel nie ma miejsca zamieszkania w kraju albo zachodzą warunki ust. 2 § 132, sąd powiatowy, w którego okręgu grunt leży, winien na wniosek wierzyciela ustanowić dla właściciela zastępcę, wobec którego może nastąpić wypowiedzenie przez wierzyciela.

Ust. 1) s 831.

§ 1142. Właściciel jest uprawniony do zaspokojenia wierzyciela, gdy co do niego wierzytelność stała się wymagalną albo gdy dłużnik osobisty jest uprawniony do wykonania świadczenia.

Zaspokojenie może nastąpić także przez zdeponowanie albo przez potrącenie.

§ 1143. Jeżeli właściciel nie jest dłużnikiem osobistym, wierzytelność przechodzi na niego, o ile zaspokoi wierzyciela. Przepisy ust. 1 § 774 dotyczące poręczyciela, stosują się odpowiednio.

Jeżeli dla wierzytelności istnieje hipoteka łączna, stosuje się do niej przepisy § 1173.

Ust. 1) s 827.

§ 1144. Właściciel może za zaspokojeniem wierzyciela żądać od niego wydania listu hipotecznego i innych dokumentów, które są potrzebne do sprostowania księgi wieczystej lub do wykreślenia hipoteki.

a 1369, r 1676, 1677 uw.

§ 1145. Jeżeli właściciel tylko częściowo zaspokaja wierzyciela, nie może żądać wydania listu hipotecznego. Wierzyciel jest obowiązany zaznaczyć na liście, że został częściowo zaspokojony i przedłożyć list wydziałowi hipotecznemu, celem sprostowania księgi wieczystej lub wykreślenia, albo właściwej władzy lub właściwemu notariuszowi, celem sporządzenia częściowego listu hipotecznego dla właściciela.

Względem odsetek i innych świadczeń ubocznych przepis zd. 2 ust. 1 obowiązuje tylko wtedy, gdy stają się one wymagalnymi później, niż w tym kwartale kalendarzowym, w którym wierzyciela zaspokojono, lub w następnym kwartale kalendarzowym. Do kosztów, za które grunt w myśl § 1118 odpowiada, przepis ten nie ma zastosowania.

§ 1146. Jeżeli co do właściciela zaszyły okoliczności, wśród których dłużnik popada w zwłokę, wierzycielowi należą się z gruntu odsetki za zwłokę.

s 818/1 l. 2.

§ 1147. Zaspokojenie wierzyciela z gruntu i z tych przedmiotów, na które rozciąga się hipoteka, następuje w drodze egzekucji.

k. c. 2088, 2204, l. 1, 2209, 2213, s 816.

§ 1148. Przy dochodzeniu prawa z hipoteki, uważa się na korzyść wierzyciela, za właściciela tego, kto w księdze wieczystej jako właściciel jest wpisany. Prawo niewpisanego właściciela do podnoszenia zarzutów, które przysługują mu przeciw hipotece, pozostaje nienaruszone.

§ 1149. Dopóki wierzytelność nie stała się wymagalną względem właściciela, ten ostatni nie może, celem zaspokojenia wierzyciela, nadać mu prawa żądania przeniesienia własności gruntu, ani też prawa zarządzenia zbycia gruntu, inaczej, jak tylko w drodze egzekucji.

s 816/2.

§ 1150. Jeżeli wierzyciel żąda zaspokojenia z gruntu, stosuje się odpowiednio przepisy §§ 268, 1144, 1145.

§ 1151. W razie podziału wierzytelności, nie potrzeba przyzwolenia właściciela, do zmiany wzajemnego stosunku pierwszeństwa częściowych hipotek.

§ 1152. O ile nie wykluczon wydaniam listu hipotecznego, można w razie podziału wierzytelności, sporządzić dla każdej części częściowy list hipoteczny; przyzwolenia właściciela gruntu nie potrzeba. Częściowy list hipoteczny wchodzi co do części, której dotyczy, w miejsce dotychczasowego listu hipotecznego.

§ 1153. Z przeniesieniem wierzytelności hipoteka przechodzi na nowego wierzyciela.

Wierzytelności nie można przenieść bez hipoteki, a hipotek bez wierzytelności.

§ 1154. Do przelewu wierzytelności potrzebne jest udzielenie pisemnego oświadczenia o przelewie i oddanie listu hipotecznego; przytem stosują się przepisy § 1117. Dotychczasowy wierzyciel winien na żądanie nowego wierzyciela postarać się swoim kosztem o publiczne uwierzytelnienie oświadczenia o przelewie.

Pisemną formę oświadczenia o przelewie można zastąpić wpisaniem przelewu w księgę wieczystą.

Jeżeli wydanie listu hipotecznego jest wykluczone, do przelewu wierzytelności stosuje się odpowiednio przepisy §§ 873, 878.

§ 1155. Jeżeli prawo wierzyciela, będącego posiadaczem listu hipotecznego, wynika z nieprzerwanego szeregu uwierzytelnionych publicznie oświadczeń o przelewie, poczynających się od wpisanego w księgę wierzyciela, stosuje się przepisy §§ 891 do 899 tak samo, jak gdyby posiadacz listu był wpisany w księdze wieczystej jako wierzyciel. Z uwierzytelnionem publicznie oświadczeniem o przelewie stoi narówni sądowa uchwała o przekazaniu wierzytelności i uwierzytelnione publicznie uznanie jej przeniesienia, jakie nastąpiło na mocy ustawy.

§ 1156. Przepisy §§ 406 do 408 o przeniesieniu wierzytelności nie mają zastosowania do stosunku prawnego między właścicielem a nowym wierzycielem co do hipoteki. Nowy wierzyciel musi jednak uznać wobec siebie za skuteczne wypowiedzenie właściciela, które nastąpiło względem dotychczasowego wierzyciela, chyba że przeniesienie jest wiadome właścicielowi w czasie wypowiedzenia lub jest w księdze wieczystej wpisane.

§ 1157. Ekscepcję, jaka przysługuje właścicielowi przeciw hipotece na podstawie stosunku prawnego, zachodzącego między nim a dotychczasowym wierzycielem, można podnieść także przeciw nowemu wierzycielowi. Przepisy §§ 892, 894 do 899, 1140 stosują się także do takiej ekscepcji.

hip. p. 60, 65.

§ 1158. O ile przedmiotem wierzytelności są odsetki lub inne świadczenia uboczne, które stają się wymagalnymi nie później, niż w tym kwartale kalendarzowym, w którym właściciel dowie się o przeniesieniu, lub w następnym kwartale kalendarzowym, do stosunku prawnego między właścicielem a nowym wierzycielem stosują się przepisy §§ 406 do 408; wobec zarzutów, przysługujących właścicielowi po myśli §§ 404, 406 do 408, 1157 wierzyciel nie może powoływać się na przepisy § 892.

§ 1159. O ile przedmiotem wierzytelności są zaległości w odsetkach lub w innych świadczeniach ubocznych, przeniesienie oraz stosunek prawny między właścicielem a nowym wierzycielem oznacza się podług ogólnych przepisów o przeniesieniu wierzytelności. To samo odnosi się do rozszczenia o zwrot kosztów, za które wedle § 1118 grunt odpowiada.

Przepisy § 892 nie stosują się do rozszczeń, w ust. 1 oznaczonych.

Ust. 1) hip. p. 57.

§ 1160. O ile nie wykluczono wydania listu hipotecznego, można sprzeciwzić się dochodzeniu praw z hipoteki, gdy wierzyciel listu nie przedkłada; jeżeli zaś wierzyciel nie jest w księgę wieczystą wpisany, należy przedłożyć także dokumenty, w § 1155 oznaczone.

Skierowane do właściciela wypowiedzenie albo upomnienie są bezskuteczne, gdy wierzyciel nie przedkłada dokumentów, potrzebnych w myśl ust. 1, a właściciel odrzuci bezzwłocznie z tego powodu wypowiedzenie lub upomnienie.

Przepisy te nie obowiązują względem rozszczeń, oznaczonych w § 1159.

§ 1161. Jeżeli właściciel jest dłużnikiem osobistym, przepisy § 1160 stosują się także do dochodzenia wierzytelności.

§ 1162. Jeżeli list hipoteczny zaginął lub zniszczył, można go pozbawić mocy w drodze postępowania wywoławczego.

§ 1163. Jeżeli wierzytelność, dla której ustanowiono hipotekę, nie powstała, hipoteka przysługuje właścicielowi. Jeżeli wierzytelność zgaśnie, hipotekę nabywa właściciel.

Hipoteka, dla której nie wykluczono wydania listu hipotecznego, przysługuje właścicielowi aż do oddania listu wierzycielowi.
Ust. 1) hip. p. 119, a 470.

§ 1164. Jeżeli wierzyciela zaspokoili dłużnik osobisty, hipoteka przechodzi na niego o tyle, o ile może on żądać zwrotu od właściciela lub od jego prawnego poprzednika. Jeżeli dłużnikowi należy uiścić tylko zwrot częściowy, właściciel nie może z uszczerbkiem dla hipoteki dłużnika korzystać z hipoteki, o ile ta przeszła na niego.

Z zaspokojeniem wierzyciela stoi narówni zjednoczenie się wierzytelności i długu w jednej osobie.

§ 1165. Jeżeli wierzyciel zrzeknie się hipoteki lub znieśie ją podług § 1183 albo przyzna pierwszeństwo stopnia jakiemu innemu prawu, dłużnik osobisty o tyle staje się wolnym, o ile, w braku takiego rozporządzenia, byłby mógł podług § 1164 uzyskać zwrot z hipoteki.

§ 1166. Jeżeli dłużnik osobisty, w razie zaspokojenia przezeń wierzyciela, jest uprawniony do żądania od właściciela zwrotu, wówczas może, jeżeli wierzyciel, nie zawiadomiwszy go o tem bezzwłocznie, wdroży przymusowy przetarg gruntu, odmówić zaspokojenia wierzyciela, w razie niedoboru przy przetargu przymusowym, a to o tyle, o ile skutkiem zamknięcia zawiadomienia ponosi szkodę. Zawiadomienia można zaniechać, jeżeli go nie podobna wykonać.

§ 1167. Dłużnikowi osobistemu, który zaspokoiłszy wierzyciela, nabędzie hipotekę albo wskutek takiego zaspokojenia ma jaki inny prawny interes w sprostowaniu księgi wieczystej, przysługują prawa w §§ 1144, 1145 określone.

§ 1168. Jeżeli wierzyciel zrzeka się hipoteki, nabywa ją właściciel.

Oświadczenie zrzeczenia się należy złożyć wobec wydziału hipotecznego albo wobec właściciela i winno się je wpisać w księgę wieczystą. Przepisy ust. 2 § 875 i §§ 876, 878 stosują się odpowiednio.

Jeżeli wierzyciel zrzeka się hipoteki dla części wierzytelności, właścicielowi przysługują prawa określone w § 1145.

§ 1169. Jeżeli właścicielowi przysługuje ekscepcja, która trwale wyklucza dochodzenie hipoteki, może on żądać, aby wierzyciel zrzekł się hipoteki.

§ 1170. Jeżeli wierzyciel jest nieznan, można jego prawo wykluczyć w drodze postępowania wywoławczego, skoro od czasu

ostatniego wpisu w księgę wieczystą, dotyczącego hipoteki, upłynęło dziesięć lat, a w ciągu tego okresu czasu właściciel nie uznał prawa wierzyciela w sposób, nadający się w myśl § 208 do przerwania przedawnienia. Jeżeli dla wierzytelności istnieje czas płatności, oznaczony według kalendarza czasokres nie rozpoczyna się przed upływem dnia płatności.

Z wydaniem wyroku wykluczającego właściciel nabywa hipotekę. List hipoteczny, wydany wierzycielowi, traci moc.

§ 1171. Prawo nieznanego wierzyciela można wykluczyć w drodze postępowania wywoławczego także wtedy, gdy właściciel jest uprawniony do zaspokojenia wierzyciela lub do wypowiedzenia i zdeponuje dla wierzyciela kwotę wierzytelności, zrzekając się prawa odebrania jej zpowrotem. Zdeponowanie odsetek jest tylko wtedy potrzebne, gdy stopa procentowa jest w księdze wieczystej wpisana; odsetek za czas dawniejszy, niż za czwarty rok kalendarzowy przed wydaniem wyroku wykluczającego, zdeponować nie potrzeba.

Z wydaniem wyroku wykluczającego uważa się wierzyciela za zaspokojonego, o ile tylko według przepisów o zdeponowaniu zaspokojenie już przedtem nie nastąpiło. List hipoteczny, wydany wierzycielowi, traci moc.

Prawo wierzyciela do zdeponowanej kwoty gaśnie z upływem trzydziestu lat po wydaniu wyroku wykluczającego, jeśli tylko wierzyciel nie zgłosi się przedtem do kasy depozytowej; zdeponujący jest uprawniony do odbioru zdeponowanej kwoty zpowrotem, choćby się nawet zrzekł prawa do odbioru.

§ 1172. W przypadku § 1163 hipoteka łączna przysługuje wspólnie właścicielom gruntów obciążonych.

O ile nie umówiono się inaczej, każdy właściciel może żądać, aby hipotekę na jego gruncie ograniczono w myśl ust. 2 § 1132 do kwoty częściowej, odpowiadającej stosunkowi wartości jego gruntu do wartości wszystkich gruntów, i aby z tem ograniczeniem jemu ją przydzielono. Wartość oblicza się po strąceniu obciążeń, wyprzedzających łączną hipotekę stopniem pierwszeństwa.

§ 1173. Jeżeli właściciel jednego z gruntów, obciążonych łączną hipoteką, zaspokoi wierzyciela, nabywa hipotekę na swoim gruncie; hipoteka na reszcie gruntów gaśnie. Z zaspokojeniem wierzyciela przez właściciela stoi narówni przeniesienie prawa wierzyciela na właściciela albo zjednoczenie się wierzytelności i długu w osobie właściciela.

Jeżeli właściciel, który zaspokoił wierzyciela, może żądać zwrotu od właściciela jednego z pozostałych gruntów albo od poprzednika prawnego tego właściciela, natenczas przechodzi na niego także hipoteka na gruncie tego właściciela w wysokości, równającej się roszczeniu o zwrot; hipoteka ta pozostaje wraz z hipoteką na jego własnym gruncie, jako hipoteka łączna.

§ 1174. Jeżeli wierzyciela, któremu przysługuje hipoteka łączna, zaspokoi dłużnik osobisty albo jeżeli w razie hipoteki łącznej wierzytelność i dług zjednoczą się w jednej osobie, natenczas w przypadku, gdy dłużnik może żądać zwrotu tylko od właściciela jednego z gruntów lub od prawnego poprzednika tego właściciela, hipoteka na tym gruncie przechodzi na niego; hipoteka na reszcie gruntów gaśnie.

Jeżeli dłużnikowi należy się tylko zwrot częściowy i jeżeli wskutek tego hipoteka przechodzi na niego tylko w kwocie częściowej, właściciel winien zezwolić na policzenie tej kwoty na należącą się mu wedle § 1172 resztującą część kwoty hipoteki łącznej.

§ 1175. Jeżeli wierzyciel zrzeka się hipoteki łącznej, przypada ona wspólnie właścicielom gruntów obciążonych; stosują się przepisy ust. 2 § 1172. Jeżeli wierzyciel zrzeka się hipoteki na jednym z gruntów, hipoteka na tym gruncie gaśnie.

To samo obowiązuje, gdy prawo wierzyciela zostanie według § 1170 wykluczone.

§ 1176. Jeżeli podstawy, przytoczone w §§ 1163, 1164, 1168, 1172 do 1175 istnieją tylko co do częściowej kwoty hipoteki, nie można korzystać z hipoteki, jaka na podstawie tych przepisów przypada właścicielowi lub jednemu z właścicieli albo dłużnikowi osobistemu z uszczerbkiem dla hipoteki, jaka pozostaje wierzycielowi.

§ 1177. Jeżeli hipoteka zjednoczy się z własnością w jednej osobie, jednak właścicielowi nie przysługuje również wierzytelność, hipoteka przemienia się w dług gruntowy. Pod względem odrocenowania, stopy procentowej, czasu zapłaty, wypowiedzenia i miejsca zapłaty stosują się postanowienia, odnoszące się do wierzytelności.

Jeżeli właścicielowi przysługuje także wierzytelność, natenczas dopóki trwa zjednoczenie, jego prawa z hipoteki określają się wedle przepisów o długi gruntowym właściciela.

Ust. 1) a 470, 1446.

§ 1178. Hipoteka dla zaległości w odsetkach i innych świadczeniach ubocznych jako też dla kosztów, których zwrot należy się wierzycielowi, gaśnie, skoro zjednoczy się z własnością w jednej osobie. Zgaśnięcie to nie nastąpi, dopóki kto trzeci posiada jakie prawo na roszczeniu o takie świadczenie.

Do zrzeczenia się hipoteki dla świadczeń w ust. 1 określonych, wystarcza oświadczenie wierzyciela wobec właściciela. Dopóki trzeci posiada prawo na roszczeniu o takie świadczenie, potrzeba przyzwolenia tego trzeciego. Oświadczenie przyzwolenia należy złożyć wobec tego, na czyją korzyść je się składa; jest ono nieodwołalne.

§ 1179. Jeżeli właściciel zobowiąże się wobec drugiego do postarania się o wykreślenie hipoteki w razie gdy zjednoczy się ona z własnością w jednej osobie, można wpisać ostrzeżenie w księgę wieczystą w celu zabezpieczenia roszczenia o wykreślenie.

§ 1180. Zamiast wierzytelności, dla której istnieje hipoteka, można wstawić inną wierzytelność. Do tej zamiany potrzeba zgody wierzyciela i właściciela oraz wpisu w księgę wieczystą; stosują się odpowiednio przepisy ust. 2 § 873 i §§ 876, 878.

Jeżeli wierzytelność, mająca wejść na miejsce dotychczasowej wierzytelności, nie należy do dotychczasowego wierzyciela hipotecznego, potrzeba przyzwolenia tego ostatniego; oświadczenie przyzwolenia należy złożyć wobec wydziału hipotecznego lub wobec tego, na czyją korzyść je się składa. Stosują się odpowiednio przepisy ust. 2 § 875 i § 876.

Ust. 1) l. p. n. 121, a 467, 469 a, s 811/2, 1676.

§ 1181. Jeżeli wierzyciel otrzyma zaspokojenie z gruntu, hipoteka gaśnie.

Jeżeli wierzyciel uzyska zaspokojenie z jednego z gruntów, obciążonych hipoteką łączną, staje się wolną także reszta gruntów.

Zaspokojeniu z gruntu równa się zaspokojenie z przedmiotów, na które hipoteka się rozciąga.

Ust. 2) s 816/3.

§ 1182. O ile w razie hipoteki łącznej właściciel gruntu, z którego wierzyciel otrzymał zaspokojenie, może żądać zwrotu od właściciela jednego z pozostałych gruntów lub od prawnego poprzednika tegoż właściciela, przechodzi na niego hipoteka istniejąca na gruncie owego właściciela. Jeżeli jednak wierzyciel

otrzymał tylko częściowe zaspokojenie, nie można korzystać z hipoteki z uszczerbkiem dla hipoteki, pozostałej dla wierzyciela, a gdy grunt jest obciążony prawem, mającem równy lub późniejszy stopień pierwszeństwa, z uszczerbkiem dla tego prawa.

§ 1183. Do zniesienia hipoteki przez czynność prawną potrzebne jest przyzwolenie właściciela. Oświadczenie przyzwolenia należy złożyć wobec wydziału hipotecznego lub wobec wierzyciela; jest ono nieodwołalne.

§ 1184. Hipotekę można ustanowić w ten sposób, że prawo wierzyciela z hipoteki określa się tylko według wierzytelności i że wierzyciel nie może powoływać się na wpis celem udowodnienia wierzytelności (hipoteka zabezpieczająca).

Taką hipotekę należy oznaczyć w księdze wieczystej jako hipotekę zabezpieczającą.

§ 1185. Przy hipotece zabezpieczającej wydanie listu hipotecznego jest wykluczone.

Przepisy §§ 1138, 1139, 1141, 1156 nie mają zastosowania.

§ 1186. Hipotekę zabezpieczającą można przemienić na hipotekę zwyczajną, a hipotekę zwyczajną na hipotekę zabezpieczającą. Przyzwolenia uprawnionych, mających równy lub późniejszy stopień pierwszeństwa, nie potrzeba.

§ 1187. Dla wierzytelności z zapisu długu na okaziciela, z wymianu lub innego papieru, dającego się przenosić przez indos, można ustanowić tylko hipotekę zabezpieczającą. Hipotekę uważa się za hipotekę zabezpieczającą, nawet wówczas, gdy w księdze wieczystej nie jest ona oznaczona jako taka. Przepis ust. 3 § 1154 nie ma zastosowania.

§ 1188. Do ustanowienia hipoteki dla wierzytelności z zapisu długu na okaziciela wystarczy oświadczenie właściciela wobec wydziału hipotecznego, że hipotekę ustanawia, oraz wpis w księgę wieczystą; przytem stosuje się przepis § 878.

Wykluczenie prawa wierzyciela według § 1170 jest tylko wtedy dopuszczalne, gdy upłynął czasokres do przedłożenia, w § 801 oznaczony. Jeżeli w ciągu tego czasokresu przedłożono zapis długu albo nastąpiło sądowe dochodzenie roszczenia z dokumentu, wykluczenie może nastąpić dopiero wtedy, gdy nastąpiło przedawnienie.

§ 1189. Gdy chodzi o hipotekę określoną w § 1187, można dla każdorazowego wierzyciela ustanowić zastępcę z upoważnieniem do wydawania na korzyść i przeciwko każdemu późniejszemu wie-

rzycielowi pewnych, oznaczonych rozporządzeń co do hipoteki i do zastępowania wierzyciela przy dochodzeniu hipoteki. Do ustanowienia zastępcy potrzebny jest wpis w księgę wieczystą.

Jeżeli właściciel ma prawo żądać od wierzyciela takiego rozporządzenia, do którego jest upoważniony zastępca, może żądać wydania tego rozporządzenia od zastępcy.

§ 1190. Hipotekę można ustanowić w ten sposób, że oznacza się tylko najwyższą kwotę, do której wysokości grunt ma odpowiadać, pozatem zaś zastrzega się ustalenie wierzytelności. Tę kwotę najwyższą należy wpisać w księgę wieczystą.

Jeżeli wierzytelność jest oprocentowywana, odsetki wlicza się w kwotę najwyższą.

Hipotekę taką uważa się za hipotekę zabezpieczającą, nawet wtedy, gdy w księdze wieczystej jako taka nie jest oznaczona.

Wierzytelność można przenieść wedle ogólnych przepisów o przeniesieniu wierzytelności. Jeżeli przenosi się ją wedle tych przepisów, przejście hipoteki jest wykluczone.

Ust. 1) s 794/2.

Tytuł drugi. Dług gruntowy. Dług rentowy.

I. Dług gruntowy.

§ 1191. Grunt można obciążyć w ten sposób, że temu, na czym rzecz następuje obciążenie, należy zapłacić z gruntu pewną oznaczoną sumę pieniężną (dług gruntowy).

Obciążenie może nastąpić także w ten sposób, że odsetki od sumy pieniężnej oraz inne świadczenia uboczne należy uiszczać z gruntu.

§ 1192. Do długu gruntowego stosują się odpowiednio przepisy o hipotece, o ile nic innego nie wynika z tego powodu, że dług gruntowy nie wymaga istnienia wierzytelności.

Do odsetek od długu gruntowego stosują się przepisy o odsetkach od wierzytelności hipotecznej.

§ 1193. Kapitał długu gruntowego staje się wymagalnym dopiero po poprzednim wypowiedzeniu. Wypowiedzenie przysługuje tak właścicielowi, jako też wierzycielowi. Czasokres do wypowiedzenia wynosi sześć miesięcy.

Dopuszczalne są odmienne postanowienia.

§ 1194. O ile nie postanowiono nic innego, należy uskutecznić zapłatę kapitału oraz odsetek i innych świadczeń ubocznych w tem miejscu, gdzie wydział hipoteczny ma swą siedzibę.

§ 1195. Dług gruntowy można ustanowić w ten sposób, że wystawia się list długu gruntowego na okaziciela. Do listu takiego stosują się odpowiednio przepisy o zapisach długu na okaziciela.

§ 1196. Dług gruntowy można ustanowić także dla właściciela.

Dla ustanowienia potrzeba oświadczenia właściciela wobec wydziału hipotecznego, że dług gruntowy ma być wpisany dla niego w księgę wieczystą: stosuje się przepis § 878.

§ 1197. Jeżeli wierzycielem jest właściciel, nie może on prowadzić egzekucji celem swego zaspokojenia.

Odsetki należą się właścicielowi tylko wtedy, gdy grunt obłożono aresztem na wniosek kogo innego w celach zarządu przymusowego, i tylko na czas trwania tego zarządu.

§ 1198. Hipotekę można przemienić na dług gruntowy, a dług gruntowy na hipotekę. Przyzwolenie uprawnionych, mających równy lub późniejszy stopień pierwszeństwa, nie jest potrzebne.

II. Dług rentowy.

§ 1199. Dług gruntowy można ustanowić w ten sposób, że w terminach, regularnie się powtarzających, należy płacić z gruntu pewną oznaczoną sumę pieniężną (dług rentowy).

Przy ustanowieniu długu rentowego musi być oznaczona kwota, którą można zapłacić, aby dług rentowy wykupić. Suma wykupu musi być podana w księdze wieczystej.

§ 1200. Do poszczególnych świadczeń stosują się odpowiednio przepisy o odsetkach hipotecznych, a do sumy wykupu przepisy o kapitale długu gruntowego.

Zapłacenie wierzycielowi sumy wykupu ma taki sam skutek, jak zapłata kapitału długu gruntowego.

§ 1201. Prawo wykupu przysługuje właścicielowi.

Wierzycielowi nie można nadać prawa żądania wykupu. W przypadku zd. 2 § 1133 wierzyciel ma prawo żądać zapłaty sumy wykupu z gruntu.

§ 1202. Właściciel może wykonać prawo wykupu dopiero po poprzednim wypowiedzeniu. O ile nie postanowiono inaczej, czasokres wypowiedzenia wynosi sześć miesięcy.

Ograniczenie prawa wypowiedzenia jest tylko w tym zakresie dopuszczalne, że właściciel będzie mógł wypowiedzieć po trzydziestu latach z dotrzymaniem czasokresu sześciu miesięcy.

Jeżeli właściciel wypowie, wierzyciel może po upływie czasokresu do wypowiedzenia żądać zapłaty sumy wykupu z gruntu.

§ 1203. Dług rentowy można przemienić na zwyczajny dług gruntowy, a zwyczajny dług gruntowy na dług rentowy. Przyzwolenie uprawnionych, mających równy lub późniejszy stopień pierwszeństwa, nie jest potrzebne.

ROZDZIAŁ DZIEWIĄTY.

PRAWO ZASTAWU NA RZECZACH RUCHOMYCH I NA PRAWACH.

Tytuł pierwszy. Prawo zastawu na rzeczach ruchomych.

§ 1204. Rzecz ruchomą można dla zabezpieczenia wierzytelności obciążyć w ten sposób, że wierzyciel ma prawo poszukiwać zaspokojenia z rzeczy (prawo zastawu).

Prawo zastawu można ustanowić także dla wierzytelności przyszej lub warunkowej.

Ust. 1) k. c. 2073, a 447—449.

§ 1205. Do ustanowienia prawa zastawu potrzeba, aby właściciel oddał rzecz wierzycielowi i aby obydwaj zgodzili się na to, że wierzycielowi przysługiwać ma prawo zastawu. Jeżeli wierzyciel rzecz posiada, wystarcza zgoda co do powstania prawa zastawu.

Oddanie rzeczy, znajdującej się w pośrednim posiadaniu właściciela, można tem zastąpić, że właściciel przeniesie pośrednie posiadanie na wierzyciela zastawnego i doniesie posiadaczowi o zastawieniu rzeczy.

Ust. 1) k. c. 2076, a 450, 451, 1368, s 884, 909.

§ 1206. Zamiast oddania rzeczy wystarczy zezwolenie na jej współposiadanie, gdy rzecz znajduje się pod wspólnem zamknięciem wierzyciela, albo, gdy jej wydanie, o ile jest w posiadaniu trzeciego, może nastąpić tylko do rąk właściciela i wierzyciela wspólnie.

k. c. 2076.

§ 1207. Jeżeli rzecz nie należy do zastawcy, do zastawienia stosują się odpowiednio przepisy § 932, 934, 935 o nabyciu własności.

a 456, s 884/2, r 1663, 1664 l. 1.

§ 1208. Jeżeli rzecz jest obciążona prawem trzeciego, prawo zastawu ma pierwszeństwo przed tem prawem, chyba że wierzyciel zastawny w czasie nabycia prawa zastawu nie jest co do owego prawa w dobrej wierze. Przepisy zd. 2 ust. 1 § 932, § 935 i ust. 3 § 936 stosują się odpowiednio.

§ 1209. O stopniu pierwszeństwa prawa zastawu rozstrzyga czas jego ustanowienia także wtedy, gdy ustanowiono je dla wierzytelności przyszłej lub warunkowej.

§ 1210. Zastaw odpowiada za wierzytelność w każdorazowej tej wysokości w szczególności także za odsetki i kary umowne. Jeżeli dłużnik osobisty nie jest zarazem właścicielem zastawu, odpowiedzialność nie zwiększa się skutkiem aktu prawnego, jaki zawrze dłużnik po zastawieniu.

Zastaw odpowiada za roszczenia wierzyciela zastawnego, o zwrot nakładów, za koszty wypowiedzenia i dochodzenia prawa, które wierzycielowi zastawnemu mają być zwrócone, oraz za koszty sprzedaży zastawu.

Ust. 1) s 891/2.

§ 1211. Zastawca może wobec wierzyciela zastawnego podnieść te ekscepcje, które przysługują względem wierzytelności dłużnikowi osobistemu, oraz które w myśl § 770 przysługują poręczycielowi. Jeżeli dłużnik osobisty umrze, zastawca nie może powoływać się na to, że odpowiedzialność spadkobiercy za dług jest tylko ograniczona.

Jeżeli zastawca nie jest dłużnikiem osobistym, nie traci prawa ekscepcji przez to, że ten ostatni zrzekł się jej.

§ 1212. Prawo zastawu rozciąga się na plody, które zostają od zastawu odłączone.

a 457, s 892/2, 3.

§ 1213. Prawo zastawu można ustanowić w ten sposób, że wierzyciel zastawny ma prawo pobierać użytki z zastawu.

Jeżeli zastawnemu wierzycielowi zostanie oddana w wyłączne posiadanie rzecz, która z przeznaczenia swego wydaje owoce, natenczas w razie wątpliwości należy uważać, że wierzyciel zastawny ma prawo pobierania owoców.

Ust. 1) a 459, 1372.

§ 1214. Jeżeli zastawnemu wierzycielowi przysługuje prawo pobierania użytków, jest on obowiązany starać się o uzyskiwanie ich i wnieść składowe rachunki.

Czysty dochód z użytków policza się na poczet dłużnego świadczenia, a gdy należy uiścić koszty i odsetki, przedewszystkiem na ich poczet.

Dopuszczalne są odmienne postanowienia.

§ 1215. Wierzyciel zastawny ma obowiązek przechowywać zastaw.

k. c. 2080, a 459, 1369, r 1676, 1677 uw.

§ 1216. Jeżeli wierzyciel zastawny czyni na zastaw nakłady, obowiązek zastawcy do ich zwrotu określa się według przepisów o prowadzeniu spraw bez polecenia. Wierzyciel zastawny ma prawo zabrać urządzenia, w które zastaw zaopatrzył.

k c. 2080/2.

§ 1217. Jeżeli wierzyciel zastawny narusza w znacznej mierze prawa zastawcy i, mimo upomnienia zastawcy, nadal w taki sam sposób postępuje, zastawca może żądać, aby zdeponowano zastaw na koszt wierzyciela zastawnego, albo na wypadek, gdyby zastaw nie nadawał się do zdeponowania, aby go oddano przechowawcy, którego sąd ma ustanowić.

Zamiast zdeponowania lub oddania rzeczy przechowawcy, zastawca może żądać zwrotu zastawu za zaspokojeniem wierzyciela. Jeżeli wierzytelność jest bezprocentowa i jeszcze niewymagalna, wierzycielowi zastawnemu należy się tylko taka suma, która, doliczając ustawowe odsetki za czas od zapłaty aż do wymagalności, równa się kwocie wierzytelności.

§ 1218. Jeżeli zachodzi obawa, że zastaw się zepsuje lub wartość jego istotnie się zmniejszy, zastawca może żądać zwrotu zastawu za daniem innego zabezpieczenia; danie zabezpieczenia przez stawienie poręczycieli jest wykluczone.

Wierzyciel zastawny winien bezzwłocznie donieść zastawcy o grożącym zepsuciu się rzeczy, o ile tylko doniesienie nie jest takim, iż nie da się wykonać.

Ust. 1) a 458.

§ 1219. Jeżeli wskutek grożącego zepsucia się zastawu lub obawy istotnego zmniejszenia się jego wartości zabezpieczenie wierzyciela zastawnego jest zagrożone, ten ostatni może postarać się o sprzedaż zastawu przez przetarg publiczny.

Suma uzyskana wstępuje w miejsce zastawu. Na żądanie zastawcy należy tę sumę zdeponować.

Ust. 1) a 458.

§ 1220. Przetarg zastawu dopuszczalny jest dopiero po zagrożeniu nim zastawcy; zagrożenia można zamiechać, gdy zastaw jest narażony na zepsucie, a z opóźnieniem przetargu łączy się niebezpieczeństwo. W przypadku zmniejszenia wartości potrzeba, oprócz zagrożenia, aby wierzyciel zastawny zakreślił zastawcy odpowiedni czasokres do dania innego zabezpieczenia i aby czasokres ten upłynął.

Wierzyciel zastawny winien bezzwłocznie zawiadomić zastawcę o przetargu; jeżeli tego zamiecha, jest obowiązany do wynagrodzenia szkody.

Zagrożenia, oznaczenia czasokresu i zawiadomienia można zamiechać, jeżeli ich niepodobna uskutecznić.

§ 1221. Jeżeli zastaw ma cenę giełdową lub targową, wierzyciel zastawny może uskutecznić sprzedaż z wolnej ręki po cenie bieżącej przez maklera handlowego, do takiej sprzedaży publicznie uprawnionego, albo przez osobę upoważnioną do przeprowadzenia przetargów publicznych.

§ 1222. Jeżeli prawo zastawu istnieje na więcej rzeczach, każda z nich odpowiada za całą wierzytelność.

§ 1223. Wierzyciel zastawny ma obowiązek zwrócić zastaw zastawcy po zgaśnięciu prawa zastawu.

Zastawca może żądać zwrotu zastawu za zaspokojeniem wierzyciela zastawnego, skoro tylko dłużnik jest uprawniony do wykonania świadczeń.

Ust. 1) k. c. 2082, a 1369, s 889, r 1676, 1677 uw.

Ust. 2) s 912.

§ 1224. Zastawca może zaspokoić wierzyciela zastawnego także przez zdeponowanie lub przez potrącenie.

§ 1225. Jeżeli zastawca nie jest dłużnikiem osobistym, wierzytelność przechodzi na niego, o ile zaspokoi wierzyciela zastawnego. Przepisy § 774, dotyczące poręczyciela, stosują się odpowiednio.

§ 1226. Roszczenia zastawcy o wynagrodzenie z powodu zmian lub pogorszeń zastawu, jako też roszczenia wierzyciela zastawnego o zwrot nakładów lub o dozwojenie zabrania urządzenia, ulegają przedawnieniu w sześciu miesiącach. Przepisy ust. 2, 3 § 558 stosują się odpowiednio.

§ 1227. Jeżeli prawo wierzyciela zastawnego doznało uszczerbku, do roszczeń tegoż wierzyciela stosuje się odpowiednio przepisy o roszczeniach z tytułu własności.

§ 1228. Zaspokojenie wierzyciela zastawnego z zastawu dokonywane się przez sprzedaż.

Wierzyciel zastawny jest uprawniony do sprzedaży, skoro wierzytelność jest wymagalna w całości lub w części. Jeżeli przedmiotem dłużnym nie są pieniądze, sprzedaż dopiero wtedy jest dopuszczalna, gdy wierzytelność zamieniła się w wierzytelność pieniężną.

Ust. 1) k. c. 2078, a 461, s 891, 910.

§ 1229. Nieważnym jest układ, zawarty przed nastąpieniem uprawnienia do sprzedaży, mocą którego na wypadek, gdyby wierzyciel nie dotrzymał zaspokojenia, albo otrzymał je nie we właściwym czasie, własność rzeczy przypaść ma jemu lub być na niego przeniesiona.

k. c. 2078/2, a 1371, s 894, r 1677 uw.

§ 1230. O ile nie postanowiono nic innego, wierzyciel zastawny może z pośród kilku zastawów wybrać te, które mają być sprzedane. Może on wystawić na sprzedaż tylko tyle zastawów, ile potrzeba dla jego zaspokojenia.

§ 1231. Jeżeli zastaw nie znajduje się w wyłącznym posiadaniu wierzyciela zastawnego, ten ostatni może, skoro nastąpi uprawnienie do sprzedaży, żądać wydania zastawu celem jego sprzedaży. Na żądanie zastawcy, zamiast wydania winno nastąpić oddanie zastawu do rąk wspólnego przechowawcy; przy oddaniu przechowawca winien się zobowiązać, że każdej chwili dostarczy zastaw do sprzedaży.

§ 1232. Wierzyciel zastawny nie ma obowiązku wydawania zastawu, celem sprzedaży, późniejszemu co do stopnia pierwszeństwa wierzycielowi zastawnemu. Nie może sprzeciwić się sprzedaży przez późniejszego co do stopnia pierwszeństwa wierzyciela zastawnego, jeżeli zastawu nie ma w posiadaniu i sam nie przeprowadza sprzedaży.

§ 1233. Sprzedaż zastawu należy skutecznie według przepisów §§ 1234 do 1240.

Jeżeli wierzyciel zastawny dla swego prawa sprzedaży uzyskał tytuł wykonalny przeciw właścicielowi, może skutecznie sprzedaż także według przepisów o sprzedaży rzeczy zajętej.

§ 1234. Wierzyciel zastawny winien przedtem zagrozić właścicielowi sprzedażą i oznaczyć przytem kwotę pieniężną, dla której sprzedaż ma się odbyć. Zagrożenie może nastąpić dopiero po po-

wstaniu uprawnienia do sprzedaży; zagrożenia można zamiechać, jeżeli niepodobna go wykonać.

Sprzedaż nie może się odbyć przed upływem miesiąca po zagrożeniu. Jeżeli niepodobna dokonać zagrożenia, miesiąc ten liczy się od tego czasu, kiedy nastąpi uprawnienie do sprzedaży.

§ 1235. Sprzedaż zastawu należy skutecznie w drodze przetargu publicznego.

Jeżeli zastaw ma cenę giełdową lub targową, stosuje się przepis § 1221.

§ 1236. Przetarg ma nastąpić w tem miejscu, w którym zastaw się przechowuje. Jeżeli z przetargu w miejscu przechowania nie można się spodziewać odpowiedniego wyniku, zastaw należy sprzedać w drodze przetargu w innym odpowiedniem miejscu.

§ 1237. Czas i miejsce przetargu należy obwieścić publicznie, oznaczając zastaw ogólnikowo. Właściciela i osoby trzecie, którym przysługują prawa na zastawie, należy zawiadomić osobno; zawiadomienia można zamiechać, jeżeli niepodobna go wykonać.

§ 1238. Zastaw można sprzedać tylko z tem zastrzeżeniem, że kupujący ma natychmiast uiszczyć w gotówce cenę kupna i że prawo swoje utraci, jeśli tego nie uczyni.

Jeżeli sprzedaż odbędzie się bez tego zastrzeżenia, należy uważać cenę kupna za odebraną przez wierzyciela zastawnego; prawa tegoż wierzyciela do nabywcy pozostają nienaruszone. To samo obowiązuje, gdy ceny kupna bezzwłocznie nie uiszczono, jeśli tylko przed zamknięciem przetargu nie zrobiono użytku z zastrzeżenia co do utraty praw.

§ 1239. Wierzyciel zastawny i właściciel mogą brać udział w przetargu. Jeżeli przybicie targu otrzyma wierzyciel zastawny, należy cenę kupna uważać za odebraną przez niego.

Ofertę właściciela wolno odrzucić, jeżeli tylko nie złoży kwoty w gotówce. To samo dotyczy oferty dłużnika, jeżeli zastaw odpowiada za dług cudzy.

Ust. 1) a 463.

§ 1240. Rzeczy złotych i srebrnych nie można przybijać poniżej wartości złota lub srebra.

Jeżeli nie podano dostatecznej oferty, można skutecznie sprzedaż z wolnej ręki przez osobę, uprawnioną do przeprowadzania przetargu publicznego po cenie nie niższej od wartości złota lub srebra.

§ 1241. Wierzyciel zastawny winien bezzwłocznie zawiadomić właściciela o sprzedaży zastawu i o jej wyniku, chyba, że zawiadomienia nie podobna wykonać.

§ 1242. Skutkiem prawnego zbycia zastawu nabywca uzyskuje takie same prawa, jak gdyby nabył rzecz od właściciela. Obowiązuje to także wtedy, gdy przybicia udzielono wierzycielowi zastawnemu.

Prawa zastawu na rzeczy gasną, choćby były znane nabywcy. To samo dotyczy użytkowania, chyba, że ono wyprzedza stopniem pierwszeństwa wszystkie prawa zastawu.

§ 1243. Zbycie zastawu nie jest prawne, jeżeli naruszono przepisy ust. 2 § 1228, zd. 2 § 1230, § 1235, zd. 1 § 1237 lub § 1240.

Jeżeli wierzyciel zastawny naruszy jaki inny przepis o sprzedaży, a ponosi winę, jest obowiązany do wynagrodzenia szkody.

§ 1244. Jeżeli rzecz pewną zbywa się jako zastaw, chociaż zbywającemu nie przysługuje prawo zastawu, albo jeżeli nie uczyni się zadość wymaganiom, od których prawność zbycia zależy, stosują się odpowiednio przepisy §§ 932 do 934, 936 a to, gdy zbycie odbyło się podług ust. 2 § 1233 albo gdy przestrzegano przepisów § 1235 lub ust. 2 § 1240.

§ 1245. Właściciel i wierzyciel zastawny mogą umówić się o skuteczenie sprzedaży zastawu w sposób, odbiegający od przepisów §§ 1234 do 1240. Jeżeli trzeci ma na zastawie prawo, które skutkiem zbycia gasnie, potrzeba przyzwolenia tego trzeciego. Oświadczenie przyzwolenia należy złożyć wobec tego, na czyją korzyść się je składa; jest ono nieodwołalne.

Przed nastąpieniem uprawnienia do sprzedaży nie można się rzec zachowania przepisów § 1235, zd. 1 § 1237 i § 1240.

§ 1246. Jeżeli sposób sprzedaży zastawu, odbiegający od przepisów §§ 1235 do 1240, według słusznej oceny odpowiada interesom uczestników, każdy z nich może żądać, aby sprzedaż w ten właśnie sposób się odbyła.

Jeżeli zgoda nie przyjdzie do skutku, rozstrzyga sąd.

§ 1247. O ile kwota uzyskana ze sprzedaży zastawu, należy się wierzycielowi zastawnemu na zaspokojenie go, uważa się wierzytelność za umorzoną przez właściciela. Poza tem wchodzi uzyskana ze sprzedaży kwota w miejsce zastawu.

§ 1248. W razie sprzedaży zastawu, uważa się na korzyść wierzyciela zastawnego, iż zastawca jest właścicielem, chyba, że wierzyciel zastawny wie, iż zastawca nie jest właścicielem.

§ 1249. Kto skutkiem zbycia zastawu utraciłby prawo na zastawie, może zaspokoić wierzyciela zastawnego, skoro tylko dłużnik jest uprawniony do wykonania świadczenia. (Przepisy ust. 2, 3 § 268 stosują się odpowiednio.

a 462.

§ 1250. Z przeniesieniem wierzytelności prawo zastawu przechodzi na nowego wierzyciela. Prawa zastawu nie można przenieść bez wierzytelności.

Jeżeli w razie przeniesienia wierzytelności wyklucza się przejście prawa zastawu, prawo to gaśnie.

Ust. 1) k. c. 1692.

§ 1251. Nowy wierzyciel zastawny żądać może wydania zastawu od dotychczasowego zastawnego wierzyciela.

Z uzyskaniem posiadania zastawu nowy wierzyciel zastawny wchodzi w miejsce dotychczasowego wierzyciela zastawnego pod względem zobowiązań wobec zastawcy, złączonych z prawem zastawu. Jeżeli tych zobowiązań nie wypełni, za szkodę, którą winien skutkiem tego wynagrodzić, odpowiada dotychczasowy wierzyciel zastawny jak poręczyciel, który się zrzekł ekscypcji skargi uprzedniej. Dotychczasowy wierzyciel zastawny nie odpowiada, gdy wierzytelność przechodzi z mocy ustawy na nowego wierzyciela zastawnego albo zostanie na niego przelana na podstawie ustawowego zobowiązania.

§ 1252. Prawo zastawu gaśnie wraz z wierzytelnością, dla której powstało.

a 469, r 1676.

§ 1253. Prawo zastawu gaśnie, gdy wierzyciel zastawny zwraca zastaw zastawcy lub właścicielowi. Zastrzeżenie, że prawo zastawu ma trwać dalej, nie ma skutku.

Jeżeli zastaw jest w posiadaniu zastawcy lub właściciela, zachodzi domniemanie, że został mu zwrócony przez zastawnego wierzyciela. Domniemanie to zachodzi także wtedy, gdy zastaw znajduje się w posiadaniu trzeciego, który uzyskał to posiadanie od zastawcy lub od właściciela po powstaniu prawa zastawu.

Ust. 1) a 467, a 888.

§ 1254. Jeżeli prawo zastawu dotknięte jest ekscepcją, wykluczającą trwale dochodzenie tego prawa, zastawca może żądać zwrotu zastawu. Takie samo prawo ma właściciel.

§ 1255. Do zniesienia prawa zastawu przez czynność prawną wystarcza oświadczenie zastawnego wierzyciela wobec zastawcy lub wobec właściciela, że prawa zastawu się zrzeka.

Jeżeli prawo zastawu jest obciążone prawem trzeciego, potrzeba przyzwolenia tego trzeciego. Oświadczenie przyzwolenia należy złożyć wobec tego, na czyją korzyść się je składa; jest ono nieodwołalne.

Ust. 1) a 467.

§ 1256. Prawo zastawu gaśnie, gdy zjednoczy się z własnością w tej samej osobie. Zgaśnięcie nie nastąpi, dopóki wierzycielność, dla której ustanowiono prawo zastawu, jest obciążona prawem trzeciego.

Prawo zastawu nie uważa się za zgasłe, o ile właściciel ma interes prawny w tem, aby prawo zastawu nadal istniało.

§ 1257. Przepisy o prawie zastawu, ustanowionem przez czynność prawną, stosują się odpowiednio do prawa zastawu, jakie powstało z mocy ustawy.

a 450.

§ 1258. Jeżeli prawo zastawu istnieje na udziale współwłaściciela, wierzyciel zastawny wykonywa prawa, wypływające ze wspólności współwłaścicieli co do zarządu rzeczy i sposobu jej używania.

Zniesienia wspólności przed powstaniem uprawnienia wierzyciela zastawnego do sprzedaży mogą żądać tylko współwłaściciel i wierzyciel zastawny wspólnie. Skoro nastąpi uprawnienie do sprzedaży, wierzyciel zastawny może żądać zniesienia wspólności, przyczem nie wymaga się przyzwolenia współwłaściciela; nie wiąże go układ, którym współwłaściciele na zawsze lub na pewien czas wykluczyli prawo żądania zniesienia wspólności albo oznaczyli czasokres dla jej wypowiedzenia.

W razie zniesienia wspólności, wierzycielowi zastawnemu przysługuje prawo zastawu na przedmiotach, które wchodzą w miejsce udziału.

Prawo zastawnego wierzyciela do sprzedaży udziału pozostaje nienaruszone.

§ 1259. Dla prawa zastawu na okręcie, wpisanym do rejestru okrętowego, stosują się szczególne przepisy §§ 1260 do 1271.

§ 1260. Do ustanowienia prawa zastawu potrzeba zgody właściciela okrętu i wierzyciela na to, że wierzycielowi ma przysługiwać prawo zastawu, oraz wpisania tego prawa do rejestru okrętowego. Przepisy ust. 2 § 873 i § 878 stosują się odpowiednio.

Wpis musi obejmować wymienienie wierzyciela, kwotę pieniężnej wierzytelności, a gdy wierzytelność jest oprocentowana, także stopę procentową. Dla bliższego określenia wierzytelności można powołać się na zezwolenie na wpis.

§ 1261. Stosunek pierwszeństwa ustanowionych na okręcie praw zastawu oznacza się według przepisów §§ 879 do 881 i § 1151.

§ 1262. Dopóki prawo zastawu jest wpisane w rejestrze okrętowym, zachowuje ono moc w razie zbycia lub obciążenia okrętu także wtedy, gdy nabywca jest w dobrej wierze.

Jeżeli prawo zastawu wykreślono niesłusznie, przepisy zd. 1 ust. 1, ust. 2 § 936, w razie zbycia okrętu, obowiązują także wtedy, gdy nabywca uzyskuje własność bez oddania samego okrętu; przepis ust. 3 § 936 nie ma zastosowania. Jeżeli przenosi się na trzeciego (prawo zastawu, mające późniejszy stopień pierwszeństwa, aniżeli niesłusznie wykreślone prawo zastawu, stosuje się przepis zd. 1 § 1208.

§ 1263. Jeżeli treść rejestru okrętowego pod względem prawa zastawu nie zgadza się z rzeczywistym stanem prawnym, można żądać sprostowania rejestru podług przepisów §§ 894, 895, 897, 898 o sprostowaniu księgi wieczystej.

Jeżeli prawo zastawu wykreślono niesłusznie, można według ust. 2 § 899 wpisać sprzeciw przeciwko prawdziwości rejestru. Dopóki sprzeciw jest wpisany, w razie zbycia lub obciążenia okrętu obowiązuje względem nabywcy to samo, jak gdyby prawo zastawu było wpisane.

§ 1264. Odpowiedzialność okrętu ogranicza się do wpisanej kwoty wierzytelności oraz do odsetek, wedle wpisanej stopy procentowej. Odpowiedzialność za odsetki ustawowe i za koszty określa się wedle przepisu § 1118 o hipotece.

Jeżeli wierzytelność jest bezprocentowa albo stopa procentowa jest niższa niż pięć od sta, można prawo zastawu, bez zezwolenia tych osób, które są uprawnione w równym lub późniejszym stopniu pierwszeństwa, rozszerzyć w ten sposób, że okręt odpowiada za odsetki aż do pięciu od sta.

§ 1265. Prawo zastawu rozciąga się na przynależność okrętu z wyjątkiem tych przedmiotów przynależności, które nie przeszły na własność właściciela okrętu.

Do odpowiedzialności przedmiotów przynależności stosują się odpowiednio przepisy §§ 1121, 1122 o hipotecę.

§ 1266. Przepisy §§ 1205 do 1257 nie mają zastosowania o tyle, o ile odchylenia od nich wypływają stąd, iż wierzyciel zastawny nie uzyskał posiadania okrętu. W przypadku § 1254 w miejsce roszczenia o zwrot zastawu wchodzi prawo żądania zniesienia prawa zastawu.

§ 1267. Równocześnie ze zaspokojeniem wierzyciela zastawnego może zastawca żądać wydania dokumentów, potrzebnych do wykreślenia prawa zastawu. Takie samo prawo przysługuje dłużnikowi osobistemu, gdy ma interes prawny w sprostowaniu rejestru okrętowego.

§ 1268. Wierzyciel zastawny może poszukiwać swego zaspokojenia z okrętu i z przynależności tylko na podstawie tytułu wykonalnego według przepisów o egzekucji.

§ 1269. Jeżeli wierzyciel jest nieznanym, można jego prawo zastawu wykluczyć w drodze postępowania wywoławczego, skoro istnieją warunki wykluczenia wierzyciela hipotecznego, określone w § 1170 lub w § 1171. Z chwilą wydania wyroku wykluczającego prawo zastawu gaśnie. Stosuje się przepis ust. 3 § 1171.

§ 1270. Do prawa zastawu dla wierzytelności z zapisu długu na okaziciela, z wymianu (weksła) lub z innego papieru, który można przenieść przez indos, stosują się odpowiednio przepisy § 1189, a do prawa zastawu dla wierzytelności z zapisu długu na okaziciela także przepisy § 1188.

§ 1271. Prawo zastawu można ustanowić w ten sposób, że oznacza się tylko kwotę najwyższą, do wysokości której okręt ma odpowiadać, pozatem zaś zastrzega się ustalenie wierzytelności. Ta najwyższa kwota musi być wpisana do rejestru okrętowego.

Gdy wierzytelność jest oprocentowana, do kwoty najwyższej wlicza się odsetki.

§ 1272. Przepisy § 1260 do 1271 obowiązują także pod względem prawa zastawu na udziale okrętowym.

Tytuł drugi. Prawo zastawu na prawach.

§ 1273. Przedmiotem prawa zastawu może być także prawo.

Do prawa zastawu na prawach stosują się odpowiednio przepisy o prawie zastawu na rzeczach ruchomych, o ile z §§ 1274—1296 nie wynika nic innego. Zastosowanie przepisów § 1208 i ust. 2 § 1213 jest wykluczone.

§ 1274. Ustanowienie prawa zastawu na prawie odbywa się według przepisów o przeniesieniu prawa. Jeżeli do przeniesienia prawa wymagane jest oddanie rzeczy, stosuje się przepisy §§ 1205, 1206.

O ile prawo nie nadaje się do przeniesienia, nie można na niem ustanawiać prawa zastawu.

Ust. 1) k. c. 2075, s 899, 900/3.

§ 1275. Jeżeli przedmiotem prawa zastawu jest prawo, z mocy którego można domagać się świadczenia, do stosunku prawnego między wierzycielem zastawnym a zobowiązanym stosują się odpowiednio przepisy, które, w razie przeniesienia prawa, odnoszą się do stosunku prawnego między nabywcą a zobowiązanym a w razie wydania zarządzenia sądowego wedle ust. 1 § 1217, przepis ust. 2 § 1070.

§ 1276. Prawo zastawione można znieść przez czynność prawną tylko za przyzwoleniem wierzyciela zastawnego. Oświadczenie przyzwolenia należy złożyć wobec tego, na kogo korzyść się je składa; jest ono nieodwołalne. Przepis zd. 3 § 876 pozostaje nienaruszony.

To samo obowiązuje w razie zmiany prawa, jeżeli ta zmiana uszczupla prawo zastawu.

§ 1277. O ile nie postanowiono nic innego, wierzyciel zastawny może poszukiwać zaspokojenia z prawa tylko na podstawie tytułu wykonanego wedle przepisów o egzekucji. Przepisy § 1229 i ust. 2 § 1245 pozostają nienaruszone.

§ 1278. Jeżeli przedmiotem prawa zastawu jest prawo, do zastawienia którego wymagane jest oddanie rzeczy, wówczas do zgaśnięcia prawa zastawu wskutek zwrotu rzeczy, stosują się odpowiednio przepisy § 1253.

§ 1279. Do prawa zastawu na wierzytelności stosują się szczególne przepisy §§ 1280 do 1290.

§ 1280. Zastawienie takiej wierzytelności, do przeniesienia której wystarcza umowa przelewu, jest tylko wtedy skuteczne, gdy wierzyciel domiesie o niem dłużnikowi.

s 900/2.

§ 1281. Dłużnik może wykonać świadczenie tylko względem wierzyciela zastawnego i wierzyciela wspólnie. Każdy z nich może żądać, aby względem obydwu wspólnie świadczenie wykonano; każdy może żądać zamiast świadczenia, aby rzecz dłużną dla obu zdeponowano albo, w razie, gdy rzecz nie nadaje się do zdeponowania, aby ją wydano przechowawcy, którego sąd ustanowi.

s 906/2, 3.

§ 1282. Jeżeli ziszczyły się warunki ust 2 § 1228, wierzyciel zastawny ma prawo ściągnąć wierzytelność, a dłużnik może tylko na jego rzecz wykonać świadczenie. Ściąganie wierzytelności pieniężnej przysługuje wierzycielowi zastawnemu tylko o tyle, o ile jest potrzebne do jego zaspokojenia. O ile jest do ściągnięcia uprawniony, może także żądać, aby w miejsce zapłaty odstąpiono mu wierzytelność pieniężną.

Do innych rozporządzeń wierzytelnością wierzyciel zastawny nie jest uprawniony; prawo poszukiwania zaspokojenia z wierzytelności według § 1277 pozostaje nienaruszone.

§ 1283. Jeżeli wymagalność zastawionej wierzytelności zależy od wypowiedzenia, wierzyciel tylko wtedy potrzebuje przyzwolenia wierzyciela zastawnego do wypowiedzenia, gdy tenże ma prawo pobierać użytki.

Wypowiedzenie dłużnika jest tylko wtedy skuteczne, gdy się je oświadczy wobec wierzyciela zastawnego i wobec wierzyciela.

W razie ziszczenia się warunków ust. 2 § 1228, uprawnionym do wypowiedzenia jest także wierzyciel zastawny; do wypowiedzenia przez dłużnika wystarcza oświadczenie wobec wierzyciela zastawnego.

§ 1284. Przepisów §§ 1281 do 1283 nie stosuje się, o ile wierzyciel zastawny i wierzyciel ułożą się inaczej.

§ 1285. Jeżeli świadczenie ma nastąpić do rąk wierzyciela zastawnego i wierzyciela wspólnie, obydwaj są obowiązani współdziałać wzajemnie przy ściąganiu wierzytelności, skoro ta jest wymagalna.

O ile wierzyciel zastawny ma prawo ściągnąć wierzytelność bez współdziałania wierzyciela, winien starać się o prawidłowe

ściągnięcie. O ściągnięciu winien wierzyciel niezwłocznie zawiadomić, chyba że zawiadomienia niepodobna wykonać.

§ 1286. Jeżeli wymagalność zastawionej wierzytelności zależy od jej wypowiedzenia, wierzyciel zastawny, o ile prawo wypowiedzenia jemu samemu nie przysługuje, może żądać wypowiedzenia od wierzyciela, skoro ściągnięcie wierzytelności jest wskazane podług zasad prawidłowego zarządu majątkowego z powodu zagrożenia jej pewności. Pod takim samym warunkiem może wierzyciel żądać od wierzyciela zastawnego przyzwolenia na wypowiedzenie, o ile to przyzwolenie jest wymagane.

s 906.

§ 1287. Jeżeli dłużnik uszcza świadczenie w myśl §§ 1281, 1282, natomiast z uszczeniem świadczenia nabywa wierzyciel przedmiot świadczenia, a wierzyciel zastawny prawo zastawu na tym przedmiocie. Jeżeli świadczenie polega na przeniesieniu własności gruntu, wierzyciel zastawny nabywa hipotekę zabezpieczającą.

§ 1288. W razie ściągnięcia wierzytelności pieniężnej w myśl § 1281, wierzyciel zastawny i wierzyciel są obowiązani współdziałać w tym celu, aby kwotę ściągniętą, o ile jest to możliwe bez ujny dla interesu wierzyciela zastawnego, umieszczono na procent według przepisów o umieszczaniu pieniędzy pupilarnych i aby równocześnie ustanowiono dla wierzyciela zastawnego prawo zastawu. Sposób umieszczenia oznacza wierzyciel.

Jeżeli ściągnięcie następuje w myśl § 1282, wierzytelność wierzyciela zastawnego uważa się za uszczoną przez wierzyciela, a to o ile ściągnięta kwota należy mu się na jego zaspokojenie.

§ 1289. Prawo zastawu na wierzytelności rozciąga się na odsetki od wierzytelności. Przepisy ust. 2 § 1123 i §§ 1124, 1125 stosują się odpowiednio; w miejsce zajęcia, wchodzi doniesienie wierzyciela zastawnego dłużnikowi, iż korzysta z prawa ściągnięcia.

k. c. 2081, s 904

§ 1290. Jeżeli na jednej wierzytelności istnieje więcej praw zastawu, do ściągnięcia jest uprawniony tylko ten zastawny wierzyciel, którego prawo zastawu korzysta z pierwszeństwa przed resztą praw zastawu.

§ 1291. Przepisy o prawie zastawu na wierzytelności stosują się także odnośnie do prawa zastawu na długi gruntowym i rentowym.

§ 1292. Do zastawienia wymianu lub innego papieru, który można przenosić przez indos, wystarcza zgoda wierzyciela i wierzyciela zastawnego oraz oddanie indosowanego papieru.

s 901/2.

§ 1293. Do prawa zastawu na papierze na okaziciela, stosują się przepisy o prawie zastawu na rzeczach ruchomych.

s 901.

§ 1294. Jeżeli przedmiotem prawa zastawu jest wymian (weksel), jaki inny papier, który można przenosić przez indos, lub papier na okaziciela, to nawet wtedy, gdy warunki ust. 2 § 1228 jeszcze się nie ziszcili, wierzyciel zastawny jest uprawniony do ściągnięcia, a gdy wymagane jest wypowiedzenie, do wypowiedzenia, dłużnik zaś tylko na jego rzecz może świadczenie wykonać.

§ 1295. Jeżeli papier zastawiony, który można przenosić przez indos, ma cenę giełdową lub targową, wierzyciel, po ziszczeniu się warunków ust. 2 § 1228, ma prawo sprzedać papier podług § 1221.

§ 1296. Prawo zastawu na papierze wartościowym rozciąga się tylko wtedy na należące do papieru kupony odsetkowe, rentowe i dywidendowe, gdy je oddano wierzycielowi zastawnemu. O ile nie postanowiono nic innego, zastawca może żądać wydania kuponów, jeżeli tylko są płatne przed ziszczeniem się warunków ust. 2 § 1228.

s 904.

KSIĘGA CZWARTA. Prawo familijne.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

MAŁŻEŃSTWO CYWILNE.

Tytuł pierwszy. Zaręczyny.

§ 1297. Zaręczyny nie mogą być podstawą skargi o zawarcie małżeństwa.

Przyrzeczenie kary na wypadek niezawarcia małżeństwa, jest nieważne.

Ust. 1) mp. 241, a 45, s 91, r 1008.

§ 1298. Jeżeli jeden z obojga narzeczonych odstąpi od zarę. czyn, winien drugiemu i jego rodzicom oraz osobom trzecim, które działały zamiast rodziców, wynagrodzić szkodę wynikłą stąd, że ci ze względu na spodziewane małżeństwo poczynili wkłady lub zaciągnęli zobowiązania. Winien nadto wynagrodzić drugiemu na-

rzeczonemu szkodę, poniesioną wskutek tego, że ten ze względu na spodziewane małżeństwo poczynił jeszcze inne zarządzenia, dotyczące jego majątku lub sposobu zarobkowania.

Szkodę należy wynagrodzić tylko o tyle, o ile wkłady, zaciągnięte zobowiązania i inne zarządzenia odpowiadały okolicznościom.

Obowiązek wynagrodzenia odpada, jeżeli istnieje ważny powód odstąpienia.

Ust. 1) mp. 241, a 46, s 92.

§ 1299. Jeżeli jeden z obojga narzeczonych spowoduje odstąpienie drugiego przez swoją winę, stanowiącą ważny powód do odstąpienia, jest zobowiązany do wynagrodzenia szkody według ust. 1, 2 § 1298.

§ 1300. Jeżeli nieposzlakowana narzeczona zezwoliła swojemu narzeczonemu na cielesne obcowanie, natenczas gdy zachodzą warunki określone w § 1298 lub w § 1299, może żądać słusznego odszkodowania pieniężnego także za szkodę, która nie jest szkodą majątkową.

Roszczenia tego nie można przenosić i nie przechodzi ono na spadkobierców, chyba że zostało uznane przez umowę lub też co do niego zawiśł spór.

Ust. 1) s 93.

§ 1301. Jeżeli małżeństwo nie dojdzie do skutku, każde z obojga narzeczonych może żądać od drugiego, stosownie do przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia, wydania tego, co mu darował lub dał na znak zaręczyn. W razie wątpliwości, uważa się, że żądanie zwrotu ma być wykluczone, jeśli zaręczyny zostaną rozwiązane przez śmierć jednego z narzeczonych.

a 1247, s 94.

§ 1302. Roszczenia, określone w §§ 1298 do 1301, ulegają przedawnieniu w dwóch latach od rozwiązania zaręczyn.

s 95.

Tytuł drugi. Zawarcie małżeństwa.

§ 1303. Mężczyźnie nie wolno zawierać małżeństwa przed osiągnięciem pełnoletności, niewieście przed ukończeniem szesnastego roku życia.

Niewieście można udzielić zwolnienia od tego przepisu.*)

Ust. 1) mp. 6, 99 l. 1, 125, 129, 180, a 48, s 96, r 3, 63, 91.

*) Patrz: uwaga do § 1322.

§ 1304. Kto jest ograniczony w zdolności do działania, potrzebuje do zawarcia małżeństwa zezwolenia swego ustawowego zastępcy.

Jeśli zastępcą ustawowym jest opiekun, w razie odmowy przezeń zezwolenia, może go udzielić zastępczo na wniosek pupiła sąd opiekuńczy. Sąd opiekuńczy winien udzielić zastępczo zezwolenia, jeśli zawarcie małżeństwa jest w interesie pupiła.

Ust. 1) mp. 15, 16, 125, 129, 180, a 49, 52, 245, s 98, 99, r 6, 62, l. 2, 264/3, 7.

§ 1305. Dziecko ślubne aż do ukończenia dwudziestego pierwszego roku życia potrzebuje do zawarcia małżeństwa zezwolenia ojca, dziecko nieślubne do tegoż samego wieku zezwolenia matki. Gdy ojciec zmarł lub gdy mu według § 1701 nie służą prawa, wynikające z ojcostwa, natomiast w miejsce ojca wstępuje matka. Dziecko, uznane za ślubne, nie potrzebuje zezwolenia matki także wtedy, gdy ojciec zmarł.

Ze śmiercią ojca lub matki jest równoznaczne, jeżeli oni stale pozbawieni są możliwości złożenia oświadczenia albo jeżeli pobyt ich jest stale nieznanym.

Ust. 1) mp. 15, 125, 129, 180, a 49, 50, s 98, r 6, 62, l. 2.

§ 1306. Zamiast własnych rodziców może udzielić dziecku przysposobionemu zezwolenia na zawarcie małżeństwa ten, kto dziecko przysposobił. Jeżeli dziecko przysposobili małżonkowie wspólnie lub jeżeli jeden z małżonków przysposobił dziecko drugiego, stosują się przepisy zd. 1, 2 ust. 1, ust. 2 § 1305.

Właśni rodzice nie odzyskują prawa do udzielenia zezwolenia nawet wtedy, gdy został uchylony stosunek prawny, stworzony przez przysposobienie.

§ 1307. Zezwolenia rodzicielskiego nie można udzielić przez zastępcę. Jeżeli ojciec lub matka są ograniczeni w zdolności do działania, nie potrzeba przyzwolenia zastępcy prawnego.

§ 1308. Jeżeli dziecku pełnoletniemu odmówiono rodzicielskiego zezwolenia, może je na wniosek tegoż udzielić w zastępstwie sąd opiekuńczy. Sąd opiekuńczy winien je zastępczo udzielić, jeżeli zezwolenia odmówiono bez ważnego powodu.

Przed rozstrzygnięciem powinien sąd opiekuńczy wysłuchać krewnych lub powinowatych dziecka, jeżeli może to nastąpić bez znacznej zwłoki i bez niestosunkowych kosztów. Co do zwrotu wydatków obowiązuje przepis ust. 2 § 1847.

Ust. 1) a 52, r 7.

§ 1309. Nikomu nie wolno zawierać małżeństwa, zanim jego poprzednie małżeństwo nie zostanie rozwiązane lub uznane za nieważne. Jeżeli małżonkowie pragną powtórzyć akt zawarcia małżeństwa, poprzednie unieważnienie nie jest wymagane.

Jeżeli przeciw wyrokowi, mocą którego poprzednie małżeństwo zostało rozwiązane lub uznane za nieważne, wniesiono skargę nieważności lub skargę o wznowienie, nie wolno małżonkom przed zakończeniem sporu zawierać nowego małżeństwa, chyba że skargę podano dopiero po upływie przepisanej pięcioletniej czasokresu.

Ust. 1) mp. 25, 125, 134, a 62, s 101, r 20, 22, 37, l. 3, 40—42, 62, l. 3, 82, 83.

§ 1310. Niedozwolone jest zawieranie małżeństw między krewnymi w prostej linii, między rodzonym lub przyrodzonym rodzeństwem oraz między powinowatymi w prostej linii.

Niedozwolone jest zawieranie małżeństw między osobami, z których jedna utrzymywała stosunki cielesne z rodzicami, dalszymi zstępnyimi lub potomkami drugiej.

Pokrewieństwo w rozumieniu tych przepisów istnieje także między dzieckiem nieślubnym i jego potomkami z jednej strony a ojcem i jego krewnymi z drugiej strony.

Ust. 1) mp. 30, 31, 36, 136, 138, 182, 184, 206, a 65, 66, 125, s 100, r 23, 37, l. 2, 64, 84, 210.

Ust. 3) mp. 32.

§ 1311. Kto przysposobił drugiego, temu, dopóki trwa stosunek prawny wynikający z przysposobienia, nie wolno zawierać małżeństwa ani z przysposobionym, ani z jego potomkami.

mp. 35, 137, 183, s 100 l. 3.

§ 1312. Niedozwolone jest zawieranie małżeństw między małżonkiem, rozwiedzionym z powodu cudzołóstwa, a osobą, z którą rozwiedziony małżonek dopuścił się cudzołóstwa, a to jeżeli cudzołóstwo ustalono w wyroku rozwodowym jako przyczynę rozwodu.

Od tego przepisu można udzielić zwolnienia.*)

Ust. 1) mp. 28, 125, 135, 181, a 67.

§ 1313. Kobięcie wolno zawrzeć nowe małżeństwo dopiero po upływie dziesięciu miesięcy od rozwiązania lub unieważnienia jej poprzedniego małżeństwa, chyba że w ciągu tego czasu urodziła.

Od tego przepisu można udzielić zwolnienia.

Ust. 1) mp. 68, 125, 168, 181, a 120, s 103, 104.

*) Patrz: uwaga do § 1322.

§ 1314. Kto ma ślubne dziecko, małoletnie lub zostające pod jego opieką, temu wolno zawrzeć małżeństwo dopiero wtedy, gdy mu sąd opiekuńczy wyda poświadczenie, że dopełnił zobowiązań, określonych w § 1669, lub że one na nim nie ciąży.

Jeżeli w wypadku przedłużenia małżeńskiej wspólności majątkowej istnieje małoletni lub zostający pod opieką potomek, któremu należy się udział w majątku, wolno małżonkowi pozostałemu przy życiu zawrzeć małżeństwo dopiero wtedy, gdy mu sąd opiekuńczy wyda poświadczenie, że dopełnił zobowiązań, określonych w ust. 2 § 1493 lub że one na nim nie ciąży.

Ust. 1) mp. 18, 125, 129, 180.

§ 1315. Osobom wojskowym i takim urzędnikom,¹⁾ którzy według ustaw²⁾ potrzebują do zawarcia małżeństwa osobnego zezwolenia, nie wolno zawierać małżeństwa bez przepisanego zezwolenia.

Cudzoziemcom, którzy według tutejszych ustaw²⁾ potrzebują do zawarcia małżeństwa zezwolenia lub świadectwa, nie wolno zawierać małżeństwa bez takiego zezwolenia lub świadectwa.

Ust. 1) mp. 20, 125, 129, 180, a 54, 95, r 9, 62, l. 2.

§ 1316. Zawarcie małżeństwa powinny poprzedzać zapowiedzi. Zapowiedzi tracą swą moc, gdy małżeństwo nie zostanie zawarte w ciągu sześciu miesięcy po wyjściu zapowiedzi.

Zapowiedzi wolno zaniechać, gdy śmiertelne zaskabnięcie jednego z narzeczonych nie zezwala na odroczenie zawarcia małżeństwa.

Od zapowiedzi można udzielić zwolnienia.

Ust. 1) zd. 1) k. c. p. 106 i nast. mp. 41, 104, 126, 139.

zd. 2) k. c. p. 109, mp. 44, 126, 139, 186, a 69—74, 126, s 105—112, 114/2.

Ust. 2) k. c. p. 112 l. 1, r 27, 26.

Ust. 3) s 115, k. c. p. 110, mp. 45 i nast., 126, 138, a 85—87.

§ 1317. Małżeństwo zawiera się w ten sposób, że narzeczeni, osobiście i równocześnie obecni, oświadczają wobec urzędnika stanu cywilnego, że chcą zawrzeć z sobą małżeństwo. Urzędnik stanu cywilnego musi mieć wolę przyjęcia ich oświadczeń.

Oświadczeń nie można składać pod warunkiem albo z oznaczeniem czasu.

¹⁾ W orygin.: Landesbeamten.

²⁾ W orygin.: nach den Landesgesetzen.

Ust. 1) mp. 2, 48, 108, 140, 142, 185, 187, 192, 200 l. 1, a 69, 75, 127, s 113, 116, r 28, 31, 65.

§ 1318. Przy zawarciu małżeństwa urzędnik stanu cywilnego powinien wobec dwóch świadków zadać kolejno każdemu z narzeczonych z osobna pytanie, czy chcą zawrzeć z sobą małżeństwo, a gdy narzeczeni odpowiedzą na pytanie twierdząco, ogłosić, że na zasadzie niniejszej ustawy są teraz małżonkami, w prawny sposób z sobą połączonymi.

Za świadków nie powinno się przybierać osób, pozbawionych praw czci bywatełskiej, dopóki są tych praw pozbawione, oraz osób małoletnich. Wolno przybierać za świadków osoby, spokrewnione lub spowinowacane z jednym z obojga narzeczonych, z urzędnikiem stanu cywilnego lub między sobą.

Urzędnik stanu cywilnego powinien wciągnąć zawarcie małżeństwa do rejestru ślubów.

Ust. 1) 140, s 116, 117.

Ust. 3) k. c. p. 120, mp. 58, 109, 126, 139, 186, 187, a 80—82, 128, s 139, r 31, 34, 78, 72.

§ 1319. Za urzędnika stanu cywilnego w rozumieniu § 1317 uważa się także tego, kto nie będąc urzędnikiem stanu cywilnego, urząd ten sprawuje publicznie, chyba że narzeczeni przy zawieraniu małżeństwa wiedzą o braku urzędowego upoważnienia.

§ 1320. Zawarcie małżeństwa powinno nastąpić przed właściwym urzędnikiem stanu cywilnego.

Właściwym jest ten urzędnik stanu cywilnego, w którego okręgu jeden z obojga narzeczonych ma zamieszkanie lub zwyczajne miejsce pobytu.

Jeżeli żaden z obojga narzeczonych nie ma w kraju zamieszkania ani zwyczajnego miejsca pobytu i jeśli tylko jeden z nich jest obywatelem polskim, wyznacza właściwego urzędnika stanu cywilnego najwyższa władza nadzorcza.³⁾

Narzeczonym służy wybór z pośród kilku właściwych urzędników stanu cywilnego.

Ust. 1) mp. 48, 49, a 79.

³⁾ W orygin.: „so wird der zuständige Standesbeamte von der obersten Aufsichtsbehörde des Bundesstaats, dem der Deutsche angehört, und wenn dieser keinem Bundesstaat angehört, von dem Reichskanzler bestimmt“.

§ 1321. Małżeństwo wolno zawrzeć także przed urzędnikiem stanu cywilnego innego okręgu, na podstawie pisemnego upoważnienia właściwego urzędnika stanu cywilnego.

a 81.

§ 1322. Zezwolenia na zwolnienie, dopuszczalne według 1303, 1312 udziela sąd powiatowy, w wypadkach, wskazanych w §§ 1313, 1316 udziela je Państwo.⁴⁾

(Postanowienia o udzielaniu zezwolenia, wydaje Rząd.⁵⁾)

a 83, 85, 86.

Tytuł trzeci. Nieważność i dopuszczalność zaczepienia małżeństwa.

§ 1323. Małżeństwo jest nieważne tylko w wypadkach §§ 1324 do 1328.

mp. 3, 8, 189, a 129, r 95.

§ 1324. Małżeństwo jest nieważne, jeżeli przy jego zawarciu nie zachowano formy, przepisanej w § 1317.

Jeżeli małżeństwo wciągnięto do rejestru ślubów, i jeśli małżonkowie po zawarciu małżeństwa żyli z sobą jako małżonkowie lat dziesięć albo w razie wcześniejszej śmierci jednego z nich, aż do jego śmierci, lecz najmniej trzy lata, należy małżeństwo uważać

⁴⁾ W orygin.: § 1322. Die Bewilligung einer nach den §§ 1303, 1313 zulässigen Befreiung steht dem Bundesstaate zu, dem die Frau, die Bewilligung einer nach § 1312 zulässigen Befreiung steht dem Bundesstaate zu, dem der geschiedene Ehegatte angehört. Für Deutsche, die keinem Bundesstaat angehören, steht die Bewilligung dem Reichskanzler zu.

Die Bewilligung einer nach § 1316 zulässigen Befreiung steht dem Bundesstaate zu, in dessen Gebiete die Ehe geschlossen werden soll.

Ueber die Erteilung der einem Bundesstaate zustehenden Bewilligung hat die Landesregierung zu bestimmen.

Uwaga: Na podstawie rozporządzenia z dn. 16. 8. 1915 (Zb. ust. pr. str. 124) wydanego celem uzupełnienia art. 10 i 14 rozporządzenia do wykonania kod. cyw. z 16. 11. 1899, upoważniono ministra sprawiedliwości do przeniesienia na sądy powiatowe (Amtsgerichte) prawa udzielania zwolnienia w myśl §§ 1303, 1322, 1744, 1745. Minister Sprawiedliwości w myśl rozporządzenia swego, ogłoszonego w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Sprawiedliwości (J. M. Bl. z r. 1915, strony 193, 194, 195) prawo to przekazał sądom powiatowym (Amtsgericht) co do §§ 1303, 1744, 1312, 1723.

⁵⁾ W orygin.: Landesregierung.

za ważne od samego początku. Przepis ten nie ma zastosowania, jeżeli w chwili upływu owych dziesięciu lat albo w chwili śmierci jednego z małżonków podano skargę nieważności.

Ust. 1) mp. 91, a 69, 75, 94, s 131, r 28, 31, 65.

§ 1325. Małżeństwo jest nieważne, jeżeli w chwili jego zawarcia jeden z małżonków nie posiadał zdolności do działania lub znajdował się w stanie nieprzytomności lub przemijającego zaburzenia władz umysłowych.

Małżeństwo należy uważać za ważne od początku, jeżeli po ustaniu niezdolności do działania, stanu nieprzytomności lub zaburzenia władz umysłowych małżonek potwierdzi małżeństwo, zanim je uznano za nieważne lub rozwiązano. Potwierdzenie nie wymaga formy, przepisanej dla zawarcia małżeństwa.

Ust. 1) mp. 14, 100 l. 1, s 120 l. 2.

§ 1326. Małżeństwo jest nieważne, jeżeli w chwili jego zawarcia jeden z małżonków żył z osobą trzecią w ważnym związku małżeńskim.

mp. 25, 92, 100 l. 2, 125, 134, 175, 181, 190 l. 3, a 62, 94, s 120 l. 1, r 20, 22, 37 l. 3, 40—42, 62 l. 3, 82, 83.

§ 1327. Małżeństwo jest nieważne, jeżeli je zawarto między krewnymi lub powinowatymi wbrew zakazowi ust. 1 § 1310.

mp. 92, 101, 175, 182, 190 l. 2, 206, a 65, 66, 94, 125, s 120 l. 3, r 23, 37 l. 2, 64, 84, 210.

§ 1328. Małżeństwo jest nieważne, jeżeli było zabronione według § 1312 z powodu cudzołóstwa.

Jeżeli później zostanie udzielone zwolnienie od przepisu § 1312, małżeństwo należy uważać za ważne od samego początku.

Ust. 1) mp. 28, 125, 175, 181, a 67, 94, 119.

§ 1329. Dopóki małżeństwa nie uznano za nieważne lub nie rozwiązano, nieważności małżeństwa, wynikającej z §§ 1325 do 1328 można dochodzić tylko drogą skargi nieważności. To samo odnosi się do małżeństwa, nieważnego według § 1324, jeżeli je wciągnięto do rejestru ślubów.

a 93, s 121, r 46, 76, 103.

§ 1330. Małżeństwo można zacząć tylko w wypadkach §§ 1331 do 1335 i § 1350.

a 94.

§ 1331. Małżeństwo może zacząć małżonek, który w chwili zawarcia małżeństwa albo, w wypadku § 1325, w chwili jego za-

twierdzenia, był ograniczony w zdolności działania, jeżeli zawarcie lub zatwierdzenie małżeństwa nastąpiło bez zezwolenia jego ustawowego zastępcy.

a 49—52, 95, 96, 245, r 6, 62 l. 2, 264/3.

§ 1332. Małżeństwo może zacząć małżonek, który w chwili zawarcia małżeństwa nie wiedział, że chodzi o zawarcie małżeństwa lub wprawdzie o tem wiedział, lecz nie chciał złożyć oświadczenia, że chce zawrzeć małżeństwo.

mp. 9, 10, 86, 125, 129, 130, s 124 l. 1.

§ 1333. Małżeństwo może zacząć małżonek, który przy zawarciu małżeństwa był w błędzie co do osoby drugiego małżonka albo co do takich osobistych jego przymiotów, które byłyby go powstrzymały od zawarcia małżeństwa, gdyby znał stan rzeczy i oceniał rozsądnie istotę małżeństwa.

mp. 10, 12, 22, 86, 88, a 57—60, s 124 l. 1, 2, 125 l. 1.

§ 1334. Małżeństwo może zacząć małżonek, którego skłoniono do zawarcia małżeństwa przez podstępne zwiedzenie co do takich okoliczności, które byłyby go powstrzymały od zawarcia małżeństwa, gdyby znał stan rzeczy i oceniał rozsądnie istotę małżeństwa. Jeżeli zwiedzenia dopuścił się drugi małżonek, małżeństwo można zacząć tylko wtedy, gdy ten ostatni w chwili jego zawarcia wiedział o zwiedzeniu.

Z powodu wprowadzenia w błąd co do stosunków majątkowych zaczepienie nie jest dozwolone.

§ 1335. Małżeństwo może zacząć małżonek, którego groźbą skłoniono bezprawnie do zawarcia małżeństwa.

mp. 10, 11, 86, a 55, 56, 94, s 126, r 12, 37 l. 1, 62 l. 1, 702.

§ 1336. Małżeństwa nie można zaczepiać przez zastępcę. Jeżeli małżonek, do zaczepienia uprawniony, jest ograniczony w zdolności do działania, nie potrzebuje przyzwolenia swego ustawowego zastępcy.

W zastępstwie małżonka, nie posiadającego zdolności do działania, może zacząć małżeństwo jego ustawowy zastępca za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego. Dopóki małżonek, uprawniony do zaczepienia, jest ograniczony w zdolności działania, może w wypadkach § 1331 zacząć małżeństwo tylko jego ustawowy zastępca.

Ust. 2) zd. 1) a 96, zd. 2) s 128.

§ 1337. W wypadkach § 1331 zaczepienie małżeństwa jest wykluczone, jeżeli ustawowy zastępca zatwierdzi małżeństwo albo

jeżeli małżonek uprawniony do zaczepienia, uzyskawszy nieograniczoną zdolność do działania, małżeństwo potwierdzi. Jeżeli zastępcą ustawowym jest opiekun, w razie odmowy przezeń zatwierdzenia, może je udzielić na wniosek małżonka zastępczo sąd opiekuńczy; jeżeli utrzymanie małżeństwa w mocy jest w interesie małżonka, sąd opiekuńczy winien zastępczo udzielić zatwierdzenia.

Zaczepienie w wypadkach §§ 1332 do 1335 jest wykluczone, gdy po odkryciu pomyłki lub zwiedzenia albo po ustaniu przymusowego położenia, małżonek, uprawniony do zaczepienia, potwierdzi małżeństwo.

Przepisy ust. 1 § 1336 stosują się także do takiego potwierdzenia.

Ust. 1) a 96, s 128/2.

Ust. 2) mp. 87.

§ 1338. Po rozwiązaniu małżeństwa zaczepienie jest wykluczone, chyba że rozwiązanie małżeństwa nastąpiło wskutek śmierci małżonka, do zaczepienia nieuprawnionego.

mp. 216, 222.

§ 1339. Zaczepienie może nastąpić tylko w ciągu sześciu miesięcy.

Czasokres rozpoczyna się w wypadkach § 1331 z chwilą, kiedy prawny zastępca dowie się o zawarciu lub potwierdzeniu małżeństwa albo kiedy małżonek uzyska nieograniczoną zdolność do działania; w wypadkach §§ 1332 do 1334 z chwilą, kiedy małżonek odkryje pomyłkę lub zwiedzenie; w wypadku § 1335 z chwilą, kiedy ustanie przymusowe położenie.

Do czasokresu stosują się odpowiednio przepisy §§ 203, 206 o przedawnieniu.

Ust. 1) mp. 87, s 127.

§ 1340. Jeżeli ustawowy zastępca małżonka, nieposiadającego zdolności do działania nie zaczął małżeństwa na czas, po ustaniu niezdolności do działania może małżonek sam zacząć małżeństwo w taki sam sposób, jak gdyby nie miał ustawowego zastępcy.

§ 1341. Dopóki małżeństwo nie zostało rozwiązane, zaczepienie dokonywa się przez wniesienie skargi zaczepiającej.

Jeżeli skargę cofnięto, należy uważać zaczepienie za niebyłe. To samo obowiązuje, jeżeli małżeństwo, które już zaczęto, zostanie według § 1337 zatwierdzone lub potwierdzone, zanim uznano je za nieważne lub też je rozwiązano.

§ 1342. Jeżeli małżeństwo zostało rozwiązane wskutek śmierci małżonka, do zaczepienia nieprawidłowego, zaczepienie skutecznia się przez złożenie oświadczenia wobec sądu spadkowego; oświadczenie należy złożyć w formie publicznie uwierzytelnionej.

Sąd spadkowy powinien zawiadomić o oświadczeniu tak tego, kto jest spadkobiercą zmarłego małżonka w razie ważności małżeństwa, jak i tego, kto jest spadkobiercą w razie nieważności małżeństwa. Winien też zezwolić na przejrzanie oświadczenia każdemu, kto urwiarogodni, że ma w tem prawny interes.

§ 1343. Jeżeli ulegające zaczepieniu małżeństwo zostanie zaczepione, należy je uważać za nieważne od samego początku. Przytem stosuje się przepis ust. 2 § 142.

Nieważności ulegającego zaczepieniu małżeństwa, które zaczepiono skargą, nie można dochodzić w inny sposób, dopóki małżeństwa nie uznano za nieważne lub go nie rozwiązano.

Ust. 1) a 93.

Ust. 2) s 132, r 46, 76, 103.

§ 1344. Z nieważności małżeństwa wobec osoby trzeciej można tylko wtedy wysnuwać zarzuty przeciw czynności prawnej, przedsięwziętej między nią a jednym z małżonków, albo przeciw wydanemu między nimi prawomocnemu wyrokowi, gdy w chwili przedsięwzięcia czynności prawnej lub w chwili, kiedy sprawa w sądzie zawisła, małżeństwo było uznane za nieważne lub osoba trzecia wiedziała o jego nieważności.

Na nieważność można powoływać się bez powyższego ograniczenia, jeżeli opiera się ona na braku formy a małżeństwa nie wciągnięto do rejestru ślubów.

§ 1345. Jeżeli przy zawarciu małżeństwa jeden z małżonków wiedział o nieważności małżeństwa, o ile tylko jemu nieważność nie była wiadoma, może żądać po uznaniu małżeństwa za nieważne lub po rozwiązaniu tegoż, aby ich stosunek, pod względem majątkowym, w szczególności także pod względem obowiązku utrzymania, tak został ułożony, jak gdyby małżeństwo w chwili, gdy zostało rozwiązane lub uznane za nieważne, było rozwiedzione. a małżonek, który o nieważności wiedział, był uznany za wyłącznie winnego.

Przepisu tego nie stosuje się, gdy nieważność polega na braku formy a małżeństwa nie wciągnięto do rejestru ślubów.

Ust. 1) k. c. p. 261, 265, a 102, s 131, r 666.

§ 1346. Jeżeli uznano za nieważne małżeństwo, podlegające zaczepleniu z powodu groźby, prawo, określone w ust. 1 § 1345, przysługuje małżonkowi, uprawnionemu do zaczeplenia. Jeżeli uznano za nieważne małżeństwo, ulegające zaczepleniu z powodu błędu, prawo to przysługuje małżonkowi, do zaczeplenia nieuprawnionemu, chyba że przy zawieraniu małżeństwa wiedział o błędzie lub wiedzieć o nim musiał.

§ 1347. Jeżeli małżonek, któremu przysługuje prawo określone w ust. 1 § 1345, oświadczy drugiemu małżonkowi, że z prawa tego korzysta, nie może już dochodzić skutków nieważności małżeństwa; jeżeli oświadczy drugiemu małżonkowi, że skutki te mają pozostać, gaśnie prawo określone w ust. 1 § 1345.

Drugi małżonek może, wyznaczając stosowny czasokres, wezwać małżonka uprawnionego, aby się oświadczył, czy z tego prawa korzysta. W tym wypadku prawo to można wykonać tylko do upływu czasokresu.

Tytuł czwarty. Zawarcie ponownego małżeństwa w wypadku uznania za zmarłego.

a 112.

§ 1348. Jeżeli jeden z małżonków po uznaniu drugiego małżonka za zmarłego zawiera nowe małżeństwo, nowe małżeństwo nie jest nieważne dlatego, że małżonek, uznany za zmarłego, jeszcze żyje, chyba że przy zawarciu małżeństwa oboje małżonkowie wiedzą, że przeżył on chwilę uznania go za zmarłego.

Z chwilą zawarcia nowego małżeństwa dawniejsze małżeństwo się rozwiązuje. Rozwiązanie trwa także wtedy, gdy uznanie za zmarłego zostanie uchylone wskutek skargi zaczeplającej.

s 102, k. c. p. 56 (ust. z 27. I. 1922 Dz. U. Rz. P. poz. 87).

§ 1349. Jeżeli wyrok, którym jednego z małżonków uznano za zmarłego, zaczeplono skargą, drugiemu małżonkowi nie wolno zawierać nowego małżeństwa przed ukończeniem sporu, chyba że zaczeplenie nastąpiło dopiero w dziesięć lat po ogłoszeniu wyroku.

§ 1350. Jeżeli małżonek, uznany za zmarłego, jeszcze żyje, każdy z małżonków żyjących w nowym małżeństwie, może nowe małżeństwo zaczeplić, chyba że w chwili jego zawarcia wiedział, że tamten żyje. Zaczeplenie może nastąpić tylko w ciągu sześciu miesięcy od chwili, w której małżonek zaczeplający małżeństwo, dowiedział się, że małżonek, uznany za zmarłego, żyje.

Zaczeplenie jest wykluczone, jeżeli małżonek, do zaczeplenia uprawniony dowiedziawszy się o życiu małżonka, uznanego za zmarłego, małżeństwo potwierdzi albo gdy nowe małżeństwo zostało rozwiązane wskutek śmierci jednego z małżonków.

§ 1351. Jeżeli małżonek z dawniejszego małżeństwa zaczępi małżeństwo według § 1350, winien on dać drugiemu małżonkowi utrzymanie według przepisów §§ 1578 do 1582 o rozwodzie, jeśli tylko ten drugi małżonek przy zawieraniu małżeństwa nie wiedział, że małżonek, uznany za zmarłego, przeżył chwilę uznania go za zmarłego.

§ 1352. Jeżeli dawniejsze małżeństwo zostanie rozwiązane według ust. 2 § 1348, zobowiązanie żony do uiszczania mężowi zasiłku na opędzenie kosztów utrzymania wspólnego dziecka określa się według przepisów § 1585 o rozwodzie.

Tytuł piąty. Skutki małżeństwa w ogólności.

§ 1353. Małżonkowie są wzajemnie obowiązani do małżeńskiej wspólności życia.

Jeżeli żądanie jednego małżonka, aby stworzyć tę wspólność, przedstawia się jako nadużycie jego prawa, drugi małżonek nie ma obowiązku spełniać to żądanie. To samo obowiązuje w wypadku, gdy drugi małżonek jest uprawniony do wniesienia skargi o rozwód.

Ust. 1) a 90, s 159, r 106, 107.

Ust. 2) zd. 2) s 170.

§ 1354. Do męża należy rozstrzyganie we wszystkich sprawach dotyczących się wspólności małżeńskiego życia; w szczególności wyznacza on miejsce zamieszkania i mieszkanie.

Żona nie jest obowiązana stosować się do rozstrzygnięcia męża, jeżeli to rozstrzygnięcie przedstawia się jako nadużycie jego prawa.

Ust. 1) mp. 210, a 91, 92, s 160, r 103, 104, 106, 108.

§ 1355. Żona otrzymuje nazwisko rodowe męża.

mp. 212, 213, a 92, s 161/2, r 100—102.

§ 1356. Żona ma prawo i obowiązek kierować wspólnem gospodarstwem domowem, a to bez ujemy dla przepisów § 1354.

Żona ma obowiązek pracować w gospodarstwie domowem i przedsiębiorstwie męża, o ile w stosunkach, w jakich małżonkowie żyją, taka działalność odpowiada zwyczajowi.

Ust. 1) a 92, s 161/2, 3, r 107.

§ 1357. W granicach swego domowego zakresu działania żona ma prawo załatwiać za męża jego interesy i zastępować go. Czynności prawne, dokonane przez nią w granicach tego zakresu działania, uważa się za dokonane w imieniu męża, jeśli tylko z okoliczności nic innego nie wynika.

Mąż może ograniczyć lub wykluczyć prawo żony. Jeżeli ograniczenie lub wykluczenie przedstawia się jako nadużycie prawa męża, może je sąd opiekuńczy na wniosek żony uchylić. Wobec osób trzecich ograniczenie lub wykluczenie jest skuteczne tylko według § 1435.

Ust. 1) a 1032, 1033, s 163, 166.

Ust. 2) s 164, 165.

§ 1358. Jeżeli żona zobowiązała się wobec osoby trzeciej do takiego świadczenia, które ma spełnić osobiście, mąż może wypowiedzieć ów stosunek prawny bez dotrzymania czasokresu wypowiedzenia, jeżeli na jego wniosek sąd opiekuńczy upoważni go do tego. Sąd opiekuńczy winien udzielić upoważnienia, jeśli się okaże, że działalność żony nadwyręcza interesy małżeńskie.

Prawo wypowiedzenia jest wykluczone, jeżeli mąż przyzwolił na zobowiązanie się żony albo jeżeli na wniosek żony przyzwolenia zastępczo udzielił sąd opiekuńczy. Sąd opiekuńczy może udzielić zastępczo przyzwolenia, jeżeli mąż wskutek choroby lub nieobecności doznaje przeszkody w złożeniu oświadczenia a ze zwłoką połączone jest niebezpieczeństwo, albo jeżeli odmówienie przyzwolenia przedstawia się jako nadużycie jego prawa. Dopóki wspólność domowa jest zniesiona, prawo wypowiedzenia nie służy mężowi.

Przyzwolenie oraz wypowiedzenie nie mogą nastąpić przez zastępcę męża; jeżeli mąż jest ograniczony w zdolności do działania, nie potrzebuje przyzwolenia swego ustawowego zastępcy.

§ 1359. Przy wypełnianiu obowiązków, wypływających ze stosunku małżeńskiego, małżonkowie odpowiadają wobec siebie tylko za dołożenie takiej staranności, jakiej zwykli dokładać w swoich własnych sprawach.

§ 1360. Mąż winien dostarczyć żonie utrzymania stosownie do swego stanowiska społecznego, swego majątku i swej zdolności zarobkowania.

Gdy mąż sam siebie utrzymać nie może, żona winna mu dostarczać utrzymania, odpowiadającego jego stanowisku społecznemu stosownie do swego majątku i swej zdolności zarobkowania.

Utrzymania należy dostarczać w sposób, jakiego wymaga wspólne małżeńskie życie. Stosują się odpowiednio przepisy §§ 1605, 1613 do 1615 o obowiązku dawania utrzymania krewnym.

Ust. 1) s 160/2.

§ 1361. Jeżeli małżonkowie są rozdzieleni, natenczas, dopóki jeden z nich ma prawo odmówić i istotnie odmawia przywrócenia małżeńskiego pożycia, utrzymanie dostarczać należy przez płacenie renty pieniężnej; do renty stosują się przepisy § 760. Także ze wspólnego gospodarstwa domowego mąż winien wydać żonie do używania rzeczy, potrzebne do prowadzenia osobnego gospodarstwa domowego, chyba że rzeczy te są dla niego niezbędne lub też, że tego rodzaju rzeczy znajdują się w majątku, którym żona rozporządza.

Ciążący na mężu obowiązek utrzymania ustaje, albo ulega ograniczeniu do uszczerbienia zasłku, jeżeli to ustanie lub ograniczenie odpowiada słuszności ze względu na potrzeby jako też stosunki majątkowe i zarobkowe małżonków.

Ust. 1) s 170/2, 176/2.

§ 1362. Na korzyść wierzycieli męża domniemywa się, że rzeczy ruchome, znajdujące się w posiadaniu jednego lub obydwu małżonków, należą do męża. W szczególności odnosi się to do papierów na okaziciela i papierów na zlecenie, zaopatrzonych w indos otwarty.

Co do rzeczy, przeznaczonych wyłącznie do osobistego użytku żony, w szczególności co do sukien, kosztowności i narzędzi pracy, stosuje się w stosunku małżonków do siebie i do wierzycieli domniemanie, że rzeczy te należą do żony.

Ust. 1) k. c. p. 217, zd. 1), a 1237, r 109—111, 114.

Ust. 2) k. c. p. 217 zd. 2).

Tytuł szósty. **Małżeńskie prawo majątkowe.**

I. USTAWOWE PRAWO MAJĄTKOWE.

1. Przepisy ogólne.

§ 1363. Przez zawarcie małżeństwa zarząd majątku żony i prawo do pobierania użytków przechodzi pod władzę męża (mienie wniesione).

Do mienia wniesionego należy także majątek, który żona nabywa podczas trwania małżeństwa.

Ust. 1) k. c. p. 192, a 1238, s 178, 200, 201.

§ 1364. Mąż nie nabywa zarządu i nie pobiera użytków, jeżeli zawiera małżeństwo z niewiastą, która jest ograniczoną w zdolności działania, bez zezwolenia jej ustawowego zastępcy.

§ 1365. Zarząd i pobieranie użytków, przysługujące mężowi, nie rozciągają się na zastrzeżone mienie żony.

§ 1366. Mieniem zastrzeżonym są rzeczy, przeznaczone wyłącznie do osobistego użytku żony, w szczególności suknie, przedmioty ozdoby i narzędzia pracy.

k. c. p. 217 zd. 2), s 191 l. 1.

§ 1367. Mieniem zastrzeżonym jest to, co żona nabywa własną pracą albo przez samodzielne prowadzenie przedsiębiorstwa zarobkowego.

k. c. p. 204, s 191 l. 3.

§ 1368. Mieniem zastrzeżonym jest to, co w umowie małżeńskiej uznano za takie mienie.

s 190.

§ 1369. Mieniem zastrzeżonym jest to, co żona nabywa przez dziedziczenie, zapis lub jako zachówek (nabycie z powodu czyjej śmierci) albo co jej aktem między żyjącymi osoba trzecia bezpłatnie przysparza, jeżeli spadkodawca w rozporządzeniu ostatniej woli a osoba trzecia przy przysporzeniu postanowili, że nabytek ma stanowić mienie zastrzeżone.

s 190.

§ 1370. Mieniem zastrzeżonym jest to, co żona nabywa na mocy prawa, należącego do jej mienia zastrzeżonego, albo jako wynagrodzenie za zniszczenie, uszkodzenie lub zabranie przedmiotu, należącego do takiego mienia albo też przez czynność prawną, która się odnosi do mienia zastrzeżonego.

s 196'2.

§ 1371. Do mienia zastrzeżonego stosują się odpowiednio przepisy, obowiązujące w razie rozdziału majątkowego co do majątku żony; jednakże na pokrycie wydatków pożycia małżeńskiego żona winna uiszczać zasiłek tylko o tyle, o ile mąż nie uzyska już odpowiedniego zasiłku z użytków mienia wniesionego.

s 192.

§ 1372. Każdy małżonek może żądać, aby to, co wchodzi w skład mienia wniesionego, zostało ustalone przez sporządzenie spisu przy udziale drugiego małżonka. Do sporządzenia spisu stosują się przepisy § 1035 o użytkowaniu.

Każdy z małżonków może postarać się na swój koszt o stwierdzenie przez biegłych stanu rzeczy, należących do mienia wniesionego.

Ust. 1) k. c. p. 194, s 197, 198.

2. Zarząd i pobieranie użytków.

§ 1373. Mąż ma prawo objąć w posiadanie rzeczy, należące do mienia wniesionego.

§ 1374. Mąż winien wniesionem mieniem zarządzać prawidłowo. O stanie zarządu winien żonie na jej żądanie udzielać wyjaśnień.

s 200, 205.

§ 1375. Prawo męża do zarządu nie obejmuje upoważnienia do zobowiązania żony przez czynności prawne lub do rozporządzenia wniesionem mieniem bez jej przyzwolenia.

k. c. p. 195, s 202.

§ 1376. Mąż może bez przyzwolenia żony:

1. rozporządzać pieniędzmi lub innymi używalnymi rzeczami żony;
2. potrącać wierzytelności żony z takimi wierzytelnościami do żony, których uiszczenia można się domagać z wniesionego mienia;
3. wypełniać zobowiązania żony do świadczenia przedmiotu, należącego do wniesionego mienia, przez świadczenie tego przedmiotu.

§ 1377. Zarządzenia, do których mąż jest uprawniony według § 1376 bez przyzwolenia żony, powinien on wydawać tylko w celu prawidłowego zarządzenia wniesionem mieniem.

O ile pieniędzy, należących do wniesionego mienia, nie należy mieć w pogotowiu na opędzenie wydatków, mąż winien umieścić je dla żony na procent według przepisów, obowiązujących dla umieszczania pieniędzy popularnych.

Inne używalne rzeczy wolno mężowi zbywać także dla siebie albo zużywać. Jeśli z tego prawa skorzysta, winien zwrócić wartość tych rzeczy po ustaniu zarządu i pobierania użytków; zwrot winien nastąpić już przedtem, o ile tego wymaga prawidłowy zarząd wniesionego mienia.

§ 1378. Jeżeli do wniesionego mienia należy grunt wraz z inwentarzem, prawa i obowiązki męża odnośnie do inwentarza określają się podług przepisów ust. 1 § 1048 o użytkowaniu.

§ 1379. Jeżeli do prawidłowego zarządzania wniesionem mieniem wymagana jest czynność prawna, do której mąż potrzebuje przyzwolenia żony, a żona go odmawia bez dostatecznego powodu, sąd opiekuńczy może na wniosek męża udzielić go zastępczo.

To samo obowiązuje, jeżeli żona z powodu choroby lub nieobecności doznaje przeszkody w złożeniu oświadczenia a ze zwłoką połączone jest niebezpieczeństwo.

§ 1380. Mąż może we własnym imieniu dochodzić sądownie prawa, należącego do wniesionego mienia. Jeżeli jest uprawniony do rozporządzania prawem bez przyzwolenia żony, wyrok jest skutecznym na korzyść żony i przeciwko niej.

§ 1381. Jeżeli mąż nabywa rzeczy ruchome zapomocą środków uzyskanych z wniesionego mienia, natenczas wraz z nabyciem przechodzi własność na żonę, chyba że mąż nie chce ich nabyć na rachunek wniesionego mienia. W szczególności stosuje się to do papierów na okaziciela i papierów na zlecenie, zaopatrzonych w indos otwarty.

Przepisy ust. 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli mąż środkami, uzyskanymi z wniesionego mienia, nabywa prawo na rzeczach wspomnianego rodzaju albo inne prawo, do którego przeniesienia wystarcza umowa przelewu.

§ 1382. Mieniem wniesionem stają się przedmioty, należące do gospodarstwa domowego, które mąż sprawia, zamiast przedmiotów, przez żonę wniesionych, ale już więcej nieistniejących, albo takich, które wartość swą utraciły.

§ 1383. Mąż nabywa użytki z wniesionego mienia w ten sam sposób i w tym samym zakresie, co użytkowca.

a 1239, s 201.

§ 1384. Oprócz kosztów, które powstają wskutek uzyskiwania użytków, winien mąż ponosić koszty utrzymania przedmiotów, należących do mienia wniesionego, podług przepisów o użytkowaniu.

§ 1385. Mąż ma względem żony obowiązek przez czas trwania zarządu i pobierania użytków ponosić:

1. przypadające na żonę ciężary publiczne, z wyjątkiem ciężarów, obciążających mienie zastrzeżone, i tych ciężarów nadzwyczajnych, które należy uważać za obciążające zakładową wartość mienia wniesionego;
2. prywatno-prawne ciężary, które obciążają przedmioty, należące do mienia wniesionego;

3. zapłaty, jakie należy uiszczać za ubezpieczenie przedmiotów, należących do mienia wniesionego.

§ 1386. Przez czas trwania zarządu i pobierania użytków mąż ma wobec żony obowiązek uiszczać odsetki od tych zobowiązań żony, których wypełnienia można żądać z wniesionego mienia. To samo odnosi się do innego rodzaju świadczeń powrotnych, nie wyłączając tych świadczeń, jakie żona jest dłużną na mocy jej ustawowego obowiązku dostarczania utrzymania, o ile owe świadczenia przy prawidłowym zarządzie pokrywa się z przychodów majątku.

Mąż nie ma tego obowiązku, jeżeli w stosunku małżonków do siebie owe zobowiązania lub świadczenia obciążają zastrzeżone mienie żony.

§ 1387. Mąż ma względem żony obowiązek ponosić:

1. koszty sporu, w którym dochodzi prawa, należącego do mienia wniesionego, jako też koszty sporu, który żona prowadzi, o ile te koszty nie obciążają mienia zastrzeżonego;
2. koszty obrony żony w skierowanym przeciw niej postępowaniu karnem, o ile według okoliczności wkład tych kosztów jest wskazany lub też dokonywa się go za przyzwoleniem męża, z zastrzeżeniem atoli obowiązku żony do zwrotu w razie jej skazania.

§ 1388. O ile w myśl §§ 1385 do 1387 mąż winien ponosić wobec żony jej zobowiązania, o tyle odpowiada on obok żony wierzycielom jako dłużnik łączny.

§ 1389. Mąż winien ponosić wydatki małżeńskiego pożycia.

Żona może żądać, aby mąż na ten cel obracał czysty dochód z wniesionego mienia, a to bez względu na inne swoje zobowiązania, o ile ten czysty dochód jest potrzebny do pokrycia kosztów utrzymania jego samego, żony i ich wspólnych potomków.

§ 1390. Jeżeli mąż na cele zarządu wniesionego mienia czyni wkłady, które stosownie do okoliczności wolno mu uważać za potrzebne, może żądać od żony ich zwrotu, o ile obowiązek czynienia tych wkładów nie spada na niego samego.

§ 1391. Jeżeli zachowanie się męża budzi obawę, iż prawa żony zostaną naruszone w sposób, w znacznym stopniu zagrażający wniesionemu mieniu, żona może żądać od męża dania zabezpieczenia.

To samo obowiązuje, gdy w znacznym stopniu są zagrożone roszczenia żony o zwrot wartości rzeczy zużywalnych, wypływające z przysługującego mężowi zarządu i pobierania użytków.

Ust. 1) s 205/2.

§ 1392. Jeśli istnieją warunki, pod którymi mąż obowiązany jest do dania zabezpieczenia, żona może także żądać, aby mąż zdeponował w urzędzie depozytowym lub w banku Państwa⁵⁾ należące do wniesionego mienia papiery na okaziciela wraz z talonami z zastrzeżeniem, że będzie mógł żądać ich wydania tylko za przyzwoleniem żony. Nie można żądać zdeponowania papierów na okaziciela, które według § 92 zalicza się do rzeczy zużywalnych, jak niemniej kuponów odsetkowych, rentowych lub dywidendowych. Narówni z papierami na okaziciela stoją papiery na zlecenie, zaopatrzone w indos otwarty.

Zdeponowanemi papierami mąż może rozporządzać tylko za przyzwoleniem żony nawet w tych wypadkach, gdy według § 1376 jest uprawniony do rozporządzenia.

§ 1393. Zamiast deponowania papierów na okaziciela według § 1392, mąż może postarać się, aby je przepisano na imię żony albo też, aby je o ile są wystawione przez (Państwo⁶⁾), zamieniono na wpisaną do księgi wierzytelność do Państwa.

§ 1394. Roszczeń, które przysługują żonie przeciw mężowi na podstawie zarządu i pobierania użytków, może ona dochodzić sądownie dopiero po ustaniu zarządu i pobierania użytków, chyba że istnieją warunki, pod którymi żona może żądać według § 1391 dania zabezpieczenia. Roszczenie, określone w ust. 2 § 1389, nie podlega temu ograniczeniu.

§ 1395. Do rozporządzenia wniesionem mieniem żona potrzebuje zezwolenia męża.

§ 1396. Jeżeli żona przez umowę rozporządzi wniesionem mieniem bez pozwolenia męża, skuteczność umowy zależy od zatwierdzenia męża.

Jeżeli druga strona wezwie męża, by się oświadczył co do zatwierdzenia, oświadczenie można złożyć tylko wobec niej: oświadczenie się co do zatwierdzenia lub odmowy, złożone przed wezwaniem wobec żony, nie jest skuteczne. Oświadczenie się co

⁵⁾ W orygim.: Reichsbank.

⁶⁾ W orygim.: von dem Reiche oder einem Bundesstaat.

do zatwierdzenia można złożyć tylko do upływu dwóch tygodni od otrzymania wezwania; nieoświadczenie się uważa się za odmowę.

Jeżeli mąż zatwierdzenia odmówi, umowa nie staje się skuteczną przez to, że ustanie zarząd i prawo do pobierania użytków.

§ 1397. Druga strona jest uprawnioną do odwołania aż do zatwierdzenia umowy. Odwołanie można także skutecznie względem żony.

Jeżeli druga strona wiedziała, że kobieta jest zamężną, może odwołać tylko wtedy, gdy żona wbrew prawdzie twierdziła, że mąż zezwolił; strona nie może odwołać także wtedy, gdy przy zawieraniu umowy wiedziała o braku zezwolenia.

§ 1398. Jednostronna czynność prawna, na zasadzie której żona rozporządza wniesionem mieniem bez zezwolenia męża, jest bezskuteczna.

§ 1399. Przyzwolenia męża nie potrzeba do czynności prawnych, na zasadzie których żona zobowiązuje się do świadczenia.

Jeżeli mąż na taką czynność prawną przyzwoli, jest ona skuteczną wobec niego w odniesieniu do wniesionego mienia. Jeżeli nie przyzwoli, natomiast, o ile wniesione mienie przez wzbogacenie się zwiększyło się, winien on stosownie do przepisów o żądaniu zwrotu z tytułu niesłusznego wzbogacenia się, uznać czynność prawną za wiążącą go.

§ 1400. Jeżeli żona prowadzi spór bez przyzwolenia męża, wynik, o ile dotyczy wniesionego mienia, jest względem męża bezskuteczny.

Prawą, należącemu do wniesionego mienia, może żona dochodzić skargą tylko za przyzwoleniem męża.

§ 1401. Jeżeli mąż wskutek swej choroby lub nieobecności doznaje przeszkody w złożeniu oświadczenia, a zwłoka grozi niebezpieczeństwem, natomiast w wypadkach §§ 1395 do 1398, ust. 2 § 1399 i § 1400 przyzwolenia męża nie potrzeba.

§ 1402. Jeżeli do prawidłowego załatwienia osobistych spraw żony wymagana jest czynność prawna, do której żona potrzebuje przyzwolenia męża, mąż zaś bez dostatecznego powodu odmawia przyzwolenia, może je na wniosek żony udzielić zastępczo sąd opiekuńczy.

§ 1403. Jednostronną czynność prawną, która dotyczy wniesionego mienia, należy wykonać względem męża.

Jednostronną czynność prawną, która dotyczy zobowiązania żony, należy wykonać względem żony; skoro jednak czynność

prawna z uwagi na wniesione mienie ma być skuteczną względem męża, należy ją wykonać także względem niego.

§ 1404. Ograniczenia, którym podlega kobieta w myśl §§ 1395 do 1403, osoba trzecia winna uznać wobec siebie za skuteczne także wtedy, gdy nie wiedziała, że kobieta jest zamężną.

§ 1405. Jeżeli mąż zezwoli żonie na samodzielne prowadzenie przedsiębiorstwa zarobkowego, nie potrzeba jego przyzwolenia do takich czynności prawnych i sporów, jakie pociąga za sobą prowadzenie przedsiębiorstwa. Jednostronne czynności prawne, które dotyczą przedsiębiorstwa zarobkowego, należy wykonać względem żony.

Prowadzenie przez żonę przedsiębiorstwa zarobkowego z wiedzą i bez sprzeciwiania się męża, uważa się za równoznaczne z zezwoleniem męża na prowadzenie takiego przedsiębiorstwa.

Sprzeciwienie się i odwołanie zezwolenia jest skutecznym względem osób trzecich tylko stosownie do § 1435.

Ust. 1) k. c. p. 186.

§ 1406. Żona nie potrzebuje przyzwolenia męża:

1. do przyjęcia lub wyrzeczenia się spadku lub zapisu, do zrzeczenia się zachowku oraz do sporządzenia inwentarza przy spadłego jej spadku;
2. do nieprzyjęcia oferty na umowę lub darowizny;
3. do wykonania czynności prawnej względem męża.

ad l. 1) s 204.

§ 1407. Żona nie potrzebuje przyzwolenia męża:

1. do dalszego prowadzenia sporu, jaki w chwili zawarcia małżeństwa już był zawisł;
2. do sądowego dochodzenia przeciw mężowi prawa, należące^o do wniesionego mienia;
3. do sądowego dochodzenia przeciw trzeciemu prawa, należące^o do wniesionego mienia, jeśli mąż tem prawem rozporządzi bez wymaganego przyzwolenia żony;
4. do sądowego dochodzenia prawa sprzeciwienia się egzekucji.

§ 1408. Prawa, jakie przysługuje mężowi do wniesionego mienia z mocy jego zarządu i pobierania użytków, nie można przeciwstawić.

§ 1409. Jeśli mąż jest pod opieką, opiekun winien zastępować go w prawach i obowiązkach, jakie wynikają z zarządu i pobierania użytków wniesionego mienia. Obowiązuje to także wtedy, gdy żona jest opiekunką męża.

3. Odpowiedzialność za długi.

§ 1410. Wierzyciele męża nie mogą żądać zaspokojenia z wniesionego mienia.

§ 1411. O ile z §§ 1412 do 1414 nic innego nie wynika, wierzyciele żony mogą żądać zaspokojenia z wniesionego mienia bez względu na zarząd i pobieranie użytków, jakie przysługują mężowi. W razie dochodzenia roszczeń żony nie podlegają oni ograniczeniu, określone w § 1394.

Jeżeli mąż według ust. 3 § 1377 zbył lub zużył rzeczy zużywalne, jest on wobec wierzycieli zobowiązany do natychmiastowego wynagrodzenia.

§ 1412. Za zobowiązanie żony, które powstaje z czynności prawnej, dokonanej po zawarciu małżeństwa, wniesione mienie odpowiada tylko wtedy, gdy mąż na czynność prawną przyzwolił albo gdy czynność prawna bez jego przyzwolenia jest przeciw niemu skuteczna.

Wniesione mienie odpowiada za koszty sporu żony także wtedy, gdy wyrok w odniesieniu do wniesionego mienia nie jest przeciw mężowi skuteczny.

§ 1413. Jeśli żona po zawarciu małżeństwa otrzyma spadek lub zapis jako mienie zastrzeżone, wniesione mienie nie odpowiada za zobowiązanie żony, które powstało wskutek nabycia spadku lub zapisu.

§ 1414. Wniesione mienie nie odpowiada za zobowiązanie żony, które powstało po zawarciu małżeństwa wskutek prawa, należącego do zastrzeżonego mienia lub wskutek posiadania rzeczy, do tegoż mienia należącej, chyba że prawo lub rzecz należą do przedsiębiorstwa zarobkowego, które żona prowadzi samodzielnie za przyzwoleniem męża.

§ 1415. W stosunku małżonków do siebie na zastrzeżonym mieniu ciąży:

1. zobowiązania żony, wypływające z czynu niedozwolonego, którego się ona dopuściła w czasie trwania małżeństwa, albo z postępowania karnego, które przeciwko niej z powodu takiego czynu skierowano;
2. zobowiązania żony ze stosunku prawnego, który dotyczy zastrzeżonego mienia, choćby one powstały przed zawarciem małżeństwa lub zanim mienie stało się mieniem zastrzeżonym;

3. koszty sporu, który żona prowadzi o zobowiązania pod l. 1, 2 wymienione.

ad l. 2) s 208 l. 1.

§ 1416. W stosunku małżonków do siebie koszty sporu między nimi obciążają mienie zastrzeżone, o ile mąż nie ma obowiązku ponoszenia ich.

To samo stosuje się do kosztów sporu między żoną a osobą trzecią, chyba że wyrok w odniesieniu do wniesionego mienia jest skuteczny przeciw mężowi. Jeśli jednak spór dotyczy osobistej sprawy żony albo niepodlegającego przepisom l. 1, 2 § 1415 zobowiązania, za które odpowiada mienie wniesione, natenczas przepis ten się nie stosuje, gdy okoliczności uprawniedliwiają nakład kosztów.

§ 1417. Jeżeli zobowiązanie, które według §§ 1415, 1416 ciąży na mieniu zastrzeżonym, zostaje zaspokojone z mienia wniesionego, żona winna z mienia zastrzeżonego, o ile ono na to wystarcza, wynagrodzić ubytek w mieniu wniesionem.

Jeżeli zobowiązanie żony, które w stosunku małżonków do siebie nie ciąży na mieniu zastrzeżonym, zostanie zaspokojone z mienia zastrzeżonego, mąż winien z mienia wniesionego, o ile ono na to wystarcza, wynagrodzić ubytek w mieniu zastrzeżonym.

4. Ustanie zarządu i pobierania użytków

§ 1418. Żona może skarżyć o uchylenie zarządu i pobierania użytków:

1. jeżeli istnieją warunki, pod któremi żona według § 1391 może żądać dania zabezpieczenia;
2. jeżeli mąż naruszy swój obowiązek dostarczania utrzymania żonie i wspólnym potomkom, a na przyszłość obawiać się należy, że utrzymanie będzie w znacznym stopniu zagrożone. Naruszenie obowiązku dostarczania utrzymania zachodzi już wtedy, gdy żonie i wspólnym potomkom nie dostarcza się co najmniej takiego utrzymania, jakiego im się należało w razie prawidłowego zarządu i użytkowania wniesionego mienia;
3. jeżeli mąż został pozbawiony własnej woli;
4. jeżeli mężowi według § 1910 przydano kuratora do załatwienia jego spraw majątkowych;
5. jeżeli dla męża zamianowano kuratora z powodu jego nieobecności, a nie można się spodziewać rychłego ukończenia kurateli.

Zniesienie zarządu i pobierania użytków następuje z chwilą prawomocności wyroku.

Ust. 1) k. c. p. 199, a 1241, ad 5) k. c. p. 42, (ust. z 27. I. 1922 Dz. U. Rz. P. poz. 87).

§ 1419. Zarząd i pobieranie użytków ustaje z chwilą prawomocności uchwały, którą ogłoszono upadłość względem majątku męża.

§ 1420. Jeżeli męża uznano za zmarłego, zarząd i pobieranie użytków ustają z chwilą, którą uważa się za chwilę śmierci.

§ 1421. Po ustaniu zarządu i pobierania użytków mąż winien wydać żonie wniesione mienie i złożyć jej rachunek z zarządu. Do wydania gruntu rolnego stosuje się odpowiednio przepis § 592. do wydania majątku ziemskiej przepisy §§ 592, 593.

a 1239.

§ 1422. Jeżeli zarząd i pobieranie użytków zostaną uchylone wyrokiem na zasadzie § 1418, ma mąż obowiązek wydać wniesione mienie tak, jak gdyby roszczenie o wydanie zawisło w sądzie w chwili wniesienia skargi o uchylenie zarządu i pobierania użytków.

§ 1423. Jeżeli mąż wypuści w najem lub dzierżawę grunt, należący do wniesionego mienia, a stosunek najmu lub dzierżawy trwa jeszcze w chwili ustania zarządu i pobierania użytków, stosują się odpowiednio przepisy § 1056.

k. c. p. 197, 198.

§ 1424. Także po ustaniu zarządu i pobierania użytków, mąż ma prawo prowadzić zarząd w dalszym ciągu tak długo, dopóki się nie dowie o ustaniu lub też nie będzie musiał o tem wiedzieć. Osoba trzecia nie może się na to uprawnienie powoływać, jeżeli wykonując czynność prawną wiedziała lub wiedzieć musiała o ustaniu zarządu i pobierania użytków.

Jeżeli zarząd i pobieranie użytków ustają wskutek śmierci żony, mąż winien spełniać wypływające z zarządu czynności, których odroczenie grozi niebezpieczeństwem, dopóki spadkobierca nie będzie mógł przedsięwziąć środków zaradczych.

§ 1425. Jeżeli pozbawienie własnej woli lub kuratela, z powodu których uchylono zarząd i pobieranie użytków, zostaną potem zniesione, albo jeśli uchwała, orzekająca pozbawienie własnej woli, skutecznie zostanie zaceploną, mąż może skarżyć o przywrócenie mu jego praw. To samo obowiązuje, gdy mąż, uznany za zmarłego, jeszcze żyje.

Przywrócenie praw męża następuje z chwilą prawomocności wyroku. Przepis § 1422 stosuje się odpowiednio.

W razie przywrócenia praw, staje się mieniem zastrzeżonym to, co by pozostało nadal takim mieniem lub co by się niem stało, gdyby praw męża nie uchylono.

5. Rozdział majątków.

§ 1426. Jeżeli według § 1364 mąż nie uzyskuje zarządu i pobierania użytków, albo jeśli one na zasadzie §§ 1418 do 1420 utnana, następuje rozdział majątków.

Dla rozdziału majątków obowiązują przepisy §§ 1427 do 1431. *Ust. 1) s 182—185, 241.*

§ 1427. Mąż winien ponosić wydatki małżeńskiego pożycia.

Do opędzania wydatków małżeńskiego pożycia żona winna przyczyniać się mężowi odpowiednim zasiłkiem z przychodów ze swego majątku i z dochodów ze swej pracy lub z przedsiębiorstwa zarobkowego, które samodzielnie prowadzi. Świadczenia za czas przeszły mąż może żądać tylko o tyle, o ile żona, mimo jego wezwania, pozostaje w zwłoce ze świadczeniem. Rozrachunki męża nie można przenosić.

Ust. 2) s 246.

§ 1428. Jeżeli zachodzi obawa, że utrzymanie, które mąż winien dostarczać żonie i wspólnym potomkom, będzie w znacznym stopniu zagrożone, wdru żonie zastrzymać do własnego rozporządzenia zasiłki na opędzenie wydatków małżeńskiego pożycia, o ile jest to potrzebne do pokrycia kosztów utrzymania.

To samo obowiązuje, gdy mąż został pozbawiony własnej woli lub gdy według § 1910 przydano mu kuratora dla załatwiania jego spraw majątkowych albo gdy zamianowano dla niego kuratora z powodu nieobecności.

§ 1429. Jeżeli żona wyłoży cokolwiek na pokrycie wydatków małżeńskiego pożycia ze swego majątku lub jeśli w tym celu oddaje co mężowi ze swego majątku, należy w razie wątpliwości uważać, że nie ma zamiaru domagać się zwrotu.

§ 1430. Jeżeli żona oddaje mężowi w zarząd swój majątek w całości lub części, mąż może użyć dowolnie dochody, uzyskane w czasie swego zarządu, o ile nie są one potrzebne na pokrycie kosztów prawidłowego zarządu i na wykonanie takich zobowiązań żony, które przy prawidłowym zarządzie pokrywa się z dochodów majątku. Żona może jednak rozporządzić inaczej.

s 242/2.

§ 1431. Rozdział majątków jest wobec osób trzecich skutecznym tylko w miarę postanowień § 1435.

To samo obowiązuje w razie przywrócenia zarządu i pobierania użytków według § 1425, jeżeli uchylenie było wpisane do rejestru praw majątkowych.

II. UMOWNE PRAWO MAJĄTKOWE.

1. Przepisy ogólne.

§ 1432. Małżonkowie mogą drogą umowy ułożyć swoje stosunki majątkowe (umowa małżeńska), w szczególności mogą także do zawarcia małżeństwa uchylić lub zmienić stan majątkowy.

k. c. p. 207, 209, a 1217, s 179.

§ 1433. Nie można określać stanu majątkowego przez powoływanie się na ustawę, która już nie obowiązuje lub na ustawę zagraniczną.

Jeżeli w chwili zawarcia małżeństwa, lub w razie sporządzenia umowy już po zawarciu małżeństwa, w chwili sporządzenia tej umowy, mąż miał zamieszkanie zagranicą, dopuszczalne jest powoływanie się na prawo majątkowe, które obowiązuje w temże miejscu zamieszkania.

Ust. 1) s 179/2.

§ 1434. Umowę małżeńską należy zawrzeć w sądzie lub u notariusza, w równoczesnej obecności obu stron.

s 181.

§ 1435. Jeśli w umowie małżeńskiej wykluczono lub zmieniono należący do męża zarząd i pobieranie użytków, z wykluczenia lub zmiany można tylko wtedy wysnuwać wobec trzeciego zarzuty przeciw czynności prawnej, dokonanej między trzecim a jednym z małżonków lub przeciw wydanemu w sporze pomiędzy nimi prawomocnemu wyrokowi, gdy w chwili wykonania czynności prawnej lub w chwili, w której sprawa w sądzie zawisła, wykluczenie lub zmiana były we właściwym sądzie powiatowym wpisane do rejestru praw majątkowych albo były znane trzeciemu.

To samo obowiązuje, jeżeli określenie stosunków majątkowych, wpisane do rejestru praw majątkowych, zostanie umową małżeńską uchylone lub zmienione.

Ust. 1) s 179/3.

§ 1436. Jeżeli umową małżeńską wykluczają się należący do męża zarząd i pobieranie użytków albo znosi się ogólną wspólność

majątkową, wspólność dorobku lub wspólność mienia ruchomego, następuje rozdział majątku, o ile z umowy nic innego nie wynika.

2. Ogólna wspólność majątkowa.

§ 1437. Umowy małżeńskiej, którą ustanawia się lub uchyla ogólną wspólność majątkową, nie można zawrzeć przez zastępcę ustawowego.

Jeżeli jedna ze stron, zawierających umowę, jest ograniczoną w zdolności do działania, potrzebuje ona przyzwolenia swego ustawowego zastępcy. Jeśli zastępcą ustawowym jest opiekun, potrzeba zatwierdzenia sądu opiekuńczego.

Ust. 1) a 1180, 1233, s 178, 215, r 109.

§ 1438. Przez ogólną wspólność majątkową majątek męża i majątek żony stają się wspólnym majątkiem obu małżonków (mienie łączne). Do mienia łącznego należy także majątek, który mąż lub żona nabywają podczas trwania wspólności majątkowej.

Poszczególne przedmioty stają się wspólnymi bez potrzeby przeniesienia przez czynność prawną.

Jeżeli wspólnem staje się prawo, które jest lub może być wpisane do księgi wieczystej, każdy z małżonków może domagać się od drugiego, współdziałania, potrzebnego do sprostowania księgi wieczystej.

Ust. 1) s 194, 215.

Ust. 1) zd. 2, k. c. p. 226, k. c. 1837/2.

Ust. 3) a 1236.

§ 1439. Z łącznego mienia wykluczone są przedmioty, których nie można przenieść przez czynność prawną. Z wyjątkiem § 1524 stosują się odpowiednio do takich przedmiotów przepisy, obowiązujące przy wspólności dorobku co do mienia wniesionego.

§ 1440. Z łącznego mienia wykluczone jest mienie zastrzeżone.

Mieniem zastrzeżonym jest to, co uznano w umowie małżeńskiej jako mienie zastrzeżone jednego z małżonków lub co jeden z małżonków nabywa według § 1369 lub § 1370.

Ust. 1) s 194/2, 195.

§ 1441. Do mienia zastrzeżonego żony stosują się odpowiednio przepisy obowiązujące przy rozdziale majątku co do majątku żony: żona jest jednak obowiązana względem męża przyczyniać się zasłkiem do opędzenia wydatków małżeńskiego pożycia tylko o tyle, o ile nie wystarczają na to dochody, wpływające do mienia łącznego.

§ 1442. Jeden z małżonków nie może rozporządzać swoim udziałem w mieniu łącznym i w poszczególnych przedmiotach do tego mienia należących; nie ma prawa domagać się podziału.

Z wierzytelności, należące do mienia łącznego, może dłużnik potrącić tylko taka wierzytelność, której zaspokojenia można żądać z mienia łącznego.

§ 1443. Mienie łączne podlega zarządowi męża. W szczególności mąż ma prawo objąć w posiadanie rzeczy, które do łącznego mienia należą, rozporządzać łącznym mieniem oraz prowadzić we własnym imieniu spory, dotyczące mienia łącznego.

Wskutek czynności, dokonywanych przez męża w zakresie zarządu, żona nie staje się osobiście zobowiązana ani wobec osób trzecich ani wobec męża.

Ust. 1) s 200, 216.

§ 1444. Mąż potrzebuje zezwolenia żony na taką czynność prawną, którą zobowiązuje się do rozporządzenia mieniem łącznym w całości oraz na takie rozporządzenie mieniem łącznym, wskutek którego ma być spełnione zobowiązanie tegoż rodzaju, zaciągnięte bez przyzwolenia żony.

s 217.

§ 1445. Mąż potrzebuje zezwolenia żony na rozporządzenie gruntem, należącym do mienia łącznego, jako też na przyjęcie zobowiązania się do takiego rozporządzenia.

§ 1446. Mąż potrzebuje zezwolenia żony na darowiznę z mienia łącznego oraz na rozporządzenie mieniem łącznym, przez które ma być spełnione przyrzeczenie takiej darowizny, dane bez przyzwolenia żony. To samo stosuje się do przyrzeczenia darowizny, które nie dotyczy mienia łącznego.

Wyjątek stanowią darowizny, które czynią zadość obowiązкови moralnemu lub względem przyzwoitości.

§ 1447. Jeśli do prawidłowego zarządu łącznym mieniem potrzeba jednej z czynności prawnych, określonych w §§ 1444, 1445, a żona bez dostatecznego powodu odmawia przyzwolenia, na wniosek męża może je udzielić zastępczo sąd opiekuńczy.

To samo obowiązuje w przypadku, gdy żona z powodu choroby lub nieobecności doznaje przeszkody w złożeniu oświadczenia, a ze zwłoką połączone jest niebezpieczeństwo.

§ 1448. Jeżeli mąż bez zezwolenia żony wykona jedną z czynności prawnych, określonych w §§ 1444 do 1446, stosują się

odpowiednio przepisy ust. 1, 3 § 1396 i §§ 1397, 1398 o rozporządzeniu żony wniesionem mieniem.

Jeżeli przy umowie druga strona wezwie męża, by się postarał o zatwierdzenie żony, oświadczenie zgody można złożyć tylko wobec tej strony; zatwierdzenie lub odmowa tegoż, wyrażone wobec męża przed takim wezwaniem, tracą swą skuteczność. Zatwierdzenie można oświadczyć tylko do upływu dwóch tygodni po otrzymaniu wezwania; brak oświadczenia uważa się za odmowę zatwierdzenia.

Jeżeli zatwierdzenia udzieli zastępczo za żonę sąd opiekuńczy, natenczas w razie wezwania w myśl ust. 2 uchwała jest tylko wtedy skuteczna, gdy mąż zawiadomi o niej drugą stronę; przepisy zd. 2 ust. 2 stosują się odpowiednio.

§ 1449. Jeżeli mąż rozporządzi prawem, należącym do mienia łącznego, bez wymaganego przyzwolenia żony, żona może dochodzić tego prawa przeciw osobom trzecim bez współdziałania męża.

§ 1450. Jeżeli mąż wskutek choroby lub nieobecności doznaje przeszkody w przedsięwzięciu czynności prawnej, odnoszącej się do mienia łącznego albo w prowadzeniu sporu dotyczącego mienia łącznego, a zwłoka grozi niebezpieczeństwem, żona może przedsięwziąć czynność prawną lub prowadzić spór w imieniu własnem lub męża.

§ 1451. Jeżeli do prawidłowego załatwienia osobistych spraw żony potrzeba czynności prawnej, której żona nie może przedsięwziąć bez przyzwolenia męża w ten sposób, aby czynność ta była skuteczną dla łącznego mienia, natenczas, jeśli mąż odmawia przyzwolenia bez dostatecznego powodu, może sąd opiekuńczy na wniosek żony udzielić takiego przyzwolenia zastępczo.

§ 1452. Do samodzielnego prowadzenia przedsiębiorstwa zarobkowego przez żonę stosują się odpowiednio przepisy § 1405.

§ 1453. Do przyjęcia lub wyrzeczenia się przypadającego żonie spadku albo zapisu, jest tylko żona uprawniona; przyzwolenia męża nie potrzeba. To samo odnosi się do zrzeczenia się zachowku jako też do nieprzyjęcia uczynionej żonie oferty na zawarcie umowy lub darowizny.

Żona nie potrzebuje przyzwolenia męża do sporządzenia inwentarza przypadłego jej spadku.

Ust 1) s 218.

§ 1454. Do dalszego prowadzenia sporu, który już zawisł w sądzie w chwili powstania małżeńskiej wspólności majątkowej, żona nie potrzebuje przyzwolenia męża.

§ 1455. Jeżeli mienie łączne doznaje wzbogacenia wskutek czynności prawnej, którą przedsięwzięli mąż lub żona bez wymaganego przyzwolenia drugiego małżonka, można żądać wydania z mienia łącznego korzyści, jaką wskutek wzbogacenia osiągnięto, a to według przepisów o wydaniu niestusznego wzbogacenia.

§ 1456. Mąż nie odpowiada wobec żony za zarząd łącznem mieniem. Winien on jednak uiścić do mienia łącznego wynagrodzenie za zmniejszenie tego mienia, jeżeli je zmniejszy czy to w zamiarze ukrzywdzenia żony, czy też przez czynność prawną, jaką przedsięwzięł bez wymaganego przyzwolenia żony.

§ 1457. Jeżeli mąż jest pod opieką, opiekun winien zastępować go, o ile chodzi o prawa i obowiązki, wynikające z zarządu mieniem łącznem. Obowiązuje to także wtedy, gdy żona jest opiekunem męża.

§ 1458. Wydatki pożycia małżeńskiego obciążają łączne mienie.

§ 1459. Zaspokojenia z mienia łącznego mogą domagać się wierzyciele męża, zaś wierzyciele żony tylko o tyle, o ile z §§ 1460 do 1462 nie wynika nic innego (zobowiązania mienia łącznego).

Za zobowiązania żony, które są zobowiązaniami mienia łącznego, mąż odpowiada także osobiście jako dłużnik łączny. Odpowiedzialność gaśnie z chwilą ustania wspólności majątkowej, jeżeli zobowiązania we wzajemnym stosunku małżonków do siebie nie obciążają mienia łącznego.

Ust. 1) s 219.

§ 1460. Za zobowiązanie żony, które wynika z czynności prawnej, dokonanej po powstaniu wspólności majątkowej, mienie łączne odpowiada tylko wtedy, gdy mąż na czynność prawną przyzwolił albo gdy czynność prawna bez jego przyzwolenia jest skuteczną wobec mienia łącznego.

Za koszty sporu prowadzonego przez żonę, mienie łączne odpowiada także wtedy, gdy wyrok nie jest skuteczny względem mienia łącznego.

Ust. 1) s 219, 220.

§ 1461. Mienie łączne nie odpowiada za zobowiązania żony, wynikające z nabycia spadku lub zapisu, jeżeli żona po powstaniu

wspólności majątkowej nabędzie spadek lub zapis jako mienie zastrzeżone.

s 220/1 l. 4.

§ 1462. Mienie łączne nie odpowiada za zobowiązanie żony, wynikające po powstaniu wspólności majątkowej z prawa, należącego do mienia zastrzeżonego, lub z posiadania rzeczy, do tego mienia należącej, chyba że prawo lub rzecz należą do przedsiębiorstwa zarobkowego, które żona prowadzi samodzielnie za zezwoleniem męża.

s 221 l. 1.

§ 1463. We wzajemnym stosunku małżonków do siebie, następujące zobowiązania mienia łącznego ciąży na tym małżonku w którego osobie mają one swe źródło:

1. zobowiązania z czynu niedozwolonego popełnionego przezeń po powstaniu wspólności majątkowej, albo z postępowania karnego, skierowanego przeciw niemu z powodu takiego czynu;
2. zobowiązania ze stosunku prawnego, odnoszącego się do jego mienia zastrzeżonego, choćby wymiły przed powstaniem wspólności majątkowej albo, zanim mienie stało się mieniem zastrzeżonym;
3. koszty sporu o jedno z zobowiązań, wymienionych pod l. 1, 2. *ad l. 1) s 220/1, l. 5.*

§ 1464. We wzajemnym stosunku małżonków do siebie koszty sporu między nimi ciąży na żonie, o ile mąż nie ma ich ponosić.

To samo odnosi się do kosztów sporu między żoną a osobą trzecią, chyba że wyrok jest skuteczny wobec mienia łącznego. Jeśli jednak spór dotyczy osobistej sprawy żony lub takiego jej zobowiązania, które odnosi się do mienia łącznego, lecz nie podpada pod przepisy l. 1, 2 § 1463, natenczas przepisu tego nie stosuje się, jeżeli okoliczności uzasadniają nakład tych kosztów.

§ 1465. We wzajemnym stosunku małżonków do siebie, wyposażenie, które mąż przyrzeka lub daje wspólnemu dziecku z mienia łącznego, ciąży na mężu o tyle, o ile przekracza miarę, odpowiadającą mieniu łącznemu.

Jeżeli mąż przyrzeka lub daje wyposażenie z mienia łącznego dziecku, które nie jest wspólnem, wyposażenie w stosunku małżonków do siebie ciąży na ojcu lub matce dziecka, na matce jednak tylko o tyle, o ile na nie przyzwoliła lub o ile wyposażenie nie przekracza miary, odpowiadającej mieniu łącznemu.

§ 1466. Jeżeli mąż użyje mienia łącznego na korzyść swego mienia zastrzeżonego, winien zwrócić do mienia łącznego wartość tego, co użył.

Jeżeli mąż użyje mienia zastrzeżonego na korzyść mienia łącznego, może żądać wynagrodzenia z mienia łącznego.

§ 1467. To, co jeden z małżonków jest dłużny do mienia łącznego lub co żona jest dłużną do zastrzeżonego mienia męża, należy płacić dopiero po ustaniu wspólności majątkowej; o ile jednak na umorzenie długu żony wystarcza jej zastrzeżone mienie, winna ona dług już wcześniej umorzyć.

Tego, co się mężowi należy z mienia łącznego, może on żądać dopiero po ustaniu wspólności majątkowej.

§ 1468. Żona może skarżyć o zniesienie wspólności majątkowej:

1. jeżeli mąż bez przyzwolenia żony wykonał czynność prawną rodzajn. jak określa §§ 1444 do 1446, a na przyszłość obawiać się należy znacznego narażenia żony na niebezpieczeństwo;
2. jeżeli mąż w zamiarze pokrzywdzenia żony zmniejszył mienie łączne;
3. jeżeli mąż naruszył swój obowiązek dostarczania utrzymania żonie i wspólnym potomkom, a na przyszłość obawiać się należy znacznego narażenia na niebezpieczeństwo tego utrzymania;
4. jeżeli mąż został pozbawiony własnej woli z powodu marnotrawstwa lub jeżeli mąż przez marnotrawstwo naraża mienie łączne na znaczne niebezpieczeństwo;
5. jeżeli wskutek zobowiązań, jakie mają źródło w osobie męża, wspólne mienie zostało w takim stopniu przeciążone długami, że to, co żona później n. będzie, zostanie narażone na znaczne niebezpieczeństwo.

ad l. 5) a 1262.

§ 1469. Mąż może skarżyć o zniesienie wspólności majątkowej, jeżeli wskutek zobowiązań żony, które w stosunku małżonków do siebie nie obciążają wspólnego mienia, to ostatnie zostało w takim stopniu przeciążone długami, że to, co mąż później n. będzie, zostanie narażone na znaczne niebezpieczeństwo.

§ 1470. Zniesienie wspólności majątkowej następuje w wypadkach §§ 1468, 1469 z chwilą prawomocności wyroku. Na przyszłość obowiązują rozdział majątku.

Wobec osób trzecich zniesienie wspólności majątkowej jest skuteczne tylko w miarę postanowień § 1435.

§ 1471. Po ustaniu wspólności majątkowej następuje rozliczenie się odnośnie do mienia łącznego.

Aż do rozliczenia się stosują się do mienia łącznego przepisy § 1442.

§ 1472. Zarząd mienia łącznego aż do rozliczenia się należy wspólnie do obydwu małżonków. Przytem stosują się odpowiednio przepisy § 1424.

Każdy z małżonków ma wobec drugiego małżonka obowiązek współdziałać przy przedsięwzięciu takich środków, które są potrzebne do prawidłowego zarządu; środki potrzebne do zachowania majątku może przedsięwziąć każdy z małżonków, bez udziału drugiego.

§ 1473. To, co się nabywa na zasadzie prawa, należącego do mienia łącznego, albo jako wynagrodzenie za zniszczenie, uszkodzenie lub zabranie przedmiotu należącego do mienia łącznego, albo na zasadzie czynności prawnej odnoszącej się do mienia łącznego, staje się mieniem łącznym.

Dłużnik dopiero wtedy winien uznać wobec siebie za skuteczne, że wierzytelność nabyta na zasadzie czynności prawnej, należy do mienia łącznego, gdy się dowie, że tak jest istotnie; przepisy §§ 406 do 408 stosują się odpowiednio.

§ 1474. O ile nie umówiono się inaczej, rozliczenie dokonywa się według §§ 1475 do 1481.

§ 1475. Z mienia łącznego należy przedewszystkiem uiścić zobowiązania tegoż mienia. Jeżeli zobowiązanie mienia łącznego nie jest jeszcze płatne lub jeśli jest sporne, należy tyle zatrzymać, ile do uiszczenia potrzeba.

Jeżeli zobowiązanie mienia łącznego w stosunku małżonków do siebie obciąża wyłącznie jednego z małżonków, nie może on żądać uiszczenia z mienia łącznego.

W celu uiszczenia zobowiązań mienia łącznego, należy, o ile to jest potrzebne, mienie łączne spieniężyć.

Ust. 1) a 1235.

§ 1476. Nadwyżka, jaka pozostanie po uiszczeniu zobowiązań mienia łącznego, należy do małżonków w równych częściach.

Każdy z małżonków musi zezwolić, aby policzono na jego cześć to, co winien zwrócić do mienia łącznego. O ile zwrotu nie

uskutecznią się przez policzenie. o tyle jeden małżonek pozostaje zobowiązany wobec drugiego.

§ 1477. Podział nadwyżki dokonywa się według przepisów o wspólności.

Każdy z małżonków może za zwrotem wartości objąć rzeczy, przeznaczone wyłącznie do jego osobistego użytku, w szczególności odzież, przedmioty ozdobny i narzędzia pracy, jako też te przedmioty, które wniósł do wspólności majątkowej lub nabył w czasie trwania wspólności majątkowej na podstawie dziedziczenia, zapisu lub też ze względu na przyszłe prawa spadkowe, na podstawie darowizny lub jako wyposażenie.

§ 1478. Jeżeli małżonkowie są rozwiedzeni i wyłącznie jeden z nich uznany został winnym, drugi małżonek może żądać, aby każdemu z nich zwrócono wartość tego, co wniósł do wspólności majątkowej; jeśli wartość mienia łącznego nie wystarcza na zwrot, każdy z małżonków winien ponosić połowę niedoboru.

Za wniesione należy uważać to, co było mieniem wniesionem, gdyby istniała wspólność dorobku. Wartość tego, co wniesiono, oznacza się według czasu wniesienia.

Prawo, określone w ustępie 1, przysługując także małżonkowi, którego małżeństwo zostało rozwiedzione z powodu jego choroby umysłowej.

§ 1479. Jeżeli wspólność majątkowa zostanie zniesiona wyrokiem na mocy § 1468 lub § 1469, małżonek, który wyrok uzyskał, może żądać, aby rozliczenie się zostało przeprowadzone tak, jak gdyby rozszczenie o rozliczenie się zawisło w sądzie w chwili podania skargi o zniesienie wspólności majątkowej.

§ 1480. Jeżeli zobowiązanie mienia łącznego nie zostało uiszczone przed podziałem mienia łącznego, wobec wierzyciela odpowiada osobiście jako dłużnik łączny także ten małżonek, co do którego w chwili podziału taka odpowiedzialność nie istniała. Odpowiedzialność jego ogranicza się do przedmiotów, które mu przydzielono; przytem stosują się odpowiednio przepisy §§ 1990, 1991 o odpowiedzialności spadkobiercy.

§ 1481. Jeżeli przy rozliczeniu się nie będzie uiszczone takie zobowiązanie mienia łącznego, które w stosunku małżonków do siebie ciąży na mieniu łącznym lub na mężu, mąż winien postarać się o to, aby wierzyciel nie wystąpił z żądaniem uiszczenia przeciw żonie. Taki sam obowiązek ma żona wobec męża, gdy za-

niechano uiszczenia zobowiązania mienia łącznego, które w stosunku małżonków do siebie ciąży na żonie.

§ 1482. Jeżeli małżeństwo zostanie rozwiązane wskutek śmierci jednego z małżonków a niema wspólnego potomka, udział zmarłego małżonka w mieniu łącznem należy do spadku. Dziedziczenie po tym małżonku odbywa się według ogólnych przepisów.

k. c. p. 230, s 225, 226.

§ 1483. Jeżeli w chwili śmierci jednego z małżonków są wspólni potomkowie, istnieje nadal wspólność majątkowa między małżonkiem, pozostałym przy życiu, a wspólnymi potomkami, którzy w wypadku ustawowego dziedziczenia są powołani jako spadkobiercy. Udział zmarłego małżonka w mieniu łącznem nie należy w tym wypadku do spadku; pozatem dziedziczenie po małżonku odbywa się według ogólnych przepisów.

Jeżeli obok wspólnych potomków są inni potomkowie, ich prawo dziedziczenia i ich części dziedziczenia oznaczają się tak, jak gdyby nie istniała nadal wspólność majątkowa.

Ust 1) s 225, 229.

§ 1484. Małżonek, pozostały przy życiu, może odmówić utrzymania nadal wspólności majątkowej.

Do takiej odmowy stosują się odpowiednio przepisy §§ 1943 do 1947, 1950, 1952, 1954 do 1957. 1959 o wyrzeczeniu się spadku. Jeżeli pozostały przy życiu małżonek pozostaje pod władzą rodzicielską albo pod opieką, odmowa wymaga zatwierdzenia sądu opiekuńczego.

Jeżeli małżonek odmówi dalszego utrzymywania wspólności majątkowej, obowiązuje to samo, co w wypadku § 1482.

§ 1485. W razie utrzymania nadal wspólności majątkowej, mienie łączne składa się z mienia łącznego obu małżonków, o ile ono według ust. 2 § 1483 nie przypadnie potomkowi, do udziału nieuprawnionemu, i z majątku, jaki pozostały przy życiu małżonek nabędzie ze spadku po zmarłym małżonku albo po nastaniu utrzymanej nadal wspólności majątkowej.

Do mienia łącznego nie należy majątek, jaki wspólny potomek posiada w chwili nastania utrzymanej nadal wspólności majątkowej lub jaki później nabędzie.

Do mienia łącznego stosują się odpowiednio przepisy ust. 2, 3 § 1438 o małżeńskiej wspólności majątkowej.

Ust. 1) s 230.

§ 1486. Mieniem zastrzeżonym pozostałego przy życiu małżonka jest to, co dotychczas posiadał jako mienie zastrzeżone lub co w myśl § 1369 lub § 1370 nabędzie.

Jeżeli do majątku małżonka, pozostałego przy życiu, należą przedmioty, których zapomocą czynności prawnych przenieść nie można, stosują się do nich odpowiednio przepisy, obowiązujące w razie wspólności dorobku względem wniesionego mienia męża, z wyjątkiem § 1524.

§ 1487. Prawa i obowiązki małżonka, pozostałego przy życiu, jako też potomków, do udziału uprawnionych, względem łącznego mienia przy utrzymanej nadal wspólności majątkowej, określają się podług przepisów §§ 1442 do 1449, 1455 do 1457, 1466 o małżeńskiej wspólności majątkowej; małżonek, pozostały przy życiu, zajmuje stanowisko prawne męża, potomkowie, uprawnieni do udziału, zajmują stanowisko prawne żony.

To, co pozostały przy życiu małżonek dłużny jest na korzyść mienia łącznego albo co ma z mienia łącznego do żądania, należy świadczyć dopiero po ustaniu utrzymanej nadal wspólności majątkowej.

Ust. 1) s 233/3.

§ 1488. Zobowiązaniami łącznego mienia przy utrzymanej nadal wspólności majątkowej są zobowiązania małżonka, pozostałego przy życiu, oraz takie zobowiązania zmarłego małżonka, które były zobowiązaniami z mienia łącznego w czasie trwania małżeńskiej wspólności majątkowej.

§ 1489. Za zobowiązania mienia łącznego w razie utrzymania nadal wspólności majątkowej małżonek, pozostały przy życiu, odpowiada osobiście.

O ile osobista odpowiedzialność spada na małżonka, pozostałego przy życiu, tylko wskutek utrzymania nadal wspólności majątkowej, stosują się odpowiednio przepisy o odpowiedzialności spadkobiercy za zobowiązania spadkowe; w miejsce spadku wchodzi mienie łączne w takim stanie, w jakim się znajduje w chwili, w której rozpoczęła się utrzymywana nadal wspólność majątkowa.

Utrzymanie nadal wspólności majątkowej nie stwarza osobistej odpowiedzialności potomków, do udziału uprawnionych, za zobowiązania małżonka zmarłego albo przy życiu pozostałego.

Ust. 1) s 227.

§ 1490. Jeżeli uprawniony do udziału potomek umrze, udział jego w mieniu łącznem nie należy do spadku pozostałego po nim

Jeżeli pozostawia potomków, którzy byliby uprawnieni do udziału, gdyby nie był przeżył zmarłego małżonka, potomkowie ci wchodzi w jego miejsce. Jeżeli takich potomków nie pozostawi, udział jego przypada reszcie potomków, do udziału uprawnionych, a gdyby takich potomków nie było, pozostaje przy życiu małżonkowi.
s 235/2, 3.

§ 1491. Potomek, uprawniony do udziału, może się zrzec swego udziału w mieniu łącznem. Zrzeczenie się następuje przez oświadczenie wobec sądu, właściwego dla spadku po zmarłym małżonku; oświadczenie należy złożyć w formie publicznie uwierzytelnionej. Sąd spadkowy powinien zawiadomić o tem oświadczeniu małżonka, pozostałego przy życiu, i resztę potomków, do udziału uprawnionych.

Zrzeczenie się może nastąpić także przez umowę z małżonkiem, pozostałym przy życiu, a resztą potomków, uprawnionych do udziału. Umowa musi być stwierdzona dokumentem sądowym lub notarialnym.

Jeżeli potomek jest pod władzą rodzicielską albo pod opieką do zrzeczenia się potrzeba zatwierdzenia sądu opiekuńczego.

Zrzeczenie się ma te same skutki, jak gdyby zrzekający się zmarł bezpotomnie w chwili zrzeczenia się.

Ust. 1) s 232/2, 3.

§ 1492. Małżonek, pozostały przy życiu, może w każdej chwili znieść utrzymaną nadal wspólność majątkową. Zniesienie skutecznia się przez oświadczenie przed sądem, właściwym dla spadku po zmarłym małżonku; oświadczenie należy złożyć w formie publicznie uwierzytelnionej. Sąd spadkowy powinien zawiadomić o oświadczeniu potomków, uprawnionych do udziału, a jeżeli pozostały przy życiu małżonek jest prawnym zastępcą jednego z potomków, sąd opiekuńczy.

Zniesienie można skutecznie także przez umowę między małżonkiem, pozostałym przy życiu, a potomkami, uprawnionymi do udziału. Umowa musi być stwierdzoną dokumentem sądowym lub notarialnym.

Jeżeli małżonek, pozostały przy życiu, pozostaje pod władzą rodzicielską lub pod opieką, do zniesienia potrzeba zatwierdzenia sądu opiekuńczego.

Ust. 1) s 232.

§ 1493. Utrzymana nadal wspólność majątkowa ustaje, gdy pozostały przy życiu małżonek wstąpi w ponowne związki małżeńskie.

Jeżeli jeden z potomków, uprawnionych do udziału, jest małoletni lub pozostaje pod opieką, pozostały przy życiu małżonek winien zawiadomić sąd opiekuńczy o zamiarze wstąpienia w ponowne związki małżeńskie, przedłożyć wykaz mienia łącznego, znieść wspólność majątkową i wyjednać rozliczenie się. Sąd opiekuńczy może pozwolić, by zaniechano zniesienia wspólności majątkowej do czasu zawarcia małżeństwa, oraz by rozliczenie się nastąpiło dopiero później.

Ust. 1) s 233/1, l. 1.

§ 1494. Utrzymana nadal wspólność majątkowa ustaje ze śmiercią małżonka, pozostałego przy życiu.

Jeżeli małżonka, pozostałego przy życiu, uznano za zmarłego, utrzymana nadal wspólność majątkowa ustaje z tą chwilą, która się uważa za chwilę śmierci.

s 233 l. 1.

§ 1495. Potomek, uprawniony do udziału, może skrzyżać małżonka, pozostałego przy życiu, o zniesienie utrzymanej nadal wspólności majątkowej:

1. jeżeli małżonek, pozostały przy życiu, bez przyzwolenia potomek przedkwestionuje czynność prawną rodzaju, jaki określają §§ 1444 do 1446 i gdy na przyszłość należy się obawiać znanego narażenia potomka na niebezpieczeństwo;
2. jeżeli małżonek, pozostały przy życiu, zmniejszy mienie łączne w zamiarze pokrzywdzenia potomka;
3. jeżeli małżonek, pozostały przy życiu, narusza swój obowiązek dostarczania utrzymania potomkowi i gdy należy się obawiać, że utrzymanie będzie w przyszłości narażone na znaczne niebezpieczeństwo;
4. jeżeli małżonek, pozostały przy życiu, zostanie pozbawiony własnej woli z powodu marnotrawstwa albo jeżeli naraza przez marnotrawstwo mienie łączne na znaczne niebezpieczeństwo;
5. jeżeli małżonek, pozostały przy życiu, utraci władzę rodzicielską nad potomkiem, albo byłby ją utracił, gdyby mi ona służyła.

§ 1496. Zniesienie utrzymanej nadal wspólności majątkowej następuje w wypadkach § 1495 z chwilą prawomocności wyroku. Następuje ono względem wszystkich potomków, chociażby wyrok wydano wskutek skargi jednego z potomków.

§ 1497. Po ustaniu utrzymywanej nadal wspólności majątkowej następuje rozliczenie się odnośnie do mienia łącznego.

Aż do rozliczenia się stosunek prawny uczestników do mienia łącznego określa się według §§ 1442, 1472, 1473.

Ust. 1) s 236.

§ 1498. Do rozliczenia się stosują się przepisy §§ 1475, 1476, ust. 1 § 1477 i §§ 1479 do 1481; w miejsce męża wchodzi małżonek, pozostały przy życiu, w miejsce żony wchodzi potomkowie, uprawnieni do udziału. Obowiązek, określony w zd. 2 ust. 2 § 1476, istnieje tylko co do małżonka, pozostałego przy życiu.

§ 1499. Przy rozliczeniu się spadają jako ciężary na małżonka pozostałego przy życiu:

1. zobowiązania łącznego mienia, ciężące na niem w chwili utrzymania nadal wspólności majątkowej, za które mienie łączne małżonków nie odpowiadało lub które w stosunku małżonków do siebie spadły na niego;
2. zobowiązania łącznego mienia, powstałe po utrzymaniu nadal wspólności majątkowej, które w stosunku małżonków do siebie byłyby na niego spadły, gdyby podczas małżeńskiej wspólności majątkowej miały one źródło w jego osobie;
3. wyposażenie, które przyrzekł lub dał potomkowi, do udziału uprawnionemu, ponad miarę, odpowiadającą mieniu łącznemu, albo przyrzekł lub dał potomkowi do udziału nieuprawnionemu.

§ 1500. Potomkowie, uprawnieni do udziału, muszą przy rozliczeniu się zezwolić, by zobowiązania zmarłego małżonka, które w stosunku małżonków do siebie spadły na tegoż małżonka, policzono im na ich udział, o ile małżonek, pozostały przy życiu, nie zdoła uzyskać pokrycia od spadkobierców zmarłego małżonka.

W takiż sam sposób winni zezwolić potomkowie, do udziału uprawnieni, by im policzono to, co zmarły małżonek miał zwrócić do mienia łącznego.

§ 1501. Jeżeli potomkowi, do udziału uprawnionemu, dano udzielną część z mienia łącznego za zrzeczenie się udziału, wlicza się ją przy rozliczeniu się do mienia łącznego i policza na połowę, należącą się potomkom.

Małżonek, pozostały przy życiu, może jeszcze przed zniesieniem utrzymywanej nadal wspólności majątkowej ułożyć się inaczej z resztą potomków do udziału uprawnionych. Układ musi być stwierdzony dokumentem sądowym lub notarialnym; układ ten

jest skuteczny także wobec tych potomków, którzy dopiero później wstąpili do utrzymanej nadal wspólności majątkowej.

§ 1502. Małżonek, pozostały przy życiu, ma prawo objąć mienie łączne lub poszczególne do niego należące przedmioty za zwrotem ich wartości. To prawo nie przechodzi na spadkobierców.

Jeżeli utrzymana nadal wspólność majątkowa zostanie zniesioną wyrokiem na zasadzie § 1495, małżonkowi, pozostałemu przy życiu, nie przysługuje prawo, określone w ust. 1. Potomkowie, do udziału uprawnieni, mogą w tym wypadku za zwrotem wartości objąć te przedmioty, które według ust. 2 § 1477 miałyby prawo objąć zmarły małżonek. Prawo to mogą oni wykonać tylko wspólnie.

Ust. 1) s 228.

§ 1503. Jeżeli jest więcej potomków uprawnionych do udziału, dzieli się oni przypadającą na nich połową mienia łącznego podług stosunku udziałów, do których przy ustawowym porządku dziedziczenia byłiby powołani jako spadkobiercy zmarłego małżonka, gdyby ten był zmarł dopiero w chwili ustania utrzymanej nadal wspólności majątkowej.

To, co naprzód otrzymano, wyrównywa się według przepisów o wyrównaniu pomiędzy potomkami, o ile wyrównanie takie nie nastąpiło już przy podziale spadku zmarłego małżonka.

Jeżeli jednemu z potomków, który zrzekł się swego udziału, dano odprawę z mienia łącznego, odprawa obciąża tych potomków, którzy ze zrzeczenia się odnoszą korzyść.

§ 1504. O ile potomkowie, uprawnieni do udziału, odpowiadają według § 1480 wobec wierzycieli mienia łącznego, są zobowiązani w stosunku do siebie według wielkości swego udziału w mieniu łącznem. Zobowiązanie to ogranicza się do przedmiotów, które im przydzielono; stosują się odpowiednio przepisy §§ 1990, 1991 o odpowiedzialności spadkobierców

§ 1505. Przepisy o prawie żądania uzupełnienia zachowku stosują się odpowiednio na korzyść potomka, uprawnionego do udziału; zamiast otwarcia się spadku następuje ustanie utrzymanej nadal wspólności majątkowej, za ustawową część dziedziczna uważa się udział w mieniu łącznem, należący się potomkowi w chwili ustania, za zachówek, połowę wartości tego udziału.

§ 1506. Jeżeli wspólny potomek jest niegodny dziedziczenia, jest on także niegodny udziału w mieniu łącznem. Przepisy o niegodności dziedziczenia stosują się odpowiednio.

§ 1507. Sąd spadkowy winien na wniosek wydać małżonkowi, pozostalemu przy życiu, świadectwo o utrzymaniu nadal wspólności majątkowej. Przepisy o poświadczeniu dziedziczenia stosują się odpowiednio.

§ 1508. Małżonkowie mogą wykluczyć w umowie małżeńskiej utrzymanie nadal wspólności majątkowej.

Do umowy małżeńskiej, w której wykluczono utrzymanie nadal wspólności majątkowej, lub wykluczenie to zniesiono, stosują się przepisy § 1437.

§ 1509. W rozporządzeniu ostatniej woli każdy z małżonków może wykluczyć utrzymanie nadal wspólności majątkowej na wypadek, gdy małżeństwo przez jego śmierć zostanie rozwiązane, jeśli ma prawo pozbawić drugiego małżonka zachowku lub wnieść skargę o zniesienie wspólności majątkowej. Do wykluczenia stosują się odpowiednio przepisy o pozbawieniu zachowku.

§ 1510. W razie wykluczenia utrzymania nadal wspólności majątkowej obowiązuje to samo, co w wypadku § 1482.

§ 1511. W rozporządzeniu ostatniej woli każdy z małżonków może wykluczyć wspólnego potomka od utrzymanej nadal wspólności majątkowej na wypadek rozwiązania małżeństwa wskutek swej śmierci.

Wykluczony potomek może, bez ujmy dla swego prawa dziedziczenia, żądać wypłacenia mu z mienia łącznego utrzymanej nadal wspólności majątkowej, tej kwoty, którąby się mu należała z mienia łącznego małżeńskiej wspólności majątkowej jako zachówek w wypadku, gdyby nie nastąpiło utrzymanie nadal wspólności majątkowej. Przytem stosuje się odpowiednio przepisy o rozszczeniu co do zachowku.

Kwotę, wypłaconą wykluczonemu potomkowi, policza się przy podziale potomkom, do udziału uprawniaionym, według § 1500. W stosunku potomków między sobą obciąża ona tych potomków, którzy z wykluczenia korzyść odnoszą.

§ 1512. W rozporządzeniu ostatniej woli każdy z małżonków może na wypadek, gdyby z jego śmiercią nastąpiło utrzymanie nadal wspólności majątkowej, zmniejszyć do połowy udział, jaki, po ustaniu utrzymanej nadal wspólności majątkowej, należy się z mienia łącznego potomkowi, do udziału uprawniaionemu.

§ 1513. W rozporządzeniu ostatniej woli może każdy z małżonków na wypadek, gdyby z jego śmiercią nastąpiło utrzymanie

nadał wspólności majątkowej, pozbawić potomka, do udziału uprawnionego, tego udziału, jakiby mu się należał z mienia łącznego po ustaniu utrzymanej nadal wspólności majątkowej, jeżeli ma prawo pozbawić potomka zachowku. Przytem stosuje się odpowiednio przepisy ust. 2 do 4 § 2336.

Małżonek, może odpowiednio ograniczyć udział potomka w mieniu łącznem, jeżeli według § 2338 ma prawo ograniczyć prawo potomka do zachowku.

§ 1514. Każdy z małżonków może w rozporządzeniu ostatniej woli przysporzyć także osobie trzeciej tę kwotę, której pozbawia potomka według § 1512 lub według ust. 1 § 1513.

§ 1515. W rozporządzeniu ostatniej woli każdy z małżonków może rozporządzić na wypadek, gdyby z jego śmiercią nastąpiło utrzymanie nadal wspólności majątkowej, że potomek, uprawniony do udziału, mieć będzie prawo, objąć przy podziale całe mienie lub poszczególne przedmioty, do tego mienia należące, a to za zwrotem wartości.

Jeżeli do mienia łącznego należy majątność ziemską, można rozporządzić, że majątność ziemską ma być wstawiona w rachunek według wartości dochodu albo według ceny, która przynajmniej dorównywa wartości dochodu. Przytem stosują się przepisy § 2049 o porządku dziedziczenia.

Prawo objęcia majątności ziemskiej według wartości lub ceny, oznaczonej w ust. 2, można przyznać także małżonkowi, pozostającemu przy życiu.

§ 1516. Do skuteczności oznaczonych w §§ 1511 do 1515 rozporządzeń jednego z małżonków potrzeba przyzwolenia drugiego małżonka.

Przyzwolenia nie można udzielić przez zastępcę. Jeżeli małżonek jest ograniczony w zdolności do działania, przyzwolenia jego ustawowego zastępcy nie potrzeba. Oświadczenie przyzwolenia musi być stwierdzone dokumentem sądowym lub notarialnym.

Małżonkowie mogą wydać rozporządzenie, określone w §§ 1511 do 1515, także we wspólnym testamencie.

§ 1517. Przyzwolenie drugiego małżonka potrzebne jest do skuteczności umowy, w której wspólny potomek na wypadek, gdyby małżeństwo zostało rozwiązane przez śmierć jednego z małżonków, rzeka się względem tego małżonka, w razie utrzymania nadal wspólności majątkowej, udziału w mieniu łącznem, lub

w której uchyła takie zrzeczenie się. Do przywołania stosują się przepisy zd. 3, 4 ust. 2 § 1516.

Przepisy o zrzeczeniu się dziedziczenia stosują się odpowiednio.

§ 1518. Zarządzeń, które sprzeciwiają się przepisom §§ 1483 do 1517, małżonkowie nie mogą wydawać ani w rozporządzeniu ostatniej woli ani w umowie.

3. Wspólność dorobku.

§ 1519. To, co mąż lub żona nabywają w czasie wspólności dorobku, staje się wspólnym majątkiem obu małżonków (mienie łączne).

Do mienia łącznego stosują się przepisy ust. 2, 3 § 1438 oraz §§ 1442 do 1453, 1455 do 1457 o ogólnej wspólności mienia.

Ust. 1) s 239.

§ 1520. Wniesionem mieniem jednego z małżonków jest to, co należy do niego w czasie nastania wspólności dorobku.

§ 1521. Wniesionem mieniem jednego z małżonków jest to, co nabywa on na wypadek czyjej śmierci, lub ze względu na przyszłe prawo dziedziczenia, jako darowiznę lub wyposażenie. Wyjątkiem jest nabytek, który stosownie do okoliczności należy zaliczyć do dochodów.

§ 1522. Wniesionem mieniem jednego z małżonków są przedmioty, których nie można przenieść zapomocą czynności prawnej, oraz prawa, które gasną z jego śmiercią lub których nabycie zawisło od śmierci jednego z małżonków.

§ 1523. Wniesionem mieniem jednego z małżonków jest to, co w umowie małżeńskiej uznano za wniesione mienie.

§ 1524. Wniesionem mieniem jednego z małżonków jest to, co nabywa on na mocy prawa, należącego do jego wniesionego mienia albo jako wynagrodzenie za zniszczenie, uszkodzenie lub pozbawienie przedmiotu, należącego do mienia wniesionego, albo na mocy czynności prawnej, która dotyczy mienia wniesionego. Wyjątek stanowi nabytek, pochodzący z prowadzenia przedsiębiorstwa zarobkowego.

Dłużnik winien dopiero wtedy uznać wobec siebie za skuteczne, że wierzytelność, nabyta zapomocą czynności prawnej, stanowi przynależność mienia wniesionego, gdy się dowie, że tak jest istotnie; przytem stosują się odpowiednio przepisy §§ 406 do 408.

§ 1525. Mieniem wniesionem zarządza się na rachunek mienia łącznego w ten sposób, że użytki, które według przepisów o majątkowym stanie zarządu i pobierania użytków przypadają mężowi, należą do mienia łącznego.

Pozatem do majątku wniesionego żony stosują się odpowiednio przepisy §§ 1373 do 1383, 1390 do 1417.

Ust. 1) s 239/3.

§ 1526. Zastrzeżeniem mieniem żony jest to, co w umowie małżeńskiej uznano za mienie zastrzeżone lub co żona nabywa według § 1369 albo § 1370.

Niemą mienia zastrzeżonego męża.

Do mienia zastrzeżonego żony odnoszą się te same przepisy, jak do mienia zastrzeżonego w razie ogólnej wspólności majątkowej.

Ust. 1) 238.

§ 1527. Domniemywa się, że cały istniejący majątek jest mieniem łącznym.

§ 1528. Każdy z małżonków może żądać, aby ustalono, co wchodzi w skład jego własnego mienia wniesionego, co zaś należy do mienia wniesionego drugiego małżonka, a to przez sporządzenie spisu przy udziale drugiego małżonka. Do sporządzenia spisu stosują się przepisy § 1035 o użytkownianiu.

Każdy z małżonków może na swój koszt zarządzić stwierdzenie przez biegłych stanu rzeczy, należących do mienia wniesionego.

§ 1529. Wydatki małżeńskiego pożycia ciążyą na mieniu łącznym.

Mienie łączne ponosi także ciężary wniesionego mienia obojga małżonków; zakres ciężarów określa się według przepisów §§ 1384 do § 1387, stosujących się do wniesionego mienia żony przy majątkowym stanie zarządu i pobierania użytków.

§ 1530. Mienie łączne odpowiada za zobowiązania męża oraz za zobowiązania żony, określone w §§ 1531 do 1534 (zobowiązania mienia łącznego).

Za zobowiązania żony, które są zobowiązaniami mienia łącznego, mąż odpowiada także osobiście, jako dłużnik łączny. Odpowiedzialność ta gaśnie z chwilą ustania wspólności dorobku, jeśli zobowiązania w stosunku małżonków do siebie nie obciążają mienia łącznego.

§ 1531. Mienie łączne odpowiada za zobowiązania żony, które należą do ciężarów mienia wniesionego, określonych w ust. 2 § 1529.

§ 1532. Mienie łączne odpowiada za zobowiązanie żony, które powstaje wskutek czynności prawnej, dokonanej po nastaniu wspólności dorobku, oraz za koszty sporu, który żona prowadzi po nastaniu wspólności dorobku, skoro dokonanie czynności prawnej lub prowadzenie sporu nastąpiło za przyzwoleniem męża albo jest skuteczne wobec mienia łącznego bez przyzwolenia męża.

§ 1533. Mienie łączne odpowiada za zobowiązanie żony, które powstaje po nastaniu wspólności dorobku wskutek służącego żonie prawa lub posiadania należącej do niej rzeczy, jeśli prawo lub rzecz należą do przedsiębiorstwa zarobkowego, które za zezwoleniem męża żona prowadzi samodzielnie.

§ 1534. Mienie łączne odpowiada za zobowiązania żony, które na niej ciążyą z mocy ustawowego obowiązku dania utrzymania.

§ 1535. W stosunku małżonków do siebie następujące zobowiązania mienia łącznego spadają jako ciężar na tego małżonka, w którego osobie mają źródło:

1. zobowiązania ze stosunku prawnego, który odnosi się do jego mienia wniesionego lub do jego mienia zastrzeżonego, nawet wtedy, gdy powstały przed nastaniem wspólności dorobku albo przedtem, zanim mienie stało się mieniem wniesionem lub zastrzeżonym;
2. koszty sporu, który małżonek prowadzi z powodu zobowiązań, określonych pod l. 1.

§ 1536. W stosunku małżonków do siebie spadają jako ciężar na męża:

1. zobowiązania męża, które powstały przed nastaniem wspólności dorobku;
2. zobowiązania męża, które powstają dla niego wobec żony wskutek zarządu jej wniesionem mieniem, o ile mienie łączne w chwili ustania wspólności dorobku nie jest wzbogacone;
3. zobowiązania męża, wynikłe z czynu niedozwolonego, jaki on popełnił po nastaniu wspólności dorobku, lub z postępowania karnego, skierowanego przeciw niemu z powodu czynu niedozwolonego;
4. koszty sporu, który mąż prowadzi o jedno z zobowiązań, określonych pod l. 1 do 3.

§ 1537. Przepisy zawarte w § 1535 i pod l. 1, 4 § 1536 nie mają zastosowania o tyle, o ile zobowiązania te według ust. 2 § 1529 ma ponosić mienie łączne.

To samo odnosi się do przepisów, zawartych w § 1535, o ile owe zobowiązania powstają wskutek prowadzenia przedsiębiorstwa zarobkowego na rachunek mienia łącznego albo wskutek prawa należącego do takiego przedsiębiorstwa zarobkowego, lub też posiadania rzeczy, należących do tego przedsiębiorstwa.

§ 1538. Jeżeli mąż dziecku przynzeka lub daje wyposażenie, stosuje się przepisy § 1465.

§ 1539. O ile w chwili ustania wspólności dorobku wniesione mienie jednego z małżonków jest wzbogacone kosztem mienia łącznego albo mienie łączne kosztem wniesionego mienia jednego z małżonków, należy ze wzbogaconego mienia dokonać zwrotu do mienia drugiego. Dalej sięgające, na szczególnych zasadach opierające się roszczenia, pozostają nienaruszone.

s 240/1.

§ 1540. Jeżeli rzeczy zużywalne, które należały do wniesionego mienia jednego z małżonków, już nie istnieją, domniemywa się na korzyść tego małżonka, że rzeczy te zużyte zostały na rzecz mienia łącznego i że ono o wartość tych rzeczy doznało wzbogacenia.

§ 1541. To, co jeden z małżonków jest winien do mienia łącznego albo żona do wniesionego mienia męża, należy świadczyć dopiero po ustaniu wspólności dorobku; o ile jednak ma uiszczenie długu żony wystarcza jej mienie wniesione lub jej mienie zastrzeżone, winna ona już przedtem dług uiszczyć.

Tego, co się należy mężowi z mienia łącznego, może on żądać dopiero po ustaniu wspólności dorobku.

§ 1542. Żona może skarżyć o zniesienie wspólności dorobku, jeśli istnieją podstawy, wskazane pod l. 1, 3 do 5 w § 1418 i w § 1468, mąż zaś — jeśli istnieją podstawy wskazane w § 1469.

Zniesienie następuje z chwilą prawomocności wyroku.

§ 1543. Wspólność dorobku ustaje z chwilą prawomocności uchwały, mocą której otwarto upadłość względem majątku męża.

a 1262.

§ 1544. W wypadku uznania jednego z małżonków za zmarłego, wspólność dorobku ustaje z chwilą, którą uważa się za chwilę śmierci.

§ 1545. Jeżeli wspólność dorobku ustanie według §§ 1542 do 1544, obowiązuje na przyszłość rozdział majątków.

Wobec osób trzecich ustanie wspólności jest skuteczne tylko według § 1435.

§ 1546. Po ustaniu wspólności dorobku następuje rozliczenie się odnośnie do mienia łącznego. Aż do rozliczenia się stosunek prawny małżonków określa się według §§ 1442, 1472, 1473.

O ile nie ułożono się inaczej, rozliczenie się następuje według przepisów §§ 1475 do 1477, 1479 do 1481 o ogólnej wspólności majątkowej.

Do wniesionego mienia żony stosują się przepisy §§ 1421 do 1424 o majątkowym stanie zarządu i pobierania użytków.

§ 1547. Jeżeli wspólność dorobku ustaje wskutek otwarcia spadłości względem majątku męża, żona może skarżyć o przywrócenie wspólności. W wypadku uznania za zmarłego, to samo prawo przysługuje małżonkowi, uznanemu za zmarłego, jeżeli on jeszcze żyje.

W razie zniesienia wspólności na zasadzie l. 3 do 5 § 1418 mąż może skarżyć o przywrócenie wspólności, jeżeli istnieją podstawy wskazane w ust. 1 § 1425.

§ 1548. Przywrócenie wspólności dorobku w przypadkach § 1547 następuje z prawomoconością wyroku. Przepis § 1422 stosuje się odpowiednio.

Gdy ustanie wspólności wpisane zostało do rejestru praw majątkowych, przywrócenie jej jest skuteczne wobec osób trzecich tylko w myśl § 1435.

W razie przywrócenia zastrzeżonem mieniem żony staje się to, co by pozostało nadal lub stało się mieniem zastrzeżonem, gdyby wspólność nie była ustała.

4. Wspólność mienia ruchomego.

§ 1549. Do wspólności majątku ruchomego i dorobku (wspólność mienia ruchomego) stosują się przepisy o ogólnej wspólności majątkowej, o ile z §§ 1550 do 1557 nie wynika nic innego.

§ 1550. Do mienia łącznego nie może należeć wniesione mienie jednego z małżonków.

Do wniesionego mienia stosują się przepisy o mieniu wniesionem obowiązujące w przypadku wspólności dorobku.

§ 1551. Wniesionem mieniem jednego z małżonków jest majątek nieruchomy, który on posiada w chwili nastania wspólności

majątku ruchomego, albo nabywa w czasie trwania wspólności przez dziedziczenie, przez zapis lub ze względu na przyszłe prawo dziedziczenia, jako darowiznę lub wyposażenie.

Do majątku nieruchomego w rozumieniu tego przepisu należą grunta z przynależnością, prawa na gruntach, z wyjątkiem hipotek, długów gruntowych i rentowych, jak również wierzytelności, których przedmiotem jest przeniesienie własności gruntów albo powstanie lub przeniesienie jednego z wymienionych praw albo też uwolnienie gruntu od takiego prawa.

Ust. 1) s 238.

§ 1552. Wniesionem mieniem jednego z małżonków są przedmioty, których nie można przenieść na inną osobę przez czynność prawną.

§ 1553. Wniesionem mieniem jednego z małżonków, jest:

1. to, co w umowie małżeńskiej uznano za wniesione mienie;
2. to, co małżonek nabywa według § 1369, o ile postanowiono, że nabytek ma być mieniem wniesionem.

§ 1554. Wniesionem mieniem jednego z małżonków jest to, co nabywa on w sposób, określony w § 1524. Wyjątek stanowi to, co się nabywa w miejsce przedmiotów, które tylko dlatego są mieniem wniesionem, że nie można ich przenieść za pomocą czynności prawnej.

§ 1555. Niema mienia zastrzeżonego męża.

§ 1556. Jeżeli mąż podczas trwania wspólności mienia ruchomego nabywa przez dziedziczenie, przez zapis, lub też ze względu na przyszłe prawo dziedziczenia, przez darowiznę lub jako wyposażenie przedmioty, które stają się częścią mienia łącznego, częścią mieniem wniesionem, zobowiązania powstające wskutek nabycia, w stosunku małżonków do siebie, obciążają stosunkowo mienie łączne i tego małżonka, który ów nabytek uzyskuje.

§ 1557. Utrzymanie nadal wspólności majątkowej powstaje tylko wtedy, gdy się co do niej w umowie małżeńskiej ułożono.

III. REJESTR PRAW MAJĄTKOWYCH.

§ 1558. Wpisów do rejestru praw majątkowych winien dokonywać ten sąd powiatowy, w którego okręgu mąż ma swe zamieszkanie.

Zarząd wymiaru sprawiedliwości⁷⁾ może rozporządzić, że prowadzenie rejestru dla kilku okręgów sądów powiatowych porucza się jednemu sądowi powiatowemu.

Ust. 1) s 248, 250, 251.

§ 1559. Jeżeli mąż po dokonaniu wpisu przeniesie swe zamieszkanie do innego okręgu, należy dokonać porównie wpisu w rejestrze tegoż okręgu. Wpis dawniejszy uważa się za dokonany na nowo, jeżeli mąż do dawniejszego okręgu przeniesie zpowrotem swe zamieszkanie.

s 250/2, 3.

§ 1560. Wpis do rejestru powinien być dokonany jedynie na wniosek i tylko w takim zakresie, jak o to we wniosku proszono. Wniosek należy podać w formie publicznie uwierzytelnionej.

§ 1561. W wypadkach ust. 2 § 1357 i ust. 3 § 1405 wpis następuje na wniosek męża.

W innych wypadkach wymaga się wniosku obojga małżonków; każdy z małżonków jest w stosunku do drugiego zobowiązany do współdziałania.

Wniosek jednego małżonka wystarcza:

1. do wpisu umowy małżeńskiej lub opierającej się na sądowym orzeczeniu zmiany prawnych stosunków małżonków pod względem majątkowym, jeżeli do wniosku dołącza się umowę małżeńską lub rozstrzygnięcie, zaopatrzone w poświadczenie prawomocności;
2. do pomownego dokonania wpisu w rejestrze innego okręgu, jeżeli do wniosku dołącza się publicznie uwierzytelniony odpis dawniejszego wpisu, wydany po zwinieciu dotychczasowego zamieszkania.

Ust 1) s 249/2.

§ 1562. Sąd powiatowy winien wpis ogłosić w dzienniku przeznaczonym dla swych ogłoszeń.

Jeżeli się wpisuje zmianę stanu majątkowego, ogłoszenie należy ograniczyć do oznaczenia tegoż stanu majątkowego, a jeżeli go unormowano odmiennie od ustawy, do ogólnego oznaczenia tej odmiany.

Ust. 2) s 251/3.

⁷⁾ W oryg.: „Landesjustizverwaltung“.

§ 1563. Każdemu dozwolony jest wgląd do rejestru. Można żądać odpisu wpisów; na żądanie należy odpis uwierzytelnić.
s 251/2.

Tytuł siódmy. Rozwód.

§ 1564. Rozwód może nastąpić z przyczyn, oznaczonych w §§ 1565 do 1569. Rozwód następuje na zasadzie wyroku. Małżeństwo rozwiązuje się z chwilą prawomocności wyroku.

mp. 1, 111 l. 3, 117, 145, 189, 197, a 93, 111, 115, 133, r 46, 76, 103, 45, 54, 56, 97, 98, 94.

§ 1565. Mąż może skarżyć o rozwód, jeżeli druga żona dopuści się cudzołóstwa lub przestępstwa z §§ 171, 175 ustawy karnej.

Prawo żony do żądania rozwodu jest wykluczone, jeżeli mąż przyzwala na cudzołóstwo lub przestępstwo albo staje się winnym uczestnictwa.

Ust. 1) mp. 118, 146 l. 1, 10, 147 nast., 167.

Ust. 2) a 115, 135, s 137.

§ 1566. Mąż może skarżyć o rozwód, jeżeli druga żona godzi na jego życie.

mp. 146 l. 8, 164, a 115, s 138.

§ 1567. Mąż może skarżyć o rozwód, jeżeli druga żona złośliwie go opuściła.

Złośliwe opuszczenie zachodzi tylko wtedy:

1. gdy jeden z małżonków w ciągu roku po prawomocnem sądzie go na przywrócenie wspólnego domowego pożycia, w złośliwym zamiarze, wbrew woli drugiego małżonka, do wyroku się nie zastosował;
2. gdy jeden z małżonków przez rok wbrew woli drugiego małżonka, w złośliwym zamiarze od wspólnego domowego pożycia się usunął a od roku istniały przeciw niemu podstawy, wymagane dla publicznego doręczenia.

W wypadku l. 2 ust. 2 rozwód jest niedopuszczalny, jeśli podstawy wymagane dla publicznego doręczenia, już nie istnieją w chwili zakończenia ustnej rozprawy, po której zapada wyrok.

Ust. 1) mp. 146 l. 2, 151 nast. ad. 1) a 115, s 140, ad 2) mp. 155.

§ 1568. Mąż może skarżyć o rozwód, jeżeli druga żona przez ciężkie naruszenie obowiązków, które małżeństwo nakłada, albo przez niecne lub niemoralne zachowanie się, stała się winnym tak poważnego zachwiania stosunku małżeńskiego, że od

małżonka nie można wymagać, by dalej pozostawał w małżeństwie. Za ciężkie naruszenie obowiązków uważa się także ciężką zniechęcenie.

mp. 146 l. 7—10, 163, 164, 166, 167, a 115, s 138, 139, 142.

§ 1569. Małżonek może skarżyć o rozwód, gdy drugi małżonek popadł w chorobę umysłową, a choroba ta w ciągu małżeństwa trwała przynajmniej trzy lata i osiągnęła taki stopień, że duchowa łączność między małżonkami ustała i zniknęły także wszelkie widoki, aby łączność ta dała się przywrócić.

mp. 146 l. 6, 162, s 141.

§ 1570. Prawo żądania rozwodu w wypadkach §§ 1565 do 1568 gaśnie wskutek przebaczenia.

mp. 149, 165, s 138/3.

§ 1571. W wypadkach §§ 1565 do 1568 skarga o rozwód musi być wytoczona w ciągu sześciu miesięcy od chwili, w której małżonek dowiędzie się o przyczynie rozwodu. Skarga jest wykluczona, jeżeli od powstania przyczyny rozwodu upłyne lat dziesięć.

Czasokres nie biegnie, dopóki trwa uchylene wspólne domowego pożycia małżonków. Jeżeli drugi małżonek wezwie małżonka, uprawnionego do skargi, by albo przywrócił wspólne domowe pożycie albo też wniósł skargę, bieg czasokresu zaczyna się od chwili otrzymania wezwania.

Narówni z wniesieniem skargi uważa się wezwanie na termin pojednawczy. Wezwanie traci skutek, jeżeli małżonek, uprawniony do skargi nie stawia się na terminie pojednawczym albo jeżeli od zakończenia postępowania pojednawczego upłynęły trzy miesiące, a skargi przedtem nie wniesiono.

Do biegu sześciomiesięcznego i trzechmiesięcznego czasokresu stosuje się odpowiednio przepisy §§ 203, 206 o przedawnieniu.

Ust. 1) k. c. p. 149, 165, 166, s 137/2, 138/2.

§ 1572. Mimo upływu czasokresu, wyznaczonego w § 1571 do korzystania z przyczyny rozwodu, można powołać się na tę przyczynę w toku sporu, o ile czasokres ten nie upłynął jeszcze w chwili wytoczenia skargi.

§ 1573. Na fakty, na których skargi rozwodowej nie można już opierać, wolno powoływać się celem poparcia skargi, którą oparto na innych faktach.

§ 1574. Jeżeli małżeństwo zostanie rozwiedzione dla jednej z przyczyn, wymienionych w §§ 1565 do 1568, należy w wyroku orzec, że pozwany ponosi winę rozwodu.

Jeżeli pozwany wniósł skargę wzajemną i jeśli ta skarga będzie uznana również za uzasadnioną, należy oboje małżonków uznać winnymi.

Bez skargi wzajemnej należy na wniosek pozwanego uznać winnym także powoda, jeżeli istnieją okoliczności, na zasadzie których pozwany mógłby skarżyć o rozwód, a gdy jego prawo żądania rozwodu zgasło wskutek przebaczenia lub upływu czasu, jeżeli miał prawo do skargi o rozwód w chwili powstania przyczyny rozwodu, na której powód się oparł.

§ 1575. Małżonek, uprawniony do skargi o rozwód, może, zamiast o rozwód, skarżyć o zniesienie wspólności małżeńskiej. Jeżeli drugi małżonek wystąpi z wnioskiem aby w razie, gdy skarga jest uzasadnioną, małżeństwo zostało rozwiedzione, należy orzec rozwód.

Do skargi o zniesienie wspólności małżeńskiej stosują się przepisy §§ 1573, 1574.

Ust. 1) mp. 62. a 103—110, 132, s 143, 146.

§ 1576. Jeżeli orzeczono zniesienie wspólności małżeńskiej, każdy z małżonków może na zasadzie tego wyroku podać wniosek o rozwód, chyba że po wydaniu wyroku wspólność małżeńska została przywrócona.

Przepisy §§ 1570 do 1574 nie mają zastosowania; jeżeli zostanie orzeczony rozwód, małżonka uznanego winnym należy uznać winnym także w wyroku rozwodowym.

Ust. 1) s 146, 148.

§ 1577. Żona rozwiedziona zatrzymuje nazwisko rodowe męża.

Żonie rozwiedzionej wolno przybrać swoje dawniejsze nazwisko rodowe. Jeżeli przed zawarciem rozwiedzonego małżeństwa była zamężną, może także przybrać ponownie nazwisko, które nosiła w chwili zawarcia tego małżeństwa, chyba że ją uznano wyłącznie winną. Przybranie dawniejszego nazwiska następuje przez oświadczenie wobec właściwej władzy; oświadczenie należy złożyć w formie publicznie uwierzytelnionej.

Jeżeli żonę uznano wyłącznie winną, mąż może jej zabronić, by nosiła jego nazwisko. Zabronienie następuje przez oświadczenie wobec właściwej władzy; oświadczenie należy złożyć w formie publicznie uwierzytelnionej. Władza powinna zawiadomić żonę o oświadczeniu. Z utratą nazwiska męża żona odzyskuje swoje nazwisko rodowe.

Ust. 1) s 149.

§ 1578. Mąż, uznany wyłącznie winnym, ma dostarczać rozwiedzionej żonie utrzymania stanowi jej odpowiadającego, o ile ona nie może się utrzymać z dochodów swego majątku albo z dochodów swej pracy, i o ile według stosunków, w których małżonkowie żyli, jest w zwyczaju, że żona swą pracą zarabia.

Żona, uznana wyłącznie winną, ma dostarczać rozwiedzionemu mężowi utrzymania, stanowi jego odpowiadającego, o ile on sam utrzymać się nie może.

k. c. p. 266, s 152.

§ 1579. O ile jeden z małżonków, którego uznano wyłącznie winnym, ze względu na inne swoje zobowiązania, nie może dostarczać drugiemu małżonkowi utrzymania, bez uszczerbku dla swego własnego stanowi jego odpowiadającego utrzymania, ma on prawo z dochodów, służących na jego utrzymanie, zatrzymywać dla siebie dwie trzecie, albo gdy i one na jego niezbędne utrzymanie nie wystarczają, tyle, ile na takie utrzymanie potrzeba. Jeżeli ma dostarczać utrzymania dziecku małoletniemu nie pozostającemu w związku małżeńskim, albo wskutek ponownego wstąpienia w związek małżeński, nowemu małżonkowi, zobowiązanie jego wobec małżonka rozwiedzionego ogranicza się do tego, co ze względu na potrzeby oraz majątkowe i zarobkowe stosunki osób interesowanych odpowiada słuszności.

Mąż jest wobec żony zupełnie zwolniony od obowiązku dostarczania jej utrzymania, jeżeli zachodzą warunki ust. 1, a żona może się utrzymać ze swego majątku zakładowego.

§ 1580. Utrzymania należy dostarczać przez wypłacanie renty pieniężnej według § 760. Czy, w jaki sposób i w jakiej kwocie obowiązany do dostarczania utrzymania ma dać zabezpieczenie, ocenia się podług okoliczności.

Jeżeli zachodzi ważny powód, uprawniony może zamiast renty domagać się odprawy w kapitale.

Pozatem stosują się odpowiednio przepisy §§ 1607, 1610, ust. 1 § 1611, § 1613 o obowiązku utrzymania krewnych, a w wypadku śmierci uprawnionego przepisy § 1615.

§ 1581. Obowiązek dostarczania utrzymania gaśnie, jeżeli uprawniony wstąpi w ponowne związki małżeńskie.

W razie, jeżeli zobowiązany wstępuje w ponowne związki małżeńskie, stosują się odpowiednio przepisy § 1604.

s 153.

§ 1582. Obowiązek dostarczania utrzymania nie gaśnie wskutek śmierci zobowiązanego.

Zobowiązanie spadkobiercy nie podlega ograniczeniom § 1579. Uprawniony musi jednak zezwolić na obniżenie renty aż do połowy tych dochodów, które zobowiązany w chwili swej śmierci pobierał ze swego majątku. Dochody z prawa, które gaśnie z nastaniem oznaczonego czasu lub zdarzenia, nie wchodzi w rachubę od chwili nadejścia tego czasu lub zdarzenia.

Jeżeli jest więcej uprawnionych, spadkobierca może renty stosunkowo tak obniżyć, aby wszystkie razem równały się połowie dochodów.

§ 1583. Jeżeli małżeństwo zostało rozwiedzione z powodu choroby umysłowej jednego z małżonków, drugi małżonek winien dostarczać mu utrzymania tak samo, jak małżonek, którego uznano wyłącznie winnym.

§ 1584. Jeżeli jednego z małżonków uznano wyłącznie winnym, drugi małżonek może odwołać darowizny, jakie poczynił na jego korzyść w czasie narzeczeństwa lub w ciągu małżeństwa. Przytem stosują się przepisy § 531.

Odwołanie jest wykluczone, jeśli od prawomocności wyroku rozwodowego upłynął rok albo jeżeli zmarł darujący lub obdarowany.

§ 1585. Jeżeli mąż ma dostarczać utrzymania wspólnemu dziecku, żona jest zobowiązana przyczyniać się do kosztów utrzymania odpowiednim zasiłkiem z dochodów swego majątku, swej pracy albo przedsiębiorstwa zarobkowego, samodzielnie przez nią prowadzonego, o ile te koszty nie znajdują pokrycia w użytkach, pobieranych przez męża z majątku dziecka z mocy przysługującego mu prawa. Roszczenia męża nie można przenosić.

Jeśli pieczęcią osobą dziecka należy do żony a istnieje obawa, że utrzymanie dziecka będzie narażone na znaczne niebezpieczeństwo, żona może ów zasiłek zatrzymać i sama użyć na utrzymanie dziecka.

§ 1586. Jeżeli wspólność małżeńska zostanie zniesiona na zasadzie § 1575, nastają skutki, złączone z rozwodem; wszakże zawarcie nowego małżeństwa jest wykluczone. Przepisy o nie-

ważności i dopuszczalności zaczepienia małżeństwa, stosują się tak, jak gdyby wyrok nie był zapadł.

a 103 nast., s 147, 155.

§ 1587. Jeżeli wspólność małżeńska po jej zniesieniu zostaje przywrócona, odpadają skutki, połączone ze zniiesieniem, i powstaje odrębność majątkowa.

a 110.

Tytuł ósmy. **Obowiązki wobec kościoła.**

a. patent ces. z 23/3 1852 N. 79 Dz. u. p. dla Wielkiego Księstwa Krakowskiego art. I—IV, s 118.

§ 1588. Przepisy mniejszego rozdziału nie naruszają obowiązków, które ze względu na małżeństwo wynikają wobec kościoła.
s 118.

ROZDZIAŁ DRUGI.

POKREWIEŃSTWO.

Tytuł pierwszy. **Przepisy ogólne.**

§ 1589. Osoby, z których jedna pochodzi od drugiej, są spokrewnione w linii prostej. Osoby, które nie są spokrewnione w linii prostej, ale pochodzą od tej samej trzeciej osoby, są spokrewnione w linii bocznej. Stopień pokrewieństwa oznacza się według liczby urodzeń, które je przegradzają.

Dziecka nieślubnego i jego ojca nie uważa się za spokrewnionych ze sobą.

k. c. 736—738, a 40, k. c. 735, a 41, s 20, r 196—198, 200, 202, 1112, 1114—1118.

§ 1590. Krewni jednego z małżonków są powinowatymi drugiego małżonka. Linję i stopień powinowactwa oznacza się według linii i stopnia pokrewieństwa, które je łączy.

Powinowactwo trwa dalej, nawet wtedy, gdy małżeństwo, które je stworzyło, zostało rozwiązane.

Ust. 1) 40, 41, s 21 r 1120.

Tytuł drugi. **Pochódzenie ślubne.**

§ 1591. Dziecko, urodzone po zawarciu małżeństwa, jest ślubnem, jeśli je żona poczęła przed zawarciem małżeństwa albo w czasie małżeństwa, a mąż w ciągu okresu poczęcia z żoną cieleśnie obcował. Dziecko jest nieślubne, jeżeli według zachodzących oko-

liczności jest rzeczą oczywiście niemożliwą, by żona dziecko z obcowania z mężem poczęła.

Domniemywa się, że mąż w czasie poczęcia z żoną cieleśnie obcował. O ile okres poczęcia przypada na czas przed zawarciem małżeństwa, domniemanie stosuje się tylko wtedy, gdy mąż umarł, nie zaczepiwszy ślubności pochodzenia dziecka.

Ust. 1) k. c. p. 272, a 138, 155—157, s 252, r 119, 125, 131, 132 l. 3.

§ 1592. Za okres poczęcia uważa się czas od sto ośmdziesiątego pierwszego do trzysta drugiego dnia przed dniem urodzenia dziecka, wliczając w to tak dzień sto ośmdziesiąty pierwszy, jak i trzysta drugi.

Jeżeli istnieje pewność, że dziecko zostało poczęte w czasie, który sięga dalej, niż trzysta dwa dni przed dniem urodzenia, uważa się ten przeciąg czasu na korzyść ślubnego pochodzenia dziecka za czas poczęcia.

Ust. 1) k. c. p. 272 ust. 2, a 138, s 252, r 119.

§ 1593. Nieślubności dziecka, które się urodziło w czasie małżeństwa albo w ciągu trzystu dwóch dni po rozwiązaniu małżeństwa, można dochodzić tylko wtedy, gdy mąż ślubność pochodzenia zaczął albo zmarł, nie utraciwszy prawa zaczepienia.

a 158, 159, s 253—255, r 134, 135.

§ 1594. Zaczepienie ślubności pochodzenia może nastąpić tylko w ciągu roku.

Czasokres rozpoczyna się z chwilą, w której mąż dowie się o narodzeniu dziecka.

Do biegu czasokresu stosują się odpowiednio przepisy §§ 203, 206 o przedawnieniu.

Ust. 1) k. c. p. 276, a 158, s 253.

Ust. 2) a 156, 158, s 253/1, 256/1, 257/2, 3, r 119, 125, 134, 135.

§ 1595. Ślubności pochodzenia nie można zaczepiać przez zastępcę. Jeżeli mąż jest ograniczony w zdolności do działania, nie potrzebuje przyzwolenia swego ustawowego zastępcy.

Za męża, nie posiadającego zdolności do działania, może ślubność zaczepić jego ustawowy zastępca za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego. Jeżeli ustawowy zastępca ślubności we właściwym czasie nie zaczepi, może po ustaniu niezdolności do działania mąż

sam zacząć ślubność tak, jak gdyby nie miał ustawowego zastępcy.

Ust. 1) a 256.

Ust. 2) a 158, r 134, 135.

§ 1596. Zaczepienie ślubności za życia dziecka skutecznia się przez wniesienie skargi zaczepiającej. Skargę należy skierować przeciw dziecku.

Jeżeli skarga zostanie cofnięta, uważa się, że zaczepienia nie było. To samo obowiązuje, jeżeli mąż uzna dziecko za swoje przed ukończeniem sporu.

Przed ukończeniem sporu nie można nieslubności dziecka dochodzić w inny sposób.

Ust. 1) k. c. p. 278, a 158, s 253/2, r 134, 135.

§ 1597. Po śmierci dziecka skutecznia się zaczepienie ślubności przez oświadczenie wobec sądu spadkowego; oświadczenie należy złożyć w formie publicznie uwierzytelnionej.

Sąd spadkowy powinien zawiadomić o oświadczeniu tego, kto jest spadkobiercą dziecka tak w wypadku ślubności, jak i w wypadku nieslubności. Sąd spadkowy winien zezwolić na przejrzenie oświadczenia każdemu, kto uprawdopodobni swój interes prawny w tem przejrzeniu.

§ 1598. Zaczepienie ślubności jest wykluczone, jeżeli mąż uzna dziecko, po tegoż urodzeniu, za swoje.

Uznanie nie może nastąpić warunkowo lub z oznaczeniem czasu.

Do uznania stosują się przepisy ust. 1 § 1595. Uznanie może nastąpić także w rozporządzeniu na wypadek śmierci.

k. c. p. 274 l. 2, a 159 a, s 257.

§ 1599. Jeżeli uznanie ślubności podlega zaczepieniu, stosują się odpowiednio przepisy §§ 1595 do 1597, a jeśli podstawą zaczepienia jest podstępne zwiędzenie lub groźba, oprócz przepisów ust. 2 § 203 i § 206, także przepis ust. 1 § 203.

§ 1600. Jeżeli kobieta, która po rozwiązaniu swego małżeństwa zawarła powtórne małżeństwo, urodzi dziecko, któreby według §§ 1591 do 1599 było dzieckiem ślubnym tak pierwszego jak i drugiego męża, natenczas, jeżeli urodzi się dziecko w ciągu dwustu siedmdziesięciu dni po rozwiązaniu dawnego małżeństwa, uważa się je za dziecko pierwszego męża, a jeśli się później urodzi, za dziecko drugiego męża.

a 121.

Tytuł trzeci. **Obowiązek utrzymania.**

§ 1601. Krewni w prostej linii są obowiązani dostarczać sobie wzajemnie utrzymanie.

k. c. p. 237, 238, a 141, 143, 154, s 160/2, 272, 328, r 176, 191

§ 1602. Uprawnionym do żądania utrzymania jest tylko ten, kto nie jest w stanie sam siebie utrzymać.

Małoletnie dziecko, nie będące w związku małżeńskim, może od swych rodziców żądać utrzymania, chociażby samo posiadało majątek, o ile dochody z jego majątku i zarobek z pracy na utrzymanie nie wystarczają.

Ust. 1) a 141, 154, r 194, s 272/2.

§ 1603. Nie jest obowiązany do dostarczania utrzymania, kto ze względu na inne swoje zobowiązania nie może dostarczać utrzymania bez uszczerbku dla swego, stanowi jego odpowiadającego utrzymania.

Jeżeli w takim położeniu znajdują się rodzice, są oni obowiązani wobec swych małoletnich, nie będących w związku małżeńskim dzieci, do równomiernego używania wszystkich rozporządzalnych środków na utrzymanie swoje i swoich dzieci. Zobowiązanie to odpada, gdy jest inny krewny, do dostarczania utrzymania obowiązany; odpada ono także wobec dziecka, którego utrzymanie można pokryć z jego majątku zakładowego.

§ 1604. O ile ciężący na żonie obowiązek dostarczania utrzymania swym krewnym zależy od tego, czy jest ona w stanie dostarczać utrzymania, nie wchodzi w rachubę zarząd i pobieranie użytków, które służą mężowi odnośnie do wniesionego mienia.

Jeżeli istnieje ogólna wspólność majątkowa, wspólność dorobku albo wspólność mienia ruchomego, obowiązek męża lub żony dostarczania utrzymania krewnym określa się tak, jak gdyby mienie łączne należało do małżonka, obowiązane do dostarczania utrzymania. Jeśli oboje małżonkowie mają krewnych, żyjących w niedostatku, należy utrzymanie dostarczać z mienia łącznego tak, jak gdyby cierpiące niedostatek osoby zostawały w takim stosunku pokrewieństwa do obu małżonków, na jakim polega ciężący na małżonku obowiązek dostarczania utrzymania.

§ 1605. O ile obowiązek małoletniego dziecka dostarczania utrzymania krewnym zależy od tego, czy jest ono w stanie dostarczać utrzymania, nie wchodzi w rachubę pobieranie użytków, jakie służą rodzicom na majątku dziecka.

§ 1606. Potomkowie są obowiązani do dostarczania utrzymania przed krewnymi w linii wstępnej. Obowiązek potomków dostarczania utrzymania określa się według ustawowego porządku dziedziczenia i według stosunku części dziedzicznych.

Pomiędzy krewnymi w linii wstępnej odpowiadają bliżsi przed dalszymi, w równym stopniu spokrewnieni, w równych częściach. Ojciec odpowiada jednak przed matką; jeżeli pobieranie użytków z majątków dziecka należy do matki, matka odpowiada przed ojcem.

Ust. 1) k. c. p. 241/1, zd. 2) s 329.

§ 1607. O ile krewny na zasadzie § 1603 nie ma obowiązku dostarczania utrzymania, wianem dostarczyć utrzymanie krewny odpowiedzialny po nim.

To samo obowiązuje, jeśli dochodzenie prawa przeciw krewnemu jest w kraju wykluczone lub znacznie utrudnione. O ile inny krewny dostarcza utrzymania, roszczenie przeciw takiemu krewnemu przechodzi na tego krewnego. Z przejścia roszczenia nie można odnosić korzyści z uszczerbkiem dla osoby, uprawnionej do żądania utrzymania.

Ust. 1) k. c. p. 241/2.

§ 1608. Małżonek osoby, cierpiącej niedostatek, odpowiada przed jej krewnymi. O ile jednak małżonek, ze względu na inne swoje zobowiązania, bez uszczerbku dla swego, stanowi jego odpowiadającego utrzymania, nie może dostarczyć utrzymania, krewni odpowiadają przed małżonkiem. Przytem stosują się odpowiednio przepisy ust. 2 § 1607.

To samo odnosi się do małżonka rozwiedzionego obowiązane go do dostarczania utrzymania, oraz małżonka, który jest obowiązany do dostarczania utrzymania na zasadzie § 1351.

§ 1609. Jeżeli jest więcej osób, cierpiących niedostatek, a zobowiązany do dostarczenia utrzymania nie może dać utrzymania wszystkim, potomkowie mają wśród nich pierwszeństwo przed krewnymi w linii wstępnej, a wśród potomków ci, którzyby wrazie ustawowego porządku dziedziczenia byli powołani do spadku przed innymi potomkami, wśród krewnych zaś w linii wstępnej, bliżsi przed dalszymi.

Małżonek stoi narówni z dziećmi małoletnimi, nie będącymi w związku małżeńskim; ma on pierwszeństwo przed innymi dziećmi i przed resztą krewnych. Małżonek rozwiedziony oraz małżonek, który na zasadzie § 1351 ma prawo żądać utrzymania, mają pierw-

szcistwo przed dziećmi pełnoletnimi lub będącemi w związku małżeńskim oraz przed resztą krewnych.

§ 1610. O zakresie utrzymania, którego dostarczać należy, rozstrzyga stanowisko społeczne osoby, cierpiącej niedostatek (utrzymanie odpowiadające stanowi).

Utrzymanie obejmuje wszelkie potrzeby życia, a o ile chodzi o osobę, potrzebującą wychowania, także koszty wychowania i przygotowania do zawodu.

Ust. 1) k. c. p. 242, a 154, 672, 673, r 194.

§ 1611. Kto popadł w niedostatek skutkiem swego przewinienia przeciwko moralności, może żądać tylko niezbędnego utrzymania.

Takiemu samemu ograniczeniu podlega roszczenie o utrzymanie, przysługujące potomkom, rodzicom i małżonkowi, jeżeli ci dopuszczą się uchybienia, które osobę do utrzymania zobowiązana uprawnia do pozbawienia ich zachowku, oraz roszczenie o utrzymanie, przysługujące dziadkom i dalszym prarodzicom, jeżeli po ich stronie zachodzą przyczyny, dla których dzieci mają prawo pozbawić rodziców zachowku.

Osoba, cierpiąca niedostatek, nie może z powodu ograniczeń, jakich na zasadzie tych przepisów doznaje jej roszczenie, dochodzić roszczenia przeciw innym osobom, zobowiązany do dostarczenia utrzymania.

§ 1612. Utrzymanie należy dostarczać przez płacenie renty. Zobowiązany może żądać, aby mu zezwolono w inny sposób dostarczać utrzymania, jeżeli szczególne powody za tem przemawiają.

Jeżeli rodzice mają dostarczać utrzymania dziecku, nie będącemu w związku małżeńskim, mogą postanowić o tem, w jaki sposób i na jaki czas naprzód ma być dostarczone utrzymanie. Ze szczególnych powodów sąd opiekuńczy może na wniosek dziecka zmienić postanowienie rodziców.

Pozatem stosuje się przepisy § 760.

Ust. 1) k. c. p. 244, 245.

§ 1613. Za czas przeszły uprawniony może żądać wypełnienia zobowiązania lub wynagrodzenia szkody z powodu niewypelnienia tylko od tego czasu, w którym zobowiązany popadł w zwłokę lub kiedy roszczenie o utrzymanie w sądzie zawisło.

§ 1614. Nie wolno zrzec się zgóry utrzymania na przyszłość. W razie, gdy uprawniony popadnie ponownie w niedostatek, zobowiązany stale się przez uszczenie naprzód zwolnionym tylko

za okres czasu, oznaczony w ust. 2 § 760, albo, gdy zobowiązany sam miał oznaczyć okres czasu, za okres czasu, odpowiadający okolicznościom.

§ 1615. Roszczenie o utrzymanie gaśnie ze śmiercią uprawnionego lub zobowiązanego, o ile nie chodzi o wypełnienie lub wynagrodzenie szkody z powodu niewypełnienia za czas przeszły albo o takie, zgóry uiścić się mające świadczenia, które są wymagane w chwili śmierci uprawnionego lub zobowiązanego.

W razie śmierci uprawnionego zobowiązany winien ponieść koszty pogrzebu, o ile ich zapłaty od spadkobierców uzyskać nie można.

Tytuł czwarty. Stanowisko prawne dzieci ślubnych.

I. STOSUNEK PRAWNY MIĘDZY RODZICAMI A DZIECKIEM W OGÓLNOŚCI.

§ 1616. Dziecko otrzymuje nazwisko rodowe ojca.
k. c. p. 236, a 146, s 270.

§ 1617. Dopóki dziecko należy do rodzicielskiego ogniska domowego i rodzice je wychowują lub utrzymują, dopóty jest ono obowiązane w sposób, odpowiadający jego siłom i stanowisku społecznemu, świadczyć rodzicom usługi w ich gospodarstwie domowym i zarobkowym.

s 271, 334, 633.

§ 1618. Jeżeli dziecko pełnoletnie, należące do rodzicielskiego ogniska domowego, ze swego majątku czyni wkłady celem opędzenia kosztów utrzymania domu albo jeśli na ten cel rodzicom coś ze swego majątku daje, należy w razie wątpliwości uważać, że nie ma zamiaru żądać zwrotu.

s 633.

§ 1619. Jeżeli dziecko pełnoletnie, należące do rodzicielskiego ogniska domowego, oddaje ojcu w zarząd swój majątek w całości lub części, może ojciec dochody, jakie w czasie swego zarządu pobiera, użyć według swego własnego uznania, o ile niema potrzeby użycia ich na pokrycie kosztów prawidłowego zarządu i na wypełnienie takich zobowiązań dziecka, które przy prawidłowym zarządzie pokrywa się z dochodów majątku. Dziecko może postanowić inaczej.

Takież same prawo służy matce, jeżeli dziecko porucza jej zarząd swego majątku.

§ 1620. W razie zamążpójścia córki, ojciec ma obowiązek dać jej odpowiednią wyprawę na urządzenie gospodarstwa domowego, o ile przy uwzględnieniu innych swych zobowiązań może to uczynić bez uszczerbku dla swego, stanowi jego odpowiadającego utrzymania, a córka nie posiada majątku, wystarczającego na sprawienie sobie wyprawy. Taki sam obowiązek ciąży na matce, jeśli ojciec wyprawy dać nie może albo umarł.

Przepisy § 1604 i ust. 2 § 1607 stosują się odpowiednio.

Ust. 1) a 1220, r 995, 1001.

§ 1621. Ojciec i matka mogą odmówić wyprawy w razie zamążpójścia córki bez wymaganego zezwolenia rodziców.

To samo obowiązuje, jeżeli córka dopuściła się uchybienia, które uprawnia zobowiązanego do pozbawienia jej zachowku.

Ust. 1) a 1222.

§ 1622. Córka nie może żądać wyprawy, jeśli przy poprzednim zamążpójściu otrzymała wyprawę od ojca lub matki.

a 1222.

§ 1623. Roszczenia o wyprawę nie można przenosić. Ulega ono przedawnieniu z upływem roku od zawarcia małżeństwa.

§ 1624. To, co ojciec lub matka dadzą dziecku z powodu jego wstąpienia w związek małżeński lub z powodu uzyskania przezeń samodzielnego stanowiska społecznego, celem założenia lub utrzymania gospodarstwa lub społecznego stanowiska (wyposażenie), uważa się nawet w tym wypadku, gdy niema żadnego obowiązku, tylko o tyle za darowiznę, o ile wyposażenie przekracza miarę, odpowiadającą okolicznościom, w szczególności stosunkom majątkowym ojca lub matki.

O obowiązku osoby, dającej wyposażenie, do dania rękojmi za braki w prawie lub za wadę rzeczy, stanowią przepisy o obowiązku dania rękojmi przez darującego nawet w tym wypadku, gdy wyposażenia nie uważa się za darowiznę.

Ust. 1) a 1231.

§ 1625. Jeżeli ojciec daje wyposażenie dziecku, którego majątek zostaje pod jego zarządem, jako rodzica lub opiekuna, należy w razie wątpliwości uważać, że wyposażenie daje z tego majątku. Przepis ten stosuje się odpowiednio do matki.

a 1224.

II. WŁADZA RODZICIELSKA.

§ 1626. Dziecko, dopóki jest małoletnie, zostaje pod władzą rodzicielską.

k. c. p. 336, a 172, s 273.

1. Władza rodzicielska ojca.

§ 1627. Na mocy władzy rodzicielskiej ojciec ma prawo i obowiązek pieczy nad osobą i majątkiem dziecka.

k. c. p. 337, a 139, s 290, r 172—174.

§ 1628. Prawo i obowiązek pieczy nad osobą i majątkiem dziecka nie rozciąga się na takie sprawy dziecka, dla których ustanowiono kuratora.

§ 1629. Jeżeli piecza nad osobą lub piecza nad majątkiem dziecka przysługuje kuratorowi, rozstrzyga w razie różnicy zdań pomiędzy ojcem a kuratorem co do przedsięwzięcia czynności, dotyczącej tak osoby jak i majątku dziecka, sąd opiekuńczy.

§ 1630. Piecza nad osobą i majątkiem obejmuje zastępstwo dziecka.

Zastępstwo nie przysługuje ojcu o tyle, o ile według § 1795 opiekun jest od zastępstwa pupila wykluczony. Sąd opiekuńczy może ojcu odebrać zastępstwo na zasadzie § 1796.

Ust. 1) k. c. p. 341, a 152, 1034, s 279.

§ 1631. Piecza nad osobą dziecka obejmuje prawo i obowiązek wychowywania, dozorowania dziecka i oznaczania miejsca jego pobytu.

Ojcu wolno na mocy prawa wychowywania skarcić dziecko w sposób odpowiedni. Sąd opiekuńczy winien ojcu, na jego wniosek, przyjść z pomocą, stosując odpowiednie sposoby karcenia.

Ust. 1) a 139, 144, s 275/2—277, r 172—174, 177.

Ust. 2) k. c. p. 339, a 145, s 278, 284/2, r 165.

§ 1632. Piecza nad osobą dziecka obejmuje prawo żądania wydania dziecka od każdego, kto je ojcu bezprawnie zatrzymuje.

k. c. p. 338, a 145.

§ 1633. Jeżeli córka jest zamężna, piecza nad jej osobą ogranicza się do zastępstwa w sprawach, dotyczących jej osoby.

a 175, r 108, 179 l. 3, 295.

§ 1634. W czasie trwania małżeństwa matka ma obok ojca prawo i obowiązek pieczy nad osobą dziecka; do zastępstwa dziecka nie jest ona uprawniona, co wszakże nie narusza przepisów ust. 1

§ 1685. W razie różnicy zdań między rodzicami, pierwszeństwo ma zdanie ojca.

k. c. p. 337, a 139, 141, r 172—174.

§ 1635. Jeżeli małżeństwo rozwiedziono z jednej z przyczyn, wymienionych w §§ 1565 do 1568, piecza nad osobą dziecka, dopóki rozwiedzeni małżonkowie żyją, w razie uznania jednego z małżonków wyłącznie winnym, przysługuje drugiemu małżonkowi: jeżeli obojga małżonków uznano winnymi, piecza nad synem poniżej sześciu lat lub córką przysługuje matce, nad synem liczącym powyżej sześciu lat ojcu. Sąd opiekuńczy może wydać odmienne zarządzenie, jeśli szczególne przyczyny wymagają tego w interesie dziecka; może to zarządzenie uchylić, gdy się już stanie niepotrzebnem.

Prawo ojca do zastępstwa dziecka pozostaje nienaruszone.

Ust. 1) k. c. p. 354, a 142, s 156, 157.

§ 1636. Małżonek, do którego, według § 1635 piecza nad osobą dziecka nie należy, zachowuje prawo osobistego przestawiania z dzieckiem. Sąd opiekuńczy może sposób tego przestawiania bliżej określić.

s 156/3.

§ 1637. Jeżeli małżeństwo zostało rozwiązane według ust. 2 § 1348, pod względem pieczy nad osobą dziecka obowiązuje to samo, co w wypadku, gdy małżeństwo jest rozwiedzione i obojga małżonków uznano winnymi.

§ 1638. Prawo i obowiązek pieczy nad majątkiem dziecka (zarząd majątkiem) nie obejmuje majątku, który dziecko nabywa na wypadek czyjej śmierci albo, który mu przysparza bezpłatnie osoba trzecia przez czynność prawną między żyjącymi, jeśli spadkodawca w rozporządzeniu ostatniej woli a osoba trzecia przy przysporzeniu postanowili, że ów nabytek ma być wyjęty z pod zarządu ojca.

To, co dziecko nabywa na mocy prawa, do takiego majątku należącego, albo jako wynagrodzenie za zniszczenie, uszkodzenie lub zabranie przedmiotu, do tegoż majątku należącego, albo przez czynność prawną, dotyczącą tego majątku, jest również z pod zarządu ojca wyjęte.

Ust. 1) k. c. p. 341, a 149, r 180, 193, 226, 295.

§ 1639. Tem, co dziecko nabywa na wypadek czyjej śmierci albo co mu przysparza bezpłatnie osoba trzecia przez czynność prawną między żyjącymi, winien ojciec zarządzać według posta-

nowień spadkodawcy lub osoby trzeciej, jeśli spadkodawca w rozporządzeniu ostatniej woli, a osoba trzecia przy przysporzeniu tak postanowił. Jeśli ojciec nie stosuje się do tych postanowień, wówczas sąd opiekuńczy winien użyć środków, do przeprowadzenia tych postanowień potrzebnych.

Ojcu wolno o tyle od tych postanowień odstąpić, o ile według ust. 2, 3 § 1803 wolno to uczynić opiekunowi.

Ust. 1) a 149, r 180, 193, 226, 295.

§ 1640. Ojciec winien podlegający jego zarządowi majątek dziecka, który istnieje w chwili śmierci matki lub później dziecku przypadnie, spisać i spis, po zaopatrzeniu go zapewnieniem, że jest prawdziwy i zupełny, przedłożyć sądowi opiekuńczemu. Jeśli chodzi o przedmioty, służące do prowadzenia gospodarstwa domowego, wystarczy podanie łącznej wartości.

Jeżeli przedłożony spis jest niedostateczny, sąd opiekuńczy może zarządzić, aby spisu dokonała właściwa władza lub właściwy urzędnik albo notariusz. Zarządzenie takie jest niedopuszczalne co do majątku, przypadłego dziecku wskutek śmierci matki, jeśli w rozporządzeniu ostatniej woli matka wykluczyła to zarządzenie.

§ 1641. Ojciec nie może czynić darowizn w zastępstwie dziecka. Wyjątek stanowią darowizny, przez które spełnia się obowiązek moralny lub nakazany względami przyzwoitości.

§ 1642. Bez ujemy dla przepisu § 1653, ojciec winien umieścić na procent pieniądze dziecka, podlegające jego zarządowi według przepisów §§ 1807, 1808 o umieszczaniu pieniędzy pupilarnych, o ile nie zachodzi potrzeba trzymania ich w pogotowiu na opędzenie wydatków.

Sąd opiekuńczy może ze szczególnych powodów zezwolić ojcu na inne umieszczenie.

§ 1643. Do czynności prawnych, przedsiębranych w imieniu dziecka, ojciec potrzebuje zatwierdzenia sądu opiekuńczego w tych wypadkach, w których według l. 1 do 3 ust. 1, ust. 2 § 1821 i według l. 1, 3, 5, 8 do 11 § 1822 potrzebuje zatwierdzenia opiekun.

To samo odnosi się do wyrzeczenia się spadku lub zapisu tudzież zrzeczenia się zachowku. Jeżeli spadek lub zapis przechodzi na dziecko dopiero wskutek wyrzeczenia się ojca, zatwierdzenia potrzeba tylko wtedy, gdy ojciec był powołany razem z dzieckiem.

Przepisy §§ 1825, 1828 do 1831, stosują się odpowiednio.

§ 1644. Przedmiotów, do których zbycia potrzeba zatwierdzenia sądu opiekuńczego, nie wolno ojcu bez tego zatwierdzenia

oddawać dziecku celem wypełnienia umowy, zawartej przez dziecko, lub do dowolnego rozporządzenia.

§ 1645. Ojciec nie powinien bez zatwierdzenia sądu opiekuńczego rozpoczynać w imieniu dziecka nowego przedsiębiorstwa zarobkowego.

§ 1646. Jeśli ojciec z funduszków dziecka nabywa rzeczy ruchome, własność ich z chwilą nabycia przechodzi na dziecko, chyba że ojciec nie chce ich nabyć na rachunek dziecka. Dotyczy to w szczególności papierów na okaziciela i papierów na zlecenie, zaopatrzonych w indos otwarty.

Przepisy ust. 1 stosują się odpowiednio, jeśli ojciec nabywa z funduszków dziecka prawo na rzeczach oznaczonego rodzaju albo inne prawo, do przeniesienia którego wystarcza umowa przelewu.

§ 1647. Przysługujący ojcu zarząd majątku ustaje z chwilą prawomocności uchwały, wdrażającej postępowanie upadłościowe względem majątku ojca.

Po uchyleniu upadłości sąd opiekuńczy może zarząd poruczyć ojcu na nowo.

§ 1648. Jeżeli ojciec wykonując pieczę nad osobą lub majątkiem dziecka poczyni wkłady, które, stosownie do okoliczności, wolno mu uważać za potrzebne, może od dziecka żądać zwrotu, o ile wkłady nie obciążają jego samego.

§ 1649. Na mocy władzy rodzicielskiej ojcu przysługuje prawo pobierania użytków z majątku dziecka.

k. c. p. 342, a 150, s 292, r 294, 295.

§ 1650. Prawo pobierania użytków nie obejmuje rzeczy, przeznaczonych wyłącznie do osobistego użytku dziecka w szczególności odzieży, przedmiotów ozdoby i narzędzi pracy (wolny majątek).

§ 1651. Wolnym majątkiem jest:

1. to, co dziecko nabywa przez swą pracę lub przez dozwolone mu na zasadzie § 112 samodzielne prowadzenie przedsiębiorstwa zarobkowego;
2. to, co dziecko nabywa na wypadek czyjej śmierci albo co mu bezpłatnie przysparza osoba trzecia przez czynność prawną między żyjącymi, jeśli spadkodawca w rozporządzeniu ostatejniej woli lub osoba trzecia przy przysporzeniu postanowił, że majątek nie ma być obciążony prawem pobierania użytków.

Przepisy ust. 2 § 1638 stosuje się odpowiednio.

Ust. 1) k. c. p. 344, s 295 ud 2) s 294.

§ 1652. Ojciec nabywa użytki majątku, podlegającego pobieraniu przezeń użytków, w ten sam sposób i w takim samym zakresie jak użytkownik.

§ 1653. Ojcu wolno rzeczy zużywalne, które należą do majątku, podlegającego pobieraniu przezeń użytków, zbyć lub zużyć, pieniądze atoli tylko za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego. Jeżeli ojciec z tego prawa skorzysta, po ustaniu pobierania użytków winien zwrócić wartość rzeczy; zwrot należy się już wcześniej, jeśli tego wymaga prawidłowy zarząd majątku.

s 300/2.

§ 1654. Ojciec winien ponosić ciężary majątku, podlegającego pobieraniu przezeń użytków. Jego odpowiedzialność ocenia się podług przepisów §§ 1384 do 1386, 1388 o stanie majątkowym zarządu i pobierania użytków. Do ciężarów należą także koszty sporu, prowadzonego w imieniu dziecka, o ile one nie obciążają wolnego majątku dziecka, oraz koszty obrony dziecka w toczącym się przeciw niemu postępowaniu karnym, atoli z zastrzeżeniem, że dziecko ma obowiązek zwrotu w razie, jeżeli zostanie skazane.

k. c. p. 343.

§ 1655. Jeżeli do majątku podlegającego pobieraniu użytków, należy przedsiębiorstwo zarobkowe, które ojciec w imieniu dziecka prowadzi, ojcu należy się tylko czysty roczny zysk, osiągnięty z prowadzenia przedsiębiorstwa. Jeżeli w jednym roku okaże się strata, zysk z późniejszych lat przypada dziecku aż do wyrównania straty.

§ 1656. Jeśli ojcu nie przysługuje zarząd majątku, podlegającego pobieraniu przezeń użytków, wówczas nie może on też wykonywać pobierania użytków, może jednak żądać wydania użytków, o ile nie zachodzi potrzeba użycia ich na cele prawidłowego zarządzania majątkiem i na pokrycie ciężarów, połączonych z pobieraniem użytków.

Jeżeli władza rodzicielska ojca jest w zawieszeniu, lub jeśli sąd opiekuńczy odjął ojcu pieczę nad osobą i majątkiem dziecka, można koszty utrzymania dziecka, o ile one ciąży na ojcu, potrącić zgóry z użytków.

Ust. 1) s 298/2.

§ 1657. Jeżeli ojcu odjęto pobieranie użytków, winien on wypełnić natychmiast zobowiązanie, jakie ma wobec dziecka, a któreby wskutek pobierania użytków należało wypełnić dopiero po ustaniu

pobierania użytków. Przepisu tego nie stosuje się, gdy władza rodzicielska jest w zawieszeniu.

§ 1658. Prawa, które przysługują ojcu na majątku dziecka z mocy pobierania użytków, nie można przenosić.

To samo stosuje się do roszczeń, przysługujących ojcu z mocy §§ 1655, 1656, dopóki nie są one wymagalne.

§ 1659. Wierzyciele dziecka mogą żądać zaspokojenia z majątku dziecka, bez względu na pobieranie użytków, przysługujące rodzicom.

Jeśli ojciec rzeczy zużywalne zbył lub zużył według § 1653, jest on wobec wierzycieli zobowiązany do natychmiastowego wynagrodzenia.

Ust. 1) s 280/3.

§ 1660. Do zobowiązań dziecka we wzajemnym stosunku ojca i dziecka do siebie stosuje się odpowiednio przepisy § 1415, ust. 1 § 1416 i § 1417 o stanie majątkowym zarządu i pobierania użytków.

§ 1661. Pobieranie użytków ustaje, jeśli dziecko wstępuje w związek małżeński. Pobieranie użytków pozostaje jednak nadal przy ojcu, jeśli małżeństwo zostało zawarte bez wymaganego zezwolenia rodzicielskiego.

§ 1662. Ojciec może się zrzec pobierania użytków. Zrzeczenie następuje przez oświadczenie wobec sądu opiekuńczego; oświadczenie należy złożyć w formie publicznie uwierzytelnionej.

§ 1663. Jeśli ojciec, na mocy swego prawa pobierania użytków, wypuścił w najem lub dzierżawę grunt, należący do majątku dziecka, natenczas, jeśli w chwili ustania pobierania użytków stosunek najmu lub dzierżawy jeszcze istnieje, stosuje się odpowiednio przepisy § 1056.

Jeżeli do majątku, podlegającego pobieraniu użytków, należy grunt rolny, stosuje się odpowiednio przepis § 592, a jeżeli do majątku należy majątność ziemiska, przepisy §§ 592, 593.

§ 1664. Wykonywując władzę rodzicielską ojciec odpowiada dziecku tylko za taką staranność, której zwykły dokładać w swych własnych sprawach.

§ 1665. Jeżeli ojciec w wykonywaniu władzy rodzicielskiej doznaje przeszkody, sąd opiekuńczy winien w interesie dziecka wydać potrzebne zarządzenia, o ile na zasadzie § 1685 władzy rodzicielskiej nie wykonuje matka.

§ 1666. Jeżeli duchowe lub cielesne dobro dziecka narażone jest na niebezpieczeństwo przez to, że ojciec nadużywa prawa pie-

czy nad osobą dziecka, dziecko zamierza albo w sposób hańbiący lub niemoralny sam się zachowuje, sąd opiekuńczy winien zarządzić środki, potrzebne do odwrócenia niebezpieczeństwa. W szczególności sąd opiekuńczy może zarządzić, by dziecko celem wychowania oddano odpowiedniej rodzinie albo umieszczono w zakładzie wychowawczym lub poprawczym.

Jeżeli ojciec naruszył prawo dziecka do dostarczenia mu utrzymania i obawiać się należy, że utrzymanie w przyszłości będzie narażone na znaczne niebezpieczeństwo, można ojcu odebrać zarówno zarząd majątku jak i pobieranie użytków.

Ust. 1) k. c. p. 339, a 177, 178, s 283, 284.

§ 1667. Jeżeli majątek dziecka zostaje narażonym na niebezpieczeństwo przez to, że ojciec narusza obowiązki, połączone z zarządzeniem majątku lub z pobieraniem użytków, albo przez to, że sprowadza na siebie ruinę majątkową, sąd opiekuńczy winien zarządzić środki, potrzebne do odwrócenia niebezpieczeństwa.

W szczególności sąd opiekuńczy może zarządzić, by ojciec przedłożył spis majątku i złożył rachunek ze swego zarządu. Ojciec winien zapatrzeć spis zabezpieczeniem, że spis jest prawdziwy i zupełny. Jeżeli przedłożony spis jest niedostateczny, stosuje się przepis zd. 1 ust. 2 § 1640. Jeżeli do majątku dziecka należą papiery wartościowe, kosztowności lub wpisane do ksiąg wierzytelności do Państwa⁹⁾, sąd opiekuńczy może na ojca te same obowiązki, które według §§ 1814 do 1816, 1818 ciąży na opiekunie; przytem stosuje się odpowiednio przepisy §§ 1819, 1820.

Koszty zarządzonych środków ponosi ojciec.

Ust. 1) s 297/1.

§ 1668. Jeżeli środki, dopuszczalne według ust. 2 § 1667 nie wystarczają, sąd opiekuńczy może nakazać ojcu danie zabezpieczenia odnośnie do majątku, podlegającego jego zarządowi. Sposób i zakres zabezpieczenia oznacza sąd opiekuńczy według swego uznania.

s 297/2

§ 1669. Jeżeli ojciec chce ponownie wstąpić w związek małżeński, winien o swym zamiarze zawiadomić sąd opiekuńczy, na swój koszt przedłożyć spis majątku, podlegającego jego zarządowi, a zarazem, o ile między nim a dzieckiem istnieje wspólność co do tego majątku, postarać się o podział majątku. Sąd opiekuńczy może

⁹⁾ W oryg. des Reichs oder eines Bundesstaats.

zezwoić, by podział przeprowadzono dopiero po zawarciu małżeństwa.

s 286

§ 1670. Jeżeli ojciec nie zastosuje się do zarządzeń, wydanych na zasadzie §§ 1667, 1668 albo nie wypełni zobowiązań, ciążących na nim z mocy §§ 1640, 1669, sąd opiekuńczy może odebrać mu zarząd majątku. Inne środki dla zmuszenia do dania zabezpieczenia nie są dopuszczalne.

s 298.

§ 1671. W czasie trwania władzy rodzicielskiej sąd opiekuńczy może każdej chwili zmienić swe zarządzenia, w szczególności może zarządzić podwyższenie, zmniejszenie lub uchylenie danego zabezpieczenia.

§ 1672. W razie dania lub uchylenia zabezpieczenia, zarządzenia sądu opiekuńczego zastępują współdziałanie dziecka.

Koszty dania i uchylenia zabezpieczenia spadają na ojca.

§ 1673. Przed powzięciem rozstrzygnięcia, którem ojcu odbiera się albo ogranicza pieczę nad osobą lub majątkiem dziecka albo też pobieranie użytków, sąd opiekuńczy powinien ojca przesłuchać, chyba że przesłuchanie nie da się uskuteczyć.

Przed powzięciem rozstrzygnięcia powinni być także przesłuchani krewni, w szczególności matka albo powinowaci dziecka, jeśli to może nastąpić bez znacznej zwłoki lub bez niestosunkowych kosztów. Co do zwrotu wydatków obowiązuje przepis ust. 2 § 1847.

Ust. 1) k. c. p. 340.

§ 1674. Sędzia opiekuńczy, który rozmyślnie albo z niedbalstwa naruszy ciążące na nim obowiązki, odpowiada wobec dziecka według ust. 1, 3 § 839.

§ 1675. Gminna rada sieroca winna zawiadomić sąd opiekuńczy, jeśli się dowie o wypadku, w którym sąd opiekuńczy jest powołany do wkroczenia.

§ 1676. Władza rodzicielska ojca ulega zawieszeniu, gdy ojciec jest niezdolny do działania.

To samo obowiązuje, jeżeli ojciec jest ograniczony w zdolności do działania lub gdy mu na zasadzie ust. 1 § 1910 przydano kuratora dla jego osoby i jego majątku. Piecza nad osobą dziecka przysługuje mu obok ustawowego zastępcy dziecka; do zastępstwa dziecka nie jest on uprawniony. W razie różnicy zdań między ojcem a ustawowym zastępcą, pierwszeństwo ma zdanie ustawowego zastępcy.

Ust. 1) a 176.

§ 1677. Władza rodzicielska ojca ulega zawieszeniu, gdy sąd opiekuńczy stwierdzi, że ojciec rzeczywiście przez czas dłuższy doznaje przeszkody w wykonywaniu władzy rodzicielskiej.

Zawieszenie ustaje, gdy sąd opiekuńczy stwierdzi, że przyczyna już nie istnieje.

Ust. 1) a 176, s 285.

§ 1678. Dopóki władza rodzicielska ojca jest w zawieszeniu, ojciec nie ma prawa jej wykonywać; pozostaje mu atoli pobieranie użytków z majątku dziecka, bez ujmy dla przepisu ust. 2 § 1685.

§ 1679. Gdy ojciec zostanie uznany za zmarłego, jego władza rodzicielska gaśnie z chwilą, którą się uważa za chwilę śmierci.

Jeżeli ojciec jeszcze żyje, odzyskuje władzę rodzicielską przez to, że wobec sądu opiekuńczego objawi swoją wolę w tym kierunku.

§ 1680. Ojciec traci władzę rodzicielską, jeżeli za zbrodnię na dziecku popełnioną, lub za rozmyslnie popełnioną na niem występki zostanie skazany na karę ciężkiego więzienia albo na karę więzienia co najmniej sześciomiesięcznego. Jeżeli z powodu zbiegu z innym przestępstwem zostanie orzeczona kara łączna, rozstrzygnięta kara pojedyncza, którą wymierzono za zbrodnię lub występki, na dziecku popełnione.

Utrata władzy rodzicielskiej następuje z chwilą prawomocności sądu wyroku.

Ust. 1) k. c. p. 339, a 177, 178, s 285.

§ 1681. Jeżeli władza rodzicielska ojca ustanie lub będzie zawieszona albo jeżeli z innych powodów skończy się jego zarząd majątkiem, winien on wydać dziecku majątek i złożyć rachunek z zarządu.

k. c. p. 341, s 299.

§ 1682. Także po ustaniu swej władzy rodzicielskiej ojciec ma prawo prowadzić dalej sprawy, wynikające z pieczy nad osobą i majątkiem dziecka, dopóki się nie dowie o ustaniu lub o niem nie będzie musiał wiedzieć. Trzeci nie może się powoływać na to uprawnienie, jeśli wykonując czynność prawną wie lub wiedzieć musi o ustaniu władzy rodzicielskiej.

Przepisy te stosują się odpowiednio, gdy władza rodzicielska ojca jest w zawieszeniu lub gdy z innej przyczyny jego zarząd majątku ustanie.

§ 1683. Jeżeli władza rodzicielska ustanie wskutek śmierci dziecka, wówczas ojciec winien załatwiać wszystkie sprawy, z któ-

rych odroczeniem łączy się niebezpieczeństwo aż do czasu, kiedy spadkobierca będzie mógł inaczej zaradzić.

2. Władza rodzicielska matki.

§ 1684. Matce przysługuje władza rodzicielska:

1. jeżeli ojciec umrze lub zostanie uznany za zmarłego;
2. jeżeli ojciec utraci władzę rodzicielską a małżeństwo zostanie rozwiązane.

W razie uznania ojca za zmarłego, władza rodzicielska matki rozpoczyna się z chwilą, którą się uważa za chwilę śmierci ojca.

Ust. 1) k. c. p. 337, 348, 349, 355 ad l. 1) s 274/3.

§ 1685. Jeżeli ojciec w wykonywaniu władzy rodzicielskiej doznaje rzeczywistej przeszkody albo jeżeli jego władza rodzicielska jest w zawieszeniu, wykonuje w czasie trwającego małżeństwa władzę rodzicielską matka z wyłączeniem prawa pobierania użytków.

Jeżeli małżeństwo zostanie rozwiązane, sąd opiekuńczy na wniosek matki winien przenieść na nią wykonywanie władzy, jeśli władza rodzicielska ojca jest w zawieszeniu i niema widoków, aby przyczyna jej spoczywania odpadła. W tym wypadku matka używa także pobierania użytków z majątku dziecka.

Ust. 2) s 274/3.

§ 1686. Do władzy rodzicielskiej matki stosują się przepisy o władzy rodzicielskiej ojca, o ile z §§ 1687 do 1697 nie wynika nic innego.

§ 1687. Sąd opiekuńczy winien matce przydać doradcę:

1. jeżeli ojciec przydanie doradcy według § 1777 zarządzi;
2. jeśli matka wniesie żądanie o przydanie;
3. jeśli sąd opiekuńczy ze szczególnych powodów, przede wszystkim ze względu na zakres zarządzania majątkiem lub trudności w wykonywaniu tegoż albo w wypadkach §§ 1666, 1667 uzna przydanie doradcy za konieczne ze względu na korzyść dziecka.

a 211, r 230, 295 l. 6, 7, ad 1) k. c. p. 350, 360.

§ 1688. Doradcę można przydać dla wszystkich spraw, dla pewnych rodzajów spraw albo dla spraw poszczególnych.

O zakresie jego działania rozstrzyga przydanie. Jeżeli zakresu nie oznaczono, należą do zakresu jego działania wszystkie sprawy.

Jeżeli przydanie doradcy zarządził ojciec, sąd opiekuńczy winien przy przydaniu zastosować się do postanowień, które ojciec wydał odnośnie do zakresu działania na zasadzie § 1777.

§ 1689. Doradca winien w granicach swego zakresu działania wspierać i dozorować matkę przy wykonywaniu władzy rodzicielskiej; winien niezwłocznie zawiadomić sąd opiekuńczy o każdym wypadku, w którym sąd ten jest powołany do wnikroczenia.

§ 1690. W granicach zakresu działania doradcy zatwierdzenie jego jest potrzebne do każdej czynności prawnej, dla której opiekun potrzebuje zatwierdzenia sądu opiekuńczego lub opiekuna przydanego. Wyjątek stanowią czynności prawne, których matka nie może przedsięwziąć bez zatwierdzenia sądu opiekuńczego. Przepisy §§ 1828 do 1831 stosują się odpowiednio.

Zatwierdzenia doradcy może udzielić zastępstwo sąd opiekuńczy.

Przed powzięciem rozstrzygnięcia co do zatwierdzenia, sąd opiekuńczy powinien przesłuchać doradcę we wszystkich wypadkach, w których czynność prawna należy do zakresu działania doradcy, o ile ten ostatni został ustanowiony i przesłuchanie jego da się uskutecznić.

Ust. 1) a 213.

§ 1691. O ile umieszczanie pieniędzy, należących do majątku dziecka, należy do zakresu działania doradcy, stosują się odpowiednio przepisy §§ 1809, 1810 o umieszczaniu pieniędzy pupilarnych.

§ 1692. Jeżeli matka ma przedłożyć spis majątku, do sporządzenia spisu należy przywołać doradcę; doradca winien także zopatrzyć spis zapewnieniem, że jest prawdziwy i zupełny. Jeżeli spis jest niedostateczny, natomiast, o ile nie zachodzą warunki § 1667, stosują się odpowiednio przepisy ust. 2 § 1640.

§ 1693. Sąd opiekuńczy może na wniosek matki przenieść na doradcę zarząd majątku w całości lub części; o ile to nastąpi, doradca ma prawa i obowiązki kuratora.

a 214.

§ 1694. Do powołania, ustanowienia i dozorowania doradcy, do jego odpowiedzialności i roszczeń, pod względem wynagrodzenia, jakie mu przyznać należy, jako też do ustania jego urzędu, stosują się te same przepisy, jakie odnoszą się do opiekuna przydanego.

Urząd doradcy ustaje także wtedy, gdy władza rodzicielska matki będzie zawieszona.

§ 1695. W wypadkach l. 2, 3 § 1687 sąd opiekuńczy może każdej chwili uchylić ustanowienie doradcy, a w wypadku § 1693 przeniesienie zarządu majątku na doradcę.

Jeżeli ustanowienie doradcy nastąpiło na zasadzie l. 2 § 1687, powinno się je uchylić tylko za przyzwoleniem matki. To samo stosuje się do przeniesienia zarządu majątku na doradcę.

§ 1696. Jeżeli władza rodzicielska matki jest w zawieszeniu z powodu małoletności, matka ma prawo i obowiązek pieczy nad osobą dziecka; do zastępstwa dziecka nie jest uprawniona. O ile piecza przysługuje matce, opiekun dziecka ma stanowisko prawne doradcy.

§ 1697. Matka traci władzę rodzicielską, jeżeli wchodzi w nowy związek małżeński. Zachowuje jednak prawo i obowiązek pieczy nad osobą dziecka, a to z ograniczeniami § 1696.

k. c. p. 361, a 218, s 286, r 264.

§ 1698. Jeżeli dla dziecka ustanowiono opiekuna, z tego powodu, iż władza rodzicielska ojca jest w zawieszeniu lub została utracona albo że ojcu odebrano prawo zastępowania dziecka, albo jeżeli dla wychowania dziecka w miejsce ojca ustanowiono kuratora, piecza nad osobą dziecka przysługuje matce obok opiekuna lub kuratora tak, jak według § 1634 obok ojca.

k. c. p. 363.

Tytuł piąty.

Stanowisko prawne dzieci z małżeństw nieważnych.

§ 1699. Dziecko pochodzące z małżeństwa nieważnego, które w razie ważności małżeństwa było ślubnem, uważa się za ślubne, o ile tylko obydwoje małżonkowie zawierając małżeństwo nie wiedzieli o nieważności małżeństwa.

Przepisu tego nie stosuje się, jeżeli nieważność małżeństwa polega na braku formy a małżeństwa nie wciągnięto do rejestru ślubów.

Ust. 1) k. c. p. 261, a 160, s 133, r 132 l. 4, 133.

§ 1700. Stosunek prawny między rodzicami a dzieckiem, które podług § 1699 uważa się za ślubne, określa się, o ile z §§ 1701, 1702 nie innego nie wynika, podług przepisów, odnoszących się do dziecka, pochodzącego z małżeństwa rozwiedzionego, jeśli obojga małżonków za winnych uznano.

k. c. p. 356, s 133/2.

§ 1701. Jeżeli ojciec, zawierając małżeństwo, wiedział o nieważności małżeństwa, nie ma on praw, z ojcostwa wynikających. Władza rodzicielska przysługuje matce.

k. c. p. 356

§ 1702. Jeżeli matka zawierając małżeństwo, wiedziała o jego nieważności, ma ona względem dziecka tylko prawa, jakie przysługują w razie rozwodu żonie, którą wyłącznie uznano winną.

Jeżeli ojciec umrze albo jeżeli z innego powodu skończy się jego władza rodzicielska, matka ma tylko prawo i obowiązek pieczy nad osobą dziecka; do zastępowania dziecka nie jest ona uprawnioną. O ile matce przysługuje piecza, opiekun dziecka ma stanowisko prawne doradcy.

Przepisy ust. 2 stosują się także wtedy, gdy władza rodzicielska ojca jest w zawieszeniu z powodu jego niezdolności do działania albo na zasadzie § 1677.

Ust. 1) k. c. p. 356.

§ 1703. Jeżeli dziecka nie uważa się za ślubne, ponieważ oboje małżonkowie zawierając małżeństwo wiedzieli o jego nieważności, może ono mimo to, żądać od ojca, dopóki tenże żyje, utrzymania tak samo, jak dziecko ślubne. Prawo, określone w ust. 2 § 1612, ojcu nie przysługuje.

a 102.

§ 1704. Jeżeli małżeństwo z powodu groźby podlega zacepieniu i zostanie zacepiione, małżonek, uprawniony do zacepienia, stoi narówni z małżonką, który zawierając małżeństwo nie wiedział o jego nieważności.

Tytuł szósty. Stanowisko prawne dzieci nieślubnych.

§ 1705. W stosunku do matki i do krewnych matki dziecko nieślubne ma stanowisko prawne dziecka ślubnego.

k. c. 756, 765, 766, 773, a 155, 754, 756, s 324, r 136, 137, 156^b, 1119^a.

§ 1706. Dziecko nieślubne otrzymuje nazwisko rodowe matki.

Jeżeli matka wskutek swego zamążpójścia nosi inne nazwisko, dziecko otrzymuje nazwisko rodowe, które matka nosiła przed zamążpójściem. Za zezwoleniem dziecka i matki mąż matki może nadać dziecku swoje nazwisko przez oświadczenie wobec właściwej władzy; oświadczenie męża, tudzież oświadczenia zezwolenia ze strony dziecka i matki należy złożyć w formie publicznie uwierzytelniczej.

Ust. 1) a 165.

§ 1707. Matce nie przysługuje władza rodzicielska nad dzieckiem nieślubnem. Ma ona prawo i obowiązek pieczy nad osobą dziecka; do zastępowania dziecka nie jest uprawnioną. O ile matce przysługuje piecza, opiekun dziecka ma stanowisko prawne doradcy.

k. c. p. 485, a 166, s 324/2, 3.

§ 1708. Ojciec dziecka nieślubnego jest obowiązany dostarczać dziecku, aż do ukończenia szesnastego roku życia, utrzymania, odpowiadającego stanowisku społecznemu matki. Utrzymanie obejmuje wszystkie potrzeby życia jako też koszty wychowania i przygotowawczego wykształcenia do zawodu.

Jeżeli dziecko w czasie ukończenia szesnastego roku życia, wskutek ułomności fizycznej lub umysłowej, nie jest w stanie samo się utrzymywać, ojciec winien dostarczać mu utrzymania także po tym czasie; przytem stosuje się przepis ust. 1 § 1603.

Ust. 1) a 166, k. c. 763, s 319.

Ust. 2) s 320.

§ 1709. Ojciec jest przed matką i przed krewnymi macierzystymi dziecka obowiązany do jego utrzymywania.

O ile matka lub obowiązany do utrzymywania krewny macierzysty dostarczają dziecku utrzymania, roszczenie dziecka do ojca o utrzymanie przechodzi na matkę lub krewnego. Z przejścia tego nie można korzystać z uszczerbkiem dla dziecka.

Ust. 1) a 166/2.

§ 1710. Utrzymanie należy dostarczać przez płacenie renty pieniężnej.

Rentę należy płacić za trzy miesiące zgóry. Przez uskutecznienie zapłaty zgóry za czas późniejszy, ojciec nie zostaje zwolniony.

Jeżeli dziecko dożyło początku kwartału, należy mu się całkowita kwota, za ten kwartał przypadająca.

Ust. 2) s 319/2.

§ 1711. Utrzymanie można żądać także za czas przeszły.

§ 1712. Roszczenie o utrzymanie nie gaśnie ze śmiercią ojca; przysługuje ono dziecku także wówczas, gdy ojciec umrze przed urodzeniem się dziecka.

Spadkobierca ojca ma prawo dać dziecku odprawę w kwocie, któraby się należała dziecku jako zachówek, gdyby było ślubnem. Jeżeli jest więcej dzieci nieślubnych, odprawę oblicza się tak, jak gdyby wszystkie były ślubnemi.

Ust. 1) a 171, s 322.

Ust. 2) k. c. 757.

§ 1713. Roszczenie o utrzymanie gaśnie ze śmiercią dziecka, o ile przedmiotem jego nie jest wypełnienie lub wynagrodzenie szkody z powodu niewypełnienia za czas przeszły albo też takie, zgóry wykonać się mające świadczenia, które w czasie śmierci dziecka są wymagalne.

Ojciec winien ponieść koszty pogrzebu, o ile ich zapłaty nie można uzyskać od spadkobiercy dziecka.

§ 1714. Układ między ojcem a dzieckiem o przyszłe utrzymanie albo o odprawę, jakaby należało dać zamiast utrzymania, wymaga zatwierdzenia sądu opiekuńczego.

Bezpłatne zrzeczenie się przyszłego utrzymania jest nieważne.

Ust. 1) k. c. 761, a 170, s 319/3.

§ 1715. Ojciec jest obowiązany zwrócić matce koszty rozwiązania, jako też koszty utrzymania przez pierwsze sześć tygodni po rozwiązaniu, a w razie, gdyby wskutek ciąży lub rozwiązania dalsze wkłady okazały się konieczne, także koszty stąd wynikłe. Matka może żądać zwykłej kwoty, odpowiadającej kosztom, które winny być zwrócone, bez względu na rzeczywiste wydatki.

Roszczenie to przysługuje matce także wtedy, gdy ojciec umarł przed urodzeniem się dziecka lub gdy dziecko urodziło się nieżywe.

Roszczenie ulega przedawnieniu w czterech latach. Przedawnienie zaczyna biec z upływem sześciu tygodni po urodzeniu się dziecka.

Ust. 1) mp. 243, a 167, s 317, 318.

§ 1716. Już przed urodzeniem się dziecka można na wniosek matki rozporządzić w drodze tymczasowego zarządzenia, że ojciec natychmiast po urodzeniu się dziecka zapłaci do rąk matki lub opiekuna koszty utrzymania, które należy dostarczyć dziecku przez pierwsze trzy miesiące i że potrzebną kwotę ma zdeponować na stosowny czas przed urodzeniem. W taki sam sposób na wniosek matki można zarządzić zapłacenie matce zwykłej kwoty kosztów, według ust. 1 § 1715 zwrócić się mających i zdeponowanie potrzebnej kwoty.

Do wydania tymczasowego zarządzenia nie potrzeba uwarunkowania, że roszczenie jest narażone na niebezpieczeństwo.

Ust. 1) a 22, 168, s 321.

§ 1717. Za ojca dziecka nieślubnego w myśl §§ 1708 do 1716 uważa się tego, kto z matką w ciągu okresu poczęcia cieleśnie obcował, chyba że w ciągu tego czasu także kto inny z nią obcował. Obcowania nie bierze się jednak pod uwagę, jeżeli podług okoliczności jest oczywiście niemożliwe, aby matka poczęła dziecko z tego obcowania.

Za okres poczęcia uważa się czas od sto osmdziesiątego pierwszego do trzysta drugiego dnia przed dniem urodzenia się dziecka, z włączeniem zarówno sto osmdziesiątego pierwszego jak i trzysta drugiego dnia.

Ust. 1) k. c. p. 305, a 163, s 314, 315.

§ 1718. Kto po urodzeniu się dziecka uznaje swoje ojcostwo w dokumencie publicznym, ten nie może powoływać się na to, że kto inny obcował z matką w okresie poczęcia.

k. c. p. 298, a 164.

Tytuł siódmy. Uprawnienie dzieci nieślubnych.

I. Uprawnienie przez następnę małżeństwo.

§ 1719. Przez wstąpienie ojca w związek małżeński z matką, dziecko nieślubne uzyskuje z chwilą zawarcia małżeństwa stanowisko prawne dziecka ślubnego.

k. c. p. 291, a 161, 752, 756, s 258, r 144/1 l. 1, 3, 156^b, 1119¹.

§ 1720. Mąż matki uważa się za ojca dziecka, jeżeli obcował z nią cieleśnie w oznaczonym w ust. 2 § 1717 okresie poczęcia, chyba, że podług okoliczności jest oczywiście niemożliwym, aby matka poczęła dziecko z tego obcowania.

Jeżeli mąż po urodzeniu się dziecka uzna swoje ojcostwo w dokumencie publicznym, domniemywa się, że obcował z matką w okresie poczęcia.

§ 1721. Jeżeli małżeństwo rodziców jest nieważne, mają odpowiednie zastosowanie przepisy §§ 1699 do 1704.

§ 1722. Zawarcie małżeństwa między rodzicami ma dla potomków dziecka nieślubnego skutki uprawnienia także wówczas, gdy dziecko zmarło przed zawarciem małżeństwa.

k. c. p. 293.

II. Uznanie ślubności.

§ 1723. Dziecko nieślubne może być na wniosek jego ojca uznane za ślubne przez rozporządzenie władzy państwowej.

Uznanie ślubności przysługuje zwierzchniemu zarządowi wy-
miaru sprawiedliwości.⁹⁾

k. c. n. 296, a 162, s 260, r 137, 144.

§ 1724. Uznanie ślubności nie może nastąpić pod warunkiem
lub z oznaczeniem czasu.

§ 1725. Wniosek musi zawierać oświadczenie ojca, że uznaje
dziecko za swoje.

§ 1726. Do uznania ślubności potrzeba zezwolenia dziecka,
a jeśli dziecko nie skończyło dwudziestego pierwszego roku życia,
zezwoienia matki. Jeżeli ojciec jest żonaty, potrzebuje także ze-
zwolenia swej żony.

Zezwolenie winno nastąpić wobec ojca albo wobec władzy, do
której wniosek podać należy; jest ono nieodwołalne.

Zezwolenia matki nie potrzeba, jeżeli matka stałe nie jest
w stanie złożyć oświadczenia albo miejsce jej pobytu jest stałe
niewiadome. To samo dotyczy zezwolenia żony ojca.

Ust. 1) s 260/2.

§ 1727. Jeżeli matka odmawia zezwolenia, może je na wnio-
sek dziecka zastępczo udzielić sąd opiekuńczy, gdyby zaniechanie
uznania ślubności miało wyrządzić dziecku niestosunkowy
uszczerbek.

§ 1728. Wniosku o uznanie ślubności jako też zezwolenia osób,
oznaczonych w § 1726, nie może podać względnie udzielić zastępca.

Jeżeli dziecko jest niezdolne do działania lub nie skończyło
czternastego roku życia, zezwolenia udzielić może jego ustawowy
zastępca za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego.

§ 1729. Jeżeli ojciec jest ograniczony w zdolności do działa-
nia, natenczas oprócz przyzwolenia swego zastępcy ustawowego,
potrzebuje do wniosku zatwierdzenia sądu opiekuńczego.

Jeżeli dziecko jest ograniczone w zdolności do działania, sto-
suje się to samo do udzielenia przez nie zezwolenia.

Jeżeli matka dziecka albo żona ojca jest ograniczona w zdol-
ności do działania, do udzielenia przez nie zezwolenia nie potrzeba
przyzwolenia ustawowego zastępcy.

⁹⁾ W orygin.: „Die Ehehchkeitserklärung steht dem Bundes-
staate zu, dem der Vater angehört; ist der Vater ein Deutscher,
der keinem Bundesstaat angehört, so steht sie dem Reichskanzler zu.

Ueber die Erteilung der einem Bundesstaate zustehenden Ehe-
lichkeitserklärung hat die Landesregierung zu bestimmen.

Ustępy powyższe opuszcza się, jako bezprzedmiotowe. Patrz:
Uwaga do § 1322.

§ 1730. Wniosek jako też oświadczenie zezwolenia osób, wymienionych w § 1726, muszą być stwierdzone dokumentem sądowym lub notarialnym.

§ 1731. Jeżeli wniosek lub zezwolenie jednej z osób, wymienionych w § 1726, podlega zaczepieniu, stosują się do zaczepienia i potwierdzenia podlegającego zaczepieniu oświadczenia, przepisy §§ 1728, 1729.

s 262.

§ 1732. Uznanie ślubności jest niedozwolone, jeżeli w czasie spłodzenia dziecka małżeństwo między rodzicami było wzbronione na zasadzie ust. 1 § 1310 z powodu pokrewieństwa lub powinowactwa.

§ 1733. Uznanie ślubności nie może nastąpić po śmierci dziecka.

Po śmierci ojca uznanie ślubności tylko wtedy jest dopuszczalne, gdy ojciec podał już wniosek do właściwej władzy lub też podanie takiego wniosku porucił sądowi lub notariuszowi przy stwierdzeniu wniosku dokumentem sądowym lub notarialnym, albo też po takim stwierdzeniu.

Uznanie ślubności, które nastąpiło po śmierci ojca, ma taki sam skutek, jak gdyby nastąpiło przed jego śmiercią.

§ 1734. Uznanie ślubności można odmówić nawet wtedy, gdy nie sprzeciwia się temuż żadna przeszkoda prawna.

§ 1735. Na skuteczność uznania ślubności nie wpływa okoliczność, że wnioskodawca nie jest ojcem dziecka lub że mieszkalnie przyjęto, jakoby matka dziecka albo żona ojca stale nie były w stanie złożyć oświadczenia albo miejsce ich pobytu było stale niewłaściwe.

§ 1736. Przez uznanie ślubności dziecko uzyskuje stanowisko prawne dziecka ślubnego.

k. c. p. 297, 359, a 753, 756, s 263, r 1119, 156³, 1119¹.

k. c. p. 297.

§ 1737. Skutki uznania ślubności rozciągają się na potomków dziecka; nie rozciągają się one na krewnych ojca. Żona ojca nie staje się powinowatą dziecka, małżonek dziecka nie staje się powinowatym ojca.

O ile ustawa nie przepisuje nic innego, prawa i obowiązki, wyływające ze stosunku pokrewieństwa między dzieckiem a jego krewnymi, pozostają nienaruszone.

Ust. 1) k. c. p. 297, a 162, s 263, r 137, 144.

§ 1738. Z chwilą uznania ślubności matka traci prawo i obowiązek pieczy nad osobą dziecka. Jeżeli ma ona dostarczać dziecku utrzymania, prawo i obowiązek powracają, gdy władza rodzicielska ojca ustanie lub gdy będzie w zawieszeniu z powodu niezdolności ojca do działania albo na zasadzie § 1677.

§ 1739. Ojciec jest przed matką i przed macierzystymi krewnymi obowiązany dostarczać utrzymania dziecku i jego potomkom.

§ 1740. Jeżeli ojciec chce zawrzeć małżeństwo w czasie, gdy ma nad dzieckiem władzę rodzicielską, stosują się przepisy §§ 1669 do 1671.

Tytuł ósmy. Przynosiobienie.

§ 1741. Kto nie ma ślubnych potomków, może przez umowę, z inną osobą zawartą, przynosiobić ją. Umowa musi być potwierdzoną przez sąd właściwy.

k. c. p. 308, a 179, s 261, 267, r 145.

§ 1742. Przynosiobienie nie może nastąpić pod warunkiem lub z oznaczeniem czasu.

§ 1743. Okoliczność, iż ktoś ma już przynosiobione dziecko, nie przeszkadza dalszemu przynosiobieniu.

§ 1744. Przynosiobający musi mieć skończonych pięćdziesiąt lat i być najmniej o osmnaście lat starszym od dziecka.

k. c. p. 308, a 180, s 264, r 146.

§ 1745. Można pozwolić na zwolnienie od wymogów § 1744, jednak od wymogów ukończenia pięćdziesięciu lat tylko wtedy, gdy przynosiobający jest pełnoletni.

Udzielanie pozwolenia przysługuje zwierzchniemu zarządowi wymiaru sprawiedliwości.¹⁰⁾

Postanowienia o udzieleniu pozwolenia wydaje Rząd.¹¹⁾

§ 1746. Kto pozostaje w związku małżeńskim, może przynosiobić lub być przynosiobionym tylko za zezwoleniem swego małżonka.

¹⁰⁾ W orygin.: „Die Bewilligung steht dem Bundesstaate zu, dem der Annehmende angehört“. Dalszy ustęp oryginalnego tekstu: „Ist der Annehmende ein Deutscher, der keinem Bundesstaat angehört, so steht die Bewilligung dem Reichskanzler zu“, opuszcza się, jako bezprzedmiotowy; patrz także: uwaga do § 1322.

¹¹⁾ W orygin.: „Ueber die Erteilung der einem Bundesstaate zustehenden Bewilligung hat die Landesregierung zu bestimmen“. Patrz uw. do § 1322.

Zezwolenie nie jest potrzebne, jeżeli małżonek stale nie jest w stanie złożyć oświadczenia albo jeżeli miejsce jego pobytu jest stale niewiadome.

Ust. 1) k. c. p. 309, a 180, s 266/1.

§ 1747. Dziecko ślubne aż do ukończenia przezeń dwudziestego pierwszego roku życia może być przysposobione tylko za zezwoleniem rodziców, dziecko nieślubne do tegoż samego wieku tylko za zezwoleniem matki. Przepis ust. 2 § 1746 stosuje się odpowiednio.

k. c. p. 311, a 181, r 149.

§ 1748. Zezwolenie osób, wymienionych w §§ 1746, 1747, winno nastąpić wobec przysposabiającego albo wobec dziecka albo wobec sądu, właściwego do potwierdzenia umowy o przysposobienie; jest ono nieodwołalne.

Zezwolenie nie może być udzielone przez zastępcę. Jeżeli zezwalający jest ograniczony w zdolności do działania, nie potrzebuje przyzwolenia swego ustawowego zastępcy.

Oświadczenie zezwolenia musi być stwierdzone dokumentem sądowym lub notarialnym.

§ 1749. Tylko oboje małżonkowie mogą przysposobić dziecko jako wspólne.

Dopóki istnieje stosunek prawny stworzony przez przysposobienie, dziecko, już przysposobione, może być przysposobione tylko przez małżonka osoby przysposabiającego.

Ust. 1) k. c. p. 309, s 266/2.

§ 1750. Umowy o przysposobienie nie można zawrzeć przez zastępcę. Jeżeli dziecko nie skończyło czternastego roku, jego ustawowy zastępca może zawrzeć umowę za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego.

Umowa o przysposobienie musi być zawarta w równoczesnej obecności obu stron, przed sądem albo przed notariuszem.

Ust. 2) k. c. p. 319, s 267.

§ 1751. Jeżeli przysposabiający jest ograniczony w zdolności do działania, potrzebuje do zawarcia umowy, oprócz przyzwolenia swego zastępcy prawnego, także zatwierdzenia sądu opiekuńczego.

To samo stosuje się do dziecka, jeżeli jest ograniczone w zdolności do działania.

Ust. 2) s 265/2.

§ 1752. Jeżeli opiekun chce przysposobić swego pupila, sąd opiekuńczy nie powinien udzielić zatwierdzenia, dopóki opiekun

pełni swój urząd. Jeżeli kto chce przysposobić swojego byłego pupila, sąd opiekuńczy nie powinien udzielić zatwierdzenia, zanim nie złoży on rachunku ze swego zarządu i nie wykaże majątku pupila.

To samo obowiązuje, jeżeli kurator, ustanowiony do zarządu majątku, chce przysposobić tego, kto jest lub też był pod jego kuratelą.

§ 1753. Potwierdzenie umowy o przysposobienie nie może nastąpić po śmierci dziecka.

Po śmierci przysposabiającego potwierdzenie tylko wtedy jest dozwolone, gdy przysposabiający albo dziecko podali już do właściwego sądu wniosek o potwierdzenie lub też poruczyli podanie takiego wniosku sądowi lub notariuszowi, przy stwierdzeniu umowy dokumentem sądowym lub notarialnym albo też po takim stwierdzeniu.

Potwierdzenie, które nastąpiło po śmierci przysposabiającego, ma taki sam skutek, jak gdyby nastąpiło przed jego śmiercią.

§ 1754. Przysposobienie uzyskuje moc z chwilą potwierdzenia tegoż. Strony umawiające się są już związane przed potwierdzeniem.

Potwierdzenia należy odmówić tylko wtedy, gdy brakuje ustawowego wymogu do przysposobienia. Jeżeli potwierdzenia ostatecznie odmówiono, umowa traci swą moc.

§ 1755. Jeżeli umowa o przysposobienie lub zezwolenie jednej z osób, oznaczonych w §§ 1746, 1747, podlegają zaczepieniu, co do zaczepienia i potwierdzenia podlegającej zaczepieniu czynności prawnej obowiązują przepisy ust. 2 § 1748, ust. 1 § 1750 i § 1751.

§ 1756. Na skuteczność przysposobienia nie wpływają okoliczności, że przy potwierdzeniu umowy o przysposobienie mylnie przyjęto, że jedna z osób, oznaczonych w §§ 1746, 1747, stała się w stanie złożyć oświadczenia, albo że miejsce jej pobytu było stale niewiadome.

§ 1757. Przez przysposobienie dziecko uzyskuje stanowisko prawne dziecka ślubnego osoby przysposabiającej.

Jeżeli oboje małżonkowie dziecko wspólnie przysposobili, albo jeżeli jeden z małżonków przysposobi dziecko drugiego małżonka, dziecko uzyskuje stanowisko prawne wspólnego dziecka ślubnego małżonków.

Ust. 1) a 183, 755. s 268, r 156¹, 156², 156³, 156⁴, 1119¹.

§ 1758. Dziecko otrzymuje nazwisko rodowe przysposabiającego. Gdy dziecko przysposobi kobieta, która wskutek swego zamążpójścia nosi inne nazwisko, wówczas otrzymuje ono nazwisko rodowe, które ta kobieta nosiła przed zamążpójściem. W przypadkach ust. 2 § 1757 dziecko otrzymuje nazwisko rodowe męża.

Dziecku wolno do nowego nazwiska dodać swoje dawniejsze nazwisko rodowe, o ile w umowie o przysposobienie inaczej nie postanowiono.

Ust. 1) k. c. p. 312, a 182, s 268, r 152—156.

§ 1759. Przysposobienie nie nadaje przysposabiającemu praw dziedziczenia

a 756, s 465/2.

§ 1760. Przysposabiający winien sporządzić na swój koszt i przedłożyć sądowi opiekuńczemu spis majątku dziecka, o ile ten majątek podlega jego zarządowi z mocy władzy rodzicielskiej; spis ten winien zaopatrzyć zabezpieczeniem, iż jest prawdziwy i zupełny. Jeżeli podany spis jest niedostateczny, stosuje się przepis zd. 1 ust. 2 § 1640.

Jeżeli przysposabiający nie wypełni ciążącego na nim wedle ust. 1 obowiązku, sąd opiekuńczy może odebrać mu zarząd majątku. Odebranie można później każdego czasu uchylić.

§ 1761. Jeżeli przysposabiający chce zawrzeć małżeństwo w czasie, gdy ma nad dzieckiem władzę rodzicielską, mają zastosowanie przepisy §§ 1669 do 1671.

§ 1762. Skutki przysposobienia rozciągają się na potomków dziecka. Na potomka, który już żył w czasie zawarcia umowy i na urodzonych później jego potomków skutki te rozciągają się tylko wtedy, gdy umowa zostanie zawarta także z owym już żyjącym potomkiem.

§ 1763. Skutki przysposobienia nie rozciągają się na krewnych przysposabiającego. Małżonek przysposabiającego nie staje się powinowatym dziecka, małżonek dziecka nie staje się powinowatym przysposabiającego.

k. c. p. 315, a 183, 755, r 156¹, 156², 156³, 156⁴, 1119¹.

§ 1764. O ile ustawa nic innego nie przepisuje, przysposobienie nie narusza praw i obowiązków, wynikających ze stosunku pokrewieństwa między dzieckiem a jego krewnymi.

k. c. p. 313, a 183, 755, s 268/1, r 156¹, 156², 156³, 156⁴, 1119¹.

§ 1765. Z chwilą przysposobienia tracą rodzice rodzeni władzę rodzicielską nad dzieckiem, matka nieślubna prawo i obowiązek pieczy nad osobą dziecka.

Jeżeli ojciec albo matka mają dostarczać dziecku utrzymania, prawo i obowiązek pieczy nad osobą dziecka powstają na nowo, gdy władza rodzicielska przysposabiającego ustanie albo gdy będzie zawieszona z powodu niezdolności przysposabiającego do działania albo na zasadzie § 1677. Prawo do zastępowania dziecka nie powstaje na nowo.

Ust. 1) k. c. p. 314, s 268/2.

§ 1766. Przysposabiający jest przed rodzonymi krewnymi dziecka obowiązany dostarczać utrzymania dziecku i tym potomkom dziecka, na których rozciągają się skutki przysposobienia.

W przypadku ust. 2 § 1611 przysposabiający stoi narówni z krewnymi rodzonymi w linii wstępnej.

Ust. 1) k. c. p. 314.

§ 1767. W umowie o przysposobienie można wykluczyć pobieranie użytków przysposabiającego z majątku dziecka jako też prawo dziedziczenia dziecka względem przysposabiającego.

Pozatem skutków przysposobienia nie można zmienić w umowie o przysposobienie.

Ust. 1) a 184, s 268/3.

§ 1768. Stosunek prawny, ustanowiony przez przysposobienie, można później uchylić. Uchylenie nie może nastąpić warunkowo lub z oznaczeniem czasu.

Uchylenie następuje przez umowę między przysposabiającym, dzieckiem i tymi potomkami dziecka, na których rozciągają się skutki przysposobienia.

Jeżeli oboje małżonkowie dziecko wspólnie przysposobili lub jeżeli jeden z małżonków przysposobił dziecko drugiego małżonka, potrzebny jest do uchylenia współdziałanie obojga małżonków.

Ust. 1) a 185, s 269.

§ 1769. Po śmierci dziecka pozostali interesowani mogą uchylić przez umowę istniejący między nimi stosunek prawny. To samo obowiązuje w przypadkach ust. 2 § 1757 po śmierci jednego z małżonków.

§ 1770. Odnoszące się do przysposobienia przepisy zd. 2 § 1741 i §§ 1750, 1751, 1753 do 1755 stosują się także do jego uchylenia.

§ 1771. Jeżeli osoby, związane ze sobą przysposobieniem, zawrą małżeństwo wbrew przepisowi § 1314, następuje z chwilą zawarcia małżeństwa uchylenie stosunku prawnego, stworzonego między nimi przez przysposobienie.

Jeżeli małżeństwo jest nieważne, a jednemu z małżonków przysługuje władza rodzicielska nad drugim, z zawarciem małżeństwa traci on ową władzę. Władzy tej nie traci, jeżeli nieważność małżeństwa polega na braku formy i małżeństwa nie wciągnięto do rejestru ślubów.

§ 1772. Z chwilą uchylecia przysposobienia dziecko i ci potomkowie dziecka, na których rozciąga się uchylecie, tracą prawo do nazwiska rodzowego przysposabiającego. Przepis ten nie ma zastosowania w przypadkach ust. 2 § 1757, jeżeli uchylecie następuje po śmierci jednego z małżonków.

ROZDZIAŁ TRZECI.

OPIEKA.

Tytuł pierwszy. **Opieka nad małoletnimi.**

I. Zarządzenie opieki.

§ 1773. Małoletni otrzymuje opiekuna, jeżeli nie pozostaje pod władzą rodzicielską albo jeżeli rodzice nie są uprawnieni do zastępowania małoletniego ani w sprawach dotyczących jego osoby ani w sprawach dotyczących jego majątku.

Małoletni otrzymuje opiekuna także wtedy, gdy nie można dotrzeć jego stanu rodzinnego.

a 187, s 368, r 212.

§ 1774. Sąd opiekuńczy winien zarządzić opiekę z urzędu.
a 190, r 251 l. 2, 261, 341.

§ 1775. O ile nie istnieją szczególne powody do ustanowienia kilku opiekunów, powinien sąd opiekuńczy ustanowić dla pupila albo, gdy zajdzie potrzeba opieki dla więcej osób z rodzeństwa, dla wszystkich pupilów tylko jednego opiekuna.

s 379/2, 3.

§ 1776. Na opiekunów są powołani w następującej kolejności:

1. ten, kogo ojciec pupila wyznaczył na opiekuna;
2. ten, kogo matka ślubna pupila wyznaczyła na opiekuna;
3. dziadek pupila ze strony ojczystej;
4. dziadek pupila ze strony macierzystej.

Dziadkowie nie są powołani, gdy pupila przysposobił kto inny, aniżeli małżonka jego ojca lub małżonka jego matki. To samo obowiązuje, gdy tego, od kogo pupil pochodzi, przysposobił kto

lnny, aniżeli małżonka jego ojca lub małżonek jego matki, a skutki przysposobienia rozciągają się na pupila.

Ust. 1) s 380, 381, ad 1) a 196, r 227, 232, ad 2) a 197, r 227, ad 3) k .c. p. 369, a 198, r 229, 231, 232, 255, ad 4) a 198.

§ 1777. Ojciec może wyznaczyć opiekuna tylko wtedy, gdy w chwili jego śmierci przysługuje mu władza rodzicielska nad dzieckiem; nie ma tego prawa, jeżeli nie jest uprawniony do zastępowania dziecka w sprawach dotyczących jego osoby lub majątku. To samo odnosi się do matki.

Ojciec może wyznaczyć opiekuna dla dziecka, które ma się urodzić dopiero po jego śmierci, jeżeli byłby do tego uprawniony, gdyby dziecko urodziło się przed jego śmiercią.

Wyznaczenie opiekuna następuje przez rozporządzenie ostatniej woli.

Ust. 1) k. c. p. 364 .

Ust. 3) k. c. p. 351 l. 1, 365, a 196, r 227, 232.

§ 1778. Tego, kto według § 1776 powołany jest na opiekuna, wolno bez jego przyzwolenia tylko wtedy pominać, jeżeli podług §§ 1780 do 1784 nie można lub nie powinno go się ustanawiać opiekunem, albo jeżeli doznaje on przeszkody w objęciu opieki lub z objęciem jej zwleka, albo gdyby jego ustanowienie zagrażało interesom pupila.

Jeżeli powołany tylko przejściowo doznaje przeszkody, sąd opiekuńczy po usunięciu tej przeszkody winien na jego wniosek ustanowić go opiekunem w miejsce dotychczasowego opiekuna.

Dla kobiety zamężnej wolno ustanowić opiekunem męża przed osobami powołanymi wedle § 1776, dla dziecka nieślubnego, matkę przed dziadkiem.

Współopiekuna, wolno obok powołanego ustanowić tylko za przyzwoleniem tego ostatniego.

Ust. 1) a 258, 259.

Ust. 3) a 260, r 295.

Ust. 4) a 211, r 230, 295 l. 6, 7.

§ 1779. O ile opieką nie należy powierzyć osobie, wedle § 1776 powołanej, sąd opiekuńczy winien obrać opiekuna po wysłuchaniu gminnej rady sieroczej.

Sąd opiekuńczy powinien obrać osobę, która nadaje się do sprawowania opieki ze względu na swoje stosunki osobiste i swój stan majątkowy, jako też ze względu na inne okoliczności. Przy

wyborze należy mieć wzgląd na wyznanie religijne pupila. Przewszystkiemu należy uwzględniać krewnych i powinowatych pupila.

Ust. 1) k. c. p. 402, 403, a 198, 199, s 379/1, r 231, 251 l. 2, 254, 256, 261.

Ust. 2) k. c. p. 414 l. 6.

§ 1780. Opiekunem nie można ustanawiać tego, kto jest niezdolny do działania albo kto został pozbawiony własnej woli z powodu słabości umysłu, marnotrawstwa lub nałogu pijaństwa.

k. c. p. 414 l. 2, a 191, s 384 l. 1, r 256.

§ 1781. Opiekunem nie powinno się ustanawiać tego:

1. kto jest małoletni albo według § 1906 oddany pod opiekę tymczasową;
2. kto według § 1910 otrzymał kuratora dla prowadzenia swych spraw majątkowych;
3. kto popadł w stan upadłości, podczas trwania upadłości;
4. kogo uznano za pozbawionego praw czci obywatelskiej, o ile z przepisów ustawy karnej nic innego nie wynika.

ad 1) k. c. p. 414 l. 1, 2, a 191, s 384 l. 1, r 256, ad 2) a 191, r 256, ad 3) k. c. p. 416, ad 4) k. c. p. 415, a 191, s 384 l. 2, r 256.

§ 1782. Opiekunem nie powinno się ustanawiać tego, kto zarządzeniem ojca lub matki ślubnej pupila wykluczony jest od opieki. Matka nie może wykluczyć tego, kogo ojciec wyznaczył na opiekuna.

Do wykluczenia stosują się przepisy § 1777.

Ust. 1) a 194, r 256 l. 4.

§ 1783. Kobieta, zamężną z kim innym, a nie z ojcem pupila, powinno się ustanowić opiekunką tylko za przyzwoleniem jej męża.

a 193.

§ 1784. Urzędnika lub sługę religijnego, który podług ustaw¹⁾ potrzebuje osobnego pozwolenia do objęcia opieki, nie powinno się ustanawiać opiekunem bez przepisanego pozwolenia.

k. c. p. 398, 399, a 195, s 383 l. 5, 6.

§ 1785. Każdy obywatel polski²⁾ winien objąć opiekę, do której go wybierze sąd opiekuńczy, o ile ustanowieniu go opiekunem nie stoi na przeszkodzie żadna z przyczyn, w §§ 1780 do 1784 wymienionych.

k. c. p. 368, s 382.

¹⁾ W orygin.: „nach den Landesgesetzen“.

²⁾ W orygin.: „Jeder Deutsche“.

§ 1786. Od objęcia opieki może się uchylić:

1. kobieta;
2. kto ukończył sześćdziesiąt lat;
3. kto ma więcej niż czworo małoletnich dzieci ślubnych; dziecła przysposobionego przez kogo innego nie liczy się;
4. kto skutkiem choroby lub ułomności doznaje przeszkody w prawidłowem sprawowaniu opieki;
5. kto wskutek odległości swego zamieszkania od siedziby sądu opiekuńczego nie może sprawować opieki bez szczególniejszego obarczenia;
6. kto według § 1844 jest zniewolony do dania zabezpieczenia;
7. kto z kim innym ma być ustanowionym do wspólnego sprawowania opieki;
8. kto sprawuje więcej niż jedną opiekę lub kuratelę: opiekę lub kuratelę nad kilkorgiem rodzeństwa uważa się tylko za jedną; sprawowanie dwóch opiek przydanych stoj narówni ze sprawowaniem jednej opieki.

Prawo uchylenia się gaśnie, jeżeli nie zrobiono z niego użytku w sądzie opiekuńczym przed ustanowieniem.

Ust. 1) ad 1) k. c. p. 358, 404, 414 l. 3, a 195, s 382, ad 2) k. c. p. 405, a 195, s 383 l. 1 ad 3) k. c. p. 408. a 195, s 383 l. 3, ad 4) k. c. p. 406, s 383 l. 2, ad 5) k. c. p. 398, 399, 403/2, a 192, 195, ad 8) k. c. p. 407, a 195, s 383 l. 4.

Ust. 2) k. c. p. 410, 411, a 201, s 388.

§ 1787. Kto bezpodstawnie uchylił się od objęcia opieki, ten, jeśli ponosi winę, jest odpowiedzialny za szkodę, jaka powstanie dla pupila przez to, że ustanowienie opiekuna się przewleka.

Jeżeli sąd opiekuńczy uzna uchylenie się za nieuzasadnione, uchyłający się winien na żądanie sądu opiekuńczego objąć tymczasowo opiekę bez ujmy dla służących mu środków prawnych.

Ust. 1) a 203.

Ust. 2) k. c. p. 412, s 389.

§ 1788. Sąd opiekuńczy może zniewolić wybranego na opiekuna karani porządkowemi do objęcia opieki.

Poszczególne kary nie może przenosić kwoty trzech tysięcy^{a)} marek. Kary wolno nakładać tylko w odstępach czasu co najmniej tygodniowych. Więcej niż trzech kar nie wolno nakładać.

Ust. 1) a 200, 203.

^{a)} Porównaj ustawę z dn. 18. 3. 1921 (Dz. U. Rz. P. 1921 poz. 181). Ustawa nie obowiązuje w Wojew. Śląskiem.

§ 1789. Sąd opiekuńczy ustanawia opiekuna przez zobowiązanie go do wiernego i sumiennego sprawowania opieki. Zobowiązanie powinno nastąpić przez podanie ręki, zastępujące przysięgę.
k. c. p. 387, a 205, s 391.

§ 1790. Przy ustanowieniu opiekuna zastrzec można zwolnienie na wypadek, jeżeli pewne zdarzenie zajdzie lub też nie zajdzie.
a 256, s 415, 442.

§ 1791. Opiekun otrzymuje dekret ustanowienia.

Dekret ustanowienia powinien zawierać nazwisko i datę urodzenia pupila, nazwiska opiekuna, opiekuna przydanego i współopiekunów, jako też, w razie podziału opieki, sposób podziału. Jeżeli ustanowiono radę rodzinną, należy również i to zaznaczyć.

Ust. 1) a 206, s 387.

§ 1792. Obok opiekuna można ustanowić opiekuna przydanego.

Opiekuna przydanego powinno się ustanowić, jeżeli z opieką połączony jest zarząd majątku, chyba że zarząd jest nieznaczny albo opiekę wspólnie ma sprawować kilku opiekunów.

Jeżeli więcej opiekunów ma sprawować opiekę nie wspólnie, jednego opiekuna można ustanowić opiekunem przydanym drugiego.

Dla powołania i ustanowienia opiekuna przydanego obowiązują przepisy o powołaniu i ustanowieniu opiekuna.

Ust. 1) a 211, r 230, 295 l. 6, 7.

Ust. 4) k. c. p. 397, a 212.

II. SPRAWOWANIE OPIEKI.

§ 1793. Opiekun ma prawo i obowiązek pieczy nad osobą i majątkiem pupila, w szczególności zastępowania pupila.
k. c. p. 422, a 209, 243, 1034, s 367/1, 405, 407, r 253, 262, 282.

§ 1794. Przysługujące opiekunowi prawo i obowiązek pieczy nad osobą i majątkiem pupila nie rozciąga się na te sprawy pupila, dla których ustanowiono kuratora.

§ 1795. Opiekun nie może zastępować pupila:

1. w czynności prawnej między swym małżonkiem lub jednym ze swych krewnych w prostej linii z jednej strony a pupilem z drugiej strony, chyba że czynność prawna polega wyłącznie na wypełnieniu zobowiązania;
2. przy czynności prawnej, której przedmiotem jest przeniesienie albo obciążenie wierzytelności pupila do opiekuna, zabezpie-

pieczonej prawem zastawu, hipoteką lub poręczeniem albo zniesienie lub zmniejszenie tego zabezpieczenia albo, która ustala zobowiązanie pupila do takiego przeniesienia, obciążenia, zniesienia lub zmniejszenia;

3. w procesie między osobami pod l. 1 oznaczonymi, tudzież w procesie o sprawę rodzaju, oznaczonego pod l. 2.

Przepis § 181 pozostaje nienaruszony.

Ust. 1) k. c. p. 389, 414 l. 7, a 270—272, ad 3) a 194.

§ 1796. Sąd opiekuńczy może odebrać opiekunowi zastępczo w poszczególnych sprawach lub w pewnym oznaczonym zakresie spraw.

Odebranie powinno nastąpić tylko wtedy, gdy interesy pupila w znacznej mierze pozostają w sprzeczności z interesami opiekuna albo zastępowanej przez niego osoby trzeciej albo też jednej z osób wymienionych pod l. 1 § 1795.

Ust. 2) s 384 l. 3.

§ 1797. Kilku opiekunów sprawuje opiekę wspólnie. O ile inaczej nie postanowiono przy ustanowieniu opieki, w razie różnicy zdań, rozstrzyga sąd opiekuńczy.

Sąd opiekuńczy może podzielić sprawowanie opieki między kilku opiekunów podług pewnych oznaczonych zakresów działania. Każdy opiekun w granicach przekazanego mu zakresu działania sprawuje opiekę samodzielnie.

Sąd opiekuńczy winien zastosować się do postanowień, jakie stosownie do § 1777 wydał ojciec lub matka w przedmiocie rozstrzygnięcia różnicy zdań między wyznaczonymi przez siebie opiekunami i podziału między nimi czynności, o ile zastosowanie się do nich nie zagrażałoby interesom pupila.

Ust. 1) a 210.

§ 1798. Jeżeli piecza nad osobą i piecza nad majątkiem pupila przysługuje różnym opiekunom, natenczas, w razie różnicy zdań co do przedsięwzięcia jakiej czynności, dotyczącej zarówno osoby, jak majątku pupila, rozstrzyga sąd opiekuńczy.

§ 1799. Opiekun przydany winien czuwać nad tem, aby opiekun zgodnie ze swym obowiązkiem opiekę sprawował. Winien on niezwłocznie donieść sądowi opiekuńczemu o uchybieniach opiekuna przeciwko swym obowiązkom jako też o każdym wypadku, w którym sąd opiekuńczy do wkroczenia jest powołany, w szczególności o śmierci opiekuna albo o zajściu innej okoliczności, skutkiem któ-

rej kończy się urząd opiekuna albo staje się potrzebnem zwolnienie opiekuna.

Opiekun winien na żądanie udzielać opiekunowi przydanemu wyjaśnień co do sprawowania opieki i zezwolić na przegląd papierów, odnoszących się do opieki.

Ust. 1) k. c. p. 390, a 212.

§ 1800. Prawo i obowiązek pieczy opiekuna nad osobą pupila oceniana się podług przepisów §§ 1631 do 1633, o władzy rodzicielskiej.

k. c. p. 423, a 216, 217, s 405, r 263.

§ 1801. Sąd opiekuńczy może odebrać opiekunowi pieczę nad religijnem wychowaniem pupila, jeżeli opiekun nie należy do wyznania, w którem pupil ma być wychowanym.

k. c. p. 414 l. 6.

§ 1802. Opiekun winien spisać majątek, jaki istnieje przy zarządzeniu opieki lub jaki później pupilowi przypadnie, i spis ten przedłożyć sądowi opiekuńczemu, zaopatrzywszy go zapewnieniem, iż jest on prawdziwy i zupełny. Jeżeli istnieje opiekun przydany, opiekun przy sporządzaniu spisu winien go przybrać; opiekun przydany ma także zaopatrzyć spis zapewnieniem, iż jest on prawdziwy i zupełny.

Przy sporządzaniu spisu opiekun może posługiwać się pomocą urzędnika, notariusza lub innego znawcy.

Jeżeli podany spis jest niedostateczny, sąd opiekuńczy może zarządzić, aby spis sporządziła właściwa władza albo właściwy urzędnik lub notariusz.

Ust. 1) k. c. p. 426, 427, a 222, 223, 224 nast., s 398, r 251 l. 1.

§ 1803. Tem, co pupil nabędzie w przypadku czyjej śmierci lub co mu między żyjącymi bezpłatnie przysporzy trzeci, opiekun winien zarządzać podług zarządzeń spadkodawcy lub trzeciego, jeżeli te zarządzenia wydał spadkodawca w rozporządzeniu ostatej woli lub trzeci przy przysporzeniu.

Za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego wolno opiekunowi odstąpić od tych postanowień, gdyby zastosowanie się do nich miało zagrażać interesom pupila.

Do odstąpienia od postanowień, które powziął trzeci przy przysporzeniu między żyjącymi, jest potrzebne i dostateczne, dopóki on żyje, jego przyzwolenie. Przyzwolenia trzeciego może udzielić zastępczo sąd opiekuńczy, jeżeli trzeci stale nie jest w sta-

nie złożyć oświadczenia lub miejsce jego pobytu jest stałe niewiadome.

§ 1804. Opiekun nie może czynić darowizn w zastępstwie pupila. Wyjątek stanowią darowizny, któremi czyni się zadość obowiązkowi moralnemu lub względom przyzwoitości.

s 408.

§ 1805. Opiekunowi nie wolno użyć dla siebie majątku pupila.

§ 1806. Opiekun winien umieścić na procent pieniądze, należące do majątku pupila, o ile ich nie potrzeba trzymać w pogotowiu na opędzenie wydatków.

k. c. p. 432, a 230, s 461, r 268.

§ 1807. Przepisanego w § 1806 umieszczenia pieniędzy pupila należy dokonywać tylko:

1. w wierzytelnościach, na które istnieje na gruncie, położonym w kraju, hipoteka dająca bezpieczeństwo albo w dających bezpieczeństwo długach gruntowych lub rentowych na gruntach, w kraju położonych;
2. w wierzytelnościach do Państwa⁴⁾, na które wystawione zostały listy dłużne tudzież w wierzytelnościach, wciągniętych do księgi długów Państwa⁵⁾;
3. w wierzytelnościach, na które wystawione zostały listy dłużne, a za których oprocentowanie Państwo⁶⁾ ręczy;
4. w papierach wartościowych, w szczególności listach zastawnych, tudzież w wszelkiego rodzaju wierzytelnościach do krajowej korporacji komunalnej lub zakładu kredytowego takiej korporacji, na które wystawione zostały listy dłużne, o ile te papiery wartościowe albo wierzytelności zostały przez Radę Ministrów⁷⁾ uznane za nadające się do umieszczenia pieniędzy pupilarnych;
5. w krajowej publicznej kasie oszczędności, jeżeli właściwa władza państwowa⁸⁾, uznała ją za nadającą się do umieszczania pieniędzy pupilarnych.

4) W oryg.: das Reich oder einen Bundesstaat

5) W oryg.: in das Reichsschuldbuch oder in dem Staatsschuldbuch eines Bundesstaats.

6) W oryg.: von dem Reiche oder einem Bundesstaate.

7) Por. ustawę z 1. VIII. 1919 r. (Dziennik Praw strona 675) w oryg.: Bundesrat.

8) W oryg.: von der zuständigen Behörde des Bundesstaats, in welchem sie ihren Sitz hat.

W drodze ustawodawczej⁹⁾ można ustanowić zasady, wedle których należy ustalać bezpieczeństwo hipoteki, długu gruntowego lub rentowego.

Ust. 1) a 230, s 401, 425/2, r 268.

§ 1808. Jeżeli stosownie do okoliczności umieszczenie nie może nastąpić w sposób, w § 1807 oznaczony, należy umieścić pieniądze w banku państwa¹⁰⁾, uznanym przez ustawę¹¹⁾ za nadający się do tego, albo w kasie depozytowej.

a 230, r 268

§ 1809. Opiekun powinien umieszczać pieniądze pupila podług ust. 1 l. 5 § 1807 lub podług § 1808 tylko z tem zastrzeżeniem, że do podniesienia pieniędzy potrzebne jest zatwierdzenie opiekuna przydanego lub sądu opiekuńczego.

§ 1810. Opiekun powinien skutecznie przepisać w §§ 1806 do 1808 umieszczenie tylko za zatwierdzeniem opiekuna przydanego; zatwierdzenia opiekuna przydanego udziela zastępczo sąd opiekuńczy. Jeżeli niema opiekuna przydanego, umieszczenie powinno nastąpić, o ile opieki nie sprawuje wspólnie kilku opiekunów, tylko za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego.

a 235.

§ 1811. Z powodów szczególnych sąd opiekuńczy może zezwolić opiekunowi na inne umieszczenie, aniżeli przepisane w §§ 1807, 1808.

§ 1812. Opiekun może rozporządzać wierzytelnością lub innym prawem, na mocy którego pupil może domagać się świadczenia, jako też papierem wartościowym pupila tylko za zatwierdzeniem opiekuna przydanego, o ile według §§ 1819 do 1822 nie potrzeba zatwierdzenia sądu opiekuńczego. To samo odnosi się do zaciągnięcia zobowiązania się do takiego rozprządzenia.

Zatwierdzenia opiekuna przydanego udziela zastępczo sąd opiekuńczy.

Jeżeli niema opiekuna przydanego, w miejsce zatwierdzenia opiekuna przydanego wchodzi, o ile opieki nie sprawuje wspólnie kilku opiekunów, zatwierdzenie sądu opiekuńczego.

Ust. 1) k. c. p. 442, a 234.

§ 1813. Opiekun nie potrzebuje zatwierdzenia opiekuna przydanego do przyzicia świadczenia dłużnego:

⁹⁾ W oryg.: Die Landesgesetze.

¹⁰⁾ W oryg.: Reichsbank, Staatsbank.

¹¹⁾ W oryg.: durch Landesgesetze.

1. jeżeli przedmiotu świadczenia nie stanowią pieniądze lub papiery wartościowe;
2. jeżeli roszczenie nie wynosi więcej niż trzysta marek;
3. jeżeli spłacane są pieniądze, które opiekun umieścił;
4. jeżeli roszczenie należy do użytków z majątku pupiła;
5. jeżeli roszczenie dotyczy zwrotu kosztów wypowiedzenia lub dochodzenia prawa albo innych świadczeń pobocznych.

Zwolnienie według l. 2, 3 ust. 1 nie rozciąga się na podniesienie pieniędzy, przy których umieszczeniu inaczej postanowiono. Zwolnienie według l. 3 ust. 1 nie odnosi się także do podniesienia pieniędzy, które umieszczono stosownie do l. 1 do 4 ust. 1 § 1807.

Ust. 1) a 234.

• § 1814. Papiery na okaziciela, należące do majątku pupiła, opiekun winien wraz z talonami zdeponować w kasie depozytowej lub w banku Państwa¹²⁾ z zastrzeżeniem, że wydania papierów można tylko żądać za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego. Nie potrzeba składać takich papierów na okaziciela, które według § 92 należą do rzeczy zużywalnych, ani też kuponów procentowych, rentowych lub dywidendowych. Narówni z papierami na okaziciela stoją papiery na zlecenie, zaopatrzone w indos otwarty.

a 223, 229, s 399, r 266, 268, 277 l. 2.

§ 1815. Zamiast zdeponować papiery na okaziciela podług § 1814, opiekun może postarać się o ich przepisanie na inną pupiła z tem zastrzeżeniem, że może rozporządzać niemi tylko za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego. Jeżeli papiery wystawiło Państwo¹³⁾, może on z takim samym zastrzeżeniem zamienić je na wpisane do ksiąg wierzytelności do Państwa¹⁴⁾.

Jeżeli należy zdeponować papiery na okaziciela, które można zamienić na wpisane do ksiąg wierzytelności do Państwa¹⁵⁾, sąd opiekuńczy może zarządzić, aby je według ust. 1 zamieniono na wpisanie do ksiąg wierzytelności.

§ 1816. Jeżeli przy zarządzeniu opieki należą do majątku pupiła wpisane do ksiąg wierzytelności do Państwa¹⁶⁾, albo jeżeli pupił później nabędzie takie wierzytelności, opiekun winien postarać

¹²⁾ W oryg.: Reichsbank.

¹³⁾ W oryg.: von dem Reich oder einem Bundesstaat.

¹⁴⁾ W oryg.: gegen das Reich oder den Bundesstaat.

¹⁵⁾ W oryg.: gegen das Reich oder einen Bundesstaat.

¹⁶⁾ W oryg.: gegen das Reich oder einen Bundesstaat.

się o wpisanie w księgę długów uwagi, że może rozporządzać wierzytelnościami tylko za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego.

§ 1817. Z powodów szczególnych sąd opiekuńczy może zwolnić opiekuna od obowiązków, ciążących na nim według §§ 1814, 1816.

§ 1818. Z powodów szczególnych sąd opiekuńczy może zarządzić, iż opiekun winien zdeponować w sposób, w § 1814 oznaczony, także takie papiery wartościowe, należące do majątku pupila, do których zdeponowania według § 1814 nie jest obowiązany, jako też kosztowności pupila; na wniosek opiekuna można zarządzić zdeponowanie kuponów procentowych, rentowych i dywidendowych także wtedy, gdy nie istnieje szczególny powód.

a 223, 229, s 399, r 266, 268, 277 l. 2.

§ 1819. Dopóki nie będą odebrane z powrotem złożone według § 1814 lub według § 1818 papiery wartościowe lub kosztowności, opiekun potrzebuje zatwierdzenia sądu opiekuńczego do rozporządzenia nimi, a jeżeli zdeponowano listy hipoteczne, gruntowe lub rentowe, także do rozporządzenia wierzytelnością hipoteczną, długiem gruntowym lub rentowym. To samo stosuje się do zaciągnięcia zobowiązania się do takiego rozporządzenia.

§ 1820. Jeżeli papiery na okaziciela zostały przepisane według § 1815 na imię pupila lub zamienione na wpisane do ksiąg wierzytelności, opiekun potrzebuje zatwierdzenia sądu opiekuńczego także do zaciągnięcia zobowiązania się co do rozporządzenia zakładowemi wierzytelnościami, powstającemi z przepisania lub zamiany.

To samo obowiązuje, jeżeli przy wpisanej do ksiąg wierzytelności pupila wpisano uwagę, wymienioną w § 1816.

§ 1821. Opiekun potrzebuje zatwierdzenia sądu opiekuńczego:

1. do rozporządzenia gruntem albo prawem na gruncie;
2. do rozporządzenia wierzytelnością, której przedmiotem jest przeniesienie własności gruntu albo ustanowienie lub przeniesienie prawa na gruncie lub też do uwolnienia gruntu od takiego prawa;
3. do zaciągnięcia zobowiązania się do jednego z rozporządzeń pod l. 1, 2 oznaczonych;
4. do umowy, której przedmiotem jest odpłatne nabycie gruntu lub prawa na gruncie.

Do praw na gruncie, w myśl tych przepisów, nie należą hipoteki, długi gruntowe i rentowe.

Ust. 1) k. c. p. 434, 435, a 232, s 421 l. 1, r 277 l. 3, 348, 1394.

§ 1822. Opiekun potrzebuje zatwierdzenia sądu opiekuńczego:

1. do czynności prawnej, przez którą pupił zaciąga zobowiązanie się do rozporządzenia swym majątkiem w całości albo przypadłym mu spadkiem albo swoją przyszłą ustawową częścią spadkową albo swym przyszłym zachowkiem, jako też do rozporządzenia udziałem pupila w spadku;
2. do wyrzeczenia się spadku albo zapisu, do zrzeczenia się zachowku, jako też do umowy o podział spadku;
3. do umowy, której celem jest odpłatne nabycie lub zbycie przedsiębiorstwa zarobkowego, jako też do umowy spółki, zawartej w celu prowadzenia przedsiębiorstwa zarobkowego;
4. do umowy dzierżawnej co do majątności ziemskiej lub prowadzenia przedsiębiorstwa przemysłowego;
5. do umowy najmu lub dzierżawy albo innej umowy, mocą której pupił zaciąga zobowiązanie się do świadczeń powrotnych, jeżeli stosunek umowny ma trwać dłużej niż rok po ukończeniu przez pupila dwudziestego pierwszego roku życia;
6. do umowy terminatorskiej, zawieranej na czas dłuższy niż rok;
7. do umowy, której przedmiotem jest zawarcie stosunku służbowego lub stosunku pracy, jeżeli pupił ma być zobowiązany do świadczeń osobistych na czas dłuższy niż rok;
8. do wzięcia pieniędzy na kredyt pupila;
9. do wystawienia zapisu długu na okaziciela albo do zaciągnięcia zobowiązania z wymianu lub z innego papieru, który można przenosić zapomocą indosu;
10. do przejęcia cudzego zobowiązania, w szczególności do dania poręczenia;
11. do udzielenia prokury;
12. do ugody albo umowy polubownej, chyba że przedmiot sporny lub niepewny daje się ocenić na pieniądze, a wartość nie przenosi trzystu marek;
13. do czynności prawnej, przez którą znosi się lub zmniejsza zabezpieczenie, istniejące dla wierzytelności pupila, albo ustanawia zobowiązanie się do tego.

Ust. 1) a 233, ad 1) k. c. p. 438, ad 2) k. c. p. 438, a 233, s 421, l. 9, 422 l. 5 ad 3) s 422 l. 3, ad 4) a 233, s 421 l. 6, ad 5) a 233, s 421 l. 6, ad 6) s 421 l. 12 ad 7) s 421 l. 7, ad 8) k. c. p. 434, s 421 l. 4, ad 9) s 421 l. 5 ad 10) s 408, ad 12) a 233, s 421 l. 8, ad 13) k. c. p. 441, a 233.

§ 1823. Opiekun nie powinien bez zatwierdzenia sądu opiekuńczego rozpoczynać w imieniu pupila nowego przedsiębiorstwa zarobkowego lub związać istniejącego przedsiębiorstwa zarobkowego pupila.

a 233, s 403, 422 l. 3.

§ 1824. Przedmiotów, do których zbycia potrzebne jest zatwierdzenie opiekuna przydanego lub sądu opiekuńczego, opiekun nie może bez takiego zatwierdzenia oddać pupilowi, celem wypełnienia umowy, przez tegoż zawartej lub do dowolnego rozporządzenia.

§ 1825. Sąd opiekuńczy może udzielić opiekunowi ogólnego upoważnienia do czynności prawnych, do których według § 1812 potrzebne jest zatwierdzenie opiekuna przydanego, jako też do czynności prawnych, pod l. 8 do 10 § 1822 oznaczonych.

Upoważnienie powinno być udzielone tylko wtedy, gdy jest potrzebne do zarządzania majątkiem, w szczególności do prowadzenia przedsiębiorstwa zarobkowego.

§ 1826. Przed rozstrzygnięciem co do zatwierdzenia, jakie do czynności opiekuna jest potrzebne, sąd opiekuńczy powinien wysłuchać opiekuna przydanego, o ile ten istnieje a przesłuchanie da się uskuteczyć.

a 213.

§ 1827. Przed rozstrzygnięciem co do zatwierdzenia umowy terminatorskiej lub umowy, której przedmiotem jest zawarcie stosunku służbowego lub stosunku pracy, sąd opiekuńczy powinien wysłuchać pupila, a jeśli pupil ukończył czternasty rok życia, także co do uwolnienia go od przynależności państwowej.

Jeżeli pupil ukończył osiemnasty rok życia, sąd opiekuńczy powinien go również wysłuchać, o ile to da się uskuteczyć, a to przed rozstrzygnięciem co do zatwierdzenia jednej z czynności prawnych, w § 1821 i w § 1822 pod l. 3 oznaczonych, jako też przed rozstrzygnięciem co do zatwierdzenia w przedmiocie rozpoczęcia lub zwinienia przedsiębiorstwa zarobkowego.

Ust. 1) a 246, s 409, r 2202, 2203, s 422 l. 2.

§ 1828. Zatwierdzenie czynności prawnej sąd opiekuńczy może oznajmić tylko opiekunowi.

§ 1829. Jeżeli opiekun zawarze umowę bez potrzebnego zatwierdzenia sądu opiekuńczego, skuteczność tej umowy zależy od dodatkowego zatwierdzenia sądu opiekuńczego. Zatwierdzenie tu-

dzież jego odmówienie staje się skuteczne wobec drugiej strony dopiero wtedy, gdy ją opiekun o tem zawiadomi.

Jeżeli druga strona zawezwie opiekuna do zawiadomienia jej o tem, czy zatwierdzenie zostało udzielone, zawiadomienie o zatwierdzeniu może nastąpić tylko do upływu dwóch tygodni od otrzymania zawezwania; jeżeli nie nastąpi, irważa się, że zatwierdzenia odmówiono.

Gdy pupil stanie się pełnoletnim, jego zatwierdzenie wstępuje w miejsce zatwierdzenia sądu opiekuńczego.

§ 1830. Jeżeli opiekun niezgodnie z prawdą utrzymywał wobec drugiej strony, że sąd opiekuńczy zatwierdzenia udzielił, druga strona, aż do doniesienia jej o dodatkowem zatwierdzeniu sądu opiekuńczego, jest uprawniona do odwołania, chyba że przy zawarciu umowy o braku zatwierdzenia wiedziała.

§ 1831. Jednostronna czynność prawna, którą przedsięwzięje opiekun bez potrzebnego zatwierdzenia sądu opiekuńczego, jest bezskuteczna. Jeżeli opiekun przedsięwzięje taką czynność prawną wobec drugiej strony za takim zatwierdzeniem, czynność prawna jest bezskuteczna, jeżeli opiekun nie przedłoży zatwierdzenia w formie pisemnej, a druga strona z tego powodu czynność prawną niezwłocznie odrzuci.

§ 1832. O ile opiekun do czynności prawnej potrzebuje zatwierdzenia opiekuna przydanego, stosuje się odpowiednio przepisy §§ 1828 do 1831.

a 213.

§ 1833. Opiekun odpowiada przed pupilem za szkodę, wynikającą z naruszenia obowiązku, jeżeli ponosi winę. To samo odnosi się do opiekuna przydanego.

Jeżeli za szkodę jest więcej osób wspólnie odpowiedzialnych, odpowiadają one jako dłużnicy łączni. Jeżeli obok opiekuna, za szkodę, przez niego spowodowaną, jest odpowiedzialny opiekun przydany lub współopiekun tylko z powodu naruszenia swego obowiązku nadzoru, w stosunku ich między sobą zobowiązany jest tylko opiekun.

Ust. 1) k. c. p. 460, a 228, 264, k. c. p. 463, 464, s 426, 427, 430, 454, 455.

Ust. 2) a 214, r 290—292, 295 l. 9, 399, 346.

§ 1834. Jeżeli opiekun użyje dla siebie pieniędzy pupila, winien je od czasu użycia oprocentować.

s 401/2.

§ 1835. Jeżeli opiekun czyni wkłady w celu sprawowania opieki, może domagać się od pupiła zaliczki lub zwrotu według przepisów §§ 669, 670 o poleceniu. To samo prawo przysługuje opiekunowi przydanemu.

Za wkłady uważa się także takie usługi opiekuna lub opiekuna przydanego, które należą do jego przemysłu lub do jego zawodu.

Ust. 1) k. c. n. 458.

§ 1836. Opiekę sprawuje się bezpłatnie. Sąd opiekuńczy może jednak przyznać stosowne wynagrodzenie opiekunowi, a z powodów szczególnych także opiekunowi przydanemu. Przyznanie powinno nastąpić tylko wtedy, gdy jest usprawiedliwione ze względu na majątek pupiła jako też na zakres i znaczenie czynności opiekuńczych. Wynagrodzenie może być w każdym czasie w przyszłości zmienione lub odjęte.

Przed przyznaniem, zmianą lub odjęciem powinno się wysłuchać opiekuna, a jeżeli jest lub ma być ustanowiony opiekun przydany, także tego ostatniego.

Ust. 1) a 266, 267, s 416, r 284, 285.

III. Piecza i nadzór sądu opiekuńczego.

§ 1837. Sąd opiekuńczy winien mieć nadzór nad całą działalnością opiekuna jako też opiekuna przydanego i występować przeciw uchybieniom obowiązków w drodze odpowiednich nakazów i zakazów.

Sąd opiekuńczy może zniewolić opiekuna jako też opiekuna przydanego karani porządkowymi do wypełnienia swoich zarządzeń. Poszczególne kara nie może przenosić kwoty trzech tysięcy marek.¹⁷⁾

§ 1838. Sąd opiekuńczy może zarządzić, aby pupiła celem wychowania oddano odpowiedniej rodzinie albo umieszczono w zakładzie wychowawczym lub poprawczym. Jeżeli ojcu lub matce przysługuje piecza nad osobą pupiła, zarządzenie takie jest dopuszczalne tylko pod warunkami § 1666.

§ 1839. Opiekun jako też opiekun przydany winni na żądanie każdego czasu udzielić sądowi opiekuńczemu wyjaśnień co do sprawowania opieki i stosunków osobistych pupiła.

a 238, r 286, 339.

¹⁷⁾ Porównaj ustawę z 18 marca 1921 r. (Dz. U. Rz. P. 1921, poz. 181).

§ 1840. Opiekun winien składać sądowi opiekuńczemu rachunek ze swego zarządzania majątkiem.

Rachunek należy składać co roku. Rok rachunkowy oznacza sąd opiekuńczy.

Jeżeli zarząd ma niewielki zakres, może sąd opiekuńczy po złożeniu rachunku za pierwszy rok zarządzić, aby rachunki składano za dłuższe, najwyżej trzyletnie okresy czasu.

Ust. 1) k. c. p. 451, 452, a 238, 239, s 413, 425/2, r 286, 339.

§ 1841. Rachunek powinien zawierać uporządkowane zestawienie przychodów i wydatków, dawać wyjaśnienie co do ubytku i przybytku majątku i powinien być zaopatrzony w dowody, o ile udzielanie dowodów jest w zwyczaju.

Jeżeli w przedsiębiorstwie zarobkowym prowadzi się kupiecką ksiązkowość, za rachunek wystarcza bilans, zestawiony na podstawie ksiąg. Sąd opiekuńczy może jednak żądać przedłożenia ksiąg i innych dowodów.

Ust. 1) a 239, r 286.

§ 1842. Jeżeli jest lub ma być ustanowiony opiekun przydany, winien opiekun przedłożyć mu rachunek z wykazaniem stanu majątku. Opiekun przydany winien zaopatrzyć rachunek w uwagi, do jakich mu badanie daje powód.

zd. 1) k. c. p. 452, zd. 2) k. c. p. 453.

§ 1843. Sąd opiekuńczy winien zbadać rachunek pod względem rachunkowym i rzeczowym i, o ile tego potrzeba, spowodować jego sprostowanie i uzupełnienie.

Rozszczeń, które pozostają spornemi między opiekunem a pupilem, można dochodzić w drodze sporu już przed ukończeniem stosunku opiekuńczego.

Ust. 1) a 241, s 423, r 287, 339, 340, 347.

Ust. 2) k. c. p. 456.

§ 1844. Sąd opiekuńczy może z powodów szczególnych zniewolić opiekuna do dania zabezpieczenia dla majątku, podlegającego jego zarządowi. Rodzaj i wysokość zabezpieczenia oznacza sąd opiekuńczy według swego uznania. Dopóki trwa urząd opiekuna, sąd opiekuńczy może każdego czasu zarządzić podwyższenie, zmniejszenie lub uchYLENIE zabezpieczenia.

Przy ustanowieniu, zmianie lub uchYLENIU zabezpieczenia współdziałanie pupila zastępuje się zarządzeniem sądu opiekuńczego.

Koszty dania zabezpieczenia oraz jego zmiany lub uchylenia obciążają pupila.

Ust. 1) k. c. p. 453/2, 461, 462, a 237, s 449.

§ 1845. Jeżeli ojciec, ustanowiony opiekunem, lub ślubna matka pupila, ustanowiona opiekunką, chcą wstąpić w związki małżeńskie, ciąży na nich obowiązki, oznaczone w § 1669.

§ 1846. Jeżeli opiekuna jeszcze nie ustanowiono albo jeżeli opiekun doznaje przeszkody w pełnieniu swych obowiązków, sąd opiekuńczy winien wydać potrzebne zarządzenia w interesie pupila.

k. c. p. 346.

§ 1847. Na wniosek opiekuna lub opiekuna przydanego sąd opiekuńczy przed rozstrzygnięciem, jakie ma wydać, powinien wysłuchać krewnych lub powinowatych pupila, jeżeli to może nastąpić bez znacznego przewleczenia i bez niestosunkowych kosztów. W sprawach ważnych wysłuchanie powinno nastąpić także bez wniosku; ważnymi sprawami są w szczególności upelnoletnienie, zastąpienie zezwolenia na zawarcie małżeństwa w przypadku § 1304, zastąpienie zatwierdzenia w przypadku § 1337, zwolnienie z przynależności państwowej i uznanie za zmarłego.

Krewni i powinowaci mogą żądać od pupila zwrotu swych wydatków; kwotę wydatków ustala sąd opiekuńczy.

§ 1848. Jeżeli sędzia opiekuńczy rozmyślnie lub przez niedbalstwo naruszy obowiązki, na nim ciążyące, odpowiada przed pupilem według ust. 1, 3 § 839.

s 426—430, 454, 455.

IV. Współdziałanie gminnej rady sieroczej.

§ 1849. Gminna rada sieroca winna przedstawić sądowi opiekuńczemu osoby, które w poszczególnym przypadku nadają się na opiekuna, opiekuna przydanego lub członka rady rodzinnej.

a 284.

§ 1850. Wspierając sąd opiekuńczy, gminna rada sieroca winna czuwać nad tem, aby opiekunowie pupilów, przebywających w jej okręgu, stosownie do swego obowiązku mieli pieczę nad osobą pupilów, w szczególności nad ich wychowaniem i rozwojem fizycznym. Winna ona donosić sądowi opiekuńczemu o brakach i uchybieniach obowiązków, jakie w tym względzie dostrzeże, i udzielać na żądanie wyjaśnień o osobistem powodzeniu i prowadzeniu się pupila.

Jeżeli gminna rada sieroca otrzyma wiadomość, że majątek pupila narażony jest na niebezpieczeństwo, winna donieść o tem sądowi opiekuńczemu.

§ 1851. Sąd opiekuńczy winien zawiadomić gminną radę sierocą o zarządzeniu opieki nad pupilem, przebywającym w jego okręgu, wymieniając przytem opiekuna i opiekuna przydanego, jako też o zmianie, zachodzącej co do osoby opiekuna i opiekuna przydanego.

Jeżeli pobyt pupila zostanie przeniesiony do okręgu innej gminnej rady sieroczej, opiekun winien zawiadomić o przeniesieniu gminną radę sierocą dotychczasowego miejsca pobytu, a ta znów winna o tem zawiadomić gminną radę sierocą nowego miejsca pobytu.

V. Ugi w opiece.

§ 1852. Wyznaczając opiekuna, ojciec może wykluczyć ustanowienie opiekuna przydanego.

Ojciec może zarządzić, że opiekun, przez niego wyznaczony, w razie umieszczenia pieniędzy nie będzie podlegał ograniczeniom, wymienionym w §§ 1809, 1810 i nie będzie potrzebował zatwierdzenia opiekuna przydanego lub sądu opiekuńczego do czynności prawnych, w § 1812 oznaczonych. Zarządzenia te należy uważać za wydane, jeżeli ojciec wykluczył ustanowienie opiekuna przydanego.

§ 1853. Ojciec może zwolnić opiekuna, przez siebie wyznaczonego, od obowiązku zdeponowania papierów na okaziciela oraz na zlecenie i od wpisanania uwagi, w § 1816 określonej, do księgi długów państwowych.¹⁸⁾

§ 1854. Ojciec może zwolnić opiekuna, przez siebie wyznaczonego, od obowiązku składania rachunków w czasie wykonywania przez niego urzędu opiekuna.

W tym wypadku opiekun winien co dwa lata podawać sądowi opiekuńczemu przegląd stanu majątku, podlegającego jego zarządowi. Sąd opiekuńczy może zarządzić, aby ów przegląd podawano w dłuższych, najwyżej pięcioletnich okresach czasu.

Jeżeli jest lub ma być ustanowiony opiekun przydany, opiekun winien mu przedłożyć ów przegląd z wykazaniem stanu majątku. Opiekun przydany winien zaopatrzyć przegląd uwagami, do jakich mu badanie daje powód.

¹⁸⁾ W oryg.: Reichschuldbuch oder das Staatsschuldbuch.

§ 1855. Jeżeli matka ślubna wyznacza opiekuną, może poczynić takie same zarządzenia, jak ojciec według §§ 1852 do 1854.

§ 1856. Do zarządzeń, dopuszczalnych według §§ 1852 do 1855, stosują się przepisy § 1777.

§ 1857. Sąd opiekuńczy może zarządzenia ojca lub matki, pozabawić mocy, gdyby ich wykonanie mogło narazić na niebezpieczeństwo interesy pupila.

VI. Rada familijna.

§ 1858. Sąd opiekuńczy powinien ustanowić radę familijną, jeżeli ojciec lub matka ślubna pupila zarządził jej ustanowienie.

Ojciec lub matka mogą ustanowienie rady familijnej uczynić zależnem od tego, czy pewne zdarzenie zajdzie lub nie zajdzie.

Ustanowienia rady familijnej nie zarządza się, jeżeli niema potrzebnej liczby odpowiednich osób.

§ 1859. Sąd opiekuńczy powinien ustanowić radę familijną, jeżeli o jej ustanowienie prosi krewny lub powinowaty pupila albo opiekun lub opiekun przydany, a sąd opiekuńczy uzna to ustanowienie za wskazane w interesie pupila.

Ustanowienia nie zarządza się, jeżeli zabronił tego ojciec lub matka ślubna pupila.

Ust. 1) s 362, 363.

§ 1860. Rada familijna składa się z sędziego opiekuńczego jako przewodniczącego i najmniej z dwóch, a najwyżej z sześciu członków.

k. c. p. 375, s 364.

§ 1861. Na członka rady familijnej powołany jest ten, kto został wyznaczony na członka przez ojca lub matkę ślubną pupila. Przepisy ust. 1, 2 § 1778 stosują się odpowiednio.

§ 1862. W braku powołania według § 1861. lub jeżeli powołani uchyla się od objęcia urzędu, sąd opiekuńczy winien wybrać tylu członków, ilu potrzeba, aby rada familijna była zdolną do powzięcia uchwał. Przed ich wyborem należy wysłuchać gminną radę siarocą i stosownie do § 1847 krewnych lub powinowatych pupila.

Oznaczenie liczby dalszych członków i ich wybór przysługuje radzie familijnej.

Ust. 1) s 364.

§ 1863. Jeżeli oprócz przewodniczącego jest tylko tylu członków, ilu potrzeba do tego, aby rada familijna była zdolną do po-

wzięcia uchwał, należy ustanowić jednego lub dwóch zastępców członków.

Rada familijna wybiera zastępców członków i oznacza porządek kolejny, w jakim mają wstępować do rady familijnej w razie przeszkody lub ubytku członka.

Jeżeli ojciec lub matka ślubna wyznaczyli zastępców członków i oznaczyli porządek kolejny ich wstępowania, należy stosować się do tego zarządzenia.

§ 1864. Jeżeli rada familijna stanie się niezdolna do powzięcia uchwał wskutek przemijającej przeszkody członka, a niema zastępcy członka, należy na czas trwania owej przeszkody ustanowić zastępcę członka. Wybór przysługuje przewodniczącemu.

§ 1865. Członkiem rady familijnej nie można ustanawiać tego, kto jest niezdolny do działania albo został pozbawiony własnej woli z powodu słabości umysłu, marnotrawstwa lub nałogu pijaństwa.

§ 1866. Członkiem rady familijnej nie powinno się ustanawiać:

1. opiekuna pupila;
2. tego, kto nie powinien być ustanawiany opiekunem według § 1781 lub według § 1782;
3. tego, kogo ojciec lub matka ślubna pupila przez swe zarządzenie od stanowiska członka wykluczyli.

ad 2) k. c. p. 417.

§ 1867. Członkiem rady familijnej nie powinno się ustanawiać tego, kto z pupilem nie jest ani spokrewniony ani spowinowacony, chyba że go wyznaczyli ojciec lub matka ślubna pupila lub wybrała rada familijna albo według § 1864 przewodniczący.

k. c. p. 375.

§ 1868. Do zarządzeń ojca lub matki, dopuszczalnych według §§ 1858, 1859, 1861, 1863, 1866, stosują się przepisy § 1777.

Zarządzenia ojca mają pierwszeństwo przed zarządzeniami matki.

§ 1869. Nikt nie jest obowiązany do przyjęcia urzędu członka rady familijnej.

§ 1870. Przewodniczący ustanawia członków rady familijnej przez zobowiązanie do wiernego i sumiennego sprawowania urzędu. Zobowiązanie powinno nastąpić przez podanie ręki, zastępujące przysięgę.

§ 1871. Przy ustanowieniu członka rady familijnej zastrzec można zwolnienie na wypadek, że pewne zdarzenie zajdzie lub też nie zajdzie.

§ 1872. Rada familijna ma prawa i obowiązki sądu opiekuńczego. Kierownictwo spraw należy do przewodniczącego.

Członkowie rady familijnej mogą wykonywać swój urząd tylko osobiście. Są oni odpowiedzialni tak samo, jak sędzia opiekuńczy.

Ust. 1) s 362/2, ust. 2) zd. 2) k. c. p. 465.

§ 1873. Radę familijną zwołuje przewodniczący. Zwołanie winno nastąpić, jeżeli żąda tego dwóch członków, opiekun lub opiekun przydany albo jeżeli tego wymaga interes pupila. Członków można wzywać ustnie lub pisemnie.

§ 1874. Aby rada familijna była zdolną do powzięcia uchwał, potrzebna jest obecność przewodniczącego i przynajmniej dwóci członków.

Rada familijna wydaje swe uchwały większością głosów członków obecnych. W razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego.

Jeżeli w jakiej sprawie interesy pupila pozostają w znacznej sprzeczności z interesami członka, członek ten jest wykluczony od udziału w powzięciu uchwały. O wykluczeniu rozstrzyga przewodniczący.

Ust. 3) k. c. p. 449/2.

§ 1875. Członka rady familijnej, który bez dostatecznego usprawiedliwienia nie stawia się na wezwanie albo zaniedba dowieść na czas o przeszkodzie w stawieniu się albo wstrzymuje się od udziału w powzięciu uchwały, przewodniczący winien zasądzić na koszty przez to spowodowane.

Przewodniczący może nałożyć na takiego członka karę porządkową do tysiąca marek.¹⁰⁾

Jeżeli później nastąpi dostateczne usprawiedliwienie, należy uchylić wydane rozporządzenie.

Ust. 1) k. c. p. 383.

§ 1876. Jeżeli staje się koniecznem natychmiastowe poczynienie kroków, przewodniczący winien wydać potrzebne zarządzenia, zwołać radę familijną, zawiadomić ją o zarządzeniach i posta-

¹⁰⁾ W oryg.: „Hundert“ por. ustawę z 18 marca 1921 (Dz. Ust. Rz. P. 1921, poz. 181). Ust. nie obowiązuje na G. Śląsku.

rać się o uchwałę co do środków, któreby jeszcze nadto mogły być potrzebne.

§ 1877. Członkowie rady familijnej mogą żądać od pupila zwrotu swych wydatków; kwotę wydatków ustanawia przewodniczący.

§ 1878. Urząd członka rady familijnej kończy się z tych samych powodów, z jakich według §§ 1885, 1886, 1889 kończy się urząd opiekuna.

Członka rady familijnej wbrew jego woli może zwolnić tylko sąd, przełożony w toku instancji nad sądem opiekuńczym.

§ 1879. Sąd opiekuńczy winien rozwiązać radę familijną, jeżeli brak jest liczby członków, potrzebnych do powzięcia uchwał, a nie ma osób odpowiednich do jej uzupełnienia.

s 366.

§ 1880. Ojciec pupila może stosownie do postanowienia § 1777 zarządzić na wypadek zajścia lub też nie zajścia w przyszłości jakiegoś zdarzenia rozwiązanie rady familijnej, której ustanowienie on zarządził. To samo prawo przysługuje matce ślubnej pupila co do rady familijnej, której ustanowienie ona zarządziła.

Jeżeli takie zdarzenie zaidzie, sąd opiekuńczy winien rozwiązać radę familijną.

§ 1881. O rozwiązaniu rady familijnej sąd opiekuńczy winien zawiadomić dotychczasowych członków, opiekuna i opiekuna przynależnego.

Opiekun i opiekun przydany otrzymują nowe dekrety ustanowienia. Poprzednie dekrety należy zwrócić sądowi opiekuńczemu.

VII. ZAKOŃCZENIE OPIEKI.

§ 1882. Opieka kończy się, jeżeli odpadną podstawy zarządzenia opieki, oznaczone w § 1773.

a 251, s 431.

§ 1883. Jeżeli pupila uprawiano przez zawarte następnie małżeństwo, opieka kończy się dopiero wtedy, gdy ojcostwo męża prawomocnie zostanie ustalone wyrokiem, zapadłym między nim a pupilą albo gdy sąd opiekuńczy zarządzi uchylenie opieki.

Sąd opiekuńczy winien zarządzić uchylenie, jeżeli uzna, że istnieją podstawy do uprawnienia dziecka. Dopóki mąż żyje, uchylenie powinno być zarządzone tylko wtedy, gdy uznał on ojcostwo lub gdy stale doznaje przeszkody w złożeniu oświadczenia albo gdy miejsce jego pobytu jest stale niewiadome.

§ 1884. Jeżeli pupił zaginął, opieka kończy się dopiero z chwilą uchylenia jej przez sąd opiekuńczy. Sąd opiekuńczy winien uchylić opiekę, gdy się dowie o śmierci pupiła.

Jeżeli pupił uznany zostanie za zmarłego, opieka kończy się z chwilą wydania wyroku, orzekającego uznanie go za zmarłego.

§ 1885. Urząd opiekuna kończy się z chwilą pozbawienia go własnej woli.

Jeżeli opiekun uznany zostanie za zmarłego, urząd jego kończy się z chwilą wydania wyroku, orzekającego uznanie go za zmarłego.

Ust. 1) s 441.

§ 1886. Sąd opiekuńczy ma zwolnić opiekuna, gdyby dalsze sprawowanie urzędu, w szczególności z powodu sprzecznego z obowiązkami zachowania się opiekuna, zagrażało interesom pupiła albo jeżeli odnośnie do osoby opiekuna zajdzie jeden z powodów w § 1781 oznaczonych.

a 254, 257, s 445.

§ 1887. Sąd opiekuńczy może zwolnić kobietę, która opiekunką ustanowiono, w razie jej zamażpójścia.

Sąd opiekuńczy ma zwolnić kobietę zamężną, która została ustanowiona opiekunką, jeżeli mąż odmawia swego przyzwolenia na przyjęcie lub dalsze sprawowanie opieki albo przyzwolenie odwołuje. Przepis ten nie stosuje się, jeżeli mąż jest ojcem pupiła.

Ust. 1) a 255.

§ 1888. Jeżeli opiekunem ustanowiono urzędnika albo sługę religijnego, sąd opiekuńczy ma ich zwolnić, jeżeli zostanie im odmówione albo cofnięte zezwolenie, jakie jest potrzebne według ustaw²⁰⁾ do przyjęcia opieki lub do dalszego sprawowania opieki, przyjętej przed wstąpieniem w stosunek urzędowy lub służbowy, lub też, jeżeli zostanie wydany ustawowo²⁰⁾ dopuszczalny zakaz dalszego sprawowania opieki.

k. c. p. 401.

§ 1889. Sąd opiekuńczy ma zwolnić opiekuna na jego wniosek, gdy zajdzie ważny ku temu powód; ważnym powodem jest w szczególności nastanie takiej okoliczności, która by według l. 2 do 7 ust. 1 § 1786 uprawniała opiekuna do odmówienia przyjęcia opieki.

k. c. p. 401, 403/2, 405—407, 409, a 257, s 443.

²⁰⁾ W oryg.: nach den Landesgesetzen.

§ 1890. Po ukończeniu swego urzędu opiekun ma wydać pułkowi majątek, którym zarządzał, i zdać rachunek z zarządu. O ile złożył rachunek sądowi opiekuńczemu, wystarcza powołanie się na ten rachunek.

k. c. p. 454, a 262, 263, s 451, r 334 l. 3, 295 l. 9.

§ 1891. Jeżeli jest opiekun przydany, opiekun winien przedłożyć mu rachunek. Opiekun przydany winien zaopatrzyć rachunek w uwagi, do jakich mu badanie da powód.

Na żądanie winien opiekun przydany udzielić wyjaśnień co do sprawowania opieki przydanej a, o ile ma możność, także i co do majątku, którym zarządzał opiekun.

Ust. 1) k. c. p. 454, 455.

§ 1892. Opiekun ma rachunek, po przedłożeniu go opiekunowi przydanemu, wręczyć sądowi opiekuńczemu.

Sąd opiekuńczy winien zbadać ów rachunek pod względem rachunkowym i rzeczowym i pośredniczyć w jego sprawdzeniu w drodze rozprawy z osobami zainteresowanymi, przywołując opiekuna przydanego. O ile rachunek zostanie uznany za prawidłowy, sąd opiekuńczy ma to uznanie stwierdzić dokumentem.

Ust. 1) a 262, s 451, 452, 453/2, r 334 l. 3.

§ 1893. W razie ukończenia opieki lub urzędu opiekuńczego stosują się odpowiednio przepisy §§ 1682, 1683.

Po ukończeniu swego urzędu opiekun winien zwrócić sądowi opiekuńczemu dekret ustanowienia.

Ust. 1) s 444.

§ 1894. O śmierci opiekuna winien jego spadkobierca niezwłocznie donieść sądowi opiekuńczemu.

Opiekun winien donieść niezwłocznie o śmierci opiekuna przydanego lub współopiekuna.

k. c. p. 450.

§ 1895. Przepisy §§ 1885 do 1889, 1893, 1894 stosują się odpowiednio do opiekuna przydanego.

Tytuł drugi. Opieka nad pełnoletnimi.

§ 1896. Pełnoletni otrzymuje opiekuna, jeśli został pozbawiony własnej woli.

k. c. p. 504, a 187, 188, 270, s 369, 370, r 212.

§ 1897. Do opieki nad pełnoletnim stosują się przepisy o opiece nad małoletnim, o ile z §§ 1898 do 1908 nic innego nie wynika.

k. c. p. 504, 507—509.

§ 1898. Ojciec i matka pupila nie są uprawnieni do wyznaczenia opiekuna lub do wykluczenia kogo od opieki.

§ 1899. Przed dziadkami powołany jest na opiekuna ojciec, a po nim matka ślubna pupila.

Rodzice nie są powołani, jeżeli pupila przysposobił kto inny, a nie małżonek jego ojca lub jego matki.

Jeżeli pupil pochodzi z małżeństwa nieważnego, ojciec nie jest powołany w przypadku § 1701, a matka w przypadku § 1702.

Ust. 1) s 273/2, 385/3.

§ 1900. Żonę można ustanowić opiekunką jej męża także bez przyzwolenia tego ostatniego.

Małżonka pupila można ustanowić opiekunem przed rodzicami i dziadkami, matkę ślubną w przypadku § 1702 przed dziadkami.

Matkę nieślubną można ustanowić opiekunką przed dziadkiem.

Ust. 1) k. c. p. 506.

Ust. 2) k. c. p. 505—507.

§ 1901. Opiekun winien mieć pieczę nad osobą pupila tylko o tyle, o ile tego wymaga cel opieki.

Jeżeli pod opieką znajduje się kobieta zamężna, nie ma zastosowania ograniczenie, określone w § 1633.

Ust. 1) s 406.

§ 1902. Opiekun może przyrzec lub dać wyposażenie z majątku pupila tylko za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego.

Do umowy najmu lub dzierżawy jako też do innej umowy, na zasadzie której pupila zobowiązuje się do świadczeń powtarzających się, opiekun potrzebuje zatwierdzenia sądu opiekuńczego wtedy, gdy stosunek umowny ma trwać dłużej niż cztery lata. Przepis pod l. 4 § 1822 pozostaje mienaruszony.

§ 1903. Jeżeli opiekunem zostanie ustanowiony ojciec pupila, nie ustanawia się opiekuna przydanego. Ojcu przysługują te ulgi, które według §§ 1852 do 1854 mogą być zarządzane. Sąd opiekuńczy może cofnąć ulgi, jeżeli zagrażają one interesom pupila.

Przepisów tych nie stosuje się, jeżeli ojciec w razie małoletności pupila nie byłby uprawniony do zarządu jego majątku.

§ 1904. Jeżeli opiekunką ustanowiono matkę ślubną pupila, stosuje się do niej to samo, co według § 1903 do oica. Jednak

oprócz matki należy ustanowić opiekuna przydanego, jeżeli ona prosi o jego ustanowienie lub jeżeli zachodzą warunki, wśród których według l. 3 § 1687 należałoby dla niej ustanowić doradcę. W razie ustanowienia opiekuna przydanego, matce nie przysługują ulgi, oznaczone w § 1852.

§ 1905. Radę rodzinną można ustanowić tylko według ust. I § 1859.

Ojciec i matka pupila nie są uprawnieni do wydawania zarządzeń co do ustanowienia lub uchylenia rady rodzinnej albo co do składu jej członków.

§ 1906. Pełnoletni, odnośnie do którego podano wniosek o pozbawienie własnej woli, może być oddany pod opiekę tymczasową, jeżeli sąd opiekuńczy uzna to za potrzebne celem odwrócenia znacznego niebezpieczeństwa od osoby lub majątku pełnoletniego.
k. c. p. 495, s. 386.

§ 1907. Przepisy o powołaniu do opieki nie stosują się do opieki tymczasowej.

§ 1908. Opieka tymczasowa kończy się z chwilą umięcia lub prawomocnego oddalenia wniosku o pozbawienie własnej woli.

Jeżeli nastąpi pozbawienie własnej woli, opieka tymczasowa kończy się, gdy wskutek pozbawienia własnej woli ustanowiony będzie opiekun.

Sąd opiekuńczy winien uchylić opiekę tymczasową, jeżeli pupil nie potrzebuje już tymczasowej ochrony opiekuńczej.

Ust. 1) k. c. p. 504.

Tytuł trzeci. Kuratela.

§ 1909. Kto zostaje pod władzą rodzicielską lub pod opieką, ten otrzymuje kuratora dla tych spraw, w których załatwianiu sprawujący władzę rodzicielską albo opiekun doznają przeszkody. W szczególności otrzymuje on kuratora do zarządu majątku, który nabywa z powodu czyjej śmierci lub który mu osoba trzecia między żyjącymi bezpłatnie przysparza, jeżeli spadkodawca w rozporządzeniu ostatniej woli, a osoba trzecia przy przysporzeniu postanowili, że zarząd nie powinien przysługiwać sprawującemu władzę rodzicielską lub opiekunowi.

Jeżeli zajdzie potrzeba kurateli, sprawujący władzę rodzicielską lub opiekun winni niezwłocznie donieść o tem sądowi opiekuńczemu.

Kuratelę należy zarządzić także wtedy, gdy zajdą warunki dla zarządzenia opieki, lecz opiekuna jeszcze nie ustanowiono.

Ust. 1) k. c. p. 389, a 209, 270, 279, s 392.

Ust. 3) k. c. p. 346.

§ 1910. Pełnoletni, który jest pod opieką, może otrzymać kuratora dla swej osoby i swego majątku, jeżeli wskutek ułomności fizycznych, w szczególności dlatego, że jest głuchy, ślepy lub niemy, nie potrafi załatwiać swych spraw.

Jeżeli pełnoletni, który nie jest pod opieką, wskutek ułomności umysłowych lub fizycznych nie potrafi załatwiać swoich poszczególnych spraw lub pewnego zakresu swych spraw, w szczególności swych spraw majątkowych, może dla tych spraw otrzymać kuratora.

Kuratelę można zarządzić tylko za zezwoleniem osoby ułomnej, chyba że porozumienie się z nią nie jest możliwe.

Ust. 1) a 251, 269, 270, 275, s 372, r 376, 377, 381.

Ust. 2) s 395.

§ 1911. Pełnoletni nieobecny, którego pobyt jest niewiadomy, otrzymuje dla swych spraw majątkowych, o ile one pieczy wymagają, kuratora nieobecności. W szczególności zaś należy ustanowić dla niego takiego kuratora także wtedy, gdy wprawdzie wydał on zarządzenia zaradcze przez udzielenie polecenia lub pełnomocnictwa, lecz zaistniały takie okoliczności, które dają powód do odwołania polecenia lub pełnomocnictwa.

To samo dotyczy nieobecnego, którego pobyt jest wiadomy, lecz który doznaje przeszkody w powrocie i załatwieniu swoich spraw majątkowych.

a 270, 276, s 393 l. 1, k. c. p. 36—39.

§ 1912. Płód w łonie matki otrzymuje kuratora dla strzeżenia jego przyszłych praw, o ile te wymagają pieczy. Piecza przysługuje jednak ojcu lub matce, gdyby dziecko, w razie przyjścia na świat, zostawało pod władzą rodzicielską.

k. c. p. 352, 357, a 270, 274, s 393 l. 3.

§ 1913. Jeżeli jest niewiadomem albo niepewnym, kto jest uczestnikiem w pewnej sprawie, można dla owego uczestnika ustanowić kuratora dla tej sprawy, o ile piecza jest potrzebna. W szczególności można ustanowić kuratora dla spadkobiercy następnego, który jeszcze nie został spłodzony albo którego osobę określi dopiero

jakieś przyszłe zdarzenie, a to ma czas aż do nastania dziedziczenia następnego.

a 270, 274, 276, s 393 l. 3.

§ 1914. Jeżeli w drodze składki publicznej zebrano majątek na jakiś cel przejściowy, dla zarządu i użycia tego majątku można ustanowić kuratora, gdy już niema osób powołanych do tego zarządu i użycia.

s 393 l. 5.

§ 1915. Do kurateli stosują się odpowiednio przepisy dotyczące opieki, o ile z ustawy nic innego nie wynika.

Ustanowienie opiekuna przydanego nie jest potrzebne.

Ust. 1) a 280—282, s 367/2, 417, r 377.

§ 1916. Przepisy o powołaniu do opieki nie dotyczą kurateli, która ma być zarządzona według § 1909.

§ 1917. Jeżeli okaże się potrzebnem zarządzanie kurateli według zd. 2 ust. 1 § 1909, na kuratora powołany jest ten, kogo jako takiego wyznaczył spadkodawca w rozporządzeniu ostatniej woli, zaś osoba trzecia przy przysporzeniu; przytem stosują się odpowiednio przepisy § 1778.

Dla wyznaczonego kuratora może spadkodawca w rozporządzeniu ostatniej woli, a osoba trzecia przy przysporzeniu zarządzić ulgi, oznaczone w §§ 1852 do 1854. Sąd opiekuńczy może uchylić owe zarządzenia, gdyby one zagrażały interesom zostającego pod kuratelą.

Do odstąpienia od zarządzeń osoby trzeciej, jest potrzebne i dostateczne, dopóki ona żyje, jej przyzwolenie. Przyzwolenie osoby trzeciej może udzielić zastępczo sąd opiekuńczy, jeżeli osoba trzecia stale nie jest w stanie złożyć oświadczenia lub miejsce jej pobytu jest stale niewiadome.

§ 1918. Kuratela osoby zostającej pod władzą rodzicielską lub pod opieką kończy się z chwilą ustania władzy rodzicielskiej lub opieki.

Kuratela dla piodu w tonie marki kończy się z chwilą urodzenia dziecka.

Kuratela dla prowadzenia poszczególnej sprawy kończy się z chwilą jej załatwienia.

Ust. 2) s 439.

§ 1919. Sąd opiekuńczy winien uchylić kuratelę, gdy odpadł powód do jej zarządzenia.

a 283, s 433, k. c. p. 40 (ust. z 27/1. 1922 Dz. U. Rz. P. poz. 87).

§ 1920. Sąd opiekuńczy winien znieść kuratelę, zarządzoną według § 1910, gdy zostający pod kuratelą prosi o jej uchylenie.
s 438.

§ 1921. Sąd opiekuńczy winien uchylić kuratelę dla nieobecnego, gdy nieobecny nie doznaje więcej przeszkody w prowadzeniu swych spraw majątkowych.

Jeżeli nieobecny umrze, kuratela kończy się dopiero z chwilą jej uchylenia przez sąd opiekuńczy. Sąd opiekuńczy winien uchylić kuratelę, jeżeli dowie się o śmierci nieobecnego.

Jeżeli nieobecny zostanie uznany za zmarłego, kuratela kończy się z chwilą wydania wyroku, orzekającego uznanie go za zmarłego.

Ust. 1) r 1243, 1244.

Ust. 3) a 277, k. c. p. 40 (ust. z 27/1. 1922 Dz. U. Rz. P. poz. 87).

KSIEGA PIĄTA.

Prawo spadkowe.

ROZDZIAŁ PIERWSZY.

DZIEDZICZENIE.

§ 1922. Ze śmiercią osoby (otwarcie się spadku) przechodzi jej majątek (spadek) jako całość na jedną lub więcej innych osób (spadkobiercy).

Przepisy, odnoszące się do spadku, stosują się także do udziału w spółspadkobiercy (część spadkowa).

Ust. 1) k. c. 718, a 531, 532, 536, s 537, r 1104, 1222, 1254.

§ 1923. Spadkobiercą może być tylko ten, kto żyje w czasie otwarcia się spadku.

Tego, kto w czasie otwarcia się spadku jeszcze nie żył, ale był już poczęty, uważa się za urodzonego przed otwarciem się spadku.

Ust. 1) k. c. 725, a 536, s 542, r 1222, 1254.

Ust. 2) k. c. 906/2, 3, a 22, s 544, r 1106 l. 2.

§ 1924. Ustawowymi spadkobiercami pierwszego stopnia są potomkowie spadkodawcy.

Potomek, żyjący w czasie otwarcia się spadku, wyklucza od dziedziczenia i potomków, spokrewnionych przez niego ze spadkodawcą.

W miejsce potomka, nieżyjącego już w czasie otwarcia się spadku, wchodzi potomkowie, spokrewnieni przez niego ze spadkodawcą (dziedziczenie podług pokoleń).

Dzieci dziedziczą w równych częściach.

Ust. 1) k. c. 723, 731, 745, a 730—732, s 457, r 1121, 1122, 1127, 1128.

Ust. 3) k. c. 739, a 733, 734, r 1123, 1127, 1149, 1125, 1128.

§ 1925. Ustawowymi spadkobiercami drugiego stopnia są rodzice spadkodawcy i ich potomkowie.

Jeśli rodzice żyją w czasie otwarcia się spadku, dziedziczą tylko oni w równych częściach.

Jeśli w czasie otwarcia się spadku nie żyje już ojciec lub matka, wchodzi w miejsce zmarłego tegoż potomkowie a to według przepisów, odnoszących się do dziedziczenia w pierwszym stopniu. Jeśli niema potomków, dziedziczy tylko strona przy życiu pozostała.

Ust. 1) k. c. 733, 746, a 731, 735—737, s 458, r 1124, 1134—1136, 1140—1142, 1144.

Ust. 3) k. c. 750.

§ 1926. Ustawowymi spadkobiercami trzeciego stopnia są dziadowie i babki spadkodawcy oraz ich potomkowie.

Jeśli dziadowie i babki żyją w czasie otwarcia się spadku, dziedziczą tylko oni, w równych częściach.

Jeśli w czasie otwarcia się spadku nie żyją już dziadek lub babka ze strony ojczystej lub macierzystej, wchodzi w miejsce zmarłego tegoż potomkowie. Jeśli niema potomków, udział zmarłego dziada lub babki przypada pozostałemu przy życiu jego małżonkowi, a gdy ten już nie żyje, potomkom tego ostatniego.

Jeśli w czasie otwarcia się spadku nie żyją już dziadowie i babki ze strony ojczystej lub macierzystej a zmarli nie pozostawili potomków, dziedziczą pozostali dziadowie lub babki albo ich potomkowie.

O ile potomkowie wchodzi w miejsce swoich rodziców lub dalszych wstępnych, stosują się przepisy o dziedziczeniu w pierwszym stopniu.

Ust. 1) a 731, 738, s 459.

§ 1927. Kto należy w pierwszym, drugim lub trzecim stopniu do różnych pokoleń, otrzymuje w każdym z tych pokoleń, przypadający mu udział. Każdy udział uważa się za osobną część spadkową.

§ 1928. Ustawowymi spadkobiercami czwartego stopnia są pradziadowie spadkodawcy i ich potomkowie.

Jeśli w czasie otwarcia się spadku żyją pradziadowie, dziedziczą tylko oni; jeśli jest ich kilku, dziedziczą w równych częściach, bez różnicy, czy należą do tej samej linii czy do różnych linii.

Jeśli w czasie otwarcia się spadku pradziadowie już nie żyją, dziedziczy ten z ich potomków, który ze spadkodawcą w najbliższym stopniu jest spokrewniony; potomkowie o równym stopniu pokrewieństwa, dziedziczą w równych częściach.

Ust. 1) a 731, 741, s 460.

§ 1929. Ustawowymi spadkobiercami piątego stopnia i dalszych stopni są jeszcze dalsi wstępni spadkodawcy i ich potomkowie.

Przepisy ust. 2, 3 § 1928 stosują się odpowiednio.

Ust. 1) k. c. 765.

§ 1930. Krewny nie jest do dziedziczenia powołany, dopóki jest jakiś krewny poprzedzającego stopnia.

§ 1931. Pozostały przy życiu małżonek spadkodawcy powołany jest jako ustawowy spadkobierca obok krewnych pierwszego stopnia do jednej czwartej części spadku, a obok krewnych drugiego stopnia lub obok dziadów i babek do połowy spadku. Jeśli obok dziadów i babek wchodzi w rachubę potomkowie dziadów i babek, natenczas z drugiej połowy spadku małżonek otrzymuje również taki udział, jaki przypadłby potomkom według § 1926.

Jeśli niema ani krewnych pierwszego lub drugiego stopnia ani dziada i babki, pozostały przy życiu małżonek otrzymuje cały spadek.

Ust. 1) k. c. p. 232, 233, k. c. 767, a 757, s 462—464, r 1128, 1148, 1153, 1160, 1352.

§ 1932. Jeśli pozostały przy życiu małżonek jest ustawowym spadkobiercą obok krewnych drugiego stopnia lub obok dziada i babki, należą mu się, jako przedwziatek, prócz części spadkowej przedmioty, należące do małżeńskiego gospodarstwa domowego,

o ile one nie są przynależnością gruntu, oraz podarki ślubne. Do przedwziętku stosują się przepisy, odnoszące się do zapisów.

a 758.

§ 1933. Pozostały przy życiu małżonek traci prawo dziedziczenia, jako też prawo do przedwziętku, gdy w czasie swej śmierci spadkodawca był uprawniony do skargi o rozwód z winy drugiego małżonka i w rzeczywistości wniósł już skargę o rozwód lub o zniesienie małżeńskiej wspólności.

a 759, s 154/3.

§ 1934. Jeżeli pozostały przy życiu małżonek należy do krewnych, uprawnionych do dziedziczenia, dziedziczy jednocześnie jako krewny. Część spadkowa, która mu przypada na podstawie pokrewieństwa, uważa się za osobną część spadkową.

§ 1935. Jeżeli ustawowy spadkobierca odpadnie przed otwarciem albo po otwarciu się spadku i wskutek tego zwiększy się część spadkowa innego ustawowego spadkobiercy, uważa się część, o którą zwiększa się część spadkowa tego ostatniego, za osobną część spadkową, o ile chodzi o zapisy i zlecenia, obciążające tego ostatniego spadkobiercę lub tego spadkobiercę, który odpadł, jako też, o ile chodzi o obowiązek wyrównania części spadkowych.

§ 1936. Jeżeli w czasie otwarcia się spadku niema ani krewnego ani małżonka spadkodawcy, ustawowym spadkobiercą jest Skarb Państwa.¹⁾

k. c. 539, 768, a 760, s 466, 555/2, r 1162, 1167, 1168, 1169¹, 1172, 1178, 1178¹, 1263.

§ 1937. Spadkodawca może ustanowić spadkobiercę jednostrojnem rozporządzeniem na wypadek śmierci (testament, rozporządzenie ostaniej woli).

§ 1938. Spadkodawca może wykluczyć przez testament krewnego lub małżonka od ustawowego dziedziczenia, nie ustanawiając spadkobiercy.

§ 1939. Spadkodawca może przysporzyć komuś przez testament pewną korzyść majątkową (zapis), nie ustanawiając go spadkobiercą.

a 535, s 484.

§ 1940. Spadkodawca może zobowiązać przez testament spadkobiercę lub zapisobiercę do pewnego świadczenia, nie nadając drugiemu prawa żądania tego świadczenia (zlecenie).

¹⁾ W oryg.: *der Fiskus des Bundesstaats i t. d. opuszcza się jako bezprzedmiotowe.

§ 1941. Spadkodawca może przez umowę ustanowić spadkobiercę tudzież poczynić zapisy i zlecenia (umowa dziedziczenia).

Spadkobiercą (spadkobiercą z umowy) albo zapisobiercą można ustanowić zarówno drugą stronę, umowę zawierającą, jak i trzeciego.

• *Ust. 1) s 194.*

ROZDZIAŁ DRUGI.

STANOWISKO PRAWNE SPADKOBIERCY.

Tytuł pierwszy. Przyjęcie i wyrzeczenie się spadku. Piecza sądu spadkowego.

§ 1942. Spadek przechodzi na powołanego spadkobiercę bez zmiany dla prawa wyrzeczenia się (przejęcie spadku).

Skarb państwa nie może wyrzec się spadku, przypadłego nań jako na ustawowego spadkobiercę.

Ust. 1) k. c. 775, a 545, 546, 799, s 560, 566, r 1261.

§ 1943. Spadkobierca nie może wyrzec się spadku, skoro go już przyjął albo skoro minął czasokres, przepisany do wyrzeczenia się: z upływem czasokresu spadek uważa się za przyjęty.

k. c. 777, 778, s 571.

§ 1944. Wyrzeczenie się może nastąpić tylko w ciągu sześciu tygodni.

Czasokres rozpoczyna się z chwila, w której spadkobierca otrzymał wiadomość o przejęciu spadku i o podstawie powołania go do tegoż. Jeżeli spadkobierca powołany jest na mocy rozporządzenia na wypadek śmierci, czasokres rozpoczyna się nie wcześniej, jak po ogłoszeniu tego rozporządzenia. Do biegu czasokresu stosują się odpowiednio przepisy §§ 203, 206 o przedawnieniu.

Czasokres wynosi sześć miesięcy, gdy spadkodawca miał swoje ostatnie zamieszkanie wyłącznie zagranicą albo gdy spadkobierca w chwili rozpoczęcia się czasokresu przebywał zagranicą.

Ust. 1) k. c. 789, s 567.

§ 1945. Wyrzeczenie się dokonywa się przez oświadczenie wobec sądu spadkowego; oświadczenie należy złożyć w formie publicznie uwierzytelnionej.

Dla pełnomocnika potrzebne jest pełnomocnictwo publicznie uwierzytelnione. Pełnomocnictwo należy dołączyć do oświadczenia lub przedłożyć je dodatkowo w ciągu czasokresu do wyrzeczenia się.

Ust. 1) k. c. 784, s 570.

§ 1946. Spadkobierca może spadek przyjąć lub wyrzec się go, skoro tylko nastąpi otwarcie się spadku.

k. c. 775.

§ 1947. Przyjęcie i wyrzeczenie się nie mogą nastąpić warunkowo lub z oznaczeniem czasu.

s 570/2.

§ 1948. Kto powołany jest do dziedziczenia na mocy rozporządzenia na wypadek śmierci, może wyrzec się spadku jako spadkobierca ustanowiony a przyjąć go jako spadkobierca ustawowy, gdyby bez owego rozporządzenia był powołany jako spadkobierca ustawowy.

Kto powołany jest jako spadkobierca na mocy testamentu i umowy dziedziczenia, może spadek przyjąć na jednej podstawie powołania, na drugiej zaś wyrzec się go.

Ust. 1) a 808.

§ 1949. Uważa się, że przyjęcie nie nastąpiło, gdy spadkobierca był w błędzie co do podstawy powołania.

W razie wątpliwości wyrzeczenie się rozciąga się na wszystkie podstawy powołania, wiadome spadkobiercy w czasie oświadczenia.

Ust. 1) k. c. 783.

§ 1950. Przyjęcie i wyrzeczenie się nie mogą się ograniczać do części spadku. Przyjęcie lub wyrzeczenie się części jest bezskuteczne.

§ 1951. Kto powołany jest do dziedziczenia kilku części spadkowych, może jedną część przyjąć a drugiej wyrzec się, jeżeli powołanie opiera się na rozmaitych podstawach.

Jeśli powołanie opiera się na tej samej podstawie, przyjęcie lub wyrzeczenie się jednej części spadkowej odnosi się także do drugiej, a to nawet wtedy, gdy przejście drugiej części następuje później. Powołanie opiera się na tej samej podstawie nawet wtedy, gdy je zarządziło w rozmaitych testamentach albo stosownie do umowy w rozmaitych, zawartych między temi samymi osobami umowach dziedziczenia.

Jeżeli spadkodawca ustanowił spadkobiercę do kilku części spadkowych, może rozporządzeniem na wypadek śmierci zezwolić mu, by przyjął jedną część spadkową, a wyrzekł się drugiej.

§ 1952. Prawo spadkobiercy do wyrzeczenia się spadku jest dziedziczne.

Jeśli spadkobierca umrze przed upływem czasokresu wyrzeczenia się, czasokres ten nie kończy się przed upływem czaso-

kręsu zrzeczenia się, przepisanego dla odrzucenia spadku po spadkobiercy.

Z pośród kilku spadkobierców owego spadkobiercy każdy może odrzucić tylko tę część spadku, jaka odpowiada jego części spadkowej.

• *Ust. 1) k. c. 781.*

Ust. 2) a 537, 809, s 569.

§ 1953. W razie wyrzeczenia się spadku uważa się, że nie nastąpiło przejście spadku na osobę, która się spadku wyrzekła.

Spadek przechodzi na tego, kto byłby powołany, gdyby wyrzekający się nie był żył w czasie otwarcia się spadku; uważa się, że przejście nastąpiło z chwilą otwarcia się spadku.

O wyrzeczeniu się spadku sąd spadkowy powinien zawiadomić tego, na kogo spadek przeszedł wskutek wyrzeczenia się. Sąd winien zezwolić na wgląd do oświadczenia każdemu, kto uwiarogodni, że ma w tem prawny interes.

Ust. 1) k. c. 785.

Ust. 2) a 689.

§ 1954. Jeżeli przyjęcie lub wyrzeczenie się ulegają zaczepieniu, zaczepienie można skutecznie tylko w ciągu sześciu tygodni.

W razie możności zaczepienia z powodu groźby, czasokres rozpoczyna się z chwilą, w której ustanie przymusowe położenie, w innych przypadkach z chwilą, w której uprawniony do zaczepienia otrzyma wiadomość o podstawie do zaczepienia. Do biegu czasokresu stosują się odpowiednio przepisy §§ 203, 206, 207 o przedawnieniu.

Czasokres wynosi sześć miesięcy, gdy spadkodawca miał swe ostatnie zamieszkanie wyłącznie zagranicą albo gdy spadkobierca w chwili rozpoczęcia się czasokresu przebywał zagranicą.

Zaczepienie jest wykluczone, gdy od przyjęcia lub wyrzeczenia się upłynie lat trzydzieści

k. c. 783.

§ 1955. Zaczepienie przyjęcia lub wyrzeczenia się skutecznia się przez oświadczenie wobec sądu spadkowego. Do oświadczenia tego stosują się przepisy § 1945.

§ 1956. Zaniedbanie czasokresu wyrzeczenia się może być zaczepione tak samo, jak przyjęcie.

§ 1957. Zaczepienie przyjęcia uważa się za wyrzeczenie się, a zaczepienie wyrzeczenia się, za przyjęcie.

O zaczepieniu wyrzeczenia się sąd spadkowy powinien zawiadomić tego, na kogo przeszedł spadek wskutek wyrzeczenia się. Przytem stosuje się przepis zd. 2 ust. 3 § 1953.

§ 1958. Przed przyjęciem spadku nie można wystąpić sądowo przeciw spadkobiercy z roszczeniem, które odnosi się do spadku.

a 547, 811, r 1258.

§ 1959. Jeżeli spadkobierca przed wyrzeczeniem się spadku załatwia sprawy związane ze spadkiem, jest uprawniony a zarazem zobowiązany wobec tego, kto zostaje spadkobiercą, w taki sam sposób, jak przy prowadzeniu spraw bez polecenia.

Jeżeli spadkobierca przed wyrzeczeniem się spadku rozporządzi jakim przedmiotem spadkowym, wyrzeczenie się nie narusza skuteczności takiego rozporządzenia, którego nie można było odłożyć bez szkody dla spadku.

Czynność prawna, którą trzeba było przedsięwziąć wobec spadkobiercy jako takiego, pozostaje skuteczną także po wyrzeczeniu się, gdy przedsięwzięto ją wobec wyrzekającego się przed wyrzeczeniem się.

Ust. 1) s 571/2.

§ 1960. Aż do przyjęcia spadku sąd spadkowy winien starać się o zabezpieczenie spadku, o ile zachodzi tego potrzeba. Obowiązuje to również wtedy, gdy spadkobierca jest nieznany, lub gdy jest niepewnem, czy przyjął spadek.

W szczególności sąd spadkowy może zarządzić opieczętowanie, zdeponowanie pieniędzy, papierów wartościowych i kosztowności, jako też spisanie wykazu spadkowego, a dla tego, kto zostanie spadkobiercą, ustanowić kuratora (kurator spadku).

Przepis § 1958 nie ma zastosowania do kuratora spadku.

Ust. 1) k. c. 811, 812, a 547, s 551, r 1258.

Ust. 2) s 552, 553.

§ 1961. W przypadkach ust. 1 § 1960 sąd spadkowy winien ustanowić kuratora spadku, gdy uprawniony poda wniosek o jego ustanowienie, celem wystąpienia w sądzie z roszczeniem, które odnosi się do spadku.

a 811.

§ 1962. Co do kuratora spadku wstępuje w miejsce sądu opiekuńczego sąd spadkowy.

§ 1963. Jeżeli w czasie otwarcia się spadku należy się spodziewać urodzenia się spadkobiercy i jeżeli matka nie potrafi sama się utrzymać, może żądać odpowiadającego swemu stanowi utrzy-

mania, aż do chwili rozwiązania, z całego spadku, a jeżeli jeszcze inne osoby powołane są do dziedziczenia, z części spadkowej dziecka. Przy brymiarze części spadkowej należy przyjąć, że urodzi się jedno dziecko.

s 605/2.

§ 1964. Jeśli w ciągu czasokresu, odpowiadającego okolicznościom, nie znajdzie się spadkobierca, sąd spadkowy winien stwierdzić, że oprócz Skarbu Państwa niema innego spadkobiercy.

Stwierdzenie to pociąga za sobą domniemanie, że Skarb Państwa jest ustawowym spadkobiercą.

Ust. 1) s 550/2, 555/2.

§ 1965. Przed stwierdzeniem należy wydać publiczne wezwanie do zgłoszenia praw spadkowych, oznaczając czasokres do zgłoszenia; sposób wezwania i długość czasokresu do zgłoszenia oznaczają się wedle przepisów o postępowaniu wywoławczem. Wezwanie można zaniechać, gdy jego koszt są niestosunkowo wielkie w porównaniu ze stanem spadku.

Prawa dziedziczenia nie uwzględnia się, gdy w ciągu trzech miesięcy po upływie czasokresu do zgłoszenia nie zostanie wykazane sądowi spadkowemu, że prawo to istnieje albo że się go dochodzi w drodze skargi przeciw Skarbowi Państwa. Jeśli nie wydano publicznego wezwania, trzymiesięczny czasokres rozpoczyna się od chwili sądowego wezwania do wykazania prawa dziedziczenia albo od chwili wniesienia skargi.

Ust. 1) s 550, 555.

§ 1966. Skarb Państwa może dochodzić prawa, jako ustawowy spadkobierca, jak również można dochodzić prawa przeciw Skarbowi Państwa, jako ustawowemu spadkobiercy dopiero wtedy, gdy sąd spadkowy stwierdzi, że innego spadkobiercy niema.

Tytuł drugi. Odpowiedzialność spadkobiercy za zobowiązania spadkowe.

I. Zobowiązania spadkowe.

§ 1967. Spadkobierca odpowiada za zobowiązania spadkowe.

Do zobowiązań spadkowych należą prócz długów pochodzących od spadkodawcy, zobowiązania, ciążące na spadkobiercy jako takim, w szczególności zobowiązania z praw do zachowku, zapisów i zleceń.

Ust. 1) a 548, r 1259, 1268.

§ 1968. Spadkobierca ponosi koszty pogrzebu, odpowiadającego stanowi spadkodawcy.

a 549.

§ 1969. Spadkobierca jest obowiązany, w ciągu pierwszych trzydziestu dni po otwarciu się spadku dawać utrzymanie członkom rodziny spadkodawcy, którzy w czasie tegoż śmierci należeli do jego domowników i pobierali od niego utrzymanie, a to w tym samym rozmiarze, jak to czynił spadkodawca, oraz dozwolić im używania mieszkania i sprzętów domowych. Rozporządzeniem ostatniej woli spadkodawca może wydać odmienne zarządzenie.

Przepisy o zapisach stosują się odpowiednio.

II. Wywołanie wierzycieli spadkowych.

§ 1970. Wierzycieli spadkowych można wezwać w drodze postępowania wywoławczego do zgłoszenia swych wierzytelności.

a 813, s 582.

§ 1971. Wywołanie nie dotyczy wierzycieli zastawnych i wierzycieli, którzy w postępowaniu upadłościowym stoją narówni z nimi, oraz wierzycieli, którzy w razie egzekucji z majątku nieruchomości mają prawo do zaspokojenia z tego majątku, o ile chodzi o zaspokojenie z przedmiotów, które stanowią dla nich porękę. To samo odnosi się do wierzycieli, których roszczenia są zabezpieczone przez ostrzeżenie lub którym w postępowaniu upadłościowym przysługuje prawo wyłączenia, odnośnie do przedmiotów ich uprawnienia.

a 814, s 583, 590/3.

§ 1972. Wywołanie nie dotyczy praw do zachowku, zapisów i zleceń, wszelako bez ujmy dla przepisu l. 1 § 2060.

§ 1973. Spadkobierca może odmówić zaspokojenia wierzyciela spadkowego, wyłączonego w postępowaniu wywoławczem, o ile spadek zostanie wyczerpany przez zaspokojenie niewyłączonych wierzycieli. Jednakowoż spadkobierca winien zaspokoić wyłączonego wierzyciela przed zobowiązaniami, wynikającymi z praw do zachowku, zapisów i zleceń, chyba że wierzyciel dochodzi swej wierzytelności dopiero po uiszczeniu tych zobowiązań.

Spadkobierca winien wydać nadwyżkę, w celu zaspokojenia wierzyciela, w drodze egzekucji, według przepisów o wydaniu nieślusznego wzbogacenia się. Od wydania znajdujących się jeszcze przedmiotów spadkowych może uchronić się przez zapłatę wartości

Prawomocne zasądzenie spadkobiercy na zaspokojenie wyłącznego wierzyciela, ma wobec innego wierzyciela taki sam skutek, jak zaspokojenie.

Ust. 1) a 814, s 590.

§ 1974. Wierzyciel spadkowy, który dochodzi swej wierzytelności przeciwko spadkobiercy po upływie pięciu lat po otwarciu się spadku, stoi narówni z wyłączonym wierzycielem, chyba że wierzytelność stała się wiadomą spadkobiercy przed upływem pięciu lat, lub ją zgłoszono w postępowaniu wywofawczem. Jeżeli spadkodawcę uznano za zmarłego, czasokres nie rozpoczyna się przed wydaniem wyroku, orzekającego uznanie go za zmarłego.

Ciążący na spadkobiercy w myśl zd. 2 ust. 1 § 1973 obowiązek, powstaje we wzajemnym stosunku zobowiązań z tytułu praw do zachowku, zapisów i zleceń o tyle tylko, o ileby wierzyciel, w razie postępowania upadłościowego względem spadku miał do spadku bliższy stopień pierwszeństwa.

O ile według przepisu § 1971 wywołanie nie dotyka wierzyciela, przepisy ust. 1 nie stosują się do niego.

III. Ograniczenie odpowiedzialności spadkobiercy.

§ 1975. Odpowiedzialność spadkobiercy za zobowiązania spadkowe ogranicza się jedynie do spadku, gdy ustanowiono kuratelę spadku w celu zaspokojenia wierzycieli spadkowych (zarząd spadku) albo gdy otwarto względem spadku postępowanie upadłościowe.

s 593/3, 595, 597.

§ 1976. Jeżeli ustanowiono zarząd spadku albo otwarto postępowanie upadłościowe względem spadku, uważa się za niezgasłe te stosunki prawne, które wskutek otwarcia się spadku zgasły przez zjednoczenie się prawa z obowiązaniem albo prawa z obciążeniem.

§ 1977. Jeżeli przed ustanowieniem zarządu spadku albo przed otwarciem postępowania upadłościowego względem spadku wierzyciel spadkowy potrącił swoją wierzytelność z wierzytelności spadkobiercy, nie należącej do spadku, bez zgody tego ostatniego, uważać należy po ustanowieniu zarządu spadku lub otwarciu postępowania upadłościowego względem spadku potrącenie to jako niebyłe.

To samo obowiązuje, gdy wierzyciel, nie będący wierzycielem spadkowym, potrącił wierzytelność przysługującą mu przeciw spadkobiercy, z wierzytelności należącej do spadku.

§ 1978. Jeżeli ustanowiono zarząd spadku albo otwarcie postępowanie upadłościowe względem spadku, spadkobierca odpowiada wobec wierzycieli spadkowych za dotychczasowy zarząd spadku, tak, jak gdyby od samego przyjęcia spadku, był prowadził dla nich zarząd jako odbierający polecenie. Do spraw związanych ze spadkiem, załatwionych przez spadkobiercę przed przyjęciem spadku, stosują się odpowiednio przepisy o prowadzeniu spraw bez polecenia.

Roszczenia, przysługujące wierzycielom spadkowym wedle ust. 1, uważa się za należące do spadku.

Wkłady należy zwrócić spadkobiercy ze spadku, o ile mógłby on żądać ich zwrotu według przepisów o poleceniu lub prowadzeniu spraw bez polecenia.

§ 1979. Zaspokojenie zobowiązania spadkowego przez spadkobiercę wierzyciele spadkowi muszą uznać jako uskutecznione na rachunek spadku, gdy spadkobiercy wedle okoliczności wolno było przypuszczać, że spadek wystarczy na zaspokojenie wszystkich zobowiązań spadkowych.

k. c. 808.

§ 1980. Jeżeli spadkobierca nie poda wniosku o otwarcie upadłości względem spadku bezzwłocznie potem, gdy się dowie o przeciążeniu spadku długami, odpowiada wobec wierzycieli za szkodę stąd powstałą. Przy ocenieniu, czy spadek wystarczy, nie bierze się w rachubę zobowiązań z zapisów i zleceń.

Z wiadomością o przeciążeniu długami stoi narówni niewiadomość, wynikająca z niedbalstwa. W szczególności uważa się za niedbalstwo, gdy spadkobierca nie podaje wniosku o wywołanie wierzycieli spadkowych, mimo że ma podstawę do przypuszczenia, iż istnieją nieznanne jeszcze zobowiązania spadkowe; wywołanie nie jest wymagane, gdy koszty postępowania, w porównaniu ze stanem spadku, są niestosunkowo wielkie.

§ 1981. Sąd spadkowy winien ustanowić zarząd spadku, skoro spadkobierca poda wniosek o ustanowienie zarządu.

Na wniosek wierzyciela spadkowego należy ustanowić zarząd spadku, gdy istnieje podstawa do przypuszczenia, że zaspokojenie wierzycieli spadkowych ze spadku jest zagrożone zachowaniem się lub położeniem majątkowym spadkobiercy. Jeśli od przyjęcia spadku minęły dwa lata, wniosku takiego nie można już podać.

Przepisy § 1785 nie mają zastosowania.

Ust. 1) s 554, 556/3.

Ust. 2) s 594.

§ 1982. Ustanowienia zarządu spadku można odmówić, gdy niema odpowiedniej do kosztów masy spadkowej.

§ 1983. Sąd spadkowy winien ogłosić ustanowienie zarządu spadku w dzienniku, przeznaczonym dla swych ogłoszeń.

§ 1984. Z chwilą ustanowienia zarządu spadku spadkobierca traci prawo do zarządu i rozporządzania spadkiem. Przepisy (§§ 6, 7*) ustawy upadłościowej stosuje się odpowiednio. Roszczeń odnoszących się do spadku, można dochodzić tylko przeciw zarządcy spadku.

Egzekucje i areszty, skierowane do spadku na rzecz wierzyciela, który nie jest wierzycielem spadkowym, są wykluczone, o ile dotyczą majątku spadkowego.

§ 1985. Zarządca spadku winien zarządzać spadkiem i zaspokajać ze spadku zobowiązania spadkowe.

Zarządca spadku odpowiada za zarząd spadku także wobec wierzycieli spadkowych. Przepisy ust. 2 § 1978 i §§ 1979, 1980 stosują się odpowiednio.

Ust. 1) s 595/3.

§ 1986. Zarządcy spadku dopiero wtedy wolno wydać spadek spadkobiercy, gdy zostaną zaspokojone wiadome zobowiązania spadkowe.

Jeśli zaspokojenie jakiego zobowiązania narazie nie jest wykonalne albo jeżeli zobowiązanie jest sponne, wydanie spadku może tylko wtedy nastąpić, gdy wierzycielowi zostanie dane zabezpieczenie. Dla wierzytelności warunkowej nie jest wymagane danie zabezpieczenia, gdy możliwość ziszczenia się warunku jest tak daleką, że wierzytelność niema narazie wartości majątkowej.

§ 1987. Zarządca spadku może żądać stosownego wynagrodzenia za sprawowanie swego urzędu.

§ 1988. Zarząd spadku kończy się z otwarciem postępowania upadłościowego względem spadku.

Zarząd spadku można zriść, skoro okaże się, że niema odpowiedniej do kosztów masy spadkowej.

§ 1989. Jeśli postępowanie upadłościowe względem spadku zostanie ukończone przez rozdział masy lub przez przymusową ugodę, do odpowiedzialności spadkobiercy stosują się odpowiednio przepisy § 1973.

§ 1990. Jeśli ustanowienie zarządu spadku lub otwarcie postępowania upadłościowego względem spadku nie da się skutecz-

*) Obecnie 7, 8.

nić z powodu braku odpowiedniej do kosztów masy albo jeżeli z tego powodu zarząd spadku zostanie zniesiony lub postępowanie upadłościowe zaniechane, spadkobierca może odnowić zaspokojenia wierzyciela spadku, o ile spadek nie wystarcza. W tym przypadku spadkobierca jest obowiązany wydać spadek, w celu zaspokojenia wierzyciela, w drodze egzekucji.

Prawo spadkobiercy nie zostaje wykluczone przez to, że wierzyciel po otwarciu się spadku uzyskał w drodze egzekucji albo wykonania aresztu prawo zastawu lub hipotekę albo w drodze tymczasowego zarządzenia ostrzeżenie.

§ 1991. Jeśli spadkobierca korzysta z przysługującego mu w myśl § 1990 prawa, do jego odpowiedzialności i zwrotu jego wkładów stosują się przepisy §§ 1978, 1979.

Stosunki prawne, zgłasze wskutek otworcia się spadku przez zjednoczenie się prawa z zobowiązaniem albo prawa z obciążeniem, uważa się w stosunku między wierzycielem i spadkobiercą za niezgłasze.

Prawomocne zasądzenie spadkobiercy na zaspokojenie wierzyciela ma wobec innego wierzyciela taki sam skutek, jak zaspokojenie.

Zobowiązania z tytułu praw do zachowku, zapisów i zleceń spadkobierca winien zaspokoić w taki sam sposób, jakby je należało zaspokoić w razie postępowania upadłościowego.

Ust. 4) s 565.

§ 1992. Jeśli nadmierne obciążenie spadku polega na zapisach lub zleceniach, spadkobierca ma prawo zaspokoić te zobowiązania według przepisów §§ 1990, 1991, nawet gdy nie zachodzą warunki § 1990. Od wydania istniejących jeszcze przedmiotów spadkowych może się uwolnić przez zapłatę ich wartości.

a 690—693, s 565.

IV. Sporządzenie inwentarza. Nieograniczona odpowiedzialność spadkobiercy.

§ 1993. Spadkobierca ma prawo podać spis spadku (inwentarz) do sądu spadkowego (sporządzenie inwentarza).

Wz. c. 774, a 800, s 580.

§ 1994. Na wniosek wierzyciela spadkowego sąd spadkowy winien wyznaczyć spadkobiercy czasokres do sporządzenia inwentarza (czasokres inwentarzowy). Po upływie tego czasokresu spadkobierca odpowiada za zobowiązania spadkowe bez ograniczenia, jeśli nie sporządzono przedtem inwentarza.

Wnioskodawca winien uwiarogodnić swoją wiarytelność. Na skuteczność wyznaczenia czasokresu niema wpływu okoliczność, że wiarytelność nie istnieje.

Ust. 1) k. c. 794.

§ 1995. Czasokres inwentarzowy powinien wynosić najmniej jeden miesiąc, najwyżej trzy miesiące. Rozpoczyna się z chwilą doręczenia uchwały, wyznaczającej czasokres.

Jeśli czasokres wyznaczony został przed przyjęciem spadku, rozpoczyna się dopiero z chwilą przyjęcia spadku.

Na wniosek spadkobiercy może sąd spadkowy przedłużyć czasokres według swego uznania.

Ust. 1) k. c. 795.

Ust. 3) k. c. 798, s 587/2.

§ 1996. Jeśli siła wyższa przeszkodzi spadkobiercy sporządzić na czas inwentarz albo podać wniosek o usprawiedliwione okolicznościami przedłużenie czasokresu inwentarzowego, sąd spadkowy winien na jego wniosek wyznaczyć mu nowy czasokres inwentarzowy. To samo obowiązuje, gdy spadkobierca bez swojej winy nie otrzyma wiadomości o doręczeniu uchwały, którą mu wyznaczono czasokres inwentarzowy.

Wniosek musi być podany w ciągu dwóch tygodni po usunięciu przeszkody, a najpóźniej przed upływem roku po ukończeniu wyznaczonego pierwotnie czasokresu.

O ile to się da wykonać, powinien przed rozstrzygnięciami być przesłuchany wierzyciel spadkowy, na którego wniosek pierwszy czasokres wyznaczono.

§ 1997. Do biegu czasokresu inwentarzowego i oznaczonego w ust. 2 § 1996 dwutygodniowego czasokresu stosują się odpowiednio przepisy ust. 1 § 203 i § 206 o przedawnieniu.

§ 1998. Jeśli spadkobierca umrze przed upływem czasokresu inwentarzowego albo oznaczonego w ust. 2 § 1996 czasokresu dwutygodniowego, czasokres nie kończy się przed upływem czasokresu przepisane go dla odrzucenia spadku, pozostałego po spadkobiercy.

§ 1999. Jeśli spadkobierca jest pod władzą rodzicielską albo pod opieką, powinien sąd spadkowy zawiadomić sąd opiekuńczy o wyznaczeniu czasokresu inwentarzowego.

§ 2000. Wyznaczenie czasokresu inwentarzowego traci skuteczność, gdy zostanie ustanowiony zarząd spadku lub gdy zostanie otwarte postępowanie upadłościowe względem spadku. Podczas trwania zarządu spadku albo postępowania upadłościowego wzglę-

dem spadku nie można wyznaczyć czasokresu inwentarzowego. Jeśli postępowanie upadłościowe względem spadku będzie ukończone przez rozdział masy lub przez ugodę przymusową, nie potrzeba dla uchylecia nieograniczonej odpowiedzialności sporządzenia inwentarza.

§ 2001. W inwentarzu powinny być podane wyczerpująco przedmioty spadkowe, istniejące w chwili otwarcia się spadku, tudzież zobowiązania spadkowe.

Inwentarz powinien prócz tego zawierać opisanie przedmiotów spadkowych, o ile to jest potrzebne do oznaczenia wartości, i podanie ich wartości.

Ust. 1) s 581.

§ 2002. Spadkobierca musi przybrać do sporządzenia inwentarza właściwą władzę albo właściwego urzędnika lub notariusza.
s 581.

§ 2003. Na wniosek spadkobiercy sąd spadkowy winien inwentarz albo sam sporządzić, albo zlecić sporządzenie go właściwej władzy albo właściwemu urzędnikowi lub notariuszowi. Przez podanie takiego wniosku zachowuje się czasokres inwentarzowy.

Spadkobierca obowiązany jest udzielić wyjaśnień, potrzebnych do sporządzenia inwentarza.

Władza, urzędnik lub notariusz winni podać inwentarz do sądu spadkowego.

Ust. 1) s 580, 581.

§ 2004. Jeżeli w sądzie spadkowym znajduje się już inwentarz, odpowiadający przepisom §§ 2002, 2003, wystarcza, gdy spadkobierca przed upływem czasokresu inwentarzowego oświadczy wobec sądu spadkowego, że ten inwentarz uważać należy jako przez niego podany.

§ 2005. Jeżeli spadkobierca umyślnie doprowadzi do tego, że wymienienie w inwentarzu przedmiotów spadkowych jest w wysokim stopniu niezupełne, albo w zamiarze pokrzywdzenia wierzycieli spadkowych spowoduje wciągnięcie nieistniejącego zobowiązania spadkowego, odpowiada za zobowiązania spadkowe bez ograniczenia. To samo obowiązuje, gdy w przypadku § 2003 odmawia udzielenia wyjaśnień albo umyślnie w znacznym stopniu je odwleka.

Jeżeli wymienienie przedmiotów spadku jest niezupełne, a nie zachodzi żaden z przypadków ust. 1, można wyznaczyć spadkobiercy dla uzupełnienia nowy czasokres inwentarzowy.

Ust. 1) k. c. 801.

§ 2006. Spadkobierca winien na żądanie wierzyciela spadkowego złożyć przed sądem spadkowym przysięgę wyjawienia:

że podał przedmioty spadku wedle swej najlepszej wiedzy tak wyczerpująco, jak to tylko mógł uczynić.

Przed złożeniem przysięgi spadkobierca może uzupełnić inwentarz.

Jeżeli spadkobierca odmówi złożenia przysięgi, odpowiada bez ograniczenia wobec wierzyciela, który wniosek podał. To samo stosuje się, gdy nie stawi się ani na pierwszy termin, ani na nowy, który mu na wniosek wierzyciela został wyznaczony, chyba że zachodzi przyczyna, która niestawienie się na tym terminie dostatecznie usprawiedliwia.

Powtórne złożenie przysięgi ten sam wierzyciel lub inny mogą żądać tylko wtedy, gdy istnieje podstawa do przypuszczenia, że po złożeniu przysięgi spadkobierca dowiedział się o istnieniu dalszych przedmiotów spadku.

§ 2007. Jeżeli spadkobierca powołany jest do dziedziczenia kilku części spadkowych, odpowiedzialność jego za zobowiązania spadkowe oznacza się w odniesieniu do każdej części spadkowej tak, jak gdyby części spadkowe należały do różnych spadkobierców. W przypadku przyrostu i w przypadku § 1935 obowiązuje to tylko wtedy, gdy części spadkowe są rozmaicie obciążone.

§ 2008. Jeżeli spadkobierczynią jest żona, a spadek należy do mienia przez nią wniesionego lub mienia łącznego, wyznaczenie czasokresu inwentarzowego ma skutek tylko wtedy, gdy zostanie wyznaczone także dla męża. Dopóki czasokres nie upłynie dla męża, nie kończy się on także dla żony. Ze sporządzenia inwentarza przez męża korzysta również żona.

Jeżeli spadek należy do mienia łącznego, natenczas przepisy te obowiązują także po ustaniu wspólności majątkowej.

§ 2009. Jeżeli inwentarz sporządzono na czas, domniemywa się odnośnie do stosunku między spadkobiercą a wierzycielami spadku, że w czasie otwarcia się spadku, prócz podanych, nie istniały inne przedmioty spadku.

k. c. 802, a 802, r 1259 uw. 1, 2, 1260.

§ 2010. Sąd spadkowy winien zezwolić na wgląd do inwentarza każdemu, kto uwiarogodni, że ma w tem prawny interes.

s 584/1.

§ 2011. Skarbowi Państwa, jako ustawowemu spadkobiercy, nie można wyznaczać czasokresu inwentarzowego. Skarb Państwa

obowiązany jest udzielać wierzycielom spadkowym wyjaśnień o stanie spadku.

s 592.

§ 2012. Kuratorowi spadku, ustanowionemu wedle §§ 1960, 1961, nie można wyznaczać czasokresu inwentarzowego. Kurator spadku obowiązany jest udzielać wierzycielom spadkowym wyjaśnień o stanie spadku. Kurator spadku nie może zrzec się ograniczenia odpowiedzialności spadkobiercy.

Przepisy te obowiązują także zarządcę spadku.

§ 2013. Jeżeli spadkobierca odpowiada za zobowiązania spadkowe bez ograniczenia, nie mają zastosowania przepisy §§ 1973 do 1975, 1977 do 1980, 1989 do 1992; spadkobierca nie ma prawa podawania wniosku o zarząd spadku. Spadkobierca może się jednak powołać na ograniczenie odpowiedzialności, jakie nastąpiło według § 1973 lub według § 1974, jeśli później zajdzie wypadek wskazany w zd. 2 ust. 1 § 1994 lub w ust. 1 § 2005.

Przepisy §§ 1977 do 1980 i prawo spadkobiercy do podania wniosku o wprowadzenie zarządu spadku nie zostają wykluczone przez to, że spadkobierca odpowiada wobec poszczególnych wierzycieli spadkowych bez ograniczenia.

V. Ekscepcje zawieszające.

§ 2014. Spadkobierca ma prawo odmówić zaspokojenia zobowiązania spadkowego przed upływem pierwszych trzech miesięcy po przyjęciu spadku, jednak nie dłużej, jak do sporządzenia inwentarza.

s 586/1.

§ 2015. Jeżeli spadkobierca w ciągu roku po przyjęciu spadku podał wniosek o zarządzenie wywołania wierzycieli spadkowych i jeśli wniosek ten zostanie uwzględniony, ma prawo odmówić zaspokojenia zobowiązania spadkowego aż do ukończenia postępowania wywoławczego.

Z ukończeniem postępowania wywoławczego stoi narówni przypadek, gdy spadkobierca nie stawi się na terminie wywoławczym i nie poda w ciągu dwóch tygodni wniosku o wyznaczenie mu nowego terminu albo gdy nie stawi się także na nowym terminie.

Jeżeli zostanie wydany wyrok wyłączający prawa wierzyciela lub jeżeli zostanie oddalony wniosek spadkobiercy o wydanie ta-

kiego wyroku, nie należy postępowania uważać za ukończone przed upływem dwutygodniowego czasokresu, rozpoczynającego się z ogłoszeniem rozstrzygnięcia, oraz przed załatwieniem zażalenia, wniesionego w prawidłowym czasie.

§ 2016. Przepisy §§ 2014, 2015 nie mają zastosowania, gdy spadkobierca odpowiada bez ograniczenia.

To samo obowiązuje w przypadkach, kiedy według § 1971 wywołanie wierzycieli spadkowych nie dotyczy wierzyciela, atoli z tą zmianą, że prawo, uzyskane dopiero po otwarciu się spadku w drodze egzekucji lub wykonania aresztu, jako też ostrzeżenie, uzyskane dopiero po tym czasie w drodze tymczasowego zarządzenia, pozostają nieważne.

§ 2017. Jeżeli przed przyjęciem spadku ustanowiono kuratora do zarządu spadkiem, rozpoczynają się czasokresy, w § 2014 i w ust. 1 § 2015 oznaczone, z chwilą jego ustanowienia.

Tytuł trzeci. Roszczenie o spadek.

§ 2018. Spadkobierca może żądać od każdego, kto na podstawie prawa spadkowego, które mu w rzeczywistości nie przysługuje, uzyskał coś ze spadku (posiadacz spadku), wydania tego, co zostało uzyskane.

a 823, s 598.

§ 2019. Za uzyskane ze spadku uważa się także to, co posiadacz spadku nabył przez czynność prawną zapomocą środków ze spadku pochodzących.

Dłużnik dopiero wtedy winien uznać za skuteczne względem siebie, że wierzytelność w powyższy sposób nabyta należy do spadku, gdy się dowie, że tak jest istotnie; przepisy §§ 406 do 408 stosują się odpowiednio.

§ 2020. Posiadacz spadku winien wydać spadkobiercy pobrane użytki; zobowiązanie do wydania rozciąga się także na owoce, których własność nabył.

a 824.

§ 2021. O ile posiadacz spadku nie ma możliwości wydania, zobowiązanie jego określa się podług przepisów o wydaniu niesłużnego wzbogacenia się.

§ 2022. Posiadacz spadku obowiązany jest do wydania rzeczy, do spadku należących, tylko za zwrotem wszystkich nakładów, o ile nakłady te nie są pokryte przez policzenie na wzbogacenie, które

należy wydać wedle § 2021. Przytem stosują się przepisy §§ 1000 do 1003, odnoszące się do roszczeń, wynikających z własności.

Do nakładów należą także wkłady, jakie posiadacz spadku czyni na pokrycie ciężarów spadku lub na zaspokojenie zobowiązań spadkowych.

O ile spadkobierca winien wedle ogólnych przepisów wynagrodzić w szerszych rozmiarach wkłady, które nie były poczynione na poszczególne rzeczy, w szczególności zaś wkłady, wymienione w ust. 2, roszczenia posiadacza spadku pozostają nie naruszone.

Ust. 1) a 824.

§ 2023. Jeżeli posiadacz spadku winien wydać rzeczy, należące do spadku, natenczas począwszy od zawisłości sporu, roszczenie spadkobiercy o wynagrodzenie szkody z powodu pogorszenia, zniszczenia lub też powstałej z innej przyczyny niemożności wydania oznaczają się według przepisów, odnoszących się do stosunku, jaki zachodzi między właścicielem a posiadaczem po zawisłości sporu o prawo własności.

To samo stosuje się do roszczenia spadkobiercy o wydanie lub wynagrodzenie użytków oraz do roszczenia posiadacza spadku o zwrot nakładów.

§ 2024. Jeżeli posiadacz spadku nie był w dobrej wierze przy rozpoczęciu posiadania spadku, odpowiada tak, jak gdyby w tym czasie zawisł był spór o roszczenie spadkobiercy. Jeżeli posiadacz spadku dowie się później, iż nie jest spadkobiercą, odpowiada w ten sam sposób od chwili, kiedy się o tem dowiedział. Dalsza odpowiedzialność z powodu zwłoki pozostaje nie naruszona.

§ 2025. Jeżeli posiadacz spadku uzyskał przedmiot spadku przez czyn karalny albo też uzyskał rzecz do spadku należącą przy użyciu zabronionej samowoli, odpowiada wedle przepisów o wynagrodzeniu szkody z powodu czynów niedozwolonych. Wszakże z powodu samowoli zabronionej posiadacz spadku w dobrej wierze odpowiada według tych przepisów tylko wtedy, gdy spadkobierca istotnie objął już posiadanie rzeczy.

§ 2026. Dopóki roszczenie o spadek nie uległo przedawnieniu, posiadacz spadku nie może się powoływać wobec spadkobiercy na zasiedzenie rzeczy, którą ma w posiadaniu jako należącą do spadku.

§ 2027. Posiadacz spadku jest obowiązany udzielić spadkobiercy wyjaśnień o stanie spadku i o tem, gdzie przedmioty spadku się znajdują.

Taki sam obowiązek ma ten, kto, nie będąc posiadaczem spadku, bierze rzecz ze spadku w posiadanie, zanim spadkobierca rzeczywiście obejmie posiadanie.

§ 2028. Kto w czasie otwarcia się spadku żył we wspólności domowej ze spadkodawcą, obowiązany jest udzielić spadkobiercy, na żądanie tegoż, wyjaśnień, jakie sprawy związane ze spadkiem, prowadził i gdzie według jego wiadomości znajdują się przedmioty spadku.

Jeżeli zachodzi podstawa do przypuszczenia, że wyjaśnień nie udzielono z należytą starannością, zobowiązany winien złożyć na żądanie spadkobiercy przysięgę wyjawienia:

że podania swoje uskutecznił wedle najlepszej wiedzy tak zupełnie, jak to tylko mógł uczynić.

Przepisy ust. 3 § 259 i § 261 mają zastosowanie.

§ 2029. Przepisy, odnoszące się do roszczenia o spadek, odnoszą się także do odpowiedzialności posiadacza spadku ze względu na roszczenia, przysługujące spadkobiercy do poszczególnych przedmiotów spadku.

§ 2030. Narówni z posiadaczem spadku stoi w stosunku do spadkobiercy ten, kto nabywa spadek od posiadacza spadku na podstawie ustawy.

§ 2031. Jeżeli osoba, uznana za zmarłą, przeżyła chwilę, którą uważa się za chwilę jej śmierci, może żądać wydania swego majątku według przepisów, odnoszących się do roszczenia o spadek. Dopóki jeszcze żyje osoba, uznana za zmarłą, przedawnienie jej roszczenia nie kończy się przed upływem roku od chwili, kiedy otrzyma wiadomość o uznaniu jej za zmarłą.

To samo obowiązuje, gdy jakąś osobę bez uznania jej za zmarłą, uważano niesłusznie za nieżyjącą.

Ust. 1) a 278, s 547, k. c. p. 58 (ust. z 27/1. 1922 Dz. U. Rz. P. poz. 87).

Tytuł czwarty. Zbieg spadkobierców.

I. Wzajemny stosunek prawny spadkobierców do siebie.

§ 2032. Jeżeli spadkodawca pozostawia kilku spadkobierców, spadek staje się wspólnym majątkiem spadkobierców.

Dopóki nie nastąpi rozliczenie się, obowiązują przepisy §§ 2033 do 2041.

Ust. 1) a 550, s 602.

§ 2033. Każdy współspadkobierca może rozporządzać swoim udziałem w spadku. Umowa, na zasadzie której współspadkobierca rozporządza swoim udziałem, musi być stwierdzoną dokumentem sądowym lub notarialnym.

Udziałem swoim w poszczególnych przedmiotach spadku współspadkobierca nie może rozporządzać.

§ 2034. Jeżeli współspadkobierca sprzedaje swój udział trzeciemu, pozostali współspadkobiercy mają prawo pierwokupu.

Czasokres do wykonania prawa pierwokupu wynosi dwa miesiące. Prawo pierwokupu jest dziedziczne.

§ 2035. Jeżeli sprzedany udział został lub przeniesiony na kupującego, współspadkobiercy mogą wykonać wobec kupującego prawo pierwokupu, przysługujące im wedle § 2034 wobec sprzedawcy. Wobec sprzedawcy prawo pierwokupu gaśnie z chwilą przeniesienia udziału.

Sprzedawca winien bezzwłocznie zawiadomić współspadkobierców o przeniesieniu.

§ 2036. Z chwilą przeniesienia udziału na współspadkobierców kupujący staje się wolnym od odpowiedzialności za zobowiązania spadkowe. Odpowiedzialność jego trwa jednak dalej, o ile jest on odpowiedzialny wobec wierzycieli spadku wedle §§ 1978 do 1980; przepisy §§ 1990, 1991 stosują się odpowiednio.

§ 2037. Jeżeli kupujący przenosi swój udział na kogo innego, stosują się odpowiednio przepisy §§ 2033, 2035, 2036.

§ 2038. Zarząd spadku przysługuje spadkobiercom wspólnie. Każdy współspadkobierca obowiązany jest wobec innych współspadkobierców do współdziałania przy zarządzeniach, potrzebnych do prawidłowego zarządu; zarządzenia, konieczne do utrzymania spadku, każdy współspadkobierca może poczynić bez współdziałania innych współspadkobierców.

Przepisy §§ 743, 745, 746, 748 mają zastosowanie. Podział owoców następuje dopiero przy rozliczeniu się. Jeżeli rozliczenie się wykluczono na dłuższy czas niż rok, każdy współspadkobierca może żądać podziału czystego dochodu przy końcu każdego roku.

§ 2039. Jeżeli do spadku należy roszczenie, zobowiązany może świadczyć tylko wszystkim spadkobiercom wspólnie i każdy współspadkobierca może żądać świadczenia tylko na rzecz wszystkich spadkobierców wspólnie. Każdy współspadkobierca może żądać, aby zobowiązany zdeponował dla wszystkich spadkobierców

rzecz, będącą przedmiotem świadczenia, lub gdy ta nie nadaje się do zdeponowania, aby ją oddał przechowawcy, którego sąd wniem ustanowić.

§ 2040. Spadkobiercy tylko wspólnie mogą rozporządzać przedmiotem spadkowym.

Dłużnik nie może potrącić wierzytelności, należnej mu od poszczególnego współspadkobiercy, z wierzytelności do spadku należącej.

Ust. 1) s 602/2.

§ 2041. Do spadku należy wszystko to, co nabywa się na podstawie prawa, należącego do spadku, albo jako wynagrodzenie za zniszczenie, uszkodzenie lub odebranie przedmiotu spadkowego, albo przez czynność prawną, odnoszącą się do spadku. Do wierzytelności, nabytej przez taką czynność prawną, stosuje się przepis ust. 2 § 2019.

§ 2042. Każdy współspadkobierca może żądać każdego czasu rozliczenia się, o ile z §§ 2043 do 2045 nic innego nie wypływa.

Przepisy ust. 2, 3 § 749 i §§ 750 do 758 mają zastosowanie.

Ust. 1) k. c. 815, s 604, 611, 612.

§ 2043. O ile z powodu spodziewanego urodzenia się współspadkobiercy części spadkowe nie dadzą się jeszcze oznaczyć, rozliczenie się jest wykluczone aż do ustania tej niepewności.

To samo obowiązuje, o ile części spadkowe nie dadzą się jeszcze oznaczyć dlatego, że niema jeszcze rozstrzygnięcia o uznaniu ślubności, o potwierdzeniu przysposobienia lub o zatwierdzeniu fundacji przez spadkodawcę ustanowionej.

s 605/1.

§ 2044. Spadkodawca może rozporządzeniem ostatniej woli wykluczyć rozliczenie się co do spadku lub poszczególnych przedmiotów spadkowych albo uczynić je zależnym od dotrzymania pewnego czasu okresu wypowiedzenia. Przepisy ust. 2, 3 § 749, §§ 750, 751 i ust. 1 § 1010 stosują się odpowiednio.

Rozporządzenie traci skuteczność, gdy upłynie lat trzydzieści od otwarcia się spadku. Spadkodawca może jednak postanowić, aby to rozporządzenie obowiązywało aż do nadejścia pewnego oznaczonego wydarzenia, mającego swe źródło w osobie współspadkobiercy, albo na wypadek ustanowienia przezeń dziedziczenia pochodnego lub zapisu, aż do nastania dziedziczenia pochodnego lub przejścia zapisu. Jeżeli współspadkobierca, w którego osobie ma

swe źródło mające zająć wydarzenie, jest osoba prawna, pozostaje w mocy czasokres trzydziestoletni.

§ 2045. Każdy współspadkobierca może żądać, aby rozliczenie się zostało odłożone aż do ukończenia dopuszczalnego według § 1970 postępowania wywoławczego, albo aż do upływu czasokresu do zgłoszenia, oznaczonego w § 2061. Jeżeli jeszcze nie podano wniosku o wywołanie albo nie wydano jeszcze wezwania publicznego według § 2061, można żądać odłożenia tylko wtedy, gdy bezzwłocznie podaje się wniosek lub wydaje się wezwanie.

s 604/2.

§ 2046. Ze spadku należy przede wszystkim zaspokoić zobowiązania spadkowe. Jeżeli zobowiązanie spadkowe nie jest jeszcze wymagalne, albo jeśli jest sporne, zatrzymać należy kwotę, potrzebną na zaspokojenie.

Jeżeli zobowiązanie spadkowe obciąża tylko niektórych współspadkobierców, mogą oni żądać zaspokojenia tego zobowiązania tylko z tego, co im przypadnie przy rozliczeniu się.

W celu zaspokojenia należy spadek, o ile to jest potrzebne, spieniężyć.

Ust. 1) a 550, s 564, 610.

§ 2047. Nadwyżka pozostała po zaspokojeniu zobowiązań spadkowych, należy się spadkobiercom w stosunku do ich części spadkowych.

Pisma, odnoszące się do stosunków osobistych spadkodawcy, do jego rodziny lub do całego spadku, pozostają wspólną własnością.

Ust. 1) k. c. 826, s 610.

Ust. 2) k. c. 842, s 613/2.

§ 2048. Spadkodawca może w rozporządzeniu ostatniej woli wydać zarządzenia co do rozliczenia się. W szczególności może zarządzić, aby rozliczenie się nastąpiło wedle słusznej oceny osoby trzeciej. Oznaczenie dokonane na podstawie takiego zarządzenia przez osobę trzecią, nie wiąże spadkobierców, gdy jest oczywiście niesłuszne; w tym wypadku oznaczenie następuje przez wyrok,

k. c. 1075, s 608.

§ 2049. Jeżeli spadkodawca zarządził, iż jeden ze współspadkobierców ma prawo objęcia należącej do spadku majątności ziemskiej, w razie wątpliwości należy przyjąć, że majątność ziemską należy wstawić w rachunek według jej wartości dochodowej.

Wartość dochodową oznacza się według czystego dochodu, jaki majątność ziemską może stale przynosić przy prawidłowej gospodarce według swego dotychczasowego gospodarczego przeznaczenia.

Ust. 1) s 620—625, 617/2.

Ust. 2) s 618/2.

§ 2050. Potomkowie, którzy dziedziczą jako spadkobiercy ustawowi, obowiązani są przy rozliczeniu się między sobą wnieść dla wyrównania to, co otrzymali od spadkodawcy za życia jego, jako wyposażenie, o ile spadkodawca przy przyspożeniu inaczej nie postanowił.

Zasiłki, dane w celu użycia ich jako przychodów, tudzież wkłady na przygotowanie do pewnego zawodu, winny być wniesione dla wyrównania, o ile przekroczyły miarę, odpowiadającą stosunkiem majątkowym spadkodawcy.

Inne przysporzenia między żyjącymi należy wnieść dla wyrównania, jeżeli spadkodawca przy samem przysporzeniu zarządził wyrównanie.

Ust. 1) k. c. 829, 851, 852, a 790, 791, s 626.

Ust. 2) s 631.

§ 2051. Jeżeli potomek, który jako spadkobierca byłby obowiązany do wyrównania, odpadnie przed otwarciem albo po otwarciu się spadku, natenczas do wyrównania z powodu przysporzonych mu korzyści majątkowych obowiązany jest ten potomek, który wejdzie w jego miejsce.

Jeżeli spadkodawca odpadającemu potomkowi ustanowił spadkobiercę, w razie wątpliwości należy przyjąć, że ten nie powinien więcej otrzymać, niż otrzymałby potomek z uwzględnieniem jego obowiązku do wyrównania.

Ust. 1) k. c. 848, s 627.

§ 2052. Jeżeli spadkodawca ustanowił potomków spadkobiercami odnośnie do tego, co otrzymaliby jako spadkobiercy ustawowi, albo jeżeli oznaczył ich części spadkowe tak, że pozostają do siebie w tym samym stosunku, co ustawowe części spadkowe, natenczas w razie wątpliwości należy przyjąć, że potomkowie mają być obowiązani do wyrównania wedle §§ 2050, 2051.

§ 2053. Przysporzenia, jakie otrzymał od spadkodawcy dalszy potomek przed odpadnięciem potomka bliższego, wykluczającego go od dziedziczenia, albo potomek, wchodzący jako spadkobierca pod-

stawiony w miejsce innego potomka, nie wnosi się dla wyrównania, chyba że spadkodawca przy przysporzeniu zarządził takie wyrównanie.

To samo obowiązuje, gdy potomek otrzymał od spadkodawcy przysporzenie, zanim uzyskał stanowisko prawne potomka.

Ust. 1) k. c. 846.

§ 2054. Przysporzenie, uczynione z mienia łącznego przy ogólnej wspólności majątkowej, przy wspólności dorobku lub wspólności mienia ruchomego, uważa się za uczynione do połowy przez każdego z małżonków. Jednak przysporzenie, uczynione na rzecz potomka, pochodzącego tylko od jednego z małżonków, albo gdy jeden z małżonków z powodu przysporzenia winien uiścić wynagrodzenie do mienia łącznego, uważa się uczynione tylko przez tego małżonka.

Przepisy te stosują się odpowiednio do przysporzenia z mienia łącznego przy nadal utrzymanej wspólności majątku.

§ 2055. Przy rozliczeniu się każdemu współspadkobiercy dolicza się na jego część spadkową wartość przysporzenia, które winien wnieść dla wyrównania. Wartość wszystkich przysporzeń, które należy wnieść dla wyrównania, dolicza się do spadku, o ile ten przypada współspadkobiercom, między którymi dokonywa się wyrównanie.

Wartość oznacza się wedle czasu, w którym nastąpiło przysporzenie.

Ust. 1) k. c. 829, 857, 858, 868, 869, a 793, s 628.

Ust. 2) k. c. 860, 868, a 794, s 630/1.

§ 2056. Jeżeli przez przysporzenie współspadkobierca otrzymał więcej, niżby mu przypadało przy rozliczeniu się, nie ma obowiązku do wypłacenia nadwyżki. W takim razie spadek dzieli się między pozostałymi spadkobiercami w ten sposób, że nie bierze się w rachubę wartości przysporzenia i części spadkowej współspadkobiercy.

s 629.

§ 2057. Każdy współspadkobierca obowiązany jest udzielić innym spadkobiercom na ich żądanie wyjaśnień co do przysporzeń, jakie wnieść winien dla wyrównania wedle §§ 2050 do 2053. Przepisy §§ 260, 261 o obowiązku złożenia przysięgi wyjawienia stosują się odpowiednio.

II. Stosunek prawy między spadkobiercami a wierzycielami spadku.

§ 2058. Za wspólne zobowiązania spadkowe spadkobiercy odpowiadają jako dłużnicy łącznie.

k. c. § 70, a 820, s 603, 639.

§ 2059. Do chwili podziału spadku każdy współspadkobierca może odmówić zaspokojenia zobowiązań spadkowych z majątku, jaki ma poza swoim udziałem w spadku. Jeżeli odpowiada za pewne zobowiązanie spadkowe bez ograniczenia, nie przysługuje mu to prawo względem części zobowiązania, odpowiadającej jego części spadkowej.

Prawo wierzycieli spadku do żądania od wszystkich współspadkobierców zaspokojenia ze spadku niepodzielonego, pozostaje nienaruszone.

Ust. 1) a 550, 820, 821.

§ 2060. Po podziale spadku każdy współspadkobierca odpowiada tylko za część zobowiązania spadkowego, odpowiadającą jego części spadkowej:

1. gdy wierzyciel wykluczony w postępowaniu wywoławczem; w tym samym stopniu wywołanie rozciąga się także na wierzycieli, wymienionych w § 1972, oraz na wierzycieli, wobec których współspadkobierca odpowiada bez ograniczenia;
2. gdy wierzyciel dochodzi swej wierzytelności później niż w pięć lat po oznaczonym w ust. 1 § 1974 czasie, chyba że współspadkobierca dowiedział się o wierzytelności przed upływem tych pięciu lat albo została ona zgłoszona w postępowaniu wywoławczem; przepis ten niema zastosowania, o ile wedle § 1971 wywołanie nie dotyka wierzyciela;
3. gdy wdrożono postępowanie upadłościowe do spadku i zakończono je przez rozdział masy lub przez ugodę przymusową.

§ 2061. Każdy współspadkobierca może wezwać publicznie wierzycieli spadku do zgłoszenia w ciągu sześciu miesięcy swych wierzytelności u niego lub w sądzie spadkowym. Jeżeli takie wezwanie nastąpiło, każdy współspadkobierca odpowiada po podziale tylko za część wierzytelności, odpowiadającą jego części spadkowej, chyba że przed upływem czasokresu nastąpiło zgłoszenie albo wierzytelność wiadomą była współspadkobiercy w czasie polzału.

Wezwanie należy ogłosić w Monitorze Polskim¹⁾ i dzienniku publicznym, przeznaczonym dla ogłoszeń sądu spadkowego. Czasokres rozpoczyna się od ostatniego zamieszczenia ogłoszenia. Koszty obciążają spadkobiercę, który ogłasza wezwanie.

§ 2062. Ustanowienia zarządu spadku spadkobiercy mogą żądać tylko wspólnie; jest ono wykluczone, gdy spadek jest już podzielony.

§ 2063. Ze sporządzenia inwentarza przez jednego współspadkobiercę korzystają także inni spadkobiercy, o ile za zobowiązania spadkowe nie odpowiadają bez ograniczenia.

Wobec reszty spadkobierców współspadkobierca powołać się może na ograniczenie swojej odpowiedzialności także wtedy, gdy odpowiada bez ograniczenia wobec innych wierzycieli spadkowych.

Ust. 1) a 807, s 580/3.

ROZDZIAŁ TRZECI.

TESTAMENT.

Tytuł pierwszy. Przepisy ogólne.

§ 2064. Spadkodawca może sporządzić testament tylko osobiście.

§ 2065. Spadkodawca nie może uczynić rozporządzenia ostatniej woli w ten sposób, że kto inny ma postanowić, czy powinno ono obowiązywać lub nie obowiązywać.

Spadkodawca nie może pozostawić komu innemu oznaczenia osoby, która ma otrzymać przysporzenie, jako też oznaczenia przedmiotu przysporzenia.

Ust. 2) a 564, † 1093.

§ 2066. Jeżeli spadkodawca bez bliższego oznaczenia obdzielił swoich ustawowych spadkobierców, za obdzielonych, a to w stosunku do ich ustawowych części spadkowych, należy uważać tych, którzy w czasie otwarcia się spadku byłiby jego ustawowymi spadkobiercami. Jeżeli przy porzeczności uczyniono pod warunkiem zawieszającym lub z oznaczeniem terminu początkowego, a warunek ten lub termin ziści się lub nastanie dopiero po otwarciu się spadku, w razie wątpliwości, należy uważać jako obdzielonych, tych, którzy byłiby ustawowymi spadkobiercami, gdyby spadkobierca był zmarł w czasie ziszczenia się warunku lub nastania terminu.

²⁾ W oryg.: „durch den Deutschen Reichsanzeiger“.

§ 2067. Jeżeli spadkodawca bez bliższego oznaczenia obdzielił swoich krewnych lub swoich najbliższych krewnych, za obdzielenych, a to w stosunku do ich ustawowych części spadkowych, należy w razie wątpliwości uważać tylko tych krewnych, którzy w czasie otwarcia się spadku byłiby jego ustawowymi spadkobiercami. Przepis zd. 2 § 2066 ma zastosowanie.

a 682.

§ 2068. Jeżeli spadkobierca bez bliższego oznaczenia obdzielił dzieci, a jedno z nich zmarło przed sporządzeniem testamentu, pozostawiając potomków, w razie wątpliwości należy przyjąć, że obdzielenie to o tyle obejmuje potomków, o ileby ci przy ustawowym porządku dziedziczenia weszli w miejsce dziecka.

a 681.

§ 2069. Jeżeli spadkodawca obdzielił jednego ze swoich potomków, a ten odpadł po sporządzeniu testamentu, w razie wątpliwości należy przyjąć, że obdzielenie o tyle obejmuje potomków tego ostatniego, o ileby ci w razie ustawowego porządku dziedziczenia weszli w jego miejsce.

§ 2070. Jeżeli spadkodawca obdzielił bez bliższego oznaczenia potomków osoby trzeciej, w razie wątpliwości należy przyjąć, że obdzielenie to nie obejmuje tych potomków, którzy nie byli jeszcze spłodzeni w czasie otwarcia się spadku albo w czasie ziszczenia się warunku lub nastania terminu, gdy przysporzenie uczyniono pod warunkiem zawieszającym lub z oznaczeniem terminu początkowego, a warunek ten lub termin ziszczył się dopiero po otwarciu się spadku.

§ 2071. Jeżeli spadkodawca bez bliższego oznaczenia obdzielił pewną klasę osób lub osoby, związane z nim stosunkiem służby lub innych interesów, w razie wątpliwości należy przyjąć, że obdzielenie obejmuje tych, którzy w czasie otwarcia się spadku należą do oznaczonej klasy lub zostają w oznaczonym stosunku do spadkodawcy.

a 683.

§ 2072. Jeżeli spadkodawca bez bliższego oznaczenia obdzielił ubogich, w razie wątpliwości należy przyjąć, że obdzielenie obejmuje publiczną kasę ubogich tej gminy, w której okręgu miał swoje ostatnie zamieszkanie, ze zleceniem jej podziału przysporzenia między ubogich.

§ 2073. Jeżeli spadkodawca tego, kogo obdzielił, oznaczył w sposób mogący się dać zastosować do więcej osób, i jeżeli nie

da się ustalić, kogo z nich to obdzielenie obejmuje, uważa się ich wszystkich za obdzielonych w równych częściach.

§ 2074. Jeżeli spadkodawca przysporzenie, zawarte w ostatniej woli, uczynił pod warunkiem zawieszającym, w razie wątpliwości należy przyjąć, że przysporzenie ma obowiązywać tylko wtedy, gdy obdzielony dożyje ziszczenia się warunku.

a 703.

§ 2075. Jeżeli spadkodawca przysporzenie, zawarte w ostatniej woli, uczynił pod warunkiem, że obdzielony w ciągu pewnego nieokreślonego czasu czegoś zaniecha lub coś nadal będzie czynił, w razie wątpliwości należy przyjąć, że w przypadku, gdy zaniechanie lub działanie zależy wyłącznie od woli obdzielonego, przysporzenie ma być zawieszone od warunku rozwiązującego, a mianowicie, iż obdzielony czynność tę przedsięwzłmie lub działania zaniecha.

§ 2076. Jeżeli warunek, pod którym uczyniono zawarte w ostatniej woli przysporzenie, ma na celu korzyść trzeciego, przyjmuje się w razie wątpliwości, że warunek się ziscił, skoro trzeci odmawia współdziałania, potrzebnego do ziszczenia się swego warunku.

§ 2077. Rozporządzenie ostatniej woli, w którym spadkodawca obdzielił swego małżonka, jest bezskuteczne, gdy małżeństwo jest nieważne albo gdy zostało przed śmiercią spadkodawcy rozwiązane. Równoznaczne jest z rozwiązaniem małżeństwa, gdy spadkodawca w czasie swej śmierci miał prawo wnieść skargę o rozwód z winy małżonka i taką skargę o rozwód lub o zniesienie wspólności małżeńskiej wniósł.

Rozporządzenie ostatniej woli, w którym spadkodawca obdzielił swego narzeczonego, jest bezskuteczne, gdy zaręczyny rozwiązano przed śmiercią spadkodawcy.

Rozporządzenie nie jest bezskuteczne, gdy należy przyjąć, że spadkodawca byłby je uczynił również w takim wypadku.

§ 2078. Rozporządzenie ostatniej woli można zaczepić, o ile spadkodawca był w błędzie co do treści swego oświadczenia, albo oświadczenia tej treści wogóle złożyć nie chciał i o ile należy przyjąć, że takiego oświadczenia nie byłby złożył, gdyby mu stan rzeczy był wiadomy.

To samo obowiązuje, gdy rozporządzenie spadkodawcy zostało spowodowane błędnem przypuszczeniem lub oczekiwaniem, iż pewna okoliczność zajdzie albo nie zajdzie, lub gdy go do tego bezprawnie groźbą skłoniono.

Przepisy § 122 nie mają zastosowania.

Ust. 1) a 565, 570—572, s 469, r 1016, 1026.

§ 2079. Rozporządzenie ostatniej woli można zaczepić, gdy spadkodawca pominał uprawnionego do zachowku, który żył w czasie otwarcia się spadku, a o którym spadkodawca, czyniąc rozporządzenie, nie wiedział, albo który urodził się lub uzyskał prawo do zachowku dopiero po uczynieniu tego rozporządzenia. Zaczepienie jest wykluczone, o ile należy przyjąć, że spadkodawca byłby działał takie rozporządzenie nawet wtedy, gdyby stan rzeczy był mu wiadomy.

a 777, 778.

§ 2080. Do zaczepienia uprawniony jest ten, na czyją korzyść bezpośrednio wyszłyby zniszczenie rozporządzenia ostatniej woli.

Jeżeli w przypadkach § 2078 błąd odnosi się tylko do pewnej oznaczonej osoby i jeżeli ta jest uprawnioną do zaczepienia lub byłaby uprawnioną do niego, gdyby była żyła w czasie otwarcia się spadku, natomiast nikt inny nie jest uprawniony do zaczepienia.

W przypadku § 2079 prawo do zaczepienia służy tylko uprawnionemu do zachowku.

§ 2081. Zaczepienie rozporządzenia ostatniej woli, którem ustanawia się spadkobiercę, wyklucza się od dziedziczenia spadkobiercy ustawowego, mianuje wykonawcę testamentu lub uchyla rozporządzenie tego rodzaju, uskutecznia się przez oświadczenie wobec sądu spadkowego.

Sąd spadkowy powinien zawiadomić o oświadczeniu zaczepienia tego, na czyją korzyść bezpośrednio wychodzi zaczepione rozporządzenie. Winien zezwolić na wgląd w oświadczenie każdemu, kto uwiarogodni, iż ma w tem interes prawny.

Przepis ust. 1 odnosi się także do takiego zaczepienia rozporządzenia ostatniej woli, które nie stwarza prawa dla kogo innego, w szczególności do zaczepienia zlecenia.

§ 2082. Zaczepienie nastąpić może tylko w ciągu roku.

Czasokres rozpoczyna się z chwilą, w której uprawniony do zaczepienia otrzymał wiadomość o przyczynie zaczepienia. Do biegu tego czasokresu stosują się odpowiednio przepisy §§ 203, 206, 207 o przedawnieniu.

Zaczepienie jest wykluczone, gdy od otwarcia się spadku upłynęło lat trzydzieści.

Ust. 1) s 469/2.

§ 2083. Jeżeli rozporządzenie ostatniej woli, zobowiązujące do jakiego świadczenia, podlega zaczepieniu, obciążony może odmówić świadczenia nawet wtedy, gdy zaczepienie według § 2082 jest wykluczone.

§ 2084. Jeżeli treść rozporządzenia ostatniej woli dopuszcza rozmałą wykładnię, należy w razie wątpliwości dać pierwszeństwo takiej wykładni, przy której rozporządzenie może być skuteczne.
a 655.

§ 2085. Bezskuteczność jednego z kilku rozporządzeń, zawartych w testamencie, pociąga za sobą bezskuteczność reszty rozporządzeń tylko wtedy, jeżeli należy przyjąć, że bez owego bezskutecznego rozporządzenia spadkodawca nie byłby ich uczynił.

§ 2086. Jeżeli w rozporządzeniu ostatniej woli zastrzeżono jego uzupełnienie lecz uzupełnienia tego zaniechano, rozporządzenie jest skuteczne, o ile nie należy przyjąć, że skuteczność miała być zawisłą od owego uzupełnienia.

Tytuł drugi. Ustanowienie spadkobiercy.

§ 2087. Jeżeli spadkodawca przysporzył swój majątek lub część ułankową swego majątku temu, kogo w testamencie obdzielił, rozporządzenie takie należy uważać za ustanowienie spadkobiercy, chociażby nawet ten, kogo to obdzielenie dotyczy, nie został oznaczony jako spadkobierca.

Jeżeli obdzielonemu przeznaczono tylko poszczególne przedmioty, w razie wątpliwości nie należy uważać go za spadkobiercę, chociażby nawet był oznaczony jako spadkobierca.

Ust. 1) k. c. 895, 1003, 1010, a 553, s 483.

§ 2088. Jeżeli spadkodawca ustanowił tylko jednego spadkobiercę i przytem ograniczył go do części ułankowej spadku, wówczas co do reszty spadku ma zastosowanie dziedziczenie ustawowe.

To samo obowiązuje, gdy spadkodawca ustanowił więcej spadkobierców, ograniczając każdego z nich tylko do części ułankowej spadku, a te części ułankowe nie wyczerpują całości spadku.

Ust. 1) a 554, s 481/2.

Ust. 2) a 556.

§ 2089. Jeżeli stosownie do woli spadkodawcy, ustanowieni spadkobiercy mają być wyłącznymi spadkobiercami, następuje stosunkowe podwyższenie ich części w razie, gdy każdy z nich usta-

nowiony jest do części ułamkowej spadku, a te części ułamkowe nie wyczerpują całości.

a 556.

§ 2090. Jeżeli każdy z ustanowionych spadkobierców ustanowiony jest do części ułamkowej spadku, a te części ułamkowe przewyższają całość, następuje stosunkowe umniejszenie ich części.

§ 2091. Jeżeli ustanowionych jest kilku spadkobierców bez oznaczenia części spadkowych, są oni ustanowieni w równych częściach, o ile z §§ 2066 do 2069 nic innego nie wynika.

a 555.

§ 2092. Jeżeli z pomiędzy kilku spadkobierców jedni ustanowieni są do pewnych części ułamkowych spadku, a drudzy bez oznaczenia ich części ułamkowych, ci ostatni otrzymują tę część spadku, jaka pozostała wolną.

Jeżeli oznaczone części ułamkowe wyczerpują cały spadek, następuje stosunkowe umniejszenie tych części ułamkowych w ten sposób, aby każdy ze spadkobierców, ustanowionych bez oznaczenia części ułamkowych, otrzymał tyle, co spadkobierca, otrzymujący najmniejszą część ułamkową.

Ust. 1) a 557.

Ust. 2) a 558.

§ 2093. Jeżeli z pułód większej ilości spadkobierców kilku ustanowionych jest do jednej i tej samej części ułamkowej spadku (wspólna część spadkowa), wówczas do wspólnej części spadkowej stosują się odpowiednio przepisy §§ 2089 do 2092.

§ 2094. Jeżeli kilku spadkobierców ustanowionych jest w ten sposób, że wykluczają dziedziczenie ustawowe, a jeden z nich odpadnie przed otwarciem lub po otwarciu się spadku, jego część spadkowa przyrasta reszcie spadkobierców w stosunku do ich części spadkowych. Jeżeli kilku ze spadkobierców ustanowionych jest do wspólnej części spadkowej, przyrost dokonywa się przede wszystkim między nimi.

Jeżeli przez ustanowienie spadkobiercy rozporządzono tylko częścią spadku, a co do pozostałej części ma zastosowanie dziedziczenie ustawowe, przyrost dokonywa się między spadkobiercami ustanowionymi tylko o tyle, o ile ustanowieni są do wspólnej części spadkowej.

Spadkodawca może wykluczyć przyrost.

Ust. 1) a 560, 561.

Ust. 2) a 562.

§ 2095. Przypadającą spadkobiercy w drodze przyrostu część spadkową, poczytuje się za osobną część spadkową pod względem zapisów i zleceń, jakimi ten spadkobierca lub spadkobierca odpadający jest obciążony, jako też pod względem obowiązku wyrównania.

§ 2096. Na wypadek, jeśli spadkobierca odpadnie przed otwarciem lub po otwarciu się spadku, spadkodawca może ustanowić kogo innego spadkobiercą (spadkobierca podstawiony).

k. c. 898, a 604, s 487.

§ 2097. Jeżeli kto podstawiony został na wypadek, że spadkobierca wprawdzie powołany nie będzie mógł być spadkobiercą, albo na wypadek, że nie zechce być spadkobiercą, należy w razie wątpliwości przyjąć, że został podstawiony w obu wypadkach.

a 605.

§ 2098. Jeżeli spadkobiercy wzajemnie są podstawieni jeden względem drugiego, albo jeżeli względem jednego z nich są podstawieni pozostali spadkobiercy, należy w razie wątpliwości przyjąć, że są oni podstawieni w stosunku do swych części spadkowych.

Jeżeli spadkobiercy wzajemnie są podstawieni jeden względem drugiego, natomiast spadkobiercy ustanowieni do wspólnej części spadkowej mają w razie wątpliwości, jako spadkobiercy podstawieni pierwszeństwo przed innymi co do tej części spadkowej.

Ust. 1) a 607.

§ 2099. Prawo podstawionego spadkobiercy ma pierwszeństwo przed prawem przyrostu.

Tytuł trzeci. Ustanowienie spadkobiercy następnego.

§ 2100. Spadkodawca może ustanowić spadkobiercę w ten sposób, że zostanie on spadkobiercą dopiero wtedy, gdy wprawdzie inna osoba stanie się spadkobiercą (spadkobierca następny).

k. c. 896, 1048, a 608, s 488/1, r 1011 i uw.

§ 2101. Jeżeli spadkobiercą ustanowioną jest osoba, która w czasie otwarcia się spadku nie została jeszcze spłodzona, w razie wątpliwości należy przyjąć, że jest ona ustanowiona spadkobiercą następnym. Jeżeli nie odpowiada to woli spadkodawcy, aby osoba ustanowiona spadkobiercą stała się spadkobiercą następnym, samo ustanowienie jest bezskuteczne.

To samo obowiązuje, gdy spadkobiercą ustanowiono osobę prawną, która ma powstać dopiero po otwarciu się spadku; przepis § 84 pozostaje nienaruszony.

§ 2102. Ustanowienie spadkobiercy następnego mieści w sobie w razie wątpliwości, także ustanowienie go jako spadkobiercy podstawionego.

Jeżeli jest wątpliwem, czy ktoś ustanowiony jest jako spadkobierca podstawiony, czy jako następny, uważa się go za spadkobiercę podstawionego.

Ust. 1) a 608, r1011 i uw.

Ust. 2) a 614.

§ 2103. Jeżeli spadkodawca postanowił, że spadkobierca z nastaniem pewnego oznaczonego czasu lub zdarzenia ma wydać spadek drugiemu, należy przyjąć, że tego drugiego ustanowiono jako spadkobiercę następnego.

s 488/1.

§ 2104. Jeżeli spadkodawca postanowił, że spadkobierca ma być spadkobiercą tylko do nastania pewnego oznaczonego czasu lub zdarzenia, lecz przytem nie oznaczył, kto wówczas ma otrzymać spadek, należy przyjąć, że spadkobiercami następnymi ustanowieni są ci, którzy byliby ustawowymi spadkobiercami spadkodawcy, gdyby ten zmarł był w czasie nastania tego czasu lub zdarzenia. Skarb Państwa nie należy do spadkobierców ustawowych w rozumieniu tego przepisu.

§ 2105. Jeżeli spadkodawca postanowił, że spadkobierca ustanowiony ma otrzymać spadek dopiero z nastaniem pewnego oznaczonego czasu lub wydarzenia, lecz przytem nie oznaczył, kto do tego czasu ma być spadkobiercą, natenczas poprzednimi spadkobiercami są ustawowi spadkobiercy spadkodawcy.

To samo obowiązuje, gdy osobę spadkobiercy oznaczyć ma wydarzenie, majace zajść dopiero po otwarciu się spadku, albo gdy ustanowienie spadkobiercą osoby, która w czasie otwarcia się spadku nie została jeszcze spłodzona, albo osoby prawnej, która w tym czasie jeszcze nie powstała, uważać się ma wedle § 2101 za ustanowienie spadkobiercy następnego.

Ust. 1) s 545/2.

§ 2106. Jeżeli spadkodawca ustanowił spadkobiercę następnego, nie oznaczając czasu lub zdarzenia, po którego zajściu ma nastać dziedziczenie następne, spadek przypada następnemu spadkobiercy ze śmiercią spadkodawcy poprzedniego.

Jeżeli ustanowienie spadkobiercą osoby jeszcze nie spłodzonej należy uważać wedle ust. 1 § 2101 za ustanowienie spadkobiercy następnego, spadek przypada spadkobiercy z chwilą urodzenia się tegoż.

W przypadku ust. 2 § 2101 spadek przypada z chwilą powstania osoby prawnej.

Ust. 1) s 489/1.

§ 2107. Jeżeli spadkodawca ustanowił spadkobiercę następnego na czas po śmierci takiego potomka który w czasie sporządzenia rozporządzenia ostatniej woli nie miał potomka, albo też o którym spadkodawca w tym czasie nie wiedział, iż ma potomka, uważać należy, że spadkobierca następny ustanowiony został tylko na wypadek, że potomek umrze bezpotomnie.

a 617.

§ 2108. Przepisy § 1923 mają odpowiednie zastosowanie do dziedziczenia następnego.

Jeżeli ustanowiony spadkobierca następny umrze przed nastaniem dziedziczenia następnego, ale po otwarciu się spadku, prawo jego przechodzi na jego spadkobierców, o ile nie należy przypuścić innej woli spadkodawcy. Jeżeli spadkobiercę następnego ustanowiono pod warunkiem zawieszającym, pozostaje w mocy przepis § 2074.

§ 2109. Ustanowienie spadkobiercy następnego staje się bezskutecznem po upływie trzydziestu lat od otwarcia się spadku, jeśli nie zajdzie przedtem wypadek dziedziczenia następnego. Pozostaje ono jednak skutecznem także po tym czasie:

1. gdy dziedziczenie następne zarządzono na wypadek zajścia pewnego wydarzenia, mającego swe źródło w osobie poprzedniego lub następnego spadkobiercy, a ten, w którego osobie owo wydarzenie ma swe źródło, żyje w czasie otwarcia się spadku;
2. gdy wyznaczono spadkobiercy poprzedniemu lub następnemu jako spadkobiercę następnego ich brata lub siostrę, na wypadek, gdyby się im urodził brat lub siostra.

Jeżeli spadkobiercą poprzednim lub następnym, w którego osobie wydarzenie ma swe źródło, jest osoba prawna, stosuje się czasokres trzydziestoletni.

Ust. 1) a 611, 612.

§ 2110. Prawo spadkobiercy następnego rozciąga się w razie wątpliwości, na tę część spadkową, jaka przypada spadkobiercy poprzedniemu wskutek odpadnięcia współspadkobiercy.

Prawo spadkobiercy następnego nie rozciąga się w razie wątpliwości na zapis naddziałowy, przeznaczony dla spadkobiercy poprzedniego.

§ 2111. Do spadku należy to, co spadkobierca poprzedni nabył na podstawie należącego do spadku prawa, albo jako wynagrodzenie za zniszczenie, uszkodzenie lub odebranie przedmiotu spadkowego, albo też przez czynność prawną, przy użyciu środków, pochodzących ze spadku, o ile nabytek nie należy mu się jako użytek. Dłużnik dopiero wtedy winien uznać za skuteczne względem siebie, że wierzytelność przez czynność prawną nabyta należy do spadku, gdy się dowie, że tak jest istotnie; przepisy §§ 406 do 408 mają odpowiednie zastosowanie.

Do spadku należy także to, co spadkobierca poprzedni wcieli do inwentarza gruntu spadkowego.

§ 2112. Spadkobierca poprzedni może rozporządzać przedmiotami, należącymi do spadku, o ile z przepisów §§ 2113 do 2115 nic innego nie wynika.

a 613.

§ 2113. Rozporządzenie spadkobiercy poprzedniego gruntem, do spadku należącym, lub należącym do spadku prawem na gruncie, o tyle jest bezskuteczne w razie nastania dziedziczenia następnego, o ile mogłoby udaremnić lub uszczuplić prawo spadkobiercy następnego.

To samo odnosi się do rozporządzenia przedmiotem spadkowym, zdziałanego nieodpłatnie albo w celu dopełnienia przyrzeczenia darowizny, danego przez spadkobiercę poprzedniego. Wyjęte są darowizny, któremi czyni się zadość obowiązkowi moralnemu lub powszechnie przyjętym względem przyzwoitości.

Przepisy, istniejące na korzyść tych, którzy wywodzą swe prawa od osoby nieuprawnionej, stosują się odpowiednio.

§ 2114. Jeżeli do spadku należy wierzytelność hipoteczna, dług gruntowy lub dług rentowy, wypowiedzenie i ściągnięcie ich przysługują spadkobiercy poprzedniemu. Jednakże spadkobierca poprzedni może tylko żądać wypłacenia do jego rąk kapitału po dostarczeniu zezwolenia spadkobiercy następnego, albo zdeponowania dla siebie i spadkobiercy następnego. Do innych rozporządzeń wierzytelnością hipoteczną, długiem gruntowym lub długiem rentowym mają zastosowanie przepisy § 2113.

§ 2115. Rozporządzenie przedmiotem spadkowym, dokonane w drodze egzekucji lub wykonania aresztu albo przez zarządcę masy upadłościowej, o tyle jest bezskuteczne w razie nastania dziedziczenia następnego, o ile mogłoby udaremnić lub uszczuplić prawo

spadkobiercy następnego. Rozporządzenie jest skuteczne bez żadnego ograniczenia, gdy dochodzonem jest roszczenie wierzyciela spadkowego lub takiego prawa, które na przedmiocie spadkowym istnieje i które, w razie nastania dziedziczenia następnego, jest skuteczne wobec spadkobiercy następnego.

§ 2116. Na żądanie spadkobiercy następnego, spadkobierca poprzedni winien złożyć należące do spadku papiery na okaziciela wraz z talonami w urzędzie depozytowym lub w Banku Państwa¹⁾ z zastrzeżeniem, że można żądać ich wydania tylko za przyzwoleniem spadkobiercy następnego. Nie można żądać zdeponowania papierów na okaziciela, które wedle § 92 należą do rzeczy zużywalnych, ani też kuponów odsetkowych, rentowych lub dywidendowych. Narówni z papierami na okaziciela stoją papiery na ~~okaziciela~~, zaopatrzone w indos otwarty.

Zdeponowanemi papierami spadkobierca poprzedni może rozporządzać tylko za przyzwoleniem spadkobiercy następnego.

§ 2117. Zamiast zdeponowania według § 2116, spadkobierca poprzedni może postarać się, aby papiery na okaziciela przepisano na jego imię z zastrzeżeniem, że może rozporządzać nimi tylko za przyzwoleniem spadkobiercy następnego. Jeżeli papiery wystawione są przez Państwo²⁾, może on postarać się, aby je z takim samym zastrzeżeniem zamieniano na wpisane do ksiąg wierzycielności do Państwa.

§ 2118. Jeżeli do spadku należą wpisane do ksiąg wierzycielności do Państwa,³⁾ spadkobierca poprzedni obowiązany jest na żądanie spadkobiercy wystarać się o wpisanie do księgi długów uwagi, że wolno mu rozporządzać wierzycielnościami tylko za przyzwoleniem spadkobiercy następnego.

§ 2119. Pierśdzie, które według zasad prawidłowej gospodarki winny być stale na procent umieszczane, wolno umieszczać spadkobiercy poprzedniemu tylko według przepisów o umieszczeniu pieczędzy papilarnych.

k. c. 1065, 1066.

§ 2120. Jeżeli do prawidłowego zarządu spadkiem, w szczególności do zaspokojenia zobowiązań spadkowych, potrzebne jest takie zarządzenie, którego spadkobierca poprzedni nie może sam

¹⁾ W orygin.: „Reichsbank“.

²⁾ W orygin.: vom Reich oder einem Bundesstaat.

³⁾ W orygin.: gegen das Reich oder einen Bundesstaat.

przedsięwziąć ze skutkiem przeciw spadkobiercy następnemu, ten ostatni obowiązany jest zezwolić spadkobiercy poprzedniemu na to zarządzenie. Na żądanie należy udzielić zezwolenia w formie publicznie uwierzytelnionej. Koszty uwierzytelnienia obciążają spadkobiercę poprzedniego.

§ 2121. Spadkobierca poprzedni winien udzielić spadkobiercy następnemu na jego żądanie spisu przedmiotów należących do spadku. Spis winien być zaopatrzony datą sporządzenia i podpisany przez spadkobiercę poprzedniego; ten ostatni winien na żądanie postarać się o publiczne uwierzytelnienie podpisu.

Spadkobierca następny może żądać, aby go przywołano do sporządzenia spisu.

Spadkobierca poprzedni ma prawo, a na żądanie spadkobiercy następnego obowiązek, polecić sporządzenie spisu właściwej władzy albo właściwemu urzędnikowi lub notariuszowi.

Koszty sporządzenia i uwierzytelnienia obciążają spadek.

Ust. 1) k. c. 1058—1061, s. 490/1.

§ 2122. Spadkobierca poprzedni może postarać się o ustalenie na swój koszt przez biegłych stanu przedmiotów, należących do spadku. Takie same prawo przysługuje spadkobiercy następnemu.

k. c. 1064.

§ 2123. Jeżeli do spadku należy las, zarówno spadkobierca poprzedni jak i następny mogą żądać, aby miarę użytkowania i sposób gospodarowania ustalono zapomocą planu gospodarczego. Jeżeli okoliczności znacznie się zmieniły, każda strona może żądać odpowiedniej zmiany planu gospodarczego. Koszty obciążają spadek.

To samo obowiązuje, gdy do spadku należy kopalnia lub inne urządzenie, przeznaczone do wydobywania części składowych ziemi.

§ 2124. Spadkobierca poprzedni ponosi wobec spadkobiercy następnego zwyczajne koszty utrzymania.

Spadkobierca poprzedni może pokrywać ze spadku inne wkłady, jakie stosownie do okoliczności, wolno mu uważać za potrzebne w celu utrzymania przedmiotów spadkowych. Jeżeli pokrył je ze swego majątku, obowiązany jest zwrócić mu je spadkobierca następny, w razie nastania dziedziczenia następnego.

§ 2125. Jeżeli spadkobierca poprzedni czynił na spadek takie wkłady, do których nie odnosi się przepis § 2124, spadkobierca następny, w razie nastania dziedziczenia następnego obowiązany

jest wynagrodzić mu te wkłady wedle przepisów o prowadzeniu spraw bez polecenia.

Spadkobierca poprzedni ma prawo zabrać urządzenia w które zaopatrzył rzecz do spadku należąca.

§ 2126. Spadkobierca poprzedni w stosunku do spadkobiercy następnego nie ponosi ciężarów nadzwyczajnych, które uważać należy za obciążające wartość zakładową przedmiotów spadkowych. Do ciężarów tych stosują się przepisy ust. 2 § 2124.

§ 2127. Spadkobierca następny ma prawo żądać od spadkobiercy poprzedniego wyjaśnień co do stanu spadku, gdy zachodzi podstawa do przypuszczenia, że przez swój zarząd spadkobierca poprzedni znacznie narusza prawa spadkobiercy następnego.

§ 2128. Jeżeli zachowanie się spadkobiercy poprzedniego lub jego niepomysłne położenie majątkowe uzasadniają obawę znacznego naruszenia praw spadkobiercy następnego, może spadkobierca następny żądać dania zabezpieczenia.

Przepisy § 1052 o obowiązku użytkownika do dania zabezpieczenia stosują się odpowiednio.

Ust. 1) s 490/2,3.

§ 2129. Jeżeli spadkobiercy poprzedniemu odbiera się zarząd wedle przepisów § 1052, traci on prawo rozporządzenia przedmiotami spadkowemi.

Przepisy, istniejące na korzyść tych, którzy wywodzą swe prawa od osoby nieuprawnionej, stosują się odpowiednio. Odnosnie do wierzytelności, należących do spadku, odjęcie zarządu jest wobec dłużnika dopiero wtedy skuteczne, gdy o wydanem zarządzeniu otrzyma wiadomość lub gdy mu zostanie doręczony urzędowy komunikat o tem zarządzeniu. To samo stosuje się także do uchynienia postanowienia o odjęciu zarządu.

§ 2130. Po nastaniu dziedziczenia następnego, spadkobierca poprzedni obowiązany jest wydać spadkobiercy następnemu spadek w takim stanie, jaki odpowiada zarządowi prowadzonemu prawidłowo aż do chwili wydania. Do wydania gruntu rolnego stosuje się odpowiednio przepis § 592. do wydania majątku ziemskiego przepisy §§ 592, 593.

Spadkobierca poprzedni winien na żądanie zdać rachunek.

§ 2131. Co się tyczy zarządu, spadkobierca poprzedni odpowiada wobec spadkobiercy następnego tylko za tę staranność jakiej zwykły dokładać we własnych sprawach.

§ 2132. Za zmiany lub pogorszenia rzeczy spadkowych, wynikłe z prawidłowego ich używania, spadkobierca poprzedni nie odpowiada.

§ 2133. Jeżeli spadkobierca poprzedni pobiera owoce wbrew zasadom prawidłowej gospodarki lub jeżeli pobiera je nadmiernie dlatego, że stało się to koniecznym wskutek jakiego szczególnego wydarzenia, natenczas należy mu się wartość owoców tylko o tyle, o ile przez nieprawidłowy lub nadmierny ich pobór doznają uszczerbienia należące się mu użytki i o ile wedle zasad prawidłowej gospodarki nie trzeba użyć wartości owoców na przywrócenie rzeczy do stanu pierwotnego.

§ 2134. Jeżeli spadkobierca poprzedni zużył dla siebie jaki przedmiot spadkowy, po nastaniu dziedziczenia następnego jest obowiązany wobec spadkobiercy następnego do zwrotu wartości. Nie wyklucza to dalszej odpowiedzialności z powodu winy.

§ 2135. Jeżeli spadkobierca poprzedni wynajął lub wdzierżawił grunt do spadku należący, stosują się odpowiednio przepisy § 1056, gdy stosunek najmu lub dzierżawy istnieje jeszcze przy nastaniu dziedziczenia następnego.

§ 2136. Spadkodawca może zwolnić spadkobiercę poprzedniego od ograniczeń i obowiązków z ust. 1 § 2113 i §§ 2114, 2116 do 2119, 2123, 2127 do 2131, 2133, 2134.

§ 2137. Jeżeli spadkodawca ustanowił spadkobiercę następnego w odniesieniu do tego, co pozostanie ze spadku w razie nastania dziedziczenia następnego, zarządzenie takie uważa się za zwolnienie od wszystkich oznaczonych w § 2136 ograniczeń i obowiązków.

W razie wątpliwości to samo znaczenie przypisać należy zarządzeniu spadkodawcy, iż spadkobierca poprzedni ma prawo swobodnie rozporządzać spadkiem.

§ 2138. W przypadkach § 2137 obowiązek wydania spadku, ciążyący na spadkobiercy poprzednim, ogranicza się tylko do tych przedmiotów spadkowych, które się jeszcze u niego znajdują. Za nakłady na przedmioty, których wskutek tego ograniczenia nie potrzebuje wydawać, nie może żądać wynagrodzenia.

Jeżeli spadkobierca poprzedni rozporządził jakimś przedmiotem spadkowym wbrew przepisowi ust. 2 § 2113 albo jeżeli zmniejszył spadek w zamiarze pokrzywdzenia spadkobiercy następnego, obowiązany jest względem spadkobiercy do wynagrodzenia szkody.

§ 2139. Z zejściem przypadku dziedziczenia następnego spadkobierca poprzedni przestaje być spadkobiercą, a spadek przypada spadkobiercy następnemu.

k. c. 1053.

§ 2140. Spadkobierca poprzedni ma prawo rozporządzać przedmiotami spadkowemi w tym samym rozmiarze jak przedtem, także po zejściu przypadku dziedziczenia następnego, dopóki się nie dowie lub nie będzie musiał wiedzieć o tem, iż istotnie nastąpiło to dziedziczenie. Osoba trzecia nie może się powoływać na to uprawnienie, jeżeli wykonując czynność prawną, wiedziała lub wiedzieć musiała o nastaniu dziedziczenia.

§ 2141. Jeżeli przy zejściu przypadku dziedziczenia następnego spodziewane jest urodzenie spadkobiercy następnego, natenczas do rozszczenia matki o utrzymanie stosują się odpowiednio przepisy § 1963.

§ 2142. Spadkobierca następny może wyrzec się spadku, skoro tylko spadek się otworzył.

Jeżeli spadkobierca następny wynieka się spadku, przypada on spadkobiercy poprzedniemu, o ile spadkodawca inaczej nie rozporządził.

§ 2143. Jeżeli nastąpi dziedziczenie następane, uważa się za niezgasłe te stosunki prawne, które zgasły wskutek otwarcia się spadku przez zjednoczenie się prawa i obowiązku albo prawa i obowiązania.

§ 2144. Przepisy o ograniczeniu odpowiedzialności spadkobiercy za zobowiązania spadkowe obowiązują także spadkobiercę następnego; w miejsce spadku wchodzi to, co spadkobierca następny otrzyma ze spadku, nie wyłączając roszezeń, przysługujących mu przeciw spadkobiercy poprzedniemu jako takiemu.

Z inwentarza, sporządzonego przez spadkobiercę poprzedniego, korzysta także spadkobierca następny.

Wobec spadkobiercy poprzedniego spadkobierca następny może powoływać się na ograniczenie swojej odpowiedzialności także wtedy, gdy innym wierzycielom spadku odpowiada bez ograniczenia.

§ 2145. Po nastaniu dziedziczenia następnego spadkobierca poprzedni odpowiada za zobowiązania spadkowe jeszcze o tyle, o ile spadkobierca następny nie odpowiada za nie. Odpowiedzialność istnieje nadal także za te zobowiązania spadkowe, które w sto-

sunku między spadkobiercą poprzednim a spadkobiercą następnym obciążają pierwszego z nich.

O ile spadkobierca poprzedni nie odpowiada bez ograniczenia, może po nastaniu dziedziczenia następnego odmówić zaspokojenia zobowiązań spadkowych o tyle, o ile to, co mu się ze spadku należy, nie wystarcza na zaspokojenie. Przepisy §§ 1990, 1991 stosują się odpowiednio.

§ 2146. Spadkobierca poprzedni obowiązany jest względem wierzycieli spadku donieść bezzwłocznie sądowi spadkowemu o nastaniu dziedziczenia następnego. Zamiast spadkobiercy poprzedniego może uzynić doniesienie spadkobierca następny.

Sąd spadkowy winien zezwolić na wgląd w doniesienie każdemu, kto uwiarogodni, iż ma wtem prawny interes.

Tytuł czwarty. Zapis.

§ 2147. Zapisem można obciążyć spadkobiercę albo zapisobiercę. O ile spadkodawca inaczej nie postanowił, obciążonym jest spadkobierca.

a 649, s 484/2.

§ 2148. Jeżeli kilku spadkobierców lub kilku zapisobierców obciążonych jest tym samym zapisem, w razie wątpliwości uważa się za obciążonych spadkobierców według stosunku części spadkowych, zapisobierców według stosunku wartości zapisów.

k. c. 1017, a 649.

§ 2149. Jeżeli spadkodawca postanowił, że pewien przedmiot spadkowy nie ma przysnąć spadkobiercy ustanowionemu, przedmiot ten uważa się za zapisany spadkobiercom ustawowym. Skarb Państwa nie należy do spadkobierców ustawowych w rozumieniu tego przepisu.

§ 2150. Zapis, przysporzony spadkobiercy (zapis maddziałowy), uważa się za zapis także o tyle, o ile sam spadkobierca jest nim obciążony.

a 648.

§ 2151. Spadkodawca może przysporzyć zapis dla więcej osób w ten sposób, że obciążony nim albo kto trzeci ma postanowić, kto z pośród powyższych osób ma otrzymać zapis.

Obciążony wydaje swe postanowienie przez oświadczenie wobec tego, kto ma otrzymać zapis; trzeci wydaje swe postanowienie przez oświadczenie wobec obciążonego.

Jeżeli obciążony albo trzeci nie może powziąć postanowienia, obdzieleni są wierzycielami łącznymi. To samo obowiązuje, gdy sąd spadkowy na wniosek jednej z osób zainteresowanych wyznaczył obciążonemu lub trzeciemu czasokres do złożenia oświadczenia i czasokres ten upłynął, chyba że przedtem złożono oświadczenie. W razie wątpliwości ten, kto otrzymuje zapis, nie jest obowiązany do podziału.

Ust. 1) a 651.

§ 2152. Jeżeli spadkodawca obdzielił w zapisie więcej osób w ten sposób, że tylko ta lub inna osoba otrzymać ma zapis, należy przyjąć, że obciążony winien sam postanowić, która z nich otrzyma zapis.

§ 2153. Spadkodawca może obdzielić w zapisie więcej osób w ten sposób, że obciążony lub kto trzeci ma postanowić, co każda z tych osób otrzymać ma z przedmiotu zapisanego. Postanowienie wydaje się podług ust. 2 § 2151.

Jeżeli obciążony albo trzeci nie może powziąć postanowienia, obdzieleni są uprawnieni w równych częściach. Przepis zd. 2 ust. 3 § 2151 stosuje się odpowiednio.

§ 2154. Spadkodawca może uczynić zapis w ten sposób, że obdzielony otrzymać ma z pośród więcej przedmiotów tylko ten lub inny. Jeżeli w takim wypadku wybór poruczono trzeciemu, następuje on przez oświadczenie wobec obciążonego.

Jeżeli trzeci nie może dokonać wyboru, prawo wyboru przechodzi na obciążonego. Przepis zd. 2 ust. 3 § 2151 stosuje się odpowiednio.

Ust. 1) a 659.

§ 2155. Jeżeli spadkodawca oznaczył rzecz zapisaną tylko według rodzaju, świadczyć należy rzecz odpowiadającą stosunkom obdzielonego.

Jeżeli oznaczenie rzeczy poruczono obdzielonemu lub komu trzeciemu, stosują się przepisy, odnoszące się według § 2154 do wyboru, jakiego dokonuje trzeci.

Jeżeli oznaczenie uskutecznione przez obdzielonego lub trzeciego, oczywiście nie odpowiada stosunkom obdzielonego, obciążony winien świadczyć tak, jak gdyby spadkodawca nie był wydał żadnego zarządzenia co do oznaczenia rzeczy.

Ust. 1) k. c. 1022.

Ust. 2) a 656.

§ 2156. Spadkodawca ustanawiając zapis, którego cel oznaczył, może pozostawić oznaczenie świadczenia słusznemu ocenieniu obciążonego lub kogo trzeciego. Do takiego zapisu stosują się odpowiednio przepisy §§ 315 do 319.

§ 2157. Jeżeli więcej osobom zapisano ten sam przedmiot, stosują się odpowiednio przepisy §§ 2089 do 2093.

§ 2158. Jeżeli więcej osobom zapisano ten sam przedmiot a jedna z nich przed otwarciem lub po otwarciu się spadku odpadnie, udział jej przyrasta na rzecz reszty obdzielonych w stosunku do ich udziałów. Stosuje się to także wtedy, gdy spadkodawca oznaczył udziały obdzielonych. Jeżeli kilku z pośród obdzielonych zostało powołanych do tego samego udziału, przyrost dokonywa się przede wszystkim między nimi.

Spadkodawca może wykluczyć przyrost.

Ust. 1) k. c. 1044.

§ 2159. Udział, przypadający zapisobiercy przez przyrost, uważa się za odrębny zapis pod względem zapisów i zleceń, któremi obciążony jest ten zapisobierca lub ten, który odpadł.

§ 2160. Zapis jest bezskuteczny, gdy w czasie otwarcia się spadku obdzielony już nie żyje.

k. c. 1039, a 647, s 543.

§ 2161. O ile niema podstawy do przyjęcia innej woli spadkodawcy, zapis pozostaje skutecznym, gdy obciążony nie zostaje spadkobiercą lub zapisobiercą. Obciążonym w tym przypadku jest ten, na czyją korzyść wychodzi bezpośrednio odpadnięcie w pierwszym rzędzie obciążonego.

s 186/2.

§ 2162. Zapis, który uczyniono pod warunkiem zawieszającym lub z oznaczeniem terminu początkowego, staje się bezskutecznym po upływie trzydziestu lat po otwarciu się spadku, jeśli nie ziszczył się przedtem ten warunek lub termin.

Jeżeli obdzielony w czasie otwarcia się spadku nie został jeszcze spłodzony albo jeżeli oznaczenie jego osoby zależy od zdarzenia, które ma nastąpić dopiero po otwarciu się spadku, zapis staje się bezskutecznym po upływie trzydziestu lat po otwarciu się spadku, jeśli tylko obdarzony nie zostanie przedtem spłodzony lub nie zaidzie zdarzenie, stanowiące o jego osobie.

§ 2163. Zapis pozostaje skutecznym w przypadkach § 2162 także po upływie trzydziestu lat:

1. gdy uczyniono go na wypadek, że zajdzie pewne zdarzenie, mające swe źródło w osobie obciążonego lub obdzielonego, a ten, w którego osobie owo przyszłe zdarzenie ma mieć swe źródło, żyje w czasie otwarcia się spadku;
2. gdy spadkobierca, spadkobierca następny lub zapisobierca obciążeni są zapisem na rzecz brata lub siostry na wypadek, że się im urodzi brat lub siostra.

Jeżeli obciążonym lub obdzielonym, w którego osobie ma mieć swe źródło przyszłe zdarzenie, jest osoba prawna, pozostaje w mocy tylko czasokres trzydziestoletni.

§ 2164. W razie wątpliwości zapis rzeczy rozciąga się także na przynależność, istniejącą w czasie otwarcia się spadku.

Jeżeli spadkodawca ma roszczenie o wynagrodzenie zmniejszenia wartości z powodu uszkodzenia rzeczy, które nastąpiło po uczynieniu zapisu, w razie wątpliwości, rozciąga się zapis i na to roszczenie.

Ust. 1) k. c. 1018, s 485.

§ 2165. Jeżeli zapisano przedmiot, należący do spadku, zapisobierca, w razie wątpliwości, nie może żądać uchylenia praw, obciążających ów przedmiot. Jeżeli spadkodawcy przysługuje roszczenie o uchylenie ich, rozciąga się zapis, w razie wątpliwości, na to roszczenie.

Jeżeli na gruncie zapisanym ciąży hipoteka, dług gruntowy lub rentowy, przysługujący samemu spadkodawcy, natenczas stosownie do okoliczności każdego poszczególnego wypadku rozstrzygnąć należy, czy ową hipotekę, dług gruntowy lub rentowy należy uważać jako zapisane razem z gruntem.

Ust. 1) a 662, s 485/1.

§ 2166. Jeżeli zapisany i do spadku należący grunt obciążony jest hipoteką dla długu spadkodawcy lub dla takiego długu, do którego zaspokojenia spadkodawca zobowiązany jest wobec dłużnika, zapisobierca, w razie wątpliwości, obowiązany jest wobec spadkobiercy do zaspokojenia wierzyciela w należytych czasie o tyle, o ile dług pokrywa się wartością gruntu. O wartości rozstrzyga czas, w którym własność przechodzi na zapisobiercę; oblicza się ją z potrąceniem obciążeń, mających pierwszeństwo przed hipoteką.

Jeżeli wobec spadkodawcy obowiązana jest do zaspokojenia długu osoba trzecia, zobowiązanie zapisobiercy, w razie wątpliwości, istnieje tylko o tyle, o ile spadkobierca nie może uzyskać zaspokojenia od tej trzeciej osoby.

Przepisy te nie stosują się do hipoteki tego rodzaju, jaki określa § 1190.

Ust. 1) a 662.

§ 2167. Jeżeli obok gruntu zapisanego obciążone są hipoteką jeszcze inne grunty, do spadku należące, zobowiązanie zapisobiercy, określone w § 2166 ogranicza się, w razie wątpliwości, do części długu, która odpowiada stosunkowi wartości gruntu zapisanego do wartości wszystkich gruntów. Wartość ich oblicza się wedle zd. 2 ust. 1 § 2166.

§ 2168. Jeżeli na kilku gruntach, należących do spadku, istnieje łączny dług gruntowy lub łączny dług rentowy, a zapisano jeden z tych gruntów, zapisobierca, w razie wątpliwości, obowiązany jest wobec spadkobiercy do zaspokojenia wierzyciela w takiej części długu gruntowego lub rentowego, jaka odpowiada stosunkowi wartości gruntu zapisanego do wartości wszystkich gruntów. Wartość oblicza się według zd. 2 ust. 1 § 2167.

Jeżeli obok gruntu zapisanego obciążony jest łącznym długiem gruntowym lub łącznym długiem rentowym grunt do spadku nie należący, natomiast w razie, gdy spadkodawca w czasie otwarcia się spadku obowiązany jest wobec właściciela tego drugiego gruntu albo wobec prawnego poprzednika właściciela do zaspokojenia wierzyciela, stosują się odpowiednio przepisy ust. 1 § 2166 i § 2167.

§ 2169. Zapis pewnego oznaczonego przedmiotu jest bezskuteczny, o ile ten przedmiot w czasie otwarcia się spadku nie należy do spadku, chyba że przedmiot ten ma być przysporzony obdzielonemu nawet w tym wypadku, gdy nie należy do spadku.

Jeżeli spadkodawca ma tylko prawo posiadania rzeczy zapisanej, uważa się, w razie wątpliwości, posiadanie za zapisane, chyba że nie daje ono obdzielonemu żadnej prawnej korzyści.

Jeżeli spadkodawcy przysługuje roszczenie o świadczenie przedmiotu zapisanego albo na wypadek, gdyby przedmiot po uczynieniu zapisu zniszczył lub został odebrany spadkodawcy, roszczenie o wynagrodzenie wartości, uważa się w razie wątpliwości za zapisane to roszczenie.

W rozumieniu ust. 1 przedmiot nie należy do spadku, gdy spadkodawca obowiązany jest do jego zbycia.

Ust. 1) k. c. 1021, 1038, a 662, s 484/3.

§ 2170. Jeżeli zapis przedmiotu, który w czasie otwarcia się spadku nie należy do spadku, skuteczny jest według ust. 1 § 2169, obciążony winien wystarać się o ten przedmiot dla obdzielonego.

Jeżeli obciążony nie jest w stanie wystarać się o przedmiot, winien uiścić wartość. Jeżeli wystaramie się możliwe jest tylko z niestosunkowemi wkładami, obciążony może uwolnić się przez niszczenie wartości.

Ust. 1) a 662.

§ 2171. Bezskutecznym jest zapis, który dotyczy niemożliwego w czasie otwarcia się spadku świadczenia lub który narusza istniejący w tym czasie zakaz ustawowy. Przepisy § 308 stosują się odpowiednio.

§ 2172. Świadczenie rzeczy zapisanej uważa się za niemożliwe także wtedy, gdy tę rzecz w taki sposób złączono, znieszano lub pomieszano z drugą rzeczą, że według §§ 946 do 948 własność tej drugiej rzeczy rozciąga się także na nią lub powstaje co do niej współwłasność, albo gdy ją w taki sposób przerobiono lub przeistoczono, że według § 950 ten, kto sporządził rzecz nową, stał się jej właścicielem.

Jeżeli złączenia, zmieszania lub pomieszania dokona kto inny, niż spadkodawca, spadkodawca zaś przez to nabył współwłasność, uważa się, w razie wątpliwości, za zapisaną współwłasność; jeżeli spadkodawcy przysługuje prawo zabrania rzeczy złączonej, uważa się, w razie wątpliwości, za zapisane to prawo. W razie przerobienia lub przeistoczenia przez kogo innego, niż przez spadkodawcę, pozostaje w mocy przepis ust. 3 § 2169.

Ust. 1) a 724, 725.

§ 2173. Jeżeli spadkodawca zapisał przysługującą mu wierzytelność, natenczas w razie, gdy świadczenie nastąpiło przed otwarciem się spadku, a przedmiot świadczony znajduje się jeszcze w spadku, należy, w razie wątpliwości uważać, że obdzielonemu przysporzony ma być ten przedmiot. Jeżeli przedmiotem wierzytelności była zapłata sumy pieniężnej, uważa się, w razie wątpliwości, za zapisaną odpowiednią sumę także wtedy, gdy taka suma w spadku się nie znajduje.

§ 2174. Zapis nadaje obdzielonemu prawo żądania od obciążonego, aby świadczył przedmiot zapisany.

k. c. 1014, s 562.

§ 2175. Jeżeli spadkodawca zapisał wierzytelność, przysługującą mu do spadkobiercy, albo prawo, obciążające rzecz lub prawo spadkobiercy, natenczas stosunki prawne, które zgasły wskutek otwarcia się spadku przez zjednoczenie się prawa i zobowiązania lub prawa i obciążenia, uważa się w odniesieniu do zapisu za zgasłe.

§ 2176. Wierzytelność zapisobiercy powstaje (przejście zapisu) z otwarciem się spadku, a to bez uszczerbku dla prawa odzucenia zapisu.

k. c. 1014, a 684, 685, s 562/2.

§ 2177. Jeżeli zapis uczyniono pod warunkiem zawieszającym albo z oznaczeniem terminu początkowego, a warunek ten lub termin nastanie dopiero po otwarciu się spadku, zapis przechodzi z chwilą nastania warunku lub terminu.

a 684, 699, r 938, 939, 976.

§ 2178. Jeżeli obdzielony w czasie otwarcia się spadku nie został jeszcze spłodzony albo jeżeli oznaczenie jego osoby zależy od zdarzenia, które ma nastąpić dopiero po otwarciu się spadku, natomiast przejście zapisu następuje w pierwszym przypadku z chwilą urodzenia, w ostatnim zaś przypadku z nastąpieniem zdarzenia.

§ 2179. W przypadkach §§ 2177, 2178 do czasu między otwarciem się spadku a przejściem zapisu stosują się przepisy, obowiązujące w przypadku, gdy świadczenie należy się pod warunkiem zawieszającym.

§ 2180. Gdy zapisobierca przyjął zapis, nie może go już wyrzec się.

Przyjęcie jako też wyrzeczenie się zapisu następują przez oświadczenie wobec obciążonego. Oświadczenie można złożyć dopiero po otwarciu się spadku; jest ono bezskuteczne, gdy składa się je warunkowo lub z oznaczeniem czasu.

Przepisy § 1950, ust. 1, 3 § 1952 i ust. 1, 2 § 1953, odnoszące się do przyjęcia i wyrzeczenia się spadku, stosują się odpowiednio.

Ust. 1) s 577.

Ust. 3) a 689.

§ 2181. Jeżeli czas wypełnienia zapisu pozostawiono swobodnemu uznaniu obciążonego, świadczenie, w razie wątpliwości, staje się wymagalnym ze śmiercią obciążonego.

§ 2182. Jeżeli zostanie zapisana rzecz oznaczona tylko co do rodzaju, obciążony ma takie same obowiązki jak sprzedawca według przepisów ust. 1 § 433, §§ 434 do 437, ust. 2 do 4 § 440 i §§ 441 do 444.

To samo obowiązuje w razie wątpliwości, gdy zapisano pewien przedmiot, nie należący do spadku, co nie uwłącza ograniczenia odpowiedzialności, wynikającego z § 2170.

Jeżeli przedmiotem zapisu jest grunt, obciążony nie odpowiada w razie wątpliwości za to, że grunt nie jest wolny od służebności gruntowych, ograniczonych służebności osoblistych i ciężarów realnych.

§ 2183. Jeżeli zostanie zapisana rzecz oznaczona tylko co do rodzaju, natenczas w razie świadczenia rzeczy wadliwej zapisobierca może żądać, by zamiast rzeczy wadliwej dostarczono mu niewadliwą. Jeżeli obciążony podstępnie zataił brak, zapisobierca może, zamiast dostarczenia rzeczy niewadliwej, żądać odszkodowania z powodu niewypelnienia. Do roszczeń tych stosują się odpowiednio przepisy o daniu rękojmi z powodu wad rzeczy sprzedanej.

§ 2184. Jeżeli będzie zapisany pewien przedmiot, do spadku należący, obciążony winien wydać zapisobiercy także owoce, które pobrał od chwili przejścia zapisu, jako też to, co wogóle uzyskał na podstawie zapisanego prawa. Za użytki, nie należące do owoców, obciążony nie potrzebuje uiszczać wynagrodzenia.

k. c. 1014/2, 1015, a 686.

§ 2185. Jeżeli zostanie zapisana pewna rzecz, do spadku należąca, obciążony może żądać według przepisów, odnoszących się do stosunku między posiadaczem a właścicielem, wynagrodzenia za nakłady, poczynione na rzecz po otwarciu się spadku na pokrycie ciężarów rzeczy.

s 465/2.

§ 2186. Jeżeli zapisobierca obciążony jest zapisem lub zleceniem, ma obowiązek wypełnić je dopiero wtedy, gdy będzie uprawniony do żądania wypełnienia przysporzonego mu zapisu.

§ 2187. Zapisobierca, obciążony zapisem lub zleceniem, może odmówić wypełnienia także po przyjęciu przysporzonego mu zapisu o tyle, o ile to, co z tytułu zapisu otrzymuje, nie wystarcza na wypełnienie.

Jeżeli według § 2161 kto inny wejdzie w miejsce obciążonego zapisobiercy, nie odpowiada on w szerszych rozmiarach, niż odpowiadałby zapisobierca.

Przepisy § 1992 o odpowiedzialności spadkobiercy stosują się odpowiednio.

Ust. 1) a 650.

§ 2188. Jeżeli świadczenie, należące się zapisobiercy, zostaje obniżone na podstawie ograniczenia odpowiedzialności spadkobiercy, wskutek roszczenia o zachówek lub stosownie do § 2187, zapisobierca może obniżyć stosunkowo nałożone na niego obciążenie, o ile nie należy przyjąć innej woli spadkodawcy.

§ 2189. W rozporządzeniu na wypadek śmierci, spadkodawca może postanowić, aby zapis lub zlecenie miały pierwszeństwo przed innymi obciążeniami, na wypadek, gdyby zapisy lub zlecenia, nałożone na spadkobiercę lub zapisobiercę, zostały obniżone na podstawie ograniczenia odpowiedzialności spadkobiercy, wskutek roszczenia o zachowek lub stosownie do §§ 2187, 2188.

§ 2190. Jeżeli spadkodawca przysporzył przedmiot zapisu dla kogo innego na wypadek, gdyby w pierwszym rzędzie obdziałony nie nabył zapisu, stosują się odpowiednio przepisy §§ 2097 do 2099 o ustanowieniu spadkobiercy podstawionego.

a 652, s 487.

§ 2191. Jeżeli spadkodawca przysporzył komu trzeciemu przedmiot zapisany po pewnym czasie lub zdarzeniu, które mają nastąpić po przejściu zapisu, uważa się pierwszego zapisobiercę za obciążonego.

Do zapisu tego stosują się odpowiednio przepisy § 2102, ust. 1 § 2106, § 2107 i ust. 1 § 2110 o ustanowieniu spadkobiercy następnego.

Ust. 1) a 652, s 488/3, 545.

Tytuł piaty. Zlecenie.

§ 2192. Do zlecenia stosują się odpowiednio przepisy §§ 2065-2147, 2148, 2154 do 2156, 2161, 2171, 2181 o przysporzeniach, zawartych w ostatniej woli.

§ 2193. Spadkodawca, ustanawiając zlecenie, którego cel określił, może pozostawić obciążonemu lub trzeciemu oznaczenie osoby, na rzecz której świadczenie ma nastąpić.

Jeżeli oznaczenie przysługuje obciążonemu, a ten został prawomocnie zasądzony na wykonanie zlecenia, może powód wyznaczyć stosowny czasokres do wykonania; po upływie czasokresu powód uprawniony jest do oznaczenia, jeśli nie nastąpi na czas wykonanie.

Jeżeli oznaczenie przysługuje trzeciemu, dokonywa się go przez oświadczenie wobec obciążonego. Jeżeli trzeci nie może dokonać oznaczenia, prawo oznaczenia przechodzi na obciążonego. Przepis zd. 2 ust. 3 § 2151 stosuje się odpowiednio; do interesowanych w rozumieniu tego przepisu należą obciążony i ci, którzy mają prawo żądać wykonania zlecenia.

§ 2194. Wykonania zlecenia mogą żądać spadkobierca, współspadkobierca i ten, na którego korzyść wychodziłoby bezpośrednio

odpadnięcie obciążonego w pierwszym rzędzie zleceniem. Jeżeli wykonanie leży w interesie publicznym, wykonania może żądać także właściwa władza.

s 482/1.

§ 2195. Bezskuteczność zlecenia pociąga za sobą tylko wtedy bezskuteczność przysporzenia, uczynionego z dodaniem zlecenia, gdy należy przypuszczać, że spadkodawca nie byłby uczynił przysporzenia, gdyby nie dodał zlecenia.

a 709, s 482/ 2.

§ 2196. Jeżeli wykonanie zlecenia stanie się niemożliwem wskutek okoliczności, za którą obciążony odpowiada, natenczas ten, na którego korzyść wychodziłoby bezpośrednio odpadnięcie w pierwszym rzędzie obciążonego, może żądać wydania przysporzenia według przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia o tyle, o ile przysporzenie musiałoby być użyte na wykonanie zlecenia.

To samo obowiązuje, gdy obciążony zostanie zasądzony prawnomocnie na wykonanie zlecenia, które nie może być wykonane przez trzeciego, a dopuszczalne środki przymusowe zastosowano przeciw niemu bez skutku.

Ust. 1) a 710.

Tytuł szósty. Wykonawca testamentu.

§ 2197. Spadkodawca może w testamencie mianować jednego lub więcej wykonawców testamentu.

Spadkodawca może mianować innego wykonawcę testamentu na wypadek, gdyby zamianowany wykonawca testamentu odpadł przed przyjęciem lub po przyjęciu urzędu.

Ust. 1) k. c. 1025, a 816, s 517, r 1084.

§ 2198. Oznaczenie osoby wykonawcy testamentu spadkodawca może pozostawić trzeciemu. Oznaczenie nieskutecznia się przez oświadczenie wobec sądu spadkowego: oświadczenie należy złożyć w formie publicznie uwierzytelnionej.

Prawo trzeciego do oznaczenia gaśnie z upływem czasokresu, wyznaczonego mu przez sąd spadkowy na wniosek jednego z interesowanych.

§ 2199. Spadkodawca może upoważnić wykonawcę testamentu do zamianowania jednego lub więcej współwykonawców.

Spadkodawca może upoważnić wykonawcę testamentu do zamianowania swego następcy.

Mianowanie skutecznia się podług zd. 2 ust. 1 § 2198.

Ust. 2) k. c. 1032.

§ 2200. Jeżeli spadkodawca prosił w testamencie sąd spadkowy o zamianowanie wykonawcy testamentu, może sąd spadkowy skutecznie mianowanie.

Sąd spadkowy powinien przed mianowaniem wysłuchać interesowanych, jeżeli to może nastąpić bez znacznej zwłoki i bez nie stosunkowych kosztów.

§ 2201. Mianowanie wykonawcy testamentu jest bezskuteczne, gdy wykonawca testamentu w czasie, kiedy objąć ma urząd, jest niezdolny do działania albo w tej zdolności do działania jest ograniczony albo gdy otrzyma wedle § 1910 kuratora do zarządzania swemi sprawami majątkowymi.

k. c. 1028, 1030.

§ 2202. Urząd wykonawcy testamentu rozpoczyna się z chwilą, w której mianowany przyjmuje urząd.

Przyjęcie jako też uchylenie się od urzędu skutecznia się przez oświadczenie wobec sądu spadkowego. Oświadczenie można złożyć dopiero po otwarciu się spadku; jest ono bezskuteczne, gdy je złożono warunkowo lub z oznaczeniem czasu.

Na wniosek jednej z osób interesowanych sąd spadkowy może wyznaczyć czasokres do oświadczenia się co do przyjęcia. Z upływem czasokresu urząd uważa się za nieprzyjęty, jeśli nie oświadczone przyjęcia przedtem.

Ust. 1) a816, r 1084.

Ust. 2) s 517/2.

§ 2203. Wykonawca testamentu winien wykonać rozporządzenia ostatniej woli spadkodawcy.

k. c. 1031/4.

§ 2204. Gdy jest kilku spadkobierców, wykonawca testamentu winien doprowadzić do skutku rozliczenie się między nimi według §§ 2042 do 2056.

Przed wykonaniem wykonawca testamentu winien wysłuchać spadkobierców co do planu rozliczenia się.

§ 2205. Wykonawca testamentu winien zarządzać spadkiem. W szczególności ma on prawo wziąć spadek w posiadanie i rozporządzać przedmiotami spadkowymi. Do rozporządzeń nieodpłatnych uprawniony jest tylko o tyle, o ile one odpowiadają obowiązk-

kowi moralnemu lub powszechnie przyjętym względom przyzwolności.

s 518/1, 554 2.

§ 2206. Wykonawca testamentu ma prawo zaciągać zobowiązania na rachunek spadku, o ile to jest potrzebne do prawidłowego zarządu. Wykonawca testamentu może zaciągnąć zobowiązanie się do rozporządzenia przedmiotem spadku na rachunek spadku także wtedy, gdy jest uprawniony do takiego rozporządzenia.

Spadkobierca obowiązany jest do udzielenia swego zezwolenia na zaciąganie takich zobowiązań, bez uszczerbku jednak dla prawa powoływania się na ograniczenie swej odpowiedzialności za zobowiązania spadkowe.

§ 2207. Spadkodawca może postanowić, że wykonawcy testamentu ma przysługiwać prawo zaciągania zobowiązań na rachunek spadku. Jednakże i w tym przypadku wykonawca testamentu ma prawo dawania przyrzeczeń darowizny tylko według zd. 3 § 2205.

§ 2208. Wykonawca testamentu nie ma praw oznaczonych w §§ 2203 do 2206, o ile przypuszczać należy, że spadkodawca nie życzył sobie, aby mu te prawa przysługiwały. Jeżeli zarządowi wykonawcy testamentu podlegają tylko poszczególne przedmioty spadkowe, przysługują mu uprawnienia, wymienione w zd. 2 § 2205, tylko względem tych przedmiotów.

Jeżeli wykonawca testamentu nie ma sam wykonać rozporządzeń spadkodawcy, może żądać wykonania od spadkobiercy, o ile nie należy przyjąć innej woli spadkodawcy.

Ust. 1) zd. 2) k. c. 1026.

§ 2209. Spadkodawca może noruczyć wykonawcy testamentu zarząd spadku, nie przekazując mu innych zadań prócz zarządu; może on także postanowić, aby wykonawca testamentu sprawował dalej zarząd po załatwieniu włożonych nań innych zadań. W razie wątpliwości uważać należy, że takiemu wykonawcy testamentu udzielono upoważnienie w § 2207 określone

k. c. 1026.

§ 2210. Postanowienie, powzięte stosownie do § 2209, staje się bezskutecznem, gdy od otwarcia się spadku upływie lat trzydzięści. Spadkodawca może jednak postanowić, że zarząd ma trwać nadal aż do śmierci spadkobiercy lub wykonawcy testamentu albo też aż do zajścia innego zdarzenia, mającego swe źródło w osobie jednego z nich. Przepis ust. 2 § 2163 stosuje się odpowiednio.

§ 2211. Spadkobierca nie może rozporządzać przedmiotem spadku, podlegającym zarządowi wykonawcy testamentu.

Przepisy, istniejące na korzyść tych, którzy wywodzą swe prawa od osoby nieuprawnionej, stosują się odpowiednio.

§ 2212. Prawa, podlegającego zarządowi wykonawcy testamentu, może sądownie dochodzić tylko wykonawca testamentu.

§ 2213. Roszczenia do spadku można dochodzić sądownie zarówno przeciw spadkobiercy, jak przeciw wykonawcy testamentu. Jeżeli wykonawcy testamentu nie przysługuje zarząd spadku, dochodzenie dopuszczalne jest tylko przeciw spadkobiercy. Roszczenia o zachówek można dochodzić tylko przeciw spadkobiercy, nawet wtedy, gdy wykonawcy testamentu przysługuje zarząd spadku.

Przepis § 1958 nie stosuje się do wykonawcy testamentu.

Wierzyciel spadkowy, dochodzący swego roszczenia przeciw spadkobiercy, może tego roszczenia dochodzić także przeciw wykonawcy testamentu w ten sposób, że ten ostatni winien dopuścić egzekucję na przedmioty spadkowe, podlegające jego zarządowi.

§ 2214. Wierzyciele spadkobiercy, nie należący do wierzycieli spadku, nie mogą poszukiwać zaspokojenia z przedmiotów spadkowych, podlegających zarządowi wykonawcy testamentu.

§ 2215. Bezwłocznie po przyjęciu urzędu wykonawca testamentu winien udzielić spadkobiercy spis podlegających jego zarządowi przedmiotów spadku, oraz wiadomych mu zobowiązań spadkowych i udzielić mu pomocy, potrzebnej poza tem do sporządzenia inwentarza.

Spis ma być zaopatrzony datą sporządzenia i podpisany przez wykonawcę testamentu; wykonawca testamentu winien na żądanie postarać się o publiczne uwierzytelnienie podpisu.

Spadkobierca może żądać, aby go przyzwano do sporządzenia spisu.

Wykonawca testamentu ma prawo, a na żądanie spadkobiercy obowiązek, złożyć sporządzenie spisu właściwej władzy albo właściwemu urzędnikowi lub notariuszowi.

Koszty sporządzenia i uwierzytelnienia obciążają spadek.

Ust. 1) k. c. 1031/2.

§ 2216. Wykonawca testamentu ma obowiązek prawidłowo zarządzić spadkiem.

Wykonawca testamentu winien stosować się do zarządzeń, jakie wydał spadkodawca co do zarządu w rozporządzeniu ostatniej woli. Atoli sąd spadkowy może na wniosek wykonawcy testa-

mentu lub innej osoby interesowanej, uchylić je, gdyby stosowanie się do nich miało narazić spadek na znaczne niebezpieczeństwo. Przed rozstrzygnięciem sąd powinien, o ile to się da uskutecznić, wysłuchać interesowanych.

Ust. 1) s 518/1,2.

§ 2217. Na żądanie spadkobiercy wykonawca testamentu winien wydać mu do swobodnego rozporządzenia te przedmioty spadkowe, których widocznie nie potrzebuje do wypełnienia swoich obowiązków. Z chwilą wydania gaśnie prawo jego do zarządu temi przedmiotami.

Z powodu zobowiązań spadkowych, nie polegających na zapisie lub zleceniu, jako też z powodu zapisów lub zleceń warunkowych i terminowych, wykonawca testamentu nie może odmówić wydania przedmiotów, skoro spadkobierca da zabezpieczenie dla zaspokojenia zobowiązań albo wykonania zapisów lub zleceń.

§ 2218. Do stosunku prawnego między wykonawcą testamentu a spadkobiercą stosują się odpowiednio przepisy §§ 664, 666 do 668, 670, zd. 2 § 673 i § 674 o poleceniu.

W razie dłużej trwającego zarządu spadkobierca może żądać składania corocznych rachunków.

Ust. 2) k. c. 1031/5

§ 2219. Jeżeli wykonawca testamentu naruszy ciążące na nim obowiązki, natenczas, w razie winy ze swej strony, odpowiedzialny jest za szkodę stąd powstałą wobec spadkobiercy, a gdy chodzi o wykonanie zapisu, także wobec zapisobiercy.

Jeżeli jest kilku wykonawców testamentu, natenczas w razie winy z ich strony, odpowiadają oni jako dłużnicy łączni.

Ust. 2) k. c. 1033

§ 2220. Spadkodawca nie może zwolnić wykonawcy testamentu od zobowiązań, ciążących na nim według §§ 2215, 2216, 2218, 2219.

§ 2221. Za sprawowanie swego urzędu wykonawca testamentu może żądać stosownego wynagrodzenia, o ile tylko spadkodawca inaczej nie postanowił.

s 517/3

§ 2222. Spadkodawca może mianować wykonawcę testamentu także w tym celu, aby aż do nastania zarządzanego następnego dziedziczenia wykonywał prawa spadkobiercy następnego i wypełniał jego obowiązki.

§ 2223. Spadkobierca może mianować wykonawcę testamentu także w tym celu, aby czuwał nad wykonaniem obciążeń, nałożonych na zapisobiercę.

§ 2224. Jeżeli jest kilku wykonawców testamentu, sprawują oni urząd wspólnie; w razie różnicy zdań, rozstrzyga sąd spadkowy. Gdy jeden z nich odpadnie, pozostali sprawują urząd sami. Spadkodawca może wydać odmienne postanowienia.

Każdy wykonawca testamentu ma prawo bez przyzwolenia innych wykonawców testamentu, wydawać zarządzenia, konieczne do utrzymania przedmiotu spadkowego, podlegającego wspólnemu zarządowi.

Ust. 1)k. c. 1033, s 518/3

§ 2225. Urząd wykonawcy testamentu gaśnie, gdy tenże umrze, albo gdy zajdzie wypadek, w którym zamianowanie byłoby według § 2201 bezkuczne.

§ 2226. Wykonawca testamentu może każdego czasu urząd wypowiedzieć. Wypowiedzenie uskuteczni się przez oświadczenie wobec sądu spadkowego. Przepisy ust. 2, 3 § 671 stosują się odpowiednio.

§ 2227. Na wniosek jednego z interesowanych sąd spadkowy może zwolnić wykonawcę testamentu, gdy zajdzie ważny ku temu powód; powodem takim jest w szczególności ciężkie naruszenie obowiązków lub niezdolność do prawidłowego prowadzenia spraw.

O ile to da się uskutecznić, powinno się wykonawcę testamentu wysłuchać przed jego zwolnieniem.

§ 2228. Sąd spadkowy może zezwolić na wgląd w oświadczenia, złożone wedle zd. 2 ust. 1 § 2198, ust. 3 § 2199, ust. 2 § 2202. zd. 2 § 2226 każdemu, kto uwiarogodni, że ma w tem prawny interes.

Tytuł siódmy. Sporządzenie i uchylenie testamentu.

§ 2229. Kto jest ograniczony w zdolności do działania, nie potrzebuje do sporządzenia testamentu przyzwolenia swego ustawowego zastępcy.

Małoletni może sporządzić testament dopiero wtedy, gdy ukończył szesnaście lat.

Ten, kogo pozbawiono własnej woli z powodu słabości umysłu, marnotrawstwa lub nałogu pijaństwa, nie może sporządzać te-

stamentu. Niezdolność poczyną się już z chwilą podania wniosku na podstawie którego następuje pozbawienie własnej woli.

Ust. 2) k. c. 903, a 569, s 467, r 1018, 1019 l. 1.

Ust. 3) k. c. 901, a 566—568, s 519 l. 1 r 1017, 1018, 1021.

§ 2230. Jeżeli pozbawiony własnej woli sporządził testament, zanim uchwała, orzekająca pozbawienie własnej woli, stała się nie ulegającą zaczepieniu, pozbawienie własnej woli nie stanowi przeszkody dla ważności testamentu, gdy pozbawiony własnej woli umrze jeszcze przed nastaniem niemożliwości zaczepienia.

To samo obowiązuje, gdy pozbawiony własnej woli sporządzi testament po podaniu wniosku o uchylenie pozbawienia go własnej woli, a pozbawienie własnej woli zgodnie z wnioskiem zostanie uchylone.

§ 2231. Testament można sporządzić w formie zwyczajnej:

1. przed sędzią lub notariuszem;
2. przez oświadczenie, własnoręcznie napisane i podpisane przez spadkobiercę z wymienieniem miejsca i dnia jego sporządzenia.

Ust. 1) k. c. 969, a 577, s 498, r 1612.

ad l. 2) k. c. 970, a 578, § 505/1, r 923, 1045, 1046, 1046, 1047, 1631.

§ 2232. Co do sporządzenia testamentu przed sędzią lub przed notariuszem obowiązują przepisy §§ 2233 do 2246.

§ 2233. Do sporządzenia testamentu sędzia musi przybrać sekretarza sądowego¹⁾ albo dwóch świadków, notariusz drugiego notariusza albo dwóch świadków.

k. c. 971, a 589, s 499.

§ 2234. Przy sporządzeniu testamentu nie może współdziałać w charakterze sędziego, notariusza, sekretarza sądowego albo świadka:

1. małżonek spadkodawcy, nawet gdy małżeństwo już nie istnieje;
2. ten, kto ze spadkodawcą jest spokrewniony lub powinowacy w prostej linii lub w drugim stopniu linii bocznej.

Ust. 1) s 503/1.

§ 2235. Przy sporządzeniu testamentu, nie może współdziałać w charakterze sędziego, notariusza, sekretarza sądowego albo świadka ten, kto w testamencie zostaje obdzielony albo kto pozostaje do obdzielonego w stosunku, jaki określony jest w § 2234.

¹⁾ W orygin.: „Gerichtsschreiber“; według rozporządzenia z 15. 12. 19 (Tyg. Urzed. Nr. 70 poz. 181) „Gerichtsschreiber“, zastępuje się przez: „sekretarz sądowy“.

Co do górnośl. cz. Wojew. Śl. p. Dz. U. Rz. P. 1922 Nr. 70 poz. 631.

Współdziałanie osoby, w ten sposób wykluczonej, ma ten tylko skutek, że przysporzenie na rzecz obdzielonego jest nieważne.

Ust. 1) k. c. 975, a 594—596, s 503/2, r 1054 l. 1, 2.

Ust. 2) a 520/2.

§ 2236. Przy sporządzaniu testamentu nie może współdziałać w charakterze sekretarza sądowego albo drugiego notariusza lub świadka ten, kto do sędziego albo notariusza, sporządzającego dokument, zostaje w stosunku w § 2234 określonym.

§ 2237. Jako świadek nie powinien współdziałać przy sporządzaniu testamentu:

1. małoletni;
2. ten, kto jest pozbawiony praw czci obywatelskiej, a to tak długo, na jak długo nastąpiło to pozbawienie;
3. ten, kto według przepisów ustaw karnych nie może być słuchany jako świadek pod przysięgą;
4. ten, kto jako sługa lub pomocnik jest w służbie u sędziego lub sporządzającego dokument notariusza.

Ust. 1) k. c. 980, a 591, r 1054, ad 2) k. c. 980 ad 3) a 592 zniesiony now. l 57, ad 4) k. c. 975.

§ 2238. Testament sporządza się w ten sposób, że spadkodawca oświadcza ustnie sędziemu lub notariuszowi swoją ostatnią wolę albo wręcza pismo z ustnym oświadczeniem, że to pismo zawiera jego ostatnią wolę. Pismo może być oddane otwarte lub zamknięte. Może ono być napisane przez spadkobiercę albo przez inną osobę.

Kto jest małoletni albo nie umie czytać pisanego, może sporządzić testament tylko przez ustne oświadczenie.

Ust. 1) k. c. 972, 976, a 587, 588, s 500, r 1049.

§ 2239. Osoby, współdziałające przy sporządzeniu testamentu, muszą być obecne podczas całej rozprawy.

§ 2240. O sporządzeniu testamentu musi być spisany protokół w języku polskim.²⁾

a 587, s 500, r 1049.

§ 2241. Protokół musi zawierać:

1. miejsce i dzień rozprawy;
2. oznaczenie spadkodawcy i osób przy czynności współdziałających;

²⁾ zob. art. 11 rozp. o jęz. urzęd. z 15. 12. 19. Nr. 183 Tyg. Urzęd., Nr. 79/1919; (w niemieckim na czas przejściowy tylko o tyle, o ile sędzia wzgl. notariusz nie włada językiem polskim; patrz art. 2 powyższego rozporządzenia).

3. wymagane wedle § 2238 oświadczenia spadkodawcy, a w razie wręczenia pisma, stwierdzenie wręczenia.

ad l. 1) s 500/3.

§ 2242. Protokół musi być odczytany, potwierdzony przez spadkodawcę i własnoręcznie przez niego podpisany. W protokóle musi być stwierdzone, że wszystko to się stało. Protokół powinno się spadkodawcy na żądanie także przedłożyć do przejrzenia.

Jeżeli spadkodawca oświadczy, że nie umie pisać, podpis jego zastępuje się stwierdzeniem tego oświadczenia w protokóle.

Protokół musi być podpisany przez osoby współdziałające.

Ust. 1) k. c. 973, s 500, 501.

Ust. 2) k. c. 977, s 502.

Ust. 3) k. c. 974.

§ 2243. Kto według przekonania sędziego albo notariusza jest niemy albo z innego powodu nie może mówić, może sporządzić testament tylko przez wręczenie pisma. Oświadczenie, że pismo zawiera jego ostatnią wolę, musi napisać w toku rozprawy własnoręcznie w protokóle albo na osobnej kartce, która musi być dołączona do protokołu jako załącznik.

Własnoręczne spisanie tego oświadczenia, jako też przekonanie sędziego albo notariusza, że spadkodawca nie może mówić, musi być stwierdzone w protokóle. Protokół nie potrzebuje osobnego zatwierdzenia przez spadkodawcę.

Ust. 1) k. c. 979.

§ 2244.³⁾ Jeżeli spadkodawca oświadczy, że nie włada języ-

³⁾ por. art. 11 rozporządzenia z 15. 12. 19 Nr. 183 Tyg. Urzęd. Nr. 70 ex 1919, wydanego na czas przejściowy: artykuł ten przytacza się w całości:

Art. 11.

§ 1. Względem sędziów i notariuszów, władających językiem polskim, stosować się będzie § 2240 kodeksu cywilnego z tą zmianą, że na miej ce języka niemieckiego wchodzi język polski.

§ 2244 kodeksu cywilnego stosować się będzie w odpowiedni sposób już wówczas, gdy spadkodawca oświadczy, że jego językiem ojczystym jest język niemiecki i że pragnie w tym języku akt zeznać. O ile wszyscy uczestnicy zarezają, że znają język niemiecki, stosować się będzie w odpowiedni sposób § 2245 tegoż kodeksu.

§ 2. Względem sędziów i notariuszów, nie władających językiem polskim, stosować się będzie § 2240 kodeksu cywilnego w dotychczasowym brzmieniu, gdy spadkodawca oświadczy, że jego językiem ojczystym jest język niemiecki i że pragnie w tym języku akt zeznać lub też oświadczy, że włada językiem niemieckim i że

kiem polskim,⁴⁾ do sporządzenia testamentu musi być przybrany tłumacz zaprzysiężony. Do tłumacza stosują się odpowiednio przepisy odnoszące się według §§ 2234 do 2237 do świadka.

Protokół musi być przetłumaczony na język, w którym spadkodawca składa oświadczenie. Tłumaczenie musi być przez tłumacza sporządzone lub uwierzytelnione i odczytane; tłumaczenie musi być dołączone do protokołu jako załącznik.

Protokół musi zawierać oświadczenie spadkodawcy, że nie włada językiem polskim,⁵⁾ tudzież nazwisko tłumacza oraz stwierdzenie, że tłumacz sporządził lub uwierzytelnił tłumaczenie i je odczytał. Tłumacz musi podpisać protokół.

§ 2245.⁶⁾ Jeżeli wszystkie współdziałające osoby, wedle ich zapewnienia, władają językiem, w którym spadkodawca składa oświadczenie, przybranie tłumacza nie jest potrzebne.

Jeżeli zaniechano przybrania tłumacza, protokół musi być sporządzony w tym obcym języku i musi zawierać oświadczenie spadkodawcy, że nie włada językiem polskim,⁷⁾ jako też zapewnienie uczestniczących osób, że władają tym obcym językiem. Tłumaczenie polskie⁸⁾ powinno być dołączone jako załącznik.

§ 2246. Protokół o sporządzeniu testamentu wraz z załączni-

pragnie w tym języku akt zeznać. Protokół winien wówczas zawierać wzmiankę, że stawający oświadczenie takie złożył.

W powyższych wypadkach winien być, o ile chodzi o akty notarialne, sporządzony przez tłumacza zaprzysiężonego przekład polski i do protokołu, jako załącznik, dołączony. Tłumacz winien przekład podpisać, a notariusz stwierdzić, że tłumacz przekład sporządził.

Gdy interesant oświadczeń powyższych nie złoży, stosować się będzie § 2244 kodeksu cywilnego w dotychczasowym brzmieniu.

O ile grozi niebezpieczeństwo, że spadkodawca przed przywołaniem zaprzysiężonego tłumacza umrze, wystarczy odbyte czynności wraz ze spisaniem protokołu w języku niemieckim, jeżeli spadkodawca oświadczy, że włada językiem niemieckim i że chce w tym języku akt zeznać. Obie te okoliczności winny być stwierdzone w protokóle.

(Co do górnośląskiej części Województwa Śląskiego patrz Dz. U. Rz. P. 1922 r. Nr. 70 poz. 631).

⁴⁾ W orygin.: „der deutschen Sprache“.

⁵⁾ W orygin.: „der deutschen Sprache nicht mächtig ist“.

⁶⁾ patrz uw. przy § 2244.

⁷⁾ W orygin.: „der deutschen Sprache“.

⁸⁾ W orygin.: „deutsche“.

kami, w szczególności, w razie sporządzenia przez oddanie pisma, wraz z tem pismem, powinien być przez sędziego albo notariusza w obecności reszty współdziałających osób i spadkodawcy opleczętowany pieczęcią urzędową, zaopatrzony w napis, oznaczający bliżej testament, podpisany przez sędziego albo notariusza, i złożony w osobne przechowanie urzędowe.

Spadkodawcy powinno się udzielić poświadczenia złożenia testamentu, wziętego w przechowanie urzędowe.

Ust. 1) a 587, s 504, r 1049.

Ust. 2) a 587.

§ 2247. Kto jest małoletni albo pisanego czytać nie umie, nie może sporządzić testamentu według l. 2 § 2231.

k. c. 976, a 569, r 1018, 1019 l. 1.

§ 2248. Testament, sporządzony według l. 2, § 2231, należy na żądanie spadkodawcy wziąć w urzędowe przechowanie. Przepis ust. 2 § 2246 ma zastosowanie.

s 505'2

§ 2249. Jeżeli istnieje obawa, że spadkodawca przedsię umrzemian możliwem będzie sporządzenie testamentu przed sędzią lub notariuszem, może on sporządzić testament przed naczelnikiem gminy, w której przebywa, albo gdy przebywa w obrębie zrównanego ustawowo⁹⁾ z gminą związku lub obszaru dworskiego, przed naczelnikiem tego związku lub obszaru. Naczelnik musi przybrać dwóch świadków. Przepisy §§ 2234 do 2246 mają zastosowanie; naczelnik zastępuje sędziego lub notariusza.

Obawa, iż sporządzenie testamentu przed sędzią albo przed notariuszem nie będzie już możliwą, musi być w protokole stwierdzona. Dla ważności testamentu nie stanowi przeszkody okoliczność, iż obawa nie była uzasadnioną.

§ 2250. Kto przebywa w miejscu, które wskutek wybuchu choroby lub wskutek trwających nadzwyczajnych okoliczności jest w ten sposób odcięte, że sporządzenie testamentu przed sędzią lub notariuszem jest niemożliwe albo znacznie utrudnione, może sporządzić testament w formie w ust. 1 § 2249 przepisanej albo przez oświadczenie ustne wobec trzech świadków.

Jeżeli wybiera się oświadczenie ustne wobec trzech świadków, musi być o sporządzeniu testamentu spisany protokół. Do świadków stosują się przepisy §§ 2234, 2235 i l. 1 do 3 § 2237, do

⁹⁾ W oryg.: durch Landesgesetz.

protokołu, przepisy §§ 2240 do 2242, 2245. W tej formie nie można sporządzić testamentu z przybraniem tłumacza.

k. c. 983, 985, a 597, 598, s 506, 507, r 1072—1075, 1081.

§ 2251. Kto podczas podróży morskiej znajduje się poza portem krajowym na pokładzie statku polskiego, nie należącego do marynarki Rzeczypospolitej Polskiej,¹⁰⁾ może sporządzić testament przez pisane oświadczenie wobec trzech świadków, podług § 2250.

k. c. 983, a 597, 598, r 1072—1075, 1081.

§ 2252. Testament, sporządzony wedle § 2249, § 2250 albo § 2251, uważa się za niesporządzony, gdy od sporządzenia upłyną trzy miesiące, a spadkodawca jeszcze żyje.

Początek i bieg czasokresu ulegają wstrzymaniu, dopóki spadkodawca nie będzie w stanie sporządzić testamentu przed sędzią lub notariuszem.

Jeżeli w przypadku § 2251 spadkodawca przed upływem czasokresu udaje się w nową podróż morską, czasokres przerywa się w ten sposób, że po ukończeniu nowej podróży rozpoczyna się na nowo pełny czasokres.

Jeżeli spadkodawca po upływie czasokresu zostanie uznany za zmarłego, testament zachowuje swoją moc, skoro czasokres jeszcze nie upłynął w tym czasie, w którym spadkodawca wedle istniejących właściwości jeszcze żył.

Ust. 1) k. c. 984, 987, 996, a 599, s 508.

§ 2253. Spadkodawca może każdej chwili odwołać testament, także poszczególne zawarte w testamencie rozporządzenia.

Pozbawienie spadkodawcy własnej woli z powodu słabości umysłu, marnotrawstwa lub nałogu pijaństwa, nie przeszkadza odwołaniu testamentu, sporządzonego przed pozbawieniem własnej woli.

Ust. 1) k. c. 895, a 717, s 509, r 1030.

Ust. 2) a 718.

§ 2254. Odwołanie skutecznia się zapomocą testamentu.

k. c. 1035, a 717, 719, s 509, r 1030.

§ 2255. Testament może być odwołany także przez to, że spadkodawca, w zamiarze uchylenia go, zniszczy dokument testamentowy lub poczyni w nim zmiany, któremi zwykło się wyrażać wolę uchylenia pisemnego oświadczenia woli.

¹⁰⁾ W orygin.: eines deutschen nicht zur kaiserlichen Marine gehörenden Fahrzeugs.

Jeżeli spadkodawca zniszczył dokument testamentowy albo w sposób powyżej określony go zmienił, domniemywa się, że zamierzał uchylić testament.

Ust. 1) a 717, 721, s 510, r 1030.

§ 2256. Testament, sporządzony przed sędzią lub przed notariuszem albo według § 2249, uważa się za odwołany, gdy dokument, wzięty w przechowanie urzędowe, zostaje zwrócony spadkodawcy.

Spadkodawca może żądać zwrotu każdego czasu. Zwrot może nastąpić tylko osobiście do rąk spadkodawcy.

Przepisy ust. 2 stosują się także do testamentu, złożonego według § 2248; zwrot nie ma wpływu na skuteczność testamentu.

§ 2257. Jeżeli dokonane zapomocą testamentu odwołanie rozporządzenia ostatniej woli zostanie odwołane, pierwotne rozporządzenie jest skuteczne tak, jak gdyby nie było odwołane.

§ 2258. Przez sporządzenie nowego testamentu testament dawniejszy zostaje uchylony o tyle, o ile testament późniejszy pozostaje w sprzeczności z dawniejszym.

Jeżeli testament późniejszy zostaje odwołany, testament dawniejszy jest skuteczny tak samo, jak gdyby nie był uchylony.

Ust. 1) k. c. 1036, a 713—715, s 511/1, r 1030.

Ust. 2) a 723.

§ 2259. Kto ma w posiadaniu testament, który nie został oddany w przechowanie urzędowe, jest obowiązany oddać go sądowi spadkowemu bezzwłocznie po otrzymaniu wiadomości o śmierci spadkodawcy.

Jeżeli testament znajduje się u lmej władzy, a nie w sądzie albo jeżeli znajduje się u notariusza w urzędowym przechowaniu należy go oddać po śmierci spadkodawcy sądowi spadkowemu. Sąd spadkowy winien spowodować oddanie, gdy się dowie o testamencie.

§ 2260. Skoro sąd spadkowy dowie się o śmierci spadkodawcy, winien wyznaczyć termin do otwarcia testamentu, znajdującego się w jego przechowaniu. O ile to możliwe, powinni być wezwani na termin spadkobiercy ustawowi spadkodawcy i inni interesowani.

Na terminie należy testament otworzyć, ogłosić interesowanym i na żądanie im przedłożyć. W razie przedłożenia, można zamiechać ogłoszenia.

O otwarciu należy spisać protokół. Jeżeli testament był zamknięty, stwierdzić należy w protokóle, czy zamknięcie było nie naruszone.

§ 2261. Jeżeli inny sąd, aniżeli sąd spadkowy, ma testament w przechowaniu urzędowym, otwarcie testamentu należy do tego innego sądu. Testament należy przesłać sądowi spadkowemu wraz z uwierzytelnionym odpisem protokołu, spisane go o otwarciu; uwierzytelniony odpis testamentu należy zatrzymać.

§ 2262. Sąd spadkowy winien zawiadomić interesowanych, którzy nie byli obecni przy otwarciu testamentu, o treści testamentu, która ich dotyczy.

§ 2263. Nieważne jest postanowienie spadkodawcy, którem zakazuje otwarcia testamentu natychmiast po jego śmierci.

§ 2264. Kto uwiarogodni interes prawny, ma prawo wglądu do otwartego testamentu jako też może zażądać odpisu testamentu lub poszczególnych części; odpis należy na żądanie uwierzytelić.

Tytuł ósmy. Testament wspólny.

§ 2265. Testament wspólny mogą sporządzić tylko małżonkowie.

k. c. 968, a 583, 1248, r 1032.

§ 2266. Testament wspólny można sporządzić według § 2249 także wtedy, gdy warunek § 2249 istnieje tylko po stronie jednego z małżonków.

§ 2267. Do sporządzenia testamentu wspólnego według l. 2 § 2231 wystarcza, gdy jeden z małżonków sporządzi testament w formie tam przepisanej, a drugi małżonek doda oświadczenie, że testament ma być uważany za jego testament. Oświadczenie musi być własnoręcznie napisane i podpisane z podaniem miejsca i dnia.

§ 2268. W wypadkach § 2077 jest testament wspólny w całej swej osnowie bezskuteczny.

Jeżeli małżeństwo zostanie rozwiązane przed śmiercią jednego z małżonków albo jeżeli zachodzą warunki zd. 2 ust. 1 § 2077, rozporządzenia pozostają skutecznymi o tyle, o ile przyjąć należy, że uczynionoby je także na ten wypadek.

§ 2269. Jeżeli małżonkowie w testamencie wspólnym, którym ustanawiają siebie wzajemnie spadkobiercami, postanowili, że po śmierci tego małżonka, który przeżyje drugiego, ich spadek obu-

stromy przypaść ma osobie trzeciej, należy, w razie wątpliwości, przyjąć, że ta trzecia osoba ustanowiona jest spadkobiercą względem całego spadku małżonka, ostatnio zmarłego.

Jeżeli małżonkowie w takim testamencie uczynili zapis, który ma być wypełniony po śmierci małżonka później zmarłego, należy, w razie wątpliwości, przyjąć, że zapis przypaść ma obdzielonemu dopiero ze śmiercią tego małżonka, który przeżył drugiego.

§ 2270. Jeżeli małżonkowie w testamencie wspólnym pozostawili rozporządzenia, co do których przyjąć należy, że rozporządzenia jednego z nich nie uczynionoby bez rozporządzenia drugiego, natomiast nieważność albo odwołanie jednego rozporządzenia powodzą za sobą bezskuteczność rozporządzenia drugiego.

Taki wzajemny stosunek rozporządzeń do siebie należy, w razie wątpliwości, przyjąć wtedy, gdy małżonkowie wzajemnie obdzielili się w testamencie, albo gdy jeden z małżonków przysparza coś dla drugiego i na wypadek przeżycia go przez małżonka obdzielonego, uczyni rozporządzenie na rzecz osoby, która z drugim małżonkiem jest spolrewmiona lub wogóle jest mu bliska.

Do innych rozporządzeń, aniżeli ustanowień spadkobiercy, zapisów lub zleceń, przepis ust. 1 nie ma zastosowania.

Ust. 1) a 1248, r 1032.

§ 2271. Odwołanie rozporządzenia, zostającego do rozporządzenia drugiego małżonka w stosunku określonym w § 2270, skutecznym się za życia małżonków według przepisów § 2296 o odstąpieniu od umowy dziedziczenia. Nowym rozporządzeniem na wypadek śmierci nie może jeden z małżonków za życia drugiego jednostronnie uchylić swoje rozporządzenia.

Prawo odwołania gaśnie ze śmiercią drugiego małżonka; pozostały przy życiu może jednak uchylić swoje rozporządzenie, gdy odrzuci to, co mu przysporzono. Także po przyjęciu przysporzenia, pozostały przy życiu uprawniony jest do uchylecia w miarę § 2294 i § 2336.

Jeżeli ten, kogo w testamencie obdzielono, jest uprawnionym do zachowku potomkiem małżonków albo jednego z małżonków, stosuje się odpowiednio przepis ust. 2 § 2289.

§ 2272. Testament wspólny odebrany być może wedle § 2256 tylko przez obojga małżonków.

§ 2273. Przy otwarciu testamentu wspólnego rozporządzeń małżonka, pozostałego przy życiu, o ile dają się oddzielić, nie na-

leży ani ogłaszać ani w inny sposób podawać do wiadomości interesowanych. Należy sporządzić wierzytelny odpis rozporządzenia zmarłego małżonka. Testament należy znowu zamknąć i oddać zpowrotem w osobne przechowanie urzędowe

ROZDZIAŁ CZWARTY.

UMOWA DZIEDZICZENIA.

§ 2274. Spadkodawca może zawrzeć umowę dziedziczenia tylko osobiście.

a 1249.

§ 2275. Umowę dziedziczenia może zawrzeć jako spadkodawca tylko ten, kto bez ograniczenia jest zdolny do działania.

Małżonek może jako spadkodawca zawrzeć umowę dziedziczenia ze swoim małżonkiem także wtedy, gdy jego zdolność do działania jest ograniczona. W tym przypadku potrzebuje przyzwolenia swego zastępcy ustawowego; jeżeli zastępcą ustawowym jest opiekun, potrzebnem jest także zatwierdzenie sądu opiekuńczego.

Przepisy ust. 2 stosują się także do narzeczonych.

Ust. 1) s 468.

Ust. 2) k. c. 1095, a 602, 1250.

§ 2276. Umowę dziedziczenia można zawrzeć tylko przed sędzią albo przed notariuszem w równoczesnej obecności obu stron. Przepisy §§ 2233 do 2245 mają zastosowanie; to, co według tych przepisów stosuje się do spadkodawcy, stosuje się również do każdego z zawierających umowę.

Do zawarcia między małżonkami albo między narzeczonymi umowy dziedziczenia, połączonej z umową małżeńską w tym samym dokumencie, wystarcza forma, przepisana dla umowy małżeńskiej.

Ust. 1) a 1249, s 512.

§ 2277. W braku odmiennego żądania stron, powinno się dokument, sporządzony w przedmiocie umowy dziedziczenia, stosownie do § 2246 zamknąć, zaopatrzyć w napis i oddać w osobne przechowanie urzędowe. W razie wątpliwości, poczytuje się za przeciwieństwo takiego żądania, gdy umowę dziedziczenia połączy się z inną umową w tym samym dokumencie.

Co do umowy dziedziczenia, wziętej w osobne przechowanie urzędowe, udzielić się powinno każdemu z umawiających się poświadczenie złożenia.

§ 2278. W umowie dziedziczenia może każdy z umawiających się poczynić zgodne z tą umową rozporządzenia na wypadek śmierci.

Innych rozporządzeń, aniżeli ustanowień spadkobiercy, zapisów i zleceń, nie można poczynić zapomocą umowy.

§ 2279. Do przysporzeń i zleceń na zasadzie umowy stosują się odpowiednio przepisy, odnoszące się do przysporzeń i zleceń ostatniej woli.

Przepisy § 2077 obowiązują przy umowie dziedziczenia między małżonkami albo narzeczonymi także o tyle, o ile w testamencie obdzielono osobę trzecią.

k. c. 1094.

§ 2280. Jeżeli małżonkowie w umowie dziedziczenia, którą się wzajemnie ustanawiają spadkobiercami, postanowili, że po śmierci tego małżonka, który drugiego przeżyje, spadek obustronny przypadąć ma osobie trzeciej, albo jeżeli zdziałali zapis, który ma być wypełniony po śmierci tego małżonka, który drugiego przeżyje natenczas stosują się odpowiednio przepisy § 2269.

§ 2281. Umowę dziedziczenia może na podstawie §§ 2078, 2079 zaczepić także spadkodawca; do zaczepienia na podstawie § 2079 wymaga się, aby uprawniony do zachowku istniał już w czasie zaczepienia.

Jeżeli po śmierci drugiej strony, która zawarła umowę, spadkodawca powinien zaczepić rozporządzenie, zdziałane na rzecz osoby trzeciej, oświadczenie o zaczepieniu należy złożyć wobec sądu spadkowego. Sąd spadkowy powinien zawiadomić o oświadczeniu tę trzecią osobę.

Ust. 1) a 1254.

§ 2282. Zaczepienia nie może skutecznie zastępca spadkodawcy. Jeżeli spadkodawca jest ograniczony w zdolności do działania, nie potrzebuje do zaczepienia przyzwolenia swego zastępcy ustawowego.

Za spadkodawcę, niezdolnego do działania, może umowę dziedziczenia zaczepić jego ustawowy zastępca za zatwierdzeniem sądu opiekuńczego.

Oświadczenie o zaczepieniu musi być stwierdzone dokumentem sądowym lub notarialnym.

§ 2283. Spadkodawca może skutecznie zaczepienie tylko w ciągu jednego roku.

Czasokres rozpoczyna się w przypadku dopuszczalności zaczepienia z powodu groźby z chwilą, w której ustaje położenie przymusowe, w innych przypadkach z chwilą, w której spadkodawca dowie się o przyczynie zaczepienia. Do biegu tego czasokresu stosują się odpowiednio przepisy §§ 203, 206 o przedawnieniu.

Jeżeli zastępca ustawowy w przypadku ust. 2 § 2282 nie zaczął na czas umowy dziedziczenia, może spadkodawca po ustaniu niezdolności do działania sam zacząć umowę dziedziczenia tak samo, jak gdyby nie miał zastępcy ustawowego.

§ 2284. Podlegającą zaczepieniu umowę dziedziczenia może spadkodawca potwierdzić tylko osobiście. Jeżeli spadkodawca jest ograniczony w zdolności do działania, potwierdzenie jest wykluczone.

§ 2285. Osoby, wymienione w § 2080, nie mogą już zacząć umowy dziedziczenia na podstawie §§ 2078, 2079, jeżeli prawo zaczepienia, przysługujące spadkodawcy, w czasie otwarcia się spadku zgasło.

§ 2286. Umowa dziedziczenia nie ogranicza prawa spadkodawcy do rozporządzenia swoim majątkiem przez czynność prawną między żyjącymi.

a 1252, s 494/2.

§ 2287. Jeżeli spadkodawca zdziałał darowiznę w zamiarze uszczuplenia praw spadkobiercy umownego, ten ostatni, skoro spadek na niego przeszedł, może żądać od obdarowanego wydania podarunku według przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia.

Roszczenie przedawnia się w trzech latach od chwili przejścia spadku.

Ust. 1) s. 494/3.

§ 2288. Jeżeli spadkodawca zniszczył, usunął lub uszkodził przedmiot zapisu, ustanowionego na zasadzie umowy, w zamiarze uszczuplenia praw tego, kogo w testamencie obdzielił, natenczas, o ile spadkobierca zostanie przez to pozbawiony możności wykonania świadczenia, w miejsce przedmiotu wchodzi jego wartość.

Jeżeli spadkodawca zbył lub obciążył ten przedmiot w zamiarze uszczuplenia praw tego, kogo w testamencie obdzielił, natenczas spadkobierca jest obowiązany postarać się o ten przedmiot temu, kogo to obdzielenie dotyczy, lub usunąć obciążenie; do tego obowiązku stosują się odpowiednio przepisy ust. 2 § 2170. Jeżeli zbycie lub obciążenie nastąpiło jako darowizna, przysługuje obdzie-

lonemu określone w § 2287 roszczenie do obdarowanego, o ile nie może uzyskać wynagrodzenia od spadkobiercy.

§ 2289. Umowa dziedziczenia uchyla wcześniejsze rozporządzenie ostatniej woli spadkodawcy, o ileby ono uszczuplało prawo tego, kogo na zasadzie umowy obdziedziono. W takim samym zakresie bezskuteczne jest późniejsze rozporządzenie na wypadek śmierci, wszakże bez ujmy dla przepisu § 2297.

Jeżeli ten, kogo obdziedziono, jest uprawnionym do zachowku potomkiem spadkodawcy, może spadkodawca w późniejszym rozporządzeniu ostatniej woli wydać postanowienia dopuszczalne według § 2338.

§ 2290. Osoby, które zawarły umowę dziedziczenia, mogą tę umowę, jako też poszczególne rozporządzenia umowne na podstawie umowy uchylić. Po śmierci jednej z tych osób uchylenie nie może już więcej nastąpić.

Spadkodawca może umowę tę zawrzeć tylko osobiście. Jeżeli jest ograniczony w zdolności do działania, nie potrzebuje przyzwolenia swego ustawowego zastępcy.

Jeżeli druga strona jest pod opieką, potrzeba zatwierdzenia sądu opiekuńczego. To samo obowiązuje, gdy druga strona jest pod władzą rodzicielską, chyba że chodzi o umowę, zawieraną między małżonkami lub narzeczonymi.

Umowa wymaga formy, przepisanej w § 2276 dla umowy dziedziczenia.

Ust. 1) s 513.

§ 2291. Rozporządzenie umowne, którem uczyniono zapis lub wydano zlecenie, może spadkodawca uchylić zapomocą testamentu. Do skuteczności uchylenia potrzebne jest przyzwolenie drugiej strony, która umowę zawarła; przepisy ust. 3 § 2290 mają zastosowanie.

Oświadczenie przyzwolenia musi być stwierdzone dokumentem sądowym lub notarialnym; przyzwolenie jest nieodwołalne.

§ 2292. Umowę dziedziczenia, zawartą między małżonkami, można uchylić także przez wspólny testament małżonków: przepisy ust. 3 § 2290 mają zastosowanie.

§ 2293. Spadkodawca może odstąpić od umowy dziedziczenia, jeżeli w umowie zastrzegł sobie odstąpienie.

§ 2294. Spadkodawca może odstąpić od rozporządzenia uczynionego na zasadzie umowy, jeżeli ten, kogo obdziedziono, dopuścił się

przewinienia, które uprawnia spadkodawcę do odebrania zachowku, lub w razie gdy obdzielony nie należy do osób uprawnionych do zachowku, uprawniałoby do odebrania zachowku, gdyby obdzielony był potomkiem spadkodawcy.

s 513/2.

§ 2295. Spadkodawca może odstąpić od rozporządzenia umownego, gdy rozporządzenie działo się ze względu na oparte na czynności prawnej zobowiązanie się obdzielonego do uiszczania spadkodawcy, na czas jego życia, świadczeń powrotnych, w szczególności dostarczania utrzymania, a zobowiązanie to zostanie uchylone przed śmiercią spadkodawcy

s 514.

§ 2296. Odstąpienie nie może być dokonane przez zastępcę. Jeżeli spadkodawca jest ograniczony w zdolności do działania, nie potrzebuje przyzwolenia swego ustawowego zastępcy.

Odstąpienie dokonywa się przez złożenie oświadczenia wobec drugiej strony, która umowę zawarła. Oświadczenie musi być stwierdzone dokumentem sądowym lub notarialnym.

§ 2297. O ile spadkodawca jest uprawniony do odstąpienia, może on po śmierci drugiej strony, która umowę zawarła, uchylić rozporządzenie umowne za pomocą testamentu. W przypadkach § 2294 stosują się odpowiednio przepisy ust. 2 do 4 § 2336.

§ 2298. Jeżeli w umowie dziedziczenia obie strony działy rozporządzenia umowne, nieważność jednego z tych rozporządzeń pociąga za sobą bezskuteczność całej umowy.

Jeżeli w takiej umowie zastrzeżono odstąpienie, wówczas przez odstąpienie jednej ze stron, które zawarły umowę, zostaje uchylona cała umowa. Prawo odstąpienia gaśnie z chwilą śmierci drugiej umawiającej się strony. Jednak pozostała przy życiu strona może uchylić swoje rozporządzenie za pomocą testamentu, jeżeli wyrzeknie się tego, co jej w umowie przysporzono.

Przepisy ust. 1 i zd. 1, 2 ust. 2 nie mają zastosowania, jeżeli należy przyjąć inną wolę stron, które zawarły umowę.

§ 2299. W umowie dziedziczenia każdy z umawiających się może jednostronnie uczynić każde rozporządzenie, jakie można uczynić w testamencie.

Względem rozporządzenia tego rodzaju obowiązuje to samo, jak gdyby było działo się w testamencie. Rozporządzenie to można także uchylić w umowie, którą uchyla się rozporządzenie umowne.

Jeżeli umowę dziedziczenia uchyla się przez wykonanie prawa odstąpienia albo przez umowę, rozporządzenie traci skuteczność, o ile nie należy przyjąć innej woli spadkodawcy.

§ 2300. Przepisy §§ 2259 do 2263, 2273, obowiązujące dla otwarcia testamentu, stosują się odpowiednio do umowy dziedziczenia, jednak przepisy zd. 2, 3 § 2273 tylko wtedy, gdy umowa dziedziczenia znajduje się w osobnym przechowaniu urzędowym.

§ 2301. Do przyrzeczenia darowizny, danego pod warunkiem, że obdarowany przeżyje czyniącego darowiznę, stosują się przepisy o rozporządzeniach na wypadek śmierci. To samo odnosi się do zeznanego pod tym samym warunkiem, jako darowizna, przyrzeczenia długu lub uznania długu, w rodzaju, jaki jest określony w §§ 780, 781.

Jeżeli czyniący darowiznę wykona darowiznę przez świadczenie przedmiotu przysporzonego, stosują się przepisy o darowiznach między żyjącymi.

Ust. 1) k. c. 951, 952, 1082, a 603, 956, r 991.

§ 2302. Nieważną jest umowa, którą ktoś zobowiązuje się do zdziałania lub niezdziałania, do uchylenia lub nieuchylenia rozporządzenia na wypadek śmierci.

ROZDZIAŁ PIĄTY.

ZACHOWEK.

§ 2303. Jeżeli potomek spadkodawcy zostanie rozporządzeniem na wypadek śmierci wykluczony od dziedziczenia, może on żądać od spadkobiercy zachowku. Zachówek stanowi połowę wartości ustawowej części spadkowej.

To samo prawo przysługuje rodzicom i małżonkowi spadkodawcy, gdy rozporządzeniem na wypadek śmierci wykluczono ich od dziedziczenia.

Ust. 1) k. c. 913, 915, 1079, 1098, a 762—766, s 470, 471, 472, r 996, 1068, 1068², 1070.

Ust. 2) k. c. p. 235, a 796, s 473, r 1068².

§ 2304. W razie wątpliwości, przysporzenia zachowku nie należy uważać za ustanowienie spadkobiercy.

§ 2305. Jeżeli uprawnionemu do zachowku pozostawiono część spadkową, która mniejszą jest niż połowa ustawowej części spadkowej, może uprawniony do zachowku żądać od współspadkobierców jako zachowku, wartości tego, co do połowy brakuje.

a 775, s 522, 523.

§ 2306. Jeżeli uprawniony do zachowku a na spadkobiercę powołany, został ograniczony przez ustanowienie spadkobiercy następnego, przez zamianowanie wykonawcy testamentu lub zarządzenie podziału, albo jeżeli został obciążony zapisem lub zleceniem, ograniczenie takie albo obciążenie uważa się za niebyłe, gdy pozostawiona część spadkowa nie przenosi połowy ustawowej części. Jeżeli pozostawiona część spadkowa jest większą, uprawniony do zachowku może żądać zachowku, jeżeli wyrzeknie się części spadkowej; czasokres do wyrzeczenia się rozpoczyna się dopiero wtedy, gdy uprawniony do zachowku dowie się o ograniczeniu albo obciążeniu.

Ustanowienie spadkobiercą następnym osoby uprawnionej do zachowku, jest równoznaczne z ustanowieniem jej spadkobiercą z ograniczeniem.

Ust. 1) a 774, s 531, r 1086.

§ 2307. Jeżeli uprawnionemu do zachowku przeznaczono zapis, może on żądać zachowku, gdy wyrzeknie się zapisu. Jeżeli nie wyrzeka się, nie przysługuje mu, a to aż do wysokości wartości zapisu, prawo do zachowku; przy obliczeniu wartości nie uwzględnia się ograniczeń i obciążeń rodzaju, jaki określa § 2306.

Spadkobierca, obciążony zapisem, może wezwać uprawnionego do zachowku, wyznaczając mu stosowny czasokres, do oświadczenia się co do przyjęcia zapisu. Z upływem czasokresu uważa się, iż zapisu się wyrzekł, jeśli nie złożył przedtem oświadczenia, że przyjmuje.

§ 2308. Jeżeli uprawniony do zachowku, którego jako spadkobiercę lub zapisobiercę ograniczono lub obciążono w sposób, w § 2306 oznaczony, wyrzekł się spadku lub zapisu, może zaczepić to wyrzeczenie się, skoro ograniczenie lub obciążenie odpadło w czasie, gdy nastąpiło wyrzeczenie się, a odpadnięcie nie było mu wiadomem.

Do zaczepienia wyrzeczenia się zapisu stosują się odpowiednio przepisy o zaczepieniu wyrzeczenia się spadku. Zaczepienie dokonywa się przez złożenie oświadczenia wobec obciążonego.

§ 2309. Dalsi potomkowie i rodzice spadkodawcy nie mają prawa do zachowku, o ile potomek, któryby ich wykluczał w spadku dziedziczenia ustawowego, może żądać zachowku lub przyjąć to, co mu pozostawiono.

a 763.

§ 2310. Przy ustaleniu części spadkowej, miarodajnej dla obliczenia zachowku, wlicza się także tych, którzy zostali wykluczeni od dziedziczenia rozporządzeniem ostatniej woli albo wyrzekli się dziedziczenia lub zostali uznani za niegodnych dziedziczenia. Nie wlicza się tego, kto wykluczony został od dziedziczenia ustawowego wskutek zrzeczenia się dziedziczenia.

a 767.

§ 2311. Za podstawę dla obliczenia zachowku służą stan i wartość spadku w czasie otwarcia się spadku. Przy obliczeniu zachowku rodziców spadkodawcy nie bierze się w rachubę tego, co, jako przedwziętek, należy się małżonkowi przy życiu pozostalemu.

Wartość, o ile tego potrzeba, należy zbadać przez oszacowanie. Oznaczenie wartości, dokonane przez spadkodawcę, nie jest miarodajne.

Ust. 1) k. c. 922, a 784, s 474.

§ 2312. Jeżeli spadkodawca postanowił albo jeżeli według § 2049 przyjąć należy, iż jednemu z kilku spadkobierców ma przysługiwać prawo objęcia należącej do spadku majątności ziemskiej według jej wartości dochodowej, wówczas w razie korzystania z tego prawa, wartość dochodowa miarodajną jest także dla obliczenia zachowku. Jeżeli spadkodawca oznaczył inną cenę objęcia, jest ona miarodajną, jeżeli dosięga wartości dochodowej, a nie przynosi wartości szacunkowej.

Jeżeli spadkodawca pozostawia tylko jednego spadkobiercę, może postanowić, że przy obliczeniu zachowku służyć ma za podstawę wartość dochodowa albo wartość wedle zd. 2 ust. 1 oznaczona.

Przepisy te stosują się tylko wtedy, gdy spadkobierca, który nabywa majątność ziemską należy do wymienionych w § 2303 osób uprawnionych do zachowku.

§ 2313. Przy ustalaniu wartości spadku nie bierze się w rachubę praw i zobowiązań, zawisłych od warunku zawieszającego. Prawa i zobowiązania, zawisłe od warunku rozwiązującego, uważa się za bezwarunkowe. Jeżeli warunek się ziści, nastąpić winno wyrównanie, odpowiadające zmienionemu położeniu prawnemu.

Względem praw niepewnych lub niezabezpieczonych, jako też względem zobowiązań wątpliwych obowiązuje to samo, co względem praw i zobowiązań, zawisłych od warunku zawieszającego.

iącego. Spadkobierca ma wobec uprawnionego do zachowku obowiązek starać się o ustalenie niepewnego i o dochodzenie niezabezpieczonego prawa, o ile to odpowiada prawidłowemu zarządowi.

§ 2314. Jeżeli uprawniony do zachowku nie jest spadkobiercą, winien mu na żądanie spadkobierca udzielić wyjaśnień co do stanu spadku. Uprawniony do zachowku może żądać, aby go przywołano do sporządzenia spisu przedmiotów spadku, który według § 260 należy mu przedłożyć, i aby stwierdzono wartość przedmiotów spadku. Może także żądać, aby spis sporządziła właściwa władza albo właściwy urzędnik lub notariusz.

Koszty obciążają spadek.

Ust. 1) a 784.

§ 2315. Uprawniony do zachowku winien zezwolić na policzenie na zachówek tego, co mu przysporzył spadkodawca przez czynność prawną między żyjącymi z postanowieniem, że ma to być policzone na zachówek.

Przy oznaczeniu zachowku dolicza się do spadku wartość przysporzenia. Wartość oznacza się wedle czasu, kiedy nastąpiło przysporzenie.

Jeżeli uprawnionym do zachowku jest potomek spadkodawcy, stosuje się odpowiednio przepis ust. 1 § 2051.

Ust. 1) a 788, r 997, 1002—1004.

Ust. 2) s 475.

§ 2316. Jeżeli jest kilku potomków i jeśli między nimi, w razie dziedziczenia ustawowego, przysporzenie, uczynione przez spadkodawcę, musiałyby policzyć się na wyrównanie, wtenczas zachówek potomka oznacza się według tego, co, z uwzględnieniem obowiązku wyrównania, przypadłoby na ustawową część spadkową przy podziale. Przy obliczaniu nie bierze się w rachubę potomka, który wskutek zrzeczenia się dziedziczenia wykluczony został od dziedziczenia ustawowego.

Jeżeli uprawniony do zachowku jest spadkobiercą, a zachówek wyniesi wedle ust. 1 więcej, niż wartość pozostawionej części spadkowej, uprawniony do zachowku może żądać od współspadkobierców nadwyżki, jako zachowku, chociażby pozostawiona mu część spadkowa dosięgała lub przenosiła połowę ustawowej części spadkowej.

Spadkodawca nie może z uszczerbkiem dla uprawnionego do zachowku wykluczyć od uwzględnienia tego rodzaju przysporzenia, jakimi określa ust. 1 § 2050.

Jeżeli przysporzenie, które winno się uwzględnić wedle ust. 1, ma być policzone wedle § 2315 równocześnie na zachówek, zalicza się je na ów zachówek tylko w połowie wartości.

Ust. 1) a 788, r 997, 1002—1004.

§ 2317. Roszczenie o zachówek powstaje z otwarciem się spadku.

Roszczenie jest dziedzicznym i można je przenieść.

§ 2318. Spadkobierca może odmówić wypełnienia nałożonego na niego zapisu o tyle, ile potrzeba, by ciężar zachowku rozłożony został stosunkowo na niego i zapisobiercę. To samo stosuje się do zlecenia.

Wobec zapisobiercy, uprawnionego do zachowku, obniżenie jest dopuszczalne tylko o tyle, by mu pozostał zachówek.

Jeżeli spadkobierca sam jest uprawniony do zachowku, może z powodu ciężaru zachowku tak obniżyć zapis i zlecenie, by mu pozostał jego własny zachówek.

Ust. 1) a 783.

§ 2319. Jeżeli jeden z pośród kilku spadkobierców sam jest uprawniony do zachowku, może po podziale odmówić o tyle zaspokojenia innego uprawnionego do zachowku, by mu pozostał jego własny zachówek. Za ubytek odpowiada reszta spadkobierców.

s 523.

§ 2320. Kto w miejsce uprawnionego do zachowku, zostaje spadkobiercą ustawowym, winien w stosunku do współspadkobierców ponosić ciężar zachowku, a jeżeli uprawniony do zachowku przyjmie przeznaczony dlań zapis, także ów zapis w wysokości uzyskanej korzyści.

W razie wątpliwości to samo obowiązuje tego, komu spadkodawca rozporządzeniem na wypadek śmierci przeznaczył część spadkową uprawnionego do zachowku.

§ 2321. Jeżeli uprawniony do zachowku wyrzekł się przeznaczonego mu zapisu, natenczas w stosunku spadkobierców i zapisobierców do siebie ten, kto odnosi korzyść z tego wyrzeczenia się, ma ponieść ciężar zachowku, a to w wysokości osiągniętej korzyści.

§ 2322. Jeżeli spadek lub zapis, których uprawniony do zachowku wyrzekł się, obciążony jest zapisem lub zleceniem, może

ten, kto odnosi korzyść z tego wyrzeczenia się, zapis lub zlecenie o tyle obniżyć, aby mu pozostała kwota, potrzebna na pokrycie ciężaru zachowku.

§ 2323. Spadkobierca nie może na podstawie ust. 1 § 2318 odmówić wypełnienia zapisu lub zlecenia, o ile nie ma ponosić ciężaru zachowku wedle §§ 2320 do 2322.

§ 2324. W rozporządzeniu na wypadek śmierci spadkodawca może pod względem stosunku spadkobierców do siebie, nałożyć ciężar zachowku na poszczególnych spadkobierców i wydać zarządzenia, odbiegające od przepisów ust. 1 § 2318 i §§ 2320 do 2323.

§ 2325. Jeżeli spadkodawca uczynił darowiznę na rzecz trzeciego, może uprawniony do zachowku, żądać jako uzupełnienia zachowku tej kwoty, o jaką podwyższa się zachówek, gdy przedmiot darowany doliczy się do spadku.

Rzecz zużywalną policza się według wartości, jaką miała w czasie darowizny. Inny przedmiot policza się według wartości, jaką ma w czasie otwarcia się spadku; jeżeli w czasie darowizny miał wartość mniejszą, policza się tylko tę wartość.

Darowizny nie uwzględnia się, jeżeli w czasie otwarcia się spadku minęło dziesięć lat od świadczenia przedmiotu darowanego; jeżeli darowizna uczynioną została na rzecz małżonka spadkodawcy, czasokres nie rozpoczyna się przed rozwiązaniem małżeństwa.

Ust. 1) k. c. 920, 922, 1090, a 785, s 527 l. 3.

§ 2326. Uprawniony do zachowku może żądać uzupełnienia zachowku także wtedy, gdy mu pozostawiono połowę ustawowej części spadkowej. Jeżeli uprawnionemu do zachowku pozostawiono więcej niż połowę, roszczenie jest wykluczone w takiej wysokości, do jakiej sięga wartość pozostawionej nadwyżki.

§ 2327. Jeżeli uprawniony do zachowku sam otrzymał darowiznę od spadkodawcy, należy darowiznę doliczyć do spadku tak samo jak darowiznę, uczynioną trzeciemu, i równocześnie policzyć ją uprawnionemu do zachowku na jego uzupełnienie. Darowiznę, według § 2315 policzyć się mającą, należy policzyć na łączną kwotę zachowku i uzupełnienia.

Jeżeli uprawniony do zachowku jest potomkiem spadkodawcy, stosuje się odpowiednio przepis ust. 1 § 2051.

Ust. 1) k. c. 924, a 787/2.

§ 2328. Jeżeli spadkobierca sam uprawnionym jest do zachowku, może odmówić uzupełnienia zachowku o tyle, ile potrzeba,

aby mu pozostał własny jego zachowek, z włączeniem tego, co by mu się należało do uzupełnienia zachowku.

s 523.

§ 2329. O ile spadkobierca nie ma obowiązku uzupełnienia zachowku, uprawniony do zachowku może żądać od obdarowanego wydania podarunku celem zaspokojenia brakującej kwoty wedle przepisów o wydaniu niesłusznego wzbogacenia. Jeżeli uprawniony do zachowku jest jedynym spadkobiercą, przysługuje mu takie samo prawo.

Obdarowany może uwolnić się od wydania przez zapłatę kwoty brakującej.

Z pośród kilku obdarowanych odpowiada pierwaj obdarowany tylko o tyle, o ile później obdarowany nie ma tego obowiązku.

Ust. 1) a 951, 952.

§ 2330. Przepisy §§ 2325 do 2329 nie stosują się do darowizny, któremi czyni się zadość obowiązkowi moralnemu albo powszechnie przyjętym względom przyzwoitości.

§ 2331. Przysporzenie uczynione z mienia łącznego przy ogólnej wspólności majątkowej, przy wspólności dorobku lub w wspólności mienia ruchomego, uważa się za uczynione przez każdego z małżonków po połowie. Jeżeli jednak przysparza się co potomkowi, pochodzącemu tylko od jednego z małżonków, lub osobie, od której pochodzi tylko jeden z małżonków, albo jeżeli jeden z małżonków z powodu przysporzenia uścić ma zwrot do mienia łącznego, natenczas uważa się to przysporzenie za uczynione przez tego małżonka.

Przepisy te stosują się odpowiednio do przysporzenia z mienia łącznego utrzymywanej nadal wspólności majątku.

§ 2332. Roszczenie o zachowek przedawnia się w trzech latach od chwili, w której uprawniony do zachowku dowie się o otwarciu się spadku i rozporządzeniu, prawa jego uszczuplającym, niezależnie zaś od tej wiadomości w trzydziestu latach od otwarcia się spadku.

Roszczenie, które wedle § 2329 przysługuje uprawnionemu do zachowku przeciw obdarowanemu, przedawnia się w trzech latach po otwarciu się spadku.

Przedawnienie nie wstrzymuje się wskutek tego, że roszczeń dochodzić można dopiero po wyrzeczeniu się spadku lub zapisu

Ust. 1) s 533.

§ 2333. Spadkodawca może odjąć potomkowi zachówek:

1. jeżeli potomek nastaje na życie spadkodawcy, jego małżonka lub innego potomka spadkodawcy;
2. jeżeli potomek dopuszcza się rozmyślnego cielesnego znieważenia spadkodawcy samego albo jego małżonka, jednak w razie znieważenia małżonka tylko wtedy, gdy potomek pochodzi od tegoż;
3. jeżeli potomek dopuszcza się zbrodni lub ciężkiego rozmyślnego występku względem spadkodawcy lub tegoż małżonka;
4. jeżeli potomek narusza złośliwie ciężący na nim z mocy ustawy obowiązek utrzymania spadkodawcy;
5. jeżeli potomek prowadzi bezecny lub niemoralny tryb życia wbrew woli spadkodawcy.

Ust. 1) a 768, ad l. 3) s 477 l. 1, ad 4) s 477 l. 2.

§ 2334. Spadkodawca może odjąć ojcu zachówek, jeżeli ten dopuszcza się jednego z przewinień, wymienionych pod l. 1, 3, 4 § 2333. Takie same prawo przysługuje spadkodawcy względem matki, jeśli ona dopuszcza się takiego przewinienia.

a 769, s 477.

§ 2335. Spadkodawca może odjąć zachówek małżonkowi, gdy małżonek dopuszcza się przewinienia, na podstawie którego spadkodawca wedle §§ 1565 do 1568 uprawniony jest wnieść skargę o rozwód.

Prawo odjęcia nie gaśnie przez upływ czasokresu, wyznaczonego w § 1571 do powołania się na przyczynę rozwodu.

§ 2336. Odjęcie zachowku dokonywa się przez rozporządzenie ostatniej woli.

Przyczyna odjęcia musi istnieć w czasie sporządzenia rozporządzenia i musi być podaną w rozporządzeniu.

Udowodnienie przyczyny ciąży na tym, kto powołuje się na odjęcie.

W przypadku l. 5 § 2333 odjęcie jest bezskuteczne, jeżeli potomek w czasie otwarcia się spadku stale zaprzestał bezecnego lub niemoralnego trybu życia.

Ust. 2) s 479/1.

Ust. 3) a 771, 479/2.

§ 2337. Prawo do odjęcia zachowku gaśnie wskutek przebaczenia. Rozporządzenie, którem spadkodawca zarządził odjęcie, staje się skutkiem przebaczenia bezskutecznym.

§ 2338. Jeżeli potomek prowadzi tak dalece marnotrawny tryb życia albo jeżeli tak jest nadmiernie zadłużony, że późniejszy jego zarobek jest znacznie zagrożony, spadkodawca może ograniczyć prawo potomka do zachowku postanowieniem, że po śmierci potomka jego spadkobiercy ustawowi otrzymać mają pozostawiony mu majątek lub należący mu się zachówek jako spadkobiercy następni lub jako zapisobiercy następni w stosunku do swych ustawowych części spadkowych. Spadkodawca może także poruczyć zarząd majątku wykonawcy testamentu na czas życia potomka; w tym przypadku potomek ma prawo do rocznego czystego dośrodku.

Do postanowień tego rodzaju stosują się odpowiednio przepisy ust. 1 do 3 § 2336. Postanowienia te są bezskuteczne, jeżeli w czasie otwarcia się spadku potomek stale zaprzestał życia marnotrawnego albo jeżeli nie istnieje już nadmierne zadłużenie, które dało powód do owego postanowienia.

Ust. 1) a 773, s 480.

ROZDZIAŁ SZÓSTY. NIEGODNOŚĆ DZIEDZICZENIA.

§ 2339. Niegodnym dziedziczenia jest:

1. kto spadkodawcę rozmyślnie i bezprawnie zabił lub zabić usiłował lub wprowadził w stan, skutkiem którego spadkodawca aż do swej śmierci był niezdolny do sporządzenia lub uchylenia rozporządzenia na wypadek śmierci;
2. kto spadkodawcy rozmyślnie i bezprawnie przeszkodził w sporządzeniu lub uchyleniu rozporządzenia na wypadek śmierci;
3. kto podstępny zwiedzeniem lub bezprawnie groźbą skłonił spadkodawcę do sporządzenia lub uchylenia rozporządzenia na wypadek śmierci;
4. kto odnośnie do rozporządzenia spadkodawcy na wypadek śmierci dopuścił się przestępstwa, określonego przepisami §§ 267 do 274 ustawy karnej.

W przypadkach 1, 3, 4 ust. 1 niegodność dziedziczenia nie zachodzi, jeżeli przed otwarciem się spadku stało się bezskutecznem rozporządzenie, do którego sporządzenia skłoniono spadkodawcę albo odmiennie do którego popełniono przestępstwo, lub też stałoby

się bezskutecznem rozporządzenie, do uchylenia którego go skłoniono.

Ust. 1)k. c. 727, 1046, ad 1) a 540, s 540/1 l. 1, r 1107, ad 2) a 542, s 540/1 l. 2, 3, ad 3) a 542, s 540/1 l. 3, ad 4) a 542, s 540/1 l. 4.

§ 2340. Niegodności dziedziczenia dochodzi się w drodze zacepienia nabycia spadku.

Zacepienie dopuszczalne jest dopiero po przejściu spadku. Wobec spadkobiercy następnego może zacepienie nastąpić, gdy tylko spadek przejdzie na spadkobiercę poprzedniego.

Zacepienie można skutecznie tylko w ciągu czasokresów, w § 2082 oznaczonych.

§ 2341. Uprawnionym do zacepienia jest każdy, na którego korzyść wychodzi odpadnięcie osoby, niegodnej dziedziczenia, choćby tylko w razie odpadnięcia jeszcze innej osoby.

§ 2342. Zacepienie skutecznia się przez wniesienie skargi zacepiającej. Skarżyć należy o uznanie spadkobiercy niegodnym dziedziczenia.

Skuteczność zacepienia powstaje dopiero z chwilą prawomocności wyroku.

Ust. 1)k. c. 1046.

§ 2343. Zacepienie jest wykluczone, jeżeli spadkodawca przebaczył niegodnemu dziedziczenia.

s 540/2.

§ 2344. Jeżeli spadkobierca zostanie uznany niegodnym dziedziczenia, uważa się, jakoby spadek na niego nie przeszedł.

Spadek przechodzi na tego, kto byłby powołany, gdyby niegodny dziedziczenia nie żył w czasie otwarcia się spadku; uważa się, że przejście nastąpiło z otwarciem się spadku.

Ust. 1) k. c. 729, s 541.

Ust. 2) k. c. 730 ,a 541.

§ 2345. Jeżeli zapisobierca dopuści się jednego z przewinień, w ust. 1 § 2339 wymienionych, ulega zacepieniu roszczenie z zapisu. Przepisy §§ 2082, 2083, ust. 2 § 2339 i §§ 2341, 2343 mają zastosowanie.

To samo stosuje się do roszczenia o zachówek, jeżeli uprawniony do zachowku dopuścił się takiego uchybienia.

Ust. 2) a 782.

ROZDZIAŁ SIÓDMY.

ZRZECZENIE SIĘ DZIEDZICZENIA.

§ 2346. Przez umowę ze spadkodawcą zawartą krewni tudzież małżonek spadkodawcy mogą zrzec się swego ustawowego prawa dziedziczenia. Zrzekający się wykluczony jest od dziedziczenia ustawowego, jak gdyby już nie żył w czasie otwarcia się spadku; nie ma on prawa do zachowku.

Zrzeczenie się można ograniczyć do prawa do zachowku.

Ust. 1) a 551, s 495.

§ 2347. Do zrzeczenia się wymaganiem jest zatwierdzenie sądu opiekuńczego, jeżeli zrzekający się jest pod opieką; jeżeli jest pod władzą rodzicielską, obowiązuje to samo, o ile umowy nie zawierają ze sobą małżonkowie lub narzeczeni.

Spadkodawca może zawrzeć umowę tylko osobiście; jeżeli jest ograniczony w zdolności do działania, nie potrzebuje przyzwolenia swego ustawowego zastępcy. Jeżeli spadkodawca jest niezdolny do działania, umowę zawrzeć może jego ustawowy zastępca; zatwierdzenie sądu opiekuńczego wymagane jest w tym samym zakresie, co według ust. 1.

§ 2348. Umowa o zrzeczenie się dziedziczenia musi być stwierdzona dokumentem sądowym lub notarialnym.

a 551.

§ 2349. Jeżeli potomek albo krewny poboczny spadkodawcy zrzeka się ustawowego prawa dziedziczenia, skutek zrzeczenia się rozciąga się na jego potomków, o ile nie postanowi się inaczej.

a 551, s 495/3.

§ 2350. Jeżeli kto zrzeka się ustawowego dziedziczenia na rzecz innej osoby, przyjąć należy, w razie wątpliwości, że zrzeczenie się ma mieć skutek tylko na wypadek, gdy ta inna osoba stanie się spadkobiercą.

Jeżeli potomek spadkodawcy zrzeka się ustawowego dziedziczenia, w razie wątpliwości, przyjąć należy, że zrzeczenie się ma być ważne tylko na korzyść innych potomków i małżonka spadkodawcy.

Ust. 1) s 496.

§ 2351. Do umowy, którą uchyla się zrzeczenie się dziedziczenia, stosuje się przepis § 2348, a względem spadkodawcy także przepis ust. 2 § 2347.

§ 2352. Kto został ustanowiony w testamencie spadkobiercą lub został obdzielony zapisem, może przez umowę ze spadkodawcą zrzec się tego przysporzenia. To samo odnosi się do przysporzenia, uczynionego na rzecz trzeciego w umowie dziedziczenia. Przepisy §§ 2347, 2348 mają zastosowanie.

ROZDZIAŁ ÓSMY.

POŚWIADCZENIE DZIEDZICZENIA.

§ 2353. Sąd spadkowy winien wydać spadkobiercy na jego wniosek poświadczenie jego prawa dziedziczenia, a jeżeli powołany on jest tylko do części spadku, poświadczenie, jak wielką jest jego część spadkowa (poświadczenie dziedziczenia).

Hip. p. 126, a 797, 819, s 559, r 1097, 1296, 1297.

§ 2354. Kto podaje wniosek o wydanie mu poświadczenia dziedziczenia jako spadkobierca ustawowy, winien podać:

1. czas śmierci spadkodawcy;
2. stosunek, na którym opiera się jego prawo dziedziczenia;
3. czy i jakie osoby staniają lub istniały, któreby go wykluczały od dziedziczenia albo jego część spadkową umniejszały;
4. czy i jakie istnieją rozporządzenia spadkodawcy na wypadek śmierci;
5. czy zawisł spór o jego prawo dziedziczenia.

Jeżeli odpadnie osoba, któraby mogła wykluczyć wnioskodawcę od dziedziczenia lub umniejszyć jego część spadkową, wnioskodawca winien podać, w jaki sposób osoba ta odpadła.

Ust. 1) a 799, r 1261.

§ 2355. Kto podaje wniosek o wydanie mu poświadczenia dziedziczenia na podstawie rozporządzenia na wypadek śmierci, winien wymienić rozporządzenie, na którym opiera się jego prawo dziedziczenia, podać, czy i jakie istnieją inne rozporządzenia spadkodawcy na wypadek śmierci, i podać to, co przepisano w ust. 1, I. 1, 5, ust. 2 § 2354.

§ 2356. Wnioskodawca winien wykazać dokumentami publicznymi prawdziwość tego, co podał stosownie do ust. 1, I. 1, 2, ust. 2 § 2354, a w przypadku § 2355 przedłożyć dokument, na którym opiera się jego prawo dziedziczenia. Jeżeli dokumentów nie można wy dostać albo wy dostanie ich jest połączone z niestosunkowymi trudnościami, wystarczy wskazanie innych środków dowodowych.

Co do reszty danych, wymaganych wedle §§ 2354, 2355, wnioskodawca winien złożyć przed sądem lub przed notariuszem zapewnienie zastępujące przysięgę, że nie jest mu nic wiadomem, coby sprzeciwiało się prawdziwości jego przytoczeń. Sąd spadkowy może zwolnić od zapewnienia, gdy nie uważa go za potrzebne.

Przepisy te nie mają zastosowania, o ile faktyczne okoliczności są sądowi spadkowemu notorycznie znane.

§ 2357. Jeżeli jest kilku spadkobierców, należy wydać na ich wniosek wspólne poświadczenie dziedziczenia. Wniosek może podać każdy ze spadkobierców.

We wniosku należy wymienić spadkobierców i ich części spadkowe.

Jeżeli wniosku nie podają wszyscy spadkobiercy, winien on zawierać wzmiankę, że reszta spadkobierców przyjęła spadek. Przepisy § 2356 mają zastosowanie także do innych twierdzeń wnioskodawcy, odnoszących się do reszty spadkobierców.

Zapewnienie zastępujące przysięgę, winni złożyć wszyscy spadkobiercy, o ile sąd spadkowy nie uzna zapewnienia jednego lub kilku z nich za wystarczające.

§ 2358. Sąd spadkowy winien, posługując się środkami dowodowymi, wymienionymi przez wnioskodawcę, zarządzić z urzędu dochodzenia, potrzebne dla ustalenia faktycznych okoliczności i przeprowadzić dowody, jakie okażą się potrzebnymi.

Sąd spadkowy może wezwać publicznie do zgłoszenia praw dziedziczenia przysługujących innym osobom; sposób obwieszczenia i czas trwania czasokresu do zgłoszenia określają przepisy o postępowaniu wywoławczem.

Hip. p. 127, s 555.

§ 2359. Poświadczenie dziedziczenia należy wydać tylko wtedy, gdy sąd spadkowy uzna za ustalone okoliczności faktyczne, potrzebne do uzasadnienia wniosku.

§ 2360. Jeżeli zawiął spór o prawo dziedziczenia, natenczas, zanim się wyda poświadczenie dziedziczenia, wysłuchać należy przeciwnika wnioskodawcy.

Jeżeli rozporządzenie, na którym opiera się prawo dziedziczenia, nie jest zawarte w przedstawionym sądowi spadkowemu dokumencie publicznym, należy przed wydaniem poświadczenia dziedziczenia wysłuchać co do ważności rozporządzenia tego, kto byłby spadkobiercą w razie bezskuteczności rozporządzenia.

Wysłuchanie nie jest potrzebne, gdy nie da się skutecznie.
Hip. p. 129.

§ 2361. Jeżeli się okaże, że wydane poświadczenie dziedziczenia jest niezgodne z prawdą, sąd spadkowy winien je odebrać. Z chwilą odebrania traci ono swą moc.

Jeżeli poświadczenia dziedziczenia nie można zaraz zpowrotem odebrać, sąd spadkowy winien wydać uchwałę o pozbawieniu go mocy. Uchwałę należy obwieścić według przepisów ustawy o postępowaniu cywilnem, odnoszących się do publicznego doręczenia wezwania. Pozbawienie mocy staje się skutecznem z upływem miesiąca po ostatniem zamieszczeniu uchwały w dziennikach publicznych.

Sąd spadkowy może z urzędu wdrożyć dochodzenia w celu zbadania prawdziwości wydanego poświadczenia dziedziczenia.

§ 2362. Rzeczywisty spadkobierca może żądać od tego, kto posiada niezgodne z prawdą poświadczenie dziedziczenia, aby wydał je sądowi spadkowemu.

Ten, komu wydano niezgodne z prawdą poświadczenie dziedziczenia, winien udzielić rzeczywistemu spadkobiercy wyjaśnień o stanie spadku i o tem, gdzie przedmioty spadku się znajdują.

Ust. 1) hip. p. 131.

Ust. 2) a 823.

§ 2363. W poświadczeniu dziedziczenia, wydanem spadkobiercy poprzedniemu, należy podać, że zarządzono dziedziczenie następne, pod jakimi warunkami ono następuje i kto jest następnym spadkobiercą. Jeżeli spadkodawca ustanowił spadkobiercę następnego odnośnie do tego, co pozostanie ze spadku przy nastaniu dziedziczenia następnego, albo jeżeli postanowił, że spadkobierca poprzedni ma być uprawniony do swobodnego rozporządzania spadkiem, natenczas należy również i to podać.

Spadkobiercy następnemu przysługuje prawo, określone w ust. 1 § 2362.

§ 2364. Jeżeli spadkodawca zamianował wykonawcę testamentu, zamianowanie należy podać w poświadczeniu dziedziczenia.

Wykonawcy testamentu przysługuje prawo, w ust. 1 § 2362 określone.

§ 2365. Domniemywa się, że temu, kto w poświadczeniu dziedziczenia wymieniony jest jako spadkobierca, przysługuje po-

dane w poświadczeniu prawo dziedziczenia i że nie ograniczono go innymi rozporządzeniami prócz tych, które podano.

§ 2366. Jeżeli kto na zasadzie czynności prawnej nabędzie od tego, kto w poświadczeniu dziedziczenia wymieniony jest jako spadkobierca, przedmiot spadkowy lub prawo na takim przedmiocie albo też zwolnienie od prawa, do spadku należącego, natenczas w granicach domniemania z § 2365 uważa się na jego korzyść treść poświadczenia dziedziczenia za prawdziwą, chyba że tenże wie, iż ta treść nie jest zgodna z prawdą lub ma wiadomość o tem, że sąd spadkowy zażądał zwrotu poświadczenia dziedziczenia z powodu jego niezgodności z prawdą.

Hip. p. 131.

§ 2367. Przepisy § 2366 stosują się odpowiednio w tych wypadkach, gdy ten, kto w poświadczeniu dziedziczenia wymieniony jest jako spadkobierca, otrzymał jakie świadczenie na podstawie prawa, do spadku należącego, albo gdy między nim a kimś innym, przedsięwzięta została względem takiego prawa czynność prawna, nie podpadająca pod przepis § 2366, a zawierająca rozporządzenie tem prawem.

§ 2368. Sąd spadkowy powinien wykonać testamentu, na jego wniosek wydać świadectwo o jego zamianowaniu. Jeżeli wykonawca testamentu jest ograniczony w zarządzaniu spadkiem, albo jeżeli spadkodawca postanowił, że wykonawca testamentu nie ma być ograniczony w zaciąganiu zobowiązań w odniesieniu do spadku, należy to podać w świadectwie.

Jeżeli zamianowanie nie jest zamieszczone w przedstawionym sądowi spadkowemu dokumencie publicznym, przed wydaniem świadectwa należy przesłuchać, o ile to da się uskutecznić, spadkobiercę co do ważności zamianowania.

Przepisy o poświadczeniu dziedziczenia stosują się odpowiednio do tego świadectwa; z ukończeniem urzędu wykonawcy testamentu świadectwo traci moc.

§ 2369. Jeżeli poszczególne przedmioty, znajdujące się w kraju, należą do spadku, dla którego niema polskiego¹⁾ sądu spadkowego, któryby był właściwym do wydania poświadczenia dziedziczenia, można żądać wydania odnośnie do tych przedmiotów poświadczenia dziedziczenia.

¹⁾ W orygin.: deutschen.

Przedmiot, dla którego władza polska²⁾ prowadzi księgę lub rejestr dla wpisania osób, mających do niego prawo, uważa się za znajdujący się w kraju. Roszczenie uważa się za znajdujące się w kraju, gdy dla skargi właściwym jest sąd polski.³⁾

§ 2370. Jeżeli osoba, uznana za zmarłą, przeżyła chwilę, którą uznano za chwilę jej śmierci, albo jeżeli umarła przed tą chwilą, natenczas pod względem czynności prawnych, w §§ 2366, 2367 określonych, uważa się na korzyść trzeciej osoby, a to także i bez wydania poświadczenia dziedziczenia, za spadkobiercę tego, kto zostałby spadkobiercą na podstawie uznania za zmarłego, chyba że owa trzecia osoba wie, że uznanie za zmarłego nie zgadza się z prawdą, lub ma wiadomość o tem, że uznanie za zmarłego zostało uchylone wskutek skargi zaczepiającej.

Jeżeli wydano poświadczenie dziedziczenia, przysługują uznaniem za zmarłego, ale jeszcze żyjącemu, prawa, oznaczone w § 2362. Takie same prawa ma osoba, którą niesłusznie uważano za zmarłą bez uznania jej za zmarłą.

ROZDZIAŁ DZIEWIĄTY.

KUPNO SPADKU.

§ 2371. Umowa, którą spadkobierca sprzedaje przypadły mu spadek, musi być stwierdzona dokumentem sądowym lub notarialnym.

§ 2372. Korzyści, jakie wypływają z odpadnięcia zapisu lub zlecenia albo z obowiązku wyrównania, ciężącego na współspadkobiercy, należą się kupującemu.

a 1279.

§ 2373. W razie wątpliwości, nie należy uważać za sprzedaną razem ze spadkiem części spadkowej, jaka po zawarciu kupna przypadnie sprzedającemu przez dziedziczenie następne albo wskutek odpadnięcia współspadkobiercy, tudzież przeznaczonego dla sprzedawcy zapisu naddziałowego. To samo obowiązuje względem papierów rodzinnych i portretów rodzinnych.

a 1279.

§ 2374. Sprzedawca ma obowiązek wydać kupującemu przedmioty spadkowe, istniejące w czasie sprzedaży, wraz z tem, co uży-

¹⁾ W orygin.: „von einer deutschen Behörde“.

²⁾ W orygin.: „deutsches“.

skal przed sprzedażą na podstawie należącego do spadku prawa, albo jako wynagrodzenie za zniszczenie, uszkodzenie lub odebranie przedmiotu spadkowego, albo przez czynność prawną, odnoszącą się do spadku.

a 1280 .

§ 2375. Jeżeli sprzedawca zużył przed sprzedażą przedmiot spadkowy, nieodpłatnie go zbył lub nieodpłatnie obciążył, obowiązany jest wynagrodzić kupującemu wartość przedmiotu zużytego lub zbytego, w razie zaś obciążenia wynagrodzić mu umniejszenie wartości. Obowiązek wynagrodzenia nie obciąża go, gdy kupujący przy zawarciu kupna wiedział o zużyciu lub o nieodpłatnem rozporządzeniu.

Pozatem kupujący nie może żądać wynagrodzenia z powodu pogorszenia, zaginięcia lub zaszłej z innej przyczyny niemożności wydania przedmiotu spadkowego.

Ust. 1) k. c. 1697, a 1281.

§ 2376. Obowiązek sprzedawcy do dania rękojmi za brak w prawie ogranicza się do odpowiedzialności za to, że prawo dziedziczenia rzeczywiście mu przysługuje, że ono nie jest ograniczone prawem spadkobiercy następnego lub przez zamówienie wykonawcy testamentu, że nie istnieją zapisy, zlecenia, ciężary zachowku, obowiązki wyrównania lub rozporządzenia co do podziału, i że nie istnieje nieograniczona odpowiedzialność wobec wierzycieli spadku lub niektórych z nich.

Za wady rzeczy, do spadku należącej, sprzedawca nie odpowiada.

Ust. 1) k. c. 1696, a 1283.

§ 2377. Stosunki prawne, zgasłe wskutek otwarcia się spadku przez zjednoczenie się prawa i zobowiązania lub przez zjednoczenie się prawa i obciążenia, uważa się za niezgasłe w stosunku między kupującym a sprzedawcą. W razie potrzeby należy taki stosunek przywrócić do stanu poprzedniego.

§ 2378. Kupujący ma obowiązek wobec sprzedawcy wypełnić zobowiązania spadkowe, o ile sprzedawca według § 2376 nie powiada za to, że one nie istnieją.

Jeżeli sprzedawca przed sprzedażą wypełnił zobowiązania spadkowe, może żądać zwrotu od kupującego.

Ust. 1) a 1278.

Ust. 2) k. c. 1698.

§ 2379. Sprzedawcy pozostają użytki, przypadające na czas przed sprzedażą. Ponosi on za ten czas ciężary, nie wyłączając odsetek od zobowiązań spadkowych. Na kupującego spadają jednak daniny, od spadku uiścić się mające, jako też ciężary nadzwyczajne, które uważać należy za nałożone na wartość zakładowa przedmiotów spadkowych.

k. c. 1697, zd. 2, a 1280.

§ 2380. Począwszy od zawarcia kupna kupujący ponosi ryzyko przypadkowego zaginięcia i przypadkowego pogorszenia przedmiotów spadkowych. Począwszy od tego czasu należą mu się użytki tudzież ponosi on ciężary.

§ 2381. Kupujący winien zwrócić sprzedawcy konieczne wkłady, jakie sprzedawca poczynił na spadek przed sprzedażą.

Za inne wkłady, poczynione przed sprzedażą, winien kupujący dać wynagrodzenie o tyle, o ile w czasie sprzedaży wartość spadku jest przez nie podwyższoną.

Ust. 1) a 1280.

§ 2382. Począwszy od zawarcia kupna kupujący odpowiada wobec wierzycieli spadku, co wszakże nie narusza odpowiedzialności sprzedawcy nadal. Stosuje się to także do zobowiązań, do których wypełnienia kupujący wobec sprzedawcy wedle §§ 2378, 2379 nie jest obowiązany.

Układem między kupującym a sprzedawcą nie można wykluczyć lub ograniczyć odpowiedzialności kupującego wobec wierzycieli.

Ust. 1) a 1278, 1282.

§ 2383. Do odpowiedzialności kupującego stosują się przepisy o ograniczeniu odpowiedzialności spadkobiercy. Odpowiada on bez ograniczenia, o ile sprzedawca w czasie sprzedaży odpowiada bez ograniczenia. Jeżeli odpowiedzialność kupującego ogranicza się do spadku, uważa się roszczenie jego, oparte na umowie kupna, za należące do spadku.

Ze sporządzenia inwentarza przez sprzedawcę lub kupującego korzysta także druga strona, chyba że ta odpowiada bez ograniczenia.

§ 2384. Sprzedawca obowiązany jest wobec wierzycieli spadku donieść bezzwłocznie sądowi spadkowemu o sprzedaży spadku i o nazwisku kupującego. Doniesienie sprzedawcy zastępuje się doniesieniem kupującego.

Sąd spadkowy winien zezwolić na wgląd do doniesienia każdemu, kto uwiarogodni, że ma w tem prawny interes.

§ 2385. Przepisy o kupnie spadku stosują się odpowiednio do kupna spadku, jaki sprzedawca nabył przez umowę jako też do innych umów, których przedmiotem jest zbycie spadku, przypadłego zbywającemu lub przezeń skądinąd nabytego.

W razie darowizny, darujący nie jest obowiązany do wynagrodzenia za przedmioty spadkowe, zużyte lub nieodpłatnie zbyte przed darowizną albo za obciążenie tych przedmiotów, przed darowizną nieodpłatnie dokonane. Określony w § 2376 obowiązek dania rękojmi z powodu braku w prawie nie dotyczy darującego; jeżeli darujący brak podstępnie zataił, jest obowiązany wynagrodzić obdarowanemu powstałą stąd szkodę.

SKOROWIDZ.

Liczby oznaczają paragrafy; n — § następny; d — §§ dalsze;
p. — patrz; p. t. — patrz także.

A.

Adopcja, p. przysposobienie.
Adwokaci 196 l. 15 i 16.
Akuszerzy, akuszerki, przedaw-
 nienie roszczeń 196 l. 14.
Alimentacja, p. utrzymanie.
Alternatywne zobowiązanie 262.
Anafabeci 126, 129, — testa-
 ment an. 2238, 2242, 2247.
Areszt, wykonanie aresztu 135,
 136, 161, 184, 230, (rzeczowy
 i osobisty) 253, 499, 883, 2115,
 p. także 1984.
Areszt celem zabezpieczenia 229.

B.

Bank Państwa, zdeponowanie
 1082, 1392, 1808, 1814, 2116.
Bezpłatne (nieodpłatne) przyspo-
żenie 330, 516, 822, — rozpo-
 rządzenie rzeczami 816, 2375,
 2385, — przechowanie 690, —
 sprawowanie opieki 1836, —
 nieodpłatność p. t. 598, 662.
Bezprytność przy oświad-
 czeniach woli 105, — przy nie-
 dozwolonych czynnościach
 827, 829, — przy zawarciu
 małżeństwa 1325, 1329.
Biegli, 196, l. 17, — ustalenie
 przez b. 1034, 1067, 1372, 1528,
 2122.

Błąd, przy oświadczeniach woli
 119, — przy samopomocy 231,
 — przy prowadzeniu spraw
 686, — jako powód do zacze-
 pienia małżeństwa 1332 d.,
 1346, — przy przyjęciu spad-
 ku 1949, — przy rozporządze-
 niach ostatniej woli 2078, 2080.
Braki p. przymiot, błąd, rękojm-
ia, zapewnienie.
Braki dotyczące woli 116 d. 166.
Braki w prawie, odpowiedzial-
 ność za b. w. p. 439, 445,
 2376, 2385, — p. rękoimia.
Brat, jako krewny 1589, 1590,
 — jako spadkobierca albo za-
 pisobierca 2109, 2163.
Browar 98.
Budowla 94, 95, 98, 582, 836 do
 838, 908, 912 — 916; (nadb-
 dowa); 1012—1017 (prawo za-
 budowy) —, 1093, — ubezpie-
 czenie b. 1128.
Budynek, wady b. 638, — hipo-
 teka zabezpieczająca 648, —
 prawo zabudowy 1012.
Budynki gospodarcze 582.
Budynki mieszkalne 582.
Bydło, jako przynależność grun-
 tu 98, — sprzedaż b., wady
 u b. i t. d. 481 d.
Bydło rogate, sprzedaż 481 n.

C.

- Cel stowarzyszenia** 21 n., 43, 46,
— fundacji 87, — zlecenia
2193, — zapisu 2156.
- Cena targowa** 385, 453, 764,
1221, 1235, 1295.
- Cesja** p. przelów, przeniesienie.
- Chirurgowie** 196 l. 14.
- Choroba** zobowiązanego do usług
617, — małżonka 1358, 1379,
1401, 1447, 1450 p. t. 1316,
1786.
- Chwila śmierci**; p. pod śmierć,
— przy obliczeniu czasokresu
187; p. t. 290, 2103 d., 2202.
- Cielesne obcowanie, pozamałżeńskie**, 825, 847, kilku 1717,
— między zaręczonymi 1300,
— potomstwo z pozam. c. o.
1705 do 1718.
- Ciężary, ponoszenie** c. 103, 446,
546, 748, 1047, 1385, 1654, 2126,
2379 n., — zwrot c. 995, 2022,
2185; publicznie c. 436, 443,
1047, 1385, 1529, 1531.
- Ciężkie niedbalstwo** p. niedbalstwo.
- Ciężkie położenie, wykorzystanie** c. p. 138.
- Cofnięcie, kupna** 462 d., umowy
o wykonanie dzieła 634.
- Cofnięcie skargi** 212, — zgłoszenia
w upadłości 214, — wspólnego
testamentu 2272.
- Córki, wyprawa** c. 1620 d., 1624,
— p. t. 1633, — w razie roz-
wodu rodziców 1635.
- Ciepło** 906.
- Ciężary realne** 1105—1112; p. t.
914.
- Cudze sprawy**, 677—687.
- Cudzołóstwo, jako przeszkoda**
małżeńska 1312, 1328, — jako
powód rozwodu 1565.
- Cywilne małżeństwo**, 1297—1921.
- Czas, wypełnienia umowy** 341,
— uiszczenia wynagrodzenia,
procentów i t. d. 551, 584,
608, 614, 699, — wpływ czasu
jako powód do zakończenia
jakiegoś stosunku 564, 604,
620, — czas wypowiedzenia,
p. pod wypowiedzenie, — po-
ręczenie na cz. 777, — zasie-
dzenia 937 d. p. t. czasokres.
- Czas kalendarzowy, przy zwło-
ce** 284, 296.
- Czas poczęcia, p.** 1591—1593,
1600, 1717, 1720.
- Czas życia, umowy na c. z.** 567,
624, 724, p. t. 750 n., 759.
- Czasokresy** 186—193, cz. wy-
powiedzenia 542, 564 d., 609,
620 d., 723 d., cz. rękojmi przy
kupnie 482—486, 490 — cz.
przedawnienia 195 d., — cz.
biwentalzowy 1994 d., — cz.
zaczepienia 121, 124, 1339,
1594, 1954, 2082, 2283, 2340.
- Część spadkowa** 1922, 2087 d. —
wspólna cz. s. 2093, — przy-
rost cz. s. 2094, — przy za-
chowku 2305.
- Części składowe rzeczy** 93 do
97, 99, 946, 947, 953 n., —
grunt, jako skl. cz. drugiego
gruntu przy użytkowaniu 1037,
1043, 1044, — odpowiedzial-
ność skl. cz. za hipoteki 1120
—1122.
- Częściowa niemożliwość świad-
czenia** 280, 307, 323, 325, 351.
- Częściowa nieważność czynno-
ści prawnej** 139.
- Częściowe zaspokojenie wierzy-
ciela hipotecznego** 1145.
- Członek, stanowisko członka,
zebranie członków stowarzy-
szeń** 32 do 41, 45.
- Członkowie rodziny, spadko-
dawcy** 1969.
- Czynności niedozwolone** 823 do
853; p. d. 393, 682, 992, 1415,
1463, 1536, 2025.
- Czynności pozorne** 117, 405.
- Czynności prawne** 104—185, —
jednostronne cz. pr. małolet-
nich 111, — ukryte cz. pr. 117,

— zaczeplenie 143, — przez pełnomocników albo zastępców 174, 180, — zezwolenie albo zatwierdzenie cz. pr. 182 n., — żony 1398 n., — opiekuna 1831, — ojca w imieniu dziecka 1643, — pupila 1795, 1822, — forma cz. pr. j. p. — forma, — przez pełnomocników lub zastępców 174, 180.

D.

Dalsi wstępni 685, — jako spadkobiercy 1928.

Dama do towarzystwa 622.

Danie zabezpieczenia, 232—240; dalej 52, 202, 208, 222, 257 n., 273, 321, 509, 562, 572, 738, 775, 811, 843, 867; przez użytkownika 1051 n., 1067, — przez zastawcę 1218, — przez małżonka 1391, 1419, 1580, — przez ojca 1668 d., przez opiekuna 1844, 1986, 2128, 2217.

Daniny 436, 546, 1385, 2379.

Darowizna (podarunek) 516 do 534, — dla małżonków i od małżonków 1406, 1446, 1453, 1477, 1521, 1551, 1556, 1584; — p. dalej 1624, 1641, 1804, 2113, 2287 n., 2325, 2327, 2329, — spadku 2385, — przyrzeczenie darowizny 518 d., 2113, — na wypadek śmierci 2301.

Dekret ustanowienia, opiekuna 1791, 1881, 1893

Dług gruntowy — rentowy — łączny, 2168.

Dentyści 196 l. 14.

Dług rentowy 1199—1203; p. t. 232, 238, 439, 880, użytkowanie d. r. 1080, — prawo zastawu 1291; p. dalej 1551, 1807, 1819, 1821, 2114, 2165, 2168.

Diugi spadkowe p. zobowiązania spadkowe.

Długi spółki 733, 735, 738 n., odpowiedzialność małżonków za

dł. 1410—1417, — przy wspólności majątkowej 1459—1467, — uwolnienie od d. 397, 423, przejęcie d. 414—419 p. -t. 329, 1822 l. 10.

Dłużnik 241 d., — zbieg d. 420 d.

Dłużnik łączny, względnie wierzyciel łączny, 420—432, p. t. 42, 53, 755, 769, 830, 840, 1108, 1388, 1459, 1480, 1530, 1833, 2058, 2219, 2151.

Dni, obliczenie 187 d., 565, 621, 879.

Dobra wiara p. t. wiara publiczna — 926, 932—934, 936, 937 (zasiedzenie) 955, 957, 990 d., 1007, 1207, 1208, 1244, 2024.

Dobre obyczaje 138, 817, 819, 826.

Dochód służbowy 411.

Dojście oświadczenia woli do wiadomości 130.

Dokumenty, forma 126 d., — zdeponowanie 372 d., — wydanie d. dowodowych 402 n., 410, 444, — wgląd 810, — własność d. 952 p. t. 807; 2277, 2356.

Dokumenty dowodowe, wydanie 402, 444, 2356.

Domniemanie śmierci lub życia 18—20, — zgodności księgi wieczystej 891, — posiadania samoistnego 938, — własności 1006; p. także 1362, mienia łącznego 1527, 1540, — ślubnego pochodzenia 1591, — prawa dziedziczenia 2365 d., p. d. 484, 685, 1253, 1600, 1618, 1625, 2009, 2255.

Doniesienie, dłużnikowi o przełaniu wierzytelności 409 d., — sprzedawcy o wadach rzeczy kupionej 478, 481, 485, o zastawieniu 1205, sądowi opiekunów 1493, 1675, 1894, 1909.

Dopisanie jednego gruntu do drugiego 890, 1131.

Doprowadzanie gazów, wyziewów, pary, woni i t. d. na cudze grunty 906.

Doradca, dla matki celem wychowania jej dzieci 1687—1695.

Doręczenie oświadczenia woli 132.

Dostawa (oddanie), kupionej rzeczy 477, — znalezionych rzeczy 967, 975, 978, — testamentów 2259.

Dowód, ciężar dowodu 282, 343, 345, 358, 363, 442, 477 d., 5-42, 635, 831 d., 912, 2336, 2356, 2358.

Droga konieczną 917, 918.

Droga prawna, dopuszczalność d. p. 210; p. d. 1843.

Drogi 582; p. t. droga konieczna.

Drzewo przy prawie sąsiedzkim 907, 910, 911, 923.

Duchowni 411, 570, 596. — p. t. 1784, 1888.

Dym, tolerowanie d. 906.

Działowie 685, 1926, 1776, 1899.

Działanie wbrew umowie, przy karze umownej 339.

Dzieci, ślubne 1591—1600, 1616 do 1698, z nieważnego małżeństwa 1699—1704, — nieślubne dz. 1705—1718, p. t. 1310, 1589, — ich uprawnienie 1719—1740, — zezwolenie przy zawieraniu małżeństwa przez dz. 1305, 1307 n., 1364, — zamieszkanie 11, — w razie wynagrodzenia szkody 828, n., — w razie rozwodu 1635, p. t. 204, 2038 p. t. potomkowie, — stosunek rozwiedzionego małżonka do d. 1636, — prawne stanowisko 1616—1698, także 1305, 1314, — przysposobienie 1747 d., 1757.

Dziedziczenie 1922 — 1941, — ustawowe dz. 1924—1936, 2088, — nabycie przez żonę

lub męża na podstawie dziedziczenia 1369, 1440, 1556.

Dziedziczość, posiadania 857, — roszczenia o zachowek 2317; — p. t. 1952, p. t. niemożliwość dz.

Dzielo, na cudzym gruncie 95, — przeniesienie własności dzieła przy obietnicy 661, — umowa o d. 631—651; p. t. 675, zawalenie się d. 836 d., 908.

Dzierżawa 581—597, — posiadanie przy d. 868; p. dalej 1056, 1425, 1663, 1822, 1902, 2135, — czynsze dzierżawne 197, 1123 d., p. t. kaucja.

Dzikie zwierzęta 960, szkoda przez d. z. 835.

E.

Ekscepcja, niewypełnionej, nie-należycie wypełnionej umowy 202, poręczyciela 76 n., — skargi uprzedniej 771—773, 777, — właściciela przeciwko hipotece 1137 d., 1157, 1169, zastawcy 1211, 1254, — przeciw zastrzeżeniu w księdze wieczystej 886, — zawieszająca ekscepcja spadkobiercy 2014—2017, — 202, 334, 390, 404, 417, 784, 792, 796, 813, 986, 1344, 1435.

Egzekucja 135 n., 161, 184, 209, 216, 264, 268, 353, 401, 456, d., 499, 771, d., 883, 1003, 1147, 1197, 1268, 1277, 1407, 1971, 1984, 1990, 2115.

Emerytura, przedawnienie 197, — przelanie i przeniesienie 411.

Exceptio plurium 1717.

F.

Fabryka, przynależność 98.

Fabrykanci, fabryczni robotnicy, przedawnienie ich roszczeń 196 l. 1 i 9.

Familijna rada 1858—1881, 1905, 1791.

Familijne prawo 1297—1921, dalej 194, 200,

Familijne stanowisko, małoletnich 1773.

Forma, czynności prawnych 125 d., pisemna f. 126, 127, 81, 368, 416, 566, 581, 761, 766, 780 —782, 783, 784, 792, 1154, — sądowego lub notarialnego stwierdzenia dokumentem 81, 126, 128 d., 152, 311—313, 518, 873, 1015—1035, 1434, 1491 n., 1501; 1516, 1517, 1730, 1748, 1750, 2033, 2002, 2231 do 2240, 2276 n., 2282, 2291, 2296, 2348, 2351, 2371, — oświadczenia w publicznie uwierzytelnionej f. 129, 371, 403, 1342, 1491, 1492, 1500, 1561, 1597, 1662, 1945, 2121, 2198, p. t. 2215, 2264, — f. ochrony 167, — przyzwolenia 182, — pokwitowania 368, — oświadczenia wykonania prawa pierwokupu lub odkupu 505, 497, — prawa pierwszeństwa na gruncie 881, — przewzanie 925, — ustanowienia użytkownika 1032, — zawarcia małżeństwa 1317 d., — zobowiązania opiekuna 1789, — testamentu 2231 d., — umowy dziedziczenia 2276, — zmianowania wykonawcy testamentu 2197 d.

Fundacje 80—88, 89; p. t. 45, 2043.

G.

Gałęzie, na granicy sąsiednich gruntów 910; p. t. 923 n.

Gazy 906.

Giełdowa cena 385, 764, — przy sprzedaży zastawu 1221, 1235, 1295.

Głosy, większość głosów przy stowarzyszeniach 32 d., — przy spółce 709.

Głuchoniemi 828, p. t. głusi.

Głusi 1910, 2243.

Gminne rady sieroce 1849 do 1851, 1675; 1779, 1862.

Gminy, potrącenie z wierzytelności gminy 395, — prawa gminy przy znalezieniu rzeczy 976, 981, odpowiedzialność gmin za swoich urzędników 89.

Gospoda, p. gość.

Gospodarstwo domowe 855, 1361, 1620 d., — przedmioty g. d. 1382, 1932.

Gospodarstwo rolne, prowadzenie r. g. 196, — płody 98, 593.

Gość, utrzymujący gospodę, oberżysta 196 l. 4. 701—704.

Gra 762—764.

Granica, przy gruntach 907, 912 d., 919 d., 923.

Groźba przy oświadczeniach woli 123, 318, — przy zawarciu małżeństwa 1335, 1346, 1704, — przy sporządzeniu rozporządzeń 1335, 1346, 1704, — przy sporządzeniu rozporządzeń ostatniej woli 2078, 2339 l. 3.

Gruntowy dług 1191—1198, p. d. 232, 238, 439, 880, 1080, 1203, 1291, 1551, 1807, 1819, 1821, 2114, 2165 n., — list gruntowy 896, 952, 1195.

Grunty, części składowe 94 do 96, p. t. 890, 946, prawa na g. 873—902, — posiadanie g. 303, 859, 867, 998, — własność g. 905 d., 1009, — nabycie i utrata własności 925 do 928 p. t. 313, — sprzedaż g. 313, 416, 435 n., 444—446, 449, 468, 477, 503, 509 n., wydzierżawienie g. 537, 551, 556, 559 d., 565 d., 571 d., dzierżawa gr. rolnego 582 d., — użytkowanie g. 1031, 1037 n., 1043 n., 1048, 1056, 1062, — prawo pierwokupu na g. 1094 d., ciężary realne 1105 d., — przy małżeńskim prawie majątkowym 1423, 1455,

1551, — rozporządzenie opiekuna 1821, — jako przedmiot zapisu 2165 d., 2182.

H.

- Hipoteka** 1113—1190, 1198, — przy przedawnieniu wierzytelności 223, — przy odstąpieniu wierzytelności 401. — celem dania zabezpieczenia 232, 238, — przy przejęciu długu 416, — p. dalej 418, 439, 509, 648, 776, 880, 1151, 1807, 1819, 1821, — hipoteczna wierzytelność 2114, 2165 d., — hipoteczny list 896, 952, 1116, 1117, d., 1819, — h. dla pożyczki 1139.
- Hipoteka łączna** 1132, 1143, 1172 d., 1181, 1182.
- Hipoteka dla właścicieli** 1163, 1168, 1170, — dług gruntowy właścicieli 1196.
- Hipoteka zabezpieczająca** 1184 do 1190, 238, — dla przedsiębiorców budowy 648; dalej 1287.
- Hipoteki częściowe** 1151 n.; p. t. 1145.
- Honorarja nauczycieli** 196 l. 13.

I.

- Indos** 1187 d., 1270, 1292, 1294 n., 1822.
- Inne prawo, naruszenie** 823.
- Instytucje prawa publicznego** 89.
- Interes p. korzyść.**
- Inwentarz, gruntu przy dzierżawie** 586, 590, przy użytkowaniu 1048, 1378, p. dalej 2111, — sporządzenie inwentarza przez spadkobiercę 1993 do 2013, 1406, 1453, — przez współspadkobiercę 2063, przez spadkobiercę poprzedniego 2144, — pomoc wykonawcy testamentu 2215, — w razie łączna spadku 2283.

* **Istotne części składowe rzeczy, gruntu** 93 d.

K.

- Kapitał, odprowad** w k. 843.
- Kara** 847.
- Kara umowna** 339 d., 1210.
- Kary porządkowe** 78, 1788, 1837, 1875.
- Kasa stowarzyszenia górniczego** 394
- Kasy chorych** 394, 616 n.
- Kasy Oszczędności** 248, 1807 l. 5.
- Kasy pogrzebowe** 394.
- Kat** 921.
- Kobiety, zawarcie małżeństwa** 1303 d., 1313, — jako opiekunki 1783, 1786, 1787, — dozwolone małżeńskie cielesne obcowanie 825, 847, 1300.
- Komornik sądowy** 132, 196 l. 15, 333.
- Korcie, sprzedaż** 481 n.
- Koniec, cz. okresów** 188, — umiataca 192.
- Kopalnia, przy użytkowaniu** 1038, — jako należąca do spadku 2123.
- Korporacja** 89, 1807, p. t. stowarzyszenie.
- Korzenie, przy gruntach sąsiedzkich** 910.
- Korzyść, zwrot k.** 307, 325, p. t. 252, 281, 823 n., — uwzględnienie k. przy barze umownej 343, — małżonka w utrzymaniu małżeństwa 1337.
- Kosztorys** 650.
- Kosztowności** 372, 702, 1667, 1818 n.
- Koszty, wypełnienia umów** 269, 270, 367, 396, 448, — zwrot k. 102, 467, 488, 601, 748, 767, 981, 998; p. wkłady — przy czynnościach prawnych 261, 381, 386, 435, 449, 799, 897, 919, 981, 1672, 1844, 1965, 2061, 2121, — dokumentu, papieru

- wartościowego, inwentarza itd. 369, 403, 798 n., 1035, 1038, 2121, 2215, 2314, — dochodzenia prawa 767, 1118, 1210, 1264, 1387, 1412, 1415 d., 1460, 1463, 1464, 1532, 1535, 1654, — postępowania karnego i obrony 1387, 1654, — przedłożenia rzeczy i dokumentów 811, — k. pochowania 844, 1968, 1615, 1713, 1968 p. t. 923, 1023, 1045, 1384, 1430.
- Koszty rozwiązania**, 1715 d.
- Koszty żywienia** 488, 547, 601.
- Kościelne obowiązki**, przy zawieraniu małżeństwa 1588.
- Kradzież** 794, 935.
- Kraj**, obcokrajowcy w kraju 2369.
- Kredyt** 778, 824, 1822.
- Krzewy**, na gruntach sąsiednich 907, 910 n., 923.
- Księga długów Państwa** 232, 1807 l. 2, 1853.
- Księga wieczysta**, prawo na gruncie 873—902, — koszty wpisu 449, p. t. 914, 927, 1148, 1438, — oświadczenia w oddziale hipotecznym 875 d., 925—928, 1015.
- Kupno** 433 do 514. — podług próby 494, — na próbę 495 n., — odkup 497 d., — pierwokup 504 d., 1094 d., — k. nie łamie najmu 571, k. a najem 578, k. a umowa o dzieło 651, — spadku 2371 do 2385.
- Kupony dywidendowe** 234, 799, 801, 804, 805, 1081, 1083, 1296, 1392, 1814, 1818, 2116.
- Kupony procentowe** 799, 801 do 805, 1081, 1083, 1296, — zdeponowanie k. p. 234, 1392, 1814, 1818, 2116.
- Kupujący** 196 l. 1.
- Kupony rentowe** 234, 799, 801, 804 n., 1081, 1083, 1296, 1392, 1814, 1817 n., 2116.
- Kurator, kuratela** 1909 do 1921, — kuratela nieobecności 1911, 1921, 1418 l. 5, 1428; p. dalej 1418, 1425, 1629, 1676, 1752, 1751, 1786 l. 8, 1794, 2201.
- Kurator nieobecności** p. kurator.
- Kuźnia** 98.
- Kwartal**, czasokres 189; p. t. 565, 621.

L.

- Lekarze**, przedawnienie roszczenia 196 l. 14.
- Lekkomysłność**, wyzyskanie l. 138.
- Leśne gospodarstwo**, przedawnienie roszczeń 196 l. 2.
- Liczba**, członków stowarzyszeń wpisanych 56, 73, — członków rady familijnej 1860.
- Likwidacja** stowarzyszeń 47 d., 76 d.
- Linja boczna**, pokrewieństwo, 1589, 2234, 2349.
- List rentowy** 896, 952, 1819.
- Listy zastawne** 1807.
- Los**, rozstrzygnięcie przez l. 659, 752.
- Loteryjne losy** 196 l. 5.
- Loteryjna umowa** 763.

M.

- Majątek**, stowarzyszeń 45 d., — fundacji 83, — spółki 718 d., umowy co do przyszłego lub obecnego m. 310, 311, — co do m. pupila 1822 l. 1, — przejęcie m. 330, 419, — użytkowanie m. 1085 do 1089, — szkoda (na) m. 253, 847, — przegląd m. 1854, ruina majątkowa, ojca 1667, — pogorszenie stanu majątkowego dłużnika 321, 775, — zarząd majątku przez ojca 1619, 1638 d., 1760, — przez kuratora 1909.

- Majątność ziemska** 98, 582 do 597, 998, 1055, 1421, 1515, 1663, 1822 l. 4, 2049, 2130, 2312.
- Małoletni**, uznanie za pełnoletniego 3—5, zdolność do działania 106—113; p. t. 1318, 2237, — testamenty 2229, 2238, 2247, — odpowiedzialność przy przestępstwach 828, 832, — utrzymywanie 1602, 1605; p. dalej 1626—1698, — opieka 1773—1895.
- Małżeńskie prawo majątkowe** 1363 do 1563, — ustawowa wspólność zarządu 1363—1431, — odpowiedzialność za długi 1410 do 1417, rozdział majątków 1426—1431, umowne prawo majątkowe 1432 do 1563 (p. małżeńska umowa, wspólność majątkowa, wspólność dorobku i mienia ruchomego), wydatki m. pożycia 1371, 1389, 1427 d., 1441, 1458, 1529.
- Małżonkowie**, przedawnienie roszczeń 204 — zezwolenie na przysposobienie 1746 d., — obowiązek dania utrzymania 1604, 1608, — ustawowe prawo dziedziczenia 1931 d., — bezkuteczność rozporządzeń ostatniej woli 2077, — umowa dziedziczenia 2275 n., — wspólny testament 2265—2273, 2279 n., — zachówek 2333, 2335, zrzeczenie się dziedziczenia 2346, — p. t. małżeńskie prawo majątkowe.
- Małżeństwo** 1297—1588, zawarcie 1303—1322, 1847 małoletność 1303, — rozwiązanie przez rozwód 1564—1587, 1635, — przez śmierć 1509, — przez ponowne małżeństwo 1348, — nieważność i zaciępalność 1323—1347, 1350, 1351 (p. nieważność), — skutki małżeństwa w ogólności 1353—1362, — zniesienie małżeńskiej
- wspólności 1575, 1576, 1586, 1587, — małżeńska wspólność życia 1353.
- Małżeństwo cywilne** 1297—1921.
- Małżeństwo podwójne**, przeszkoda do małżeństwa 1309, 1326, — powód do rozwodu 1365, powód do odebrania zachowku przez małżonka 2235.
- Marnotrawstwo**, — pozbawienie własnej woli z powodu m. 6, 114, 1468, 1495, 1780, 1865, 2229 n., 2253, — wydziedziczenie z powodu m. 2338.
- Marynarka** 2251.
- Maszyny**, jako przynależność 98.
- Materiał**, dostarczenie przy umowie o dzieło 644, n., 651, — przerabianie cudzych m. 950.
- Matka**, rodzicielska władza 1684 do 1698, 1701 n., — obowiązek utrzymywania 1620 do 1625, 1634, — jako opiekunka 1845, 1899, — przy wyznaczeniu opiekuna 1776, 1855, — jako spadkobierczyni 1925, 2334, — zezwolenie na zawarcie małżeństwa 1305, 1307, — nieślubna m. 1719 n., p. t. 1705 d., 1747.
- Miedza**, przy gruntach 921 n.
- Miejsce**, zamieszkania 7—11; siedziby stowarzyszenia 24, 57, — świadczenia 269 d., 374, 383, 391; p. t. 697, 811, 1194, 1236.
- Miejsce zamieszkania małżonków** 1354, —
- Miejsce zapłaty** p. pod miejsce, — hipotek 1119.
- Mienie łączne**, przy małżeńskim prawie majątkowym 1438 d., 1485, 1519, 1529 n., 1550, 2008, 2054, 2331, — zobowiązania mienia łącznego 1459 d., 1488, 1499, 1530.
- Mienie wniesione**, przy małżeńskim prawie majątkowym 1363, 2008, — przy wspólności do-

- robku 1520 do 1525, — przy wspólności mienia ruchomego 1550 do 1554, — p. t. małżeńskie prawo majątkowe.
- Mienie zastrzeżone żony** 1365 do 1371; p. t. 1413 d., 1425, 1440 n., 1461 d., 1486, 1526, 1548, 1555.
- Miesiac**, obliczenie czasokresu 1888 n., 191 n., p. t. 621, 565.
- Mieszkanie**, wypowiedzenie 544, — małżonków 1354, — prawo mieszkania 1093; p. t. pomieszczenie mieszkalne.
- Milczenie** 496, domniemanie milczącego układu co do wynagrodzenia 612, 632, 653, 689; p. t. 568, 625; p. t. oświadczenie woli.
- Młyn** 98.
- Monitor Polski** 795, 2061.
- Mur**, między gruntami 921 n.
- Nabyć**, hipoteki 1117, 1167, — przez żonę 1367, 1369, — z powodu czyjejś śmierci 1369, — przez dziecko 1651, — zatem p. posiadanie, własność, spadek.
- Nadbudowa** 912—916.
- Nadużycie**, praw małżonka 1353 n., 1357 n., rodzicielskiej władzy 1666.
- Nadwyżka**, przy majątku spółki 734, — przy spadku 2047.
- Nadzór**, obowiązek nadzoru nad osobami 832, — nad zwierzętami 834, — rodziców nad dziećmi 1631, 1686, — sądu opiekuńczego 1694, 1837 d.
- Najem**, 535—580; p. t. 1056, 1423, 1663, 2135, — czynsz n. 196 n., 551 n., 573, 1123, — umowa n. przez opiekuna 1822 1902.
- Nakłady** p. wkłady — dla własnego użytku 668, 698, 1805, 1834, 2134.
- Natóg pijaństwa** 6, l. 3, 114, 1780, 1865, 2229, 2253.
- Naprawa gruntu** 582, 1041—1044.
- Naruszenie cudzych praw** 823 d., p. t. 249, — posiadania 862, 864, 1029.
- Nasienie**, jako część składowa gruntu 94.
- Następca szczególny**, przy wspólności 746, 751, 755, — przy współwłasności 1010, p. t. 398 d.
- Następstwo prawne**, przy przedawnieniu 221, — przy zasięgnięciu 943 n.
- Natura**, podział w n. 752 n.
- Nauczyciele** 196 l.: 13, 411, 570, 596, 622, 627.
- Nawóz**, jako przynależność 98, 593.
- Nazwisko**, nazwa, 12, — stowarzyszenia 57, 64, — nazwisko rodowe 1355, 1577, 1616, 1706, 1758, 1772, — przepisanie papierów na okaziciela na nazwisko 806, — podpis nazwiska 126 n.
- Niebezpieczeństwo** p. ryzyko.
- Niedbaństwo**, w ogólności 276, 277, — dłużnika 287, 300, — kupującego 460, — darującego 521, — najemcy 539, — użyczącego 599, — znalazcy 966, — posiadacza 932, — prowadzącego sprawę 680 — urzędnika 839, — spadkobiercy 1980, — przy samopomocy 231, — przy niedozwolonych czynnościach 823, 851 p. t. 617, 912.
- Niedozwolone czynności** 823 do 853; p. dalej 393, 682, 992, 1415, 1463, 1536, 2025.
- Niedziela** 193.
- Nięgodność dziedziczenia** 2339 do 2345; 1506, 2310.
- Niem** 1910, 2243.
- Niemoralne zachowanie się**, małżonka 1568, 2335, — ojca 1666, — potomka 2333 d.
- Niemożliwość dziedziczenia**, stanowiska członka stowarzysze-

- nia 38, — prawa pierwokupu 514, — użytkowania 1061.
- Niemożliwość odwołania**, oświadczeń przyzwolenia 1255, 1276, 1516, — oświadczeń zezwolenia 1726, 1748.
- Niemożliwość przedawnienia się roszczeń** 898, 902, 924.
- Niemożliwość orzuczenia** stanowiska członka stowarzyszenia 38, — praw i roszcz. 514, 613, 664, 847, 1059 (użytkowanie), 1092, 1408, 1623, 1658; p. t. 1069, 1274, 1522, 1552.
- Niemożliwość wypełnienia**, celu fundacji 87, — świadczenia lub wydania rzeczy 265, 275, 280 do 283, 287, 292, 306 do 309, 323—325, 338, 347, 351, 425, 498, 501, 552, 815, 818, 848, 2023, 2171 n., 2196, 2375.
- Niemężność dłużnika w świadczeniu** 275, 279.
- Nieobecni**, oświadczenie woli między nieob. 121, 130, 147 d.
- Nieobecność małżonka** 1358, 1379 1401, 1418, 1428, 1447, 1450.
- Niepewność skutku** 820, — praw 779, 2313, — co do osoby wierzyciela 372, — co do osoby obdzielonego 2073.
- Niepodzielność świadczenia** 431 n., p. t. rzeczy podzielne, świadczenia.
- Nieprawdziwe fakty** 824.
- Nieprzyjęcie p. odrzucenie**.
- Nieskuteczność**, — przyrzeczeń, układów, umów 344, 388, 506, 619, 779, 1396, 1398, — rozporządzeń ostatniej woli 2077, 2085, 2109, — zapisu 2160 d., 2169 d., — zlecenia 2195, — wspólnego testamentu 2268, 2270, — umowy dziedziczenia 2298; p. t. 2000, 2201, 2289.
- Niesłuszne wzbogacenie p. wzbogacenie**.
- Nieślubne dzieci p. pod dzieci**, — matka jako opiekunka 1778, 1900, pozatem p. dzieci.
- Nieważność**, oświadczeń woli 105, 116—118, — czynności prawnych 125, 134, 138 d., 2312, — układów 310, 476, 540, 637, 1136, 1229, 1297, — rozporządzeń ostatniej woli 2263, 2270, 2298, — małżeństwa 1323 do 1329 p. t. 1343 d. 1699 d., 1771, 1899, 2077, 2268.
- Niewdzięczność obdarowanego** 530 d.
- Niewiadomość wskutek niedbalstwa** 122.
- Niewypełnienie**, wynagrodzenie szkody z powodu niew. p. pod wynagrodzenie szkody, — 339 d. (kara umowna).
- Niezdatność kupionej rzeczy** 459 d.
- Niezdatność do prawidłowego prowadzenia spraw** 27, 712.
- Niezgodność**, księgi wieczystej 894 d., 1140, — poświadczenia dziedziczenia 2361, n., — oznajmionego oświadczenia woli 120.
- Nieznanzi**, wierzyciele 887, 1170 n. 1269, — rzeczowo uprawnieni 1104, 1112, — spadkobiercy 1960, — kuratorowie n. 1913.
- Niezwłocznie** 121.
- Notariusze** 196 l. 15.

O.

Obawa p. groźba.

Obciążenie, gruntów 873 d., także 577, — przedmiotów zapisu 2165 d., 2288, — w ogólności także 314, 353, 445, 1009, 1208.

Obietnica 657 d.

Obliczanie, czasokresów 187 d. — zachowku 2310 do 2312, czasu 186 d.

- Obłożenie aresztem** wierzycelności 392.
- Obowiązek doniesienia**, przy spóźnionem oświadczeniu o przyjęciu oferty 149, przy nieprzyjęciu polecenia 663, p. także 665, — w innych wypadkach 374, 384, 510, 545, 681, 692, 703, 727, 777, 789, 965, 1042, 1128, 1218, 1237, 1241, 1280, 1285, 2146, 2384.
- Obowiązek moralny** 534, 814, 1446, 1641, 1804, 2113, 2205, 2330.
- Obowiązek odebrania** 295, 697.
- Obowiązek utrzymywania**, wynajmującego 536, — biorącego tytułem wygodzenia 601, — uczestnika przy wspólności 744 d., — posiadacza 994, — uprawnionego przy służebności gruntowej 1020, — użytkownika 1041, — męża 1384, — spadkobiercy poprzedniego 2124.
- Obowiązek urzędowy**, naruszenie o u. 839.
- Obowiązek wyrównania**, dłużników łącznych 426, 840, — spadkobierców 2050 d., 2095, 2316, 2372.
- Obowiązek znania** 122, 166.
- Obrona konieczna** 227, 859
- Obszar**, brakujący o. 468.
- Obywatel polski**, 1785, p. t. przynależność państwowa, język polski 2240, 2244 do 2246.
- Ocena słuszną**, przy umowach 315, 317, 319, — przy obietnicy 660, — przy zarządzaniu wspólnością 745, — przy wynagrodzeniu szkody 829, — przy sprzedaży zastawu 1246, — przy rozliczeniu się między spadkobiercami 2048, — przy zapisie.
- Ochrona gruntów** 907.
- Odbiór** kupionej rzeczy 433, 448, — zamówionego dzieła 649 d.
- Oddanie**, rzeczy kupionej 433, 448, — przy nabyciu własności 929—933, — przy użytkowaniu 1032, — listu hipotecznego 1117, — przy prawie zastawu 1205; p. t. 1274 p. t. dostawa.
- Oddziaływanie** na cudze grunty 906, 907.
- Odebranie**, zdeponowanych rzeczy 376 d., — testamentu 2256, 2272.
- Odjęcie**, stowarzyszeniu zdolności prawnej 43, 44, — spółnikowi prowadzenia spraw 712, 715, — posiadania 858, — części obowiązkowej 1611, 2333 do 2337.
- Odkup** 497—503.
- Odlączenie**, plodów i t. d. 953 do 957, — rzeczy połączonych 997.
- Odpadnięcie**, rzeczy prawnej 820, — potomka przy prawie dziedziczenia 2051, 2069.
- Odpisy**, z publicznych rejestrów 79, 1563, — testamentów 2264, 2273.
- Odpowiedzialność**, stowarzyszeń i ich organów 31, 42, 53, p. t. 89, — zastępcy 179, — dłużnika 276, 278, 287, 300, 419, — odpowiedzialność za drugich 278, 831, — osobista odp. właściciela za poszczególne świadczenia z tytułu ciężarów realnych 1108, — gruntu za hipotekę 1118, — zastawu 1210, 1264, — męża za długi żony 1388, 1459, 1530, — spadkobierców za zobowiązania spadkowe w ogólności 1967 do 2031, (nieograniczona 1993 do 2013, ograniczona 1975-1992) p. t. 2036, 2058 m., 2144, 2145, — kupującego przy kupnie spadku 2383, — państwa, gmin i t. d. za ich urzędników 89, — małżonków za długi 1410

- do 1417, — przy wspólności majątkowej 1459—1467.
- Odprowa**, na rzecz osób trzecich przy przejęciu majątku lub dóbr 330, — przy uszkodzeniach ciała 843, — rozwiedzonego małżonka 1580, — nieślubnego dziecka 1712, 1714.
- Odręczny znak** 126, 129.
- Odrzucenie, nieprzyjęcie, oferty** 146, — polecenia 663, — opieki 1786 d.
- Odsetki, przedawnienie zaległych o.** 197, 223, — zapłata o. przerywa przedawnienie 208, — stopa procentowa 246 n., — odsetki od odsetek 248, — przy zdeponowaniu 379, — przy potrąceniu 396 i 367, — od pożyczek 608 n., — przy niesłusznem wzbogaceniu 820, — przy uszkodzeniu rzeczy 849, — wierzytelności podlegająca oprocentowaniu jako przedmiot użytkowania 1076, — przy użytkowaniu majątku 1088, — wierzytelności hipotecznej 1107, 1118 n., 1158, — zdeponowanie o. 1171, — długu gruntowego 1192, 1197, — odpowiedzialność zastawu za o. 1210, — wierzytelności przy zastawieniu okrętu 1260, 1264, 1271, — rozszerzenie prawa zastawu na wierzytelności, na procenty od niej 1289, — od zobowiązań żonv 1386, — od zobowiązań spadkowych 2379.
- Odsetki za czas między spłatą a terminem płatności** 272, 813.
- Odsetki zwłoki**, 288 n., 522, 1146, — niema o. z. 301.
- Odstąpienie, prawo odstąpienia** 346 do 361, — przy częściowej niemożliwości świadczenia 280, przy zwłoce dłużnika 286, — przy umowach dwustronnych 325 do 327, — od kupna 167, p. t. 454, — od darowizny 527, — od umowy o dzieło 636, — od zareczym 1298 d., — od umowy dziedziczenia 2293 do 2298.
- Odstęp między gruntami** 921.
- Odstępne** 336, 359.
- Odwolanie, odwołałość, ustanowienia zarządu stowarzyszenia** 27, — fundacji 81, — oświadczeń woli i umów 109, 130, 178, 1397, 1830, — zezwolenia na czynności prawne 183, — pełnomocnictwa 168, — darowizn 530 d; p. t. 1584, — przyrzeczenia pożyczki 610, — obietnicy 659, — polecenia 671, 674, — przekazu 799, — testamentów i rozporządzeń ostatniej woli 2253 d., 2271.
- Ogierta przy przetargu** 1239, 1240, 156.
- Oferta na zawarcie umowy** 145 d.
- Oficerowie p. osoby wojskowe.**
- Ogłoszenie testamentu** 2260, 2273.
- Ogłoszenie, wpisów w rejestrze praw majątkowych** 1562, — ustanowienia zarządu spadku 1983.
- Ograniczenie, w zdolności do działania** 8, 106, 114, 131, 165, 206, 682, — własności gruntu 905—923, — użytkowania 1030, — służebności osobistych 1090 do 1093, 2182, — do niezbędego utrzymania 1611, — odpowiedzialności spadkobierców 1975 d., 2013, 2206, 2333, także 2144, 2383.
- Ogrodzenia przy gruntach** 582.
- Ojciec, jako opiekun albo przy ustanowieniu opiekuna** 1776 n., 1782, 1845, 1898 n., — poza tem p. rodzicielska władza, rodzice, dzieci.
- Okręty, rejestr okrętowy** 435, 1259—1272.

- Opiekun, opieka** 1773—1921, — nad małoletnimi 1773 do 1895, — nad pełnoletnimi 1896 do 1908, — kuratela 1909—1921, — sprawowanie o. 1793—1836, — ulgi w opiece 1852—1857; p. t. tymczasowa opieka, — p. d. 1314, — nad małżonkami 1409, 1457, 1484; — p. t. 1491 n., 1752, 1999, 2290, 2347.
- Opiekun przydany**, 1786 l. 8, 1792, 1799, 1802, 1809—1813, 1826, 1832 d., 1835 n., 1837, 1839, 1842, 1852, 1854, 1891, 1894, 1895, 1903 n., 1915.
- Opiekuńczy sad, piecza i nadzór op. s.** 1837—1848; p. t. 1809 d., 1909, — przy uznaniu za pełnoletniego 3, — zezwolenie o. s. na zawarcie małżeństwa 1304, 1308, 1847, — zastąpienie przyzwolenia małżonka przez o. s. 1357 n., 1379, 1402, 1447, 1451, — przy władzy rodzicielskiej 1629 d., 1635 n., 1639 d., 1643 d., 1653, 1662, 1665—1675, 1677, 1687 d., — zatwierdzenie przez o. s. w pozostawionych przypadkach 112 n., 1336 n., 1437, 1595, 1714, — przy uznaniu ślubności 1727, — zatwierdzenie s. o. w razie przysposobienia dziecka 1750—1752; p. t. 1760 n., 2275, 2282; p. t. pod opieka.
- Opiekuńczy sędzia, jako przewodniczący rady familijnej**, 1860 d., — naruszenie obowiązku przez o. s. 1674, 1848.
- Oprocentowanie**, długu 246 d., — ceny kasa 452; — p. d. 256, 347, 641, 698, 698, 1806, 1834; p. t. odsetki.
- Opuszczenie p. złościwe**.
- Osiół, sprzedaż** 481 d.
- Oslomoty** 481 d.
- Osobiste sprawy żony** 1402, 1416, 1451.
- Osoby naturalne** 1—20.
- Osoby prawne**, 21—89, p. dalej 1061, 2044, 2101, 2105 n., 2109, 2163. — odpowiedzialność za urzędników i t. d. p. odpowiedzialność.
- Osoby wojskowe**, zamieszkanie 9, — służbowy dochód 411, — stosunek najmu 570, 596, — zawarcie małżeństwa 1315.
- Ostrzeżenie**, w księdze wieczystej 883 d.; p. t. 439, 1098, 1179, 1971.
- Oświadczenie p.** oświadczenie woli.
- Oświadczenie woli** 116—144, — niezdolnych do działania 105, — małoletnich 107, — przez zastępców 164 d., — wobec stowarzyszeń 28.
- Otwarcie się spadku** 1922, 2317, 2160.
- Otwarcie, testamentu** 2260—2264, 2273, — umowy dziedziczenia 2300, — upadłości p. upadłość.
- Owoce** 99—102, — spadające, zwieszające 911, 923, — nabyte własności owoców 953 do 957, 1030 d., p. dalej 581, 585, 743, 993, 998, 1036, 1038, 1039, 2020, 2038, 2184, — pobieranie o. 101, 1213, 2133.
- Oznaczenie czasu**, przy czynnościach prawnych 158—163, — przy świadczeniach 271, 284, przy ustanowieniu spadkobiercy 2066, przy zapisie 2162, 2177, — nieskuteczność, niedopuszczalność o. c. 388, 925, 1317, 1598, 1724, 1742, 1768, 1947, 2180, 2202.
- Owce, sprzedaż** 481 d.
- Oznajmienie oświadczenia woli** 120 n.
- Oznajmienie sporu** 209 l. 4, 215; p. t. 478, 485.

P.

- Państwo, wierzytelności P.** 395, — wierzytelności przeciw P.,

- długi państwowe 236, 1807 l. 2, 1815, 2117, — nadanie, udzielenie, zezwolenie przez P. 22, 33, 80, 763, 79, 1322, 1723, 1745.
- Papiery na okaziciela** 793—808, — nabycie własności p. n. o. 935, 1006 n., użytkowanie p. n. o. 1081—1084, — prawo zastawu na p. n. o. 1293, p. dalej 234, 1362, 1381, 1392, 1646, 1814, 1818, 1853; 2116.
- Papiery na zlecenie** 234, — użytkowanie p. na zł. 1081, — 1084, 1362, 1381, 1392, 1646, 1814, 1853, 2116.
- Papiery wartościowe** 232 d., 372 d., 437, 700, 702 d., 783, 1292 d., 1667, 1807, 1814 d., 1818 d., 1853.
- Parkau** 921.
- Pełnoletność** 2; p. t. 1303, — opieka, kuratela nad pełnoletnimi 1896—1908, 1910, — uznanie za pełnoletniego 3—5, 1847.
- Pełnomocnictwo** 164—181, p. t. 1945.
- Pensja** p. dochód służbowy.
- Pieczka**, nad dziećmi 1627 d., 1634, 1696 d., 1707, 1738, 1765, — nad mupilami 1793, 1800, 1850, 1901.
- Pleczeć**, opieczetowanie 1960, 2246.
- Pielegnowanie**, służących 617, — zakłady do p. 196 f. 11.
- Pieniądze** 244, — zdeponowanie 232, 233, 235, 372 d., 698, — odszkodowanie w p. 249 d., 1300, — jako pożyczka 607 d., odpowiedzialność utrzymującego gospodę za p. 702, — nabycie własności 935, 1006 n., — znalezione p. 981 p. t. 783, 1653, p. t. umieszczenie pieniędzy.
- Pierwokup** 504—514, — prawo p. przy gruntach 1094—1104, — współspadkobierców 2034 n.
- Pierwszeństwo zapisów** 2189.
- Piętra** 1014.
- Plan gospodarczy** 1038, 2123.
- Płody**, gruntu 94, 835, — p. rzeczy jako owoc 99, — nabycie p. rzeczy 953—957, — przy hipotece i prawie zastawu 1120—1122, 1212.
- Płód**, kuratela 1912, 1918.
- Pobieranie użytków**, przez męża 1363—1365, 1373 d., 1394, 1435, — przez wjca z majątku dziecka 1649 d., 1678, 1685 p. t. 1767.
- Pochodzenie**, ślubne 1591 do 1600, — nieślubne 1717.
- Poczekalne**, 197, 411.
- Poczta**, przy zdeponowaniu 375.
- Podanie ręki** zastępujące przysięgę 1789, 1870.
- Podarunek** p. darowizna.
- Podarunek między narzeczonymi**, zwrot 1301.
- Podarunki ślubne**, 1932.
- Poddzierżawa** 596.
- Podnajem** 549, poddzierżawa 596.
- Podpis**, przy dokumentach i t. d. 126 n., 129, 793, 2231, 2242.
- Podstawa prawna**, brak p. p. 812, 819—822.
- Podstęp**, sprzedawcy 443, 460, 463, 476 n., — darującego 523, 524, — wynajmującego albo użyczającego 540, 600, — przedsiębiorcy 637, — podstępne wprowadzenie w błąd jako powód zacepienia 123, 318, 1334, 1337, 1599, 2339.
- Podział spadku** — umowa o podział sp. 2042 d., 1822.
- Podział majątku spółki** 719, — przy wspólności 752 n., wprawianych i obciążonych gruntów 1025, 1026, 1108, 1109, — mienia łącznego małżonków 1442, 1477, 1503; p. t. 1497 d., — spadku 2059 d., — zarządzenia p. 2044, 2048, 2049, 2148, 2306, 2376.

Podzielne rzeczy, świadczenia 420, 427, 752.

Pogłębienie gruntów 909.

Pogorszenie się rzeczy, wynagrodzenie z powodu p. 290, 292, 347, 498, 501, 645, 848, 989, 1226, — niema wynagrodzenia przy zgodnem z umową lub prawidłowem używaniu 548, 602, 1050; p. t. 732, — przedawnienie roszczeń o wynagrodzenie 558, 1057, — wykluczenie odstąpienia przy istotnem p. 351, — ponoszenie ryzyka p. 446 n., 588, 644, 2380, — gruntów 1133 do 1135, — przedmiotów spadku 2023, 2132, 2375, — stosunków majątkowych 321, 775.

Pokolenia, przy dziedziczeniu 1924, 1927.

Pokrewieństwo (krewni) 1589 do 1772, — dziedziczenie 1924 do 1930, — p. dalej 1310, 1327; 1318, 1779, 1795, 1847, 1859, 1862, 2067, 2234.

Pokwitowanie 368—371.

Polak, 1785; p. t. przymależność państwową.

Polecenie 662—676, prowadzenie spraw bez polecenia 677—687.

Polski język, 2240, 2244 do 2246.

Policzenie, przy długi 367, 473.

— przy czasie zasiedzenia 943 n., — zobowiązań i odpraw przy rozliczeniu 1500 n., na zachówek 2315.

Połączenie rzeczy 946 d., 997, 2172.

Pół roku, pół miesiąca 189.

Pomieszanie, zmieszanie rzeczy 948 d. 2172.

Pomieszczenie, przy najmie 544, 580, — dla obowiązanych do usług 618 n., p. t. 865.

Pomieszczenie mieszkalne, najem p. t. 580; p. t. 618, 865.

Pomocnicy 196 l. 9, — odpowiedzialność za p. 278, 661,

691, — przy niedozwolonych czynnościach 830.

Ponowne małżeństwo, w wypadku uznania za zmarłego 1348 do 1352, p. dalej 1313, 1493, — rozwiedzionego małżonka 1579, 1581; p. t. 1600, 1669, 1697, 1845.

Poreczenie 765—778, — ustawowe p. przy najmie 571, unowa poręczenia 765, 766, zakres poręczenia 765, ekscepcja poręczyciela 768 d., p. także 202, — poręczenie na oznaczony czas 777, polecenie udzielenia kredytu 778, — przejęcie poręczenia przez opiekuna 1822, — przejście poręczenia przy odstąpieniu roszczenia 401, — zgaśnięcie p. przy przejęciu długu 418.

Poręczyciel celem dania zabezpieczenia 232, 239, z. także 273, 1218.

Posag 1620, 1624.

Posiadacz, pośredni 868 do 871, 930, 934—936, 941, 986, 991, 1006, 1205, — posiadacz spadku 944, prawo p. do jego rzeczy, która dostała się na obcy grunt 867, — obowiązki i prawa wobec właściciela 985 d., patrz dalej posiadanie.

Posiadacz spadku, obowiązek wydania 2018—2031, — czas zasiedzenia 944.

Posiadanie 854—872, nabycie i ukończenie 854, 856, — odjęcie albo zakłócenie 858, 861, 862, — odziedziczenie 857, 2169, — skargi o posiadanie 861 d., — posiadanie samoistne 872, 937—940, współposiadanie 865, 1081, 1206, — posiadanie pośrednie 868—871, 930, 1006, — posiadanie wadliwe 858, 861 d., — nabycie własności przez posiadanie 929, — prawa wpływające z lepszego, wze-

- śńiejszego p. 1007, — wyzbycie się p. 303, — prawo do p. 268, 451, 1029, 1036.
- Posiadanie pośrednie** patrz posiadacz pośredni.
- Posiadanie samoistne** 872, 836, 900, 927, 937 — 945, 955, 958.
- Postańcy**, błąd przy oświadczeniu woli przez p. 120, — przedawnienie ich roszczeń 196 l. 3.
- Postępowanie karne** przeciwko małżonkowi 1536, 1387, 1415, 1463, — p. t. 1654.
- Postępowanie upominawcze** 209, 213.
- Poszukiwanie rzeczy na gruncie cudzym** 867, 1005.
- Pośredniczenie**, w „imowie 652 655, — w małżeństwie 656.
- Pośrednik** 662 d.
- Pośrednik handlowy** 385, 457, 1221.
- Poświadczenie złożenia**, przy testamentie i umowie dziedziczenia 2246, 2277.
- Powienie podpisu nazwiska** 793.
- Powierzchnia ziemi** 905.
- Powinność wojskowa**, zamieszkanie przy dopełnieniu p. w. 9.
- Powinowactwo** 1590, skutki 1310 łącznie z 1327, 1318, 1732, 1737, — p. t. 1779, 1847, 1859, 1862, 2234.
- Potomkowie** 1589 d., jeżeli dają albo otrzymują utrzymanie 685, — przy zawarciu małżeństwa 1310, — przy wsobności majątkowej 1483 d., 1511, — roszczenie o utrzymanie 1601 d., 1606 n., ustawowe prawo dziedziczenia 1924 do 1929, — znaczenie w testamencie 2068 d. — obowiązek wyrównania przy dziedziczeniu 2050 d. — prawo do zachowku 2303, 2309, 2316, 2333, 2338, — zrzeczenie się spadku 2349, — odpadnięcie potomka przy prawie dziedziczenia p. odpadnięcie.
- Potrącenie** 387—396, — celem przerwania przedawnienia 209, 215 p. także 268, 357, 406, 417, 422, — roszczeń o wynagrodzenie szkody 479, 490, — wierzitelności o czynsz najmu 554, 575, — p. dalej 719, 770, 1125, 1142, 1224, 1376, 1442, 1977, 2040.
- Potwierdzenie**, nieważnych lub zaczępieniu podlegających czynności prawnych 141, 141, — umowy dziedziczenia 2284, zaczępienia podlegającego małżeństwa 1337, 1341, — umowy o przysposobienie dziecka 1741, 1753, 1754, 1756, — odbioru 368.
- Powołanie**, jako doradcy, opiekuna lub kuratora, 1694, 1776, 1907, 1917, — do spadku 1942.
- Powtarzające się świadczenia** 197, 218, 223, 902, 1088, 1105 d. (przy ciężarach realnych), 1126, 1386, 1822 l. 5, 1902, 2250 p. t. 520.
- Powzdanie** 925, p. także 313, 449.
- Pozbawienie mocy** 176, 437, 779 n., 808, — listu hipotecznego 1162, — świadectwa dziedziczenia 2361.
- Pozbawienie własnej woli**, przy czynny 6, — skutki 104, 114, 1418, 1428, 1463, 1495, 1780, 1865, 1885, 2229 n., 2253, — opieka przy p. w. w. 1896 d., 1906, — uchylenie p. w. w. 6, 1425.
- Pozwolenie**, służbowe na zawarciu małżeństwa 1315, — na przyjęciu opieki 1764, 1888.
- Pożyczka** 607—610, — zaliczki kredytowej 1115.
- Pracodawcy** 196 l. 8 i 9.
- Prarodzice** p. dalsi wstępni.
- Prawa czci obywatelskiej**, 1318, 1781, 2237.

- Prawa**, jako części składowe gruntu 96, — przeniesienie, sprzedaż pr. 413, 433, 435, 437, 441, — na gruntach 873—902, 1551, 1821, użytkowanie pr. 1068—1084, — prawo zastawu na g. 1273—1296.
- Prawa pierwszeństwa**, przy przelaniu wierzytelności 401. — przy przejęciu długu 418. — zrzeczenie się ich przy poręczeniu 776.
- Prawa szczególne**, członków stowarzyszenia 35.
- Prawo majątkowe p. małżeńskie** p. m.
- Prawo rzeczowe** 854—1296, 221.
- Prawo spadkowe**, w ogólności 1922—2385, — w razie przysposobienia 1759, 1767, — wspólne majątkowe prawo sp. 1482 d.
- Prawo o zobowiązaniach** 241 do 853.
- Prawo sąsiedzkie** 906—924.
- Prawo wyłączenia** 1971.
- Prawo zabudowy** 1012—1017.
- Prawo zastawu**, na rzeczach ruchomych 1204—1272, — na okrętach 1258—1272, — na prawach (wierzytelnościach) 1273 do 1296; p. także 233, — gruntów p. hipoteka, dług gruntowy, dług rentowy, — ustawowe pr. z. majemcy, dzierżawcy i t. d. 559 do 563, 585, 590, 647, 704, 1257; p. dalej 223, 233, 401, 439, — przy poręczeniu 772, 776, — zgaszenie p. z. 1252—1256; p. t. 418, — trzeście pr. z. 1250.
- Prawo zatrzymania**, 273 n., — wynajmującego 556, — posiadacza, znalazcy 1000, 972; — p. t. 175, 202, 772.
- Prawo żądania zwrotu**, tego, co świadczono do przedawnieniu roszczenia 222, — przy niesłusznem wzbogaceniu 813.
- Prawomocne**, ustalenie roszczeń 218, — rozstrzygnięcie 219 n., — wyroki, zasądzenie 219 n., 283, 376, 407, 425, 2196.
- Próba**, kupno na p. albo według p. 494—496.
- Prokura**, udzielenie przez opiekuna 1822 l. 11.
- Protokół**, przy sporządzeniu i otwarciu testamentów 2240 do 2246, 2250, 2260.
- Prowadzenie przedsiębiorstwa** przez małoletnich 112.
- Prowadzenie spraw** bez polecenia 677—687.
- Prowadzenie spraw gospodarczych**, przy stowarzyszeniach 21 n.
- Pryncypał**, terminator 196 l. 10 i 9.
- Prywatne wody** 960.
- Prywatni urzędnicy — nauczyciele** 196 l. 8 i 13, 622, 627 n.
- Przebaczenie**, skutki prz. 532, 1570, 2337, 2343.
- Przechowawca**, mający się ustanowić sądownie 432, 1217, 1281, 2039.
- Przechowywanie** 688—700, patrz dalej 868, 966, 1215, 1231, — unieważdowe prz. testamentów i umów dziedziczenia 2246, 2248, 2256, 2277, 2300, — znalezione rzeczy 966, 980; p. t. zdeponowanie.
- Przedawnienie** 194—225, — czasokresów 195—197, — prawa do zacepienia 121, 124, 1330, 2283, — przy potrąceniu 390; — p. t. 425, poza tem p. przedawnienie roszczenia.
- Przedawnienie roszczenia**, 194 d., p. dalej 477 d., 490, 532, 558, 606, 638 n., 786, 801, 804, 821, 852, 864, 977, 1002, 1028, 1057, 1226, 1302, 1623, 1715, 2287, 2332, niema prz. 758, 898, 902, 924.

- Przedłożenie**, zapisów długu do wykupienia 801 n., — rzeczy (dokumentów) 809—811, — listów hipotecznych itd. 896.
- Przedłużenie** czasokresu 190, — czasokresu przedawnienia przy roszczeniu o przeniamę i t. d. 477, — czasokresu rękojmi 486, — czasokresu inwentarzewego 1995, — stosunku najmu 568.
- Przedmioty ozdoby**, żony 1362, 1366, 1477, — dziecka 1650.
- Przedsiębiorstwo bankowe**, odsetki od odsetek 248.
- Przedsiębiorstwo kolejowe** 196 l. 3.
- Przedsiębiorstwo zarobkowe**, małoletnich albo dzieci należących do ogniska domowego 112, 1645, 1651, 1655, 1822, 1823, 1825, 1827, 1841, — żony 1367, 1405, 1414, 1427, 1452, 1462, 1524, 1533, 1537, 1585.
- Przedwziętek** pobrany przez pozostalego przy życiu małżonka 1932, 2311.
- Przeład** stanu majątkowego 716, 1854.
- Przeistoczenie**, przekształcenie rzeczy 352, 467, 950, 1037, 2172.
- Przejęcie**, długu 414 d., 419; p. t. 329; 1822 l. 10, — majątku 330, — 419, — inwentarza przy dzierżawie 586 d., — opieki 1778, 1784—1788, — mienia łącznego przez małżonka 1502.
- Przejęcie majątku**, odprawa trzecich w razie prz. m. 330.
- Przejęcie spadku** albo zapisu 1942, 2344, 2160, 2176.
- Przejęcie wierzycelności** 774, 1143, 1250.
- Przekaz** 783—792.
- Przekaz sądowy** 408, 1155.
- Przelew**, wierzycelności 398 do 413, 1153 n., 1282 — roszczen w obec osób trzecich 255, 931. — hipotek 1153 n.
- Przełożony gminy**, testament przed prz. gm. 2249, 2252.
- Przemiana**, kupna 462 d., — umowy o dzieło 634 d.
- Przemysł artystyczny** 196 l. 1.
- Przeniesienie**, praw 413; p. t. 223, 448, 873, 1069, 1274, — wierzycelności i roszczeń 398 do 413; p. t. 369, 429, 717, 1153 (hipoteka), 1256, 2317, — polecenia 664, — przekazu 792, — pośredniego posiadania 870, 1205, — własności gruntów 313, 873, 925, — ruchomych rzeczy 929 d., — użytkowania służebności gruntowej; 1023, urzędników i t. d. 570, 596.
- Przepisanie** zapisu długu opiewającego na okaziciela, na nazwisko 806, 1393, 1815, 1820, 2117.
- Przerobienie** 950 n., p. t. 352, 2172.
- Przerwa**, przedawnienia 208 do 217., 477, — zasiedzenia 940 do 942.
- Przesłanie** pieniędzy 270, rzeczy kupionej 447. — zamówionego dzieła 644.
- Przestępstwa** p. niedozwolone czynności; p. t. 1565, 1680, 2335.
- Przestrzeń powietrzna** ponad gruntem 905.
- Przeszkody małżeństwa** 1303 d.
- Przeszkodzenie**, ziszczeniu się warunku 162, — zobowiązaniu do usług do ich wypełnienia 616, — oścu w wykonywaniu rodzicielskiej władzy 1677 n., — spadkodawcy w sporządzeniu r. porządzenia ostatecznej woli 2339.
- Przetarg**, przyjęcie do skutku przez przybicie 156, — publiczny prz. 383—386; p. t. 456

- d., 461, 489, 753, 935, — rzeczy znalezionych 966, 975, 979 d., rzeczy zastawionej 1219 d., 1235 d.
- Przetarg przymusowy** 753, 892, 1166.
- Przetłómaczenie** protokołu testamentu 2244 n.
- Przeważenie**, koszty p. 448.
- Przewieszanie się** owoców 910.
- Przewinienie**, pojęcie obejmuje „rozsądne działanie“ i „nie-dbalstwo“ 276—278, własne prz. poszkodowanego 254, — ustawowego zastępcy 278, — przy obowiązku wynagrodzenia szkody 823, 1299; — p. dalej 53, 425, 691, 1833, 2219, — przyczynienie się prz. poszkodowanego 254.
- Przewinienie przeciwko moralności** 1611.
- Przewoźnicy** 196 l. 3.
- Przybicie** przy przetargach 156; p. t. 1239.
- Przyczynienie się winy**, poszkodowanego 254.
- Przygotowanie do zawodu** 1610, 2050.
- Przyjęcie**, oferty 146 d., — poleceń 662 d., — świadczeń jako wypełnienia 363, 364, 367, 376, 464, 1813, — darowizn 516, — przekazów 784, 792, — spadków i zapisów 1406, 1453, 1943 d., 2180, 2320 p. t. 2202, — włoka w p. 274, 322.
- Przymiot**, błąd co do p. 119, 1333, — brak prz. 459 n., 463 patrz także pod błąd, zapewnienie, poręczenie, brak.
- Przymus** p. groźba.
- Przynależność** 97 n., — przy zbyciu lub obciążeniu rzeczy głównej 314; p. t. 498, 926, 1096, — odpowiedzialność p. za hipotekę 1120 d., 1135, — odpowiedzialność prz. okrętu 1265; p. dalej 1551, 2164, — użytkowanie prz. 1031, 1042.
- Przynależność państwowa**, 1827, 1847.
- Przyrost**, przy spółce 738, — przy spadku albo zapisach 2094 n., 2099, p. także 2007, 2373, 2158, n.
- Przyrzeczenie długu** 518, 780, 832, 2301.
- Przyrzeczenie**, „świadczenie na rzecz trzeciego 328—335, — pożyczki 610, — darowizny 518 d. p. t. przyrzeczenie długu (długu prz.).
- Przysięga**, oświadczenie przysięgi, przy przysięgach wyjawienia 261, 259; p. wyjawienia 259 do 261, 2006, 2028, 2057; zapewnienie zastępujące p. 2356, 2357; zobowiązanie zastępujące p. 1789, 1870; podanie reki zamiast p. 1789, 1870.
- Przysporzenie**, nieodpłatne p. 330, 516 n., 1369, 1651, 1803, 1909, — dla potomków 2050 d., p. t. 2066, 2315, 2331. "
- Przysposobienie** 1741 do 1772, 1776, 1306, 1899, 2043, — jako przeszkoda małżeńska 1311—zamieszkanie 11.
- Przyszłe zobowiązanie** 765, 1113, 1204, 1209.
- Przyszły małatek** 310.
- Przytrzymanie** zobowiązaniego celem samopomocy 229 d.
- Przywłaszczenie**, gruntów przez Skarb Państwa 928; ruchomych rzeczy 958—964, owoców 956.
- Przywrócenie**, pierwotnego stanu przy wynagrodzeniu szkody 249 d., — przy utracie własności przez zniszczenie i t. d. 951, — współności dorobku 1547 n., — współności małżeńskiej 1587, — pierwotnego posiadania 869.

Przyznanie, uznanie, długu 518, 762, 781 do 782, 2301, p. t. 208, 222, istnienia lub nieistnienia zobowiązania 371, 397, 812, — dziecka za ślubne 1596, 1598 d., ojcostwa 1718, 1720, 1725.

Przywołłość, względ na prz. 534, 814, 1446, 1641, 1804, 2113, 2205, 2230.

Przyzwolenie, osób trzech na umowę, na czynności prawne 182, d., p. t. 1255, — właściciela na zmianę pierwszeństwa praw, wpisanych w księdze wieczystej 880, — małżonka 1358, 1377 d., 1395 d., 1444 d., 1451, 1468, 1516, — małżonka na cudzołóstwo 1565; p. t. zezwolenie, zatwierdzenie.

Publiczna fundacja 45, 89.

Publiczna składka 1914.

Publiczna wiara księgi wieczystej p. wiara.

Publiczne władza 86, 978, 983.

Publiczne ciężary p. publiczne daniny.

Publiczne daniny 436, 446, 1385.

Publiczne doręczenie oświadczenia woli 132.

Publiczne drogi 917.

Publiczne obwieszczenie, przy rozwiązaniu stowarzyszenia 50, przy ustanowieniu pełnomocnika 171; p. t. 176, — przetargu 383, — przy obietnicy 657 n., — znalezionej rzeczy 980 d., — przy sprzedaży zastawu 1237, 1244 n., p. t. 1562, 1965, 2061.

Publiczne uwierzytelnienie p. pod forma.

Publiczne wezwanie do zgłoszenia roszczeń do spadku 1965, 2061, 2358.

Publiczne zakłady 45, 89, 196, 1. 11.

Publiczny interes 679, 2194.

Publiczny przetarg p. przetarg.

Pupil, patrz opieka.

Pupilarne pieniądze, umieszczenie 1806 do 1811, 1834, 1852, — stosowanie postanowień o umieszczeniu ryp. p. 234, 238, 1079, 1288, 1377, 1642, 1691, 2119.

R.

Rachunek, zdanie rachunku, z zarządu majątkiem 259, — męża 1421, — ojca 1667, 1681, — opiekuna 1840 — 1844, 1854, 1890, — 1892; p. t. 666, 681, — przy spółce 713, 721, 740; o. dalej 1214, 2130, 2218.

Rada, udzielenie rady 676.

Rada Ministrów udzielenie i odjęcie stowarzyszeniom zdolności prawnej 23, 33, 44, — zatwierdzenie fundacji, 80, ponadto 482, 982, 1807 l. 4.

Ręczne prawo zastawu p. prawo zastawu.

Rejestr małżeński 1318, 1324, 1344, 1345, 1699.

Relestr praw majątkowych 1558 do 1563, 1435, 373.

Rękojmia p. t. pod przynioty, wady, braki, zapewnienie, — przy kupnie z powodu braków w prawie 434 — 444, — przy kupnie z powodu wad rzeczy 459—493, — przy najmie z powodu braków w prawie 541, — przy najmie z powodu wad rzeczy 537—540, — przy umowie o dzieło z powodu braków w prawie 651, — przy umowie o dzieło z powodu braków dzieła 633 do 639, — obowiązek doniesienia jako warunek rękojmi, — p. d. 365, 523, n., 600, 757, 1624, 2183, 2376, 2385.

Renta dożywotnia 330, 759 — 761, 1073.

Renta pieniężna 760, — przy wynagrodzeniu szkody 843 — 845,

- 912 do 917, 1361, 1580, 1612, 1710.
- Robotnicy, pracodawcy,** 196 l. 8 i 9.
- Rodowe nazwisko** 1355, 1577, 1616, 1706, 1758, 1772 p. dalej 12.
- Rodzaj, świadczenia pewnych przedmiotów** według r. 243, 279, 480, 300, 491, 524, 2155, 2182, 2183.
- Rodzaj monety przy długi pieniężnym** 244, 245.
- Rodzeństwo** 1310, 1775, 1786 p. t. bracia, siostry.
- Rodzice, prawa i obowiązki względem dzieci** 1602, 1603, 1616 — 1625, 1626 do 1698, 1699—1704, 204, p. dalej 685, 1747, — ustawowe prawo do dziedziczenia i do zachowku 1925, 2303, 2309, 2311, 2334; p. t. dzieci.
- Rodzicielska władza** 4, 1626, — ojca 1627, 1683, — matki 1694 do 1698, — nieślubnej matki 1707, — p. dalej 1305 d., 1740, 1760 n., 1765, 1777, 1856, 1868, 2290, 2347, — utrata r. w. 1495, 1680.
- Rodzinne obrazy i papiery** 2373, 2047.
- Rój pszczoł** 961—964.
- Rok jako czasokres** 188 d., 624.
- Roszczenie** 194, — z własności 931, 985—1007, 1010, 1011, — ze zobowiązań 241 n., 305 d., — z czynności niedozwolonych 823—853, — z prawa zabudowy 1017, — z użytkowania 1065, — z prawa zastawu 1227, — o spadek 2018 do 2031, — wynikające z praw spadkodawcy 2169, — przedawnienie r. 194 d. — dalej 477 d., — 499, 532, 558, 606, 638 n., 786, 801, 804, 821, 852, 864, 977, 1002, 1028, 1057, 1226, 1302, 1623, 1715, 2287, 2332, niema przedawnienia r. 758, 698, 902, 924.
- Rośliny, część składowa gruntu** 94.
- Rowy** 582, 921 n.
- Rozdział od stołu i łoża** 1575 d., 1586.
- Rozdział majątków** 1426—1431, 1436, 1441, 1470, 1545, 1587.
- Rozliczenie się, między spółnikami** 717, 730 d., — między małżonkami i dziećmi 1471 n., 1493, 1497, 1546, 1669, p. t. 1314, 1761, 1845, — między spadkobiercami 2042 do 2057, 2204.
- Rozmyślnie działanie, odpowiedzialność za r. d.** 276, 300, — darującego 521, — użyczającego 599, — prowadzącego sprawę bez polecenia 680, — znalazcy 968, p. dalej 617, 823 d., 912.
- Rozporządzenie, nieuprawnionych** 185, 816; p. t. 499, 883, — przez czynność prawną 135, — czynszem majątu 573 — — spółnika, uczestnika, współspadkobiercy ich udziałem 719, 747, 2033, — męża 1375 d., 1443 d., — spadkobiercy poprzedniego 2112 d., — na wypadek śmierci 83, 332, 1598, 2278, 2339; — p. t. rozporządzenie ostatniej woli.
- Rozporządzenie ostatniej woli** 1937, 2203, — w małżeńskim prawie majątkowym 1369, 1509, 1511 — 1516, — ustanowienie lub wyłączenie opiekuna przez r. o. w. 1777, 1782, 1856, 1868; — p. t. 2077, 2085, — zaczepienie 2078—2083, — tłumaczenie 2084, — w razie odjęcia części obowiązkowej 2336; p. t. testament.
- Rozrachunek** 782.
- Rozwiązanie stowarzyszeń** 41 d., 73 d., spółki 726 d., wspólności 752 d., małżeństwa 1564 p.

także 1309, 1338, 1348, 1637, 2268.

Rozwód 1564 d.

Różnica zdań, między ojcem a kuratorem albo zastępcą dziecka 1629, 1676, — między rodzicami 1634, — opiekunami 1797 n., — wykonawcami testamentu 2224.

Ryby w stawach 960.

Rzyzko, niebezpieczeństwo, 228 d., — wspólne nieb. 20, — ponoszenie ryzyka co do rzeczy 270, 300, 379, — przy kupnie 446, 447, 451, 459, 480, 2380; 588, 644, 811, 848 — odwrócenie n. 680, 904, 1042, 665.

Rząd, zwolnienia 1322, 1745, — uznanie ślubności 1723; p. dalej 1320.

Rzecz, 90—103, — zbiór rz. 92, 260, 1035, — uszkodzenie rz. 249 p. t. 228 d., 823 d.

Rzecz główna 97, 98, 470, 947.

Rzecz poboczna 97, d. 470, 651.

Rzeczy niczyje, 958 d.

Rzeczy ruchome, nabycie i utrata własności 929—984, — posiadanie 859, 1006, 1007, — użytkowanie 1032, 1033, — prawo zastawu 1204—1272, 647, — postanowienie małżeńskiej wspólności majątkowej 1362, 1386, 1549—1557, — nabycie przez ojca ze środków dziecka 1646, — wynajmowanie 196 l. 6, 565, sprzedaż 440, 455, 477, — danie w zastaw 232, 237.

Rzeczy wniezione, najemcy albo dzierżawcy 559, 560, 581, 585, — gościa 701, n. 704.

Rzeczy zamienne 91, 607, 700, 706, 783.

Rzeczy zużywalne 92; p. dalej 706, — przy użytkowaniu 1067, 1075, 1086; p. t. 1377, 1411, 1540 1653, — 1659, 2325.

Rzemieślnicy 196 l. 1.

S.

Sąd polubowny 220.

Sąd spadkowy, piecza sp. 1960—1966; p. dalej 83, 1342, 1491 n., 1507, 1597, 1945, 1953, 1955, 2003, 2081, 2146, 2200, 2224, 2227, 2228, 2259 — 2262, 2281, 2353 n., 2358 d., 2368, 2384.

Sądowa forma p. forma.

Sadza 906.

Samopomoc 226—231 p. t. 561, 859 d.

Samowola zabroniona, 858 do 865, 869, 992, 2025.

Sędzia, przy testamencie i umowie dziedziczenia 2231 d. 2276, — odpowiedzialność 839, p. opiekuńczy sąd.

Sekretarz sądowy, przy testamencie 2233—2236.

Śledemdziesiąty rok życia, 14.

Siedziba 269 n., 772 d. p. t. 7, stowarzyszenia 23 n., 55, 57, — fundacji 80.

Śódmy rok życia 104, 828.

Siostra, jako spadkobierczyni albo zapisobierczyni 2109, 2163.

Siła, przeciw szkodli 859, — wyższa s. 203, 701, 1996, — p. t. władza.

Skarb 984 p. t. 1040.

Skarb Państwa 89, — prawo przywłaszczenia i prawo do spadku 45 n., 928, 981, 983, 1936, 1942, 1964, 1966, 2011, 2104, 2149.

Skarga p. roszczenie — z umów obustronnych 322, — s. z tytułu kupna 485 d., p. t. 433, — s. z tytułu posiadania 861 d., — o zacepienie lub rozdział małżeństwa 1341, 1565 d., — o zacepienie ślubności 1596, — żony co do jej majątku 1418, 1468, — wniesienie s. 209, 211 n., 284, — przedawnienie s. p. przedawnienie roszczenia.

- Skarga nieważności** 1329 p. t. 1309.
- Skarga uprzednia, ekscepcja** s. u. 202, 239, 771, 773.
- Skarga wzajemna, przy rozwodzie** 1574.
- Skrypt dłużny** 371, 952.
- Skład towarów** 92.
- Skradzione albo zaginione papiery na okaziciela lub rzeczy**, 794, 935, 1006, 1007.
- Słabość umysłu, pozbawienie własnej woli** 6, 104 d., 114, 1780, 1865, 2229, 2253 p. t. 1325.
- Sługa religijny, jako opiekun** 1784, 1888.
- Słuszna ocena, przy umowach** 315, 317, 319, — przy obletniccy 660, — przy zarządzie wspólności 745, — przy wynagrodzeniu szkoły 829, — przy sprzedaży zastawu 1246, — przy podziale spadku 2048, przy zapisie 2156.
- Służba** 2237.
- Służbowy obowiązek, naruszenie s. ob.** 839.
- Służebności**, 1018—1093, — służebności gruntowe 1018—1029, z. także 2182, — ograniczone osobiste 1090 do 1093, — uszczuplenie przez nadbudowę 916.
- Służebności gruntowe, p. służebności.**
- Służebności osobiste** 1090—1093, p. t. użytkowanie.
- Spadek** 1922 d., 1967 d., 1975 d., — p. dalej 207, 312, 939, — przejście s. 1942, — przyjęcie i wyrzeczenie się 1942 d., p. t. 517, 1406, 1453, 1643, 1822, — użytkowanie s. 1089, — jako mienie zastrzeżone 1413, 1461, — roszczenie o s. 2018 do 2031, wierzyciele spadkowi 1970, 1974, 2058—2063, 2146, 2213, 2382, — upadłość 1975 do 1992, 2060, — kłratela sp. 1960 d., 2012, 2017, — zobowiązania sp. 1967—2017, 2022, 2036, 2058 d., 2144 n., 2206, 2378 n., p. t. 185, — zarząd 1975 — 1992, 2012, 2017, 2205 d., wykaz sp. 1960, 2121, — p. także inwentarz.
- Spadkobiercy**, 1922, 1923 d., 2306, — ustawowi s. 1924 do 1936, 312, 2066, 2104 n., 2149, 2303, 2320, prawne stanowisko s. 1942—2063, większa liczba s. 2032, 2088 n., — odpowiedzialność s. przed wyrzeczeniem się spadku 1959 — odpowiedzialność s. za zobowiązania 1967—2017, — nieznaną lub niepewną s. 1960, — umowy między s. o część spadkową 312, — odpadnięcie spadkobiercy p. pod odpadnięciem, — poszczególne prawa i obowiązki s. 81, 511, 530, — przy najmie 509, — przy poleceniu 672, 673, — przy spółce 727, 857 (posiadanie) p. t. 884, 1097, 1582, 202.
- Spadkobierca następny, dziedziczenie następne** 2100—2146, p. t. 1913, 2222, 2269, 2280, 2306, 2340, 2363, 2373.
- Spadkobierca podstawiony** 2051, 2096—2099, 2103, 2190.
- Spadkobierca poprzedni** 2105 d., p. t. spadkobierca następny.
- Spis, członków stowarzyszenia** 72, — przedmiotów zbioru 260, — przy użytkowaniu 1035, — wniesionego mienia 1372, 1528, — przedmiotów spadku 1960, 2121, 2215, 2314; p. t. wykaz majątku.
- Splacanie** 208, 266.
- Spoczywanie przedawnienia, p. wstrzymanie.**
- Spółeczno-polityczne stowarzyszenia** 43, 61.
- Spółka** 705—740, p. t. 54.

Spór, małżonka 1400, 1407, 1443, 1454, — pupiła 1795. — koszty s. p. koszty.

Sporządzenie testamentu 2229 d.

Sposób karzenia, celem wychowania dziecka 1631.

Spowinowaceni p. powinowactwo, p. t. 1779, 1847, 1859, 1862, 2234.

Spółnione przyjęcie oferty 149 n.

Sprostowanie, księgi wieczystej 894—897, — rejestru okrętowego 1263, 1267.

Sprzeciw, spółnika 711, — przeciw zgodności księgi wieczystej 899 n, 927, 1139 n., — przeciw prawdziwości rejestru okrętowego 1263, — przy nadbudowie 912, — żony przeciw egzekucji 1407 l. 4 przeciwko wpisowi stowarzyszeń 61—63.

Sprzedaż, wierzytelności 754, — udziału spółspadkobiercy 2034, — p. kupno, sprzedaż zastawu.

Sprzedaż zastawu 1228 d., 1233 do 1248; p. t. 457 n., 461, 1003.

Stan majątkowy małżeński, p. małżeńskie prawo majątkowe.

Staranność, przechowawcy 690, — spółnika 708, — małżonka 1359 — cica 1664, — spadkobiercy poprzedniego 2131.

Statut, stowarzyszenia 25 d., 33, 57 n.

Stawy 960.

Stopień pokrewieństwa 1589.

Stosunki co do pierwszeństwa, przy gruntach 879—881, 883, 1151, 1165 p. t. 914, — praw zastawu na rzeczach ruchomych (okrętach) 1209, 1261.

Stowarzyszenia 21—79 — wpisane st. 55 d; rejestr st. 21, 55 d., 79.

Stowarzyszenie polityczne 43, 61.

Stowarzyszenie religijne 43, 61.

Stosunek służbowy, do spadkodawcy 2071.

Stwierdzenie dokumentem czynności prawnych i umów, patrz pod formą.

Suknie żony 1362, 1366, 1477, — dziecka 1650.

Szkoda, przez złośliwość 226.

Szum, woń i t. d. 906.

Szyper 196 l. 3.

Ś.

Ściągnięcie, wspólnych wierzytelności 754, — wierzytelności przez użytkownicę 1074.

Ślepi, pielęgnowanie 1910.

Ślubne pochodzenie 1591—1600, — uznanie śl. p. 1723 do 1740, także 2043.

Śmierć, chwila ś. 18 d.; p. t. 1420, 1494, 1544, 1679, 1684, 2031, 2370, — skutki ś. zawierającego umowę 130, 153, 331, — fundatora 84, — darującego lub obdarowanego 520, 532, 1584, — najemcy, dzierżawcy 569, 596, — dającego polecenie lub odbierającego polecenie 672 n., — spółnika, uczestnika 727, 736, 750, — uczestnika przekazu 791, — wystawcy zapisu długu 794, — wpisanego właściciela 927, — użytkownika 1061, — zaręczonego 1301, — męża 1342, 1424, 1482 d., 1494, 1522, 1582, 1584, — dziecka 1597, 1683, — uprawnionego albo zobowiązanego do utrzymywania 1615, — ojca 1684, — nieślubnego dziecka lub jego ojca 1712 n., 1715, 1733, — opiekuna 1799, 1894, — spadkodawcy 1922 d., — spadkobiercy 1952, 1998, — spadkobiercy poprzedniego 2106, — zapisobiercy 2160, — wykonawcy testamentu 2225.

Średnia jakość i dobroć 243.

Środek, miesiąca 192.
Środki prawne przy naruszeniu obowiązku urzędowego w sprawie prawnej 839.
Świadczenie częściowe 266; p. t. 283, 1145, 320.
Świadczenie, dłużnika 241 d., — niemożliwość św. 265, 275, 280 d., miejsce św. p. pod miejsce; czas św. 271 d., 299, — przyrzeczenie św. na rzecz trzeciego 328 do 335, — powrotne św. przy ciężarze realnym 1105; p. t. 1088, 1386; — p. t. 222, 1075, 1281, 1287, 1358, 1399, 1813, 2083, — na rzecz gruntów sąsiedzkich 906.
Świadczenie poboczne 224, 507.
Świadczenie ściśle co do czasu oznaczone 361.
Świadczenie wzajemne 298, 316, 320 d., 373.
Świadczenie, co do stosunku służbowego 630, — sądu spadkowego co do dalszego trwania wspólności majątkowej 1507, — co do zamianowania wykonawcą testamentu 2368.
Świadczenie dziedziczenia 2353 do 2370.
Świadczenie prowadzenia się 630.
Świadkowie, należytości 196 l. 17, — przy zawarciu małżeństwa 1318, — przy sporządzeniu testamentu 2233 d., 2249 d.
Święto 193.
Świnie, sprzedaż 481 d.

T.

Taksa, za usługi 612, — przy umowie o dzieło 632, — przy stręczaniem 653.
Talony 234, 805, 1081 d., 1392, 1814, 2116.
Telefon 120, 147.
Telegraficzne oznajmienie 127; p. t. 120.
Termin końcowy 163, 2104 n.

Termin początkowy 163, 308, 2066, 2162, 2177.
Termin pojedynczy 1571.
Terminy 186 — 193, 2260.
Testament 1937 do 1940, 2064 do 2273, — sporządzenie i uchylenie 2229 do 2264, — forma zwyczajna 2231 d., — nadzwyczajne formy 2249 d., — otwarcie 2260 — 2264, wspólny t. 2265 do 2273, — małoletnich i pozbawionych własnej woli 2229 d., — t. wspólny 2270 n. — p. dalej 2291, 2297 n., 2352 p. wykonawca t.
Tłumacze, przy sporządzeniu testamentu 2244 n., 2250.
Tłumaczenie, oświadczenia woli i umów 133, 154—157, — rozporządzeń ostatniej woli 2066 d., 2084.
Trzeci, świadczenie przez t. 267, 268, 822, — świadczenie dla t. (umowy na korzyść trzecich) 328—335, 362, 2076, oznaczenie świadczeń przez t. 317—319, — prawa t. 499, 577 n., 846, 876 n., 936, 945, 949, 1237, 1245, — zarzuty wobec t. z powodu nieważności małżeństwa 1344, — skuteczność ograniczenia małżonka wobec osób trzecich 1404, 1435, 1431, — oznaczenie przez t. przy rozporządzeniach ostatniej woli 2048, 2065, 2151, 2153 n., 2193, 2198, — nieważność umowy o spadek po żyjącym t. 312.
Trzydziestoletni, czasokres 121, 124, 195, 218, 318, 382, 503, 557, 801, 852, 1801, — przy samodzielnym posiadaniu gruntów 900, 927, — przy ustawieniu spadkobiercy następnego 2109.
Tydzień, obliczenie czasokresu 188; p. t. 565, 621.
Tymczasowa opieka 1906—1908; p. t. 114 n., 1781 l. 1.

Tymczasowe zarządzenia wpisów w księgę wieczystą 885, 899, — celem zabezpieczenia roszczeń niesłubnych dzieci względnie ich matek 1716, — sprzedaży zwierząt przez publiczny przetarg 489.

U.

Ubezpieczenie, na życie 330, — przedmiotu użytkownika 1045 n., — przedmiotów podlegających hipotece 1127 d., — mienia wniesionego 1385, — od ognia 1045, 1127, 1385, — od nieszczęśliwych wypadków 616, 1045 n., — od szkody z powodu pożaru rzeczy użytkowej 1045 d.

Ubieganie się o nagrodę, przy obietnicy 661.

Ubodzy, kasa ubogich 2072.

Uchylenie pozbawienia własnej woli 6; p. t. 1425.

Uczciwość i zaufanie, w życiu potocznem 157, 162, 242, 320, 815.

Uczeń 196 l. 9, 10.

Udziały, przy długu łącznym 426 do 430, — przy spółce, 719, 722, 725, 738, — wspólności 742, — przy współwłasności 1068 d., 1066, 1095, 1106, 1114, 1258, — spadku 1922, 2033.

Uгода 779; p. t. 782, 1822 l. 12.

Układ, nieważny 419, 443, 476, 1714.

Ułgi w opiece, 1852 d., 1909.

Ułtkowe części, majątku 310, — wspólność według ul. cz. 741, — współwłasność według ul. cz. 1008, — gruntów 1095, 1106, 1114, — spadku 2087 do 2093, — przy zapisie 2153.

Ułomność 1786, 1910, 1920 p. t. 828, 2243.

Umieszczenie pieniędzy 1288, 1642, 1691, 2119, — w szcze-

gółności pieniędzy popularnych 1806—1811, 1852.

Umniejszenie, ceny kupna 462 do 480, przy umowie o dzieło 634, — wartości zastawu 1218 n.

Umorzenie, kapitału 197.

Umowa 145—157, — oferta na u. 145 d., 1406, 1453, — małoletnich 108 d., — forma 125 d., 313, 518, 566, 761, 1491 n. 2033, — potwierdzenie nieważnej u. 141, — dodatkowe zażalenie 177 d., 182, 1396, 1829, 1902, — oksepca niewypełnienia u. 202, — umowne zobowiązania 305—361, — ustanowienie, osnowa u. 305 d., — obustronna u. 320 n., — na korzyść osób trzecich 328, — kara umowna 339 d., p. t. 1210.

Umowa obustronna 320—327.

Umowa małżeńska 1432—1557, także 1368 — wpis do rejestru praw majątkowych 1558 do 1563, 1435, 1436.

Umowa o rozegrane 763.

Umowa połubowna 220, 1822, l. 12.

Umowa pośredniczenia 652—656.

Umowa dziedziczenia 2274—2302. 1941.

Umowa terminatorska 1822, 1827.

Umowa usług 611—630, małoletnich 113, — żony 1358, — pupila 1822 l. 7, 1827, — zgaśnięcie umowy, której osnową jest załatwienie pewnej sprawy 675, pośredniczenie umowy u. 655, — świadectwo służbowe 630.

Umowne odsetki 246 d.

Umowne prawo majątkowe 1432 do 1557.

Umowy pracy małoletnich 112 n., 1822, 1827.

Umysłowa choroba, pozbawienie własnej woli 6, 104, — rozwią-

- zanie małżeństwa z powodu umysł. chor. 1569, 1478, 1583.
- Upadłość**, przy stowarzyszeniach i osobach prawnych 42, 74 n., 86, 89 n., poza tem 209, 377, 401, 728, 736, 773, 1419, 1543, 1545, 1547 n., 1647, 1781, 1971, — zarządca upadłości 161, 184, 353, 457 n., 499, 883, 1098, 2115.
- Upomnienie dłużnika** 284, 410 1160.
- Upoważnienie**, małoletnich do zajęć zarobkowych albo do umów dotyczących służby i pracy 112, 113, — urzędnika stanu cywilnego do zawarcia małżeństwa 1321.
- Uprawnienie nieślubnych dzieci** 1719—1740, 1883; p. t.11.
- Urodzenie** 1, 187, 1589, u. się spadkobiercy 1963, 2043, 2141.
- Urządzenia**, na gruntach sąsiednich 907, — celem wykonywania służebności gruntowych 1020—1022, 1028, celem wykonywania użytkowania 1037.
- Urzeczywistnienie się prawa**, zastrzeżenie u. się p. 1238 p. t. 360.
- Urzednicy**, przelanie roszczeń pensyjnych 411, — wypowiedzenie majątku ubikacyj 570, 596, odpowiedzialność i obowiązek wynagrodzenia i szkody 839, 841, — w razie zawarcia małżeństwa 1315, — w razie opieki 1784, 1888.
- Urzednicy stanu cywilnego** 1317 do 1321.
- Usługi**, przedawnienie roszczeń z tytułu u. 196 l. 7, wynagrodzenie za wyświadczone u. przy odstąpieniu od umowy 346, — przy spółce 706, 733, — dziecka, należącego do ogniska domowego 1617, — opiekuna 1835 p. t. 844, — p. t. robotnicy, umowa usług.
- Ustalająca skarga** 209.
- Ustanowienie spadkobiercy**. 2087 do 2099, 2269 n., 2278, 2280, jako sp. podstawionego 2096 d., sp. następnego 2100—2146 p. dalej 2304, — umowa to ustanowienie sp. 2274 p. umowa spadkowa.
- Ustawa karna**, 2237 l. 3.
- Ustawa o postępowaniu cywilnem** 60, 73, 132, 176, 585, 2361.
- Ustawowe prawo majątkowe p. mążcńskie prawo majątkowe.**
- Ustawowe prawo zastawu**, patrz prawo zastawu.
- Ustawowe procenty**, 246.
- Ustawowi spadkobiercy p. spadkobiercy.**
- Ustawowi zastępcy** 107, 278, 1336, 1437, 2347.
- Ustrój**, stowarzyszeń 25, — fundacyj 85.
- Usunięcie rzeczy z obcych gruntów** 867, 1005.
- Uszkodzenie**, cudzych rzeczy jako samopomoc 228, 229, — przedmiotu niesłusznego wzbogacenia 818, — zapisów długu na okaziciela 798, — bezprawne u. cudzych rzeczy 823, — przez zwierzęta 833—835, — przez zawalenie się budowli 836, przedmiotów należących do mienia zastrzeżonego, łącznego lub wniesionego 1370, 1473, 1524, — przedmiotów należących do majątku dziecka 1638, przedmiotów należących do spadku lub zapisu 2111, 2164, 2288, 2374; — ciała 823 d., 838, 836 d., 843 d.
- Utrata**, posiadania 856, — własności 925 d., 929 d. — wynagrodzenie szkody za u. prawa lub rzeczy 255, — przy spółce 707, 721 n., 735; władzy rodzicielskiej 1495 l. 5, 1680, 1684, 1686, 1698, 1771.

Utrzymanie, obowiązków utrzymania między krewnymi, 1601 do 1615, 685, — między małżonkami 1345, 1351 n., 1360 n., 1389, 1578—1583, — ob. u. żony 1386, 1534, — utrzymanie dzieci 1585, 1601—1615, 1627 d., 1656, 1666, 1703, 1738 n., 1765 n., 685, — nieślubnego dziecka 1708 d., — p. t. 1418, 1428, 1468, 1495, 1666, — matki 1715, 1963, 2141, — dalej w ogólności 197, 528 n., 679, 685, 829, 843 d., 1969, 2295, 2333 n.

Utrzymanie odpowiadające stanowi 519, 528 n., 1608, 1610.

Utrzymywanie, budowli 838, — granic 922, — urzędów 1021 n.

Uznanie za zmarłego 13—20, — zawarcie nowego małżeństwa w razie u. z z. 1348—1352; p. dalej 1420, 1425, 1494, 1544 n., 1547 n., 1679, 1684, 1847, 1884, 1885, 1921, 1974, 2252; p. t. 2031, 2370.

Uzpełnienie datnia zabezpieczenia 240, — wkładki spółnika 707, — rozporządzeń ostatniej woli 2086, — zachowku 1505, 2305, 2325 d.

Używający 598—606.

Użyczenie 598—606.

Użytki 100 n., 292, 302, 379, 446, 452, 487, 745, 818, 820, 987 n., 993, 1213 n., 2020, 2023, 2184, 2379 n., mienia wniesionego 1383, 1525, — majątku dziecka 1652, — majątku pupila 1813, — prawo pobierania u. 955, 1024, — p. pobieranie u.

Użytkowanie, rzeczy 1030 do 1067, — praw 1068—1084 — majątku 1085—1089, — spadku 1089; p. dalej 310 n. 1242, 1652.

W.

Wada główna, u zwierząt domowych 482 d.

Wady rzeczy 459 d., 524, 537 d., 600, 633, 2376, p. t. przymioty, rękojmia, braki, zapewnienie.

Wadliwy, w. posiadnie 858 d.

Waluta państwowa 244.

Waluta zagraniczna, w. 244.

Wartość dochodowa majątności rolnej 1515, 2049, 2312.

Wartość, kupionej rzeczy przy przemianie lub umniejszeniu 471 d., — zwrot wartości rzeczy lub praw 290, 818, 849, 882; p. t. 346, 500, 915, — zwrot wartości owoców lub rzeczy przy użytkowaniu 1039, 1067, — umniejszenie w. 290, 849, — zastawu 1218 d.

Wartość, papierów wartościowych według kursu 234, 236, 244.

Wartość szacunkowa 237, 501, 587 d., 1048 p. t. 594, 1502, 1515, 2049, 2311 d.

Warunek 158—163, przy świadczeniach niemożliwych 308, przy potrąceniach 388, przy kupnie na próbę 495, — przy umowie pośredniczenia 652, — przy powzdaniu 925, — przy zawarciu małżeństwa 1317, — przy uznaniu lub przysposobieniu dziecka 1598, 1724, 1742, 1768, — w prawie spadkowym 1947, 2066, 2074, 2075, 2108, 2162, 2177, 2179, 2180, 2202, 2313, 2319 — rozwiązujący war. 158, 161, 2313, — zawieszający w. 158, 161, 308, 495, 652, 2070, 2108, 2177, 2313.

Ważny powód 626.

Wdowy 4.

Weterynarze 196 l. 14, 488.

Wiadomość, wyjaśnienie, obowiązek i prawo do w. 260, 402, 444, 666, 681, 740, 799, 1374, — co do opieki 1799, 1839, 1850, 1891, — spadkobiercy 2003, 2011, 2012, 2027, 2028, 2057, 2127, 2314, 2362.

- Wiara publiczna** księgi wieczystej 892, 1138. p. t. dobra wiara, uczciwość i zaufanie.
- Wiek**, 187, 828, 1744 n., 2229, 2237, — czas trwania 14 d., — niebezpieczeństwo, narażenie na niebezpieczeństwo 15 d., 20, 618 n., — w razie uszkodzenia 823, 833, 836 d., 845, — domniemanie 9, — zabezpieczenie 330, — przy zdolności do działania 104, 106, — przy obowiązku wynagrodzenia szkody 828.
- Wierzyciel** 241 d., stowarzyszenia 49 d., — zwłoka w. 293 do 304, 424, 429, — prawa przeciw użytkownikowi 1086 do 1088, — małżonka 1410, 1411, 1459, — spadkobiercy 2214.
- Wierzyciele łączni** — p. dłużnicy łączni.
- Wierzyciele spadkowi**, p. pod zobowiązania spadkowe.
- Wierzyciele zastawni**, 868, — wywołanie 1971; p. prawu zastawu.
- Wierzytelność**, — p. żądanie — zastawienie w. 232, 236, 238, — sprzedaż w. 437, 438, 754, — przejście w. 774, 1143, — użytkowanie w. 1074, 1076 do 1080, — w. należące do wniesionego mienia 1524, — prawo zastawu na w. 1279—1291, — pupila 1812, 1820 d., — w. należące do spadku 2111, 2129, — zapis w. 2173—2176, — w połączeniu z hipoteką 1113 d.
- Wierzytelność pieniężna**, dług pieniężny, 244, 245, — oprocentowanie 288, 291, 301, 347, — miejsce zapłaty 270, — poręczenie za w. p. 772 p. t. 1288.
- Wierzytelności wpisane do ksiąg**, przeciwko Państwu 236, 1393, 1667, 1815 do 1817, 1820, 1853, 2117 d.
- Wkładka**, (zasitek), członków stowarzyszenia 58, — spółników 706, 707, 733—735, — żony 1371; jako przychód 2050.
- Wkłady**, nakłady, roszczenia o wynagrodzenie z powodu w. 256, n., 273, 292, 304, 347, — kupującego 450, 500, 501. — najemcy 547, 558, — 581, 592, 601, 633, — pośrednika 652, 654, — 669 n., 683, 693, 850, 951, — znalazcy 970, — posiadacza 994 d., 1049, 1057, 1210, 1216, — przy odstąpieniu od zaręczyn 1298, 1302, — 1390, 1429, 1466, 1618, 1648, — opiekuna i t. d. 1835, 1847, 1877, — spadkobiercy i t. d. 1978, 2022 n., 2124 n., 2185, 2381.
- Władza** 130, 136, 525, 978 d., 2194.
- Władze centralne** 795, 982.
- Władza policyjna**, przy rzeczy znalezionej 965 d., 973—976.
- Właściwość**, urzędnika stanu cywilnego 1320 n., — sądu 44, 62, 132, 261.
- Własność** 903—1011, — nabycie i utrata przy gruntach 925 do 928, 313, 416 n., 873 d., także 900, 1017, — nabycie i utrata przy rzeczach ruchomych 929 do 984, także 1381, — roszczenia z tytułu w. 985—1007, — współwłasność 1008—1011, — wystąpienie się o w. przy kupnie 433, — zastrzeżenie w. przy kupnie 455, — w. rzeczy danej w zastaw 1229, — naruszenie w. 823, 829.
- Wniesienie rzeczy do utrzymujących gospody** 701—704.
- Wojskowi**, p. osoby wojskowe.
- Wolność**, naruszenie w. 823, — pozbawienie w. 845, 847, —

- gruntu od publicznych danin 436.
- Wolny majątek** 1650, 1651.
- Wpis**, do rejestru stowarzyszeń 21, 55 n., 78, — do rejestru okrętowego 1259 n., — do rejestru służbów 1318, 1324, 1344 n., do rejestru praw majątkowych 1435, 1558—1563, — zobowiązania w księgę wieczystą 449, 873—902, 914, 925 do 928, 1010, 1113 do 1115, 1154, 1168, 1189, — skutki w. w księgę wieczystą 313, 446, — zezwolenie na wpis 873 n., 879 n., 899.
- Wsparcie**, jako darowizna 520.
- Wspólność** 741—758, p. t. 731, 922, 1258, 1477, 2032, — wspólność według części ułamkowych 741, — małżeńska w. 1353 d., 1575, 1576, 1586, 1587.
- Wspólność dorobku** 1519—1548, 1439, 1604, 2054, 2331.
- Wspólność majątkowa**, małżeńska 1437—1557, — ogólna ws. m. 1437—1548, 1604, — trwająca nadal ws. in. 1483 d.
- Wspólność mienia ruchomego** 1549 do 1557, 2331.
- Wspólny**, ws. część spadkowa 2093, — zapis 2158, — testament 2265—2273, 2292. p. t. 1516.
- Współopiekun** 1778, 1786, 1833, 1894.
- Współporęczenie**, 769, 774, 776.
- Współposiadanie** 866, 1081, 1206.
- Współspadkobiercy** 2032—2063; p. t. 2088 d., 2148, 2204, 2319, 2357, 2372 d.
- Współsprawca** 830, 840.
- Współwłasność** 1008—1011, 947 d., 963; p. t. 2172, — prawa do udziału współwłaściciela, 1066, 1095, 1106, 1114, 1258.
- Współwykonawca testamentu** 2199.
- Wstrząśnienia** 906.
- Wstrzymanie**, przedawnienia 202 d., 477, 639, 802, — zasiedzenia własności 900, 939.
- Wybór**, prawo wyboru dłużnika przy większej liczbie świadców 262 d., — przy zapisach 2152 d.
- Wychowywanie**, 1610, 1631, 1666, 1686, 1696, — nieślubnych dzieci 1708, — pupilów 1800, 1838, 1850.
- Wychowywanie religijne** 1801.
- Wychowawca** 622, 627, 628, 196 l. 11—13.
- Wychowawcze zakłady** 196. p. wychowywanie.
- Wydanie**, obowiązek w. rzeczy w ogólności 258, 260, 273, 292, 440, 985 d., 1007, 1011, — owoców i użytków 102, 302, 993, 987 n., — gruntów 303, 592, 1100, — majątku 1421, 1681, 1890 n., — podarunków, wzbogacenia 516, 528 n., 812 d., 1301, — zastawu 1231, 1296, — przedmiotów spadku 2130, 2374.
- Wydatki** p. wkłady.
- Wydziedziczenie** 1938, 2333 do 2338.
- Wykaz majątku**, 1493, 1528, 1640, 1660, 1667, 1669, 1692, 1760, 1802 p. t. wykaz, inwentarz.
- Wykonalny**, ugoda, dokument, tytuł 218, 1233, 1268, 1277.
- Wykonawcza czynność** 216; p. t. 209.
- Wykonawca testamentu**, 2197 do 2228; p. dalej 83, 2338, 2364, 2368.
- Wykonywanie**, praw 226 do 231, praw członkostwa 38, — służebności 1020, 1023, 1026, 1029, 1092.
- Wykreślenie**, praw na gruncie z księgi wieczystej 435, 875 d., 888, 891, 901, — prawa

- zastawu z rejestru okrętowego 1263.
- Wypkupno** 268, 1150, 1249, — długów rentowych 1199 do 1202.
- Wymagalność, świadczenia** 271, — czynszu najmu i dzierżawy 551, 584, — pożyczki 609, — kapitału długu gruntowego 1193, — wierzytelności przy sprzedaży zastawu 1228, p. dalej 272, 291.
- Wymian, wierzytelności, zobowiązania z w.** 1187, 1270, 1822, — zastawienie w. 1292, 1294.
- Wymiana listów** 127.
- Wymiana zdeponowanych papierów wartościowych** 235.
- Wymiar sprawiedliwości, zawieszenie w. s.** 203.
- Wymiar świadczenia, umowa o wymiar,** 197, 1073.
- Wynagrodzenie szkody** 249 d., — obowiązek stowarzyszeń do w. sz. 31, — w razie nieważności albo możliwości zacewienia oświadczenia woli 122, — w razie udaremnienia warunku 160, — zastępcy bez pełnomocnictwa 179, — w razie samopomocy 228 n., 231, — w razie niemożliwości świadczenia 280 d., 292, 307 d., 325, 338, — w razie zwłoki 286 n., 289, 326, — obok zadatku i kary umownej 338 d., 340 d., — w razie odstąpienia 347, dalej w wypadkach 374, 384, 391, — w razie kupna 440, 447, 463, 477, 479 n., 490, 498. — dalej w wypadkach 523 n., 538, 557, 571, 579, 600, 618, 628, 635 671, 676, 678, 682, 694, 701 d., 723, 795. — z niedozwolonych czynności 823 do 852, — w razie szkody przez dziką zwierzynę 835, — roszczenie o w. sz. w razie posiadania 867, — w razie własności 902, 904, 951, 989, 992 n., — w razie odstąpienia od zaręczyn 1298 d., — w razie opieki 1787, 1833; p. t. 1220, 1243, 2138.
- Wynagrodzenie, za użytki** 292, za usługi 611 d., — za zamówione dzieło 631 d., 641, 645, 648, — przy umowie pośredniczenia 652 d., — przy obietnicy 657—660, — za przechowywanie 689, 699, — za utratę prawa z powodu połączenia, zmieszania, przerobienia 951, w. doradcy, 1694, — za sprawowanie opieki 1836, — za zarząd spadku 1987, — wykonawcy testamentu 2221.
- Wynajmujący** 196 l. 6; p. najem.
- Wypadek, odpowiedzialność za w.** 287, 323, 446, — zaginięcie wskutek w. przy odstąpieniu 350, p. t. ryzyko.
- Wypełnienie, przy dwustronnych umowach** 320—327; 179, — kara umowna w razie nie w. lub nienależytego w. 339 do 345 — ekscepcja niewypełnionej (nie należyte w.) umowy p. pod ekscepcją; — jako powód zgąśnięcia zobowiązań 362—371, — przez dłużnika łącznego 422, — z ręki do ręki 274, 348, — przy kupnie 433, — celu fundacji 87, — zobowiązań spadkowych przy kupnie spadku 2378, — interes w w. p. pod interes, wypełnienie; świadczenie, zamiast wypełnienia 364, 365, 422; miejsce wypełnienia 269, 270, 447, p. także miejsce; czas wypełnienia 271 d.
- Wyposażenie dzieci** 1620, 1624 n., 1465, 1477, 1499, 1521, 1538, 1551, 1556, 1902, 2050.
- Wypowiedzenie** — stanowiska członka stowarzyszenia 39, — ze strony wierzyciela lub

- dłużnika 199, 247, 284, 296, 410, 425, 767, 1077 n., 1283, 1286, — najmu lub dzierżawy 542 do 545, 553—555, 564 d., 569, 570, 595 d., — użyczenia 605, — pożyczki 609, — umowy usług 620 d., — p. dalej 649 n., 671, 675, 712, 723 d., 736, — hipoteki 1141 n., 1156, 1160, 1118; p. t. 1193, 1202, 2114, — prawo małżonka do w. 1358, — urzędu wykonawcy testamentu 2226.
- Wyprawa córek** 1620 do 1623, 1624.
- Wyrobnik** 196 l. 9.
- Wyrok**, prawomocny, 425, 864; p. t. 917, — naruszenie obowiązku urzędowego przy wydaniu w. 839.
- Wyrzeczenie się spadku** lub zapisu 1942 d., 517, 1406, 1453, 2142, 2176, 2180, 2306 d., 2321 n.
- Wystąpienie**, ze stowarzyszenia 39, 58, — ze spółki 736 n.,
- Występek** p. zbrodnie.
- Wytoczenie granicy** 919.
- Wywołanie**, zaginionego bez wieści, celem uznania za zmarłego 13 d., — nieznanych uprawnionych 887, 927, 1104, 1112, 1170, 1269, — wierzycieli spadkowych 1970—1974, 1980, 2015 do 2017, 2060 n., 2045, — dokumentów 799, 808, 1162, — celem zgłoszenia praw spadkowych 1965, 2358 p. także zapowiedzi.
- Wyzbycie się**, posiadania 303, 856, 959, — własności 928, 959.
- Wyzwiny pary** 906.
- Wyznanie religijne**, zobowiązanego do usług 618, — pupila 1779.
- Wgląd**, do rejestru 79, 1563, — do dokumentów 810, — do aktów spadkowych 2228, 2384 do testamentów 2264, — do inwentarza spadku 2010. — Jo ksiąg czynności i papierów spółki 716, — do papierów opieki 1799.
- Wzbogacenie**, niesłuszne 812 do 823, także 323, 327, 516, 527, 531, 543, 988, 1973, 2287, 2329, przy prowadzeniu spraw bez polecenia 682, 684, — przy zwrocie szkody 852, — przy rozwiązaniu zaręczyn 1301, — mienia łącznego lub wnie-sionego 1455, 1539, — przy utracie prawa przez połączenie zmieszanie, przerobienie 951, — przy znalezieniu rzeczy 977, — przy posiadaniu spadku 2021, — przy niemożliwości wykonania zlecenia 2196.
- Wzór**, kupno według w. 494 d.

Z.

- Zabezpieczenie**, dowodu 477 d., 485, — spadku 1960 p. danie zabezpieczenia.
- Zabicie**, człowieka 823, 829, 833 n., 836, 844—846, — darującego 530, — spadkodawcy 2339, — zwierząt 488.
- Zabranie urzędzeń** mającej się wydać rzeczy 258, 500, 547, 601, 951, 997, 1049, 1057, 1216, 2125; p. d., 2172 p. t. samopomoc.
- Zaburzenia umysłowej działalności** 6 l. 1, 104, 105, — przy niedozwolonych czynnościach 827.
- Zachorowanie** zobowiązane do usług 617.
- Zachowek** 2303—2338, — odjęcie z. 2333 do 2338; p. t. 1611, 1621, 2294, 2345, — zrzeczenie się z. 1406 l. 1, 1453, 1643, 1822, 2346, — roszczenie o z. 2188, 2213; p. dalej 312, 1369, 1505, 1511, 1972 do 1974, 1991, 2079 n., 2271, 2281, 2289.

- Zaczeplenie**, oświadczeń woli 119—124, czynności prawnych 142—144, 318, 770 — przedawanie prawa zaczeplenia 200, — pozbawienia własnej woli 115, — małżeństwa 1330 do 1347, 1348, 1350 n., ślubności dziecka 1593, 1599, 1731, — umowy o przysposobienie 1755. — przyjęcie lub wyrzeczenie się spadku 1954d., — 2308, — rozporządzeń ostatniej woli 2078—2083, — umów dziedziczenia 2281—2285, — przejścia spadku lub zapisu z powodu niegodności dziedziczenia 2340 d.
- Zadatek** 336 d.
- Zadużenie**, stowarzyszenia 42, spółki 735, 739, — mienia łącznego 1468 d., — spadku 1980 1990—1992, — potomka 2338.
- Zaginienie bez wieści** 13 d., 927, 1884.
- Zaginiony**, zapisy długu na okaziciela 799 n., — listy hipoteczne 1162, — inne rzeczy 935, 1006, 1007.
- Zagranica**, cudzoziemcy, 10, 244, — zawieranie małżeństw 1315, 1320, 1433, — prawo spadkowe 1944, 1954, 2369.
- Zagrożenie**, hipoteki 1133 d. d., — utrzymania 1468, 1579, 1603, — dobra i majątku dziecka 1666, 1667, pupila 1850, — pełnoletnich 1906, — zaspokojenia wierzycieli spadku 1981, — spadku 2216.
- Zajęcie**, rzeczy wniesionych 559 d., 704, — udziału spółnika albo uczestnika 725 751, wierzytelności 394, 400, p. t. 377.
- Zajęciu nie podlegające** wierzytelności 394, 400, — rzeczy 559, 585.
- Zakazane czynności prawne** 134; p. t. 309, 344, 817, 819.
- Zakazane zapisy** 2171.
- Zakład** 762.
- Zakład kredytowy** 248, 1115, 1807.
- Zakłady do wysyłania przesyłki** 447, 978.
- Zakłady naukowe** 196 l. 11.
- Zakłady poprawcze do wychowywania** 1666, 1838.
- Zakłócenie**, p. maruszenie.
- Zalecenie**, 676.
- Zaległości**, przedawnione roszczenia o z. 197, 223, 902, — czynszów 67d. [przy hipotece 1159, 1178.
- Zaliczki**, dla wyrobników 196 l. 9 — dla adwokatów 196 l. 16, — dla odbierających polecenie 669, — kosztów przy przedłożeniu 811.
- Zamiana**, 515.
- Zamieszkanie**, 7—11, — wierzyiciela albo dłużnika 269 n., 772 n., małżonków 1354, p. dalej 1433, 1558 n., 1786 l. 5 p. t. siedziba.
- Zamknięcie wypłaty**, 799, 802.
- Zanlechanie** 241, 2075; p. t. 345.
- Zaniedbanie**, czasokresu wyrzeczenia się przy spadku 1956, — terminu inwentarzowego 1996.
- Zaoflarowanie** świadczenia 293, 304.
- Zapadnięcie kary umownej** 345.
- Zapewnienie**, zapewnione przymioty 459 d., p. t. przymioty, wady, rękojmia, braki.
- Zapis**, zapisobierca 1939 do 1941, 2147 do 2191, — umowa o z. 312, — na rzecz żony 1369, 1406, 1413, 1453, 1461, — na rzecz męża 1477, 1551, 1556, — wyrzeczenie się z. przez ojca 1643, przez opiekuna 1822 l. 2, — z wspólnego testamentu 2269 n., z umowy dziedziczenia 2278, 2280, 2288, 2291, — obok zachowku 2306 d.,

- 2318, — obniżenie z. 2318, 2320 d., — zaczepienie 2345, — zrzeczenie się z. 2352, — opadnięcie z. 2372; — p. t. 517, 1967, 1972, 1974, 1980, 1991, 1992, 2095, 2223.
- Zapis naddziałowy** 2110, 2150, 2373.
- Zapisy długu na okaziciela** 793 do 808; p. dalej 247 n., 1187 d., 1195, 1270, 1822 l. 9.
- Zapisobierca następny** 2338. p. t. 2191.
- Zapłata, długu pieniężnego** 244 n., — ceny kupna 433; — p. dalej 1077; p. t. wypełnienie, świadczenie; przelanie wierzytelności w miejsce zapłaty 1282.
- Zapowiedzi**, 1316.
- Zaręczyny, zaręczenia** 1297 do 1302; p. t. 2077, 2276, 2279, 2290, 2347.
- Zarząd, wspólnymi przedmiotami** 744, d., ustanowienie z. przy użytkowaniu 1052, 1054, 1070, — w małżeńskim prawie majątkowym przez męża 1363 d., 1373 d., 1430, 1443 d., 1472, 1525 — wykluczenie z. 1435 n., — spadku 2038 d., 2205, 2208 n., 2216 n., — władza z. 61 d., 220, — przy stowarzyszeniach 26 d., 58 d., 67 d.
- Zarząd przymusowy** 1197.
- Zarzuty** p. ekscepcje.
- Zasiedzenie** 937—945, — gruntów (zasiedzenie hipoteczne) 900 n., 927, — przy użytkowaniu 1033, — przy posiadaniu spadku 2026.
- Zasiedzenie hipoteczne** 900, 901, 927.
- Zasiłki** p. wkładka.
- Zestawienie wierzytelności** 232, 236, 238, — ruchomych rzeczy 232, 237.
- Zastępca, zezwolenie, upoważnienie, zatwierdzenie** przez ustawowego z. 8, 107 do 113, 1304, 1331, 1437, 2275, 2347; — p. t. 131, 278 (przewrnięcie ust. z.), 672, zresztą p. przewrnięcie.
- Zastępstwo, uprawnienie do zastępstwa** 164—181, — stowarzyszeń 26 d., 30, — spółników 714, — właściciela lub wierzyciela przy hipotekach 1141, 1189 — męża 1357, dziecka przez ojca lub matkę 1630, 1633 d., 1676, 1685, 1696, 1707, 1765, — pupila przez opiekuna 1793 d., — niedopuszczalność z. 1307, 1336, 1437, 1595, 1728, 1748, 1750 n., 2282, 2290, 2296, 2347.
- Zastrzeżenie, w duchu, przy oświadczeniach woli** 116, — przy prawomocnym wyroku 219, odstąpienia 346, 357, 360, — własności 455, — praw z powodu wad rzeczy 464, 640, — stopnia pierwszeństwa później wpisanych praw 771, — trwania nadal prawa zastawu 1253, — zwolnienia przy ustanowieniu opiekunem 1790, — uzupełnienia rozporządzeń ostatniej woli 2086.
- Zatwierdzenie** 182—185 p. t. 107 d., 177 d., 415—416, 684, — przy wkładach 1001, 1003, — fundacji 80—83, — sądu opiekuńczego 1336 n., 1484, 1643, 1690, 1729, 1809, 1819, 1829, 2275, 2347, — małżonka przy mieniu wniesionem 1396, 1448.
- Zawalenie się, budowli** 836, 908.
- Zawiadomienie, przy sprzedaży zastawu albo przetargu przymusowym** 384, 1166, 1220, 1237, 1241, — przy sprzedaniu wierzytelności 409, przy ściągnięciu wierzytelności 1285, — współspadkobierców o sprze-

- daży udziału 2035, — o otwarciu testamentu 2262; p. t. doniesienie.
- Zawieszające ekscypcje**, spadkobiorcy 2014—2017.
- Zawieszenie**, wymiaru sprawiedliwości 203, — procesu 211, — władzy rodzicielskiej 1676 do 1678, 1685, 1694, 1696.
- Zawiśnięcie (zawistość) sprawy**, skutki 291, 292: p. t. 407, 818, 987—990, 1613.
- Zbieg**, dłużników albo wierzyteli 420—432; p. t. 369, 830, 840, — głosów przy spółce 712, — spadkobierców 2032 do 2063, patrz spadkobiercy, zbieg wierzyteli tego samego wierzyteli przeciw temu samemu dłużnikowi 366.
- Zbiór przedmiotów** 260, 1035.
- Zbrodnia** 1565, 1680, 2333 n.; p. także przestępstwo.
- Zbycie**, rzeczy 445; p. t. 314, 353, — wynaitych rzeczy, gruntów 571 d., — cudzych rzeczy 932—936. — prawne zbycie zastawu 1242 n., zakaz z. 135 n.
- Zdeponowanie** 372—386, zd. celem uspokojenia wierzyteli 268, zd. celem dania zabezpieczenia 232—235, p. dalej 52, 422, 432, 489, 660, 691, 1077, 1082, 1142, 1171, 1217, 1219, 1224, 1281, 1392, 1667, 1716, 1808, 1814, 1818, 1853, 1960, 2039, 2114, 2116.
- Zdolność do działania, niezdolność do działania**, 104—115, — skutki 8, 130 n., 153, 165, 206, 672, 682, 791, 794, 939, — w prawie familijnem 1304, 1325, 1331, 1336 n., 1340, 1364, 1437, 1516, 1595, 1676, 1729, 1748, 1751, — kobiet zamężnych 1399, — opiekuna 1780, 1865, — w prawie spadkowym 2201, 2229, 2275, 2282, 2290, 2296, 2347.
- Zdolność nabycia** 843, 1602.
- Zdolność prawna**, człowieka 1, — stowarzyszeń 21—23, 42 do 45, 73 n., fundacji 80.
- Zdrowie**, narażenie na niebezpieczeństwo 544, 618, — naruszenie 823, 833 n., 836, 843, 845—847.
- Zebranie**, publiczne 1914.
- Zejsście się**, służebności gruntowych, użytkowania i innych praw 1024, 1060.
- Zepsucie się**, rzeczy 237, 383, — przy znalezieniu 966, 980, — zastawu 1218 n.
- Zezwolenie (przyzwolenie)**, 183, — małoletniego i sprawującego nad nim władzę rodzicielską na uznanie za pełnoletniego 4, — ustawowego zastępcy małoletniego 107, 108, 111, — przy zawarciu małżeństwa 1304, 1305—1308, 1331, 1364, 1621, 1847, — trzecich przy umowach i czynnościach prawnych 182—185, jednego małżonka wobec drugiego 1395 n., 1405, 1444—1449, 1726 do 1728, 1746—1748, 1755, — spadkobiercy następnego 2120.
- Zgaśnięcie**, fundacji 88. — pełnomocnictwa 168, 169, — polecenia 672—675, — zobowiązań 362—397, — oferty przy przetargu 156, — oferty na umowę 146, 151, — prawa odstąpienia 356, — służebności gruntowych 1028, — użytkowania 1061, 1063, — hipoteki 1178 n., — praw zastawu 1242, 1252, 1253, 1256, 1278, także 560, — innych praw i roszczeń 382, 703, 864, 914, 936, 945, 949, 1002, 2337, roszczenia o utrzymanie 1615, 1712, 1713, — urzędu wykonawcy testamentu 2225.

- Zgubione**, rzeczy 935, 965 d., 1006, — zapisy długu na okaziciela 794, 799.
- Zjednoczenie się**, wierzytelności i długu 425, 429, — własności i hipoteki 1177—1179; p. dalej 889, 1063, 1256, — prawa i obowiązku lub obciążenia 1976, 1991, 2143, 2175, 2377, — gruntów 890.
- Zlecenie**, przy darowiznach 525 d., — w rozporządzeniu ostatniej woli 1940, 2192—2196, p. dalej 1967, 1972—1974, 1980, 1991 n., 2081, 2095, 2186, 2278 n., 2291, 2318, 2322, 2372.
- Złośliwe opuszczenie**, przy rozwodzie 1567, 1570 d.
- Złote rzeczy** 1240.
- Zmiana**, celu fundacji 87, — papierów na okaziciela w wierzytelnościach wpisanych do ksiąg 1667, 1815, 1820, 2117, — długów hipotecznych, gruntowych i rentowych 1186, 1198, 1203.
- Zmiany**, dotyczące rzeczy, przy odkupie 498, — przy najmie 548, — użyczeniu 602, — przy użytkowaniu 1037, 1050, 1057, — przy dziedziczeniu następnem 2132, — w dokumencie testamentowym 2255.
- Zmniejszenie**, mienia łącznego 1456, 1468, 1495, — spadku przez spadkobiercę poprzedniego 2138.
- Zmysłowe przedmioty** 90.
- Znaczki** na okaziciela 807.
- Znalezienie**, znalezione rzeczy 965—984.
- Znieważenie** 823 d., małżonka 1568, — spadkodawcy 2333, p. t. 626.
- Zniszczenie**, cudzych rzeczy przy samopomocy 228 n., — przedmiotu użytkowania 1042; — dokumentów 799, 1162, 2255, zniszczenie rzeczy, którą się ma wydać, wynagrodzenie wartości za zn. rz. 290, 292, 347, 350 n., 498, 501, — ryzyko zn. rz. 446 n. 588; p. t. 644 p. 848, 989, 1016, 2033, 2375.
- Zobowiązania**, prawo o z. 241 do 853, — z umów 305—361, zgaśnięcie z. 362—397.
- Zobowiązania**, bez prawnej podstawy 821, — małżonków 1412, 1462, 1500, 1530—1537; p. t. 241 do 853.
- Zobowiązania spadkowe** p. pod spadek.
- Zobowiązanie się do świadczenia**, 241—292; p. t. 348 i 320 d., poręczyciela 765 d., — opiekuna 1789.
- Z ręki do ręki**; wypełnienie 274, 322, 348.
- Zrzeczenie się** przez czyniącego ofertę oświadczenia o jej przyjęciu 151, — ekscypcji przy poręczeniu 239, 768, 773, — odebrania zdeponowanych rzeczy 376, 382, — przypadłego prawa 517, — prawa odwołania, 533, 658. — prawa wypowiedzenia przez otrzymującego polecenie 671, renty za nadbudowę 914, — własności 928, 959, 976, — użytkowania, pobierania użytków 1056, 1662, — hipoteki przez wierzyciela 1165, 1168, 1175, 1178, — udziału w mieniu łącznym przez potomka 1491, 1501, 1517, — utrzymania 1614, 1714, — zachowku 1406, 1453, 1643, 1822 l. 2, — zrzeczenie się spadku 2346—2352, 2310, 2316, p. t. 1517.
- Związek** w prawie testamentowym 2270—2272.
- Zwłazek komunalny**, 395.
- Zwiedzenie**, podstępne 123, 1334, 2339 p. podstęp.

Zwierzęta, uszkodzenie przez z. 833—835, — dzikie z. 960 d., handel zwierzętami 481.

Zwierzęta domowe 481 d., 833.

Zwierzęta obłąskawione 960.

Zwierzyniec, 960.

Zwłoka, wierzyciela 293 do 304;

p. t. 264, 372 d., 424 n., 429, —

dłużnika 284—292, 339, 425;

p. t. 775, — przy umowach

dwustronnych, zwłoka w przy-

jęciu 322, 324, — zwł. w świad-

czeniu 326 n., — przy odstą-

pieniu 354, — kupującego z

zapłatą 455, — przy najmie

538, 554, — uprawnionego do

usług 615, — przy umowie o

dział 633, 642—644; p. t. 990,

1146, 1613, — odsetki z. 288 n.

522, 1146; 301, — udzielenie z.

co do świadczenia 202, — co

do ceny kupna 452, 454, 509.

Zwołnienie, opiekuna 1790, 1799,

1886—1889, — członków rady

familijnej 1871, 1878, wyko-

nańcy testamentu 2227, — z

przymależności państwowej

1827, 1847, — od zakazu za-

wierania małżeństwa i od za-

powiedzi 1303, 1312, 1313,

1316, 1328, — z długu 397, 423,

— od rękojmi za wady rzeczy

476, 540, 637.

Zwrot kupionej rzeczy 440 d.,

— inwentarz przy dzierżawie

587 d., — dzierżawionego ma-

jątku 594, — pełnomocnictwa

175, — rzeczy wynajętej i

wydzierżawionej 556 n., 589,

591, 597, — rzeczy przerna-

czonej do użytkowania 1055,

— rz. zastawionej 1253, 1278,

— pożyczonej rzeczy 604, —

zastawu 1254, szkody 249 do

254, 823 d., — nakładów 257,

273, — roszczenie dłużnika

albo wierzyciela o zwrot 281,

292, 304, — roszczenie mał-

żonków o z. 1417, — spadko-

biercy poprzedniego 2125, —

kupującego spadek i sprzed-

ającego 2375, 2380, — po-

życzki 609.

Zwyczaj miejscowy 919, — przy-

jęty w życiu potocznem 151,

157, 242, p. t. 276.

Zysk, utracony 252, — przy 721 n.

Ż.

Żart, oświadczenia woli na ż.

118.

Żona, zamieszkanie 10, — sta-

nowisko prawne 1356, 1357,

1360, 1450, — zdolność do

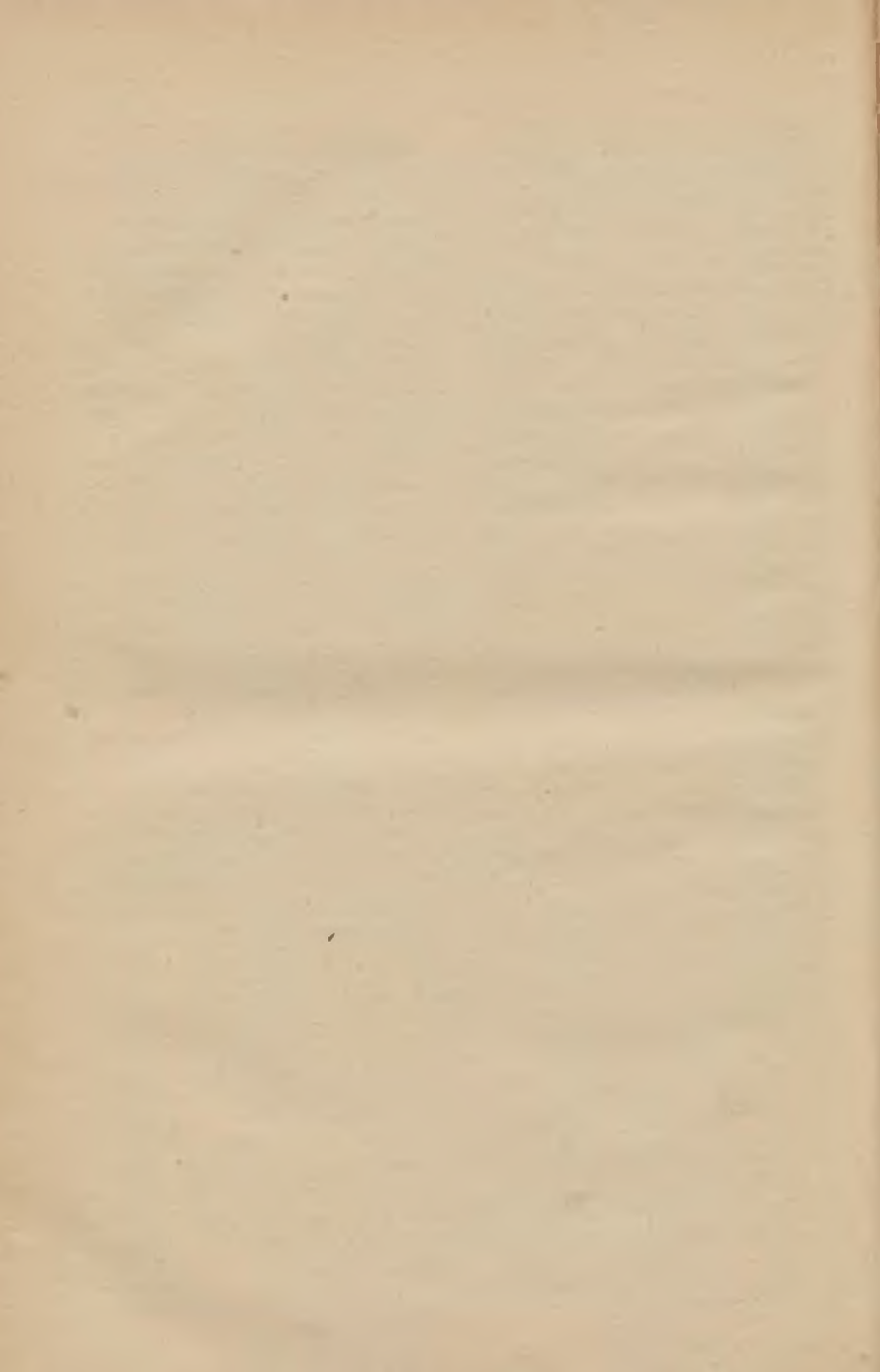
działania 1399, — jako opie-

kułm 1887, 1900 p. t. małżeńskie

prawo majątkowe.

Żywopłot 921.

Niemiecko - Polski

Słownik

najważniejszych określeń prawnych
w niemieckim kodeksie cywilnym.

A.

Abfindung, odprawa.
Abgabe, danina.
Abkömmling, potomek.
Ablehnung, odrzucenie, nieprzyjęcie, uchylenie się.
Ablieferung, dostawa, oddanie.
Ablösung, wykup.
Ablösungsrecht, prawo wykupu.
Abmarkung, wytyczenie granicy.
Abnahme, odbiór.
Abrechnung, rozrachunek.
Abschlagszahlung, wpłata.
Abschrift, odpis.
Abstammung, pochodzenie.
Abtretung, przelew.
Abtrennungsvertrag, umowa przelewu.
Abwesentheitspfleger, kurator nieobecności.
Aftermiete, podnajem.
Afterpacht, poddzierżawa.
Amtspflicht, obowiązek urzędowy.
Aneignung, przywłaszczenie.
Anerkenntnis, Anerkennung, — przyznanie, uznanie.
Anfall, przejście.
Anfangstermin, początkowy termin.
Anfechtung, zacepienie.
Anfechtungsklage, skarga zacepiająca.
Angebot, zaofiarowanie.
Anlage, urządzenie.
Anlegung, umieszczenie.
Annahme, przyjęcie.

Annahme an Kindesstatt, przysposobienie.
Annahmeerklärung, oświadczenie o przyjęciu.
Annahmevertrag, umowa o przysposobienie.
Anrechnung, policzenie.
Anspruch, roszczenie.
Anspruchsverjährung, przedawnienie się roszczenia.
Anstalt, zakład, instytucja.
Anstand, przyzwoitość.
Anteil, udział.
Antrag, oferta, wniosek.
Anwachsung, przyrost.
Anweisung, przekaz.
Anzeige, doniesienie.
Anzeigespflicht, obowiązek doniesienia.
Arglist, podstęp.
Arrest, areszt.
Arrestvollziehung, wykonanie aresztu.
Aufbewahrung, przechowywanie.
Aufgeben, wyzyść się.
Aufgebot, wywołanie, zapowiedzi.
Auflage, zlecenie.
Auflassung, powzdanie.
Auflösung, rozwiązanie.
Aufrechnung, potrącenie.
Aufschiebende Elarede, ekscypcja zawieszająca.
Aufsicht, nadzór.
Aufsuchung, poszukiwanie.
Auftrag, polecenie.
Auftraggeber, dający polecenie.

Aufwand, wydatek.
Aufwendung, wkład.
Ausbesserung, naprawa.
Auseinandersetzung, rozliczenie się.
Ausgleichung, wyrównanie.
Ausgleichungspflicht, (obowiązek wyrównania).
Auskunft, wiadomość, wyjaśnienie.
Ausländer, cudzoziemiec.
Auslegung, tłumaczenie.
Auslobung, obietnica.
Ausschlagung, wyrzeczenie się.
Aussonderungsrecht, prawo wyłączenia.
Ausspielvertrag, umowa o rozegrane.
Ausstattung, wyposażenie.
Aussteuer, wyprawa.
Austritt, wystąpienie.
Auszugsleistung, **Auszugsvertrag**, wymiar świadczenia, umowa o wyniar.

B.

Bankgeschäft, przedsiębiorstwo bankowe.
Bauwerk, budynek.
Beauftragte, (der) odbierający polecenie.
Bedingung, warunek.
Beerdigungskosten, koszty pochowania.
Befrelte Vormundschaft, ulgi w opiece.
Beglaubigung, uwienzytelnienie.
Behörde, władza.
Beischlaf, **ausserehelicher**, cieleśne obcowanie, pozamażeńskie.
Beistand, doradca.
Beitrag, wkładka, zasiłek.
Belastung, obciążenie.
Belohnung, nagroda.
Bereicherung, wzbogacenie.
Bergwerk, kopalnia.
Berichtigung, sprostowanie.
Berufung, powołanie.

Beschlagnahme, obłożenie arestem.
Besitz, posiadanie.
Besitzer, posiadacz.
Besserungsanstalt, zakład poprawczy.
Bestallung, dekret ustanowienia.
Bestand, stan.
Bestandteil, część składowa.
Bestätigung, potwierdzenie.
Bestimmungsrecht, prawo oznaczenia.
Beteiligt, uczestniczący, interesowany.
Beurkundung, stwierdzenie dokumentem.
Bewegliche Sache, rzecz ruchoma.
Beweisurkunde, dokument dowodowy.
Billiges Ermessen, słuszna ocena.
Blankoindossament, indos otwarty.
Börsepreis, cena giełdowa.
Brandschadenversicherung, ubezpieczenie od szkody z powodu pożaru.
Buchforderung, wierzytelność wpisana do ksiąg.
Bürge, poręczyciel.
Bürgerliche Ehe, małżeństwo cywilne.
Bürgerliche Ehrenrechte, prawa czci obywatelskiej.
Bürgschaft, poręczenie.
Busse, kara.

D.

Darlehen, pożyczka.
Darlehenshypothek, hipoteka dla pożyczki.
Darlehensversprechen, przyrzeczenie pożyczki.
Darleiher, wypożyczający.
Dienst, usługa.
Dienstbarkeit, służebność.
Diensteinkommen, dochód służbowy.

Dienstverhältnis, stosunek służbowy.
Dienstvertrag, umowa usług.
Dingliches Recht, prawo rzeczowe.
Dolmetscher, tłumacz.
Draufgabe, zadatek.

E.

Ehebruch, cudzołóstwo.
Ehehindernis, przeszkoda małżeńska.
Eheliche Abstammung, ślubne pochodzenie.
Eheliche Lebensgemeinschaft, małżeńska wspólność życia.
Ehelicher Aufwand, wydatki małżeńskiego życia.
Eheliches Güterrecht, małżeńskie prawo majątkowe.
Ehelichkeits-Erklärung, uznanie ślubności.
Ehescheidung, rozwód.
Ehevertrag, umowa małżeńska.
Eidesnorm, osnowa przysięgi.
Eidesstattliche Verpflichtung, zobowiązanie zastępujące przysięgę.
Eidesstattliche Versicherung, zapewnienie zastępujące przysięgę.
Eigenbesitz, posiadanie samoistne.
Eigenbesitzer, posiadacz samoistny.
Eigenmacht, samowola.
Eigenschaft, przymiot, cecha.
Einbringung, wniesienie.
Einfriedung, ogrodzenie.
Eingebrachtes Gut, micie wniesione.
Eingebrachte Sachen, rzeczy wniesione.
Eingetragener Verein, stowarzyszenie wpisane.
Einigung, zgoda.
Einlage, wkładka.
Einlösung, wykupno, wykupienie.

Einrede, ekscepcja.
Einseitiges Rechtsgeschäft, jednostronna czynność prawna.
Einsicht, wgląd, przejrzanie.
Einspruch, sprzeciw.
Einstweilige Verfügung, tymczasowe zarządzenie.
Eintragung, wpis.
Eintragungsbewilligung, zezwolenie na wpis.
Einwendung, zarzut.
Einwilligung, zezwolenie (przez zwołenie).
Einwilligungserklärung, oświadczenie zezwolenia.
Einwirkung, oddziaływanie.
Einziehung, ściągnięcie.
Empfängniszeit, czas poczęcia.
Empfangsbekanntnis, potwierdzenie odbioru.
Empfehlung, zalecenie.
Entbindungskosten, koszty rozwiązania.
Enterbung, wydziedziczenie.
Entgangener Gewin, utracony zysk.
Entlassung, zwolnienie.
Entleiher, biorący tytułem użyczenia.
Entmündigung, pozbawienie własnej woli.
Erbanfall, przejście spadku.
Erbaurecht, prawo zabudowy.
Erbeinsetzung, ustanowienie spadkobiercy.
Erbe, spadkobierca.
Erbfall, otwarcie się spadku.
Erbfolge, dziedziczenie.
Erblasser, spadkodawca.
Erbrecht, prawo spadkowe.
Erbschaft, spadek.
Erbschaftsanspruch, roszczenie o spadek.
Erbschaftsbesitzer, posiadacz spadku.
Erbschafts Kauf, kupno spadku.
Erbschein, poświadczenie dziedziczenia.
Erbteil, część spadkowa.

Erbunwürdigkeit, niegodność dziedziczenia.
Erbvertrag, umowa dziedziczenia.
Erbverzicht, zrzeczenie się dziedziczenia.
Erbverzichtvertrag, umowa o zrzeczenie się dziedziczenia.
Erfüllung, wypełnienie.
Erhaltungspflicht, obowiązek utrzymywania.
Erlaß, zwolnienie.
Erlös, uzyskana kwota.
Ermessen, ocena.
Erneuerungsschein, talon.
Ertungenschaftsgemeinschaft, wspólność dorobku.
Ersatz, zwrot, wynagrodzenie.
Ersatzanspruch, roszczenie o wynagrodzenie.
Ersatzerbe, spadkobierca podstawiony.
Ersitzung, zasiedzenie.
Ertragswert, wartość dochodowa.
Erwerb, nabycie.
Erwerbsgeschäft, przedsiębiorstwo zarobkowe, zajęcie zarobkowe.
Erzeugnisse, plody.

F.

Fälligkeit, wymagalność.
Fahrlässigkeit, niedbalstwo.
Fahrnisgemeinschaft, wspólność mienia ruchomego.
Familienangehöriger, członek rodziny.
Familienname, rodowe nazwisko.
Familienrat, rada rodzinna.
Familienrecht, prawo rodzinne.
Familienstand, rodzinne stanowisko.
Faustpfandrecht, ręczne prawo zastawu.
Fehler, wada, brak.
Fehlerhaft, wadliwy.
Festnahme, przytrzymanie.

Feststellungsklage, skarga ustalająca.
Feuerversicherung, ubezpieczenie od ognia.
Finder, znalazca.
Forderung, wierzytelność.
Forderungsrecht, prawo żądania.
Forstwirtschaft, leśne gospodarstwo.
Frachtfuhrleute, przewoźnicy.
Frau, kobieta.
Frist, czasokres.
Früchte, owoce.
Fruchtbezug, pobieranie owoców.
Fund, znalezienie rzeczy.
Fürsorge, piecza.

G.

Gastwirt, utrzymujący gospodę.
Gattung, rodzaj.
Gebäude, budowla.
Gebot, oferta.
Gehrechen, ułomność.
Gefahr, ryzyko, niebezpieczeństwo.
Gegenleistung, wzajemne świadczenie.
Gegenseitiger Vertrag, umowa obustronna.
Gegenvormund, opiekun przydany.
Gegenvermundschaft, opieka przydana.
Gehalt, pensja, płaca.
Geisteskrankheit, umysłowa choroba.
Geistesschwäche, słabość umysłu.
Geistesstörung, zaburzenie działalności umysłowej.
Goldforderung, wierzytelność pieniężna.
Geldmachung, poszukiwanie, podnoszenie (zarzutu), występowanie (z zarzutem), dochodzenie.

Gemeindegewaisenrat, gminna rada sieroca.
Gemeinschaft, wspólność.
Genehmigung, zatwierdzenie, (potwierdzenie).
Gerichtsstand, pod sądność.
Gesamtgläubiger, wierzyciele łączni.
Gesamtgrundschuld, dług gruntowy łączny.
Gesamtgut, mieme łączne.
Gesamtgutverbindlichkeit, zobowiązanie mieme łącznego.
Gesamthypothek, hipoteka łączna.
Gesamtschuldner, dłużnicy łączni.
Geschäftsbetrieb, prowadzenie przedsiębiorstwa.
Geschäftsfähigkeit, zdolność do działania.
Geschäftsführung, prowadzenie spraw.
Geschäftsherr, uprawniony do władania sprawą.
Geschäftsjahr, rok administracyjny.
Gesellschaft, spółka.
Gesellschafter, spółnik.
Gesellschafterin, dama do towarzystwa.
Gesetzliches Güterrecht, ustawowe prawo majątkowe.
Gewährfrist, czasokres rękojmi.
Gewährleistung, danie rękojmi, rękojnia.
Gewerbebetrieb, przedsiębiorstwo zarobkowe.
Gewinnanteilschein, kupon dywidendowy.
Glaubhaft machen, uwiarogodnić.
Grobe Fahrlässigkeit, ciężkie niedbalstwo.
Grundbuch, księga wieczysta.
Grundbuchordnung, ustawa o postępowaniu dotyczącem księgi wieczystej.
Grunddienstbarkeit, służebność gruntowa.
Grundschuld, dług gruntowy.

Grundschuldbrief, list gruntowy.
Gutsübernahme, przejęcie majątku.
Gütergemeinschaft, wspólność majątkowa.
Güterrecht, prawo majątkowe.
Güterrechtsregister, rejestr praw majątkowych.
Güterstand, stan majątku.
Gütertrennung, rozdział majątku.

H.

Haftung, odpowiedzialność.
Halbbürtig, przyrodni.
Handelsmäkler, pośrednik handlowy, stręczyciel handlowy, makler.
Handlung, czynność.
Handschlag, podanie ręki.
Handzeichen, znak odręczny.
Hauptmangel, wada główna.
Haushalt, gospodarstwo domowe.
Hauskind, dziecko należące do ogniska domowego.
Hauswesen, gospodarstwo domowe.
Heimfall, powrót.
Herrenlose Sache, rzecz nieczwia.
Hinterlegung, zdeponowanie.
Hinterlegungschein, poświadczenie złożenia.
Hinterlegungsstelle, urząd depozytowy.
Hypothekenbrief, list hipoteczny.
Hypothekenforderung, wierzytelność hipoteczna.

I.

Inbegriff, zbiór, ogół.
Indossament, indos.
Inhaber, dzierżyciel, okaziciel.
Inhaberpapier, papier na okaziciela.
Inland, kraj.
Interesse, korzyść, interes.
Irrtum, błąd.

K.

- Knappschaftskasse**, kasa stowarzyszenia górniczego.
Kommunalverband, związek komunalny.
Konkurs, upadłość.
Konkursordnung, ustawa upadłościowa.
Körperschaft, korporacja.
Körperverletzung, uszkodzenie ciała.
Kostenanschlag, kosztorys.
Kraftloserklärung, pozbawienie mocy.
Kündigung, wypowiedzenie.
Kündigungsfrist, czasokres wypowiedzenia.
Kunstgewerbe, przemysł artystyczny.
Kurswert, wartość według kursu.

L.

- Landgut**, majątność ziemską.
Landwirtschaft, gospodarstwo rolne.
Lebensstellung, stanowisko społeczne.
Legitimation, uprawnienie.
Lehrherr, pryncypał.
Lehrling, terminator, uczeń.
Lehrvertrag, umowa terminatorska.
Leibesfrucht, płód.
Leihe, użyczenie.
Leistung, świadczenie.
Letzwillige Verfügung, rozporządzenie ostatniej woli.
Löschung, wykreślenie.
Lotterievertrag, umowa loteryjna.

M.

- Mahnung**, upomnienie.
Mahnverfahren, postępowanie upominawcze.
Mäklerlohn, stręcznizna.
Mäklervertrag, umowa pośredniczenia.

- Mangel**, brak, wada.
Marke, znaczek.
Marktpreis, cena targowa.
Miete, najem.
Mieter, najemca.
Mietzins, czynsz najmu.
Minderung, umniejszenie.
Missbrauch, nadużycie.
Misshandlung, znieważenie, zniewaga.
Mitbesitz, współposiadanie.
Mitbürge, współporęczyciel.
Miteigentum, współwłasność.
Miterbe, współspadkobierca.
Mitgift, posag.
Mitgliedschaft, starostwo członka.
Mittelbarer Besitz, posiadanie pośrednie.
Mittäter, współsprawca.
Mitvollstrecker, współwykonawca.
Mitvormund, współopiekun.
Mündel, pupil.
Mündelgeld, pieniądze pańskie.
Münzsorte, rodzaj monety.

N.

- Nachbarrecht**, prawo sąsiedzkie.
Nacherbe, spadkobierca następnny.
Nacherbfolge, dziedziczenie następcze.
Nachlass, spadek.
Nachlassgericht, sąd spadkowy.
Nachlasspfleger, kurator spadku.
Nachlasspflegschaft, kuratela spadku.
Nachlassverbindlichkeit, zobowiązanie spadkowe.
Nachlassverwaltung, zarząd spadku.
Nachlassverzeichnis, wykaz spadkowy, spadku.
Nachvermächtnisnehmer, zapisobierca następnny.
Name, nazwisko, nazwa.

Nebenleistung, świadczenie poboczne.

Nebensache, rzecz poboczna.

Nichtig, nieważny.

Nichtigkeit, nieważność.

Nichtigkeitsklage, skarga nieważności.

Niederlassung, **Niederlassungs-ort**, siedziba.

Niessbrauch, użytkowanie.

Niessbraucher, użytkownik.

Niessbrauchssache, rzecz użytkowa.

Notlage, ciężkie położenie.

Notweg, droga konieczna.

Notwehr, obrona konieczna.

Nutznieser, pobierający użytki.

Nutzniessung, pobieranie użytków.

Nutzungen, użytki.

Nutzungsrecht, prawo pobierania użytków.

O.

Oeffentliche Bekanntmachung, publiczne obwieszczenie.

Oeffentlicher Glaube, publiczna wiara.

Oeffentliche Sammlung, publiczna składka.

Offenbarungseid, przysięga wyjawienia.

Orderpapier, papier na zlecenie.

Ordnungsstrafe, kara porządkowa.

Ortsgebrauch, zwyczaj miejscowy.

P.

Pacht, dzierżawa.

Pächter, dzierżawca.

Pachtzins, czynsz dzierżawny.

Persönliche Dienstbarkeit, służebność osobista.

Pfändung, zajęcie.

Pfandbrief, list zastawny.

Pfandgläubiger, wierzyciel zastawny.

Pfandrecht, prawo zastawu.

Pfandverkauf, sprzedaż zastawu.

Pfleger, **Pflegschaft**, kurator, kuratela.

Pflichtteil, zachowek.

Preisbewerbung, ubieganie się o nagrodę.

R.

Rangstelle, stopień pierwszeństwa.

Rangverhältnisse, stosunki co do pierwszeństwa.

Raum, pomieszczenie.

Reallast, ciężar realny.

Rechtsanwalt, adwokat.

Rechtsakt, czynność prawna.

Rechtsfähigkeit, zdolność prawna.

Rechtsgeschäft, czynność prawna.

Rechtshängigkeit, zawisłość sprawy.

Rechtsmängel, braki w prawie.

Rechtsnachfolge, następstwo prawne.

Rechtspflege, wymiar sprawiedliwości.

Rechtsstreit, spór.

Rechtsverfolgung, dochodzenie prawne.

Rechtsverhältnis, stosunek prawny.

Rechtsverwirkung, urzeczywistnienie się prawa.

Rechtsweg, droga prawna.

Reich, Państwo.

Reichsschuldbuch, księga długów Państwa.

Reichswährung, waluta państwowa.

Religionsdiener, sługa religijny (religji).

Religiöses Bekenntnis, wyznanie religijne.

Rente, renta.

Rentenschein, kupon rentowy.

Rentenschuld, dług rentowy.

Rentenschuldbrief. list rentowy.
Reugeld, odstępné.
Rückgängigmachung, cofnięcie.
Rückgewähr, zwrot.
Rücknahme, odebranie.
Rückstand, zaległość.
Rücktritt, odstąpienie.
Rücktrittsrecht, prawo odstąpienia.
Ruhegehalt, emerytura.
Ruhen (das), wstrzymanie. zawieszenie.

S.

Sache, rzecz.
Sachenrecht, prawo rzeczowe.
Sachverständiger, biegły.
Sammlung, składka.
Satzung, statut.
Schadenersatz, wynagrodzenie szkody.
Schadloshaltung, odszkodowanie.
Schätzungswert, wartość szacunkowa.
Scheidung (der Ehe), rozwód.
Scheidungsgrund, powód rozwodu.
Scheidungsurteil, wyrok rozwodowy.
Scheingeschäft, czynność pozorną.
Schenker, darujący, czyniący darowiznę.
Schenkung, darowizna.
Schenkungsversprechen, przyrzeczenie darowizny.
Schiedsgericht, sąd polubowny.
Schiedsvertrag, umowa polubowna.
Schiffer, szyper.
Schmucksache, przedmiot ozdobny.
Schuldanerkenntnis, uznanie długu.
Schuldbuch, księga długów.
Schuldenhaftung, odpowiedzialność za dług.
Schuldschein, skrypt dłużny.

Schuldübernahme, przejęcie długu.
Schuldverhältnis, zobowiązanie.
Schuldverschreibung, zapis długu.
Schuldversprechen, przyrzeczenie długu.
Schwägerschaft, powinowactwo.
Selbsthilfe, samopomoc.
Selbstschuldner, dłużnik bezpośredni.
Sicherheitsarrest, areszt celem zabezpieczenia.
Sicherheitsleistung, danie zabezpieczenia.
Sicherungshypothek, hipoteka zabezpieczająca.
Sittliche Pflicht, obowiązek moralny.
Sittliches Verschulden, przewinienie przeciwko moralności.
Sitz, siedziba.
Sondernachfolger, następca szczególny.
Sonderrecht, prawo szczególne.
Sorge, piecza.
Sparkasse, kasa oszczędności.
Spiel, gra.
Staat, Państwo.
Staatsangehörigkeit, przynależność państwowa.
Staatsschuldbuch, księga długów Państwa.
Stamm, pokolenie, ród.
Stammforderung, wierzytelność zakładowa, podstawowa.
Stammwert, podstawowa — zakładowa, wartość.
Standesbeamter, urzędnik stanu cywilnego.
Standesmäßiger Unterhalt, utrzymanie odpowiadające stanowi.
Sterbekasse, kasa pogrzebowa.
Stiftung, fundacja.
Stiftungsgeschäft, akt fundacyjny.
Stillstand, zawieszenie.
Störung, naruszenie, zakłócenie.

Streitverkündung. oznajmienie sporu.
Stundung. udzielenie zwłoki.
Sühntermin, termin pojednawczy.

T.

Tabular-Ersitzung, zasiedzenie hipoteczne.
Tatsache, fakt.
Tausch, zamiana.
Täuschung, zwiędzenie.
Teilbar, podzielny.
Teilhaber, uczestnik.
Teilleistung, świadczenie częściowe.
Teilnahme, uczestnictwo.
Teilung, podział, dział.
Testament, testament
Testamentsvollstrecker, wykonawca testamentu.
Tilgung, umorzenie.
Todeserklärung, uznanie za zmarłego.
Todesvermutung, domniemanie śmierci.
Trennung, odłączenie, rozdział;
 Trennung von Tisch und Bett, rozdział od stołu i łóża.
Treu und Glauben, uczciwość i zaufanie.
Trunksucht, nałóg pijaństwa.

U.

Ueberbau, nadbudowa.
Uebergabe, oddanie.
Uebermittelung, — oznajmienie, przesłanie.
Uebernahme, przejęcie.
Uebernehmer, przejemca.
Ueberschuldung, zadłużenie.
Ueberschuss, nadwyżka.
Uebersicht, przegląd.
Ueberweisung, przekaz.
Umbildung, przeistoczenie.
Umgestaltung, przekształcenie.
Umtausch, wymiana.
Umwandlung, zmiana.

Undank, niewdzięczność.
Unfallversicherung, ubezpieczenie od nieszczęśliwych wypadków.
Unrichtigkeit, niezgodność.
Unteilbarkeit, niepodzielność.
Unterbrechung, przerwa.
Unterhalt, Unterhaltung, Unterhaltspflicht, utrzymanie, utrzymywanie, obowiązek utrzymywania.
Unterlassen, zaniechanie.
Untermiete, podnajem.
Unübertragbarkeit, niemożliwość przeniesienia.
Unternehmer, przedsiębiorca.
Unvererblichkeit, niemożliwość dziedziczenia.
Unverjährbarkeit, niemożliwość przedawnienia.
Unvermögen, niemożność.
Unwiderruflichkeit, niemożliwość odwołania.
Urgrosseltern, prarodzice.
Urschrift, pierwopis.

V.

Veräusserer, zbywający.
Veräusserung, zbycie.
Verarbeitung, przerobienie.
Verbindlichkeit, zobowiązanie.
Verbrauchbare Sache, rzecz zużywalna.
Verbrechen, zbrodnia.
Vereinbarung, układ.
Vereinigung, zjednoczenie.
Vererblichkeit, dziedziczność.
Verfassung, ustroj.
Verfügung, rozporządzenie.
Vergleich, ugoda.
Vergütung, wynagrodzenie.
Verjährung, przedawnienie.
Verkündung, ogłoszenie.
Verleiher, użyczający.
Verletzung, skrzywdzenie, naruszenie.
Verlöbniß, Verlobte, zaręczyny, zaręczeni.

Vermächtnis, **Vermächtnisnehmer**, zapis, zapisobierca.
Vermengung, **Vermischung**, pomieszanie, zmieszanie.
Vermieter, wynajmujący.
Verminderung, zmniejszenie.
Vermittelung, pośredniczenie.
Vermögensverzeichnis, wykaz majątku.
Vermutung, domniemanie.
Veröffentlichung, ogłoszenie.
Verpächter, wdzierzawiający.
Verpfänder, zastawca.
Verschollenheit, zaginienie bez wieści.
Verschulden, przewinienie.
Verprechen, przyrzeczenie.
Versteigerer, sprzedawca przetargowy.
Versteigerung, przetarg.
Vertrag, umowa.
Vertragsantrag, oferta na umowę.
Vertragserbe, spadkobierca z umowy (umowny).
Vertragsmässiges Güterrecht, umowne prawo majątkowe.
Vertragsstrafe, kara umowna.
Vertretbare Sache, rzecz zamienna.
Vertretungsmacht, uprawnienie do zastępstwa.
Vervielfältigung, powielenie.
Verwahrer, przechowawca.
Verwahrung, przechowywanie.
Verwaltung, zarząd.
Verwandschaft, pokrewieństwo.
Verzeichnis, spis, wykaz.
Verwendung, nakład.
Verzicht, zrzeczenie się.
Verzug, zwłoka.
Verzugszinsen, odsetki za zwłokę.
Vollbürtig, rodzony.
Vollmacht, pełnomocnictwo.
Vollstreckbar, wykonalny.
Vollstreckungshandlung, czynność wykonawcza.
Voraus, przedwziatek.

Vorausklage, skarga uprzednia.
Vorausleistung, uiszczenie napród.
Voraussetzung, podstawa, przyczyna, warunek.
Vorausvermächtnis, zapis nadziałowy.
Vorbehalt, zastrzeżenie.
Vorbildung, przygotowanie do zawodu.
Voreltern, prarodzice, dalsi wstępni.
Vorerbe, spadkobierca poprzedni.
Vorkauf, pierwokup.
Vormerkung, ostrzeżenie.
Vormundschaft, opieka.
Vorrang, pierwszeństwo.
Vorsatz, działanie rozmyślne.
Vorstand, zarząd.
Vorzugsrecht, prawo pierwszeństwa.

W.

Währung, waluta.
Wandelung, przemiana.
Warenlager, skład towarów.
Wartegeld, poczekalne.
Wechsel, wymian.
Werk, dzieło.
Werklieferungsvertrag, umowa o dostarczenie dzieła.
Werkvertrag, umowa o dzieło.
Wette, zakład.
Widerklage, skarga wzajemna.
Widerruf, **Widerruflichkeit**, odwołanie, odwołalność.
Widerspruch, sprzeciw.
Wiedereinräumung, przywrócenie pierwotnego stanu.
Wiederkauf, odkup.
Wiederkäufer, odkupujący.
Wiederverhelratung, ponowne małżeństwo.
Wiederverkäufer, odprzedawca.
Willenserklärung, oświadczenie woli.

Willensmängel, braki dotyczące woli.

Wirtschaftlicher Geschäftsbetrieb, prowadzenie spraw gospodarczych.

Wirtschaftsgebäude, budynek gospodarczy.

Wohngebäude, budynek mieszkalny.

Wohnort, miejsce zamieszkania.

Wohnraum, pomieszczenie mieszkalne.

Wohnsitz, zamieszkanie, miejsce zamieszkania.

Z.

Zahlungssperre, zamknięcie wypłaty.

Zeitbestimmung, — oznaczenie czasu.

Zeitpunkt, chwila.

Zinsen, odsetki.

Zinsschein, kupon procentowy.

Zivilprozessordnung, ustawa o postępowaniu cywilnym.

Zubehör, przynależność.

Zug um Zug, z ręki do ręki.

Zugehörigkeit, przynależność.

Zurückbehaltungsrecht, prawo zatrzymania.

Zurückforderungsrecht, prawo żądania zwrotu.

Zurücknahme, cofnięcie.

Zusschlag, przybicie.

Zuschuss, zasilek.

Zustimmung, — przyzwolenie (zgoda).

Zustimmungserklärung, oświadczenie przyzwolenia.

Zuwendung, przywrócenie.

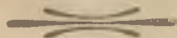
Zu widerhandlung, — działanie wbrew umowie.

Zwangsversteigerung, przetarg przymusowy.

Zwangsverwaltung, zarząd przymusowy.

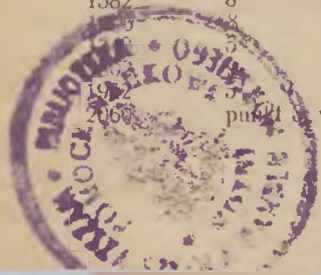
Zwangsvollstreckung, egzekucja.

Zwischenzinsen, odsetki za czas między płatą (wypełnieniem) a terminem.

Sprostowanie pomyłek.

§	Wiersz	Wydrukowano	Ma być
16	3	boże	może
252	5	czekiwać	oczekiwać
124	6	oraz	oraz §§
202	2	udzielone	udzielono
206	2	niema	nie ma
295	4	dłuższą	dłużną
299	1	§ 29	§ 299
305	1	nie ma	niema
342	2	§§ 339 i 341	§§ 339 do 341
390	1	zarzut	ekscepcja
648	2	sowich	swoich
668	1	zużyje	użyje
669	2	wykłady	wkłady
710	2,4	więcej	kilku
749	7	prawa	prawo
759, 760, 761	1 i tytuł	dożywotna, ej, a	dożywotnia, niej, nią
814	4	względem	względem
892	8		
927	14		
14, str. 196	6	grunłowej, grunłowa	wieczystej, wieczysta
1131	2		
988	5		
997	7	rzczz składowa	część składowa
6, str. 193	8	ograniczenia	ograniczenie
35, str. 201	4,5	i § ? ordynacji hipotecznej	i § 7 ustawy o postępowaniu dotyczącem księgi wieczystej
37, str. 202	4, 8, 10	ordynacji hipotecznej	ustawy o postępowaniu dotyczącem księgi wieczystej
1088	6	w majątku	majątku
1116, 1117	2, 6, 1	wystawienie, nią	wydanie, wydania
1310	6	zstępnyimi	wstępnyimi
1334	5	dopuścić się	nie dopuścić się
1345	2	o ile	drugi małżonek, o ile
1435	10	określenie	unomimowanie
1551	3	majątku	mienia
1578	4	i o ile	jeżeli
1582	8	nadcjście	nastanie
1585	8	z majątków	z majątku
1587	8	przyspasabiającego	przyspasabiającej
1588	8	znawcy	biegłego
1589	8	kresu zarzeczenia się	kresu
1592	8	w l do spadku	względem spadku

5HARMIEC

BIBLIOTEKA
UNIERSYTECKA
GDAŃSK

801/P/5928

BIBLIOTEKA
UNIERSYTECKA
GDAŃSK

P.7.10/K